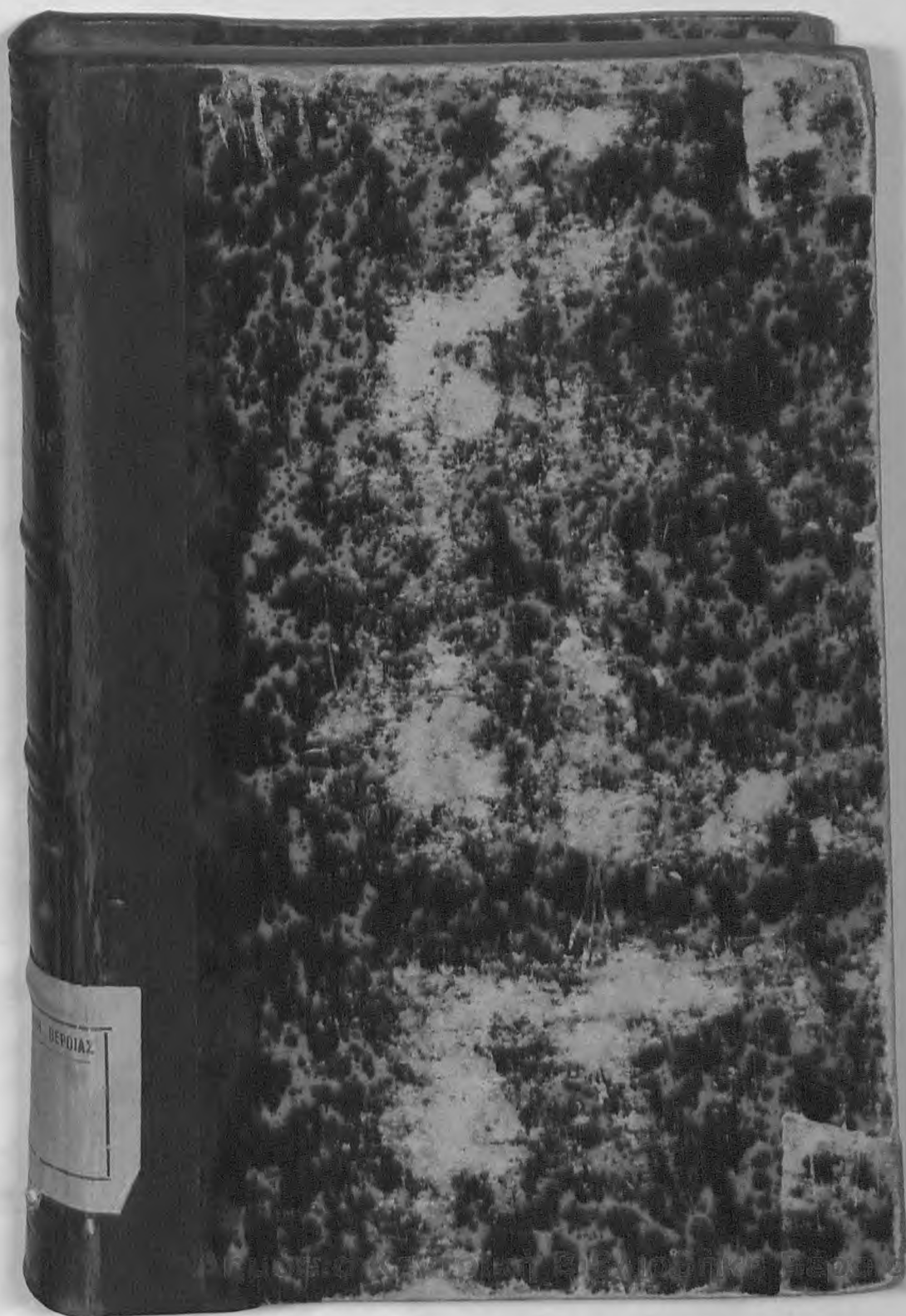

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

+800
20X.

*Αριθ. είδ.

65 272

ΔΩΡΕΑ

Αφοροδίν

GRYER 00094

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Q. HORATIUS FLACCUS.

RECENSUIT

ATQUE INTERPRETATUS EST

IO. GASPAR ORELLIUS.

EDITIO MINOR TERTIA.

CURAVIT

IO. GEORGIUS BAITERUS.

VOLUMEN PRIMUM.

TURICI

SUMPTIBUS ORELLII, FUESSLINI ET SOCIORUM.

M. DCCC. LI.

1851
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας.

Ο. ΠΟΡΤΑΛΗΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΗ

ΙΟ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ

ΙΟ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ

PRAEFATIO
EDITIONIS PRIMAE.

Cum redemptoribus honestissimis placuisset, ut iisdem operarum formis servatis una cum Horatii editione maiore minor quoque a me pararetur illius dimidiam circiter partem complectens, resecai primum varietatem lectionis, ea dumtaxat memorata, de qua ut in scholis dissereretur necessarium videbatur, deinde magnam partem et exemplorum in altera editione allatorum et interpretationum minus rectarum, quas in illa certis argumentis refutare conatus sum.

Quae iam remansit interpretatio aequae ac copiosior illa non tam Grammaticis, quam eorum usui destinata est, qui etiamnunc huiusmodi commentarios consulunt, id est, cum adolescentes primum Horatii carmina lecturi vel quas apud praeceptores audierunt interpretationes repetituri; tum viri, qui aliis negotiis districti interdum tomen ad poëtam, cuius inde ab ineunte aetate gratam memoriam merito conservarunt, ita redire cupiunt, ut ne nimis abstrusis, operosis diffusisque disputationibus primum intricentur, mox a legendo deterreantur.

Recognitio Meinekiana meae tamquam fundamentum est, ita ut potissimum e Codicibus Blandinianis Cruquii, tribus Bernensibus (B Sec. VIII. vel IX., b et c. Sec.

X.), Sangallensi (S Sec. X.), Turicensi (T Sec. X.) a me collatis lectiones meo quidem iudicio praestabiliore recipere, a criticorum coniecturis abstinere, atque sane per quinque hos Carminum libros duas tantummodo a me receptas esse memini. (Od. 3, 17, 5. Epod. 4, 8.)

Scribebam Turici XI. die mensis Martii

M. DCCC. XXXVII.

PRAEFATIO

EDITIONIS SECUNDAE.

Editio haec secunda tota conformata est ad secundam maiorem, adeo ut multis partibus a priore differat.

Notae quae in lectionis varietate comparent, sic sunt explicandae:

L (Lambinus), C (Cruquius), t (Torrentius), F (Fea), M (Meineke).

Scribebam Turici XI. die mensis Martii

M. DCCC. XLIII.

J. G. BAITERI PRAEFATIO

EDITIONIS TERTIAE.

Haec quoque editio tota ad tertiam maiorem conformata est. Siglis priorum editionum accesserunt d (Cod. Bernensis quartus Sec. XII.) et J, quae littera significat Jahnii curam tertiam. De litteris graecis consulenda est praefatio editionis maioris.

Scr. Turici IV. Idus Februarias a. MDCCCL.

HORATII METRA LYRICA.

A. VERSUUM SINGULORUM GENERA.

a) VERSUS TROCHAICI.

Dipodia trochaica: $\overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup$

1. *Ithyphallicus:* $\overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup - \cup$, qui ex uno ordine periodico constat. (Vid. n°. 19.)

2. *Versus trochaicus dimeter catalecticus:*

$\overline{\cup} \cup - \cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup}$ C. II. 18, 15:

Truditur dies die.

Horatius in secunda sede spondeum non admittit.

b) VERSUS IAMBICI.

Numerus iambicus eo solum differt a *trochaico*, quod ipse anacrusin habet: $\cup | \overline{\cup} \cup - \cup$

Dipodia iambica: $\cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup}$

3. *Dimeter iambicus acatalectus* s. *quaternarius:*

$\cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup$

Inarsit aestuosius. Epod. 3, 18.

Vel haedus ereptus lupo. Epod. 2, 60.

Imbres nivesque comparat. Epod. 2, 30.

Forti sequemur pectore. Epod. 1, 14.

Videre properantes domum. Epod. 2, 62.

Ast ego vicissim risero. Epod. 15, 24.

In dipodia secunda Horatius arsis solutionem non admittit.

4. *Trimeter iambicus catalecticus:*

$\cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup \overline{\cup} \cup - \cup \overline{\cup} \cup$

Mea remidet in domo lacunar. II. 18, 2.

8. *Tetrameter dactylicus catalecticus in disyllabum* s. *tetrameter heroicus*:

$\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$
Carminē perpetuo celebrare et. I. 7, 6.

O fortes peioraque passi. I. 7, 30.

Mensorem cohibent, Archyta. I. 28, 2.

9. *Tetrameter dactylicus acatalectus* s. v. *Alemanius*:

$\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$ (Vid. n° 49.)

10. *Hexameter dactylicus catalecticus in disyllabum*:

$\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$ (—)

Interdum etiam in *sede quinta* spondeus locum habet, I. 28, 24. Epod. 43, 9. 46, 47. *Caesura* non semper eodem loco invenitur, cfr. I. 7, 29. 28, 5. Epod. 46, 24. Ter ne his quidem locis observatur: I. 28, 15 et 29. Epod. 45, 9. Si deesse his locis caesuram docemus, caesuram dicimus *masculam*, quae in arsi fit.

d) VERSUS DACTYLICI LOGAEDICI,

in quibus *seriem dactylicam* subsequitur *series trochaica*. *Logaedici* dicti sunt, quod *dactyllici* et *trochaici* numeri coniunctione medii inter *cantum* et *communem sermonem* esse videntur. *Dactyli* in eo versu *puri* conservari debent.

11. *Versus Alcaicus decasyllabus*, constans *duobus dactylis totidemque trochaeis*.

$\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$
Purpurei metuunt tyranni. I. 35, 12.

Syllaba anceps in solo ultimo pede admittitur.

e) VERSUS CHORIAMBICI.

Choriambus: $\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$

12. *Versus Aristophanicus* s. *choriambus catalexi logaedicus*: $\underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}} \quad \underline{\text{—}}$

Lydia, dic, per omnes. I. 8, 4.

13. *Trimeter choriambicus catalecticus* s. *Anacreontius*, quo versu Horatius sic utitur, ut *dipodiam trochaicam* ei praemittat:

$\frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \text{—} \text{—}, \frac{\text{—}}{\text{—}} \parallel \cup \cup \text{—} \frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \cup \text{—} \cup \text{—} \cup$
Te deos oro, Sybarin cur properes amando. I. 8, 2.

Quem versum *Sapphicum maiorem* vocant, quod ex v. *Sapphico minore* inserto uno choriambo ortus esse videtur. Cfr. infra. *Dipodiae trochaicae* syllaba ultima nusquam brevis est; *catalexis* est *logaoedica*.

14. *Monometer choriambicus hypercatalectus cum basi* s. *versus Pherecrateus*. Basis semper apud Horatium spondeo continetur:

$\frac{\text{—}}{\text{—}} \frac{\text{—}}{\text{—}} | \frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \cup \text{—} \cup$
Grato, Pyrrha, sub antro. I. 5, 3.

15. *Versus Glyconeus*. Constat ex *basi*, quam apud Horatium plerumque spondeus tenet, et *choriambo*, quem sequitur *Pyrrhichius* vel *iambus*. Quare similis est hic versus ordini *logaoedico*:

$\frac{\text{—}}{\text{—}} \frac{\text{—}}{\text{—}} | \frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \cup \text{—} \cup \cup$
Nil mortalibus ardui est. I. 3, 37.

Bis tamen poëtarum Graecorum more *trochaeo* basis continetur. Cfr. I. 15, 24 et 36., ubi vide annotationem. Semel in fine syllaba addita est ob vocalem, a qua sequens versus incipit, elidenda. IV. 1, 35.

16. Choriambo uno locupletior est *versus Asclepiadeus minor*, s. *trimeter choriambicus catalecticus cum basi*:

$\frac{\text{—}}{\text{—}} \frac{\text{—}}{\text{—}} | \frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \cup \text{—} \frac{\text{—}}{\text{—}} | \frac{\text{—}}{\text{—}} \cup \cup \text{—} \cup \cup$
Maecenas atavis editae regibus. I. 1, 4.

Diaeresis *) his negligitur, II. 12, 25. IV. 8, 17.

Dum flagrantia detorquet ad oscula.

*) *Diaeresin*, quam dicimus, ubi finis verbi in finem pedis, qui dicitur, vel finis ordinis alicuius verborum in finem ordinis alicuius metrici incidit, ita notavimus: (,) et (|).

Non incendia Karthaginis impiae, quo de versu vide annotationem ad I. 1.

17. Uno choriambos auctor est *versus Asclepiadeus maior* s. *Tetrameter choriambicus catalecticis cum basi*:

⏏ ⏏ | ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ | ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ | ⏏ ⏏ ⏏ ⏏

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?

I. 48, 5.

Semel tantum loco secundo diaeresis abest. I. 48, 16.

Arcanique fides prodigia perlucidior vitro.

f) VERSUS IONICI.

Versus ionici vocantur ob *pedes ionicos* [⏏ ⏏ ⏏ ⏏ (*Ionici a maiore*) et ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ (*Ionici a minore*)], ex quibus constat.

18. *Versus ionici a maiore* apud Horatium non reperiuntur; *ionicis a minore* sic utitur, ut decem pedes ionicos uno systemate, quod dicitur, complectatur; vide Benth. annotationem ad III, 12.

⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏
⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏
⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏ ⏏

Ex quattuor eiusmodi partibus constat Carm. III. 12.

g) VERSUS ASYNARTETI.

Duplex est compositio versuum. Fit enim aut per cohaerentiam, quam *συνέφαιεν* Graeci vocant, quae in commensura duarum partium nihil fieri patitur, quod perpetuitatem orationis interrumpat; aut sine vinculo, qui sunt *asynarteti*, in quibus et perpetuari oratio et interrumpi potest. Sic Hermannus docet. In versu igitur *asynarteto* cuiusvis membri ultima syllaba eadem lege ac si esset ultima versus, et longa et brevis esse potest neque eliditur.

Versus asynarteti, quibus Horatius usus est:

49. *Versus Archilochius maior*:

— — — — — || — — — — —

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni. Carm.

I. 4, 4.

Hic versus compositus ex *versu Alcmanio* (nº 9) et ex *versu Ithyphallico* (nº 4.), si ad Horatium solum spectemus, a versuum genere asynartetorum excludi possit, cum Horatius nec *pedem creticum* — — — nec *spondeum* in quarta sede posuerit neque *hiatu* sit usus; sed poëtae Graeci compositos hos versus ita iungunt, ut versum ipsum asynartetum esse facile pateat. Incertum autem est, cur Horatius nulla eiusmodi licentia sit usus.

20. *Versus elegiambus*, compositus ex *versu Archiloch. min.* (trimetro dactylico catalectico in syllabam (nº 7.) et *versu iambico dimetro acatalecto* s. *versu quaternario* (nº 3.):

— — — — — || — — — — —

Desinet imparibus certare submotus pudor. Epod. 11, 18.

Libera consilia nec contumeliae graves. Ep. 11, 26.

Inachia furere, silvis honorem decutit. Ep. 11, 6.

Fervidiore mero arcana promorat loco. Ep. 11, 14.

21. *Versus iambelegus*, ex iisdem partibus ac versus praecedens constans, ita, ut ordo sit inversus:

— — — — — || — — — — —

Tu vina Torquato move consule pressa meo. Ep. 13, 6.

Levare diris pectora sollicitudinibus. Ep. 13, 40.

h) METRA A METRICIS VETERIBUS κατ' ἀντιπάθειαν μίχται
PERPERAM NOMINATA.

22. *Versus Sapphicus minor* s. *metrum epichoriambicum Sapphicum hendecasyllabum*. Constat *dipodia trochaica* et *ordine logaoedico* (cfr. nº 4.):

— — — — — || — — — — —

Ludit herboso pecus omne campo. III. 18, 9.

Saepe caesura est post syllabam brevem sextam, cfr. IV. 6, 27 cet., neutro in loco I. 2, 34., nisi verbum cum Iahnio separas, quod in hac quoque editione factum est. Interdum versus *hypermeter* est, id est, ultima eius syllaba supervacanea eliditur vocali, a qua subsequens incipit versus. II. 2, 48. IV. 2, 22. 23. Carmen seculare 48.

23. *Versus Alcaicus hendecasyllabus s. metrum epiionicum a maiore constat ex dipodia trochaica praecedente anacrusi et dipodia dactylica.*

⏏ | ⏏ - ⏏ | ⏏ ⏏ - ⏏ ⏏

Dulce et decorum est pro patria mori. III. 2, 43.

Tumultuosum sollicitat mare. III. 1, 26.

24. *Versus Alcaicus enneasyllabus:*

⏏ | ⏏ - ⏏ | ⏏ - ⏏

Si fractus illabatur orbis. III. 3, 7.

Ultima syllaba supervacanea vocali subsequentis versus eliditur II. 3, 27.

B. SYSTEMATA ET STROPHAE.

Quae sint *systemata* et *strophae* atque quomodo inter se differant cum Hermannus V. Cl. luculente nos docuerit, eius expositionem huius rei praemittere placuit.

Versus aut *nexi* sunt, quorum plures una perpetuitate numeri cohaerent; aut *non nexi*, qui inter se pausa vel silentio discreti sunt; aut *seminexi*, quorum plures, ut libitum est, vel continuato vel per pausam interrupto numero continentur: qui vocantur etiam *asynarteti*.

Systema est numerus perpetuus e *versibus nexis* cohaerens.

Stropha est numerus e versibus *utcumque* consociatis compositus.

Commune itaque *systematis* et *strophae* est, quod ex pluribus versibus constant; propria sunt, quod in *systemate* versus *nexi* sunt, unaque perpetuitate numeri cohaerent; in *strophā* autem non est necessarium, ut *nexi* sint, sed et *nexi* et *non nexi*, et *seminexi* et partim *nexi*, partim *non nexi*, partim *seminexi* esse possunt. — Et *strophā* omnis et *systema* omne integra voce finiendum est: sed, qui *systemate* continentur versus, non opus est, ut integra voce finiantur; qui *strophā* continentur, tum demum, si *non nexi* sunt, cum ipsa voce finiri debent.

Stropharum genera sunt quattuor: *primum* et antiquissimum *genus stropharum* ex duobus versibus constabat, uno longiore, altero breviorē, qui appellati sunt *epodi*; *secundum genus stropharum* breve est et fere ex quattuor versibus, numero similibus, compositum. (Ceteris *stropharum* generibus *Horatius* non est usus.)

Antiquissimi lyricorum poetarum et κατὰ στίχον, id est, eodem versu semper repetito sine strophis carmina faciebant, et pluribus versibus in strophas coniunctis, sed iis aut idem aut simile metrum habentibus. Aliae harum *stropharum* plane ex eiusdem versus repetitione constant, ita ut, si metrum dumtaxat spectetur, κατὰ στίχον composita videri possint carmina. (Iure Meinekius quaternos Asclepiadeos una *strophā* videtur coniunxisse.) Aliae *strophae* ex eodem numero *per systema* continuato constant, ita, ut tota *strophā* unum sit *systema*, quod ἐξ ὁμοίων vocant metrici. Sic Horat. III. 12. Aliae *strophae* ex versibus *non nexis*, numerum habentibus eundem, sed magnitudine vel forma diversis fiebant, ut C. IV. 3. (ita tamen, ut Meinekius etiam huius generis versuum bina paria in unam *strophā* τετράστιχον coniungenda esse recte statuisse videatur.) Aliae, eaque frequentissima ratio fuisse videtur, ex quaternis versibus componebantur, ut *strophā Sapphica* et *Alcaica*.

I. *Stropha Asclepiadea (prima)*, μονόκωλος τετράστιχος, versu Asclepiadeo minore (nº 16.) quater repetito.

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

I. 4.

III. 30.

IV. 8.

De tertio horum carminum vide Excursum ad versum 19.

II. *Stropha Asclepiadea prima (secunda)*, δίκωλος τετράστιχος, ex versu Glyconeo (nº 15.) et versu Asclepiadeo (nº 16.) alternatim se excipientibus composita, ita ut bina paria una stropha coniungantur:

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

I. 3. 13. 19. 36.

II. 9. 15. 19. 24. 25. 28.

IV. 4. 3.

✚ III. *Stropha Asclepiadea secunda (tertia)*, δίκωλος τετράστιχος, constans ternis versibus Asclepiadeis minoribus (nº 16.), quos subsequitur versus Glyconeus (nº 15.).

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

I. 6. 15. 24. 33.

II. 12.

III. 10. 16.

IV. 5. 12.

IV. *Stropha Asclepiadea tertia (quarta)*, τρικωλος τετράστιχος. Constat ex Asclepiadeo versu minore (nº 16.) bis posito, versu Pherecrateo (nº 14.) et Glyconeo (nº 15.).

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ / - | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

⋄ ⋄ | ⋄ ⋄ - ⋄ ⋄

L. 5. 14. 21. 23.

III. 7. 13.

IV. 13.

V. *Stropha Asclepiadea* (quinta), μονόκωλος τετράστιχος (cfr. Excursum supra memoratum), *versum Asclepiadeum maiorem* (n° 47.) usque repetens:

$$\frac{7}{8} \times \frac{7}{8} = \frac{49}{64}$$

I. 44, 48.

IV. 10.

VI. *Stropha Sapphica*, διζωλὸς τετράστιχος. Constat *versu Sapphico minore* (nº 22.) ter repetito, et *versu Adonio* (nº 6.).

[illegible]

Ter vocem in fine tertiae lineae dissectam invenies:

I. 2, 49, 23, 44. II. 46, 7.

1. 2. 10. 12. 20. 22. 25. 30. 32. 38.

II. 2. 4. 6. 8. 10. 16.

III. 8, 11, 14, 18, 20, 22, 27.

IV. 2. 6. 44.

Carmen seculare.

VII. *Stropha Sapphica minor*; διζωλος τετραστίχος. Continetur versu Aristophanico (nº 12.) et trimetro choriambico catalectico, quem nonnulli metrici *Sapphicum maiorem* vocant (nº 13.). Bina paria coniunguntur.

$$D = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

L. S.

VIII. *Stropha Alcaica*, τρεκῶλος τετράστιχος. Binos exhibet *versus Alcaicos hendecasyllabos* (nº 23.), *versum Alcaicum enneasyllabum* (nº 24.), postremo *versum Alcaicum decasyllabum* (nº 44.):

metro dactylico catalectico (nº 10.) subiectus est tetrameter dactylicus catalecticus (nº 8.). Bina paria coniunguntur:

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \end{array}$$

I. 7. 28.

Sed Epod. 12. est δίκωλος δίστιχος.

XIV. Metrum iambicum, μονόκωλον μονόστιχον, senarium iambicum (nº 5.) usque repetens:

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \end{array}$$

Epod. 17.

XV. Stropha iambica, δίκωλος δίστιχος, in qua versus iambicus senarius et quaternarius (nº 5. et 3.) alterna vice se excipiunt:

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \end{array}$$

Epod. 1—10.

XVI. Stropha pythiambica prima, δίκωλος δίστιχος. Hexametrum dactylicum catalecticum (nº 10.), qui etiam v. Pythius vocatur, excipit versus iambicus quaternarius (nº 3.):

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \end{array}$$

Epod. 14. 15.

XVII. Stropha Pythiambica secunda, δίκωλος δίστιχος. Hexametro dactylico catalectico (nº 10.) subiectus est versus senarius (nº 5.):

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \\ & & & & & & \text{—} \end{array}$$

Epod. 16.

XVIII. Stropha trochaica, δίκωλος τετράστιχος. Constat ex dimetro trochaico catalectico (nº 2.) et trimetro iam-

bico catalectico (n° 4.), ita ut bina paria una strophæ coniungantur:

$\begin{array}{cccccccc} \angle & \cup & - & \cup & \angle & \cup & \cup & \\ \cup & \angle & \cup & - & \cup & \angle & \cup & - & \cup & \angle & \cup \end{array}$

II. 48.

XIX. *Systema ionicum a minore*, μονόκωλον τριστίχον (?); vide n° 48.

III. 42.

C. SYLLABUS ODARUM, ADIECTO METRO, CUI QUAEQUE CONVENIT.

Lib. Carm.	Metr.	Lib. Carm.	Metr.
I. 4.	I.	29.	VIII.
2.	VI.	30.	VI.
3.	II.	31.	VIII.
4.	XII.	32.	VI.
5.	IV.	33.	III.
6.	III.	34.	VIII.
7.	XIII.	35.	VIII.
8.	VII.	36.	II.
9.	VIII.	37.	VIII.
40.	VI.	38.	VI.
41.	V.		
42.	VI.	II. 4.	VIII.
43.	II.	2.	VI.
44.	IV.	3.	VIII.
45.	III.	4.	VI.
46.	VIII.	5.	VIII.
47.	VIII.	6.	VI.
48.	V.	7.	VIII.
49.	II.	8.	VI.
20.	VI.	9.	VIII.
21.	IV.	40.	VI.
22.	VI.	41.	VIII.
23.	IV.	42.	III.
24.	III.	43.	VIII.
25.	VI.	44.	VIII.
26.	VIII.	45.	VIII.
27.	VIII.	46.	VI.
28.	XIII.	47.	VIII.

Lib. Carm.	Metr.
48.	XVIII.
49.	VIII.
20.	VIII.

III.	4.	VIII.
	2.	VIII.
	3.	VIII.
	4.	VIII.
	5.	VIII.
	6.	VIII.
	7.	IV.
	8.	VI.
	9.	II.
	40.	III.
	44.	VI.
	42.	XIX.
	43.	IV.
	44.	VI.
	45.	II.
	46.	III.
	47.	VIII.
	48.	VI.
	49.	II.
	20.	VI.
	21.	VIII.
	22.	VI.
	23.	VIII.
	24.	II.
	25.	II.
	26.	VIII.
	27.	VI.

Lib. Carm.	Metr.
28.	II.
29.	VIII.
30.	I.

IV.	4.	II.
	2.	VI.
	3.	II.
	4.	VIII.
	5.	III.
	6.	VI.
	7.	IX.
	8.	I.
	9.	VIII.
	40.	V.
	44.	VI.
	42.	III.
	43.	IV.
	44.	VIII.
	45.	VIII.

Carmen seculare: . . . VI.

Epod.	4 — 40.	XV.
	44.	XI.
	42.	XIII.
	43.	X.
	44.	XVI.
	45.	XVI.
	46.	XVII.
	47.	XIV.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER PRIMUS.

CARMEN I.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum

1. *Maecenas*] C. Cilnius Maecenas, natus circiter a. u. c. 685.; decessit paullo ante Horatii mortem a. 746. — *atavis - regibus*] «orte maioribus Cilniis, qui olim Lucumones (principes) Etrusci fuerunt.» — Gradus cognationis superioris (Digest. 38, 10, 4.) hi sunt: *pater, avus, proavus, abavus, atavus, tritavus*. — Liv. 40 3: *Arretini, ubi Cilnium genus praepotens divitiarum invidia pelli armis coeptum* cet. Od. 3, 29, 4: *Tyrrhena regum progenies*. Hac autem illustri «prosapia» interdum non sine comi ioco delectatus esse videtur magnanimus ille poetarum fautor.

2. *O et*] solito in hac interi, hiatu, ut Virg. Aen. 10, 48: *O pater, o hominum* cet. — *praesidium et-decus*] *Praesidium* adversus malevolos, ac tutela in dubiis rebus; *decus* autem, quod Horatio perquam honorifica erat talis viri amicitia. Est

autem veluti ex formularum sermone. Sal. Iug. 49. de coloniis Phoenicum: *pars originibus suis praesidio, aliae decori fuere*. Virg. Georgicon 2, 40: *O decus, o famae merito pars maxima nostrae, Maecenas*.

3. *Sunt quos -- iuvat*] Hanc constructionem Horatius atque omnino scriptores accuratiores praeferunt, ubi rem certam ac prope quotidie in oculos incurrere solitam significant. Alibi (Epp. 1, 4, 77, Epp. 2, 2, 483. cet.), ubi *ὑποθητικῶς* loquitur, Horatius quoque utilis coniunctivo. — Ceterum noli oblivisci, etiamtunc a Graecis opulentis et Asiae minoris regulis Graecae stirpis celebrata esse Olympia; etsi fortasse potius cogitavit de victoribus a Pindaro collaudatis.

Ibid. *curriculo*] «curru» potius quam «in stadio, in spatio cursus Olympici» (ut est apud Cic. Cat. 9:

Collegisse iuvat metaque fervidis

Evitata rotis palmaque nobilis

5

Terrarum dominos evehit ad deos;

Hunc, si mobilium turba Quiritium

Certat tergemini tollere honoribus;

6. evehere Benth. — 7. nobilium bTd. In B. nobilium superscr. m.

Athletae se in curriculo exercentes); illa vero significatione iam Cic. pro Mur. 27. et Tacit. Ann. 14, 14: *quadrigarum curriculum* usurpant. Conf. Ovid. Trist. 4, 8, 36: *Nec procul a metis, quas paene tenere videbar, Curriculo gravis est facta ruina meo.* — *Olympicum*] Hanc formam praebent Libri. Cuninghamius substituit *Olympium*.

4. *Collegisse*] id est, «rapidissimo cursu stadium emensos excitare atque ita victoria potiri.» Perfectum subtilius explices: «colligere et postea rei tam feliciter gestae memores esse.» Verum simplicius sane concedes Reisigio *Lat. Gr.* §. 290, poetas Latinos crebro usos esse hoc perfecto, ubi inf. praes. a metro praefracte respueretur. — *metaque*] pro his: «et quos meta cel.», ut Carm. Sec. 26. — *fervidis*] «vertigine ipsa calentibus.» Scaol. Virg. Georg. 3, 467: *volat vi fervidus axis.* Aen. 11, 493: *Frenaque ferventisque rotas.*

5. *Evitata*] In eo praecipue aurigarum ars cernebatur, ut quam proxime circum metam cursum flecterent nec tamen in eam impingerent. — *palma*] Pausanias 8, 48: *ἐν μὲν Ὀλυμπία κοτίνου τῷ νικῶντι δίδοται στέφανος καὶ ἐν Δελφοῖς δάφνης, ἐν Ἴσθμῳ δὲ πῖνξ καὶ ἐν Νεμέᾳ σέλινα.* οἱ

δὲ ἀγῶνες φοίνικος ἔχουσιν οἱ πολλοὶ στέφανον· ἐς δὲ τὴν δεξιάν ἐστι καὶ πανταχοῦ τῷ νικῶντι ἐστιθέμενος φοίνιξ. Praeter coronam Olympiae ex oleastri ramusculis nexam, qua caput redimebat victor, palmam dextra gestabat vel equi iubae illigabat.

6. *evehit ad deos*] Non est idem ac v. 30: *me Dis miscent superis*, sed ex consuetudine Latina, *ad caelum evehere* (Iuv. 1, 38.), etiam in prosa oratione *tollere ad astra, ad caelum* (Cic. de Or. 3, 26, 104. ad Att. 2, 23, 1.) «efficere, ut, cum omnium laudibus extollantur atque felices praedicentur, ipsi quoque maiores spiritus sumant.» Falsa est interpretatio: «victores, homines plerumque locupletes, utpote ἱπποτοροῦντας, interdum reges, adeoque terrarum veluti dominos, extollit ad deos.» — Haec igitur de Graecis, quibus victoria Olympica non minus erat honorifica quam triumphus Romanis. (Cic. pro Flacco 13: *Olympionicen esse est apud Graecos prope maius et gloriosius, quam Romae triumphasse.*) Iam transit ad populares suos.

7. *Hunc*] hominem ambitiosum, illum, qui divitiis acquirendis magis inhiat, ut solebant equestris plerumque ordinis negotiatores. — *nobilium*] «modo huic, modo illi ho-

Illum, si proprio condidit horreo,
 Quidquid de Libycis verritur areis. 10
 Gaudentem patrios findere sarculo
 Agros Attalicis condicionibus
 Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria

44. *findere*] *scindere* alii voluerunt. — 43. *dimoveas* BF. Et *dimoveas* malebat Lambinus.

nones largientium, multos repulsa notantium.» Epp. 4, 49, 34: *ventosas plebis suffragia*. — Anno u. c. 767. Tiberii iussu *primum e campo comitia ad patres translata sunt*: nam ad eam diem etsi potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tribuum fiebant. Tac. Ann. 4, 15.

8. *tergeminis*] «tribus maioribus magistratibus, aedilitate curuli, praetura, consulatu, qui finis erat honorum.» *Tergeminus* enim nihil aliud quam *triplex* significat, ut apud Liv. 6, 7: *trigeminas victoriae triplicem triumphum*. — *honoribus*] Casu sexto, uti Sal. lug. 49: *ut quemque — pecunia aut honore exulderat*.

9. 10. A senatorio ordine transit ad equites vel negotiatores vel latifundiorum possessores, deinde ad homines rusticanos, postea ad mercatores, postremo ad eos, qui nec honorum cupidi neque ulli quaestui addicti, suo quisque studio indulgent. — *Proprium* granarium opponitur partim publico, partim mercede conducto. Fuit, qui sine ulla causa reprehenderet numerum singularem, non sentiens quam ingratum fuisset *propriis* — *horreis* ante *Libycis areis*. — *Quidquid* cet.] «Omne frumentum, quod efferunt eius latifundia Africana.» Od. 3, 46, 26: *si quidquid arat impiger*

Apulus, Occulare meis diceret horreis. — *verritur*] Post triturationem scopis ex area sub dio collocata colligitur et vanno purgatur, ut nunc quoque Italorum mos est.

Iam simplicissima ratio est, ut in tota hac clausula sic vv. construamus: *hunc et illum iuvat*.

44. *Gaudentem*] «Pictura est rustici laboribus oppressi, cui asper et parum fertilis ager, quem a patre acceperat, non sine aerumna sarculo subigendus est.» EICHSTADTUS.

42. *Attalicis condicionibus*] Pulchri amore ducti Pergami reges, imprimis Attalus II. Philadelphus, permagnis pretiis emere solebant libros, signa, tabulas pictas, quibus regiam suam splendidissime exornarent. Est igitur: «Ne tantis quidem pecuniae summis, quantas Attali illi artificibus offerebant, strenuum agri aviti cultorem eo adducas, ut mercator fiat.»

43. *dimoveas*] Hoc certe significat: «efficias, ut priore vitae genere omisso aliud longe diversum eligat»; non hoc dumtaxat: «facias, ut desinat pristino studio vacare, nullo alio suscepto.» Contra semper scribam *gradu*, *statu* *dimovere militem*, *hostem*, ubi nihil referet, quo demotus sit. — *Cypria*] Pro qualibet navi mercatoria; verum poeta res singulatim propo-

Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Luctantem Icaris fluctibus Africum

15

Mercator metuens olum et oppidi

Laudat rura sui; mox reficit rates

Quassas, indocilis pauperiem pati.

Est qui nec veteris pocula Massici

Nec partem solido demere de die

20

Spernit, nunc viridi membra sub arbuto

17. rura] *tuta* Acidalius, prob. Benthleio.

nere solet, ut species certa ac clara nobis ante oculos versetur. Idem valet de vv. Myrtoum, Icaris, Africum.

14. Myrtoum] Pausanias 8, 14, 12: ἀρχόμενον ἀπὸ Εὐβοίας καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθήκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, a Myrto insula sub Euboea. — pavidus] «ut fiat ἐμπορος periculis semper expositus», unde pavidus, timidus (Od. 1, 14, 14.) frequens nautarum ἐπιθετον. Ovid. Trist. 1, 4, 14: Navita confessus gelidum pallore timorem. Miro quidem casu accidit, ut h. l. metrum admittat etiam impavidus. — secet] Odyss. γ, 174: πέλαιος μέσον τέμνειν.

15. Icarium mare inter Samum et Icarium insulam. Alii ab Icaro, Daedali filio. — Africum] Seneca Quaest. nat. 3, 46: Ab occidente hiberno Africus furibundus et ruens, apud Graecos ἄπ' dieitur. (Italis libeccio, nobis West-Sudwest.)

16. oppidi-rura] lunge oppidi sui olum et rura, id est, «tractum ruris circa oppidum siti.» — «Mediis in periculis et ubi denique incolumis in patriam revertit, optat interdum, ut tranquille sibi pro-

prium agrum colere liceat; sed perpetua impatientia actus celeriter propositum mutat ac nave reflecta rursus ancoram solvit.» Conf. Sil. Ital. 4, 227: nebulosi rura Casini. 8, 434: scopulosae rura Numanae.

18. Quassas] «conquassatas, laceras.» — pauperiem] «vitam sine quaestu continuo atque abundante.» Pauperiei autem voc. aliquoties utitur de vita rustica. Od. 1, 12, 43. Sat. 1, 6, 71. — indocilis-pati] ἀδιδάκτος πείρειν.

19-21. Massicum vinum in Massicis Campaniae montibus natum. Plin. 14, 6: Certant Massica aequa (optimis vinis), ex monte Gaudio Puteolos Baiaeque prospectantia. — Solidum diem vocabant maiorem diei partem, per quam homines strenui atque industrii vacant negotiis, quibus tandem peractis Genio indulgere licet. Sen. Ep. 83: hodiernus dies solidus est, nemo ex illis mihi quidquam eripuit. Iam demimus de die solido horas eas, quibus ante legitimum coenae tempus aut potamus aut, ut h. l., Italico more meridiamur. Hoc enim significat verbum stratus. Varro RR. 1, 2: diffundere insititio somno meridiem. —

Stratus, nunc ad aquae lenae caput sacrae.

Multos castra iuvant et lituo tubae

Permixtus sonitus bellaque matribus

Detestata. Manet sub Iove frigido

25

Venator tenerae coniugis immemor,

Seu visa est catulis cerva fidelibus,

Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Me doctarum hederæ præmia frontium

25. *Detestanda* Luctat. Plac. ad Stat. Theb. 3, 377. — 29. *Te* auctore Hario F.

viridi] Frondes eius cum non sint deciduae. De arbuto et grato foliorum colore (*hellgrün*) v. Voss. ad Virg. Ecl. 3, 82. et 7, 46.

22. *lene*] «ad fontem leniter et grate mormurantem.» Ad fontes autem erant Nympharum ipsiusque fontis sacella. Seneca Ep. 44: *Magnorum fluminum capita veneramur, — coluntur aquarum calentium fontes.*

23. Ovid. Metam. 4, 98: *Non tuba (peditum, sono gravi) directi, non aeris cornua flexi, lituus equitum, sono acuto.* Significat pugnae initium, ubi classicum canitur.

25. 26. *Detestata*] παθήτω, ut Cic. de Legg. 2, 41: *detestataque omnia eiusmodi repudianda sunt.* — *Manet*] «pernoctat.» Sic Cic. ad Att. 5, 16: *in tabernaculo manere.* — *sub Iove*] «sub dio.» Ennius: *Istic est is Iuppiter, quem dico, quem Graeci vocant Aëta.* Ovid. Fast. 3, 327: *Sub Iove pars durat, pauci tentoria ponunt. — tenerae*] «iuvenis», potius quam «amoris plenae».

28. *rupit*] «Si perruptis plagis evaserit.» Marsorum autem regio saltuosa apris abundabat maxime circa lacum Fucinum. — *teretes*] «ex

funiculis complicatis et contortis connexae.» (*festgedreht.*)

29. 30. *Me*] Ne ter idem dixisse videatur Horatius, accurate distinguendae sunt tres sententiae vv. 29. 30. 36. nimirum ita, remotis imaginibus: (29.) «Me vero plus quam alia omnia delectant studia poetica, quibus dum vaco, summam felicitatem adeptus, inter deos versari mihi videor; (30.) ac praesertim, ubi solus loca amoena perambulo, lyrica carmina medilans, plebi longe superiorem me esse sentio. (36.) Quodsi tu quoque, qui idoneus es huius facultatis iudex, poetarum lyricorum hoc nomine vero dignorum numero me adscribes, ego, Romanae fidicen lyrae, gloriae sempiternae certus ero.» — *doctarum* Tib. 4, 4, 64: *Pieridas, pueri, doctos] et amate poetas*, ubi Dissen: «*Doctus* Latine dicitur omnino suae quisque artis peritus, plane ut Graece σοφός. Persaepe vero ita dicitur is, qui poeseos et musices est peritus cel.» Sic *doctus* Hesiodus Cic. Cat. 45., *doctus Catullus* Pseudotibullus 3, 6, 44. et σοφιστάς poetas vocat Pindarus Isthm. 6, 28. B. — *hederæ*] pr. Baccho sacrae, culus instinctu

Dis miscent superis, me gelidum nemus 30
 Nympharumque leves cum Satyris chori
 Secernunt populo, si neque tibus
 Euterpe cohibet nec Polyhymnia
 Lesboum refugit tendere barbiton.
 Quodsi me lyricis vatibus inseres, 35
 Sublimi feriam sidera vertice.

35. *inseriris* bScd, C, Bentl. FJ. (V. 35. delendum censent Eichstadius aliique.) — 36. *Sublimis* S et F. (Hic e Cod. Ach. Statii.)

percliti poëtae hederaceas coronas sumunt. Virg. Eclog. 7, 28: *Pastores hederā crescentem ornate poetam.* — *praemia*] «ornamenta, quibus ab ἀμούσαις atque idiotis veluti distinguuntur.»

34. *Satyris*] In Platonis Epigr. 45. Satyrus, εἰμὼ δέ, inquit, ταῖς Νυμφαῖταιν ὁμέψιος. — *Leves* autem chori sunt facile et venuste in saltatione se moventes, agiles, leichtschwebend.

32. «Dum in amoena aliqua solitudine poëticiis studiis vaco, longaque remotus sum a vulgo molesto atque rudi (*odi profanum vulgus*), beatissimum me reputo.» — *si*] modeste et per particulas condicionis et per negationem loquitur: «Si Musae re vera mihi favent et pulchra carmina donant.» Est autem illud *si*, quod prope accedit ad vim partic. *siquidem, cum.*

33. *Euterpe, ἡ εὐφροσύνη ἀλληλικήν*, Schol. ad Hesiodi Theog. 77., tibia canens adest poëtae melico, item-

que *Polyhymnia, μέδων* praecipue gnara, lyrae etiam inventrix. — Ubi non favent, *tibus cohibet*, tibia canere recusat Euterpe, Polyhymnia fidibus tendere, deinde plectro pulsare *barbiton*, lyram maiorem heptachordem.

34. *Lesboum - - barbiton*] Horatium cogitasse puto de omni Lesbiorum poësi melica, Alcaei imprimis et Sapphus, quae (Fragment. Schneidew. p. 307.) de popularibus suis: *πέρροχος, ὡς ὅτ' αἰοιδὸς ὁ Λέσβιος ἀλλοδαποῖταιν.*

35. *Quodsi*] Raro a poëtis haec particula usurpatur; reperitur tamen etiam Od. 4, 24, 43. 3, 4, 44. Ep. 2, 39. cet. — *inseriris*] «lectis ac probatis meis poematis.»

36. *Sublimi*] «in aethera sublato.» — *feriam*] «Ad sidera usque me attollam, immortalī gloria fruār.» Prorsus sic Sapph. Fr. 9: *πλάειν δὲ πόλον δοκεῖ μοι ὄραν ὀνομάχεια.* Ovid. ex Ponto 5, 57: *Huic (principi) cum tu placeas et vertice sidera tangas cet.*

Et superiecto pavidæ natarunt
Aequore damæ.

Vidimus flavum Tiberim retortis
Litore Etrusco violenter undis
Ire deiectum monumenta regis

45

Templaque Vestæ;
Iliæ dum se nimium querenti
Iactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis.

20

Audiet cives acuisse ferrum,

41. *superiecto*] «omnia iam te-
gente.»

42. *damæ*] Volgo explicant *Dam-
hirsch*, *daini*, *damme*, *dains*; Voss
ad Virg. Ge. 539. *Gensen*, *camosci*,
chamois, sicque Forcellinus: «capra
silvestris.» W. E. Weber ad Iuv. p.
536. *ἀνθάλωπας* (*Blumenauge*), *An-
tilopen* s. *Gazellen*.

43. *flavum*] «semper fere arena
lutosa mixtum.» Virg. Aen. 7, 34:
*Tiberinus Vorticibus rapidis et multa
flavus arenâ.* — Tiberis exunda-
tiones semper in prodigiis habitæ.
Cfr. Tacit. Ann. 4, 76. — *retortis*
— *violenter*] «Contra fluminis na-
turam a mari retrorsum pulsus.» —
Opinio hæc erat estque etiamnunc
popelli Romani, Tiberis eluviones
ex eo oriri, quod marinorum flu-
ctuum vi a litore maris Etrusci sive
ab ostio eius aquæ repellantur.

45. *deiectum* «ex fundamentis la-
befactatum et dirutum» (non: *dis-
iectum*, destructum. Cuningh.). —
monumenta regis] Regiam Numæ
Pompilii (quæ plerumque absolute

dicitur *Regia*) et templum Vestæ
item a Numa conditum in octava
regione ad radices montis Palatini.
Regia autem ita inncta erat aedi Ve-
stæ, ut eius quasi atrium efficeret.
Plutarch. Numa 14: *Ἐδεµατο πλη-
σιον τοῦ τῆς Ἑστίας ἱεροῦ τὴν
καλονµένην Πηγίαν.*

47. *Iliæ*] s. Reæ (non Rheæ)
Silviæ, quæ h. l. et apud Claudianum
in Probrini et Olybrii Cons.
225. (*Tiberis Palla graves humeros
velat, quam neveral uxor Iliæ per-
currens vitreas sub gurgite telas.*)
uxor est Tiberis, apud Ovid. Am.
3, 6, 45. Anienis. — Non sine arte
figit Tiberim, minorum gentium
deum, ab uxore imperiosa instiga-
tum irasci Urbi, quam perfuit,
summum autem deorum eam sal-
vam velle. — Iunge *nimium querenti*
de Caesaris caede et bellorum civili-
um sceleribus atque calamitati-
bus; non *nimium iactat* nec *ni-
mium ultorem*; illud et rectum est
et simplex, hæc ab ipsa verborum
positione respuuntur.

48. *vagus*] A solito meatu aber-

Quo graves Persae melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum

Rara iuventus.

Quem vocet divum populus ruentis 25
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem

Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Iuppiter? Tandem venias precamur 30
Nube candentes humeros amictus

rans sinistram ripam, quae Romam attingebat, inundat.

49. *Iove*] «summo custode et aedium suarum et totius urbis Romae, quique in sempiternum ab ea excidium arcet.» — *uxorius*] Virg. Aen. 4, 266: *pulchramque uxorius urbem Exstruis*. Παράρρησις Tacitus Ann. 44, 28: *uxori devinctus*. 16, 6: *amori uxoris obnoxius*. — Ceterum dissecta est versus penultimi vox ultima etiam Od. 4, 25, 44, 2, 46, 7.

24. *Audiet*] «Culpa parentum imminuta suboles, infantis etiam nunc aetatis, ubi adoleverit, audiet aliquando cives post Caesaris interitum in semelipsos saevisse armis, quibus Parthi infesti ac metuendi iustius devicti essent.» — *graves*] Sic Theocrit. 17, 49. Alexander M. appellatur *Ἡρόσσαι βαρὺς θεὸς αἰολομήτραις*. — Haec autem aperte ad bella civilia ante a. 725. gesta referuntur. Poenas igitur, quas pro Caesaris nece dependerint Romani, non vero calamitatum futurarum portenta atque indicia memorat.

25. *vocet*] Ut succurrat imperi rebus, imperio.

26. *prece*] Numerus singul. apud poetas dumtaxat. — *fatigent*] «assiduus precibus exorent.» Liv. 23, 36: *fatigatus Campanorum precibus* — *Cumas redit*.

27. *sanctae*] Quia perpetuam castimoniam servare debebant. Cicero pro Fonteio 17: *Virgo Vestalis, quae pro vobis liberisque vestris tot annos in dis immortalibus placandis occupata est*. — *minus audientem*] 17 Cum irata tunc esset in Romanos suos. *Vestam* h. l. memorat, quia numen erat tutelare rei publicae Romanae. Virg. Georg. 4, 499: *Vestaque mater, quae Tuscum Tiberrim et Romana Palatia servas!*

28. *Carmina*] «varias, quibus in precando utebantur, formulas plures per dies repetitas».

29. *partes*] «vices s. munus.» — *scelus*] «et necem Caesaris et bella domestica inde orta.» *Scelus* autem τὸ ἄγος. — *expiandi*] Non tam puniendo, quam removendo scelera atque pacem restituendo.

Augur Apollo;

Sive tu mavis, Erycina ridens,

Quam Iocus circum volat et Cupido;

Sive neglectum genus et nepotes

35

Respicias auctor,

Heu nimis longo satiate ludo,

Quem iuvat clamor galeaeque leves,

Acer et Mauri peditis cruentum

Voltus in hostem;

40

Sive mutata iuvenem figura

39. *Marsi* auctore T. Fabro Bentl.

32. *Augur*] *Augur Apollo* etiam Virg. Aen. 4, 376., id est, vates, qui oracula fundit. Pro veste autem humeros candidos, nitentes, opaca nube obvelat, ne a mortalibus conspiciatur, dum inter eos versatur. Iliad. ε, 486: νεφέλη εἰλυμένος ὤμους. — Non sine causa primum memoratur Apollo, quia Apollinis filius a nonnullis existimabatur Augustus. (Suet. Oct. 94.) Deinde ad partes vocat Venerem, tamquam genetricem et *Aeneadam* (Lucret. 4, 4.) et gentis Iuliae per Iulum, Aeneae filium; tum Martem, genitorem Quirini (et Marti Ultori necis Caesaris templum dedicarat Augustus); postremum Mercurium Augusti forma induta inter Romanos versantem.

33. *Erycina*] ab Eryce, Siciliae monte, ubi celebratissimam aedem habebat, eodemque Erycinae nomine Romae quoque ad portam Collinam, — *ridens*] φιλομυειδής. Sappho 4, 43. Ed. Neue: ὦ μάταια, Μειδιάσαισ' ἀθανάτω προσώπῳ.

34. *Iocus*] Κῶμος hic in Veneris

comitatu, cum poëtae ei fere adiungant *Ἐρωτα, Ἀντέρωτα, Πόθον, Ἰμερον, Χάριτας*.

36. *Respicias*] ἐπιβλέπεις. Sic *Fortuna respiciens*. Plaut. Bacch. 4, 3, 24: *Deus respiciet nos aliquis*.

37. 38. *Heu*] indignationis. — *satiare*] cum Homero sit μόθον ἀκορητος, ἀτος πολέμοιο. — *ludo*] 37 bellico, quo gaudet Mars. — *Quem iuvat*] Admodum scite haec opponuntur illis *Quam Iocus* —; sic enim neutrum otiosum est, immo alterum alterum necessario requirit. — *leves galeae* Horatio sunt politae, splendentes.

39. *Mauri*] Hoc ipsum fortasse aliquando viderat in bello civili poëta: Romanus confosso Mauri equo, hunc *peditem* reddiderat; barbarus truculento voltu et ira aestuans hostem invadit et vulnerat; *cruentus* enim est «cruore oblitus, aspersus», non «trux, saevus.» Saepe autem terribiles erant Mauri in proeliis. Cfr. Aelian. Hist. an. 14, 5: εἰσι δὲ Μανρούσιοι καὶ καλοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ἀνδρικοὶ

Ales in terris imitatis almae

Filius Maiæ, patiens vocari

Caesaris ultor:

Serus in caelum redeas diuque

45

Laetus intersis populo Quirini,

Neve te nostris vitiis iniquum

Ocior aura

Tollat; hic magnos potius triumphos,

Hic ames dici pater atque princeps,

50

46. Quirino cum C3dd. Lambini Cuningh.

ὄρωσι (acer voltus). Ovid. Fast. 6, 243: et leto consulis omnes Attoniti Mauras perlimuere manus. Coni. Marsi (cfr. Od. 2, 20, 48. Virg. Georg. 2, 467: genus acre virum, Marsos; et proverbium ab Appiano memoratum B. C. 4, 46: οὐτε κατὰ Μάρσων οὐτε ἄνευ Μάρσων γενέσθαι θριαμβόν) vix digna erat, quae tot fautores inveniret.

41-44. iuvenem] xl. tamen annos natum. — mutata] εἶδος ἀμείνων. — Ales] Cogitandum de Mercurii talaribus atque alis in petaso. — Filius] Notandus nominativus pro vocativo. — Caesaris ultor] Ἀγοι-φόννη, Caesaris figura terras invisi-entis, hoc apposite tribui poterat, quod Octavianus identidem prae se ferebat, ut initio monumenti Ancyрани Ed. Franz p. 29: Cum -- me Senatus populusque Ro. con- sulum cum Q. Pedio edidisset (a. 712.) et triumvirum rei publicae consti- tuendae, qui parentem coniurati oc- cidissent, omnis in exilium expuli iudiciis legitimis ultus.

45. Ovid. Met. 43, 868: Tarda

sit illa dies et nostro serior aeo, Qua caput augustum, quem tempe- rat, orbe relicto, Accedat caelo.

46. populo Quirini] Sic (non, ut habent Codices aliquot, Quirino) poetae imitabantur sollemnem for- mulam: populus Romanus Quiritium. Ovid. Fast. 4, 69: Dexter ades pa- tribusque tuis populoque Quirini, itemque Met. 43, 572. et 736.

47-49. iniquum] «iratum.» — Ocior] quam nobis in optatis est. — Tollat] «in caelum evehat.» — triumphos] Ex universa sententia eliciendum v. agas. Loquitur de triumphis, qui tunc expectabantur. Quinto autem consulatu a. d. VIII. VII. VI. Idus Sextiles tres egit, de Panno- niis et Delmatis; ex Macedonia et Actio; ex Aegypto de regina Cleo- patra. V. Baiteri Fast. triumph. p. CLXII.

50. Pater quidem patriae demum a. u. c. 752. publice appellatus est; Princeps contra in sexto consulatu a. 726. (quo in nummis vocatur LIBERTATIS. P. R. VINDE), Augustus a. 727.

Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar.

CARMEN III.

Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater
Obstrictis aliis praeter Iapyga,
Navis, quae tibi creditum

5

51. *Medos*] Parthis eo demum tempore, quo plerique hoc carmen compositum arbitrantur (a. 732.) bellum inferre cogitabat Augustus. Sed hoc quoque a poeta praecipi poterat, uti devictos iam eos fingit Propertius 2, 40, 43: *Iam negat Euphrates equitem post terga tueri Parthorum*. Omnis scil. illorum vis in equitatu erat, quo saepe incursiones in Syriam faciebant.

III. Cum in Graeciam proficisceretur Virgilius a. u. c. 735. (quo anno in reditu mortuus est), discedentem votis pro felici in Atticam impulsu prosequitur.

1. *Usus hic partic. sic in votis precibus obtestationibus ita proprie explicandus: «uti nos a te hoc vel illud exoptamus, sic, ubi nostras preces exaudieris, hoc vel illud, quod tu vis, tibi contingat.»* — *Venus autem, potens Cypri* (Κύπρον μεδέουσα), hic invocatur non tam ut ex mari *Ἀναδουμένην*, quam ut *Ποντία, Αἰμηνία, Εὐπλοία* Cnidiis. Paus. 4, 1, 3. Od. 3, 26, 3:

Venus marina. Solon Fr. 40. Schneidew.: *Αὐτὰρ ἐμὲ ξὺν νηὶ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ νήσου Ἀσκηθῆ πέμπει Κύπρις ἰοστέφανος*.

2. *fratres Helenae*] Castor et Pollux, quos nautis *optatos Tyndaridas* dicit Propert. 4, 47, 48. — *lucida sidera*] Hygin. Poët. Astron. 2, 22: *Geminos complures astrologi Castorem et Pollucem esse dixerunt*. Accipiendum autem de flammulis electricis post nimbos ac procellas in navium malis elucescentibus, quibus Castorum praesentiam significari putabant antiqui, quasque nunc remiges Itali solent appellare *il fuoco di Sant' Elmo*, mire ab Helena detorto vocabulo.

3. *Ventorum-pater*] Aeolus, quem Homerus Odys. 2, 21. vocat *ταμῆν ἀνέμων*.

4. *Obstrictis*] «incatenatis atque retentis in antro illo, Virg. Aen. 4, 52: *vasto rex Aeolus antro Luctantes ventos tempestatesque sonoras Imperio premit ac vinclis et carcere frenat.*» — *Iapyga*] *Ἀργεστήν* ab oc-

Debes Virgilium, finibus Atticis
 Reddas incolumem, precor,
 Et serves animae dimidium meae.

Illi robur et aes triplex
 Circa pectus erat, qui fragilem truci 40
 Commisit pelago ratem
 Primus nec timuit praecipitem Africum
 Decertantem Aquilonibus
 Nec tristes Hyadas nec rabiem Noti,

6. *Debes Virgilium finibus Atticis, Reddas cum Wakefieldio F. —*
(Virgilium) Quintilium Franke F. H. p. 67.)

casu aestivo ab Iapygia (Apulia) flantem, secundum igitur a Brundisio Athenas navigaturo. *Favonium* Latine dici auctor est Vegetius de re mil. 5, 8.

5. Cui aliquid creditum est, is debet depositum et, si probus est, reddidit, restituit die et loco constituto. Cfr. Stat. Silv. 3, 2. Pro-pemptici Maelio Celeri 5: Grande tuo rarumque damas, Neptune, profundo Depositum.

6. Porphyrio, «Ambiguum», inquit, «utrum debes finibus Atticis, an finibus Atticis reddas.» Hinc factum est, ut alii interpangerent post Virgilium, alii post Atticis. Hic tamen ipsa caesurae vis requirit, ut incidamus post Virgilium.

8. *dimidium*] Meleager Anth. Pal. II. 464: Νότος -- ἀμυστὸν μὲν ψυχῆς ἄρπασεν Ἀνδράγαθον.

9. *robur*] «durities», significatione tropice deducta a primaria v. roboris (δρῶς ἄγγλια), ita tamen, ut propria non prorsus evanescat.

Similiter Cic. Acad. 4, 34., ἀναλγη-σias crimine sapientem liberans: *Sapiens non est e saxo sculptus aut e robore dolatus. — aes triplex*] «Ionica ex triplici aeris lamina conserta.» Est περὶ πρᾶσις hominis durissimi ac fortissimi. Comparant Pindari Fragmentum apud Athen. 43, 17: κείνος ἐξ ἀδάμαντος ἡὲ σιδήρου κεχάλκεται μέλαιναν καρδίαν.

40-43. *truci*] «procelloso et pericula minitanti.» Catull. 4, 9: *truncemve Ponticum sinum. — praecipitem*] «necopinato καταρτίζοντα.» — *Africum*] Od. 4, 1, 45. — *decertantem*] «aceriter luctantem cum aquilonibus.» Od. 4, 9, 44. *ventos deproeliantes* dicit.

44. *Hyadas*] Ovid. Fast. 5, 465: *Ora micant Tauri septem radiantia flammis, Navita quas Hyadas Graecus ab imbre (ἔβρι) vocat.* Cic. de N. D. 2, 43: *Latini imperite, quasi a suis essent, Suculae. — tristes* 44, ortu et occasu suo tempestates excitare creditas. Cfr. Voss ad

Quo non arbiter Hadriae
Maior, tollere seu ponere volt freta.

Quem Mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum et
Infames scopulos Acroceraunia?

45

20

Nequicquam deus abscedit

48. *siccis*] *rectis* Benth. conl., *fixis* Cuningh. dubitanter. — 49. *turbidum* Benth. e Locheri Ed. et e Codd. — 20. *alta Ceraunia* Luctat. Plac. ad Stat. Theb. 6, 433.

Aratum 472. Virg. Aen. 3, 546: *pluviasque Hyadas*.

43. «Qui maximus est dominator Hadriae, sive, procella excitata, attollere fluctus sive cessans placare volt.»

46. *ponere*] Propert. 3, 45, 31: *magnum cum ponunt aequora motus, Eurus in adversos desinit ire Notos*. Od. 3, 3, 5: *Auster Dux iniqui turbidus Hadriae*.

47. *gradum*] ingressum, adventum, *Anschritt*. Lucan. 2, 400: *quantoque gradu Mors saeva cucurrit*. Mors h. l., ut Euripidis in Alceste *Θάνατος, δαίμωνος* personam induit, qui velut bellator «ingenti gradu» (Liv. 2, 40.) incedit.

48. Apud veteres saepe fletus iis tribuitur, quibus nos vel alia perturbati animi signa vel silentium ac stuporem tribueremus. Propert. 3, 7, 55. naufragus: *Flens tamen extremis dedit haec mandata querelis*. Ovid. Metam. 44, 539. item de naufragis: *Non tenet hic lacrimas*, stupet hic. *Siccis oculis* est igitur Aeschyl. Sept. c. Theb. 698: *ξηροῖς*

ἀκλαύστοις ὄμμασι: nec audebimus corrigere poetam scribendo: *rectis* vel *fixis* vel *invictis*.

49. *turgidum*] Hesiod. Theog. 431: *πέλαγος οἰδαται θῶον* significantius quam *turbidum*; nam *turgidum* est mare cummaxime insueviente procella, *turbidum* manet etiam post illam aliquanto placatam.

20. *Infames*] *δυσωνύμους*, propter multa quae ibi fiunt naufragia. Sic Liv. 24, 34: *infames frigore Alpes*. Tac. Hist. 2, 93: *infamibus Vaticani locis* (propter aërem pestilentem). — Contra eos, qui praetulerant *alta Ceraunia*, Benth. monuit: «Non sane tolerari hic potuit duplex epitheton *infames* et *alta*. Hoc enim illius vim infringeret.» Ovidius R. A. 739: *Haec tibi sint Syrtes, haec Acroceraunia vita*, Nomen ipsum inde ductum, quod propter altitudinem crebro de caelo tanguntur. Promontorium est Epiri, hodie il monte della Chimera.

21. 22. *deus*] In rebus ad *κοσμογονίαν* spectantibus saepe *deus* infinite pro *Iove*. Ovid. Met. 4, 24:

Prudens Oceano dissociabili

Terras, si tamen impiae

Non tangenda rates transiliunt vada.

Audax omnia perpeti

25

Gens humana ruit per vetitum nefas.

Audax Iäpeti genus

Ignem fraude mala gentibus intulit.

Post ignem aetheria domo

Subductum macies et nova februm

30

22. dissociabilis Benth. conl., quam fecerat iam Gualterius, itaque F. scribens dissociabiles; dissociabile Cuningh. conl. firmata a Cod. Leid. prob. Oudend. ad Apul. Met. 5. p. 359. — 27. Atrox Bothius.

22. Hanc deus et melior lilem natura dimit. — «Frustra igitur deus discrevit inter se orbis terrarum partes Oceano dissociabili, activa significatione, «qui eas dissociaret», ut Lucret. 1, 44: genitabilis aura Favoni, Ovid. Met. 43, 837: penetrabile fulmen. Reges sic interpretatur: «Cuius remota inter se sociari nequeunt litora.»

23. 24. impiae per adiectivi prolepsin poeticam; nam propter id ipsum, quod transiliunt vada, impiae fiunt. — transiliunt] «rapido cursu traiciunt.» Propert. 4, 47, 43: Ah peccat, quicumque rates et vela paravit Primus et invito gurgite fecit iter!

25. omnia perpeti] γένος δεινόν πάντα ελθεῖν, omnia, etiam maxima pericula subire; in quo ipso inest notio omnia faciendi, quae cruciatum creare possint.

26. Ruit per vetitum nefas breviter ac nove dictum est pro: «ruit per vetitum atque adeo nefas committere audent.»

27. Audax consulto repetitur, ut notio primaria; id quod non agno-

vit, qui proposuit atrox. Est igitur: «Audax, rursus dico, Prometheus ille, audaciae et fraudulentiae sollertiae mortalium quasi species et symbolum.» — Iäpeti filius Prometheus. Hesiod. «Erg. 50: Ζεὺς Κρόνῳ δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὐτὰς εὖς πάϊς Ἰαπετοῖο ἔαλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς πάρα μητιόεντος Ἐν κοίλῳ νόρῳθῃ, λαθὼν Δία τετραζέραννον.» — genus] Sic Catull. 64, 2. Hymenaeum Uraniae genus appellat.

28-30. fraude mala] κακῇ τέχνῃ. Dictum est ut dolus malus. — Subductum] «subreptum, furto ablatum in ferula.»

30. macies] «Φθίσις et febres (febres maciem afferentes) ante ignotae tamquam sceleris commissi poenae humano generi incubuerunt, ἐπέσκηψαν.» (Lucret. 6, 4442: morbis aeris incubuit populo Pandionis.) Iam apud Hesiod. «Erg. 402. e Pandorae dolo patefacto: Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐν' ἡμέρῃ ἤδ' ἐπὶ νυκτὶ αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρονται.»

Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas

Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Daedalus aëra

Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Hercules labor.

Nil mortalibus ardui est;
Caelum ipsum petimus stultitia neque

Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iovem ponere fulmina.

35

40

36. *Perrupitque* corr. B., ut volebat Glareanus. — 37. *ardui* BSTc, Bentl.; *arduum* LCtFM.

32. *Semoti* - - *tarda*] Cumulat homonyma, quo *δεινότερος* significet diutius vixisse homines ante funestum Promethei donum quam postea. *Necessitas* fatalis *leti* acceleravit gradum, rursus Homeri *Μοῖρας θανάτοιο* persona induta.

34. Virg. Aen. 6, 14: *Daedalus, ut fama est, fugiens Minōia regna, Praepetibus pennis ausus se credere caelo*. Ov. Met. 8, 483. — *vacuum*] Pind. Ol. 4, 6: *ἐρήμας δι' αἰθέρος*.

36. *Perrupit*] «Optimus versus, ut qui strepitu verborum tumultuantem et per vim ad inferos irrupentem Herculem nobis ante oculos adducat.» LANDINUS. Ultima v. *perrupit* longa in arsi, nec opus fulcro *perrupitque*. — *Acheronta*] ut Cerberum ex Orco extraheret, qua

occasione usus simul amicum Theaeum liberavit. — *Herculeus labor*] «Hercules, qui omnes labores fortiter exanclavit.» Haud cogitandum de Graeco modo *βίη Ἡρακλήτει*.

37. Lectionem Codd. vetustiorum et meliorum *ardui est* retinui et propter *χρίσεως* diplomaticae rationes et quia Horatius a vulgari consuetudine consulto recessisse videtur: alioqui sane usitatius esset: «*nil mortalibus arduum est*», vel sine dativo: «*nil ardui est* hoc vel illud facere.»

38. *stultitia*] quia *ἀδύνατον*. Pindar. Pyth. 10, 42: *ὁ χάλκεος οὐρανὸς οὐ ποτ' ἀμπατὸς αὐτῶ*.

40. *Iracunda*] Pindarus quoque Nem. 6, 90. Iovi tribuit *ἔγχοις ἑδωχόν*. — *ponere*, ut saepenumero apud Livium *ponere arma*.

CARMEN IV.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,

Trahuntque siccas machinae carinas;

Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,

Nec prata canis albicant pruinis.

Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna, 5

IV. Tempus, quo hoc carmen compositum sit, nos latet; Weber refert ad a. 745., quia Epodorum formis posterioribus temporibus iam usus non sit, alii ad a. 748., Grotefend ad a. 725, plerique, ut Walckenaer, ad a. 732., propter Sestii consulatum. Inscriptum est L. Sestio, quem Augustus consulem sibi suffecit a. 734. *Λούκιον ἀνθ' ἑαυτοῦ Σήσιον ἀνδείλετο, ἀεὶ τε τῷ Βρούτῳ συσπονδάσαντα καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πολέμοις συστρατεύσαντα καὶ ἔτι καὶ τότε καὶ μνημονεύοντα αὐτοῦ καὶ εἰκόνας ἔχοντα καὶ ἐπαίρους ποιοῦμενον.* Dio Cass. 53, 32. Cum viro illo generoso amicitiam contraxerat Horatius, cum tribunus militum Bruto duce erat.

1. *Solvitur*] Hunc versum asynartetum ex tetrametro dactylico et ilthyphallico constantem invenit Archilochus. Fragm. 85. Schneidew.: *Ὀνκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα· κάρφεται γὰρ ἤδη.* — Pseudotibull. 3, 3, 4: *Cum se purpureo vere remittit hiems.* Contra rura gelu claudit hiems Virg. Georg. 2, 317. Od. 5, 42, 4: *Veris comites -- animae Thraciae.* — Ver autem apud Romanos incipiebat IV. Id. Febr.

HORAT. VOL. I. ED. MINOR III.

(D. X.) Ovid. Fast. 2, 449. vel. VII. Id. Febr. Vid. ad v. 41.

2. Scribit Vegetius de re mil. 3, 9. ex die III. Id. Novembr. usque in diem VI. Id. Mart. maria claudi. «*Natalis vero, inquit, ut ita dicam, navigationis sollemni certamine publicoque spectaculo multarum gentium celebratur.*» Tunc machinis, id est, phalangis, cylindris funium ope naves in mare deducebantur.

3. 4. *neque -- aut -- nec*] ut Od. 2, 9, 4. *Non -- aut -- nec.* — *Cana potis et pruina et nix.* Sat. 2, 5, 44. Virg. Ge. 2, 386. Ovid. Her. 5, 46.

5. Lucret 3, 736: *It Ver et Venus et Veneris praenuntius ante Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.* — *Venus Cytherea* sic iunctim rarissime invenitur (Arnob. 4, 24.), et inter Graecos apud recentiores dumtaxat, ut apud Musaeum v. 32: *ἀλλ' αἰεὶ Κυθήρειαν Πασσομένην Ἀφροδίτην.* Ovid. Her. 7, 59: *mater Amorum Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.* — *imminente*] «desuper, medio ex caelo lucente,» non «oriente.» Noctu remotis mortalibus arbitris terra grata est caelestibus. Stat. Silv. 4, 4. 95: *sub nocte silenti, Cum superis terrena placent.*

Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
 Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
 Volcanus ardens urit officinas.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
 Aut flore, terrae quem ferunt solutae. 40
 Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,

8. *visit* cum Codd. aliquot Bentl.

6. *Iunctae*] Eurip. Hippol. 1147: *ανζυγία Χάριτες*. Seneca de Benef. 1, 3: *tres Gratiae sorores manibus implexis, ridentes, iuvenes et virgines, solutaeque ac pellucida veste*. — *decentes*] *άβραι Χάριτες*. Sappho Fragn. 80. Neue. Hesiod. Theog. 907: *Τρεῖς δέ οἱ (Ιοῦ) Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους, Ἀκτανόου κόρη, πολυήρατον εἶδος ἔχονσα, Ἀγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην θαλίην τ' ἔρατεινήν*.

7. *quatiunt*] «Saltant numerose nunc hoc, nunc illo pede (*Tact*) terram pulsantes.» Pro *quater* alibi *pellere, pulsare, tundere terram*. — *graves*] laboriosas. «Iam appropinquat tempus aestivum; eo enim imminente in Aetna monte Volcanus procudit fulmina Iovi, quae in aestate mittat.» SCHOL. apud Vanderb. — *Cyclopum*] Distinguendi *τρογλοδύται*, *coclitae* Homeri (Polyphemus) ab Hesiodi (Theog. 140.) Cyclopiibus, Caeli et Terrae filiis (*Ἰσχυρῆς, Στερόπης, Βρόντης*), qui iam apud Apollonium Argonaut. 1, 728. Iovi fulmina cudunt, et a Cyclopiibus Thracis, Cyclopiorum murorum in Argolide cet. conditoribus.

8. *ardens*] ut Claudian. 72, 3: *ar-*

dentem deum, Statius Silv. 3, 1, 433: *flammeus Mulciber, διάκρυρος, αἰθρών*. Est igitur «flammis relucens.» — *urit*] «igne a se accenso, ut ferveant ferri massae et flammis colluceat tota officina. Proxime accedit Eurip. Troad. 308: *φῶς φέρε, σέβω, φλέγω* — *λαμπάδι τόδ' ἱερόν*, «facibus hoc templum collustro.» Cum nonnulli offenderent in homonymis *ardens urit*, correxerunt iam antiqui librarii, neque prorsus infelicitate, *visit* (Od. 3, 28, 44: *Venus Paphon iunctis visit odoribus*. Apollon. Rhod. 3, 44. de Volcano: *ἀλλ' ὁ μὲν εἰς χαλκῶνα καὶ ἄκμονας ἤρι βεβήκει*), Iulius Caesar Scaliger *urget*.

9. *nitidum*] unguentis delibutum. — *impedire*] Stat. Silv. 4, 3, 68: *Crinem mollibus impeditus ulcis Voltumnus*. Od. 4, 7, 23: *vincire*, redimire corona, quae est veluti vinculum, impedimentum capitis.

10. Virg. Georg. 4, 444: *Zephyro pulvis se gleba resolvit*.

11. Dionys. Halic. 4, 34: *Φαῦνον ὡς ἐπιχώριον τινα Ῥωμαῖοι δαιμόνων θύοις καὶ ὀδαῖς γεραιρουν*. Ovid. Fast. 2, 493: *Idibus* (Febr.) *agrestis fumant altaria Fauni*. Ver autem Romanis incipiebat iam a. d. VII. Id.

Seu poscat agna sive malit haedo.

Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas

Regumque turres. O beate Sesti,

Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam. 45

Iam te premet nox fabulaeque Manes

Et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,

42. *agnam* - - *haedum* LF.

Febr. teste Varrone RR. 4, 28., quo die Favonius spirare incipit. Columella 2, 2, 45. — *immolare*] et cum accusativo construitur (*bovem imm.* Cic. de N. D. 3, 34. *inferias imm.* Aen. 10, 549.) et cum ablativo. (*quibus hostis immolandum sit* Cic. de Legg. 2, 42. Liv. 44, 44: *immolantibus Iovi singulis bubus.* Virg. Ecl. 3, 77: *facere vitula.*) Sed ex pontificum sermone, qualem cognoscimus ex Tabulis fratrum arvalium, legitima haec erant: *immolare taurum cet., facere ture et vino.*

43. *Pallida*] quia exsanguis, non: «pallidos reddens.» — *aequo pede*] in pedestri oratione: «pauperes et divites aequae abripit.» — *pulsat pede*] Callimachi Hymn. Apoll. 3: *Καὶ δῆπον τὰ θύρετρα καλῶ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.* Plaut. Most. 2, 2, 23: *pulsando pedibus paene confregi hasce ambas (fores).* Ovid. Heroid. 24, 46: *Persephone nostras pulsant acerba fores.* — *tabernas*] humiles tenuiorum habitationes in oppidis, ruri tuguria, casas.

44. *turres*] locupletum aedes excelsores. — *beate*] «tu, qui omnibus vitae commodis large frui solitus es, et iis, quae mente atque ingenio, et ceteris, quae opulencia comparari possunt.»

45. *inchoare*] semper significat ita aliquid incipere, ut non finiat. Seneca Ep. 404: *O quanta dementia est spes longas inchoantium!*

46. *premet nox*] Virg. Aen. 6, 828: *animae dum nocte premuntur.* — *fabulae*] Non est genitivus sing., sed nom. plur., Manes fabulosi, id est, inanes. Callimach. Epigr. 44, 3: *τὶ δὲ Πλούτων; Μῦθος.* Pers. 3, 452: *ciris et manes et fabulae.* Seneca Troad. 403, de Orco: *Rumores vacui verbaque inania, Et par sollicito fabula somnio.* Ex v. autem *premet*, «tenebris suis urgebit,» eliciendum: «circumdabunt, circumvolitabunt te manes» et ad vv. *domus exilis*: «te teget.»

47. Epp. 4, 6, 43: *Exilis domus est, ubi non et multa supersunt, paupercula et angusta; in Orco autem omnia, ut umbras ipsas, «exilia, vana, inania, tristitia» sibi fingebant, ut Odyss. κ, 342: Ἰδέω δόμον εἰρωέντα.* Virg. 6, 269: *Terque domos Diis vacuas et inania regna.* Alii minus apte cogitant de ipso sepulcro, quod *Diis aeterna domus* appellatur in Anthol. Lat. II. p. 268, itemque *domus aeterna* in Inscriptt. meis Lat. 4174. 4525., *domus certa* 4850.

Nec regna vini sortiere talis
 Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
 Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

20

CARMEN V.

Quis multa gracilis te puer in rosa
 Perfusus liquidis urget odoribus,
 Grato, Pyrrha, sub antro?
 Cui flavam religas comam,

48. *regna vini*] «Tum non iam rex, magister conviviorum, συμποσιαρχος, eris», qui talorum iactu venereo creabatur. Od. 2, 7, 25: *Quem Venus arbitrum dicit bibendi?*

20. *mox*] Ubi pueritiam excesserit. — *tepebunt*] Timidiorem magisque verecundum virginum amorem significat, dum iuvenes amore incensi *calent*.

V. (Walck. a. u. c. 720., Kirchn. 725.) «Quis nunc, o Pyrrha, quae toties me decepisti, te fruitur speratque (sed ille quoque frustra) te semper fidam fore?»

4. *gracilis*] teres ac tener; sic apud Lucretium 4, 4462. *amatores ἰαχνὸν ἐρωμένιον* et *ῥαδινὴν* laudant. Italorum est *svelto*. — *in rosa*] Non de coronis cogitandum, (ut cum dicunt *potare in rosa*, Cic. de Finn. 2, 20. et *esse in rosa* Tuscul. 5, 26.), sed de lecto rosarum cumulo strato; sunt Ephippi apud Athen. 2. p. 48. C. *ῥοδοῦννα στρώματα*.

2. *urget*] «Unguentis delibutus arte te amplectitur.» Meleager Ep.

5, 8: *ἄλλοις δ' Ἐὐδῆμον τίτθον ὑπὸ χλαμύδι*.

3. *sub antro*] *crypta*, unde *grotta*. Sic solent etiam nunc Itali beatiores, praecipue ad lacum Larium, in antris vel a natura cavatis vel arte factis vini apothecas habere in iisque potare atque amoribus frui.

4. *Cui*] Paulus Sil. Anthol. Pal. 1. p. 454: *Εἰπὲ τίμιν πλέξεις ἔτι βόστρυχον*; «Cuius in gratiam petis crines et in nodum religas, contenta simplici naturalique ornatu?» Ad dativ. *cui* comparant Tibull. 4, 6, 2: *Tota tibi est hodie, tibi se laetissima compos.* — *flavam*] Capilli flavi propter ipsam raritatem ab Italis pro pulchrioribus habebantur.

5. *fidem*] «quam tu fallis, et deos in amore sibi adversos iam factos, quos propitios crediderat, ac procellas quasi amoris, id est, rixas a te concitatas ille flebit.» Has contentiones comparat tempestatibus *nigris*, caelum obscurantibus, ut Epod. 40, 5: *niger Eurys*. Virg.

Simplex munditiis? Heu quoties fidem

5

Mutatosque deos flebit et aspera

Nigris aequora ventis

Emirabitur insolens,

Qui nunc te fruitur credulus aurea;

Qui semper vacuum, semper amabilem

10

Sperat nescius aurae

Fallacis. Miseri, quibus

Intentata nites! Me tabula sacer

8. *Ut mirabitur* malebat Bentl., *Demirabitur* alii plures, *Heu mirabitur* Anonymus.

Georg. 2, 278: *nigerrimus Auster*. — *Mutatosque*] «non iam ipsi in amore propitios, quia Pyrrha pristinam fidem mutavit, id est, fregit.»

8. *Emirabitur*] In aurea, quam dicunt, Latinitate nunc ἀπασὶ λεγόμενον, sed satis munitum a Codd. Reperitur praeterea apud Apul. Met. p. 274. Oud. et Luctatium Placidum Enarr. fab. p. 254. Munck. Est «ex intimo animo demirari», potius quam «mirari incipere,» vel «crebro, voce et gestu admirationem prodere.» Eiusdem generis sunt *claudare* apud Festum (Ciceronis *dilaudare*), *emonere* Cic. ad Fam. 4, 7, 9., *emulare* Manil. 5, 449. prorsus mutare, *everberare* Virgil. Aen. 42, 866. — *insolens*] prima signif., «antea insuetus tam celeris immutationis; nec ipse satis intelligit, quomodo tam mutabilis esse possit puella.» Cic. de Or. 4, 7: *quorum non ignarus et insolens* cet.

9. *aurea*] «omnibus rebus perfecta et formosissima.»

10. *vacuum*] «ab aliis amatoribus sibi unice deditam» ut Od. seq. v. 19. — *aurae fallacis*] «vaevae levitatis atque inconstantiae, quae te semper impellit ad alium rursusque alium irretiendum.» Sic *aura popularis*, favor, qui levis aurae instar semper mutatur. Cic. Verr. Acc. 4, 43, 35: *sibi auram posse aliquam afflare* — *voluntatis eorum*.

43. *Intentata*] «nondum spectata satisque cognita.» — *nites*] «pulchra et amabilis videris.» — Semet ipsum, veluti naufragum ex fluctibus, Pyrrhae amorem vix tandem evasisse festivo cum ioco dicit. Solebant autem naufragi in Neptuni aut alius dei marini delubro aliquo (*sacer paries*) tabulam votivam una cum vestimentis, in quibus erant servati, suspendere. Virg. Aen. 42, 766: *Forte sacer Fauno foliis oleaster amaris hic steterat, nautis olim venerabile lignum: Servati ex undis ubi figere dona solebant Laurenti divo et votas suspendere vestes.*

Votiva paries indicat uvida
 Suspendisse potenti
 Vestimenta maris deo.

45

CARMEN VI.

Scriberis Vario fortis et hostium
 Victor Maeonii carminis alite,

44. *humida* Aldus. — VI. 2. *aliti* auctore Passeratio F.

44. *uvida*] Olim *humida* ex solita utriusque vocabuli confusione, qua de accuratissime disputavit Wagner ad Virg. Ge. 4, 448.

46. *deus potens maris*, ut Od. 4, 3, 4: *Diva potens Cypri*.

VI. Horatius, ut aliis suae aetatis illustribus viris, quibus notus magis quam familiaris erat, Munatio Planco, Asinio Pollioni, Iulo Antonio, sic M. Vipsanio Agrippae, strenuo Augusti administro, postea genero, ducta in matrimonium Iulia, viro belli quam pacis artibus potiori, unum dumtaxat carmen dedicat, simul Augusto gratificaturus. Cfr. Vell. Pat. 2, 79: *M. Agrippa, vir virtutis nobilissimae, labore vigilia periculo invictus parendique (sed uni) scientissimus, aliis sane imperandi cupidus et per omnia extra dilationes positus consultisque facta coniungens*. Magna autem cum arte significat se panegyricis epici generis componendis minus idoneum esse, a quo genere toto abhorrebat et generosa eius indoles et iudicium poeticum. Compositum arbitratur hoc carmen Franke per annos 724 et 725., Kirchner et Walckenaer a. 727., Grotefend 729., Weichert a. 727—734.; probabilius

Weber a. 718. post magnam de S. Pompeio victoriam, postquam Octavianus τῷ Ἀγρίππᾳ στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλους ἡσχημένον ἐδωρήσατο. Dio 49, 45.

4. *Scriberis*] «Carminē (panegyrico) celebrabere; nemo melius tuas laudes praedicare potest, quam Varius, quem huic muneri aliquando satis facturum puto.» — *Vario*] L. Varius natus circa a. u. c. 672. Ei Virgilius innotuit circa a. u. c. 714., ante quem iam ediderat poema de morte Caesaris, cuius partes studiose sectatus erat. (Hinc illud Sat. 4, 10, 43: *forte epos acer, Ut nemo, Varius ducit.*) Horatium autem a. u. c. 712. Bruti sequacem, cum Maecenata conciliavit in eiusque familiaritatem adduxit circa a. u. c. 716. Circa a. u. c. 723. Panegyricum in Caesarem Octavianum composuit; Thyestem edidit per annos u. c. 724 — 727. Superstes fuit Virgilio mortuo a. 735., cuius Aeneidem cum Plotio Tucca emendavit et edidit, ea lege ab Augusto imposita, ut ne quid adderent. Mortuus est ante a. 744., quo Horatius scripsit Epp. 2, 1. (v. 243.) Intimus fuit et Virgilii et Horatii amicus. Cfr. Martialis 8, 48.

Quam rem cunq̄ ferox navibus aut. equis

Miles te duce gesserit:

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem

5

Pelidae stomachum cedere nescii,

Nec cursus duplicis per mare Ulixei,

Nec saevam Pelopis domum

3. *Qua rem* e Codd. (?) Mureti Bentl.; sed malebat *Ut rem* vel *Cum rem*. — 7. *duplices* S et pr. b, *reducis* malebat Bentl. — *Ulyssæi* LGEF.

2. *Maeonius* dicitur Homerus a Maeonia, prisco Lydiae nomine, quia plerique eum Smyrna ortum putabant; alibi etiam *Maeonides* a Maeone, mythico eius patre, qui ab aliis Melesigenes nominatur. — *alite* Sic Codd. Verissime Scaligero Castigg. in Propert. p. 207. Ed. Genev. 1607. est ablativus absolutus sive, ut nunc accuratius dicunt, instrumenti: «Cum Varius sit insignis poeta epicus: qui locus male vulgo magistrorum conceptus.» Passeratius correxit *aliti*, usitatiori constructione, ut Virg. Aen. 4, 326: *Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum*. Propert. 3, 7, 62: *In me caeruleo fuscina sumpta deo est*. Ipse autem Varius *alex* dicitur s. cygnus Homericus, praestans poeta epicus, ut Theocr. 7, 47: *Μοισᾶν ὀφρυχέας* (ironice tamen).

3. *Quam rem cunq̄* in insolita *τμήσει* etiam in prosa orat. Cic. pro Sest. 31: *quod iudicium cunq̄ subierat*. «Praedicaberis et tu ipse et praeclarae res tuae terrae marique gestae ope exercituum quibus praeiuvisti.» (Mari ad Liparas devicit Sex. Pompeium Cn. F., pro victoria ab Augusto corona rostrata donatus; tum egregia fuit eius

opera in pugna Aetolica; terra secundus Romanorum Rhenum transgressus est.)

5. 6. *stomachum* *μήνιν*, iram implacabilem. *Pervicax* Achilles Epod. 17, 44; *iracundus, inexorabilis, acer* idem Art. Poët. 421. Nemini cedens Apollini quoque minuitur Iliad. 2, 20: *ἢ σ' ἂν τισαίμην, εἰ μοι δῖναυς γε παρῆν*. — *gravem* autem (iram) Graecis, perniciosam. — *cedere nescii* Sic Virg. Aen. 12, 527: *nescia vinci Pectora*.

7. *duplicis* ex Graeco usu, Eurip. Rhes. 393: *ὃν διπλοῦς πέφνε' ἀνὴρ*. Est igitur pro *vario*, ut Ulixem vocat Statius Achill. 2, 172., subdolo, versuto. Noli autem iungere *duplicis* (*duplices*) *cursus*, errores. — *Ulixei* a forma antiqua *Ulixeus* (Dorienses pronuntiabant *Οὐλίγης*). Cicero semper *Ulixes*.

8. *Pelopis domum* ex cuius facinoribus argumentorum tragicorum longa series ducebatur usque ad Oresteas. «Oenomaus enim a genere Pelope, Thyestae liberi ab eius fratre Atreo, Atreus ab Aegistho, Agamemnon a Clytaemnestra, haec et Aegisthus adulter ab Oreste occisi sunt, Orestes ipse a Furiis agitatatus.» DOERING.

Conamur tenues grandia, dum pudor
Imbellisque lyrae Musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni.

10

Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen, aut ope Palladis
Tydiden superis parem?

15

Nos convivia, nos proelia virginum

9. *grandia*] «argumenta epica et tragica nostris viribus superiora.»

10. *Imbellis*] «otio tantum et amoribus aptae.» — *lyrae Musa potens*] ut Od. 1, 3, 4: *diva potens Cypri*.

12. Tralatio a metallo, quod usu *deteritur*, extenuatur ac splendore privatur.

13. *Quis*] Sententiarum iunctura haec est: «Non est autem cuiusvis Martem ipsum et praeclaros illos heroas Homericos, quibus pares vos estis, dignum in modum celebrare; id quod tamen praestabit Varius meus.» — *Martem*] Homero est *χαλκοθώραξ*. Ex altero voc. Homericō *χαλκοχιτών* tunica substituitur Romanorum loricae; quamquam *unicam* pro *lorica* usurpans, minime, ut nonnulli opinati sunt, improprie locutus est, siquidem Varro L. L. 5, 24. *loricam* ex analis confectam vocat *ferream tunicam*. *Adamas*, proprie poeticum ferri et chalybis, postea lapidis pretiosi nomen, vel propter gratum sonum a poetis usurpatur pro *ferro*, *aere*. Virg. Aen. 6, 552:

Porta adversa ingens solidoque adamante columnae.

14. Hoc dicit: «Caesarem et te digne versibus celebrare haud minus difficile est quam Homeri deos atque heroas.»

15. 16. *Nigrum*] «squalentem et pulvere coopertum.» Val. Flacc. 4, 13: *Solymon nigram pulvere fratrem*. — *Merionen*] Idomenei aurigam; *Θοῶ ἀτάλαντος Ἀργεῖ* est Iliad. ν, 528. — *Tydiden*] Minerva adiutrice Diomedes *δαίμων ἴσος* (Iliad. ε, 884.) Venerem et Martem volueravit. Iliad. ε, 335.

17. 18. *proelia*] «faciles et plerumque fictas rixas inter amantes,» quales significat Propert. 3, 8, 5: *Tu vero nostros audax invade capillos, Et mea formosis unguibus ora nota.* — *Sectis*] ut puellas mundas decet; sic tamen inermes ac minime formidandae acriter unguibus minitantur inter pocula et iocularis rixas. Ad totum autem carminis consilium aptissimus est iocosus hic exitus; Bentleii contra conii. *strictis* nescio quid habet furiatiale et agreste. Ceterum iungo

Sectis in iuvenes unguibus acrium
 Cantamus vacui, sive quid urimur,
 Non praeter solitum leves.

20

CARMEN VII.

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
 Aut Epheson bimariseve Corinthi

18. *Sectis*] *Strictis* Benth. coni.

virginum in iuvenes acrium sectis (tamen) *unguibus*, non, ut nonnulli, *sectis in iuvenes*.

49. «Sive vacui sumus ab amore sive amore flagramus, ex consuetudine omni tempore hac in re inconstantes, cantamus cet.» Iocose affectata hac levitate optime cavet, ne Agrippa grandia ac seria ab homine amoribus unice dedito expectet.

VII. De L. Munatii Planci vita consule Drumann *Geschichte Rom's*, IV. p. 207. Consul Munatius fuit a. u. c. 712. coloniasque Lugdunum et Augustam Rauracorum deduxit. Primum Caesarem secutus, post eius interitum (a. u. c. 740.) per aliquod tempus Cicéroni atque omnibus, qui liberam rem publicam restituere volebant, favit; deinde Octavianum, postea Antonium, a. 722. rursus Octavianum secutus est, *morbo proditor*, ut ait Vell. 2, 83. Propter hanc inconstantiam omnibus (ipsi quoque Octaviano, sed secreto) exosus, tamen propter ingenium, quo valebat, et quia fortasse, ne nimium neglectus res no-

vas moliretur, ille timebat, honoratus est censura a. u. c. 732. et praefectura urbis. Quo tempore carmen hoc compositum est, utique circa a. u. c. 722. vel paullo post, fortasse de secessu in Graecia eligendo cogitabat, vel certe maestitia animi ac taedio laborasse videtur.

4. *Laudabunt*] «*Laudent per me licet.*» — *claram*] cum propter situm amoenum, navium copiam et quaestuosam mercaturam, tum a Romanis frequentatam propter eloquentiae studia. — *Mytilene*, Lesbii urbs et natura et situ et descriptione aedificiorum et pulchritudine in primis nobilis; *agri iucundi et fertiles*. Cic. de lege agr. 2, 16.

2. *bimaris*] *διθαλάσσιον*, inter mare Aegaeum et Ionium sitae. Sic Eurip. Troad. v. 1097: *διπορον ζορπράν Ἰσθμιον*. Ovid. Her. 42, 27. *Ephyren bimarem* vocat. *Grassiae decus* appellat Corinthum Florus 2, 46. Restituta iam erat *Colonia Laus Iulia Corinthus* a C. Iulio Caesare.

Moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes aut Thessala Tempe.

Sunt, quibus unum opus est, intactae Palladis urbem 5
Carmine perpetuo celebrare et
Undique decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus in Iunonis honorem

Aptum dicet equis Argos ditiesque Mycenae.

Me nec tam patiens Lacedaemon

10

5. urbem] arcem al., arces ex codd. Benth. — 6. celebrare, Indequ Bouhier. — 7. decerptae frondi auctore Erasmo L.

4. Τέμπε, vallis amoenissima inter Ossam et Olympum, quam Penaeus perfluit. Eurip. Troad, 244: τῶν Πηνειοῦ σεμνὰν χώραν, κρηπιδ' Οὐλύμπου καλλίσταν, ὄλβω βροῖδεν φάμαν ἥκονσ' εὐδαλεῖ τ' εὐκαρτεῖα. Eleganter eam describit Aelianus V. H. 3, 4.

5—7. «Sunt, inquit, qui condant de Athenarum laudibus carmen perpetuum, a prima urbis origine ad sua tempora deductum et μύθους Atticos non sine arte inter se connectens,» uti perpetuum carmen est Ovidii Metamorphoseon opus (4, 4). — unum opus] in pr. or. «praecipuum studium.» — intactae] ἀθικτον, παρθένιον, integrae Od. 3, 4, 70. — praeponere] Valerius Flaccus 3, 436: glaucasque comis praetextere frondes Imperat. Seneca Med. 70: Praecingere roseo tempora vinculo.

8. «Plurimi (multi), dum Iunonem honorare volunt, praedicant Argos Ἰππιον, ἱππόβοτον (Ἥρας δῶμα θεοπρεπές Pind. Nem. 9, 3.) atque Mycenae πολυχρύσους Iliad. η', 480. Sophocl. Electr. 9.» Argos autem illum honorem optimos equos

nutriendi servavit usque ad Horatii aetatem. Strabo 9. p. 388: ἐστὶ δὲ καὶ τὸ γένος τῶν Ἰππίων ἀριστον τὸ Ἀργαδικὸν καθάπερ καὶ τὸ Ἀργολικὸν καὶ τὸ Ἐπιδaurικόν. Mycenae hunc eversus memorat propter praeam gloriam atque opulentiam. Lucian. Contempl. 23: Μεκῆναι πάλαι μὲν ἦσαν εὐδαίμονες, νῦν δὲ τετρήκασιν. — Hoc igitur dicit: «Singulae fere Graeciae regiones suos invenerunt laudatores, sive ἐγκώμια earum composuerunt sive ἐν παρόδῳ earum meminerunt; ego iam Tiburis amoenitatem praedicabo.»

10. 11. patiens] ἡ ἀνεκτικὴ καὶ καρτεροῦσα. «Patientia est rerum durarum ac difficilium atque asperarum voluntaria perpessio.» Βουκκ. ad Tib. 3, 2, 5. Corn. Nep. Alc. 44: eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedaemonios vinceret. Propter τὸ ποιεῖν εἶναι δυνατοῦς Lacedaemonios laudat Cri-

Nec tam Larissae percussit campus opimae,
Quam domus Albunae resonantis

Et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
Mobilibus pomaria rivis.

Albus ut obscuro deterget nubila caelo 45
Saepe Notus neque parturit imbres

Perpetuo, sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores

45. Novum hinc carmen incipit in hST.C. — 47. Perpetuo STe, et Bentl.; Perpetuos b, LcMJ.

tias Bergk p. 440., et significanter, auctore Plutarcho Agesil. 4., Simonides dixit Spartam δαμασίμβροτον. Dio Chrysost. Or. 25. p. 250. R.: *Ανκούργου κελύσαντος ἔτι τὴν μαστιγοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ θνητοῦσι καὶ γυμνητεύουσι καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ χαλεπὰ δόξαντα ἂν ἑτέροις ἀνέχουσιν.* — percussit] «Larissa, Thessaliae urbs, admiratione atque amore me permovit.» — opimae] Homeri est *Ἀάρισσα ἐριβώλας*. Iliad. β, 844.

42. domus de antro Nympharum etiam Propert. 4, 20, 34: *Grata domus Nymphis humida Thyrsiasin.* — Albunea, Sibylla s. Nympha vaticinans, quae Tiburi ut dea colebatur. Cfr. Aen. 7, 82—84: *lucosque sub alta Consulit Albunea, nemorum quae maxima sacro Fonte sonat saevamque exhalat opaca morphitum.* Nibbys *Viaggio* p. 464. domum Albunae eandem fuisse opinatur, quae nunc dicitur *Grotta* (crypta) *di Nettuno*, cuius opinioni accedit locuples auctor, Walekenaer I. p. 347.

43. Anio] *hodie Teverone*, ὅς ἐκ πόλεως Τιβύρων κατ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλων. Dionys. Halic. 5. p. 305. Stat. Silv. 4, 5, 25: *praeceps Anien.* Propert. 3, 46, 4: *Et cadit in patulos Nympha Aniena lacus* (to cascade di Tivoli), maxime ubi nunc est *Ponte Lupo*. Cfr. Walekenaer I. 1. — Tiburni lucus] prope Tibur, ut recte Acron, diversus sane a nemore iuxta Albunae antrum. Tiburnus, Amphiarai filius vel nepos, cum Catillo et Cora fabulosus Tiburis conditor. Cfr. ad Od. 4, 48, 2.

44. Mobilibus] «vagus, discurrentibus rivis irrigua.» Propert. 4, 7, 84: *Ramosis Anio qua pomifer incubat arvis.*

45. Albus] Sic Od. 3, 37, 49: *Albus Iapyx.* Virg. Ge. 4, 460: *clarus Aquilo.* Od. 3, 7, 4: *candidi Favontii.* — *deterget*] antiquior forma pro *detergit*, ut Od. 4, 28, 49: *densentur.*

46. parturit imbres] Herod. 2, 25: ὁ τε νότος καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι.

Molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
Castra tenent seu densa tenebit

20

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Cum fugeret, tamen uda Lyaeo

Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:

Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque.

25

19. *Molli*] «miti, leni.» sed ποιητικώτερον ἐπίθετον v. mero, ut Graeci οἶνον μαλακὸν σκληρῶ ὀpponebant. Et sic Virg. Ge. 1, 344: *mollissima vina*. Iuven. 1, 69: *molle Calenum*. Mire nonnulli pro imperativo v. *mollire* habuerunt. — *signis*] In signis militibus cohortium erant sex, octo laminae argenteae (Plin. 33, 3, 49) partim quadratae, partim rotundae: quibus signis aquilisque legionum apud praetorium humo infixis castra «fulgebant.» Tac. Hist. 3, 82: *fulgentia per colles vexilla*.

20. *Castra tenent*] «rursus aliquando, ut antea saepe.» *Hominem militem* (Sal. Cat. 45.) Placum esse significat, sed et honeste et prudenter omnem adulationis speciem devitat.

21. *Tiburis*] pr. villae tuae Tiburtinae. — *Teucer*] Vellei. Pat. 4, 1: *Teucer non receptus a patre Telamone ob segnitatem non vindicatae fratris (Aiacis) iniuriae Cyprum appulsus cognominem patriae suae Salamina constituit*. Telamonis filius erat notus ex Hesione, Troiana captiva. Condiçionem autem fratribus pater imposuerat, ut ne alter sine altero domum rediret.

22. *Cum fugeret*] Clare demonstrant haec vv. Teucrum ita alloqui comites eo ipso temporis puncto, cum ancoram a litore Salaminio solveret.

22. 23. *uda Lyaeo*] «calida, exhalata vino». Tibull. 4, 2, 3: *multo perfusum tempora Baccho*, «iam iam ebrium.» — *populea*] Theocr. 2, 424: *κατὰ δ' ἔχων λένκαν, Ἡρακλῆος ἱερὸν ἔρνος*. Herculi autem *vago* (Od. 3, 3, 9.) potissimum libat, quia ille quoque, aerumnosis migrationibus continuo susceptis, plurimos labores exanclarat. — *fertur*] v. usitatum de rebus antiqua aliqua *παράδοσει* traditis, ut Virg. Aen. 4, 15.

25. *parente*] iracundo ac saevo, qui eum apud Pacuvium sic increpat: *Fratrem segregare abs te ausus aut sine illo Salamina ingredi? Neque paternum aspectum es veritus?* (Cic. de Or. 2, 46, 493.) Quid, quod Telamon eum necis fraternae insinulasse dicitur a Pausania? (1, 28, 12.)

27. 28. *auspice Teucro*] De Graeco heroe Romanorum more loquitur, ut et Curtius 6, 3. de Alexandro: *quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui*. Sueton.

Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro;
Certus enim promisit Apollo,

Ambiguam tellure nova Salamina futuram.

O fortes peioraque passi

30

Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas;

Cras ingens iterabimus aequor.

27. *auspice Teucro* cum pluribus codd. F. *auspice Phoebo* malebat Bentl., *auspice: Teucro Certus* Wadius.

Oct. 24: *domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam.*

Consules Romani bellum gerentes erant cum imperio (*duce*), habebant auspicia (*auspice*). — *Certus*] ἀψευδής, verax ac fide dignus. Eurip. Helen. 446. Teucer: συμ-προξένησον, ὥς τύχῳ μαντευμάτων, ὅπῃ νεῶς στείλαιμ' ἂν οὖρον περὸν ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπισεν οἰκῆϊν Ἀπόλλων, ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμίνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας.

29. *Ambiguam*] alteram conditum iri Salamina in insula Cypro, ut, cum Salaminis quis meminerit,

ambiguam futurum sit, de utra agatur.

30. Odys. μ, 208: ὦ φίλοι, οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν κ. τ. λ. Virg. Aen. 4, 498: *O socii, neque enim ignari sumus ante malorum, O passi graviora, dabit deus his quoque finem.* Cic. Tusc. 5, 37: *Ad omnem rationem Teucro vox accommodari potest: Patria est, ubicunque est bene.*

34. 32. Tib. 4, 5, 37: *Saepe ego tentavi curas depellere vino.* — *iterabimus aequor*] «Rursum navigabimus, ut cum Troiam olim profecti atque inde in patriam reversi sumus.»

CARMEN VIII.

Lydia, dic, per omnes
 Te deos oro, Sybarin cur properes amando
 Perdere; cur apricum
 Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
 Cur neque militaris
 Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis

5

6 et 7. *equitet* - - *Temperet* BbSc, LCIF.

VIII. Graecis nominibus imaginem iuvenis Romani amore perditum suaviter et iocose depingit. De veris personis vix cogitandum. Innocentem autem ac festivum iocum in toto hoc carmine ut agnoscas, auctor tibi sum, neve cum nupero interprete Germanico adversus Sybarin, innocentissimum adolescentulum, horribiles excites tragoedias.

2. *Sybarin*] Per hoc ipsum nomen mollem et delicatum adolescentulum significat. — *amando*] «dum eum amore irrefitum tenes.»

4. *campum*] Martium, soli quam maxime expositum. — Mira intercedit similitudo Horatio et Philostrato Epist. 27. ed. Kays. p. 353. *Μειρακίον*. — «Ὅχι ἵππον ἀναβαίνεις, οὐκ εἰς παλαιστράν ἀπαντᾷς, οὐχ ἡλίω δίδως σεαντόν» (propter amorem, ut Sybaris). — *patiens*] «Qui olim (v. 44—42.) Campi pulverem tam facile tolerabat, atque etiamnunc hos labores defugere haud deberet.»

5. *militaris*] «Ut decet iuvenem robustum ac militiae aptum.»

6. *equitat*] De his exercitationibus cfr. Statii Silv. 3, 2, 443: *Ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi* — — *Tendentem cursus vexantemque ilia nuda Calce ferocis equi*. — Gallicani equi ferociores, et Gallia olim Romanis exercitibus equos ministrabat, Tac. Ann. 2, 5. — *lupatis*] lupinis dentibus similia frena ferrea. *Λύκος τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον* Hesych.

7. *Temperat*] «moderatur, regit.»

8. «Cur natatione Tiberina, qua plerumque utebantur post alias *γυμνασίας*, abstinet?» — *olivum*] «Prosae scriptorem qui hanc formam usurpaverit praeter Apuleium inveni adhuc neminem.» FORCELL. «Cur abstinet luctā?» ante quam oleo perfricabantur. «Hoc iam magis timet, quam sanguinem viperinum, praesentissimum venenum.» «angue peius» in soluta oratione dixisset.

10. *arma* hic sunt ipse discus plumbeus vel ferreus et iaculum,

Temperat ora frenis?

Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum

Sanguine viperino

Cautius vitat neque iam livida gestat armis 40

Brachia, saepe disco,

Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

Quid latet, ut marinae

Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae

Funera, ne virilis 45

Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

quorum gravi pondere violentoque usu *lividae* vibices in brachiis oriuntur. — *gestat - Brachia*] ut Ovid. Met. 5, 533: *ora gerere*, id est, *habere*.»

44. «Cur abstinet a disco vi-
brando, a iaculando?» — *nobilis*]
«saepe antea celebratus propter
robur, quo iaculum ultra scopum
constitutum validis lacertis *expedio-*
bat, emittebat.»

43. *Quid latet*] apud te?

44. Thetis, ne periret Achilles
Troiam oppugnaturus, eum apud
Lycomedem, Scyri insulae regem,
in thalamo veste puellari indutum
occultarat, ubi Deidamiae, regis
filiae, amore captus est; mox, cum
Ulixes mercatoris habitu inter alias
merces arma puellis proposuisset,
ille his cupide arreptis detectus est.
Fabulam hanc tractavit Sophocles

ἐν Σαυρίαῖς, in quibus Ulixes:
Σὺ δ' ὦ τὸ λαμπρὸν φῶς ἀποσβεν-
νὺς γένους, ξάννεις, ἀρίστον πα-
τρός Ἑλλήνων γεγώς; Item Bion
in Epithalamio Achillis et Deida-
miae, Idyll. 43. vel 2. Mein. v. 43:
Λάγνανε δ' ἐν κόραις Ἀντομηδαί
μοῦνος Ἀχιλλεύς, Εἴρια δ' ἀνδ'
ὄπλων ἐδιδάσκετο, καὶ χειρὶ λευκῇ
παρθενικὸν κόρον (al. κόπον) εἴ-
χεν. — *sub lacrimosa*] paullo ante
Graecorum expeditionem in Troi-
am, excidio iam tunc a diis da-
mnatam.

45. «Ne virilis vestitus ipse Achil-
lem incitaret ad expeditionem a
Graecis regibus indictam una cum
iis alacriter suscipiendam.»

46. *Lycii* Troianorum socii duci-
bus Sarpedone et Glaucō. Est au-
tem: «in caedem, quam facturae
sunt Lyciae catervae.»

CARMEN IX.

Vides, ut alta stet nive candidum
 Soracte, nec iam sustineant onus
 Silvae laborantes geluque
 Flumina constiterint acuto.

Dissolve frigus ligna super foco
 Large reponens, atque benignius
 Deprome quadrimum Sabina,

5

IX. De huius carminis argumen-
 to ita disputat Dillenburger: «A Ia-
 cobsio (Opp. T. V. p. 378.) ita ego
 dissentio, ut non credam parari a
 poeta coenam, sed iam accumben-
 tes videam sodales sive apud Ho-
 ratium sive apud alium ex amicis.
 Magistrum igitur convivii (βαλταρ-
 χον, συμποσίταρχον) allocutus poë-
 ta admonet, ut quibus rebus in
 tanto frigore, quo omnis rerum
 natura contracta rigeat, maxime
 opus esse videatur, iis maiorem
 curam adhibeat, scilicet igne, quo
 extrinsecus, et vino, quo intrinse-
 cus calor possit augeri, deinde ut
 cetera divis permittat.» Celerum
 imitatus est Alcaeus apud Athen.
 40. p. 430. (p. 934. Dind.) et Bergk
 Lyr. p. 578: "Τεῖ μὲν δὲ Ζεὺς, ἐκ
 δ' ὄραν' αὖ μέγας Χεῖμων, πεπά-
 γασιν δ' ἑδάτων ῥοαί. Κάββαλλε
 τὸν χεῖμων', ἐπὶ μὲν τίθεις Πῶρ,
 ἐν δὲ κλεινὰς οἶνον ἀφειδέως Μέ-
 λεχρον, αὐτὰρ ἄμφι νόρον Μαλ-
 θακὸν ἄμφι[τίθῃ] γνόφαλλον.

1. *stet*] Per aestatem in caelo
 Italico montes longinquiores quasi
 per nebulam ac vaporem apparent,

formis obscuratis ac prope exte-
 nuatis; hieme vero *stant*, id est,
 nive cum rigeant, toti nivei sint,
 clare conspiciuntur. *Stare* autem
 saepe de re horrida aut rigida.
 Virg. Aen. 6, 474: *Quam si dura*
silex aut stet Marpesia cautes.

2. *Soracte* mons MM. pedes al-
 tus in finibus Faliscorum, in quo
 Apollo colebatur (Aen. 44, 783:
Summe deum, sancti custos Sora-
ctis Apollo) ultra XXIV. mil. pass.
 ab Urbe, sed ex ea (in qua, non
 ruri, scena carminis fingitur) facile
 conspiciendus, hodie *Monte Tresto*,
 vel, ut alii volunt, *Monte di S. Sil-*
vestro, vel *Monte di S. Oreste*.

3. *laborantes*] «nutantes atque
 sese inflectentes sub nivis onere.»
 Od. 2, 9, 6: *Aquilonibus querceta*
Gargani laborant. — *geluque*] Li-
 vius 5, 43: *Insignis annus (a. u.*
355.) hieme gelida ac nivosa fuit,
adeo ut viae clausae, Tiberis inna-
vigabilis fuerit.

4. *acuto*] Pind. Pyth. 4, 39: *χιο-*
νος ὀξείας, quae frigore suo velut
 secat et pungit. Virg. Ge. 4, 93:

O Thaliarche, merum diota.

Permitte divis cetera, qui simul

Stravere ventos aequore fervido

40

Deproeliantes, nec cupressi

Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere et,

Quem Fors dierum cunque dabit, lucro

Appone, nec dulces amores

45

44. Fors bStc, Lct et Benfl.: sors FM.

Boreae penetrabile frigus. Glacie igitur adstricta flumina cursum morari videntur.

3—6. *Dissolve*] κάβαλλε, pelle. — *foco*] totius domus communis, ad quem, sarmentis et lignis large impositis, quicunque convivarum algebat, accedens calfacere se poterat; qui mos etiam nunc servatur in Italia. — *benignius*] scil. solito, «largius, copiosius.»

7. *Deprome*] non tam «ex apotheca, cella vinaria» quam «ex ipsa diota haurito.» — *quadrimum*] satis igitur vetus ac dulce, quamvis Sabinum dumtaxat. Od. 4, 20, 1: *vile Sabinum.* — *diota*] Plat. Hipp. mai. p. 288. D: τῶν καλῶν χυτῶν εἰςί τινες δῖωτοι, τῶν ἔξ ἡσῶς χωρονῶν. Moeris p. 44: ἀμφορέα, τὸν δῖωτον σταμνόν. «Amphora duarum aurium, id est, ansarum.» LAMÉ.

9—12. *cetera*] «reliqua omnia, quae aut antea sollicitos nos habuerunt, aut quia futura et incerta sunt, nunc certe nihil ad nos attinent nec laetitiae nostrae conve-

niant.» Archilochi Fr. 49. Schneidew.: Τοῖς θεοῖς τιθεῖ δὲ πάντα. Theogn. 4047: Νῦν μὲν πίνοντες τερπόμεθα καλὰ λέγοντες: "Ὅσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει. — *Stravere*] in prosa orat. «sedavere, tranquillavere.» — *Deproeliantes*] «Qui in turbido mari acerrime inter se luctantur.» — *orni*] *Mannaeschen.* Cfr. Voss ad Ge. 2, 74. Linnaei *Praxini orni.*

13. 14. *fuge*] in prosa orat.: «Omitte, noli de rebus futuris consulere astrologos.» — *Fors* huic loco unice convenit. Wagner ad Virg. Ecl. 9, 3: *Fors omnia versat*, alii *sors*: «Sors eventus est, non ipsa vis fati; quare non est Latinum *sors versat*. Contra *Fors* significat cneam quandam vim, res humanas temere ac nullo consilio regentem, nulla tamen adiuncta aut laedendi aut iuvandi notione, quare nullum usquam huic nomini adicitur epitheton. Non sunt igitur huic plane synonyma *Fortuna* et *Fatum*.»

15. *Appone*] in pr. or.: «In lucro pone.» Cic. ad Fam. 9, 47: *De lucro prope in quadriennium vicimus.*

Sperne puer neque tu choreas,
 Donec virenti canities abest
 Morosa. Nunc et campus et areae
 Lenesque sub noctem susurri
 Composita repetantur hora,
 Nunc et latentis proditor intimo
 Gratus puellae risus ab angulo
 Pignusque dereptum lacertis
 Aut digito male pertinaci.

20

46. *puer*] «dum adolescentia frueris.» — *tu*] est sermonis familiaris ac benevolentiae; interdum etiam vim exhortationis auget in membro altero. Sic Graeci σὺ γε. Plato Gorg. p. 527. D: ἔασόν τινά σου καταφρονῆσαι — καὶ καὶ μὰ Δία σὺ γε θαρσύνε πάντα. Tibull. 4, 4, 37: *Adsitis divi, nec vos de paupere mensa Dona nec e puris spernite fictilibus.*

47. *virenti*] florenti. Theocr. 27, 66: χλοεροῖσιν-μελέεσσιν. Epod. 43, 4: *dumque virent genua*, sicque *viridis senectus*.

48. *Morosus* contrarius est *morigero*, is, qui aliis morem gerere et obsequi recusat. — *Nunc*] «Ut convenit aetati, qua nunc es, adolescens.» — *areae*] loca publica, in quibus conveniebat iuventus, praesertim circa templa, ut erat Romae area Volcani, area Concordiae.

49. *sub noctem*] «per crepusculum.» Opponuntur haec ludis et

exercitationibus diurnis in Campo Martio. — *susurri*] Scena haec est: Amator ad ianuam semiapertam amicae hora constituta susurrat, submissa voce eam appellat; puella nihil respondens intra domum, quo ludificetur adolescentem, sese occultat; mox autem ex angulo, ubi latet, cachinno sublato se prodit; amator intro se praecipitans armillam vel anulum, pignus amoris, deripit puellae simulanti se pertinacem esse ac reluctari, sed re vera se spoliari gaudenti.

20. *repetantur*] «crebro quaerantur.» Ex v. *repetantur* cogitatione elicienda alia risus proditoris et pignoris derepti magis propria: «Nunc hi quoque soliti amantium ioci vos delectare possunt.»

24. *male pertinaci*] «non admodum pertinaci, quia tantummodo simulat se obniti.» Tibull. 4, 9, 44. de simili puellae ioco: *Et latuit clausas post adoperta fores.*

CARMEN X.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
 Qui feros cultus hominum recentum
 Voce formasti catus et decorae
 More palaestrae,

Te canam, magni Iovis et deorum
 Nuntium curvaeque lyrae parentem,
 Callidum, quidquid placuit, iocoso

5

1. Mercuri facunde, nepos T, LCl. — 2. coetus Withofius.

X. «Hymnus est in Mercurium ab Alcaeo lyrico poeta.» Porphyr. Pausan. 7, 20: βουαὶ γὰρ χαίρειν μάλιστα Ἀλκαῖος ἐδήλωσεν ἐν ἑμῶι τῷ εἰς Ἑρμῆν γράμματος, ὡς ὁ Ἑρμῆς βουὴς ὑπέλοιτο τοῦ Ἀπόλλωνος. Initium fortasse fuit Fragm. 2. Bergk: Χαῖρε, Κελλάνας ὁ μέδεις, σὲ γὰρ μοι.

1. facunde] Hic λόγιος (Orph. Hymn. 27, 4: λόγον προφήτης), v. 3 sq. ἀγώνιος. — nepos Atlantis] per Majam. Poëtica ratio iubet v. facunde iungi cum v. nepos, non, ut alii fecerunt, cum v. Mercuri.

2. Cultus cum significet omnem prope externam vivendi rationem et, ut h. l., mores, apud poetas certe recipere potest epitheta huius modi, ut *ferus*, *asper*, *agrestis*. — *hominum recentum*] De statu primorum hominum cfr. Sat. 1, 3, 400: *mutum et turpe pecus*.

3. Voce] Ἑρμηνεία excoluisti homines rudes, eos docens distincte ac dilucide suas cogitationes exprimere.» Ovid. Fast. 5, 665: *Pacis et armorum superis imisque deorum Arbiter, alato qui pede car-*

pis iter; *Lacte lyrae pulsu, nitida quoque laeta palaestra*, Quo didicit culte lingua favente loqui. — *catus*] Varro LL. 7, 46: *cata*, *acuta*; hoc enim verbo dicunt Sabini; quare *catus Aetii* *Sextus* non, ut aiunt, sapiens, sed *acutus*. *Catus* inseritur per parenthesin, nec longi potest *catus* voce et more. — *decorae*] quae decus et *εὐδξία* addit iuvenibus.» Hinc Ἑρμῆς φιλάεθλος Anth. Pal. II. p. 495.

4. More] «institutione, lege exercitationum.» Lucan. 4, 613: *perfidit membra liquore Hospes, Olympiacae servato more palaestrae*.

6. Nuntium] διάκτορον. Virg. Aen. 4, 356: *interpreter divom. — lyrae*] ex testudine factae et chordis intentae parentem, inventorem. Sic parens philosophiae Socrates Ciceroni, et Platoni in Sympos. 177. D. πατήρ τοῦ λόγου, auctor sermonis.

7. iocoso] «iocii causa sic patrato, ut ii ipsi, quos spollasti, ridere debeant.» Sic in Phoronide apud Etymol. M. p. 339: Ἑρμείαν δὲ πατήρ Ἑριόνιον ὠνόμασ' αὐτός.

— ο — α — | — α — ο — α — ο (2 ααα εἰρησιν)

— ο — ο — ο (αἰσθητικὴ)

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Condere furto.

Te, boves olim nisi reddidisses
 Per dolum amotas, puerum minaci
 Voce dum terret, viduus pharetra
 Risit Apollo.

Quin et Atridas duce te superbos
 Ilio dives Priamus relicto
 Thessalosque ignes et iniqua Troiae
 Castra fefellit.

Tu pias laetis animas reponis
 Sedibus virgaque levem coërces

10

15

Πάντας γὰρ μάκαράς τε θεοὺς
 θνητοὺς τ' ἀνθρώπους Κέρδεσι
 κλεπτοσύνην τ' ἐκάλυντο τεχνη-
 ἔσσαις. (Nota sunt Mercurii epi-
 theta δόλιος et κλέψ.) Tempori-
 bus autem heroicis furandi ac peic-
 randi peritia pro callida sollertia
 in laudibus ingenii habebatur, ut
 Homericus ille Autolycus Od. τ,
 395: ἀνθρώπους ἐκέλευστο Κλε-
 πτοσύνη θ' ὄρνυ' τε· θεὸς δέ οἱ
 αὐτὸς ἔδωκεν Ἑρμείας.

9. olim] Ad omnes has tres
 actiones aequae pertinet hac con-
 structione: «Olim (eodem die, quo
 natus es, statim post lyram a te
 inventam; v. Hom. Hymn. Merc.
 20.), dum Apollo te puerum minaci
 voce terret, asseverans te a se
 punitum iri, nisi quinquaginta bo-
 ves per dolum amotas reddidisses,
 subrisit, cum se a te spoliatum
 pharetra videret.» Schol. ad Iliad.
 ι, 236: Ἑρμῆς ὁ Αἰδὸς καὶ Μαΐας
 τῆς Ἀτλαντος εὖρε λύραν, καὶ
 τοὺς Ἀπόλλωνος βόας κλέψας

εὖρεθ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῆς
 μαντικῆς ἀπειλουμένον δὲ τοῦ
 Ἀπόλλωνος, ἐκλεψεν αὐτοῦ καὶ
 τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων τόξα· μειδιά-
 σας δὲ ὁ θεὸς ἔδωκεν αὐτῷ τὴν
 μαντικὴν ῥάβδον, ἀφ' οὗ καὶ
 χρυσόρῥασις ὁ Ἑρμῆς προσηγο-
 ρεῖται.

11. viduus] apud poetas pro «pri-
 vato, spoliato.» Virg. Culic. v, 374:
 lacus viduus a humine Phoebi.

13—16. superbos] μεγαλήτορας,
 μεγαθύμους Homero. — Ilio —
 relicto Libri, non relicta, ut sane
 est Od. 4, 9, 8: Ἴλιος νεκρά; con-
 tra Od. 4, 4, 53; cremato ab Ilio. —
 ignes cet.] excubiarum Myrmido-
 num et hostilia Graecorum castra.

17—19. reponis] «Idem utpote ψυ-
 χοπομπὸς πίας-animas deducis, ubi
 in perpetuum tranquille habitaturae
 sunt.» — virga] Virgam magicam ei
 donavit Apollo. Hymn. Merc. 330: ὄλ-
 βον καὶ πλοῦτον δώσω περικλήα
 ῥάβδον, χρυσεῖην, τριπέτηλον,
 ἀκήριον, ἣ σε φυλάξει, πάντας

Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

20

CARMEN XI.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconoë, nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare

5

XI. 4. *quaesieris scire, nefas* LCM.

ἐπιγράψουσ' οἶκους ἐπέων τε καὶ
ῥῶγων. Memoratur etiam Iliad. ω,
343: εἰλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀν-
δρῶν ὄμματα βέλγει ὧν ἐθέλει,
τοὺς δ' αὖτε καὶ ἐπνώοντας
ἐγείρει. — *levem--turbam*] εἰδῶλα
καμώντων. — *coërces*] proprie de
pastore, qui gregem prae se agens
id simul spectat, ne dissipentur,
sed uno agmine procedant pecora.

20. *imis*] (in prosa orat. *inferis*)
quia et in caelo et in Orco versatur.
Claudian. Rapt. Pros. 4, 89:
commune profundis et superis numen.

XI. 2. 3. *Finem*] vitae decursum
usque ad obitum. — «Nec positum
vides praecedente part. *ne*, ubi *neu*
exspectes.» REGEL. — *Babylonios-numeros*] Chaldaeorum (astrologorum),
qui multis computationibus factis ex
tabulis genethliacis atque epheme-
ridibus de siderum statu et oppo-
sitione, hominum qui eos consule-
bant, γένεσιν et horoscopum, atque
per hunc vitae vicissitudines definie-

bant. Iuven. 6, 576: *numeri Thra-*
sylli, mathematici; *ψηφίδας* vo-
cant Graeci; *rationes Chaldaicas*
Cic. de Div. 2, 47. — *Tentaris* «sol-
licite exploraris.» Cfr. Od. 4, 28, 5.
— *Ut melius*] «Quanto satius est
etiam mala pati, ubi advenerint,
quam iis ante explorandis maestiti-
am perpetuam tibi praeparare!»

4, 5. Excipit protasin: *Seu plures*
— *mare Tyrrhenum*, apodosis *sapias*.
Contra plerique puncto distin-
guunt ante v. *sapias*. — *hiemes*] an-
nos; servata tamen primitiva si-
gnificatione statim praesentis anni
tempus hibernum depingit; quae
hiems *nunc debilitat undas*, efficit,
ut frangantur ad *pumices*, non tam
proprie dictos, quam, ut est apud
Plinium 36, 42: *appellantur quidem*
ita (pumices) et erosa saxa. — *op-*
positis] «mari objectis in extremo
litore *stuctifrago* (Lucret. 4, 299).»
— *debilitat*] «collidit, *zerschellt*,» dum
undae ad pumices illos sese infrin-
gunt, non «tranquillat, coërcet.»

Tyrrhenum, sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas: carpe diem quam minimum credula postero.

CARMEN XII.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? Cuius recinet iocosa
Nomen imago

Aut in umbrosis Heliconis oris

5

6. *sapias*] «Omitte illam stultam sollicitudinem et, ut sapientem decet, fruire vita.» Imperativus habet vim, nec dictum est, ut volt Priscianus T. 2. p. 144. Kr., pro *si sapias*, vel potius in oratione directa *si sapias*, *si sapias*, ut est Ovid. Am. 4, 4, 29: *Quod tibi miscuerit, sapias, bibat ipse iubeto.* — *liques*] Per colum nivarium, vel per sacculum linteum colabant sive saccabant vina, quo decepta faece et flore liquidiora fierent.

6. 7. «Reputans tecum, quam breve vitae sit spatium, certum terminum siste nimiae spei de futuro tempore (*spei longae*, ut Od. 4, 4, 15.) et vive in praesentia. Iam dum doctrinam hanc tibi trado, fugit irreparabile tempus, quod laetitiae dedicare potuissimus.» — *reseces*] «prorsus ei renunties», ut apud Cic. ad Att. 4, 18, 2: *resecandae libidinis*.

7. 8. *Dum loquimur*] Adeo saepe haec formula apud Latinos reperitur, ut prope proverbialis fuisse videatur hac significatione: «hoc ipso

temporis puncto atque longe citius, quam tu arbitreris.» — *fugerit*] futurum exactum. Sic Lucret. 3, 927: *brevis hic est fructus homullis; iam fuerit, neque post unquam revocare licebit.* — *Invida* autem est aetas, quatenus diuturnae voluptatis usuram denegat. «*Carpe igitur diem* (non tam ut florem vel fructum maturum, quam ut dicimus *oscula, cibum, viam* *carpere* cum celeritatis notione) nec fide sequenti.» — Martial. 7, 47, 11: *Vive velut rapto fugitivaque gaudia carpe.*

XII. Augustum insertum deorum, heroum et summorum ducum Romanorum ordini tamquam orbis terrarum dominum celebrat. Scriptum est carmen certe ante a. u. c. 734.

4. *Quem virum aut h. cetl.* Pindar. Olymp. 2, 4: *Ἀναξιδόρου γαγγες ὕμνοι, τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελადήσμεν.* — *acri*] λιγυρά, soni acuti. Theogn. 764. Bergk: *φθόγγος δ' αὖ φθέγγοι δ' ἱερὸν μέλος ἥδ' αὖ αἰλός.* Epitheton *acri* laudat Quintilianus 8,

Aut super Pindo gelidove in Haemo?

Unde vocalem temere insecutae

Orpheā silvae,

Arte materna rapidos morantem

Fluminum lapsus celeresque ventos,

10

Blandum et auritas fidibus canoris

Ducere quercus.

Quid prius dicam solitis parentis

Laudibus, qui res hominum ac deorum,

43. *Quid prius? Dicam solitis Parentem ex Acrone F. — parentum.*
Se et corr. b.

2, 9. ut *proprie dictum*, id est, quo nihil inveniri possit significantius.

2. *sumis celebrare*] In pr. or. «suscipis celebrandum.» — Clio plerisque Musa historiae, sed ex nominis notatione etiam, ut hic, elogiorum.

3. 4. Latini cum carerent vocabulo, quod *κρυπτός* responderet Graecorum *ἄχρη*, eam vocis imaginem (Virg. Ge. 4, 50.) et imaginem simpliciter appellabant. Cic. Tusc. 3, 2: *laus bonorum virtuti resonat tamquam imago gloriae. Iocosa autem, quia viatores quasi consulto ludificatur, unde auribus accidit, ignorantes.*

5. 6. *Helicon* Boeotiae, *Pindus* Thessaliae, *Haemus* Thraciae montes, Musarum sedes. Ex Thracia autem prisci illi vates sacri, Orpheus, Linus, Musaeus, Thamyras, prodierant.

7. 8. *vocalem temere*] «canora voce praeditum (*chordae vocales*) Tibull. 2, 5, 3.) promiscue, sine ordine, ipsae, cur sectarentur cantorem, vix sibi consciae.» Apollon. Rhod. 4, 26: *Ἀντὶ τοῦ τὸν γ' ἐνέπορσιν*

ἀτειρέας οὐρεσι πέτρας θέλξαι αἰοιδάων ἐπολῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα. Φηγοὶ δ' ἀγριάδας — — ἄς ὃ γ' ἐπιπρὸς θελγομένους φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν. Riemer *Göthe* I. p. 480: *Orpheus auf einer alten Piste, die Göthe besass, scheu sich abwendend, vor dem Andränge aller der Stein-, Holz- und Fleischkörper, die sich um ihn versammeln.*

9—12. «Arte canendi a Calliope matre donatus.» — *Blandum*] «tam blande canentem, ut duceret quercus attente auscultantes.» — V. *auritus* etiam apud Plautum hac significatione reperitur. Asin. Prol. 4: *Fac iam tu, praeco, omnem auritum populum.* Plerumque vero de leporibus cet. usurpatur. — *quercus*] Post silvas totas singulare nunc arborum genus memorat, et quidem omnium durissimum. Nec verò ita rara haec compositio apud antiquos, ut generi praeterea subiungatur species. Epp. 4, 42, 7: *Si — — herbis Ficus et urtica.* Ovid. Met. 16, 26: *et flores mille colorum libaque.*

43. «Ante omnes igitur solitis

Qui mare ac terras variisque mundum
Temperat horis?

45

Unde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum;
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

20

45. ac] et beST, Lct. (Ut nos, B et «plerique mei.» BENTL.) —
19. occupabit cum Rob. Stephano F. — 20. 21. Pallas honores,
Praelis audax. Neque Bentl.

laudibus, ut sit in re divina, rite celebrabo Iovem parentem», ut Od. 2, 49, 24. Virg. Ge. 4, 328. Lucan. 4, 110: *magne parens mundi*. (Falsam lect. parentum explicabant: «Qui ex antiquo more maiorum nostrorum ante ceteros deos invocari solet.») Laudes vero ut Tibullus 4, 3, 31: *tibi (Isidi) dicere laudes Insignis turba debeat in Pharia*.

45. Iisdem prope verbis Virg. Aen. 4, 230: *o qui res hominumque deumque Aeternis regis imperiis et fulmine terras.* — *mundum*] caelum. Designatur autem per mare, terras et caelum universa rerum natura. Catull. 64, 205: *Quo tunc et tellus atque horrida contremuerunt Aequora concussitque micantia sidera mundus*. DOER.

46. horis] Ex usu poetico pro anni temporibus variis, sese invicem excipientibus ac natura sua distinctis. (Ars Poët. 302: *sub verna temporis horam*.) — *Temperat*] «ordinat atque moderatur.» Ovid. Fast. 4, 94: *Ille (Venus) quidem totum dignissima temperat orbem*. Seneca Ep. 73: *Soli Lunaeque plurimum debeo temperantique annum deo obligatus sum*.

47. Unde] Non «quare»; sed «ex quo, (ut Od. 4, 28, 28: *unde potest, tibi defluat aequo Ab Iove*. Sat. 4, 6, 12: *Laevinus, Valeri genus, unde Superbus Tarquinius regno pulsus fugit*. Sat. 2, 6, 24: *Iano - Unde, id est, «a quo»*. Etiam in prosa or. Sal. lug. 14: *unde minime decuit, vita crepta est*. Cic. de Or. 1, §. 67: *ille ipse, unde cognovit*.) ex quo igitur, qui est optimus maximus, nihil ipso potentius generatur, cum omnes dii ei sint inferiores.»

48-20. Nec viget] Ex v. Unde supple Nec ei viget, ut Cic. in Verr. 4, §. 9: *Mancipium quo et omnes utimur et non (= nec id) praebetur a populo. viget autem, id est, «florete honore et potentia»*. — «Cum itaque nullus ei sit vel secundus (id est, parvo atque adeo minimo intervallo ab eo distans), sed longe distet ceterorum potentia a summo Iovis imperio, Pallas tamen, sapientiae dea, proxima, longo sed proxima intervallo (Virg. Aen. 5, 320.) ad illum accedit.» Nonius p. 524. Merc.: *Proximum dicebant veteres non solum adhaerens et adiunctum, verum etiam longe remotum, si tamen inter duo discreta ni-*

Proeliis audax neque te silebo

Liber et saevis inimica Virgo

Beluis nec te metuende certa

Phoebe sagitta.

Dicam et Alciden puerosque Ledaë,

Hunc equis, illum superare pugnis

Nobilem; quorum simul alba nautis

Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor,

25

hil medium exstisset. — De Minervae dignitate cfr. Hesiod. Theog. 896: Ἴσον ἔχουσαν πατρὶ μινος καὶ ἐπίφρονα βουλὴν. Callimach. Lav. Pall. 432: μούνη Ζεὺς τόγε θυγατέρον Ἀδίων Ἀθαναίᾳ πατρῴᾳ πάντα φέρεσθαι. Plutarch. Symp. 2, p. 617. C.: ἡ δὲ Ἀθηνᾶ φαίνεται τὸν πλησίον αἰεὶ τοῦ Διὸς τόπον ἔχουσα. διαβροχῇ δὲ ὁ Πηδάρκος λέγει· πῶρ πνέοντος αἰε κεραύνου ἀγχιστα ἤμην. Atque frequenter σύννασι erant Iuppiter et Minerva, velut in Piraeo. Paus. 1, 1, 3. — occupavit] «possedit, habet.» Qui legebant occupabit, interpretabantur: «Habebit in hoc meo carmine.»

24. Iam cum superiore illa laude satis ornatur Minerva, malum equidem vv. Proeliis audax iungere cum Libero quam cum illa; quamquam Minerva utique bellipotens, belligera poetis. Virg. Aen. 4, 483: Armipotens, praeses belli, Tritonia virgo. Bacchi autem celebrabatur et pugna adversus Gigantes (Od. 2, 49.), et expeditio Indica. Ovid. Met. 4, 20: Oriens tibi victus ad usque Decolor extremo qua lingitur India Gange. Orpheus 44, 3. de

Libero patre: ὃς ξιφῶν χαίρει καὶ αἵματι.

22. Diana venatrix. Θηροκτόνος, τοχέαιρα, Theogn. 41: Ἀρτεμι θηροκτόνη.

23. Apollo κλυτότοξος, ἐκχέβολος. — certa] «nunquam fallente.»

25. Herculem, Alceae nepotem, et Κάστορα δ' ἱππόδαμον καὶ πρὸς ἀγαθὸν Πολυδεῦνεια. (Iliad. γ, 237. et Odys. λ, 300. Sat. 2, 4, 26.) Stasinus in Cypriacis apud C. G. Müller de Cyclo Gr. p. 90: Κάστωρ μὲν θνητός, θανάτου δὲ οἱ αἶσα πέπρωται. Αὐτὰρ ὁ γ' ἀθάνατος Πολυδεῦνης, ὅζος Ἀργεος.

26. pugnis] caestuum certamine, πυγμαχία.

27. alba] «lucida atque simul caelo serenitatem reducens,» ut Od. 1, 7, 43: albus Notus. Ovid. Trist. 3, 5, 56: nitido — Lucifer albus equo. Hymn. Horu. in Dioscuros 42: navem periclitantem servatori ἐξελίνης ἐκάνησαν Ξανθῶν πτερύγεσσι δι' αἰθέρος αἰζαντες.

28. 29. «Quorum splendens dum oritur sidus, tempestates sedat.» — Defluit] «relabitur a saxis litori proximis spuma maris turbati.»

Concidunt venti fugiuntque nubes,
Et minax — quod sic voluere — ponto
Unda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos

31. *quod sic* T, corr. Cod. Div., Aldus, LCT: *qui. sic* B, *quia* *sic* hS, omnes Pottierii, *quia* (omisso *sic*) μ , *qua* *sic* Cod. Gothanus et Pottier, H. Peerlkamp conl., *quae* *sic* corr. α , idem *di* inter versus, *nam* *sic* C2dd. Gemblac. apud Pulm., *cum* *sic* alii Codd., *di* *sic* (e Chisiano B) FMJ, *sic* *di* cum Mureto Benl., *quis* *sic* Doederlein.

30. *Concidunt venti*] «placantur», ut Aen. 1, 454: *cunctus pelagi cecidit fragor*.

31. *quod sic voluere*] «propter id unum, quod Castoribus ita placuit;» quo loquendi modo magnam eorum potentiam graviter exprimit. — *ponto*] in pedestri serm. «in pontum.» Sic Aen. 3, 434: *it clamor caelo*; contra Aen. 4, 665: *it clamor ad alta atria*.

Eos dumtaxat deos memorat, qui ex Iove geniti sunt, non lunonem neque Neptunum; et ex illis numina tantum benefica, quapropter Mars silentio praetermittitur. His consociat reges ac duces Romanos, quasi *dubitans*, quos in tanta virorum summorum copia nominare, quos omittere debeat; cum dis autem et Romanorum regibus summisque ducibus mira arte Caesarem coniungit.

33. Liv. 1, 21: (Romulus et Numa) *duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt*.

34. *superbos*] «magnificos et terrorem incutientes», utpote qui po-

testatis in vitam necemque hominum insignia essent. (Stat. Silv. 3, 2, 466: *cingique superbis fascibus*.) *Fasces* autem isti *superbi*, maxime conspicuum dominationis ac maiestatis regiae specimen, perquam apte hic commemorantur, siquidem Tarquinius Priscus eos ex Tarquinii Romam intulisse ferebatur. (Strabo 5, 2, p. 346. Kram. Florus 1, 3, 6.) Hunc enim regem *pace et bello promptissimum* (Florus 1, 1.) merito praedicat vel propterea, quod sub illo prisca Roma ante reges expulsos summum potentiae gradum attigit. Tarquinius Superbum, dirum tyrannum, inter heroas laudibus extollere non poterat.

35. *Catonis*] Neque hic nec Od. 2, 4, 24. Horatius audacior fuit Virgilio Aen. 8, 670: *Secretosque pios, his dantem iura Catonem*; Manilio 1, 794: *Et Cato Fortunae victor, ubi iungitur cum Agrippa et Caesare*; eodem 4, 87: *invictum devicta morte Catonem*; Valerio Max. 2, 40, 8: *Perfecta virtus effecit, ut quisquis egregium et sanctum virum civemque significare velit, sub nomine Catonis significet*. Seneca de Tranq.

Tarquini fascēs, dubito, an Catonis
Nobile letum.

35

Regulum et Scauros animaeque magnae
Prodigum Paullum superante Poeno
Gratus insigni referam Camena
Fabriciumque.

40

Hunc et incompitis Curium capillis
Utilem bello tulit et Camillum

35. *anne Curti* malebat Bentl. — 44. *intonsis* (e Quintiliano 9, 3, 48.) F.

an. 45: *Cato, virtutum viva imago*. Quid, quod Augustus ipse *Catonem serio laudavit?* Macrob. Sat. 2, 4.

36. *Nobile letum*] Adeo, ut ex mortis loco cognomen Uticensis ei in perpetuum manserit. Cic. ad Fam. 9, 48: *Pompeius, Scipio, Afranius in bello civili foede perierunt, at Catopraeclare*. — *Nemini adhuc Bentleius* probavit suam conl. omnino nimis audacem *anne Curti* N. 1. «*M. Curtium,*» inquit, «*intellige, qui re vera nobilissimum sibi letum pro patria conscivit, cum armatus et equo insidens in profundam voraginem, quae medio foro Romae repente nata est, insiluisset.*» (a. u. c. 393. Liv. 7, 6. Val. Max. 5, 6, 2.)

37. De M. Atilio *Regulo* v. Od. 3, 5. — *Scauros*] M. Aemilius Scaurus *lumen ac decus patriae* Val. Max. 3, 8, 4: consul a. u. c. 638., censor, princeps senatus. Cic. Off. 1, 30: in *M. Scauro multa severitas*. de Or. 4, 49: *M. Scaurus, vir regendae rei publicae peritissimus*. Pro Fonteio 7: *Ecquem hominem vidimus, equem vere commemorare possumus parem consilio, gravitate,*

constantia, ceteris virtutibus, honoris ingenii rerum gestarum ornamentis M. Aemilio Scauro fuisse? (De eius vitiis cfr. Sal. Iug. 45.) De M. Scauro filio, a Cicerone defenso, propter num. plur. cogitare nolim.

38. *Prodigum*] L. Aemilius Paulus in Cannensi pugna pro re publica vitam generosissime eddidit.

39. *Gratus*] «*Grato animo memorabo insignia omnium illorum, quos nominavi, de patria merita carmine sublimi ac talibus viris digno.*»

40. C. Fabricius Luscinius, Pyrrhi victor, et M. Curius Dentatus, auri Samnitium integerrimus contemptor.

44. Cum prisci Romani barbati essent atque intonsi, a. u. c. 484. coeperunt tonderi et comi. Plin. 7, 59. Apud Quintil. 9, 3, 48. *intonsis* est σφόδρα μνημονικόν, quod h. l. recipiendum immerito nonnullis visum est. Cf. Servium ad Aen. 42, 400: *Calamistrata coma etiam vituperationi est. Unde et contra ad laudem est positum ab Horatio, incompitis Curium capillis*.

42. *Utilem bello*] «*praeclarum in bello ducem produxit.*» Prop. 3, 9,

Saeva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.

Crescit occulto velut arbor aëvo
Fama Marcelli; micat inter omnes
Iulium sidus velut inter ignes
Luna minores.

Gentis humanae pater atque custos

43. *Sancta*--*arto* malebat Bentl. — *arto* habet iam Ed. Mediol. 4477., *arvo* N. Heinsius.

49: *Hic satus ad pacem, hic castrensibus utilis armis.* Ovid. Fast. 3, 473: (Mars) *deus utilis armis.* — M. Furius Camillus, liberator Urbis a Gallis captae.

43. *Saeva*] dura, multis molestiis comitata, sed heroicæ virtutis severiorisq. disciplinæ mater. Similiter Epp. 4, 48, 54. *militiam* appellat *saevam*, et supervacaneæ omnino sunt coniecturae, Bentleii altera *Sancta*, altera Withofii *Casta*. — *paupertas*] patrimonii mediocritas, distinguenda ab egestate, inopia, mendicitate. — *avitus*] hereditate acceptus, neque auctus nec immutatus. — *Aptus lare* est domus simplicitate sua mediocri fundo conveniens. Bentleii *arto* sine causa repetit *paupertatis* notionem.

45. *occulto*] «Sensim in dies crescit, sic, ut nemo arborum (quercuum puta et fagorum) incrementa per singulos annos animadvertit, at, ubi adultæ sunt, earum altitudinem admiramur.» Hom. Il. σ, 56. Thetis de Achille: ὁ δ' ἀνέδραμεν ἔρπει ἱσος· τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα, φυτόν ὥς γονυῶ ἀλωῆς κτλ.

46. *Marcelli*] interpretantur ple-

rique unice de Octaviae filio, coniuge Iuliae Augusti, qui annos natus XVIII vel XX (ut Propertius 3, 48, 45: *Occidit, et misero steterat vigesimus annus*) Bais mortuus est a. u. c. 734 medio. Vell. 2, 93. Dio Cass. 53, 30. Servius ad Aen. 6, 862. Equidem explicare malo præcipue de M. Claudio Marcello quinquies consule et Syracusarum expugnatore. Huius prædicatio utique etiam Marcello adolescenti huiusque amantissimo avunculo summo opere placere debebat. Longe alius generis est splendidus ille locus, quo Virgilius deflet præmaturam Marcelli mortem Aen. 6, 861. Dempto igitur ornatu poetico hoc dicit: «Grata posteritas semper magis magisque honorat memoriam Marcelli illius antiqui, etiam propter Augusti ex sorore nepotem avunculo et populo tantarum.» — *inter omnes*] Ad ignes v. seq. referri nequit, sed hoc vult: «inter omnes duces Romanos eminet, excellit divus Iulius», qua sententia nihil detrahatur Augusto, orbis terrarum rectori, Caesaris filio adoptivo, quem ita irradiabat Iulii

Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data: tu secundo
Caesare regnes.

50

Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae
Seras et Indos,

55

55. *oris* Aldus.

sideris splendor, ut eum pater proxime significaretur, ipse quoque eius laudum particeps fieret.

47. *Iulium sidus*] Iulium Caesarem prorsus praeferre et propter Augustum et propter ipsam poeticam rationem minus aptum fuisset. Parentis autem splendor una filium Augustum illustrat omnesque consanguinitate eum eo coniunctos, inter quos tunc eminebat. De Augusto solo interpretatus est Ouwens; contra de tota gente Iulia Lübker. De stella crinita, quae noctes septem post Caesaris caedem fulsit, quamque Caesaris animam fuisse in caelum evolantem ferebant, vv. *omnes et inter ignes Luna minores* nos interpretari vix sinunt, etsi eius ostenti diuturnum post tempus meminit Ovidius Met. 15, 749: *Caesaris res gestae eum In sidus vertere novum stellamque eomantem.* — Ceterum memorabile est Divi Iulii claram certamque mentionem nusquam ab Horatio factam esse praeterquam Od. 1, 2, 44: *Caesaris ullor sine ullo ἐπιθέτω*, nullam a Propertio, tribus locis dumtaxat a Virgilio (Ecl. 9, 47. Ge. 1, 466.

Aen. 6, 790.), quasi timuissent, ne illo magnifice celebrato Augusti laudibus officerent easque obscurarent. Ac pariter Iulium sub Augustum deprimat Ovidius Met. 15, 750: *neque enim de Caesaris aculis Ullum maius opus, quam quod pater crestitit huius.* — *inter ignes*] Sappho Fragm. 3, p. 601 Bergk: *Ἀστὲρες μὲν ἀμφὶ κάλαν σελάναν Ἄψ ἀπορρόπιοισι γάεινον εἶδος, Ὀπποῖα πλήθοισα μάλιστα λάμπη Γᾶν [ἐπὶ παῖσαν].*

51. «A fatis (εἰμαρμένη) tibi custodia Caesaris commissa est: tu ita regas mundum, optamus, ut post te ille secundus sit orbis terrarum rector.» Ovid. Met. 15, 858: *Iuppiter arces Temperat aethereas et mundi regna triformis: Terra sub Augusto: pater est et rector uterque.*

54. «Triumphans ante se egerit captivos.» *Iustus* autem triumphus ex formularum sermone «legitimus, meritis.»

56. *Seras*] subiacentes, habitantes ad ultimas Orientis oras: incolebant autem Buchariani minorem. Vid. ad Od. 3, 29, 27. — *Indos*] Vid. ad Od. 4, 14, 42.

Te minor latum reget aequus orbem;
 Tu gravi curru quaties Olympum,
 Tu parum castis inimica mittes
 Fulmina lucis.

60

CARMEN XIII.

Cum tu, Lydia, Telephi
 Cervicem roseam, cerea Telephi

57. *latum* bS, Lct, Bentr.: *laetum* BT, FMJ. — *reget* BbT, LCT, Bentr.: *regat* S, FM. — XIII. 2. *cerea*] *lactea* e Flavio Capro p. 2242. Bentr.

57. *Te minor*] «semper agnoscens se tibi inferiorem esse tuamque tutelam sibi necessariam.» Od. 3, 6, 5: *Romane, dis te minorem quod geris, imperas.* — *latum*] «vastum», immensum; aptius h. l. *ἐπι-θετον* quam *laetum*, quod expli- cant: «eo ipso laetum, quod tu eum regis ac gubernas.» — *aequus*] Non tam «propitius», ut dicitur *Iove aequo*, quam «iustus simul atque clemens.»

58. *gravis currus* est Iovis, ubi fulminat et tonat. Contra per su- dum: *Iuppiter ipse levi vectus per inania curru.* Tibull. 4, 1, 430.

59. *parum*] pro negatione gra- viore h. l. habet Hand Turs. IV. p. 400. — *castis*] religionis voca- bulum: *castum Ceresis pro sacro.* Festus in v. *Mimulur.* *Luci parum casti* sunt ab impiis polluti ac pro- fanati incestu et homicidiis. Teste Acrone ex librorum auguralium doctrina luci nonnisi polluti de caelo tangebantur. Tales autem luci expiabantur a Fratribus Arva- libus. Cfr. Marini *Atti Tav.* 43. p.

CLXVII: *Quod vi tempestatis ictu fulminis arbores sacri luci Deae Diae attactae arduerint, -- eius rei causa lustrum missum suovetaurilibus maio- ribus.*

XIII. Poetica *φαντασία* fingit a puella, quam amabat, sibi prae- latum esse adolescentem rivalem, qua de re *ἡθλοπαιγία* agitata ve- hementer queritur, Lydiam monet, ne Telepho nimis fidat, et sortem suam deplorans fideles amantes fe- lices praedicat. Compositionis tem- pus incertum est.

2. *roseam*] «pulchre rubicundam.» Virg. Aen. 1, 4, 402: *Venus rosea cervice refulsit.* Aen. 2, 593: *roseoque haec insuper addidit ore.* — *cerea*] non tam «mollia, flexibilia veluti cera,» quam «candida, ut cera alba», ima- gine quidem recentiorum lingua- rum indoli minus apta, unde inter- pretes in ea haeserunt; cupide Bentrleius arripuit Capri *σπάσμα μυημονιζόν* lactea. — *Telephi*] Ama- toris nomen identidem in ore ha- bentem Lydiam hac iteratione de- scribit.

4. *Fervens*] Aristoteles de anim. 4,

Laudas brachia, vae meum
Fervens difficili bile tumet iecur.

Tum nec mens mihi nec color
Certa sede manent, humor et in genas
Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus macerer ignibus.

Uror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicae mero

5

40

5. *Tunc* BS, L^Ct et B^{entl.}, sono admodum ingrato ante *nec* - - *nec*.
- 6. *manet* B, Pottierii 4, 23, item cum C²dd. Pulmanni ac Veneta 1478. B^{entl.} et F., prob. Zumpt *Lat. Gr.* §. 374.

44: ὀργή τί ἐστιν; ὁ μὲν γὰρ ὄρεξιν ἀντιληπτήσεως - ὁ δὲ ἔξουσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος ἢ θέρμοῦ. - *difficili*] «morosa et truculenta» (Corn. Nep. Att. 3: Q. Caecilius - - *difficillima natura*, cuius sic asperitatem *veritus* est eet.), ut contra *facilis* idem fere interdum significat ac «mitis, comis». - *iecur*] sedes perturbationum animi, ut Sat. 4, 9, 66: *meum iecur urere bilis*. Iliad. ε, 642: οἰδάνετα καρδίῃ χόλω. Alibi sedes est vehementis amoris. Od. 4, 4, 42: Si *torrere iecur* quaeris idoneum.

6. 7. *manent*] «non sibi constant, sed identidem mutantur.» Servavi *manent* propter consensum Codd. meorum, quamquam B^{entleius} adnotat, ubi singularia duo coniungantur, eum utriusvis numeri verbo congruere, ubi disiungantur, singularem requiri. Productionem quidem brevis syll. (*manet*) in caesura versus defendit Od. 2, 43, 46: *Caeca timet aliunde fata*. - *humor* - - *Furtim*] «secretae lacrimulae.» - *arguens*] Asclepiad. in Anth. Pal. II. p. 492: ἐρᾶν

ἀρνούμενον ἡμῖν ἤτασεν ἐν πολλῇ Νικαγόρην προπόσει.

8. *lentis*] «per diuturnum tempus occulte me consumentibus.» Tibull. 4, 4, 84: *Heu heu quam lento Marathus me torquet amore!* Ovid. A. A. 3, 373: *Ignibus hic lentis uretur ut humida laeda*. - *macerer*] Proprie linum aqua *maceratur*, ita molitur, ut tela cellulosa putrefacta filatim solvi facile possit. Hinc significat *consumere*. Cf. Epod. 44, 46.

9. *Uror*] «ζηλοτυπία exercucior certis ex notis animadvertens te post rixam in eius potestate fuisse»; nam eiusmodi rixas plerumque acquiritur amplexus et gratiae reconciliatio. In his omnibus quanto vehementiores nobis sint populi meridionales, nunquam obliviscendum est. Tibull. 4, 40, 53: (puella) *Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse Flet sibi dementes tam valuisse manus*. Propert. 2, 43, 49: *Quin etiam, si me ulterius provocerit ira, Ostendes matri brachia laesa tuae*.

40-43. *Turparunt*] maculis lividis, ex verberibus ortis. - *immodicae mero Rixae*] «per largiorem

Rixae, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.

Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.

15

Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula nec malis
Divolsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die.

20

16. *Quanta* -- *imbuit*! Ramirez de Prado, *Multa* Paldamus. —
19. *Divolsus* malebat Benth. (Sic iam Muretus.)

computationem inter vos excitatae et ultra modum progressae.» — *memorem*] ita, ut morsiuncularum notae impressae maneant. Tib. 1, 6, 44: *livor, Quem facit impresso mutua dente Venus.* — *Non* -- *Speres*] ut Sat. 2, 3, 94: *Non etiam sileas.* Epp. 1, 18, 72: *Non ancilla tuum iecur ulceret.* A. P. 460: *Non sit qui tollere curet.*

14. 15. *perpetuum*] «constantem ac fidum amatorem.» — *oscula* pro labellis ipsis, quibus tu eum oscularis.

16. Wyttenb. ad Eunap. p. 120. «*quinta*, id est, absolutissima. Transfert ad amantium oscula τὸ πέμπτον ὄν, τὴν πέμπτην οὐσίαν Pythagoreorum, qui est aether.» Hanc denominationem renovarunt Sec. XVI. *quintae essentiae* (*Quintessenz*) nomine utentes de succis odoratis ac medicamentis subtilioribus.

17. *Felices ter*] τρισμάκαρες, τρισόλβιοι, alibi terque quaterque.

18. *irrupta-copula*] Iliad. ο, 49: *δεσμὸς ἀλόγητος*, h. l. perpetuum et certissimum amoris vinculum. Ceterum v. *irruptus* videtur nunc esse *ἐπαξ λεγόμενον*.

20. Proprie solvitur amor, h. l. ipse soli morti cedens et ab ea finitus amantes separat, nunquam antea *divolsus*, violenter distractus pravis querimoniis et iurgiis. Est quasi dixisset: «inter quos nunquam ante mortem discidium amoris ex altercationibus oritur.» *Divolsus* autem melius respondet v. *irrupta*, quam *divolsos*, quod praeterea auctoritate destitutum est. — *Suprema citius*] rarior constructio pro: «*citius* quam *suprema* die.» (Weissenbornius: «*citius* quam *suprema* dies solvit.» Verum gratiorem sententiam praebet altera ratio.)

CARMEN XIV.

O navis, referent in mare te novi
 Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
 Portum! Nonne vides, ut
 Nudum remigio latus

Et malus celeri saucius Africo

5

XIV. 1. *referunt* cum Codd. aliq. Gesner-Bothe. — 2. *Fluctus?* o bT, cum Veneta 1478. Benth., F. — 4. *latus?* Et disting. censuit Benth. probans Cod. Petrensis et al. *gemunt* — *possunt*, ut edidit F.

XIV. Allegorica est comparatio rei publicae intestinis turbis exagitatae cum nave in procella periclitante. Agnoscit allegoriam iam Quintilianus 8, 6, 44. ex vetere, ut opinor, fama ad eum usque propagata: Ἀλλήγορια, quam inversionem interpretantur, aliud verbis, aliud sensu ostendit, etiam interim contrarium. Prius, ut O navis — Portum totusque ille Horatii locus, quo navem pro re publica, fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit.

1. Praestat sine interrogatione haec efferri: O navis — portum! «Lacera navis, quam ex litore conspicio periclitantem, vae! tempestatum vi rursus in altum mare abripiere.»

2. Iam sequitur interrogatio: «Ecquid te fiet?» — Fortiter occupa]

«Omnibus viribus nitere, ut in portum quam ocissime inveharis, in eoque tuto te recondas.» Hoc enim, non «remanere in portu» significat v. *occupare*, ut Epp. 1, 6, 32: *cave, ne portus occupet alter*, sicque Statius Silv. 1, 2, 203: *pren-disti portus*.

3. 4. ut] Alii explicant: «ut nudum sit r. l., miro zeugmate ex v. *gemant* v. *sit* elicientes; ego haec omnia ad v. *gemant* refero, id quod mihi longe ποιητικώτερον videtur. Nec quisquam, puto, iam offendet in zeugmate: *vides ut — gemant*. Callimachus h. in Apoll. 4: Οὐχ ὀράας; ἐπένευσεν ὁ Δῆλιος ἡδὺ τι φοινῆς Ἐξαπλῆς, ὃ δὲ κύκνος ἐν ἡέρι καλὸν αἰεδεῖ. — Nudum remigio] «Omnibus remis detersis, fractis, nudatum est latus.»

HORAT. VOL. I. ED. MINOR III.

4

Antennaeque gemant, ac sine funibus

Vix durare carinae

Possint imperiosius

Aequor? Non tibi sunt integra lintea,

Non di, quos iterum pressa voces malo.

40

Quamvis Pontica pinus,

40. *prensa* N. Heinsius.

3. 6. *Antennaeque*] Plinius Epp. 9, 26: *Stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt*. Uterque scriptor non sine arte miscet cernendi et audiendi sensus. — *gemant* — *possint*] Coniunctivos recepi propter auctoritatem Codd. meorum antiquiss. Sic Od. 4, 9, 4: *Vides, ut alta stet cet*. Sat. 2, 2, 76: *Vides, ut desurgat*. Tibull. 2, 4, 26: *viden, ut — significet*. Propert. 2, 34, 55: *Adspice me, ut regnem*. Rectissime tamen de re prorsus certa, quam se videre negare prorsus nequeat is, qui appellatur, ponitur indicativus: Virg. Ecl. 3, 7: *Adspice — ut sparsit*. Id. Ecl. 4, 52: *Adspice — lactantur ut omnia*. Quodsi legas *gemunt*, nihilominus (id quod nonnulli addubitarunt) pendet a *v. vides*. Videmus malum infractum, simulque audimus *gemitum*, continuum illius et antennarum inter se collidentium fragorem. — *Vulneratam navem* dixit etiam Livius 37, 24, et Graeci *νήας τραυματισθείσας*. — *sine funibus*] scil. pice illitis, quibus cingunt carinam et latera, ut iuncturae contincantur, quemadmodum est Act. Apost. 27, 40: *ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον*. Sunt igitur τὰ ὑποζώματα τῶν τριήρων apud Plat. de Rep.

40, 646. C. collato Apollonio Rhod. 4, 367: *Νῆα δ' — Ἐξώσαν πάμπρωτον εὐστρεφεῖ ἐνδοθεν ὄπλῳ Τεινόμενοι ἐκάτερθεν*.

7. *durare*] «perferre, sustinere.» Virg. Aen. 8, 577: *quemvis durare laborem*. — *carinae*] Omnes hae imagines ad unam navem manifesto referuntur, neque inter huius antennas et lintea plures carinae, (id est, ut voluit nonnemo: «quaecunque aliae naves praeter te funibus carent:») interponi poterant. Necessario igitur statuendum adversus vulgarem consuetudinem, exemplo fortasse aliculus antiquioris poetae, plurali numero usum esse Horatium, ut saepe *Umina, lecta* de una domo. Virg. Ecl. 6, 76. *Dulichias rates* de una Ulixis nave dixit, Aen. 2, 53. *cavernae* pro una caverna; *arae* imprimis crebro pro ara una. Aen. 2, 202. 3, 63.

8. *imperiosius*] «nimis imperiosum, saevum, cuius caeco imperio iam parere debes nec resistere potes.»

40. *di*] Recte plerique interpretantur de tutela navium. Ovid. Her. 46, 442: *Accipit et pictos puppis adunca deos*. Pers. 6, 30: *iacet ipse in litore et una Ingentes de puppe*

Silvae filia nobilis,

Iactes et genus et nomen inutile;

Nil pictis timidus navita puppibus

Fidit. Tu, nisi ventis

Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,

Nunc desiderium curaue non levis,

45

dei. — *pressa*] «Cum rursus periculum te urgebit.» Placuit nonnullis Nic. Heinsii conl. *pressa*; sed ut recte dicitur navis *pressa*, *deprehensa* vel absolute (Od. 2, 46, 2.) vel *deprehensa tempestate*, *procella*, sic minus apposite diceret *prehensam malo*.

41. *Pontica*] Quia in Ponto praestantis materiae magna erat copia. Catull. 4, 9: *truce mea Ponticum sinum*, Ubi ista post phaselus antea fuit Comata silva.

42. *filia*] Ad Orientalium genus dicendi accedit; verum etiam Pind. Olymp. 10, 2: *ὄφραντιον ἑδάτωρ Ουμβρίων, παιδων νεφέλας*. — *nobilis*] «notae et ab omnibus celebratae»; melius enim, praenante Marklando ad Stat. Silv. 4, 2, 64. iungitur cum v. *silvae* quam eum v. *filia*. — *Quamvis* — *Iactes* — *inutile*] «*Quamvis* tu, utpote quae sis pinus Pontica adeoque *filia silvae nobilis*, *iactes* generis tui, *iactes* et *nomen*, quae nihil omnino te iuvant.» In v. *iactes* sane lenis est reprehensio, nequaquam tamen quasi delicti, propter quod commissum deorum pace et auxilio indigna facta sit.

43. 44. *nomen*] *ἡρώως*, «antiquam rei publicae gloriam.» — *pictis*]

Puppis intrinsecus et extrinsecus variis coloribus pingebantur. Iam apud Homerum Il. β, 637: *νῆες μιλτοπάροιοι*. Et *pictus* solitum est navium *ἐπίθετον* apud Virgilium. (Aen. 7, 431. 8, 93.) Ovid. Fast. 4, 275: *picta coloribus ustis* — *puppis*, quod explicat Plin. H. N. 35, 44. Seneca Ep. 76: *Navis bona dicitur non quae pretiosis coloribus picta est, nec cuius tutela eborae caelata est, — sed stabilis et firma*. Demptra imagine: «Vana virium specie nemo confidit.»

46. *Debes*] ut *ὀφλισκάνειν γέλωτα, δίκην*. Eurip. Helen. 67: *μή μοι — — αἰσχύνην ὄφλῃ*. In prosa orat. «cave, ne debeas»; hic autem miscet duas constructiones: illam, et «nisi majoris perire, cave.»

47-20. «Post cladem Philippensem *taedium*, aegritudo cum satietate militiae ac rerum civilium incepit» (multa enim perverse et imperite in partibus Brutinis gesta erant), «nunc, cum salus tua denuo agitur, magnam mihi curam iniicis ac *desiderium*.» Similiter atque hic *taedium* fuisse republica Horatio dicitur, to patri Inacho non inventa reperta Luchus erat levior.

Interfusa nitentes

Vites aequora Cycladas.

20

Ovid. Met. 4, 654. — *non levis*] per solitam λιτότητα «gravissima.» — «Ne naufragium facias, vita mare, quod fluctuat inter Cycladas (Schol. Plat. p. 943. Ed. nostrae: διὰ τὸ τὴν Ἀῆλον κυκλοῦν οὕτω καλοῦνται.), insulas marmore nitentes.» (Od. 3, 28, 44: Fulgentes

Cycladas. Dionys. Perieg. 530: νῆσοι δ' ἐξείης Σποράδες περιπαμφανόωσιν, οἷον οἱ ἀνεφέλοιο δι' ἡέρος εἶδεται ἄστρα.) Sic Paros Ovid. Met. 7, 465. marmorea, Virgilio Aen. 3, 426, nivea dicitur. Sine imagine: «Bello civili, patria, finem impone, ne pervertaris.»

EXCURSUS

AD C. XIV.

Antiquissima est comparatio rei publicae cum navi et bellorum cum procellis. Archiloch. Fr. 49. Bergk p. 477: Γλαῦχ', ὄρα, βαθὺς γάρ ἤδη κύμασιν ταράσσεται Πόντος, ἀμφὶ δ' ἄκρα Γυγίων ὄρθον ἴσταιται νέφος, Σῆμα χειμῶνος· κικάνει δ' ἐξ ἀελπίτης φόβος, Aeschyl. S. adv. Th. 4: Κάδμουν πολῖται, χρή λέγειν τὰ καίρια, Ὅστις φυλάσσει πρῶτος ἐν πρύμνῃ πόλεως, Οἴακα νομῶν, βλέφαρα μὴ κοιμῶν ἔπι. Theogn. 674. Bekk.: Οὐνεκα νῦν φερόμεσθα καθ' ἰστία λευκά βαλόντες Μηλίον ἐκ πόντον νέκτα διὰ θνοφερήν. Ἀντλεῖν δ' οὐκ ἐθέλουσιν· ὑπερβάλλει δὲ θάλασσα Ἀμφοτέρων τοίχων ἢ μάλα τις χαλεπῶς Σώζεται, οἱ ἔρδουσι. Κυβερνήτην μὲν ἔπαισαν Ἑσθλόν, ὅτις φυλακὴν εἶχεν ἐπισταμένως. Plato Polit. 302. A.: Πολλὰ μὲν πόλεις ἐνίοτε καὶ καθάπερ πλοῖα καταδύμενα διόλλυνται καὶ διολῶσιν καὶ ἔτι διολοῦνται κτλ. Polybius 6, 44. Atheniensium civitatem nimis utique verbose confert τοῖς ἀδεσπότοις σκάφεισι. Cic. ad Att. 7, 13, 2. Sed ante omnes inspicendus Alcaeus fr. 48. Bergk p. 374: Ἀσυνέτημι τῶν ἀνέμων στάσιν· Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κύμα κυλινδεται, Τὸ δ' ἔνθεν ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον Ναῖ φορήμεθα σὺν μελαίρῃ, Χειμῶνι μοχθέντες μεγάλῃ μάλα· Πῶρ μιν γὰρ ἄντλος ἰστοπέδαν ἔχει, Λαῖφος δὲ πᾶν ῥάδηλον ἦδη, Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό· Χόλαισι (id est, χαλῶσι) δ' ἄγκυραι. — quod carmen admodum probabile est observatum esse poetæ (cf. Welcker ad Theogn. p. 44.), etsi initium tantummodo imitatus videtur, atque alio metro usus est.

CARMEN XV.

Pastor cum traheret per freta navibus

Idaeis Helenen perfidus hospitam,

Ingrato celeres obruit otio

Ventos, ut caneret fera

Nereus fata: « Mala ducis avi domum,

5

Quam multo repetet Graecia milite,

Coniurata tuas rumpere nuptias

XV. 2. *Helenam* Cruquii tres (etiam Bland. antiq.), Pottierii quattuor.

XV. 4. *Pastor*] Paris, expositus in Ida monte educatusque a pastoribus, ipse aliquando pastor, Bion. 45, 40: Ἀρπάσσε τὰν Ἑλλήναν πόθ' ὁ βοσκόλος, ἄγε δ' ἐς Ἴδαν Οἰωνῶν κακὸν ἄλλος. Virg. Aen. 7, 363: At non sic Phrygius penetrat Lacedaemona pastor Ledaeanque Helenam Troianas vexit ad urbes. — *trahere*] utique Helena ipsa consentiente. Od. 4, 9, 43. Cfr. Odys. 7, 264. Frequens v. *trahere* de feminis raptis verbum, ut ἔλκειν. Tac. Ann. 2, 43: militem tracturum coniuges. — *navibus*] plures enim habebat. Iliad. γ, 443: ὅτε σε πρῶτον Λακεδαιμόνιος ἐξ ἑρατεινῆς Ἐπλεον ἀρπάξας ἐν ποντοπόροιαι νέεσσιν.

2. *Helenen*] «In Iambis, Sermōnibus et Epistolis Latinis declinationibus libentius utitur Horatius, in Carminibus Graecis.» BENTL. ad Epod. 47, 47. Hoc quidem loco Codd. mei Graecam formam exhibent. — *hospitam*] Quam vel hoc nomine corrumpere secumque ducere non debuisset. Eurip. Troad. 865. Menelaus de Paride: ὅς ἐστι

ἔμῳν Δόμων δάμαρτα ξενιπότης
ἐλήσατο. Od. 3, 3, 26: *famosus*
hospes. Propert. 2, 34, 7: *Hospes*
in hospitium Menelao venit adulter.

3. *Ingrato*] molesto ipsis ventis
semper inquietis, non Paridi atque
Helenae. — *obruit*] «De improvise
ventos otio oppressit, eos sopiit,
coercuit, ut etiam inviti Paris et
Helenae funestum hoc vaticinium
opperiri cogerentur.»

5. Nereus] Ponti et Telluris filius, Doridis coniux, pater Nereidum. Hesiod. Theog. 233: Νηρέα τ' ἀφρονδέα καὶ ἀληθέα γενέσθαι Πόντος, Πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα, Οὐννεκα νημερτῆς τε καὶ ἥπιος· οὐδὲ θεμιστίων Λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἥπια δῆνεα οἶδεν. — Mala — an] Pind. Nem. 9, 14: αἰσῶν οὐ κατ' ὀρνίζων, infaustis auspiciis. Od. 3, 3, 6: αἰτε lugubri. Epod. 40, 4: mala alite. Contra Catull. 64, 20: bona alite.

7. *Coniurata*] Copiose hanc coniurationem exponit Eurip. Iphig. in Aul 50 seqq. Schol. Venet. ad Iliad β. 339: τῶν ἐξ Ἑλλάδος

Et regnum Priami vetus.

Heu heu quantus equis, quantus adest viris

Sudor! quanta moves funera Dardanae

40

Genti! Iam galeam Pallas et aegida

Currusque et rabiem parat.

Nequicquam Veneris praesidio ferox

9. Eheu b,LCt et Bentl.

ἀριστων ἐπὶ μνηστειῶν τῆς Ἑλένης παρόντων διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κάλλος, Τυνδάρεως ὁ πατὴρ αὐτῆς φυλάσσόμενος, μή ποτε ἓνα αὐτῶν προκρίνας τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς ποιήσῃται, κοινοὺς αὐτῶν ἔλαβεν ὄρκον, ἢ μὴν τῷ ληψομένῳ τὴν παῖδα ἀδικουμένην περὶ αὐτὴν σφόδρα πάντα ἐπαμνεῖν. Διόπερ Μενελάω αὐτὴν ἐκδίδωσιν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄρπασθαισιν αὐτῆς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἐκοινοῖνῃσαν τῇ στρατείᾳ διὰ τοῦς γενομένους ὄρκους. Ἰστορεῖ Στήσιχορος.

8. E verbo rumpere (dissolvere, dirimere nuptias illicitas) efficiendum «evertere» regnum. Seneca tamen Here, fur. 79: Titanas ausos rumpere imperium Iovis.

9. viris Sudor] Iliad. β, 388: ἰδρώσει μὲν τὴν τελαμών - ἰδρώσει δὲ τὴν ἵππος. «Imitatus est Statius Theb. 3, 210: Quantus equis quantusque viris in pulvere crasso Sudor!» BENTL.

40. «Quantam cladem praeparas Troianis!» Sic Od. 4, 4, 2: bella moves. Plaut. Amphitr. 4, 4, 40: multa Thebano populo acerba obicil funera. — Dardana gens pro Dardania, ut Carm. sec. 47: Romula.

41. aegida] Apud Homerum αἰγίς

est Iovis clipeus, quo utitur interdum etiam Minerva, Iliad. ε, 738. eamque significationem retinuit Seneca Here. fur. 903: Belligera Pallas, cuius in laeva ciet Aegis feroces ore saxifico minas. Posteriore tempore est Minervae lorica, ut hic, de qua locus exstat primarius in Eurip. Ione v. 996., Ovid. Met. 6, 78., ubi dea sibi dat clipeum, hastam, galeam; defenditur aegide pectus. Maxim. Tyr. 14, 6: Ἀθηνᾶν αἰγίδα ἀνέξωσμένην - ἀσπίδα ἔχουσαν.

42. Currus] Cic. de N. D. 3, 23: Minervam Coriam quadrigarum inventricem ferunt. — rabiem] «sumum irae furorisque bellici gradum.» Hinc Val. Flacc. 5, 627. ausus est dicere rabiidam Pallada. Iungitur hic notio abstracta cum concretis, ut Od. 4, 35, 33: cicatriculum et sceleris. Generis huius antiquissimum est exemplum apud Hom. Il. δ, 447: Σὺν δ' ἔβαλον ῥινοὺς, σὺν δ' ἔγχεα καὶ μέν' ἀνδρῶν.

43. Venus inde ex pulchritudinis illo iudicio, quod Paris secundum eam tulerat, ei favebat. Hector Paridi Iliad. γ, 54: Οὐκ ἂν τοι χραισμη κίθαρις, τό τε δῶρ' Ἀφροδίτης, ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κοίτῃσι μυγείης.

Pectes caesariem grataque feminis

Imbelli cithara carmina divides;

45

Nequicquam thalamo graves

Hastas et calami spicula Cnosii

Vitabis strepitumque et celerem sequi

Aiacem; tamen heu serus adulteros

47. *gnosii* BbSTc, J.

44. *caesariem*] Si colligere licet ex voc. Italico inde ducto *zazzera*, proprie significat non crines generatim, sed crines verticis (*Haarschopf*). Est fere poetarum. — *feminis*] Contemptim: «feminae, non bellatores, cantu delectantur.»

45. *Imbelli*] ut Od. 4, 6, 40: *imbellisque lyrae Musa potens*, id est, «pauci et otio aptae, non bello»; nec vero opponitur bellicosae Achillis citharae Iliad. ε, 486. — *divides*] usu admodum singulari sic explicando: «Cantus vocalis et citharae soni inter se coniuncti totam efficiunt symphoniam; iam singulati spectatis his partibus, *ᾠοὶδὴν* dividit citharae cantus, *ᾠοὶδὴ* citharae sonos, id est, altera ultra dimidia totius symphoniae pars est.» Pleni commentarii instar est illud Luciani Imagg. 44: *εὐχαίρων τῇ ᾄδει καὶ θέσει διαμεμετρησθαι τὸ ᾄσμα καὶ συνωδὸν εἶναι τὴν κιθάραν καὶ δημοχρονεῖν τῇ γλώττῃ τὸ ἀλῆκτρον*.

46. *thalamo*] Rursus contemptim de homine effeminato illic cum adultera se abscondente. Venus Paridem Iliad. γ, 384: *ἐκάλυψε δ' ἔρ' ἥετι πολλῇ* Kdδ δ' εἰς ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηῶντι. — *graves*] «ponderosas;» hoc magis poeticeum est quam, ut alii exponunt,

«exitiosas, mortem afferentes.» Recordare Homeri *ἔγχος βροτῶν, μέγα, στιβαρόν*, et Iliad. ζ, 348: *ἐν δ' αἶρα χειρὶ ἔγχος ἔχ' ἐνδεκάπηχον*.

47. *calami*] Harundo Cretensis, ex qua sagittas faciebant, perquam erat dura, nodis longe inter se distantibus. Non tamen h. l. cogitandum de Idomeneo, qui non fuit sagittarius. — *spicula*] apud poetas sagittae. Virg. Ecl. 40, 59: *libet Partho torquere Cydonia cornu spicula*. — In nummis est *ΚΝΩΣΙΩΝ*, unde praestare videtur scriptura *Cnosii*; al. *Gnosii*.

48. *celerem sequi*] Iliad. β, 327: *Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας*. Imprimis autem hic eius mentio quadrat post v. *hastas*, etenim Homerus ibid. v. 530: *ἐγχεῖν δ' ἐκίχαστο*. Alii de Aiaeo maiore, Telamonis filio, interpretantur; qui sane apud Homerum est potius statarius bellator. praesertim ubi lentissime e pugna recedens cum asino comparatur Iliad. λ, 358.

49. *tamen*] «Etsi Veneris praesidio fretus diu mortem vitabis, tamen aliquando (decem post annos), adulter, occides.» — *serus*] Adiectiva temporalla saepe pro adverbis. Iliad. α, 424: *χθις δὲ ἔβη*. Epod. 16, 54: *vespertinus ur-*

Crines pulvere collines.

20

Non Laërtiaden, exitium tuae

Genti, non Pylum Nestora respicis?

Urgent impavidi te Salaminii

Teucer et Sthenelus sciens

Pugnae, sive opus est imperitare equis,

25

20. *Crines*] *Cultus* c, mg. S. Pottierii 2, 6, 7, 8, 43, item FJ. *Crines* cum plerisque firmat Bland. antiquiss. — 21. *Num* — *num* e Vaticano Reginae F. — 22. *Gentis* bSTc, Pott. sex, LcT, Benth. FJ. (*Genti* tres Blandd., ceteri Pottierii.) — 24. *Teucer* et bST: *Teucer* te c, LcTm, *Teucerque* et «cum CAd. recentissimo», Aldo et Gla-reano Benth.

sus. Epp. 2, 4, 461: *Serus enim Graecis admovit acumina chartis*. Virg. Eclog. 4, 28: *Libertas, quas sera, tamen respexit inertem*. Tib. 4, 94: *Sera, tamen tacitis poena venit pedibus*. Propert. 3, 43, 35: *Sera, tamen pietas (redit); quamvis sero*.

20. *Crines*] Hanc lectionem praefero alteri *cultus*, et propter locum Homericum ad v. 43. exscriptum, et propter Codd. antiquiss. auctoritatem. Similiter Iliad. π, 795: *μῆνθησαν δὲ ἔδειραι αἵματι καὶ κόπῃσι*. Pind. Nem. α, 104: *φαιδίμων γὰρ πεφύρασθαι κόμαν*. Virg. Aen. 2, 277. de Hectore: *concretos sanguine crines*. 42, 99: *Da sternere corpus, Seniviri Phrygis et foedare in pulvere crines*. *Cultus* referretur ad illa Eurip. Iphig. in Aul. 73: (*Πάρις*) *ἀνθηρός μὲν εἰμάτων στολή, χρυσῷ τε λαμπρός, βαρβάρος χλιδήματι*.

21. *exitium*] Sic mei Codd., al. *excidium*, quod et minorem habet fidem a libris et minus aptum videtur, cum de urbium potius ever-sione quam de populorum inter-

necione usurpari soleat. — *Genti*] *exquisitius quam gentis*. Sic Eurip. Troad. 844: *Hercules χερὸς εὐστοχίαν ἐξείλετο ναῶν, Διομήδοντι φόνον*. Tragicus apud Cie. de Divin. 4, 24: *Eum (Paridem) esse exitium Troiae, pestem Pergamo*. Plaut. Bacch. 4, 8, 434: *fore me exitium Pergamo*. Silius 5, 460: *Exitium trepidis* — *Sichaeus erat*. Tacitus Ann. 4, 3: *subsidia dominationi*. 4, 24: *rector iuvent. 2, 60: dona templis. 2, 64: causas bello*.

24. *Teucer* et] H. I. et v. 36. in basi est trochaeus pro solito spon-deo; quod non solum defenditur Graecorum poetarum more, sed etiam, quod utrobique licentia hac usus est in nominibus propriis. — *Sthenelus*] Capanei filius, auriga Diomedis. — *sciens*] «scitis pugnandi» explicat Quintil. 9, 3, 40. Iliad. ε, 549: *μάχης εὖ εἰδότε πασης*. Odyss. ι, 49: *ἐπιστάμενοι μὲν ἄρ' ἱππῶν ἄνδράσι μάχασθαι, καὶ ὅτε χρὴ πῆζόν ἐόντα*.

26. *Merionen*] Iliad. θ, 263: *ὁπάων Ἰδομενῆος, Μηριόνης,*

Non auriga piger; Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre,

Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor, 30
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.

Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achillei;

ἀτάλαντος Ἐνναλίῳ ἀνδρείφοντι.
Eurip. Iphig. Aul. 240: Μηριόνην,
Ἄρεως ὄξον, θαῦμα βροτοῖσιν.

27. furit te reperire] Sic scil.
iungendum, non atrox reperire.
Iliad. v, 482: μεμαῶς ἀπὸ τέχνης
δῶσαι. Euripid. Phoeniss. 4247:
μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἵεναι
δόρυ. In quibus v. furere summum
cupiendi gradum exprimit. — atrox]
ἄγριον αἰχμητὴν eum vocat Hector
Il. ζ, 97.

28. melior, fortior, patre] Iliad.
δ, 405. Sthenelus: ἡμεῖς τοι πα-
τέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ'
εἶναι.

29-31. «Ut cervus pascuo celeri-
ter relicto fugit, ubi vel in opposita
vallis parte (sibi e regione) lupum
conspexit.» Virgilius Ecl. 8, 2:
immemor herbarum — iuvenca. —
31. Sublimi] μετεώρῳ. «Qui in prae-
cipiti fuga anhelat in altum erecta
cervice et ore sublato ad spiritum
captandum.» Stat. Theb. 44, 239:
Nuntius exanimi suspensus pectora
cursu. — mollis] «ignavus,» non,
31. ut alii volunt, «cursu exhaustus,
defatigatus.»

32. tuæ] Amaro probro: «longe
alia facinora pollicitus eras adulte-
rae tuæ.» Iliad. γ, 430: ἥ μὲν
δὴ πρὶν γ' εὐχέσθ' Ἀρηϊφίλον Μενε-
λάου Σὴ τε βίη καὶ χερσὶ καὶ
ἔγχεϊ φριστερός εἶναι. Tuæ autem
ut apud Ovid. Remed. Am. 492:
Frigidior glacie fac videre tuæ,
373: Ut posses odissa tuam. Pari,
funera fratrum Debueras oculis sus-
tinuisse tuis. Similiter tuus infra Od.
4, 25, 7.

33. Reminiscitur poeta Home-
rici illius Iliad. ζ, 448: Ἔσσειται
ἡμᾶς, ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ Τροίς
ἱρή καὶ Πριάμος καὶ λαὸς ἔθυ-
μελίῳ Πριάμοιο. «Ira quidem
Achillis propter Briseidem ab Aga-
memnone sibi ereptam in causa erit,
ut retardetur aliquantum Troiae dies
fatalis, ultimus; verumtamen post
annorum numerum a fato destina-
tum comburetur.» — Iracunda — 35
classis Achillei satis poetice dicitur,
quasi eius omnes milites eadem
ducis ira incensi fuissent. — pro-
feret] «differet».

34, 35. Achillei] ut Ulisei a for-

Post certas hiemes uret Achaëus
 Ignis Iliacas domos.

CARMEN XVI.

O matre pulchra filia pulchrior,
 Quem criminosis cunque voles modum
 Pones iambis, sive flamma

35. Achaïus e Codd. F. — 36. Iliacas] Pergameas FM.

35. *ma Achilleus.* — *Post certas*] «inde ab Helenae raptu, quo scelere tu te polluisti.» *Denas* malebat Marklandus (ad Stat. p. 349.). At vide sapientiam poëtae. Nam *denas* si scripsisset, novem saltem per annos securi vixissent adulteri; sic vero cum dicit: «post annos iam nunc a fato praefinitos, quorum tamen numerum vos non nostis,» vel antequam ad litus Troianum appellerent, perpetuis sollicitudinibus ac timoribus eos agitari necesse erat. — Sed illud quoque auget carminis praestantissimi pulchritudinem, quod, qui fuerit triste hoc vaticinium audientium sensus, prorsus tacetur.

36. *Ignis Iliacas*] Vide ad v. 24. Substituerunt *Pergameas*, ex quo Glareanus: «alii Codices *Pergameas*» et Pulmannus: «alii Codd. *Pergameas*, teste Glareano.» Huius autem lectionis auctor, quicumque fuit, non satis perspexit, quam putida ita foret variatio inter *Ilion* et *Pergamum*.

XVI. Amicam Archilochi iambis a se offensam, erratum confusus, reconciliare sibi studet. Quod Scholiastae Tyndaridem illum fuisse dicunt habentque Codd. nonnulli

ad Tyndaridem, id vero etsi probat Walckenaer, precario sumptum est e carmine sequente; minus etiam probabile Schol. Cruq. commentum, Gratiudium s. Canidiam sagam significari.

2. 3. *criminosi*] ἑβριστηῶς ἰάμβους Archilochi vocat Meleager Ep. 449, 7. Art. poët. 79: *Archilochum proprio rabies armavit iambo.* Ceterum cum totum argumentum fictum esse videatur, hos quoque iambos contumeliosos nunquam ab Horatio scriptos esse consentaneum est. Frustra certe eos quaeres in Epodis. — *modum*] Sive fictum est argumentum seu verum, hoc dicit: «*modum*, finem, impone meis in te carminibus.» Nam quibus rebus modus ponitur, ut irae, luctui, amoris, desiderio (Od. 1, 24, 4.), eae simul finiuntur. Hanc rationem vulgarem «felici audacia» transtulit etiam ad carmina. Cic. Verr. 2, 2, 48: *modum et finem facere.* Est igitur: «Abole illos, ut voles, sive cremando sive in mare deliciendo.» — *iambis*] Sic pro poematis iambicis Quintil. 10, 4, 9: *scriptores iamborum.*

4. *Hadriano*] Haec forma pro-

Sive mari libet Hadriano.

Non Dindymene, non adytis quatit 5

Mentem sacerdotum incola Pythius,

Non Liber aeque, non acuta

Sic geminant Corybantes aera,

Tristes ut irae, quas neque Noricus

Deterret ensis nec mare naufragum 40

5. *adyti* Hemsterhusius. — 6. *Mentis* Dorvillius. — 8. *Si* Benl. coni. et FMJ. — 9. *Iræ* Unger.

prie de incolis Hadriae oppidi usurpatur. *Hadriaticum* autem mare non nominat tamquam ceteris impetuosius, sed ut Od. 4, 4, 14. 15. *Myrtoum* et *Icarium*, Od. 4, 26, 15. *Creticum*, ex poetarum more, ut certi alienius maris imaginem nobis ante oculos ponat.

5. *Dindymene*] Cybele s. Rhea a Dindymo, Phrygiae monte prope Pessinuntem, ubi potissimum colebatur. — *non adytis*] Caesar B. C. 3, 405: *Pergami in occultis ac remolis templi, quo praeter sacerdotes adire fas non est, quae Graeci ἄδεια appellant, tympana sonuerunt.*

6. «Apollo, adyti Delphici et Deliaci incola, divino afflatu concitat ὑποσητῶν suorum mentem.» Sic Catull. Epith. Pel. 229: *Minerva incola Itoni.* «Pythius (quod nominis pr. vicem sustinet, ut *Cynthus* Od. 4, 24, 2.), qui incolit adyta, in his quatit cel.»

7. «Non aequo furore stimulantur Galli Cybeles, Bacchae Liberi, Pythia ac Sibylla Apollinis instinctu, nec pari mentis tumultu agitati Corybantes, Cybeles ministri, in choreis suis cymbala iteratis icti-

bus pulsant, ut ira abrepti nos exagitari ac furere solemus, omnia terricula spernentes.» Ita quatuor vehementissimi, utpote fanatici, furoris exempla proponuntur. Priore autem loco, ne his idem dicatur, Dindymenes sacerdotes intellige Gallos, quorum insanias cotidie Romae videbat Horatius, ut *Fanaticorum* ex aede Bellonae (Inscr. m. Lat. N. 2347.). Corybantes a poetis dumtaxat noverat et ex Platonis *Ione* p. 533. E: ὡς περ οἱ κορυβαντιῶντες οὐκ ἐμπερὸντες οὐτὲς ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ οἱ μελοποιοί.

9. 40. *Tristes ut irae*] «vehementia ac furore suo perniciem afferentes», ut Virg. Aen. 2, 337: *tristis Erinys*. V. *irae* propter seqq. imagines sensibus subiectas sane accedit ad *προσωποποιῶν*, sed cum *irae* ipsae hic corpus non induant, nolui scribere *irae*. — *Noricum* ferrum, quod erat praestantissimum, rursus, ut *mare Hadrianum*, poetice pro quovis ferro. — *Deterret*] a violentis facinoribus. — *naufragum*] transitive apud poetas. Sic Virg. Aen. 3, 553: *navisfragum Scyllaeum*. Tibull. 2, 4, 40: *Naufraga -- unda maris.*

Nec saevus ignis nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Irae Thyesten exitio gravi
Stravere et altis urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent

45

14. coactam malebat Benteleus.

11. ignis] non de fulmine accipiendum, sed dictum est ut Epp. 4, 4, 46: *per mare, pauperiem fugiens, per saxa, per ignes*. Sat. 1, 4, 39: *ignis, mare, ferrum*. Sat. 2, 3, 54: *ut ignes, Ut rupes fluviisque in campo obstore quoratur*.

12. «Ζεὺς καταβάτης (μαϊμάκτης) per tonitruum fragorem in terras irruens, impetuose descendens.» Cfr. Epod. 13, 2: *imbres Nivesque deducunt Iovem*.

13-16. «Prometheus addere coactus cet., fertur et (etiam, ut Epp. 4, 40, 4.) apposuisse cet. — addere — coactus] Cum in reliqua animalia vel ipse vel Epimetheus consumpsisset credendi elementa, necesse habuit undique, id est, ex omnibus animalium generibus denuo particulam hanc vel illam sumere, quo homo perfectus evaderet et exemplari, quod fictori ante oculos versabatur, responderet. — Fabula de hominibus a Prometheo ex limo et aqua creatis, Homero et Hesiodo ignota, primum significatur ab Erinna Anthol. Pal. I. p. 304. Ep. 352. (Lucian. Prometh. 3: Συμειργάζετο αὐτῷ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ

ἐμπνέουσα τὸν πηλὸν κτλ.) Horatii vero ἀνθρωπογονία procul dubio e Graeco aliquo poeta, non tamen e Stesichoro, ut ralus est Gesnerus, repetita hodie apud neminem antiquorum scriptorum extat; proxime tamen accedit Protagorae μῦθος de Prometheo in cognomine dialogo Platonico p. 320. Addit Schol. Cruq. ex antiquiore aliquo, ut opinor, interprete: «Sic timorem deprompsit a lepore, a volpe astutiam.» — principi Limo] «ex quo primum hominem fluxit.» Sophocl. in Pandora Fr. 432: καὶ πρῶτον ἄρχον (Huschk. ἀρχὸν) πηλὸν ὀργάζειν χειρῶν.

13. insani leonis Vim] «iracundam saevitiam», non, «robur leonis.»

16. stomacho] Aliis cor (Theogn. 156: δειλὸν τοι τελεθεὶ ὄξύτερη καρδίη· mox v. 22: *pectoris fervor*;) aliis iecur, h. l. stomachus sedes irae, ut Od. 4, 6, 6: *gravem Pelidae stomachum*; unde stomachari.

17. Irae inter Thyestem et Atreum, qui fratri filios epulandos apposuit. Rursus autem facile in-

Funditus imprimeretque muris

20

Hostile aratrum exercitus insolens.

Compesce mentem: me quoque pectoris

Tentavit in dulci iuventa

Fervor et in celeres iambos

Misit furentem; nunc ego mitibus

25

Mutare quaero tristia, dum mihi

Fias recantatis amica

Opprobriis animumque reddas.

telliges hyperbolarum harum *εἰρωνείαν*.

17—19. *exilio gravi*] Dio Chrysost. Or. 66. p. 700 Emp.: *ὅτι διὰ χρυσοῦν πρόβατον ἀνάστατον συνέβη γενέσθαι τηλικαύτην οἰκίαν τὴν Πέλοπος, οἱ τραγωδοί φασιν*. Deinde enarrat Pelopidarum facinora omnia. — *ultima*] «ab ultimo initio repetitae, et propterea praecipuae.» (*die ursprünglichsten*.) Similiter Cic. de Inv. 2, §. 5: *ab ultimo principio huius praeceptionis*. Philo Legat. ad Caium 30: *τὴν ἀνωτάτω καὶ πρώτῃν αἰτίαν*. — *Steter*] «exstitere.» Virg. Aen. 7, 553: *stant belli causae*.

21. *aratrum*] Modestinus Pand. VII. Tit. 9. L. 21. ait Karthagini eversae aratrum impressum esse, notante Lamb. Isidor. Orig. 15, 2: *Urbs aratro conditur, aratro vertitur*. Vetustissimum autem est eversionis symbolum etiam apud Orientales. Jeremiae 26, 8: *Σιδὼν ὡς ἀγρὸς ἀροτριάθησεται*. Hieronym. in Zachar. c. 8: *Aratum templum Hierosolymitanum in igno-*

miniam gentis oppressae. — insolens] Epod. 16, 14.

22. *Compesce mentem*] «Coëerce, rege animum, θυμὸν, μένος.» Theogn. 353: *ταχὺ νόον*.

23. *Tentavi*] *tentamur*, uti morbo (Epp. 1, 6, 28: *si latus aut renes morbo tentantur*), sic h. l. animi perturbatione. — *in dulci iuventa*] «in iuventa, cuius grata recordatio etiam nunc animum meum mulcet atque exhilarat.» Cfr. Od. 3, 44, 27: *Non ego hoc ferrem calidus iuventa Consule Planco*.

24. *celer* *iambos*] «concitatos (Cic. de Or. 2, 88: *orationes celeriter et concitatae*), impetuosos, iracundos, *rasch*». Sic Epp. 1, 48, 89: *oderunt — sedatum celeres*.

25. *Misit*] «incitavit ad iambos componendos.» — «Nunc studeo tristia, nimis amara atque aspera, relinquere, mitia vero persequi et amplecti.»

26. «Dummodo mecum te reconcilies, benevolentiam tuam mihi restituas, retractatis iam a me opprobriis.»

CARMEN XVII.

Velox amoenum saepe Lucretilem
 Mutat Lycaeo Faunus et igneam
 Defendit aestatem capellis
 Usque meis pluviosque ventos.
 Impune tutum per nemus arbutos
 Quaerunt latentes et thyma deviae
 Olentis uxores mariti,

5

XVII. 5. *totum* cum Codd. Lambini Bentl. (Nostri omnes *tutum*.)

XVII. Amicam in Sabinum suum invitat. Tempus, quo compositum sit carmen, definiri nequit; referunt autem alii ad a. u. c. 725., alii ad a. 727.

1. *Faunus*, Latinorum priscorum deus silvestris, oracula fundens, Horatio idem fere est cum Graecorum *Pan*e, ut Ovid. *Fast.* 2, 424: *Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet*. Itaque ex Lycaeo (Schol. ad Theocr. 1, 123: ὄρος τῆς Ἀρκαδίας κληθὲν ἀπὸ Λυκάονος τοῦ Πελασγοῦ, ἐν ᾧ μαντεῖον Πανός.) saepe migrat in *Lucretilem*, Sabinorum montem, villae Horatianae vicinum, partem hodierni *Monte Genaro*. *Pan* autem ὄρειβάτης, *montivagus*. Ovid. *Fast.* 2, 285: *Ipse deus velox discurrere gaudet in altis Montibus*.

2. Ex nostrarum linguarum ratione *mutamus* eum tantummodo locum, quem relinquimus, cum eo, quo proficiscimur; Latini de utroque v. *mutare* usurpant. Hinc iam Priscianus 48. T. 2. p. 492. Kr. ex-

plicat: «pro: Lycaeam mutat Lucretilem.» *Mutare* scil. est et *vertauschen* et *eintauschen*. Cfr. Ovid. *Fast.* 4, 803: *Mutantesque domum tectis agrestibus*. Vide ad Od. 2, 46, 49.

3. *Defendit*] «propulsat, arcet,» ut Virg. *Ecl.* 7, 47: *solstitium pecori defendite*. Reperitur hic usus etiam in pedestri oratione. Cic. *Cat.* 15: *nimios solis defendit ardores*. pro S. Roscio 1: *iniuriam putant oportere defendi*. Sic *ἀμύνειν* cet.

4. *Usque* apud poetas pro v. *semper*, proprie usque ad terminum infinitum.

5. 6. «Cum Fauni praesentia *tutum* sit nemus, *impune*, sine ullo periculo, illud pervagantur *deviae*, saepe, ut solent, a tramitibus deerantes, caprae.» — *Impune tutum*] Haec cumlatio summam gregis securitatem exprimit. Pedestrem orationem redolet *totum nemus*. — *arbutos* — *latentes*] inter alias arbores piceae generis, cupressos, taxos, quas caprae respuunt, dispersas.

Nec virides metuunt colubras,

Nec Martiales Haediliae lupos,

Utcunque dulci, Tyndari, fistula

Valles et Usticae cubantis

Levia personuere saxa.

Di me tuentur, dis pietas mea

Et Musa cordi est. Hic tibi copia

Manabit ad plenum benigno

Ruris honorum opulenta cornu.

40

45

9. *Haediliae* Bb, Byz., Pottlerii 2, 3, 4, 43. 14: *haedilla* STed, LT, *haeduliae* C, *haeduleae* Benth. conl. et FM. (*Haediliae* mecum J.) — 14. *hinc* BbSed, Pott. omnes, LCIJ. (Ut nos, T.)

Virg. Ge. 3, 300: *iubeo frondentia capris Arbuta sufficere.*

7. 8. *uiores*] Theocr. 8, 49: ὦ τράγε, τῶν λευκῶν αἰγῶν ἀνερ. Virg. Ecl. 7, 7: *Vir gregis ipse caper.* Ovid. Fast. 4, 334: *lanigeras coniuge - ovis.* — *virides*] Haud insolitum venenatorum animalium ἐπίθετον. Claudian. in Rufinum 4, 290: *Lernaeamque virens obsederat hydra paludem.*

9. *Martiales*] Ut ceteri di suum quisque habent inter animalia famulum, ministrum, sic Mars lupum. Virg. Aen. 9, 566: *Martius - - lupus.* — *Haediliae*] Restitui librorum lectionem, secutus glossam antiquissimi Cod. B. «mons» (sive silva fuit, ut Litana cet.), Lucretii et Usticae vicinus; et *Haediliae lupi*, qui in *Haedilia* sua lustra habent.

10. *Utcunque*] quodocunque, simul ac Fauni *fistula*, σφύγγη cet. Virg. Ecl. 2, 82: *Pan primus calamos cera coniungere plures instituit.* — *Tyndaris* autem quasi «altera Helena», nomen utique fictum.

14. *Ustica vallis* prope Heratii Sabinum. — *cubantis*] Theocr. 13, 40: ἡμῖν τε ἐν χώρῳ. Lucret. 4, 548. *cubantia tocta*, (sanft abgedacht.)

12. *Levia*] Non tam aquarum cursu attrita et levigata, quam natura λεῖα, ut sunt rupes calcareae.

14. *Hic* requiritur et propter triplicem ἀναφορὰν et quia accuratius significat, «in ipso Sabino his naturae muneribus usuram esse Tyndaridem.» Olim *hinc*, quod significaret «ex agro isto etiam in Urbe eam donis illis quomodocunque frui posse.»

15. *ad plenum*] affatim, uberlim, zur Fülle. Virg. Ge. 2, 243: *ager - - dulcesque - - undae Ad plenum cultentur.*

16. *Ruris honorum*] Sunt flores, poma, fruges, denique omnia, quibus rus honestatur, ornatur. Sat. 2, 3, 12: *dulcia poma Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores.* Etiam de frondibus; Epod. 14, 9: *Silevis honorem decussit.* — *cornu*] «Cornu Fortunae, quod Hercules detractum»

Hic in reducta valle Caniculae

Vitabis aestus et fide Teïa

Dices laborantes in uno

Penelopen vitreamque Circen;

20

Hic innocentis pocula Lesbii

Duces sub umbra, nec Semeleius

Cum Marte confundet Thyoneus

Proelia, nec metues protervum

(in luctando abruptum) «Achelloo victor dicitur donasse Fortunae, quod volgo *cornu copiae*, quo dicitur divitias Fortuna consuesse largiri.» SCHOL. CRUQ. (Graecis *κέρας Αμάλθειας*.)

17—19. *reducta valle*] «convulle longe in montes recedente ac propterea secreta, sinuosa, flexuosa.» Sic etiam Epod. 2, 11. — *fide*] «Ilya Teïa, a Teo, Ioniae urbe; est igitur: «carminibus et modis, qui Anacreonteis sint similes.»

20. *vitream*] quippe quae nympha marina, certe insulam habitans, ab aquae colore *βαλινω*, caeruleo. Od. 4, 2, 3: *vitreo* — *ponto*. Sic certe accepit iam Slat. Silv. 1, 5, 15: *Ite, deae virides, liquidosque advertite voltus Et vitreum teneris crinem redimite corymbis.*

21. *innocentis*] «lenis et caput minime laedentis,» quod ideo per aestatem potabant. Prop. 1, 14, 2. *Δέσπιον οἰνάριον* vocavit Alexis comicus apud Athen. 1, 22.

22. 23. *Duces*] Propert. 2, 9, 21: *multo duzistis pocula risu*. Epod. 14, 4: *Pocula - si traxerim*. Eurip. in Cycl. 417: *ῥαπασέν τ' ἄμυστιν ἐλκυσας*. Etiam in prosa orat. Cic. Tusc. 1, 40: *venenum obducere*. —

«Nec a poculis, rixis incalescentibus, ad ferrum et sanguinem venietur.» Iunguntur duo *μητρωνμικά*, quod imitatus est poeta Anthol. Lat. 1, 21: *Semele Bacche — laete Thyoneu*. — Ut dicunt *miscere proelia*, sic h. l. *confundere*, et *παροινία* confert proelio inter Bacchum et Martem orto.

24. *nec metues*] «Hic mecum degens tuta eris a Cyro, importuno illo amatore, qui in Urbe te persequi solet.» Cyrus, frequens servorum et libertinorum nomen, recurrit 4, 33, 6.

25. *Suspecta*] «Cyro, suspicanti alium a te amari.» Pro *suspici* apud posteriores tantum aliquoties reperitur. — *male dispari*] Epp. 1, 3, 34: *male latus calceus*. Catull. 10, 3, 3: *insulsa male et molesta*. Tibull. 4, 40, 2: *male inepta*, ubi, ut h. l., est homonymum vv. «valde, admodum,» cum vocabulo ingratae qualitatis. Est igitur «ultimum dispari, viribus longe inferiori»; non: «in amore non consentienti.»

26. *Incontinentes*] non tam de libidine interpretor, quam de iracundia et *παροινία*. Cfr. Tibull. 4, 40, 53: *dementes manus*. Aga-

Suspecta Cyrum, ne male dispari

25

Incontinentes iniiciat manus

Et scindat haerentem coronam

Crinibus immeritamque vestem.

CARMEN XVIII.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem

Circa mite solum Tiburis et moenia Catili.

thias in Anthol. Pal. I. p. 147. 248, 3: Πολέμων τὰ Ποδάνθης Βόστρυχα παντόλμοις χειρὶν ἐλήϊσατο — Μάστιξεν ῥαδινῆς ἄψα θηλυτέρης. — *iniiciat manus*] «intentet manus;» ut Ovid. Am. 1, 4, 40: *iniiciamque manus*. Pulsatio amicarum, ut iam vidimus Od. 4, 43, 9., a moribus iuvenum Romanorum minime abhorrebat.

27. *haerentem*] impositam et fasciola, ne decidat, alligatam.

28. *vestem*] Tibull. 1, 40, 61: *Sit satis e membris tenuem discindere vestem*. Immeritum autem ut Sat. 2, 3, 7: *paries immeritus*. Est ergo: «Quae nihil commisit, cur discinderetur.»

XVIII. Alcaci carmen, cuius primus versus superest (Fragm. 44. Bergk: Μηδὲν ἄλλο φντεύσῃς πρότερον δένδριον ἀμπελώ), imitatus eiusque vel metrum servans, novus tamen in eo est, quod Varum appellat Tiburisque meminit; rebus igitur praesentibus et Romanis antiquum Graecum exemplar popularium suorum mentibus veluti appropinquat. (a. u. c. 726?) «Quis Varus hic fuerit, non satis constat. Mihi videtur esse Quinctilius, quem Schol. Horat. et Serv. ad Virg. Ecl. 5, 20. *Varum* appellant. Fuit is Virgilii et

Horatii amicus, et acutus severusque carminum iudex (A. P. 438.), quem a. 730. mortuum Horat. Od. 4, 24. deflet.

1. *sacra vite*] Sic iam Ennius in Athamante Ed. Columnae Neap. p. 405: *Lycaeus vitis inventor sacrae*, propter vini libationes in re divina facienda. — *Serere* de vitium plantatione verbum proprium. — *arborem*] Plin. H. N. 14, 1. *Vites iure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabantur*.

2. *Tiburis*] Quo te bis decimus ducit ab Urbe lapis. Mart. 4, 57, 4. — *Catili*] Licentia usus est Horatius, nam Virg. Aen. 7, 672. et Silio 8, 364. est *Catillus*. Solinus c. 2: *Tibur, sicut Cato facit testimonium, a Catillo Arcade, praefecto classis Euandri, sicut Sextius, ab Argiva iuventute. Catillus enim, Amphiarai filius, post prodigiale patris apud Thebas interitum Oeclei avi iussu, cum omni fetu ver sacrum missus tres liberos in Italia procreavit, Tiburtum, Coram, Catillum, qui depulsis ex oppido incolis veteribus Sicantis a nomine Tiburti fratris navi maximi urbem vocaverunt. Tibur igitur et moenia Catili est: «Tibur, quod oppidum Catillus condidit.»*

Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero

7. *Ac* BbSd, Benth. et J.; *Aut* T. (*At* Pott. 4, 12, 22.)

3. *Siccis*] sobriis, abstemiis. Etiam apud Cic. Acad. 2, 27. *vinolentis* (madidis, humidis) opponuntur *sicci*. — *dura*] «deus omnia, quae sicci incipiunt, operosa, ingrata, nimis difficilia reddere solet, etiam ea, quae per se talia non sunt.» (Od. 3, 24, 13: *Tu* (vinum) *tene tormentum ingenio admoves plerumque duro.*)

4. *Mordaces*] *δακτύμοι, θυμοβόροι μελεδῶνες*, quae et animum rodunt et corpus enecant. Od. 2, 44, 48: *edaces curae*. — *aliter*] «nisi large hausto vino,» ut ratio ipsa quemvis non prorsus hebetem ingenio illico edocet.

5. 6. *crepat*] *παταγεῖ*, ut in proverbio apud Plat. Euthyd. p. 293. D. *καλὰ δὲ παταγεῖς*. Epp. 1, 7, 84: *vineta crepat mero*. «Quis bene potus militiae aut paupertatis incommoda in ore habet ac propterea queritur?» Ex v. autem *crepat* ad seq. vers. quivis cogitatione supplebit: «Bacchum et decentem (*χαρίσσαν*, amabilem) Venerem in ore habet atque assiduis laudibus praedicat.»

7. *At ne*] Commemoratis potationis commodis transitorio ad opponenda his mala, quae ex ea, si usque ad temulentiam progredimur, oriri solent, necessaria erat particula adversativa. — *modici*]

«modum amantis, verecundi», ut vocatur Od. 4, 27, 3. — *transiliat*] «aviditati cedens omnem in bibendo excedat modum.»

8. Pugna orta inter Lapithas et Centauros in nuptiis Pirithoi, regis Lapitharum, cum Hippodamia (*Eurytus Hippodamen, alii quam quisque probarent aut poterant, rapiunt*, Ov. Met. 12, 224.) Centaurorum vero magna strages edita. Odyss. cp. 295 sqq. — *super mero*] Ex consuetudine Latina hoc nihil aliud significare potest quam *de mero*, propter merum. Hoc scilicet, non tam de uxoribus raptatis quam de vino a Centauris avide appetito certatum esse, tamquam suum ad propositum aptius finxit Horatius. Notabilis tamen est atque elegans Oudendorpii coniectura *super merum*, «inter computationem.» Flor. 4, 23: *super pocula*, Curtius 8, 4: *super vinum*. Iuvenal. 43, 44: *super coe* nam narravit.

9. *Debellata*] «armis diiudicata.» — *Sithoniis*] populus Thracicus ad Salmydessum fl. Thracum autem computationes non nisi caedibus finire solebant (Od. 4, 27, 1.), quas poenas a Baccho iis non levi, immiti, irato, impositas esse volt. — *Euius* ab acclamatione *εὐοῖ, εὐάν.*

10. 41. *exiguo fine*] illo pertenui

Debellata, monet Sithoniis non levis Euius,
 Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum 40
 Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
 Invitum quatiā, nec variis obsita frondibus
 Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecynthio
 Cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui,
 Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem, 45

discrimine, quod inter fas et nefas statuere, servare solent libidines, quae saepenumero prorsus confundunt ac miscent utrumque.» *Avidi* autem absolute ut saepe; Od. 4, 28, 48: *avidum mare*. Od. 3, 4, 58: *avidus* (pugnae) *Volcanus*. Sat. 2, 3, 454: *avidus heres*.

44. *candide*] Ovid. Fast. 3, 772: *Candide Bacche*. Pseudotib. 3, 6, 4: *Candide Liber ades*. Sic etiam Epod. 3, 9. *candidum ducem* vocat Iasonem. Est «pulchritudine splendens, formosus», non «simplex et apertus.» Cfr. Virg. Ge. 2, 392. de Baccho: *Et quocunque deus circum caput egit honestum*. — *Bassareu*] βασσαρη, pellis volpina, a βασσαρα, quae Thracibus volpes. Alibi Bacchae, quae illidem βασσαραι (Orph. Hymn. 44, 2), gestant νεβριδας.

42. *quatiā*] *ζυγήσω, οὐ σοῦ ἀζοντος βασσαρήσω*. In orgiis proprie thyrsi *quatiuntur* et per Bacchicum pompam tumultuosam et cum saltatione coniunctam cistis circumlatis *saeva commoventur* (Virg. Aen. 4, 304: *qualis commotis excita sacris Thyias* cet.) Est igitur: «Non invito te, leges tuas sacratus violans, orgia tua celebrabo, nec sacriligo conatu arcana tua in cistis mysticis reposita et variis (ποικιλοῖς) omnis generis frondibus,

pampinis maxime atque hedera, involuta, ex iis promam et *sub divum*, caelum apertum, in profanorum etiam conspectum protraham»; quod in orgiis ac mysteriis celebrandis inexpressibile erat scelus.

43. *Saeva*] propter terribile sonum. Virg. Aen. 9, 648: *saeva sonoribus arma*. — *tene*] «Sed tu quoque, Liber, contine, cohibe, tempera cornuum strepitum» cet., id est, «noli nimis mentem nostram concitare, ne in furorem acti eos in errores incidamus, quos statim enumerat, *philautiar, gloriam, iactantiam, ἀπιστίας*.» — *Berecynthio*] A Berecyntho, Phrygiae monte, ubi Cybeles sacra eodem quo Bacchi orgia furore peragi solebant. *Cornua* in Bacchanalibus habet etiam Catull. l. l. v. 263: *Mullis raucisonos efflabant cornua bombos*.

45. *vacuum*] «caput inane, vana.» Loquitur ergo de vana hominum vulgare iactantia, qui frustra de suis meritis gloriantur. — *plus nimio*] *ὑπεράγαν*. Est iam apud Plautum Mil. Gl. 2, 6, 106, Bacch. 4, 2, 42. Erat etiam sermonis cotidiani, Antonius ad Cic. Ep. post Ep. 8. Lib. 10, ad Att.: *nimio plus te diligo*. Explica: «nimium est; quid autem dico? plus etiam quam nimium.»

Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

CARMEN XIX.

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semeles puer
Et lasciva Licentia
Finitis animum reddere amoribus.

XIX. 2. *iubent* quinque Cruquii, B. (*iubet* ceteri nostri.) — *Semeles* bSc, LJ. (*Semele* Td.)

46. «Ebrietas efficit, ut arcana fidei nostrae commissa *prodigamus*, imprudenter prodamus et cum primo quoque communicemus.» Fides prius, ante vina, servata, cum effudit arcana, fides esse desinit. Od. 3, 24, 59: *fides peritura* scil. facta. — *perlucidior* Vino succumbentes pectus sic aperimus, ut, quaecunque in eo latent, convivarum oculis patefiant. Gnom. Brunck. p. 284: *ζάτοπιτρον εἶδος χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ*. Notanda caesura in voc. composito, ut C. 2, 42, 25: *Dum flagrantia detorquet ad oscula*.

XIX. Finitos cum crederet amores, amore Glyceræ denuo captum se proficitur. Compositum videtur hoc carmen a. 729 vel 730.

4-3. *saeva*] «imperiosa, cui nemo resistere potest;» summam enim violentiam in miseros amantes exercet. Hunc versiculum hoc ipsum carmen significaturus consulto repetiit Od. 4, 4, 5. — *Cupidinum*] Recentiores poëtae, amorum varietatem respicientes, multos Cupidines Veneris comitatu

adiungunt. Claudian. de Nupt. Hon. 72: *Mille pharetrati ludunt in margine fratres, Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum. Hos Nymphae pariunt, illum Venus aurea solum Edidit.* — *iubet*] In meis Codd. est singul. nec pluralem ex suis memorat Pottierius. «Et amat Horatius in eiusmodi constructione singularem numerum. Vide ad C. 4, 24, 8.» BENTL. — *Semeles* et propter Horatii usum in carminibus lyricis et propter *ἐνθεονίαν* post Thebanae praefendum videbatur, etsi Codd. consensus favet formae *Semeles*. Bacchus autem saepe Veneris et Amoris comes ac sodalis. Anacr. Fragm. 2, Bergk. ad Bacchum: *ὦναξ, ᾧ δαμάλης Ἔρω* — — *πορφυρήν τ' Ἀφροδίτην ἀνυπαίζουσαν.* — *Licentia*] Est *Τέβρις* dea. Cic. de Legg. 2, 47. *τροπικῶς*: (a Clodio) in meorum Larium sedibus exaedificatum templum *Licentiae*.

4. *Finitis*] Satis iocose, cum iuvenis etiam tunc esset, semel, ut ait, sibi proposuerat renuntiare amoris, in quem statim relabitur. — *animum reddere*] «denuo dedere me

Urit me Glyceræ nitor
 Splendentis Pario marmore purius;
 Urit grata protervitas
 Et voltus nimium lubricus adspici.
 In me tota ruens Venus
 Cyprum deseruit, nec patitur Scythas
 Et versis animosum equis
 Parthum dicere nec quæ nihil attinent.
 Hic vivum mihi caespitem, hic

5

40

amori, quem iam excussum arbitrabar.»

5-7. *Glyceræ*] Eodem nomine utitur Od. 4, 30, 3. idemque tribuit Tibulli amicae Od. 4, 33, 2. — *marmore*] Hand infrequens comparatio. Ovid. Fast. 4, 435: *Aurea marmoreo redimicula solvite collo.* — *grata protervitas*] «iocosa petulantia», quæ tantum abest, ut offendat, ut alliciat amatorem. Est Græcorum *λαμπρία*.

8. 9. *lubricus adspici*] *σφαλερός βλέπεσθαι*. Eadem constr. Virg. Aen. 6, 49: *maiorque videri*. «Veluti in via lubrica pes labitur, ita in eius vultu propter nimias illecebras oculi tuto figi vix possunt; sed in eo aspiciendo propter hoc ipsum periculum est, ne amoris igne flagres.» — *ruens*] Eurip. Hippol. 443: *Κέρως γὰρ οὐ τροχόν, ἣν πολλὴ ῥυή*.

40-42. Alcman Fr. 40. Bergk: *Κέπρον ἱμερτὴν λιποῖσα καὶ Πάρον περιρρόνταν*. — «Amore abreptus et Veneris veluti præda nequeo carmine dicere Scythas incursiones semper in nos facientes et semper repulsos, nec Parthos eo

ipso animosos, quod callida fuga hostem eludunt denuoque aggrediuntur»; tum *παρὰ προσδοκίαν nec quæ nihil attinent* ad me amoresque meos, quasi cetera omnia merae sint nugæ. — *Scythas*] Istri accolæ a poetis et imprimis ab Horatio tum maxime commemorantur, cum de gravissimis et pertinacissimis Romanorum hostibus dicendum est, ita ut Scytharum, Massagetarum, Gelonorum, Thracum Dacorumque nomina pariter atque Medorum, Persarum Parthorumque apud Horatium vere *δεινὰ* haberi queant. Ita in hoc carmine non ob singulare aliquod factum Scytharum facta mentio est, sed quod noti et sut odiosi hostes essent.» FRANKÉ. — *versis-equis*] Virg. Georg. 3, 34: *Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis*. *Versis equis* omnino significat «ab hoste aversis», non «ad hostem conversis.» — *quæ nihil attinent*] Sic absolute etiam Scr. ad Her. 1, 1, 4: *ea conquiesierunt, quæ nihil attinebant*.

43. *vivum-caespitem*] virentem et nunc ipsum dolabra recisum ab humi superficie, ex quo sæpe tem-

Verbenas, pueri, ponite thuraque

Bimi cum patera meri:

Mactata veniet lenior hostia.

15

CARMEN XX.

Vile potabis modicis Sabinum

14. *turaque* T.

porarias struebant aras. Stat. Silv. 4, 4, 430: *saepe deis* — *Caespes et exiguo placuerunt farra salino*.

14. Od. 4, 44, 7: *ara castis vincta verbenis*. *Verbenae*, pontificum sermone *sagmina*, herbae purae ex loco sancto arcessitae, ut ait Festus. *Verbena* heisst alles Grün, sowohl Laub als Kraut, das zu heiligem Gebrauch und zur Arznei diene, und begriff auch das kräftige Eisenkraut (verbena). Voss. — *thuraque*] Haec scriptura ubique obtinet in Inserr. Avellino Bull. arch. A. II. p. 56: *THVRARIVS*. Cf. ad Epp. 4, 14, 23.

15. 16. *meri*] quod solum in sacris adhiberi licebat, non *spurcum*, (ex pontificum formula) «cui aqua admixta est, defrutumve.» Festus in *Spurcum*. — *veniet*] Non Glycera, ut mire explicant Scholiastae, sed: «Post rem divinam rite factam Venus quasi *ἐπιφανής* mihi ac propitia huc adveniet.» Anacr. Fragm. 2. B. ad Bacchum: *ὅν δ' εὐμενής ἔλθ' ἡμῖν*. Stat. Silv. 3, 4, 39: *Placatus milisque veni* (Hercules). Ceterum Schol. Cruq.: «Venus non placatur sanguine.» Et Catull. 66, 90: *Placabis festis luminibus Venerem Sanguinis expertem*. Optime controversiam componit

Tacitus Hist. 2, 3: *Paphiae Veneri hostiae, ut quisque vocit, sed mares deliguntur. Sanguinem arae offundere vetitum; precibus et igne puro altaria adolentur*. Mactabantur ergo utique Veneri hostiae; sed sanguine earum non cruentabatur ara.

XX. Maecenatem suum ad convivium minime sumptuosum invitavit. Scilicet testibus Schollis apud Cruq. et Vanderb. Maecenas iturus in Apuliam significavit Horatio ei se ante protectionem convivam esse velle: nisi vero hoc totum commentum antiquorum est interpretum. Quis enim Horatii aequalium hoc litteris mandasset? Plerique, ut Walck., hoc carmen compositum esse putant a. u. c. 735. Franke et Lübker referunt ad a. 729 vel 730., probabilis Weber *Horaz* p. 264, ad a. 726 vel 727.

4. *Vile*] Modeste simul et locose loquitur de Sabino nequaquam comparando cum Caecubo ceteris. v. 9. Erat autem *ὀλῶς πάντων κορυφώτερος*, teste Galeno apud Athenaeum 4, p. 27 b: *ἀπὸ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδειος πινεσθαι μέχρι πεντεκαίδεκα*, crudum austerumque Plin. H. N. 14, 2. Hoc, de quo loquitur, bimum fuisse putat Franke F. H. p. 462. — *modicis*] parvis (ut

Cantharis, Graeca quod ego ipse testa

Conditum levi, datus in theatro

Cum tibi plausus,

Care Maecenas eques, ut paterni

5

Fluminis ripae simul et iocosa

Redderet laudes tibi Vaticani

5. Care BbSTcd,LCtF: *Clare* ex uno Cod, Benti. et M. (Ut nos, J.)

Sat. 4, 5, 2: *hospitio modico*. Epp. 4, 5, 2, *modica patella*.) «quippe cum ab tenui mea domo absit omnis profusio.»

2. *Cantharis*] poculi genus erat ansatum, sic nominatum, ut aiebant, a figulo inventore. Cfr. Athen. 11. p. 474 d: *ἐτι καὶ ἀπὸ Κανθάρον κεραιέως ἀνομάσθη τὸ ἔμπρωμα γρησι φιλέταιρος*, Virg. Ecl. 6, 47: *atrita pendebat cantharus ansa*. Huiusmodi poculis maioribus in laetis occasionibus utebantur. Plin. H. N. 33, 44: *C. Marius post victoriam cantharis potasse Liberipatris exemplo traditur*. — *Graeca* — *testa*] amphora vino Graeco prius imbuta, quo aliquando melius fieret Sabinum. Otiosum videtur de vase Cumano vel Samio interpretari, quippe quod nihil ad rem faciat. — *ego ipse*] «non per puerum aliquem meum, sed summa cum cura, quia tibi destinaram.» Hac amicitiae demonstratione augetur pretium doni per se exigui.

3. 4. *levi*] Oblinere solebant corticem in collo amphorarum pice et gypso. Od. 3, 8, 9: *Hic dies — Corticem adstrictum pice dimovebit Amphorae*. «*Levi* igitur ego, summa laetitia elatus, cum plausu exceptus esses in theatro»; (ut Od.

2, 47, 25., qui plausus idem esse videtur cum eo, quem hic memorat; «iam tunc hoc vinum tibi tacite pollicitus, ubi aliquando meus convivae esse velles.»

5. *Care*] In tali odario familiaris ac blanda allocutio unice apta, ut Od. 2, 20, 7: *Dilecte Maecenas*, Epod. 4, 2: *Amice Maecenas*; non *clare*. Hoc enim ipso molesto epitheto Maecenatis prudentem laessisset modestiam. — *eques*] «qui, equestri ordine contentus, nunquam inhiasti honoribus, quibus tamen, si cuperes, te libenter extolleret Caesar.» Hac enim modestia usus et liberius vivebat homo mollitiei studens atque inanem fastum, quem honores ei imposuissent, devitans, et magis popularem se praebebat aliorumque procerum invidiam minus excitabat. Propert. 3, 9, 1: *Maecenas eques Etrusco de sanguine regum*, *Intra fortunam qui cupis esse tuam*. Vellei. 2, 88: *vixit angusti clavi sine contentus*. — *paterni*] Tiberis ab Etruria urbem influit. *Tuscum abocum* vocat Od. 3, 7, 28. *Lydius Tiberis* est Virgilio Aen. 2, 784. Cilnia autem gens ex Arretio, Etruriae oppido. Od. 4, 4, 4.

7. *Vaticani*] Echo ad Ianiculum, collis Vaticani partem, quae e re-

Montis imago.

Caecubum et prelo domitam Caleno

Tu bibes uvam: mea nec Falernae

40

Temperant vites neque Formiani

Pocula colles.

9. *Caecubum* cum Codd. Lambini F. — 40. *Tu]* *Tum* Doederlein, *Non* Schwenck.

gione erat theatri Pompeii lapidei in Campo Florae, medio inter utrumque Tiberi.

8. *imago]* ut Od. 4, 42, 3: *iocosa imago*, neutro loco addito *vocis*, ut Virg. Ge. 4, 50: *vocisque offensa resultat imago*. *Montis imago* est, quae velut in monte sedem habeat et inde vocem reddat. Seneca Troad. 409: *habitansque cavis montibus* Echo. BOSSCHA.

9. *domitam]* in prosa orat. «presam.»

40. *Tu bibes]* Sententiae sic procedunt: «Domi meae pro amicitia tua mihi penitus nota te contentum fore satis scio vino Sabino; nam generosiora (quorum quattuor memorat) non habeo, qualia tu domi tuae bibere soles.»

Bibes autem simpliciter est futurum concessivum: *Du magst immerhin sonst trinken*. Ac similia sunt futura Od. 4, 6, 4: *Scriberis Vario fortis*. Od. 4, 7, 4: *Laudabunt alii claram Rhodon*. Od. 3, 23, 43: *Victima pontificum secures tinget*; item Virgilii illud Aen. 6, 848: *Excudent alii spirantia mollius aera*; *Orabunt — Describent — dicent*. — *Caecubus* ager Latii iuxta Fundos ad viam Appiam. — *Calas* Campaniae oppidum, hodie *Calvi*; ager *Falernus* item in Campania ad radices Massici montis; *Formiae* Latii municipium in Auruncis prope Caietam, hodie *Mola di Gaeta*.

44. *Temperant]* «producunt vinum, quod meis in poculis cum aqua temperetur, misceatur.»

CARMEN XXI.

Dianam tenerae dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Iovi.

XXI. Exhortatur puerorum ac virginum chorum ad celebrandos riteque placandos Apollinem et Dianam. De simplicissimi autem huius carminis argumento, forma ac tempore diversissimae exstant interpretum sententiae. Iamdudum explosae sunt opiniones Scholiastarum, esse tamquam prooemium Carminis secularis, et Duhamelli, qui in eo vidit carmen ἀποσιβατον; absurda enim esset ista cantantium allocutio ad semet ipsos Vos - Vos. Totum carminis argumentum mirifice respondet antiquissimo cultui Romano, ex quo a. u. c. 333. lectisternio tunc primum in urbe Romana facto X. Viri Sac. Fac. per dies VIII. Apollinem Latonamque et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum stratis lectis placavere. Liv. 5, 43. Nostreis autem temporibus duae potissimum invaluerunt sententiae, altera Kirchneri et Walckenaerii, referri carmen ad calamitates ann. 731 et 732., Francii altera, qui ita disputat p. 463: «Mibi persuasissimum est decantatum esse in prima celebratione ludorum Aetiacorum quinquennialium a. u. c. 726.» Ego hoc unum addam, in pompa ludorum sollemni vel in supplicatione decantatum esse probabile mihi non videri; nam si hunc ad finem compositum esset, concinisset maiore

poëta plectro et Caesarem et deos, quos pie veneratur. Videtur potius facultatis poëticae liberum exercitium, cui sane occasionem dedisse videtur extraordinarium aliquod sollemne, velut illud anni 726.

1. *Dianam*] «ut apud Virg. Aen. 4, 499: *Exercet Diana choros, Dianae syllaba prima producta est, cum corripi debeat.*» Diomed. 2. p. 436. P. Haec licentia locum habet in nominibus propriis. — *dicite*] Sic saepe Latini, ubi recentiores linguae requirunt *canere*, *praedicare*, *laudibus extollere*.

2. *Intonsum*] ἀνεσχεζόμενον. Epod. 43, 9. Tibull. 4, 4, 37: *Solis aeterna est Phoebo Bacchoque iuventa: Nam decet intonsus crinis utrumque deum.* Id. 2, 5, 424: *Annue: sic tibi sint intonsi, Phoebe, capilli!* — *Cynthus*, Deli mons.

3. Ovid. Metam. 6, 460: *Et date Latonae Latonigenisque duobus Cum prece tura pia.* Sol et Luna mortalibus σωτήρες, ἀλγέτιζατοι. — *supremo*] Ex formularum usu Pind. Nem. 4, 90: *Αἰὼς ἐφίστατον προφάταν.* Terent. Adelph. 2, 4, 42: *Pro supreme Iuppiter!* Athenis in arce erat Αἰὼς βασιλεὺς Ὑπάτου. Paus. 4, 26, 5.

4. *penitus*] «ἠπρόθε, intimis sensibus.»

Vos laetam fluvii et nemorum coma,
Quaecunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis aut viridis Cragi;

Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis,

5

10

5. comam BT et Benth. e C4dd. Bland. ac Graev.

5. Dianam, quae fluvii delectatur et nemoribus. Catull. 34, 5: *O Latonia, maximi Magna progenies Iovis, Quam mater prope Deliam Deposuit olivam, Montium domina ut fores Silvarumque virentium Saltuumque reconditorum Amniumque sonantum.* Atque Diana erat numen etiam fluviale. Pind. Pyth. 2, 6: Ὀρτυγίαν, ποταμίδα, ἔδος Ἀρτέμιδος. — coma] Odyss. ψ, 493: ἀπέκοψα κόμην ταναγύλλον ἐλατης. Soph. Antig. 449: φρόβην ἑλγης παιδάδος. Eurip. Alc. 172: πτόρθων μυρσινῶν φρόβην. Frequens apud antiquos de arboribus tropus etiam in prosa oratione. Lucian. Amor. 12. δένδρα ταῖς κόμῃς εὐθαλέσιν μέχρι πτόρθω βρύοντα.

6. «Quod nemus (pars silvae amoenior cum pascuis) prominet, est in iugo aliquo editiore montium, quos nominat, et propterea late conspicitur.» Ad usum vv. silva et nemus cfr. Virg. Aen. 4, 164: *tum silvis scena coruscis Desuper horrentique atrum nemus imminet umbra.* Ovid. Met. 4, 568: *Est nemus Haemoniae (Tempe), praerupta quod undique claudit Silva.* Id. A. A. 3, 689: *Silva nemus non alta facit.* — Algidus, mons Latii inter Tusculum et montem Albanum,

circiter XX. M. P. a Roma distans, quem *Diana tenet* (Carm. sec. 69.), hodie *Monte Porzio, Compatri* et *Rocca Priora*. *Nivalem* vocat Od. 3, 23, 9.

7. Nigris] umbrosis. Od. 4, 4, 58: *nigrae feraci frondis in Algido.* Od. 4, 12, 14: *nigri colles Arcadiae.* Ovid. Fast. 3, 295: *Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra.* Virg. Aen. 4, 163: *atrum nemus.* — Erymanthus, mons Arcadiae, ubi Diana venatur. Odyss. ζ, 102: *Οἷη δ' Ἀρτεμις εἶσι κατ' οὐρεος ἰοχέαιρα, Ἥ κατὰ Τηϋγετον περιμήκετον ἦ Ἐρύμανθον.* Hodie *Olonos*, aliis *Dimitzana*.

8. Cragus, Lyciae mons, in quo θεῶν ἀγρίων ἄντρα. Steph. Byz. in v. Hodie *Yedi Bouroun*, id est, septem capita; octo vertices ei tribuit Strabo 44. p. 665. — Viridis consulo videtur opponi *nigris Erymanthi silvis* propter diversum arborum genus, quibus uterque mons obsitus erat, Cragus quercubus, fagis cet., ille abietibus, pinis.

9. Tempe, amoenissima convallis inter Olympum et Ossam, Aelian. V. H. 3, 4: *ἐνταῦθα τοῖ φασὶ παῖδες θεταλῶν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Πιθιον καθήρσασθαι κατὰ πρόσταγμα τοῦ Διός, ὅτε τὸν Πιθῶνα τὸν δράζοντα κατε-*

Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra.

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos

15

Vestra motus aget prece.

43. *Haec bellum malebat Duhamel rursusque Bentl.* — 44. *a populo, principe Ios. Scaliger ac rursus Medenbach Wakker.*

τόξευσεν ἔτι φυλάττοντα τοὺς
Δελφοὺς, τῆς Γῆς ἐχοῦσης τὸ
μαντεῖον.

40. *mares]* Soph. Trach. 207:
ἐν δὲ κοινὸς ἀρσένων ἴτω κλαγγά.
Manifesto v. 5. alloquitur virgines;
hic se ad pueros convertit. — *Delos*
prisco nomine Ortygia, quod idem
erat gemellorum nutricis.

44. *Insignem]* Construe: *Laudate*
Apollinem insignem humerum (accu-
sativo Graeco), non vero: *hume-*
rum insignem Apollinis. Cfr. Pind.
Pyth. 9, 26: εὐφραρέτρας — Ἀπόλ-
λων.

42. *Fraterna]* quam a fratre Mer-
curio, illius inventore, dono acce-
pit; ex reconditiore vero fabula
Mercurio lyram eripuit Apollo. Pau-
san. 9, 30, 4: Ἀπόλλων χαλκοῦς
ἐστὶν ἐν Ἐλικῶνι καὶ Ἐρμῆς μα-
χόμενοι περὶ τῆς λύρας.

43. *lacrimosum]* Iliad. ε, 737: ἐς
πόλεμον δακρυόεστα. Anacreon
Fragm. 28. Bergk.: δακρυόεσσαν
τ' ἐφίλησεν αἰχμάν, amavit laci-
mabile bellum Virg. Aen. 7, 604. —

miseram] Cic. ad Att. 5, 24: *fa-*
mem, qua nihil miserius est. Pariter
autem Graeci coniungere solent
λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμὸν. Hesiod.
O. et D. 243. Apollo et Diana *ἐπι-*
κονυρίων θεῶν cognomine coleban-
tur in templo Bassensi apud Phi-
galiam. Stackelberg *Tempel des Apollo*
T. 7-9.

44. *et principe]* Scaliger delend-
um censuit *et*, ut sit non tam
«dum Caesar est princeps», quam:
«propterea quod princeps est Cae-
sar»; suntque similia Epp. 2, 4,
256: *Et formidatam Parthis te prin-*
cipe Roman. Od. 3, 44, 45: *tenente*
Caesare terras. Od. 4, 43, 47: *cu-*
stode rerum Caesare. Sed Codd. le-
ctio teneriorem praebet sensum,
quia Caesar ita cum populo Ro-
mano artissime coniungitur.

45. *Persas]* Parthos. — *Britan-*
nos] Od. 4, 35, 29: *Serves Ilurum*
Caesarem in ultimos Orbis Britan-
nos. (a. u. c. 727.) Utrumque po-
pulum ut hostes imperii Romani,
non ut remotum dumtaxat hic quo-
que designare videtur.

CARMEN XXII.

Integer vitae scelerisque purus
 Non eget Mauris iaculis neque arcu
 Nec venenatis gravida sagittis,
 Fusce, pharetra,
 Sive per Syrtes iter aestuosas
 Sive facturus per inhospitalem
 Caucasum vel quae loca fabulosus
 Lambit Hydaspes.

XXII. 2. *Mauri* unus Pulmanni, Aldus.

XXII. Securitatem poetae nullius culpa sibi conscii et a dis vel inter maxima pericula benigne custoditi praedicat. Eadem est sententia atque Od. 4, 47, 43: *Di me tuentur, dis pietas mea Et Musa cordi est.* Tempus, quo carmen compositum sit, definiri nequit.

4. *Integer vitae*] Frequenter sic construunt poetae. Sat. 2, 3, 220: *Integer est animi.* Virg. Aen. 9, 253. et Ovid. Met. 9, 444: *integer aevi. — scelerisque purus*] Sic *καθαρός ἀδίκιας*. Contra ex usu prosae orat. Sat. 2, 3, 243: *purum vitio cor.*

2. 3. *Mauris*] Mauretanicis, ut Od. 3, 40, 48: *Mauris — anguibus*, et Od. 4, 4, 28. *Marsus aper* pro Marsico. Pedestrem orat. referret *Mauri*, ut Ovid. Fast. 5, 580: *Persequitur Partha signa retenta manu, ulli male Parthi.* — *gravida*] plena. Cum abl. item Ov. Fast. 4, 633: *gravidae semine terrae*; cum genit. Sil. 2, 220: *Mellis apes gravidae.* — De Maureorum armis vid. Hirtii Bell. Afr. c. 7. Strab. 17, 3. p. 482. Herodian. 4, 45.

4. *Fusce*] Intimos animi sensus hac simplici allocutione cum carissimo amico communicat, de quo vide Sat. 4, 9, 64. Epp. 4, 40.

5. *Syrtes — aestuosas*] Explico de ora litorali arenosa Syrtibus vicina, per quam aditus erat in nemus ac templum Iovis Ammonis, ut Virg. Aen. 5, 34: *Hunc (diem) ego Gaetulis agerem si Syrtibus exsul.* Eadem significatione pro fervida aestuosam *Cababiam* dicit Od. 4, 34, 5., *aestuosam viam* Cic. ad Att. 5, 44, 4.

6. 7. *Caucasum* Aeschyl. Prom. 20. *ἀπάρθρων πύγον* vocat.

7. 8. *fabulosus-Hydaspes*, nomen corruptum ex Indico *Vilasta* «emis-sa» (cf. Lass. ind. Alt. I. 44. n. 2.), est Indiae fluvius (hod. *Behul*), usque ad quem Alexander M. penetrarat. De eo multa *fabulosa* a poetis narrabantur, veluti auriferum gemmiferumque esse, praesertim in Dionysiacis; et tota India portentorum plena. Od. 3, 4, 9: *fabulosae — palumbes*. Tac. Germ. 3: *Ulixis fabuloso errore*. Curtius 3, 2: *Marsyas*

Namque me silva lupus in Sabina,
 Dum meam canto Lalagen et ultra
 Terminum curis vagor expeditis,
 Fugit inermem,

Quale portentum neque militaris
 Daunias latis alit aesculetis,

Nec Iubae tellus generat leonum

40

45

44. *expeditis* d et corr. b., item Aldus, Lt et Bentl. (Codices non nominat. Ut nos, ceteri nostri, quattuor Bland., Pott. decem.) — 44. *Daunia latis* b et aliquot Bentleii, *Daunia in latis* Pulmanni Cod. B, octo Pottierii, Aldus Lct et Bentl., *Dauniae latis* duo Pottierii et corr. d.

amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. — *Lambit*] «praeterlabitur et placide alluit.» Stat. Theb. 4, 54: *quos pigra vado Langia tacenti Lambit.*

9. *silva*] prope Sabinum suum. Od. 3, 46, 29. de eadem: *silvae iugerum Paucorum.*

40. *Lalagen*] *Livia Lalage* reperta est in columbario Liviae Augustae apud Bianchini N. 439, quam nonnulli sine ulla causa pro Horatiana habuerunt. Frequens hoc libertinarum nomen a γ. λαλαγέω.

44. *Terminum*] «Dum tractu amoeni ac voluptario somniisque meis poetice captus ultra terminum agelli mei Sabini, intra quem terminum fera nulla timenda erat, securus in nemus evagor.» — *curis expeditis*] in pedestri oratione *curis expeditis*, ut habent Codd. nonnulli. Catull. 34, 7: *O quid solutis est beatus curis!*

43. *portentum*] πέλωρον, μέγα χορήμα θηρός. Eurip. Hippol. 1214: Κῆρ' ἐξέθηκε ταῦρον, ἄγριον τέ-

ρας. — *militaris*] «quae milites generat strenuos ac fortes.»

44. *Daunias*] adiect., *Daunias* terra, pars Apuliae circa Garganum montem. («*Daunia* Apulia appellatur a Dauno Illyricae gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.» Festus. Postea Diomedis socer factus est.) Sic semigræce *Ambracias*, *Caspas*, *Amazonias securis*, *Pelias hasta*, *Nasamonias Harpe* apud poetas. Adde *Gnosias*, *uxor eris* Ovid. A. A. 4, 556. *Italio ora* Idem Epp. ex Pont. 2, 3, 84. *Parthis* Manil. 4, 803. *marino picta Nomas* Mart. 8, 33, 8. *Oceanine*, *Neptunine*, *Tiberinides*. (Ovid. Fast. 2, 597.) — *latis*] «amplum regionis illius tractum occupantibus.» — *aesculetis*] *Aesculeum* nomen erat loci urbis Romae (Varro L. L. 5, 452.), adeo ut pro ἀπαξ λεγομένῳ, ut volunt, h. l. haberi nequeat: *quercetum*, *roboretum* sane frequentius. *Aesculus*, φηγός, Winterreiche. Voss. ad Georg. 2, 46. — *Iubae tellus*] Mau-

Arida nutrix.

Pone me pigris ubi nulla campis
 Arbor aestiva recreatur aura,
 Quod latus mundi nebulae malusque
 Iuppiter urget;

20

Pone sub curru nimium propinqui
 Solis in terra domibus negata:
 Dulce ridentem Lalagen amabo,
 Dulce loquentem.

CARMEN XXIII.

Vitas hinnuleo me similis, Chloë,

XXIII. 1. *Vital* BTc et corr. d.

retania et Numidia. Utrum intel-
 lexit Iubam I., devictum ad Tha-
 psum (ubi Caesar: *Perfida magna-*
nimi contudit arma Iubae Ovid. *Fast.*
4, 380.), an eius filium Iubam II.,
 qui tunc regnabat, vix definiri
 potest. Hoc tamen probabilius.

16. *Arida]* Hoc adi. per hyper-
 baton referendum est ad subst.
tellus. Conf. *Od. 4, 25, 18. Sat. 1,*
5, 49. 72. 8, 34. — nutrix] *Iliad. 2,*
47: Ἰδὲν -- μητέρα Θηρώων. *Epigr.*
Anth. Pal. I. p. 201: Μητέρα ἐμῇ,
γαίῃ Φρυγίων, θρέπτειρα λεόντων.

17. *Pone me* cet.] «Veterum de
 quinque zonis opinionem ad ele-
 gantissimam earum descriptionem
 apud Virg. *Georg. 4, 233.* docte et
 accurate exposuit Vossius. — *pigris]*
«ἀργοῖς, nihil producentibus, adeo
 ut ne arbores quidem ibi prove-
 niant, quae *recreari*, revirescere,
 possint afflatu tepidarum primae

aestatis aurarum.» *Lucret. 5, 745:*
bruma nives affert pigrumque rigo-
rem. *Ovid. Am. 3, 6, 94: pigra*
hiems. *Od. 4, 7, 42: Bruma-iners.*
— aura] *Catull. 62, 41: (flos) Quem*
mulcent aurae.

19. 20. *latus]* mundi plagam, cui
malus Iuppiter, caelum triste atque
 insalubre, graviter incubat.

22. *domibus negata]* inhabitabili
 propter zonae torridae aestum.

23. *Dulce ridentem]* Sic iam *Ca-*
tull. 54, 5: Dulce ridentem (Lesbiam),
 Graeco modo, ut *Odyss. 5, 465:*
ἀπαλὸν γέλαισαι. *Sappho Fragm.*
2, 5: γελάσας ἱμερόεν.

XXIII. Tempus huius carminis
 definiri non potest. Referunt non-
 nulli ad a. u. c. 733. Miro casu,
 ut Lalages, sic etiam huius nomi-
 nis tres repertae sunt inter Liviae
 libertas (*Livia Chloë*) in eius co-
 lumbario a. 1727. Romae detecto.

Quaerenti pavidam montibus aviis

Matrem non sine vano

Aurarum et silvae metu.

Nam seu mobilibus veris inhorruit

5

Adventus foliis seu virides rubum

Dimovere lacertae,

Et corde et genibus tremat.

Atqui non ego te tigris ut aspera

Gaetulusve leo frangere persequor:

40

Tandem desine matrem

Tempestiva sequi viro.

5. *veris*] *vitis* Muretus et Scaliger, *vepris* e propria coni. Benth. et sic iam Gogavius. — 6. *Ad ventum* auctore Mureto Benth.

4. *hinnuleo*] Anacreon Fr. 49. Bergk.: Ἀγανῶς οἶά τε νεβρὸν νεοθηλέα Γαλαθηνόν, ὅσ' ἐν ὕλης κεροέσσης Ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. *Hinnulei* sunt cervarum, damarum, caprearum pulli.

2. *pavidam*] Ad cervae indolem universam pertinet; non quod ea *hinnulei* sui pericula timeat.

3. 4. *vano*] «sine ulla causa metuit *hinnuleus* aurarum per silvam sonorem. (Virg. Ge. 3, 499.)» — *silvae*] trisyll. ut Epod. 13, 2. Sic Catull. 66, 38: *dissoluo*.

5. 6. *Veris adventus* eo significatur, quod Favonii, *veris comites* (Od. 4, 42, 1.) flatu inhorrescunt, se attollunt et tremunt folia novella. Volgaris esset constructio: «folia in-

horrescunt, varie agitantur auris vernis.» *Foliis* est casus sextus.

7-9. *Dimovere*] «rapide perlapsae sunt rubos.» Virg. Ecl. 2, 9: *Nunc virides etiam occulant spineta lacertos.* — *tigris ut aspera*] Od. 3, 2, 40: *asperum Tactu leonem.*

40. Virg. Aen. 5, 354: *tergum Gaetuli immane leonis.* — *frangere*] Ferae primum cervices cervorum frangunt, deinde eos lacerant. Iliad. 2, 443: Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα Πηϊδῖος ξυνέασε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν. Val. Flacc. 2, 438: *implevit gemitu cum taurus acerbo Acia, frangentem morsu super alta leonem Terga ferens.*

42. *Tempestiva - viro*] *viripotens*. Schol. Virg. Aen. 7, 53: *Iam matura viro, plenis iam nubilis annis.*

CARMEN XXIV.

Quis desiderio sit pudor aut modus
 Tam cari capitis? Praecipe lugubres
 Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
 Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quinctilium perpetuus sopor
 Urget! cui Pudor et Iustitiae soror,
 Incorrupta Fides, nudaque Veritas

5

XXIV. 5. Quinctilium LCI FJ: Quinctilium Codd. mei, Bentl. M.

XXIV. De ipso Quinctilio Varo vide ad Od. 4, 48. De scriptura v. A. P. 438. — Carmen compositum est a. u. c. 730.

4. Pedestris orationis constructio haec foret: «Quis desiderii sit pudor, quis desiderio modus?» Iam utramque contraxit, ut Martialis 8, 64, 45: *Sit tandem pudor et modus rapinis*.

2. Praecipe] «Doce me canere modos, dum tu eos praecis, praecinis.»

3. 4. Melpomene alibi tragoediae, hic *Θρήνον*, naeniae, Musa, Schol. Apollonii ad 3, 4: *Λέγεται - εὐρηγέ- ναι - Μελπομένη ὠδήν*. — *Ῥιανὸς δέ φησι μηδὲν διαφέρειν ἢ μίαν ἢ πάσας επικαλεῖσθαι τὰς Μού- σας, λέγων οὕτως: Πᾶσαι δ' εἰσα- λθούσι, μᾶς ὅτε τοῦνομα λέξεις*. — *liquidam-Vocem*] «suaviter fluentem, puram et claram.» *Liquidam ani- mam tibiae dixerat iam Varro; Ovid. Am. 4, 43, 8: Et liquidum tenui gutture cantat avis*.

5. Ergo] Est admirationis cum

maerore coniunctae exclamatio: «Fierine potest, ut» cet., ut Sat. 2, 5, 401: *Ergo nunc Dama sodalis Nusquam est!*

6. Urget] Virg. Aen. 40, 745: *Illi dura quies oculos et ferreus ur- get Somnus*. Moschus γ, 410: *Ἀμ- μες - Ὀπότε πρῶτα θάνωμεν, ἀνάκοι ἐν χθονὶ κοίλῃ Εὐδομες εἰ μάλ' αὖ μακρὸν ἀτέρμονα νήγρε- τον ἔπινον*. — *Pudor*] hic est *προ- σωποποιία*. Ex Romanorum enim usu virtutes, comites quae fuerant Quinctilii, numinum personas induunt. Sic *Aidῶς* dea iam Hesiodo Opp. et D. 200., Euripid. Fragm. Hippolyt. vel. 4: *Ἡ πότιν' Αἰδῶς, εἴθε τοῖς πᾶσιν βροτοῖς ἔννοῦσα τάναισχυντον ἐξήρου φρένων*. — *Iustitia* h. l. non solum eam virtu- tem significat, cuius primum munus est, ut ne cui quis noceat nisi laces- situs iniuria, deinde ut communibus utatur pro communibus, privatis ut suis ac suum cuique reddat: (Cic. Off. 4, 7.) sed sensu latius patente «totius vitae innocentiam atque pro-

Quando ullum inveniet parem?

Multis ille bonis flebilis occidit,

Nulli flebilior quam tibi, Virgili.

40

Tu frustra pius heu non ita creditum

Poscis Quinctilium deos.

Quodsi Threicio blandius Orpheo

Auditam moderere arboribus fidem,

Non vanae redeat sanguis imagini,

45

8. *inveniet* Aldus, LcTf. (*inveniet* nostri et «plus decem» Bentley, Pottierii omnes.) — 10. *Vergili* Bc. (recte.) — 43. *Quid si* BbTcd, corr. S, Pottierii omnes, Lamb. — 45. *Num* BbSTc, L. (Ut nos, Aldus.)

bitatem.» — soror] Cic. de Off. 1, 7: *Est enim fundamentum iustitiae fides.* Virtutes autem sorores iam Pindaro Olymp. 13, 6: *ἐν τῇ* (Corinthi) *γὰρ Εὐνοία ναίει καὶ ὁλοήγηται τε, βάθρον πολιῶν ἀσφαλές, Δίκη καὶ ὁμότροπος Εἰρήνη.*

7. *nuda*] quia simplex et aperta. — *Veritas*] Nicht bloss die Wahrhaftigkeit der Rede, sondern die Lauterkeit der Gesinnung und schlichte Gradheit des Thuns. LÜCKER.

8. *inveniet*] Sic meliores Codd., et solet Horatius cum pluribus vv. nominat. sing. verbum num. sing. iungere. Exempla collegit Bentley: Od. 1, 2, 38. 1, 3, 3. 1, 4, 46. 1, 6, 40. 1, 35, 21. cet.

40. *Virgili*] Cum Ph. Wagnero rectiorem scripturam esse arbitror *Vergili*, post illum rursus firmatam seculi Augustei inscriptione in Iahnii Specimine p. 29: *L. VERGILIUS L. L. GENIALIS.*

41. «Tum, cum votis ac precibus Quinctilium deorum fidei tamquam sacrum depositum concere-

debas (commendabas), non hoc expectabas, ut tibi tam duro fato tam cito eriperetur; sed frustra pius fuisti neque nunc eum a diis repossere tibi concessum est.»

43-45. *Quodsi*] Vide ad Od. 1, 4, 35. Quia *quodsi* in lyrico poeta nonnullis intolerabile videbatur, praetulerunt *Quid, si.* — *blandius Orpheo*] Ovid. A. A. 3, 321: *Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus, Tartarcosque lacus tergeminumque cahem.* — *moderari* h. l. ut Od. 4, 3, 17: *temperare strepitum testudinis.* — *fidem*] apud poetas pro plurali. Cf. Od. 1, 47, 48. Epod. 43, 9.

45. *Non - redeat sanguis*] Aesch. Agamemn. 1019: *Τὸ δ' ἐπὶ γὰρ ἀπαξ πεσὼν θανάσιμον Προπάροιθ' ἀνδρὸς μέλαν αἷμα τίς ἄν Πάλιν ἀγχαλίσσαιτ' ἐπαίδων.* — *vanae - imagini*] Recordare Homeri νεκρῶν εἰδωλα καμόντων. Virg. Aen. 6, 293: *ni docta comes tenues sine corpore vitas Admoneat volitare cava sub imagine formae.*

Quam virga semel horrida,

Non lenis precibus fata recludere,

Nigro compulerit Mercurius gregi.

Durum: sed levius fit patientia,

Quidquid corrigere est nefas.

20

CARMEN XXV.

Parcius iunctas quatiunt fenestras

46. *virga*] *Mercurii ψυχοπομποῦ*. Od. 4, 40, 48. Lucian. Catapl. 3: *πλησίον αὐτὸς οὗτος, ὡς ὄρας, πολλοὺς τινὰς ἡμῖν ἄγων, μᾶλλον δὲ, ὥσπερ τι αἰπόλιον, ἀθρόους αὐτοὺς τῇ ῥάβδῳ σοβῶν*. — *semel*] «ita, ut iam in perpetuum Orco sint addicti.» Prop. 4, 41, 3: *Cum semel infernas intrarunt funera leges, Non exorato stant adamante viae*. Virg. Aen. 44, 448: *qui — humum semel ore momordit*. Est *καθάπαξ*, nostrum *einmal für allemal*.

47. *Non lenis*] «nunquam exoratus, ut ruptis fati legibus reditum ex Orco, eius ianuam quasi reserans, cuiquam concedat.» Oppian. Halieut. 4, 392: *ἀνέκβατος Αἰδὸς ἐννῆ*.

48-20. *Nigro compulerit-gregi*] Eadem constructione Sat. 2, 5, 49: *si quis casus puerum egerit Orco; in pedestri orat*. «ad, in nigrum umbrarum gregem.» — *Durum-levius*] in prosa or. *grave-l*. — *corrigere*] «Ex animi nostra sententia in me-

llus, ut nobis certe videtur, mutare fato sic iubente non licet.» — *nefas*] *ἀθέμιτον, ἀδύνατον*. — Cfr. Archilochi Fragn. 8. Bergk.: *ἀλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν, ὦ φίλ', ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔδεσαν Φάρμακον*. Pind. Pyth. 2, 93: *Φέρειν δ' ἐλαφρῶς ἐπαυχένιον - ζυγὸν Ἀρήγει*. Sophocle. Fragn. 324. Dind.: *Ἀλγείνά, Πρόκνη, δῆλον ἄλλ' ὅμως χρεὼν Τὸ θεῖα θνητοῦς ὄντας εὐπετῶς φέρειν*.

XXV. *Lydiae*, puellae olim nimis durae ac superbae, quantus propter senectutem paulatim obrepentem iuvenum contemptus mox eam mansurus sit, non sine amara irrisione praedicit. Incertum remanet huius carminis tempus, etsi volgo referunt ad a. 734, vel 735.

4. *iunctas*] valvas fenestrarum sera oclusas. Ovid. ex Pont. 3, 3, 5: *fenestras bifores*. — *fenestras*] Ovid. A. A. 3, 605: *Cum melius foribus possis, admitte fenestra amatorem*.

Ictibus crebris iuvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Ianua limen,

Quae prius multum facilis movebat 5
Cardines; audis minus et minus iam:
«Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?»

Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu, 40

XXV. 2. *Iactibus* BbTc, Cruquiani praeter unum omnes, Jahn solus. (Ut nos Sd, Pott. 8, 44, 47.) — 7. *longa - nocte* T, *longam noctem* Benth. coni.

2. *Ictibus*] Volgo explicant de vectibus, quibus effringantur. Sed praestat, opinor, de lapidum iactibus explicare, cum vectibus et securibus potius ianuae expugnentur, nec facile illis attingi possint cubi- culi fenestrae.

3-6. Propert. 2, 49, 5. ad Cyn- thiam rus profectam: *Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras, Nec tibi clamatae somnus amarus erit. — amatque*] Virg. Aen. 5, 463: *Litus ama, serva.* «Aegre igitur ianua recedit a limine, obserata iam manet, quae ante *multum facilis*, te amatorum precibus cedente, li- bentissime et crebro aperiabatur.» *multum facilis*] ut Sat. 4, 3, 57: *multum demissus homo.* Sat. 2, 3, 447: *medicus multum celer.*

7. *Me*] παρακλαιδευρον, ut Od. 3, 40., sive cantilena est ama- torum: «Dum ego, tuus qui sum, per longas noctes exclusus excru- cior cet.» — Similes imprecationes sunt apud Ovid. A. A. 3, 69: *Tem-*

pus erit, quo tu, quae nunc excludis amantes, Frigida deserta nocte ia- cebis anus; Nec tua nocturna fran- getur ianua rixa, Sparsa nec in- venies limina mane rosa. — longas noctes] est «hodie et antea saepe»; sic necessarius non est Benthlei singularis. Cfr. Pseudotibull. 3, 6, 53: *Quam vellem longas tecum re- quiescere noctes Et tecum longos per- vigilare dies!*

9. 40. *Invicem*] barbaro «vice ver- sa». «Ut antea dura eras, ita mox poenas insolentiae datura vicissim querere de moechorum te repellen- tium arrogantia, quando in solita- rio angiportu (ubi prostabant scorta vilissima) contempta ab omnibus frustra captabis, qui te vetulam velit.»

40-42. *solo*] «deserto», ut Virg. Ge. 3, 242: *in sola relegant Pascua* (tauros). — *levis*] «ab omnibus spreta, nullo loco habita.» Seneca Herc. fur. 4308: *anima levis*, id est, vilis et abiecta. — *angiportus*, iter com-

Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento,

Cum tibi flagrans amor et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum,

45

Non sine questu,

Laeta quod pubes hedera virente

47. *virenti* BT et «plerique» Benth., LCl. (Ut nos, ceteri nostri et Marius Victorinus p. 2604.)

pendiarium in oppido. FESTUS. *Hintergasse Zumpt, Römisches Wohnhaus* p. 6. Sine semita et satis angusti erant, ita ut vehicula nulla per eos commeari possent. Opponitur quadrivio apud Catull. 58, 4. Alteram formam habet Terent. Eunuch. 5, 2, 6: ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo, in angiportum quoddam desertum. — «Flebis tam, cum aequilo vehementius etiam solito flabit atque saeviet spississimaeque erunt noctis tenebrae, utpote in interlunio», intermenstruo, μεσοσελήνῳ, quod etiam lunam silentem, silentium lunae appellabant; biduum illud, quo in coitu solis luna non conspicitur. Theophrast. de ventis 3: αἱ σὺν-οδοὶ τῶν μηνῶν χειμερινώτεραι. Effrenata autem his vv. Lydiae exagitur libido, quippe quae etiam procellosa nocte in angiportu aliquo adulteros expectet. — *bacchante*] Ovid. Trist. 4, 2, 29: *Boreas bacchatur ab Arcto*. — *magis*] «vehementius quam alias solet.»

44. *furiare*] in furorem adigere, ut Virg. Aen. 2, 407: *furiata mente Coroebus*. Virg. Ge. 3, 266: *Scilicet ante omnes furor est insignis equarum*.

45. *ulcerosum*] «tamquam ulceribus corrosum, misere exagitatum propter ardorem libidinis, cuius sedes est iecur.» Epp. 4, 48, 72: *Non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve*. Hieronymus Ep. 64, p. 355. Ven.: *Voluptas et concupiscentia iuxta eos, qui de physicis disputant, consistit in iecore*.

47-49. *pubes*] Od. 2, 8, 47: *Adde, quod pubes tibi crescit omnis*. — *hedera virens, hellgrunes Ephcu; pulla myrtus, dunkelgrüne Myrte*. Voss. «Est enim myrtus viridis et subnigra, quales sunt in Italia frequentissimae; niedrige graulichgrüne Myrten, ut Goethii verbis utar in *Hin. Ital. T. XXIII. Opp. p. 40*.» Iacon Quaeest. ep. p. 78. Ovid. A. A. 3, 690: *Ros maris et lauri nigraque myrtus olent*. — «*Iuventus*», inquit, «ut coronas recentes hederac atque myrti praefert flaccescentibus, ita teneras puellas tibi iam vetulas.» Eadem allegoria Od. 4, 43, 9. *aridas quercus*. Anthol. Pal. II. p. 426: *νῦν δ' ἐμαρπάνθης, Γήρας ἀρχηγεῖο καρχαμένη δέρεϊ*. — Pers. Sat. 5, 59: *veteris ramalia fagi*.

20. *Hebrus*, fluvius Thraciae, terrae frigidissimae; iam cum circa Hebrum assidue moretur Hiems,

Gaudeat pulla magis atque myrto,

Aridas frondes hiemis sodali

Dedicet Hebro.

20

CARMEN XXVI.

Musis amicus tristitiam et metus

20. *Euro* auctore Rutgersio Bentleius et sic iam Aldus 1501. 1509., ex quarum altera utra Iulius Caesar Scaliger Poëtic. p. 340. hunc locum afferens item habet *Euro*. In Ald. 1519. correctum est *Hebro*.

ille huius *sodalis* appellatur, ut Claudianus Bell. Get. v. 339. Danubium et Rhenum *Boreae Martique sodales* vocat, et Od. 3, 48, 6. *Veneris sodalis* est cratera. In flumen igitur coronas iam vietas et arefactas contemplari spargunt. — *Dedicet*] iocose: «tamquam donum glaciali flumine dignum inutiles illas frondes ei tradat, immittat.» Nec vero poetæ curanda erat difficultas a Bentleio mota, quomodo fieri potuerit, ut iuventus Romana aridas illas frondes Hebro, amni tam remoto, dedicaret. *Hebrus* ponitur pro fluvio quocunque frigido et amœno.

XXVI. «Musa, cui totus deditus res extra me positas nihil curo, celebra Lamiam meum!» L. (non Q.) Aelius Lamia nobilissima gente ortus consul a. u. c. 756. Cfr. Od. 3, 47, 4. Epp. 4, 44, 6. Tacit. Ann. 6, 27., ubi ad ann. u. c. 786. eius mors refertur. Filius est L. Aelli Lamiae, praetoris a. u. c. 744, quem frequenter laudat Cicero (v. Onomasticum meum). «Ex vv. 3-5. liquet carmen scriptum esse a. u. c. 729. Respicitur enim apparatus belli, quod expulsus Phraates una cum Scythiis

contra Tiridaten regem suscepit. Tunc igitur et ipsi Parthi, quorum permagna pars Tiridati favebat, metuebant regem Scytharum magno cum exercitu appropinquantem, et Tiridates summo in timore versabatur, ne regno expelleretur. Atque ita eius timor adauctus est, ut in Hispaniam ad Augustum profugerit. Hoc factum a. u. c. 729., ut patet e Iustino 42, 5, 6. Carmen autem Horatianum compositum est ante fugam Tiridatis, certe antequam de ea nuntius Romam perlatus esset.» FRANKE. Ad quem haec scribit LACHMANNUS p. 239: «Concedes, ni fallor, aliquot annis prius hoc carmen scribi potuisse. De tempore enim te Iustinus decipit, qui cum deberet dicere cum Dione 54, 48. in Asiam ad Caesarem profugisse Tiridaten, perverso in Hispania bellum tunc temporis gerentem somniavit, quod videbat Trogum subiecisse (g. 10.) quae post haec finito Hispanico bello gesta essent.»

4. *Musis amicus*] «Ego, cui favent quemque tuerent Musae, curas omnes longe a me pello.» — *metus*] Pluralis rarior. Ovid. Fast. 4, 46: *Deque meo pavidos excute corde metus*.

Tradam protervis in mare Creticum

Portare ventis, quis sub Arcto

Rex gelidae metuatur orae,

Quid Tiridaten terreat, unice

5

Securus. O, quae fontibus integris

Gaudes, apricos necte flores,

Necte meo Lamiae coronam,

Pimplea dulcis! Nil sine te mei

2. *protervis*] Idem ἐπίθετον pro «impetuosus, violentus» dat Africo Epod. 16, 22. Similiter Lucret. 6, 110: *petulantibus Euris*. Virg. Aen. 4, 536: *procacibus Austris*. — in *mare Creticum*] Soph. Trach. 117: βιότιον πολέπνον, ὡς περ πέλαγος Κρήσιον, ubi Schol.: ὡς πάντῃ χειμαζομένης τῆς περὶ Κρήτην θαλάσσης.

3. *Portare ventis*] Frequenter etiam apud Graecos. Apollon. Rh. 4, 1334: ἀλλ' ἀνέμοισι δώομεν ἀμπλακίην.

3. 4. «A quibus rex gelidae orae sub Septentrione positae, id est, Scytharum rex metuatur», scilicet (id quod per ἐπεξηγήσειν adicitur) a Tiridate eiusque asseclis. Iustin. 42, 5: Victoria de Antonio insolentior Phraates, Parthorum rex, reditus, cum multa crudeliter consularet, in exilium a populo suo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad postremum Scythas precibus fulgasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente regem Parthi Tiridaten quendam constituerant, qui audito adventu Scytharum cum magna amicorum manu ad Caesarem in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem (sed vide argumentum)

profugit. Ad easdem turbas respexisse recte censent Virgilium Ge. 2, 495: (Verum sapientem) *non purpura regum Flexit et infidos agitant discordia fratres*, id est, consanguineos Phraatem et Tiridaten, Arsacidam utrumque. — *gelidae orae*] Cf. Illud Lucani 3, 55: *gelidae dominum Rhascuporia orae*.

5. *unice Securus*] «prorsus incuriosus, dum vulgares homines multa ea de re loquuntur.»

6. *integris*] «ἀκηράτοις (Eurip. Hippol. 73.), a nemine contaminatis, puris atque illibatis;» idem significat, quod v. 10. *fidibus novis*, carminum genus novum. Lucret. 4, 2: *iuvat integros accedere fontes*. Virg. Ge. 2, 175: *sanctos ausus recludere fontes*.

7. *apricos*] «in locis apricis natos et propterea melius olentes ac laetissimis coloribus nitentes», ut Ovid. Met. 4, 331: *Hic color aprica pendebitis arbore pomis*.

8. *coronam*] Saepe de carminibus in laudem alicuius compositis. Pind. Olymp. 6, 86: ἀνδράσιν αἰχματάσι πλέκων Ποικίλον ὕμνον. Antipat. Sid. Ep. 70. de Sapphone: ἄς μετὰ Πειθῶ Ἑπλέξ' ἀελζῶων Πιερίδων στέφανον. Ceterum v. 8. est praecedentis ἐπεξηγήσεις.

Prosunt honores: hunc fidibus novis,

10

Hunc Lesbio sacrare plectro

Teque tuasque decet sorores.

CARMEN XXVII.

Natis in usum laetitiae scyphis

40. Possunt cum Lambini aliquot Codd. et Bersmanni uno Bentl.
(Ut nos, BbStc, Polt. omnes; possunt etiam Cod. Lips.)

«necte flores, quibus coronetur Lamia.»

9. Pimplea] Strabo 9, 25, p. 440: ἐνταῦθα (in Boeotia) δ' ἐστὶ τό τε τῶν Μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ Ἰπποῦ κρήνη καὶ τὸ τῶν Λειβηθριδῶν νυμφῶν αἶντρον· ἐξ οὗ τεκμαίροισ' ἂν τις Θοῤῃκας εἶναι τοὺς τὸν Ἐλικῶνα ταῖς Μούσαις καθιερώσαντας· οἱ καὶ τὴν Πιερίδα καὶ τὸ Λειβηθρον καὶ τὴν Πιμπληϊαν ταῖς αὐταῖς θεαῖς ἀνέδειξαν. ἐκαλοῦντο δὲ Πίερες· ἐκλιπόντων δ' ἐκείνων Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. Hinc Musae apud Alexandrinos Πιμπληίδες et Πιμπληιάδες. (Orph. Fragm. 46.)

40. Prosunt] firmatur a nostris Codd. antiquiss. Quamquam elegantius multis videtur possunt, vide tamen ne substitutum sit a librario nimis memore Virgiliani illius Aen. 9, 446: Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt: sicque Moschus 3, 432: εἰ δέ τι κῆρῶν Σφρῆλαδων δυνάμει κτλ. — honores] ut Pind. Nem. 9, 40: ἐπαυξήσω κλυταῖς ἤρωα τιμαῖς. — fidibus novis] «a nullo Romanorum antea pulsatis.»

41. Lesbio] Perquam ingeniosa est fabula apud Phanoclem v. 45. et Ovid. Met. 14, 55., e Thracia Lesbium delatum esse Orphei

caput Iyramque. Hic, ut alibi Sapphus et Alcæi lyricum genus, quod Horatius imitabatur, significat. — sacrare] immortalitati consecrare. Stat. Silv. 4, 7, 7: Si tuas cantu Latio sacravi, Pindare, Thebas. Similiter etiam in pedestri oratione, Liv. 8, 6: Haud frustra te patrem deum hominumque hac sede sacravimus.

XXVII. Convivium cum amicis celebratum lyricæ describit. (A. u. c. 725?) «Odes sensus sumptus est ab Anacreonte in libro tertio,» Ροῦσσυα. Servavit locum Athen. 40, p. 427. Anacr. Fr. 62. Bergk: Ἄγε δὴ, φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, Κελέβην, ὅπως ἀμυστὶν Προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγχείας Ἰδακος, τὰ πέντε δ' οἶνον Κράθους, ὡς ἀνυβριστὶ Ἀνὰ δηρὲν βασσαρήσω. — Ἄγε δηρὲν μὲν δ' οἶνω Πατάγω τε κάλαρητ' Ὀκυθαίην πόσιν παρ' οἶνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Τροπίνοντις ἐν ἔμνοις.

1. Natis] «velut natura factis, ad hoc unice destinatis.» Schol. comparat Lucilli v.: Iudicis Hortensi est ad eam rem nata palaestra, similiter de re arte facta; sicque Martial. 14, 402: Accipe non vili calices de pulvere natos. — in usum laetitiae] Sic Cic. Phil. 14, 4, 4: laetitiae usus

Pugnare Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis!

Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat: impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso!

Voltis severi me quoque sumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus

5

40

3. *invirecundumque* Bentleyi dubia suspicio.

satis est maximae. — Scyphus proprie Baccho sacer. Macroh. 3, 24.

2. *Pugnare*] poculis pro telis uti in *παροικία* Thracum est, hominum violentorum. Corn. Nep. in Alcib. 7, 44, 4. — *tollite*] «Procul maneto a nostro convivio mos ille.»

3. «Arcete rixas, nolite eas excitare, ut, quemadmodum debet, *verecundus* maneat Bacchus nihilque committatur, quod dedecet ac perturbet quietam nostram compositionem.» Ut huc, Od. 4, 48, 7: *modicus Liber*. Contraria ratione, quae hic praepostera foret, Epod. 44, 43: *invirecundus Bacchus* sit temulentia.

4. *prohibete*] Eadem constr. Cic. Manil. 7, 48: *aliquem calamitate prohibere*; Epp. 4, 4, 34: *corpus prohibere cheragra*. Liv. 34, 23: *agros sociorum populationibus prohibere*.

5. Post Thracas alterius immanitatis barbarae exemplum offert *Medos* s. Persas Parthosque, qui *acinace*, incurvo gladio, accincti mensae accumbant, cum Romanis

non liceret cum telo in urbe esse, — *Vino et lucernis*] «Α αναποσία per noctem producta abhorrent tela.»

6. *Immane quantum*] ἀμύχανον ὄσον. Hoc modo teste Nonio iam Salustius usus est: *immane quantum animi exarsere*. Contra Cic. Orat. 23, 87: *nimum quantum*. Liv. 2, 4, s. f.: *mirum quantum*. — *Impium*] quatenus pax, quae in convivio libationibus in deum honorem fini-endo servari debet, nefarie turbatur; «insanum, furibundum.»

8. *cubito - presso*] «cubito sinistro placide pulvillis innixio.» Achill. Tat. pag. 9, ed. Jacobs: Ἐρείσας δὲ κατὰ τῆς στροφῆς τὸν ἀγκῶνα καὶ ἐγκλίνας ἑμαυτὸν πλ.

9. *Voltis*] «Equidem potare desinam, nisi, missis iurgiis, sermones potius de vestris amoribus instituetis.» — *severi*] δριμύεις, austeri, fortis Sat. 2, 4, 24. Allen. 1, 26, c: εἶδη δύο (τοῦ Φαλερίων), ὁ αὐστηρός καὶ ὁ γλυκῆς. Catull. 27, 4: *Minister vetuli puer Falerni Inger mi calices amariore*.

40, 44. Interrogationis signum pro-

Vulnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas? Non alia bibam

Mercede. Quae te cunque domat Venus,

Non erubescendis adurit

45

Ignibus ingenuoque semper

Amore peccas. Quidquid habes, age,

Depone tutis auribus. Ah miser,

Quanta laborabas Charybdi,

49. *laboras Charybdi* corr. b. «Deest praepositio in omnibus meis.» BENTL., *laboras in Charybdi* ex interpolatione Pottierii 44, 47, 23, Aldus, LCI et Benfl., *laborabis* Paldamus, imperfectum haud intelligens.

tasin hypotheticam esse significat, quasi esset: «Si voltis.» «Ea dumtaxat condicione bibam, ut Megillae frater amores suos nobis narret.» Hoc autem sermonis veluti devericulo clamorem convivarum sedare studet. — *Opus* Loerorum oppidum; Leakio auctore nunc Khardenitz, pagus Livadiae. — *Frater*] Manifesto ficta persona, ut ipsa *Megilla Opuntia*, in qua ita a patria denominanda rursus gratum sonum secutus est.

44. 42. *beatus*] felicem se reputans, ut Epp. 2, 2, 407: *Gaudent - - beati.* — *vulnere*] ut Virg. Aen. 4, 2: *Volnus alit venis.* Sic etiam *τραῦμα* absolute Graeci usurpant. — *sagitta*] ut saepe Graeci *τόξον, βέλος* «*Εγὼρος*. De amoribus suis ut in conviviis inter se confabularentur iisque propinarent iuvenes, moris erat. Martialis. 4, 72: *Naevia sec. cyathis, septem Iustina bibatur.*

43. *Cessa*] «tardatne?» Sine interrogatione: «hoc temporis momento non adest voluntas, sed fortasse statim veniet.» *Voluntas* autem

«confitendi», non «bibendi», ut Porphyriionem secutus volt Editor Leidensis; neque «Horatii», sed «fratris Megillae.»

44. *Venus*] Virgil. Ecl. 3, 68: *Parta meae Venere sunt munera.*

45. *adurit*] «penitus urit», ut Ovid. Her. 42, 480: *ardores vincet adusta meas.*

46. *ingenuo*] ingenuae mulieris, non ancillae vel libertinae.

47. *peccas*] quatenus omnis amor animi est perturbatio; et sic frequenter Latini de amoribus v. *peccandi* usurpant. Cfr. Od. 4, 33, 9. Sat. 4, 2, 63. Sic in *ancilla delinquere* Ovid Am. 2, 8, 9. — «Quaecunque amica tua est, insusurra mihi in aurem eius nomen; ego arcenum tuum religiose servabo.»

49. 20. *laborabas Charybdi*] «sacius eras amore puellae rapacis et avarae,» quales etiam Comici cum Chimaera, Scylla, Harpyiis, Charybdi comparant. Cic. de M. Antonio Phil. 2, §. 67: *Quae Charybdis tam vorax?* Idem de Or. 3, §. 463. in pedestri oratione tropum

Digne puer meliore flamma!

20

Quae saga, quis te solvere Thessalis

Magus venenis, quis poterit deus?

Vix illigatum te triformi

Pegasus expediet Chimaera.

CARMEN XXVIII.

58 Te maris et terrae numeroque carentis arenae

24. Chimaerae Aldus, 1.

mitigandum censet: Charybdis bonorum, voraginem potius dixerim. Imperfectum autem laborabas refertur ad id tempus, quo puellae nomen ex eo quaesierat Horatius et quo ille respondere cunctatus erat; vel, si mavis, «laborabas omni illo tempore, quo ego, etsi amoris tui curiosus, eum ignorabam». — [flamma] H. v. uno hoc loco per figuram ulitur Horatius, persaepe contra Virgilius. (Aen. 2, 587. 4, 23 et 66: Est molis flamma medullas cet.)

21. 22. Thessalis-venenis] «medicamentis, incantamentis.» Thessalia autem propter magas et φαρμαζευστας infamis erat. Plin. 30, 2: Menander litterarum subtilitati sine aemulo genitus Thessalam cognominavit fabulam complexam ambages feminarum detrahentium Lunam. Comicam esse gradationem sagam, magum, deum, neminem fugit.

23. illigatum] tamquam draconis flexibus. Scil. vv. triformi Chimaera, ad utrumque v. et illigatum et expediet referri debent: «illigatum te Chimaera, ab ea te expediet.» Similiter Lucilius in Anth. Pal. II. p. 387. Telesillam ἐταίραν comparat cum Chimaera: Οὐτε Χίμαιρα τοσοῦτον ἔπειε καλόν,

ἢ καὶ Ὀμήρου (δσον σὺ). — triformi] Iliad. 5, 484: Πρόσθε λέων, ὀπίθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. Chimaera Lyciae monstrum ex Typhone et Echidna natum. Bellerophon Pegasi, equi alati, a Minerva in hanc rem ei traditi ope occidit monstrum illud ignivomum. (Iliad. I. 1.: δεινὸν ἀποπνεύουσα πρὸς μένος αἰδομένοιο.)

XXVIII. Tempus, quo hoc carmen compositum sit, definiri omnino nequit; Kirchner et Walckenaer referunt ad a. u. c. 747. — Difficillimum sane est verum statum scenamque carminis ita exponere, ut et tibi ipsi et aliis satisfacias; in quo, libere ut fatear, non omni culpa vacuus videtur ipse poeta. Vide Excursum.

4. arenae] Ignoramus, utrum Archytas in libro περὶ ἀρχῶν iam egerit de numero arenae ineundo, ut post eum Archimedes in Ψαμμίτη. Hic initio p. 2. Ed. Wallis: οὐρα τινὲς τοῦ ψάμμου τὸν ἀριθμὸν ἀπείρον εἶμεν τῷ πλήθει id quod deinceps refutat.

3. Matinum] Matinus mons sive promontorium prope radices Gar-

Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quidquam tibi prodest

Aërias tentasse domos animoque rotundum 5
Percurrisse polum morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras

6. morituro? FJ.

gani montis in Apuliae litore, nunc
Matinata. Vide ad Epod. 16, 28.

4. *Munera*] «Exiguus tumulus, tibi, Archyta, a nescio quo structus, te amplectitur, tegit.» *Pulvis* pro terra, humo, ut apud Stat. Theb. 10, 427: *angusti puero date pulveris haustus, Exiguamque facem*. *Munus* autem recte hoc sepulcrum dicitur, utpote quod naufragus sibi ipse ante parare nequeat, quemadmodum saepe facit is, qui suo in lectulo moritur.

5. *Aërias tentasse domos*] tentare pr. tangendo explorare; hinc etiam, ut hoc loco, eniti, provehi aliquo, non sine audaciae, nec tamen cum impietatis notione. Virg. Ecl. 4, 32: *tentare Thelin vatibus*. Tacit. Germ. 34: *Ipsum - Oceanum illud tentavimus*. «Nihil,» inquit, «te iuvat astrologiae ope sidera dinumerasse atque eorum sphaeras et cursus investigasse mundique universi formam et constructionem explicasse,» quod antiquissimae philosophiae gravissimum caput erat. Cic. de Fin. 2, 31, 102: *Haec non erant eius (Epicuri), qui innumerabiles mundos infinitasque regiones, quorum nulla esset ora, nulla extremitas, mente peragravisset*.

3. 6. *rotundum - polum*] «caelum quasi concameratum, sarnicis speciem habens.» — *morituro*] «Cum nihilominus mori debueris,» ut Od. 2, 3, 4: *Aequam memento rebus in arduis Servare mentem*, — *morituro Delli*.

7. «Quamquam,» inquit, «hacc communis est sors omnium, etiam heroarum, etiam sapientum.» Fundus huius consolationis est Iliad. σ, 447., ubi Achilles: *Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φέρε Κῆρα, Ὅσπερ φίλιτος ἔσσε Αἰὲ Κροῖωνι ἀναγνί. Ἀλλὰ εἰ μοῖρ' ἐδάμασσε καὶ ἀργαλέος χόλος Ἥρης. Ως καὶ ἐγὼν κτλ.* — *Pelopis genitor*] Tantalus, epulis supremi Iovis adhibitus. Eurip. Orest. 9: *θεοῖς ἀνδρῶπος ὦν Κοιρῆς τραπέζης ἀξιώμ' ἔχων ἴσον, Ἀόλαστον ἔσχε γλώσσαν, αἰσχιστήν νόσον*.

8. *Tithoni fabulam v.* in Hom. Hymn. in Ven. 219. Laomedontis fuit filius, Priami frater. Cfr. omnino Od. 2, 46, 30. — *remotus in auras*] «ab Aurora in caelum raptus.» Eurip. Troad 835: *Ὁν ἀστέρων τέθυριππος ἔλαβε χροῦσεος ὄχος ἀναρπάσας*. Stat. Silv. 4, 2, 44: *ne si alma per auras Te polius prensum veheret Tithonia biga. Remotus igitur «a terra amotus, ablatus.»*

Et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
 Tartara Panthoiden iterum Orco
 Demissum, quamvis, clipeo Troiana refixo
 Tempora testatus, nihil ultra

40

Nervos atque cutem morti concesserat atrae,
 Iudice te non sordidus auctor

Naturae verique. Sed omnes una manet nox

45

14. *te*] *me* Nescio quis apud Cuninghamium.

9. *Minos*] Odyss. τ, 479: *Διὸς μέγαν ὀαριστήν*, qui admissus secretis Iovis colloquiis ab eo leges, quas Cretibus daret, acceperat. — *habentque*] ut Virg. Aen. 4, 555: *Sin te - Pontus habet*.

10. 11. *Tartara*] hoc loco non de damnatorum sede, sed de universo Orco, et sic iam Gracci. Theognis 1036: *ὅταν αὐτὸν (θνήτὸν ἄνδρα) ἔχη Τάρταρος ἡρώεις*. — *Panthoiden*] Iliad. π, 808: *Πανθοίδης Εὐφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκείνατο ἔγχεϊ τ' ἱπποσύνῃ τε πόδεσσι τε καρπαλίμοισιν*. A Menelao occisus est; propterea Argis clipeus eius dicatus Iunoni (vel Minervae, ut ait Maximus Tyrius 16, 2., ubi eleganter historiam narrat). Iam, ut veteres fabulabantur, Pythagoras affirmabat se Troiani belli temporibus fuisse Euphorbum, tum ex aliis in alia migrasse corpora, tandem Pythagoram factum. Cui rei ut fidem faceret, clipeum in templo inter alia ἀνὰθήματα affixum, suum, cum Euphorbus esset, fuisse contendebat, hocque ipsum nomen inscriptum clipeo mox *refixo*, detracto, eo repertum esse ferunt. — *iterum Orco Demissum*] «Etsi παλινγενεσίαν, μετεμψύχωσιν, quam

docebat, illo modo testatus erat, tamen denuo mori ei necesse fuit, nunquam eum retinet Orcus, hodie nusquam comparet.» De constructione cf. Sat. 2, 5, 49. Virg. Aen. 2, 398: *multos Danaum demittimus Orco*.

12. 13. *nihil ultra* cet.] «corporis dumtaxat exuvias.» *Περὶ ταραχῆς* ista non tam ironica vel comica est, ut opinati sunt interpretes quidam, quam significat Pythagoram, Euphorbi cum clipeum monstraret, affirmasse, se, animi immortalitatis certum, corpus morti libentissime concessisse, cum ipse ex alia in aliam formam transiturus esset. — *Nervos atque cutem*] Immerito haec a nescio quo tamquam nimis humilia atque abiecta sunt reprehensa. *Τὸ δέμας τοῦτο καὶ τὰ ὀστέα καὶ τὰς σάρκας, τῆς ψυχῆς χλαυῖδια καὶ ὅλκια ἀσθενῆ καὶ τρύχια, ἀπορρίπτειν δομεῖον* suadet Maximus Tyr. 43, 5.

14. *non sordidus*] Sic Livius 30, 45. Polybium vocat *haud spernendum auctorem*. «Mortem obit ille quoque, quem tu, Archyta, secutus eras non contemnendum, immo egregium, investigatorem naturae verique magistrum.»

Et calcanda semel via leti.

Dant alios Furiae torvo spectacula Marti;

Exitio est avidum mare nautis;

Mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum

Saeva caput Proserpina fugit.

20

Me quoque devexi rapidus comes Orionis

48. *avidis* Aldus, LCt, *pavidis* Cod. Sil. (Ut nos, omnes nostri, Cruquii, Bentleii, Pottierii.) — 49. *densantur* corr. c. et Aldus.

46. *calcanda semel* Plat. Phaed. p. 408. A.: ὁ Αἰσχέλου Τηλέφορος — ἀπλὴν δὴμόν γηταιν εἰς Ἀδου φέρειν. — *via leti* Lucret. 2, 945: *et leti vitare vias*. Etiam in prosa orat. Liv. 34, 48: *seque per omnes vias leti interficerent*.

47. «Omnibus moriendi necessitas imposita est: (sed) varia sunt mortis genera.» — *Furiae* h. l. (ut Iliad. 8, 440: *Αἰτμός τ' ἡδὲ φόβος καὶ Ἔρις*. Hesiod. Scut. 249: *Κηρὸς καὶ Ἄντα*) in proeliis versantur (Virg. Aen. 7, 324: *Allecto* — *cui tristitia belli* — *cordi*) pugnantesque ad mutuas caedes excitant, quo gratum praebent spectaculum Marti caedibus laetanti. Orpheo H. 64. est *αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων*. Tota imago desumpta est a muneribus gladiatorii. Tib. 2, 5, 449: *Tum Messala meus pia del spectacula turbae*.

48. *avidum* ut Od. 3, 29, 64: *avarum mare*. Mare ipsum navigantium vitae atque opibus inhiat. *Avidis* h. l. otiosum esset *ἐπίθετον*.

49. *Mixta senum ac iuvenum* Im-moratur consulo cogitationi de mortis necessitate, quam ne iuvenes quidem effugiant. Res autem quam

maxime flebilis adolescentuli funus. — *densantur* *Densere*, antiquior et poetica forma pro *densare*, reperitur etiam apud Tacit. Ann. 2, 14. ex Cod. Med. *denserent*.

20. *Saeva* Odys. 2, 47: *ἐπαινή Περσεφονείη*. Imperiosa eadem dicitur Sat. 2, 5, 440. — *fugit* Hoc perfectum *ἀπορίστως*. «Nemo tam gravis est, quem Proserpina, id est, mors fugiat, timeat, ad quem mors non accedat.» Lucan. 2, 73: *mors ipsa refugit Saepa virum* (Marius). Proserpina ipsa ad moribundos accedit iisque tamquam victimis *καταρχῆς* loco cinctum desecat, ut *Θάνατος* apud Eurip. Alc. 74. Virg. Aen. 4, 698: *Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem Abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco*.

21. 22. *devexi* «ad occasum vergentis,» ut Od. 3, 27, 48: *Pronus Orion*. Epod. 45, 7: *nautis infestus Orion*. Virg. Aen. 7, 719: *Saevus ubi Orion hibernis conditur undis*. Occidit autem Orion ineunte Novembri, quo anni tempore saeviant procellae, quocirca Notus comes Orionis vocatur. Hesiod. *Erg.* 647: *Εὐτ' ἂν Πληϊάδες, σθένος ὀβριμον Ἀρίωνος Φεύγουσαι πλωσιν ἐς ἡέροι-*

Illyricis Notus obruit undis.

At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato

Particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus 25

Fluctibus Hesperiiis, Venusinae

Plectantur silvae te sospite, multaque merces,

Unde potest, tibi defluat aequo

Ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.

24. intumulto H. Peerlkamp. et Axt.

δια πάντων, δι' τότε παντοίων
ἀνέμων θύουσιν ἄηται. — Illyricis]
«maris Hadriatici, cuius intimo sinui
adiacet Illyria.» Explicamus de pro-
cella ab Euro inde ex maris Ha-
driaciti sinu conceitata, quae nau-
fragum tandem illud ad litus de-
tulerit.

23. Ad totam imaginem cfr. Iu-
lianum in Anthol. Pal. I. p. 484:
Πλώεις ναυηγόν με λαβὼν καὶ
σῆματι χώσας; Πλώε, Μαλειῶν
ἄκρα φυλασσόμενος. Αἰεὶ δ' εὐ-
πλοῖην μεθέποις φίλος ἦν δέ τι
ῥέξῃ Ἄλλο Τύχῃ, τοῦτων ἀν-
τιόσαις χαρίτων. — vagae] «a
ventis huc illuc iactatae.» — parce]
«Noli denegare ossibus exiguam
arenam.» Usus hic v. parcere re-
peritur etiam apud Livium 34,
32: parce, sis, fidem ac iura socie-
tatis iactare; frequentius apud poë-
tas, Virg. Aen. 3, 42: Parce pius
scelerare manus. — malignus] «nimis
parcus vel in quantulacunque arena
largiendus,» maxime sane propter
morae metum.

25. sic] cfr. Od. 4, 3, 4. 2. «Sic
opto, ut procellae incolumem te

sinant eradicentque tantum pinus
atque abietes silvarum circa Ve-
nusiam» (Horatii patriam, oppidum
mediterraneum non longe situm a
Malino), «qua quidem saevitia nul-
lum tibi damnum infertur.»

27. Plectantur] «luant, quasi ipsae
poena dignae essent.» — multaque
merces] «Magnum pietatis praemium
tibi conferatur a propitio Iove, qui
ante omnes alios deos illam remun-
nerari potest.»

28. Unde potest] Est παρὲνθεσις
similis illarum Epod. 47, 43: Et tu,
potes nam, solve me dementia. — Unde
de persona, «a quo (love)», ut Virg.
Aen. 4, 6: genus unde (ab Aeneo)
Latinum, Cic. de Or. 4, 45, 67: ille
ipse, unde cognovit. — defluat] Sum-
mam facilitatem exprimit, qua Iu-
piter largitur sua munera.

29. Taras, Tarenti conditor my-
thicus, teste Aristotele apud Pol-
lucem 6, p. 480. et Pausan. 40,
40, 8., filius fuit Neptuni et Nym-
phae indigenae: unde Neptunus
custos (πολιτὺχος) comparet in
nonnullis Tarentinorum nummis;
in aliis Taras vehitur delphino.

Negligis immeritis nocituram

30

Postmodo te natis fraudem committere? Fors et

Debita iura vicesque superbae

Te mancant ipsum: precibus non linquar inultis,

Teque piacula nulla resolvent.

Quamquam festinas, non est mora longa; licebit 35

Iniecto ter pulvere curras.

30. *Neglegis immeritis* BbST. — 31. *forsan* B, corr. c, Pott. quinque, etiam A. Item Lt. (non Aldus.) — 32. *vicesque superbo* voluerat Passeratius; *vicesque supremæ* Burgessius.

30. 31. *Negligis cet.*] «Parum curras, pro nihilo habes culpam huiusmodi in te admittere?» — *Postmodo* equidem iungo cum *nocituram*; alii cum *te natis*, ubi otiosum est. — *fraudem*] ἄγος, «quam noxam aliquando liberi tui expiabunt.» Fundus huius opinionis Odyss. λ, 72. Elpenor ad Ulixem: Μὴ μ' ἄκλαντον, ἄδαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλίσπειν, Νοσφισθεῖς, μή τοι τι θεῶν μῆνιμα γένομαι. — *Fors* et est poetarum formula pro *fortasse etiam*.

32. *Debita iura*] δίκην, ἣν ὀφείλεις. — *vices*] ἀντίποινα, ἀμοιβή, ut Ovid. Met. 14, 36: Redde vices. «Quomodo tu superbe reicis preces meas, aequè in te *superba* (ὑβριστικῇ, inclemens ac non sine contemptu te puniens) erit etiam vindicta divina.»

33. *mancant*] Etiam apud Ciceronem paucissimis locis exceptis

forsitan propter incertum rei exitum (qui exprimitur etymo huius v. *fors sit an*) cum coni. construitur. — *precibus cet.*] «Si relinquitur a te inhumatus, inultae non remanebunt meae imprecationes, execrationes.» Sic Caesar B. G. 6, 34: omnibus precibus detestatus Ambiorigem. Epod. 3, 86: Misit Thyestes preces.

34. *Alias piacula*, καθαρμοί, scelerè, quo obstricti sumus, nos solvunt.

35. 36. *licebit* — *curras*] «Post brevem sepeliendi moram cursum tuum prosequi poteris.» Quintil. Declam. 5, 6: Hinc et ille venit affectus, quod ignotis cadaveribus humum congerimus; et insepultum quodlibet corpus nulla festinatio tam rapida transcurrit, ut non quantulocunque veneretur aggestu. — *ter*] ex solito numero sacro. Virg. Aen. 6, 229. Ibid. 506: magna Manis ter voce vocavi.

EXCURSUS

AD C. XXVIII.

Optime difficilis huius carminis scenam exposuisse videtur amicus quidam meus, qui haec mecum communicavit:

«Horatius ist mit der nähern Umgebung seines Geburtsortes genau bekannt und erfreut von den lieblichen und den wilden Bildern dieser Gegend. Vergl. Od. 3, 4, 9. In diese Gegend, wie schon v. 26, Venusinae silvae zeigen, gehört das Local auch unsers Gedichts, das litus Matinum. So war dem Dichter auch jener Hügel am Ufer, der der Sage nach das Grabmal des Archytas sein sollte, wohl bekannt, und Gebeine, die er dort von einem Schiffbrüchigen gesehen, erweckten in ihm folgende Conception. Ein Schiff fährt an der Küste vorüber, und der Schiffer bricht, vom Verdeck aus des wohlbekannten Grabmals ansichtig geworden, in die Klagen über die Vergänglichkeit alles dessen aus, was die Erde grosses kennt und herrliches. Weise, Mächtige, Greise und Jünglinge gehen alle derselben Nacht entgegen. Es ist dieselbe Klage, die Horatius so oft wiederholt und zur Mahnung an fröhlichen Lebensgenuss benutzt. Od. 1, 4, 43. 2, 3, 25, 43, 20. 14, 1., besonders 2, 48, 29. 3, 1, 14. — Da erhebt sich von dem Grabmale her, welches der Klagende auf dem Schiffe im Auge gehabt hatte, die Gestalt des jüngst erst im Schiffbruch Umgekommenen und steht um den letzten Dienst. So steht dann der, der sich selbst einzugehen dorthin, wohin einzugehen als allen Menschen bestimmtes schreckliches Schicksal der Reisende des Schiffes jammernd bezeichnet hatte, in schönem Gegensatze. Schrecklich ist es, dass allen die Nacht des Todes bevorsteht, und doch kann es selbst Gegenstand der Sehnsucht sein, nur erst zu ruhen. So arm ist das Leben! — Wenn auf diese Art der Reisende auf dem Schiffe v. 4–20., und dann v. 21 ff. der Schatten spricht, so wird dann durch den Gegensatz des Me quoque und Al tu diese Anrede genügend gerechtfertigt, und das ganze Gedicht scheint Leben und Anschaulichkeit zu erhalten.»

Quod vero ad ipsam superstitionem, quae hic tangitur, attinet, cfr. Achillem Tatium p. 146. Jacobs: *Λέγονται δὲ τὰς ἐν ὕδατι ψυχὰς ἀνιηρημένας μηδὲ εἰς Ἄιδου καταβαίνειν ὅλως, ἀλλ' αὐτοῦ περὶ τὸ ὕδωρ ἔχειν τὴν πλάνην*. — Archytas Tarentinus, philosophus Pythagoreus, astronomus et geometra, aequalis erat Platonis, inter cuius epistolae subtilitatis et duodecima inscribitur. Etiam in re publica domi militiaeque illustrissimus fuit. Sed illud maxime mirum, quod teste Aristotele Polit. 8, 6, 1, fuit etiam inventor τῆς πλαταγῆς, ἣν διδόναι τοῖς παιδίοις, ὥπως χρώμενα ταύτῃ μηδὲν καταγνώσκει τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν. Nihil quidem antiqui memorant de naufragio, quo perierit; sed potuit eius rei facere fidem vel scriptor aliquis nunc deperditus vel vetusta Tarentinorum fama.

CARMEN XXIX.

59

Icci, beatis nunc Arabum invides

Gazis, et acrem militiam paras

Non ante devictis Sabaeae

Regibus, horribilique Medo

Nectis catenas? Quae tibi virginum

5

4. horribilisque Bentl. coni.

XXIX. Compositum est carmen ante expeditionem, quam iussu Augusti Aelius Gallus a. u. c. 730. suscepit in Arabiam felicem, sed improspere successu. Cfr. Strab. 16, 22: Augustus ἡ γὰρ φίλοις ἡλπίζε πλοῦσι τοῖς χρήσισθαι ἡ ἐχθρῶν κρατήσεν πλοῦσι. Dio Cass. 53, 29. — Amabili et amica ironia sine ulla acerbitate usus miratur poeta, quomodo Iccius deposito ad tempus philosophiae studio occasionem et opes et gloriam in illa expeditione parandi captarit, ut facerant sine dubio complures iuvenes eius aequales, propterea nullo probro digni, immo laude, quemadmodum tunc viventes Romani iudicabant, utpote qui Romanum imperium adversus Barbaros defensuri atque aucturi essent. Ad priora autem studia Iccium postea revertisse patet ex Epp. 1, 12.

4. Icci, — catenas? Hoc exordium melius, uti sequentia, interrogative accipi videtur, ut sit: «Quomodo, obsecro, fit, ut nectas catenas?» Languet enim illud sine interrogatione prolatum, et fit quasi frigidiuscula narratio eius, quod nunc cum maxime agat amicus. —

beatis] Od. 3, 24, 1: *Intactis opulentior Thesauris Arabum*. Idem est ac «pretiosissimis», ut iam apud Hom. II. 2, 68: *ἀνδρὸς μάκαρος*, divitis. — *nunc*] «cum praeter spem subita occasio te ditandi sese offert.»

3. Sabaeae] *populus Arabiae felices, quorum caput Saba*. Plin. 6, 28: *Sabaci Arabum propter thura clarissimi* — *ditissimi silvarum fertilitate odorifera, auri metallis*; idque iam ex antiquissima fama: *Βασιλ. γ', 10, 1: βασίλισσα Σαβά ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν δυνάμει βαρεῖα σφόδρα καὶ κάμηλοι ἀφρονεῖαι ἡδύματα καὶ χρυσὸν πολλὴν σφόδρα καὶ λίθον τίμιον*.

4. Regibus] A Strabone et Dione rex eorum nominatur *Σαβῶς*. Propter num. plur. cogitare licet de principibus, *Emirs*. — *horribilique Medo*] «Parthis, qui nobis sunt formidolosi.» Iam Pindaro apud Schol. Venet. ad Aristoph. Vesp. 302. Medii sunt *πανδελμάντοι*.

5. Nectis catenas] Quod Bentl. voluit *horribilis-catenas*, hoc certe voc. facilius caret *ἐπιθετῷ* quam *Medus*, cum catenae per se molestiae notionem afferant.

Sponso necato barbara serviet?

Puer quis ex aula capillis

Ad cyathum statuatur unctis,

Doctus sagittas tendere Sericas

Arcu paterno? Quis neget arduis

10

Pronos relabi posse rivos

Montibus et Tiberim reverti,

Cum tu coemptos undique nobilis

Libros Panaeti Socraticam et domum

43. *nobiles* bScd,LCtFJ.

6. *virginum* - - *barbara*] In pros. or. vel *virgo barbara* vel *virginum barbararum*. Recte interpretantur de regis filia, ut Od. 3, 2, 7: *bellantis tyranni* - - *adulta virgo*.

7. 8. *Puer*] Non regis filius, sed puer regius, *Page*. Liv. 45, 6: *pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi ad ministerium regis electi*. Tales autem pocillatores s. pincernae in Inscriptt. *pueri ab cyatho, a potione, a lagena* vocantur. - *Ad cyathum statuatur*] «quem exhaustum repleat ac porrigat domino.» Suet. Caes. 49: *C. Memmius Caesari ad cyathum stetit Nicomedi obiecit*. Iuven. 9, 46: *puerum* - - *dignum cyatho*.

9. 10. *Doctus sagittas tendere*] Seres, ultimas Orientis populus Romanis notus, ut omnes fere Orientales, nobiles erant sagittarii. «More igitur gentis suae arcu paterno callet sagittandi artem, qua te dominum aliquando oblectabit.» Strabo 15, 3: *Οἱ Πέρσαι ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἕως τετάρτου καὶ εἰκοσι παιδεύονται τοξοῦν καὶ ἐπλάττειν*. Charito p. 137. Lips.: *Φαρέτρα καὶ τόξον αὐτῷ παρέσθητο, Σηρῶν ἔργον*

πολυτελέστατον. - *Telum* autem *tendere* pro *curvis* arcum *tendere* etiam Virg. Aen. 5, 507. sed per zeugma: *Post acer Maestheus adducto constitit arcu*, *Atta potens, pariterque oculos telumque tetendit*.

11. *Pronos relabi*] «a cursu naturali repulsi praecipitanter ad montes, unde delabuntur, relabi, et ad fontem Tiberim reverti:» sicque acceperunt Silius 3, 253: *Trasimenus in altis Adscendet citius colles*, item Claudian. Eutrop. 4, 353: *Prona petunt retro fluviū iuga* et in Ruf. 1, 159: *Versaque non prono curvari flumina lapsu In fontes reditura suos*. Eurip. Med. 440: *Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί, καὶ διὰ καὶ πάντα πάλιν σιγέρεται*.

13. *nobilis iunge cum Panaeti*, non *nobilis* (s. *nobiles*) *libros*. Sic Epp. 4, 49, 39: *nobilium scriptorum auditor et ultor*. Pro altera constr. afferri potest Martial. 7, 97, 8: *Turni - nobilibus libellis*.

14. *Panaetius Rhodius*, Stoicorum princeps, Posidonii doctor, Scipioni Africano minori et Laelio familiarissimus. Floruit circiter a. u. c. 610. Eius libros *περὶ τοῦ*

Mutare loricis Hiberis,

45

Pollicitus meliora, tendis?

CARMEN XXX.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

3. Ture T.

καθίζοντος praecipue secutus est Cicero. (Cfr. de Off. 1, 2. et 3, 2.) — Socraticos, imprimis Platonem, Xenophontem, Aeschinē. Sic Peripateticorum familia Cic. de Div. 2, 1, 3. Epp. 1, 4, 43: *quo me duce, quo Lare tuler, quam sectam, alicui sequar.*

43. Hiberis] Hispaniae Tarracensis et Norici terra inter praestantissima erant.

46. Pollicitus meliora] «te philosophaturum, non vero rei militari operam daturum.» Excidere videtur ex ironia, verum loquitur cum sodali, qui de his ipsis verbis, ut poeta praevidebat, subridere debebat. — *tendis*] «studiose cogitas.» Epp. 1, 4, 49, 46: *tenditque disertus haberi.*

XXX. Glycerae amicae, Veneri domi suae supplicaturae, pacem divinae precatur. Est ἁσμάτιον κλητικόν, cuius generis fuit Sapphus carmen, e quo superest versiculus: Ἥ σε Κόπρος ἢ Πάφος ἢ Πάνορμος. Fragm. 7. Bergk. — «Carmen per annos 720 et 730. compositum est. siquidem Glycera eadem est, cuius se amore percussus esse dicit Od.

1, 49, 5. et 3, 49 extr. Kirchner refert ad a. 734.» FRANKE.

1. Cnidos, urbis Doridis in Caria, ubi colebatur Venus a Praxitele ad Phrynes exemplar sculpta. Pausan. Att. 1, 1, 3: *Κνίδιοι τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα.* — Paphique] Odyss. 9, 362: *Ἥ δ' ἄρα Κύπρον ἔκανε φιλομειδῆς Ἀφροδίτη Ἐς Πάφον· ἐνθα δὲ οἱ τέμενος βωμός τε θνήσκει.* Alcim. Fr. 10. Bergk: *Κύπρον ἱεροτὰν λιποῦσα καὶ Πάφον περιήρταν.* Virg. Aen. 1, 445: *Ipsa (Venus) Paphum sublimis abit sedesque revisit Laeta suas.* De cultu autem Veneris Paphiae consule Taciti Hist. 2, 2.

2. Sperne] ut Od. 1, 49, 9: *Venus Cyprum deseruit.* — Cypron] nullas cui praestulit aras Undae diva memor Paphiae. Lucan. 8, 456.

3. Thure] «Ut plurimum de thure et floribus ei sacrificabatur.» Schol. Aristaeon. 2, 47: *τιμᾶται Ἀφροδίτη λιβανωτῇ καὶ θυσίοις.*

4. Transfer] «Ex loco, ubi nunc moraris, confer te cet.» — aedem] Plerique interpretantur de sacrario («quod etiam in aedificio privato esse

Fervidus tecum puer et solutis
 Gratiae zonis properentque Nymphae
 Et parum comis sine te Iuventas
 Mercuriusque.

CARMEN XXXI.

Quid dedicatum poscit Apollinem
 Vates? quid orat de patera novum

7. *iuvēta* ex correctione d.

potest.» ULPIANUS.) sive ianuario. Verum equidem malim de Glycerac coenaculo sive domuncula explicare; quamquam *aedes* num. sing. pro domo rarissime invenitur. Ovid. Fast. 2, 646: *Et vigilant nostra semper in aede Lares*. Gell. 4, 14: *eum sibi fas recipere non fuisse aede sua*. Sed hic quisvis sentit plur. *decoras* — *aedes* omnino pedestris futurum fuisse orationis.

6. *properentque*] Per syllepsin bis cogitandum est *properent*. Cf. Od. 3, 44, 43: *Tu potes tigres comitesque silvas ducere*.

7. *parum comis*] «sine Veneris gaudiis longe minus grata Iuventas, Ἡβη.» Hom. Hymn. in Apoll. 493: *Ἀρμονίη δ' Ἡβη τε Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη*.

8. *Mercuriusque*] Plutarch. Coniugalia Praec. Prooem.: *οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν, ὥς τῆς περὶ τὸν γάμον ἡδονῆς μάλιστα λόγον δεομένης, τὴν τε Πειθὴ καὶ τὰς Χάριτας, ἵνα πείθοντες διαπράττωνται παρ' ἀλλήλων, ἃ βούλονται, μὴ μαχόμενοι μηδὲ φιλονεικοῦντες*.

XXXI. Cum Caesar Octavianus a. u. c. 726. pro victoria Actiaca templum Apollinis cum bibliotheca in Palatio dedicasset (Suet. Octav. 29. Dio Cass. 53, 4: *τὸ τε Ἀπολλώνιον τὸ ἐν τῷ Παλάτιῳ καὶ τὸ τεμένισμα τὸ περὶ αὐτὸ τὰς τε ἀποθήκας τῶν βιβλίων ἐξέποιήσῃ καὶ καθιέρωσῃ*), quid poeta ἀντάρκης a deo, poetarum praeside atque custode, petere debeat, exponit, sua vota avidis vulgi precibus opponens, ut Pind. Nem. 8, 37: *χρυσὸν εὐχονται, πέδιον δ' ἕτεροι Ἀπέραντον. ἐγὼ δ' ἄστοις ἄδων καὶ χθονὲ γυῖα καλύνειμι Δινέων αἰνήτῃ, μομφὰν δ' ἐπισπείρων ἄλιτροις*.

4. *Dedicatur deus ipse, cui nova aedes consecratur*. Cic. de N. D. 2, 23: *ut Fides, ut Mens, quas in Capitolio dedicatas videmus*. Ovid. Fast. 6, 637: *Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede Livia*. — Apollinem] Apollo Palatinus Scopae Parii, nobilissimi sculptoris, Praxitelis aemuli, erat opus ab Octaviano Romano ex Graecia transportatum. Plin. 36, 5, 4.

2. *novum*] Vino hornotino libare

Fundens liquorem? Non opimae
Sardiniae segetes feraces,

Non aestuosae grata Calabriae 5

Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
Non rura, quae Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.

Premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis 10

XXXI. 3. 4. *opimas* - - *feracis* (genit.) C, contra nostros et Pottierii Codd. — 9. *Calenam* Benth. coni. — 10. *et* ut B, Porphyrio, Pott. quinque, Benth.

solebant, ut Od. 3, 23, 3: *horna fruge Lares placare*. Petron. C. 430: *Spumabit pateris hornus liquor*.

3. *opimae* - - *feraces*] Ex auctoritate Codd. antiquiss. Oberlini B, Vanderburgii et meorum haec lectio praestat alteri: *opimas* - - *feracis*. Quaecunque contra Codd. afferri possunt, operose atque erudite exposuit Lübker; sed quod dicit v. *opimas επίθετον* quidem esse posse singularum urbium, ut *Larissae*, ut *Capuae*, neutiquam vero totius insulae, id concidit uno versiculo Virgiliano Aen. 4, 621: *opimam Cyprum*.

4. *Segetibus* tribuitur *ἐπίθετον* *feraces*, quod proprie agrorum est. Tibull. 4, 3, 64: *Fert casiam non culta seges*. Siciliam et Sardiniam benignissimas urbis Romae nutrices vocat Vgl. Max. 7, 6, 4.

5. *aestuosae*] «solis ardore torridae.» — *grata* - *Armenta*] «pulchra et pingui», quae dum pascuntur, *gratum* non solum domino, verum etiam per pascua deambulanti viatori spectaculum praebent.»

7. *Liris*] fluvius in finibus Latii

et Campaniae, perfluens Minturnas, hodie *Garigliano*. Od. 3, 17, 8.

8. *Mordet*] Simili imagine etiam *rodere* et *terere* de fluviis ripas sensim eluentibus usurpatur. Lucret. 3, 237: *et ripas radentia flumina rodunt*. — *taciturnus*] Cfr. Isaiae 8, 6: *aquae Siloe, quae vadunt cum silentio*. Silius 4, 330: *Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto Dis simulat cursum ac nullo mutabilis imbri Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas*.

9. Sententiae ita nectuntur: «Id vero mea minime refert, quid optent homines de plebe. Habeant sibi, quae expetunt: equidem paucis contentus sum.» — *Premant*] pro pedestri v. *putent*; quia nimiam pampinorum ac palmitum luxuriam *fulx vineatica* Catoni R. R. 11., *putatoria* Palladio 4, 43, 4., *coltellus* incurvus vinitoris, comprimit, compescit. Virg. Ge. 4, 437: *ruris opaci Falce premes umbras*. Ovid. Met. 14, 628: *adunca - falce, Qua modo luxuriam premit et spatiantia passim Brachia compescit*. — *Cales*, Campaniae oppidum in agro Sidicino,

Mercator exsiccet culullis

Vina Syra reparata merce,

Dis carus ipsis, quippe ter et quater

Anno revisens aequor Atlanticum

Impune. Me pascunt olivae,

45

Me cichorea levesque malvae.

Frui paratis et valido mihi,

45. *pascant cum* Cod. Reg. Soc. et Tan. Fabro Benti. (*pascunt omnes mei et Pottierii*). — 48. *Letoe* Mss. Heinsii Adverss. p. 169. — et BSTd, «nostri libri» BENTL., ClF: *ae* bc, Codd. Cruquii, Pott. unus 42, Bentleius.

hodie Calvi. In prosa orat.: «Vineas feraces Calibus habeant, quibus id concessit Fortuna.» Od. 4, 20, 9: *Caleno prelo domitam uvam*, inter vina generosiora.

44. *exsiccat*] «epotet», cum aliqua aviditatis significatione. Cic. ad Famil. 16, 26: *lagenae* — *furlim exsiccatae*. Od. 4, 35, 27: *cadis Cum facce stecatis*. — *culullis*] «Calices fictiles, quibus pontifices virginesque Vestales in sacris utebantur.» SCHOL. Tum de divitum grandioribus poculis (*Humpen*). Art. poet. 434.

42. *Syra* — *merce*] aromatis atque unguentis ex India et Arabia in Syriae Phoenicesque oppida convectis et inde Romam delatis; pro his igitur mercator *reparat*, vicissim parat, permutat vina Graeca et Italica. Permutationem autem ante oculos nobis ponit poeta ut actionem evidentiorum et, prope dixerim, magis poeticam quam sordidam ac quotidianam vini emptionem factam ex quaesticulo, quem ei procuravit Syra merx commode vendita.

43. *Dis carus ipsis*] *Kar' elpōvelav*. «Mercatori isti deos valde propitios esse, magis certe quam pauperi poetae, illud profecto clare demonstrat, quod quotannis aliquoties in terras longe remotas sine ulla iactura et sine naufragio penetrat. Ego vero deliciis, quibus ille fruitur, spreto, simplicissimis quibusque cibis utor.»

45. Indicativus *pascunt* et auctoritate Codd. commendatur, et ipsa sententia, quae potius requirit rem certam, praestat optativo.

46. *cichorea*] Quasi a *κίχρηρον* pro *κίχρηρον*, vulgari Latinorum pronuntiat. *cichorium*. Celsus 2, 24: *stomacho apta sunt intubus* (cichorii species), *lactuca* eet. — *leves*] «stomachum non gravantes, facile concoquendae.» Ep. 2, 58: *aut gravi Malvae salubres corpori*. Celsus 2, 20: *boni succi urtica, malva*.

47 — 20. *paratis*] «partis.» Plaut. Rud. Prol. 38: *Rem bene paratam comitate perdidit*. — *Latō*] a Graeco *Λατῶς*, *Λατῶς*, ut Anth. Pal. 4, 278: *Λατῶς*. Seneca Oedip. 230: *Leto vates, Pythia*. Et hanc formam

Latoë, dones et, precor, integra
 Cum mente, nec turpem senectam
 Degere nec cithara carentem.

20

CARMEN XXXII.

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
 Lusimus tecum, quod et hunc in annum

XXXII. 1. *Poscimur* BSTd et corr. b, Lt et Bntl. (Ul nos c, pr. b, Bland. tres, Pottierii sex.) — *umbra*] antro cum Cod. Galei (aliquoties interpolato) Bntl.

Letoë Cod. Leid. praeferebat N. Heinsius. Ovid. Met. 7, 384. 8, 43. 14, 496. ulitur formis *Letois*, *Letola*, *Letoius*. — Respondere sibi et valido (quod ad corpus attinet) et integra cum mente non perspicientes scripserunt at precor alii, alii ac precor. Duo igitur voti Horatiani membra haec sunt; alterum: «Dones mihi et valido et integra cum mente paratis frui»; alterum: «Dones mihi degere senectutem nec despectam neque ἄλγρον.» — *integra cum mente*] non est sceleris pura (Od. 4, 22, 1.), sed «sana, omnes suas vires conservante.» — *turpem*] «miseram et contemptam propter animi et corporis vires debilitatas atque extinctas.»

20. *cithara carentem*] ἄλγρον, «in qua poëtici studiis renuntiare cogar.» Eurip. Herc. fur. 676; μή ζῶην μετ' ἀμουσίᾳς, ἀλλ' ὅ ἐν στεφάνοισιν εἶην. ἔτι τοι γέρον ἀοιδὸς κελαδεῖ Μναμοσύναν.

XXXII. 1. *Poscimur*] Ovid. Met. 2, 443; non est mora libera nobis; *Poscimur*, 5, 333; *Poscimur*, Aonides. Fast. 4, 724; *Palilia poscor*. Non poscor fru-

stra si favet alma Pales. Stat. Achill. 4, 539; *Nos vocat iste labor*. Pind. Isthm. 5, 6; Αἰτέομαι χρόνιον καλῶσαι Μοῖσαν. Quam molestum ac prope dixerim importunum h. l. esset *Poscimur*, senties ex Propertii 4, 1, 73; *aversus Apollo: Poscis ab invita verba pigenda lyra*. Etiam sententia friget: «*Poscimur* a te, barbite, Latinum carmen: ago, dic hoc ipsum carmen.» — *Si quid cet.*] Particulam *si* in obtestationibus usitatam esse docuit Bentleius. Virg. Aen. 4, 603; *Di tibi, — si quid usquam iustitia est, — Praemia digna ferant*. Aen. 6, 529; *Di talia Graiis instaurate, pio si poenas ore reposco. — vacui*] a curis soluti et otiosi, ideoque ad carmina componenda idonei ac prompti». — *sub umbra*] Epp. 2, 2, 78; *poëta Rile cliens Bacchi somno gaudens et umbra*. Martial. 9, 85; *Haec ego Pieria ludebam tutus in umbra*.

2. *Lusimus*] Spontaneus nec legibus obstrictus poetarum impetus saepe lusui comparatur. Virg. Ecl. 4, 40; *Ludere quae vellem calamo permisit agresti. — tecum*] Virg. Ecl.

Vivat et plures, age, dic Latinum,
Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi,
Qui ferox bello tamen inter arma,
Sive iactatam religarat udo
Litore navim,

Liberum et Musas Veneremque et illi

5

8. *navem* hSc et Bentl. (*navim* ceteri nostri, etiam d.)

8, 24: *Incipe Maenaios mecum mea libia versus.*

3. 4. *Vivat*] Epp. 4, 49, 2: *Nulla placere diu nec vivere carmina possunt cet.* — *dic*] de instrumentis musicis, ut de iisdem apud Graecos *φθέγγεσθαι* et *καλῆν*. — *Latinum*] nequaquam otiosum est *ἐπιθετον*, verum plane ut Od. 4, 6, 27: *Dawniae defende decus Camenae, Levis Aggieu*, cum vi atque evidētia novam suam poēsin Latinam Graecae, illius utique exemplari, opponit.

4. *Barbite* — *modulate*] mascul. genere, ut apud Graecos posterioris aetatis. Antea vel ἡ βάρβιτος vel τὸ βάρβιτον.

5. «Quo primum Alcaeus usus est», qui floruit Olymp. XLIV. a. Chr. a. 604. — *Modulate* passive ut saepe. Quintil. 9, 2, 35. *canticis ad aliorum similitudinem modulatis*. Qui active accipiunt, suppleant *carmina*. Modulamur autem proprie carmen modos ei aptantes; deinde etiam lyram ipsam, modos carmini aptos certaque ratione inflexos ac temperatos ex ea cientes, ut h. l. et Pseudotibull. 3, 4, 39: *lyram plectro modulatus eburno, Felices cantus ore sonante dedit.* — *civi*] quo vocabulo ipso callide delecto signi-

ficat Alcaeam patriae libertati semper studuisse saepeque *morsatum esse civilibus undis*.

6. *ferox bello*] Dimicavit et adversus Athenienses et adversus tyrannos patriae suae, Myrsilum atque Pittacum. Od. 2, 43, 30. Athen. 44, 23: *Ἀλκαῖος -- πρότερον τῶν κατὰ ποιητικὴν τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τίθεται, μᾶλλον τοῦ δέοντος πολεμικὸς γενόμενος*.

7. *religarat*] «retinaculis destinarat.» Sat. 4, 5, 48: *retinacula — Naula — saxo religat.* Virg. Aen. 7, 406: *religarat ab aggere classem*. Ovid. Met. 44, 248: *religata in litore pinu*. Est igitur: «Sive erat in castris, sive in portu aliquo manserat a longa ac difficili navigatione requiescens.» Alterum *sive* omissum, ut Od. 4, 6, 49, Sat. 2, 5, 44. et aliquoties apud Tacitum, v. c. Ann. 2, 24: *visa, sive ex metu credita.* — *Udum* (ἄλιπτερον) *litus* hoc exemplum seculi usurparunt posteriores quoque poëtae. Virgilius sic loqui nondum ausus est, cum *udus* proprie dicatur de interno humi humore.

9. *Liberum*] Significat eius ἄσματος συνοπισμαζά, ut Fragm. 44. Bergk.: *Οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διὸς υἱὸς λαθιδάδα Ἀνδροποισιν*

Semper haerentem puerum canebat

10

Et Lycum nigris oculis nigroque

Crine decorum.

O decus Phoebi et dapibus supremi

Grata testudo Iovis, o laborum

Dulce lenimen, mihi cunque salve

15

Rite vocanti.

15. *mihi, cuique, salve* malebat Bentleius.

ἔδωκε. Athen. 40, 33: Ἀλκαῖος μεθύων ἔγραψε τὰ ποιήματα.

40. *puerum*] Venerem et Cupidinem, perpetuum illius comitem, pila ludentes exhibet vas pulcherrime pictum apud Millingen Mon. I. T. 42. — *Haerere autem alicui* etiam Virg. Aen. 40, 780; *missus ab Argis Haeserat Euandro*.41. *Lycum*] puerum amatum. Cic. Tusc. 4, 33: *Fortis vir in sua re publica cognitus, quae de iuvenum amore scripsit Alcaeus!* In Fragm. 57. Bergk. sic memoratur: Οὗκ ἔγω Ἀνκον ἐν Μοῖσαις ἀλέγω, id est, ὕμνω, tempore fortasse, quo iratus ei erat, ut solent amantes. — *nigris oculis*] A. Poët. 37: *Spectandum nigris oculis nigroque capillo*.43. 44. *decus*] ἀγαλμα. Tibull. 4, 2, 22: *Et testudinea Phoebe superba lyra*. — Neque vero *χέλυς*, *testudo*, poeticis tantum est tropus, sed reapse ex testudinibus etiam posteriore tempore conficiebantur lyrae. Pausan. 8, 54, 7: *παρέχεται δὲ τὸ Παρθένιον καὶ ἐς λύρας ποιητῶν χελώνας ἐπιτηδείοτάτας*. — *dapibus*] Omnino testudo dautὸς ἐταίρη. Hom. Hymn. in Merc. 34.— *supremi* — *Iovis*] Iliad. α., 602: (θεοὶ) *δαίνυντ'*, οὐδὲ τι θυμὸς ἰδένετο δαυτὸς εἰσηγς, Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἣν ἔχ' Ἀπόλλων.43. 46. *lenimen*] quae animum curis fatigatum recreat, *τερψιφοός*. Pind. Isthm. 7, 4: *λύτρον εὐδοξόν* — *καμάτων* — *καῶμον*. — *cunque*] Tantopere in hoc v. *cunque* usu haeserunt Critici, ut Bentleius *cuique*, HP. *tuque* conicerent. Sed recte, puto, Regel: «*cunque* eandem vim habet, quam in compositis vv. *quandocunque*, *quotiescunque*, ut temporis notionem latissime patere significet. Temporis nōtio inest in participio *vocanti*; in cuius locum si substituis *quando vocavero*, vocis significatio satis clara est.» — Erit tum quasi tmesis v. *quandocunque* similis aliquatenus Lucretianis illis 2, 24: *pauca videmus Esse opus omnino quae demant cunque dolorem*. Ib. 443: *Cum solis lumina cunque Insertim fundunt radios*. — *Mihicunque* autem iungere, quod nuper quidam proposuit, id vero Latinitati prorsus repugnat. — *Rite*] «*caste et pie, quemadmodum decet talibus in precibus*».

CARMEN XXXIII.

Albi, ne doleas plus nimio memor
Immitis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.

Insingnem tenui fronte Lycorida

5

XXXIII. Inscr. volg. *Ad Albium Tibullum*. — *Ad Albium S*, *Ad Albinum T*. — 2. *Inmitis Tcd*.

XXXIII. Albium Tibullum, dulcissimum illum poetam, Horatio intima familiaritate coniunctum (Epp. 1, 4.), consolatur de fide ei a Glycera laesa (anno u. c. 728 Walck., 729 Franke.). Glycera autem, ab ipso Tibullo nunquam memorata, itemque ignorata ab Ovidio Amor. 3, 9. in Tibulli epicedio, utique diversa videtur et a Delia et a Nemesi. («Scriptum hoc carmen auctumno anni 728., cum Tibullus rure latens Planiae (Neaerae) perfidiam ploraret et paullo ante Libri 3. Eleg. 2. et 6., vere *miserabiles elegos* cecinisset.» Sponx. Sed Elegg. liber tertius non est Tibulli.)

1. *plus nimio*] ut Od. 1, 48, 45. Etiam in pedestri oratione M. Antonius Ep. ad Att. 10, 8. A.: *te nimio plus diligo*, ac similiter Plaut. Bacch. 4, 4, 24: *nimio minus, multo parum*.

2. *Immitis Glycerae*] «nullo amoris sensu tactae,» grato lusu inter *ἐμιθετον* et nomen *Γλυζέρα*, *Γλυζέριον* a dulcedine ductum. «Sic alibi dulce loquens *Lalage*, *mitis Gorgo*,

iniusta Adrastea, *πικρὸν Γλυζέριον*.» IANX.

2. 3. *miserabiles - elegos*] Liv. 26, 3: *miserabiliter scriptae litterae*. — *Decantes*] Ut nostrum *hersingen*, de cantilena flebiliore et vocis varietate carente. — *cur*] De hoc v. *cur usu pro quod* post vv. maxime *accusandi, dolendi, irascendi* (Epp. 1, 8, 9: *irascar amicis, Cur properent cet.*), *mirandi*, cfr. Hand Turs. II. p. 177. et Lübker ad h. l. Mihi quidem videtur enuntiatum proprie ex his duobus contractum: 1) ne dolens dicas: «Cur mihi iunior praefertur?» 2) noli dolere, quod tibi iunior praefertur.

4. *praeniteat*] pr.: «Glycerae nidiior ac formosior videatur.»

5. Inconstantiam amorum atque dissidia certis quibusdam exemplis, a se, ut opinor, fictis, cum delectu nominum grate sonantium depingit. — *tenui fronte*] Epp. 1, 7, 26: *nigros angusta fronte capillos*. Martial. 4, 42, 9: *Frons brevis atque modus breviter sit naribus uncis*. — *Lycorida*] Hoc nomine antea Cornelius Gallus suos amores cecinerat.

Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoën; sed prius Apulis
Iungentur capreae lupis,

Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga aënea
Saevo mittere cum ioco.

40

Ipsum me, melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale

42. Ioco F.

6. *Cyri*] Od. 4, 47, 23. est huius nominis Tyndaris amator. — *torret*] Eadem metaphora Sappho Fr. 443. Bergk.: ὄπτιας ἄμμε.

7. *Declinat*] «A Lycoride aversus propendet in Pholoën illam difficilem ac renitentem.» — *Pholoën*] Od. 2, 3, 47: *Pholoë fugax*. Od. 3, 43, 7. Marathi et Pholoës amores atque dissidia canit Tibullus 4, 8. — *Apulis*] Falsa est multorum doctrina poëtas, cum prima producta velint uti, geminare litt. p, cuius quidem geminationis vestigia in libris optimae notae nusquam apparent.

8. *Iungentur*] Cfr. Epod. 16, 30. Aristoph. in Pace v. 4076: πρὶν καὶ λύκος οἶν ἔμειναι. Virg. Ecl. 8, 27: *Iungentur iam grypes equis*.

9. *peccet*] «sese dedat Cyro, qui turpis ei videtur, laedatque fidem alii datam.» — *Adulter* autem ut Od. 4, 36, 48: *nec Damalis novo Divelletur adultero*. Od. 4, 23, 9. *moechus* est idem quod amator.

40. 44. *Sic visum Veneri*] Ovid. Met.

4, 366: *Sic visum superis*; de rebus, quae mortalibus minus gratæ sunt. — «Venus, quae crudele oblectamentum ex hoc ioco sibi quaerit, incendit et mares et feminas amoribus, quorum propter animorum et formarum dissimilitudinem nullus est successus nec fructus, itaque eos ament necesse est, a quibus non redamantur.» Cfr. Od. 3, 9, 47: *Quid, si prisca redit Venus Diductosque iugo cogit aëneo?*

42. *ioco*] Non «deus Iocus», ut Od. 4, 2, 34: *Quam Iocus circum volat et Cupido*, sed est «lusus», ut Od. 3, 27, 67: *Perfidum ridens Venus*, — ubi *ludit satis* cet.

43. 44. «Cum dea Venus me amore puellae melioris incenderet et in eo essem, ut Myrtalen relinquerem cet.» H. PEERLK. Sine imagine: «Cum probioris puellae amore iam saucium factum me sentirem, in servitute tamen me retinuit prior amor.» — *compede*] ut Od. 4, 44, 23: *tenetque grata Compede vinctum*. — *Myrtale*] Frequentissimum libertinarum nomen in Inscriptionibus.

Libertina, fretis acrior Hadriae
Curvantis Calabros sinus.

45

CARMEN XXXIV.

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum

45. [fretis acrior] «mobiliior atque iracundior (*aufbrausender*).» Od. 3, 9, 23: *improbo iracundior Hadria*.

46. *Curvantis*] pr. «impulsu undarum (quod inest in v. *acrior*) curvam reddentis oram Calabriae usque ad sinum Tarentinum, id est, sese in Calabriam insinuantis». Picturae poeticae inservit, ut Od. 4, 5, 44: *Curvo nec faciem litore dimovel*. Ovid. Met. 11, 229: *Est sinus Haemoniae curvos falcatus in arcus*.

XXXIV. Fulmen per sudum demissum religiosum sibi terrorem incussisse dicit, ita ut Epicuri de diis sententiam, olim sibi probatam (v. Sat. 4, 5, 404: *deos didici securum agere aevum*.), non tamen omnem Epicuri doctrinam v. c. de *ἡδονῇ* cet. reiecturus sit. Nullius iurabat in verba magistri. — Dignus est, qui de hoc carmine legatur, Lessing *Rettungen des Horaz*. Opp. ed. Lachm. IV. p. 34. — (Scriptum videtur a. u. c. 730 vel 731.)

4. *Parcus*] «exigua tantum sacrificia, si quando, afferens.» — *infrequens*] «qui raro deorum delubra adit.»

2. *Insanientis - sapientiae*] Apud Lucretium 5, 40. Epicuri doctrina κατ' ἐξοχήν sapientia vocatur; iam huius perversitatem significaturus *insanientem* appellat, ut Aeschyl. Prom. 543. et Eurip. Iphig. Taur. 566: *ἄχαριν χάριν*. Ibid. 832: *δάκρυ' ἀδάκρυτα*. Soph. Aiac. 663: *ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα*. Gregor. Naz. Invect. pr. in Julian. Ed. Paris. 4778. p. 79: *ἄσοφος, ἢ οὐτως ὀνομάσω, σοφία*. Cic. de Orat. 3, 58: *innuptae nuptiae*. Philipp. 4, 2, 5: *insepulta sepultura*. Ovid. Met. 2, 627: *iniusta quae iusta peregit*. Boëth. Cons. Ph. 2, 4: *mortalium rerum misera beatitudo*. Contraria ratione Eurip. Bacch. 63: *πόνον ἦδὲν Κάματον τ' εὐκάματον*.

3. *sapientiae Consultus*] Nove dictum, ut *iuris consultus*; «versatus in ea doctrina.» Liv. 40, 22: *iuris atque eloquentiae consultus*. — *erro*] «Dum per quasi mare nullo certo consilio vagor, nunc reverti cogor ad sanioiorem illam rationem, quae deorum vim agnoscere ac pie colere nos iubet, itaque (priore erroris imagine magis etiam explicata) cogor denuo ingredi

Vela dare atque iterare cursus
 Cogor relictos: namque Diespiter, 5
 Igni corusco nubila dividens
 Plerumque, per purum tonantes
 Egit equos volucremque currum,
 Quo bruta tellus et vaga flumina,
 Quo Styx et invisi horrida Taenari 40
 Sedes Atlanteusque finis

5. *relictos* cum N. Heinsio (ad Ovid. Met. 8, 473.) Bentl.

cursum, quem reliqueram.» («Hoc dicit poeta, se retro navigare, ut in rectam, quam antea temere reliquerat, viam redeat atque deinde denuo eam persequatur.» REGEL.)

5. *Diespiter*] Varro L. L. 5, 66. Muell.: *Antiquius Iovis nomen; nam olim Diiovis et Diespiter dictus, id est dies (genit. antiq.) pater.* Sed nunc constat nomen *Diespiter* nihil differre a Graecorum Ζεύς πατήρ, i. e. Coelus pater.

7. Mire olim iungebant *plerumque per purum* cot. explicantes: «non semel.» Sententia est: «Iuppiter Fulgurator, qui fere semper nubes fulmine diffundit, hodie per sudum, de caelo innubilo, fulmen misit.» Huiusce-modi autem fulmina pro gravissimis ostentis habebantur. Odyss. v, 412: Ζεὺς πατήρ, — Ἡ μεγάλη ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος, οὐδέ ποθι πέφρος ἐστὶ τέρας νύ τεω τόδε φαίνεις.

8. *volucrem*] Plato Phaedr. p. 246. E. ex poeta aliquo: ὁ μὲν δὲ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἄρμα ἐλαύνων. Celeritatis est symbolum, ut Ovid. Fast. 4, 562: *aligero tollitur axe Ceres.* (Od. 1,

42, 58: *Tu gravi curru quatuor Olympum.*)

9. *bruta*] Od. 3, 4, 43: *iners, immobilis.* Festus: *Brutam antiqui gravem appellabant.* Talis autem est tellus, si cum reliquis elementis comparetur.

40. *Taenari*] promontorium Laconicae, hodie *Cap Matapan*. Ibi Neptuni templum super antrum, per quod descendi in Orcum posse antiqua fama tradebat, ut fecerat Hercules Cerberum inde abducturus. Virg. Ge. 4, 467: *Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis.* — Omnia autem, quae ad mortem pertinent, et diis et hominibus sunt *invisa*, horrida, formidolosa, ut Od. 2, 14, 23: *invisae cupressi.* Virg. Aen. 8, 245: *regna — Pallida, dis invisa.*

44. *Atlanteusque finis*] Eurip. Hippol. 3: *τέρμονες Ἀτλαντικοί.* — «Omnia, etiam Orcum concussit supremi Iovis potentia, sive nutu sive fulmine utitur. Iam ut in naturam inanimatam vim suam exercet deus, ita etiam in vitam hominum; quae apud hos summa sunt, repentina conversione saepe delictuntur ac pessum dantur.»

Concutitur. Valet ima summis

Mutare et insignem attenuat deus

Obscura promens; hinc apicem rapax

Fortuna cum stridore acuto

15

Sustulit, hic posuisse gaudet.

42. Sententiarum iunctura haec est: «Nec vero *διοσημείοις* tantum, sed etiam ingentibus rerum humanarum vicissitudinibus manifesta fit summa divini numinis potentia, ut cum maxime in Parthorum rebus apparet.» — *Valere* cum infinitivo (qua constructione nunquam utitur Cicero) frequens iam est apud Lucretium et Virgilium. — *ima summis Mutare*] *Odyss.* π, 244: *Ῥηιδιον δὲ θεοῖσι, τοῖς οὐρανὸν εὐρὴν ἔχουσιν, Ἡὺν κινδύναι θνητὸν βροτὸν ἧδὲ κακῶσαι.* Aristoph. *Lysistr.* 772: *τὰ δ' ὑπερτέρα νέστερα θήσει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.* Tac. *Hist.* 4, 47: *documenta mutabilis Fortunae summae et ima miscentis.*

43. *insignem attenuat*] «Viros illustres, principes, reges omni dignitate atque opibus spoliatur.»

44. 45. «Obscura contra promit ex tenebris et splendore collustrat.» Iam cogitat de Tiridate tunc regno exacto a Phraate, quocirca aptissimum est v. *insignem*. Cfr. *Od.* 4, 26, 5. *Od.* 2, 2, 17. («Vel ex crebra mentione, quam Horatius rerum Parthicarum facit, colligi po-

test, quantopere eae Romanis curae cordique fuerint.» FRANKE.) — In seqq. *Fortuna* cum deo supremo copulatur ut iam in Homericis illis *Iliad.* ο, 447: *μοῖρα Διός.* τ, 87: *Ζεὺς καὶ Μοῖρα καὶ ἡεροφροῖτις Ἐρινύς.* — *Apex* proprie flaminum insigne, pileus cum apice eminente; tum capitis ornamentum regum orientalium, tiara. *Od.* 3, 24, 20. *regum apices.* Atque eo rectius sic regum orientalium tiara vocari poterat, quod erat *δρῶν*. Schol. Plat. p. 938. Ed. nostrae: *Τιάρα ἐστὶ νόσμος ἐπικεφάλαιος, ἣ οἱ Περσῶν βασιλεῖς μόνοι δρῶν ἔχουσιν, οἱ δὲ στρατηγοὶ κεκλιμένῃ.* Hinc, ut *diadema*, tropice «regia potestas ac dignitas.» Sententia igitur est: «Potentiam ac regnum eripit huic, illi confert.» — *stridore*] alarum, quae ei propter instabilitatem tribuuntur. *Od.* 3, 29, 53: *Fortuna si — — — celeres quatit Pennas.* Hic autem *stridor*, id est, semota imagine, subita rerum immutatio regnorumque eversio, mortales perterrefacit.

46. *Sustulit] ἀροίστως.* — *posuisse gaudet*] Non tam pro simplici imponit, quam: «suo arbitratu imponit.»

CARMEN XXXV.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus vel superbos

XXXV. Hymnus in Fortunam, quo, praedicata summa eius potentia, orat, ut servet Augustum et adversus Britannos et adversus Arabas bella molientem, quibus ex poëtae mente expiuntur civiles illae contentiones scelestae inde ab a. u. c. 694. ortae. (Od. 2, 4, 4.) — Τύχη primum ab Hesiodo Theog. 360. memoratur inter Nymphas, Oceani filias. In tessera hospitali Borgiana (Zoëga Abhandl. p. 35.): ΘΕΟΣ ΤΥΧΑ ΣΑΝΤΙΣ (Σώτεια). Pind. Ol. 12, 4: Αἰσσομαι, -- Σώτεια Τύχα. Τὴν γὰρ ἐν πόλει κυβερνώνται θεαὶ Νᾶες, ἐν χερσὶ δὲ λαίμηργοι πόλεμοι Κάτοραί βοὺλαφόροι. Pseudaeschyli vv. apud Stob. Ecl. phys. T. 1. p. 499. H. praeclare sic vertit Grotius: *Cunctis principium rebus et exitus, O Fortuna potens, quae sapientiae Famam das hominū, diva, laboribus Multo plura tibi prospera tristibus Debentur. Sequitur gratia, quo loci Pennae remigium te vehit aureae. Nil est prosperius nilque secundius, Quam lances homini quod tribuant tuae. Tu spes sollicitis una laboribus; Tu noctem subito lumine discutis: Numen te melius noscere non datur.* Illustris de Fortuna locus est etiam apud Plin. H. N. 2, 7. — Compositum est carmen a. u. c. 727.

4. O diva] Libanius περὶ δουλείας T. II. pag. 66: *ζῆν γὰρ οἷε-*

σθαι καὶ τῇ Τύχῃ κείσθαι ἐν οὐρανῷ θρόνον, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς δώδεκα θεοῖς ᾗρίθμῃται. — *gratum*] tibi, ut Od. 1, 30, 2: *dilectam Cypron*, et Virg. Aen. 3, 73: *gratissima tellus* (Delus) *Nereidum matri.* — *Antium*] caput Volscorum, hodie Anzo rovinato, prope oppidum nunc Porto-Anzo appellatum. Strabo 5. p. 232: *Ἀντίον νυνὲ ἀνέσται τοῖς ἡγεμόσιν σὺς σχολὴν καὶ ἀνείν τῶν πολιτικῶν, ὅτε λάβοιεν καιρὸν κτλ.* Cic. ad Att. 4, 8: *Antio nihil quietius, nihil alius, nihil amoenius.* Ut Praeneste (Stat. Silv. 4, 3, 80: *Praenestinae sorores.*) sic Antil erant Fortunae duae (Suet. Calig. 57.), quae per sortes consulebantur, quas *veridicas sorores* appellat Martialis 5, 4, 3. Inscriptt. mear. Lat. N. 4738: *FORTUNAE, VICRICIAE, ANTILAE.*

2. *Praesens*] «Tanta potentia praedita, ut ad gloriae atque opum fastigium quemvis mortalem etiam infimo loco natum tuo nutu evehas.» Cic. Tusc. 4, 42, 28: *Hercules tantus et tam praesens habetur deus.* Cf. Od. 3, 5, 2. Sat. 2, 3, 68. Epp. 2, 4, 134. Cum infinitivo *praesens* (i. q. *valens*) hoc uno loco iunctum videtur. «Praesentia dicuntur numina deorum, quae se potentiamque suam manifeste ostendunt.» POENNY.

3. *Mortale*] Hoc epitheton signi-

Vertere funeribus triumphos,

Te pauper ambit sollicita prece

Ruris colonus, te dominam aequoris,

Quicumque Bithyna lacessit

Carpathium pelagus carina.

Te Dacus asper, te profugi Scythae

Urbesque gentesque et Latium ferox

Regumque matres barbarorum et

Purpurei metuunt tyranni,

fiat hominem prorsus esse caducum et infirmum.

4. *Vertere*] «pompam triumphalem in funebrem mutare.» Sic Aemilii Paulli Macedonici triumphus duorum filiorum morte funestatus est. Liv. 45, 41. Est igitur: «Tibi si libet, laetitiae summae summus luctus repente succedit.» — *funeribus*] «in funera» Cf. A. P. 226. Ovid. Met. 4, 45. 40, 437.

5. Fortuna in nummis fingitur stolata, dextra tenens gubernaculum, laeva cornu copiae: sic h. l. ante omnes memorantur colonus et nauta ejus pacem petentes. (Lucret. 3, 4228: *Divom pacem volis adit.*) *Ambitur* autem h. l. Fortuna, ut ambiebant Romani suos cives, imprimis potentes, cum honores petebant.

6. *Ruris colonus*] Sic iungenda sunt vv., neque vero cum Marklando (Explic. vet. scriptt. p. 254.) aliisque interpungenda: *Ruris* (dominam), *colonus*, *te dominam* cet., ut sit: «te ruris dominam ambit colonus, te dominam aequoris nauta», quae quidem constructio minime foret Horatiana, immo sonus ipse et versus conformatio nos vv. *Ruris colonus* iungere iubent. —

Colonus autem non quivis rusticus, sed significatione propria, ut Sat. 2, 2, 114: *Videas metato in agello Cum pecore et gnatīs fortem mercede colonum.* Od. 2, 14, 11: *sive reges. Sive inopes erimus coloni.* (Der kein Eigenthum besitzende Bauer.)

7. *Bithyna* — *carina*] nave constructa ex Bithynico ligno; nam materiem aptam ad naves fabricandas praebebant silvae Bithyniae et Ponti. — *lacessit*] Omnis enim nauta fluctus ventosque ad certamen secum ineundum audacter provocat. Ovid. Metam. 4, 434: *Fluctibus ignotis insultare carinae.*

8. *Carpathium*] a Carpatho (h. Scarpanto) insula inter Rhodum et Cretam; etiam Graeci *Καρπάθιον πέλαγος*.

9. *Daci* tunc temporis incursionibus vexare solebant vicinas imperii Romani regiones. Atque in M. Antonii sociis fuerant. Virg. Ge. 2, 497: *Aut coniurato descendens Dacus ab Istro, — profugi*] «in fugiendo iaculantes, ideoque hostibus formidolosi»; qua significatione Lucanus (6, 50.) de Parthis usus est adiectivo *refugi*.

10. *Latium ferox*] «animosum,

Iniurioso ne pede proruas

Stantem columnam, neu populus frequens

Ad arma cessantes, ad arma

15

Concitet imperiumque frangat.

Te semper anteit saeva Necessitas,

Clavos trabales et cuneos manu

Gestans aëna, nec severus

Uncus abest liquidumque plumbum.

20

44. fremens malebat Benti. — 47. serva BT.

bellicosum, in quo orbis terrarum caput, Roma.»

44. 42. *Regumque matres*] apud Asianos praecipue honoratae, ut videmus Atossam in Aeschyl. Persis. Hae igitur timent filiis, ne a Romanis regno spoliuntur. — *Purpurei-tyranni*] οἱ τὴν πορφύριδα ἐνδεονότες non semel de tyrannis vel primariis viris Lucianus. (Dial. mort. 4, 4. Vit. auct. 42.) Virg. Ge. 2, 495: *Illum non populi fuscus, non purpura regum Flexit.*

43. 44. *Iniurioso*] Ἵβρις, superbum illum contemptum significat, quo Fortuna vel eam tyrannidem evertit, quae stabilissima videbatur. — *Columna stans* est felicitatis ac securitatis publicae stabilitatisque σύμβολον, qua columna (ut in eadem imagine perseverat) proruta simul evertitur imperium.

44. 45. *frequens* — *Concitet*] «Magna pars populi, turba seditiosa et concitata, alios cives cessantes, quietos, seditioni adversos propterea cunctantes, ad arma vocet.» — *Ad arma - ad arma*] Ovid. Met. 44, 377: *cuncti coëdamus et arma, Arma capessamus.* Ibid. 42, 244:

Certatimque omnes uno ore Arma, arma loquuntur.

47. *saeva Necessitas*] V. *saeva* refert Homericum illud Od. 2, 273: *κράτερη δέ μοι ἔπλετ' ἀνάγκη.* Parmenides v. 91. Brandis: *κράτερη γὰρ ἀνάγκη Πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει, τὸ μὴ ἀμφοτέρωθεν.* — Ipsos scriptorum locos, qui hic necessario a lectore inspicendi sunt, dabimus in Excursu.

48-20. *Clavos trabales*] Haud infrequens necessitatis imago. Aeschyl. Suppl. 945. Pind. Pyth. 4, 74. Apud Latinos in proverbium transierat. Cic. Verr. Accus. 5, 24. Petron. 75. Plaut. Asinar. 1, 3, 4. Quid, quod et Fortunae Antiat et Athrae (Ἀθρόα) illi Etruscae clavi in antiquis monumentis tribuuntur? Müller *Etrusker* II. p. 334. *Denkmäler* T. LXI. n. 307. Cfr. ad Od. 3, 24, 5. — De *cuneis* ad firmandas machinas per excisiones traiectionis cfr. Vitruv. 40, 42. Id. 40, 48. Cic. in Timaeo 43. — *Uncis* autem vel ansis ferreis lapides firmissime inter se devinciuntur et continentur, praesertim ubi in excisiones liquatum plumbum infunditur. Cfr. Eurip. Androm. 267. Vitruv. 2, 8. *Severum* vocat

Te Spes et albo rara Fides colit
 Velata panno nec comitem abnegat,
 Utcunque mutata potentes
 Veste domos inimica linquis.

At vulgus infidum et meretrix retro
 Periura cedit, diffugiunt cadis
 Cum faece siccatis amici
 Ferre iugum pariter dolosi.

25

24, *inimica vertis. Tum vulgus malebat* Bentl.

uncum, quia artissime lapides continens maximam vim in eos exercet.

24. *Spes*] Macedonius in Anthol. Pal. II. 304: *Τύχης ἑταίρας* vocat *Ἐλπίδας*. *Spes* et *Fides* Romae templa habebant. — *albo -- panno*] Innocentiae hoc atque candoris animi symbolum. Hesiod. *Egy.* 498. Memorabile utique est, quod dicunt Acron et Comm. Cruq.: «Albo panno caput velabant, qui Fidei sacrificabant.» Verum propius ad h. 1. accedit, quod in picturis Herculanensibus ac Pompeianis deae, ut ita dicam, simplices, clementes, beneficæ (Venus, Diana, Ceres) albis (non candidis, nitentibus) vestibus plerumque indutæ comparent. — *rara Fides*] Quod rari sunt homines fideles, ipsi deae tribuit.

22. *nec comitem abnegat*] se, ut Terent. Eun. 2, 3, 84: *facile ut pro eunucho probes, te*. Ovid. A. A. 4, 427: *Si qua repugnarat nimium comitemque negarat, se*.

23. *Utcunque*] de tempore, «quandocunque, simul ac»; ut nos, *so wie du je*. Dempla imagine hoc dicit: «Miserrimo cuique aliqua tamen remanet spes; aliquot sal-

tem sinceri amici ei fidem servant.» Nova imagine hoc ita exprimit «Fortuna, quæ antea prospera fuerat, *Εἰμαμένη*, cui illa pareat necesse est, ita volente, *inimica*, adversa cum sit, ipsa quoque squalorem sumit atque una cum eo, qui exul miserque factus est, egreditur e domo olim *potente*; simul tamen comites illi deae haerent *Spes* et *Fides*.» Post exilii autem calamitatem *vacua* remanet *aula* regia, ut Od. 4, 44, 36, vel pro expulso intrat alius, in tempus aliquod saltem fortunatior, tyrannus.

26. *cadis -- siccatis*] «Falsi amici, parasiti et meretrices usque ad ipsum illud temporis punctum, quo rex vel patronus in miseriam incidit, dolum vultu tegentes ei adulantur gaudentque commodis omnibus, quæ opulenta domus offerre solet; tunc vero illico illum deserunt in calamitate pariter (ἐξ ἴσου) ferenda fraudulentæ.»

28. *Ferre iugum pariter*] Cfr. Plaut. Aulul. 2, 2, 32: *ubi tecum coniunctus siem, Ubi onus nequeam ferre pariter, iaccam ego asinus in luto*. Theocr. 42, 43: *Ἀλλήλους δ' ἐπι- λησαν ἴσθ' ὑγιῶ*. Val. Max. 2, 4, 6:

Serves iturum Caesarem in ultimos
 Orbis Britannos et iuvenum recens 30
 Examen Eois timendum
 Partibus Oceanoque rubro.
 Eheu cicatricum et sceleris pudet
 Fratrumque. Quid nos dura refugimus
 Aetas? quid intactum nefasti 35

29. *ultimos*, Oro, Britannos malebat Bentl., *ultimi* Cuningh. —
 33. *Heu heu* BS, FJ.

in pari iugo caritatis. — *dolosi*] «dolose se subtrahentes iugo pariter ferendo.»

29. Sententiae ita sunt coniungendae: «Tu, Fortuna, cuius summa est rerum humanarum potestas, ut aliis opprimis tyrannos, ita nunc serves Caesarem imperii Romani pacificatorem!» — *in ultimos Orbis Britannos*] Od. 4, 44, 47. iidem *remoti* appellantur. Catull. 41, 44: *Gallicum Rhenum horribiles et ultimosque Britannos*. Id. 29, 4: *ultima Britannia*. Virg. Ecl. 4, 67: *Et penitus toto divisos orbe Britannos*. Tac. Agric. 30: *Britannos terrarum ac libertatis extremos*. — Consilium hoc Britannos debellandi aliquoties agitarat Augustus, sive verum illud fuit sive fictum, quo Romanorum animos a rebus domesticis averteret. Primum a. u. c. 720. Pannoniorum rebellionem impeditus est. Dio Cass. 49, 38. Postea a. u. c. 727. Id. 53, 22: *ἐξώρμησε μὲν ὥς καὶ ἐς τὴν Βρετανίαν στρατεύων, ἐς δὲ δὴ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. ἐκείνοι τε γὰρ ἐπικηρυκνύσασθαι οἱ ἐδόχουν· καὶ τὰ τοῦτων ἀκατάστατα ἔτι - ἦν. Πο-*

stremo a. u. c. 728. Id. 53, 25: *τὸν Αὐγουστον ἐς τὴν Βρετανίαν, ἐπειδὴ μὴ ἤθελησαν ὁμολογῆσαι, στρατεύσασθαι κατέσχον οἱ Σάλασσοι*, *populus Alpinus*. Nunquam autem eo pervenit.

30-32. *recens Euxanten*] «novum militum delectum,» qui duce Aelio Gallo expeditionem in Arabiam felicem suscepturi erant a. u. c. 730. — *Eois-partibus*] «orientalibus oris, terris.» — *Oceanus* autem *ruber* est Erythraeum sive rubrum mare, sinus Arabicus et Persicus.

33. 34. *cicatricum* — *fratrumque*] Solita arte, ut Od. 4, 43, 42: *Currusque et rabiem*, abstractum quod dicunt cum concreto artissime iungit. «Pudet nos et vulnerum, quae per scelerata illa bella intestina invicem nobis infliximus, et fratrum, civium occisorum. Quid sceleris non commisimus?» Virg. Ge. 2, 340: *gaudent perfusi sanguine fratrum*, iidem de civibus.

35. 36. *nefasti*] h. l. pro nefandi, nefarii, diri. Sic Plin. II. N. 4, 41, 48. *nefastum crimen* (scelus) usurpavit. Proprie: Illo (dies) nefastus erit, per quem tria verba silentur. Ovid. Fast. 4, 47. — Ad rem ipsam

Liquimus? unde manum iuventus
 Metu deorum continuit? quibus
 Pepercit aris? O utinam nova
 Incude diffingas retusum in
 Massagetæ Arabasque ferrum!

40

36. *Liquimus* B. — *manus* Pott. unus 44, Aldus, Lt. — 39. *defingas* Bc, duo Cruquii, tres Pott., Ct et Bentl. (Ut nos, ceteri nostri, etiam d.) — *recusum* unus Cruquii, Aldus, LC; *recoctum* malebat Bentleius.

efr. Lucanum 2, 448. in bello civili: *Infandum domini per viscera ferrum Exegit famulus; nati maduere paterno Sanguine; certatum est, cui cervix caesa parentis Cederet; in fratrum ceciderunt praemia fratres. — manum*] «Rectius manum, quam ut invenustum homoeoteleutum fiat, *manus iuventus.*» BENTL.

37. *Metus deorum* est ἐνσέβεια, timor deorum contra δεισιδαιμονία. Cfr. Sat. 2, 3, 293. Hinc proselytae Iudaicae religionis metuentes dei, non timentes. — *continuit*] Non prorsus synonymum verbo *abstinuit*, cum significet aliquem sapiente moderatione uti in abstinendo a rebus vetitis.

38. *O utinam*] Precatur, ut dea ferrum bellis intestinis hebetatum in novam formam reducat, ne ulum in eo sanguinis civilis remaneat vestigium, atque ut novos hos gladios in Massagetæ Arabasque, «justos hostes,» stringat.

39. *Diffingere* est aliter aliquid, ac prius fuerat, formare (reformare SCHOL. «refabrices», Gloss. Cod. Turic.) Od. 3, 29, 47; *neque Diffingit infectumque reddet.*

40. *Massagetæ*, Scythiae gens intra Imaum montem. Plin. H. N. 6, 47, de Scythiis: *Multitudo populorum innumera et quae cum Parthis ex aequo degat. Celeberrimi eorum Sacae, Massagetæ, cet.*

EXCURSUS

AD C. XXXV. vv. 47—28.

Ipsi scriptorum loci, quos appellamus, hi sunt. Macrobi. Sat. 4, 49 (p. 293.): *Argumentum caducei ad genituram quoque hominum — Aegyptii protendunt, deos praestites homini nascenti quattuor adesse memorantes, Δαίμονα, Τύχην, Ἐρωτα, Ἀνάγκην. — Necessitas nodo significatur; ubi vides aliud a clavis trabalibus cet. illius symbolum. Aeschyl. Suppl. 944. de populi scito: τῶν δ' ἐρήλωται τορῶς Γόμπος διαμπαῖς, ὥς μένειν ἀραρότως. — Pind. Pyth. 4, 74: τίς δὲ κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἄλοις; — Cic. Verr. Acc. 3, 21: ut hoc*

beneficium, quemadmodum dicitur, clavo trabali figeret. — Plaut. Asinar. 1, 3, 4: *Fixus hic apud nos animus tuus clavo est Cupidinis.* Ante omnia autem memorari hic convenit speculum Etruscum apud Vermigliolium *Iscris. Perugine* T. I. p. 43. Ed. pr., quod Müller *Denkm.* T. LXI. n. 307. ita describit: «*Diese treffliche Spiegelzeichnung bezieht sich auf die letzten Schicksale des Meleagros. Der Aetolische Held, Meliner genannt, steht mit betrübter Miene neben seiner Geliebten Atalanta, (Allenta), welcher er den Preis der kalydonischen Jagd zuerkennt. Gegenüber steht wahrscheinlich seine Mutter Althaea, welche ihren Bruder Toxeus (Tuxe stand, wie es scheint, am Rande) umfasst, der mit Atalanta um den Preis hadert. Dass dieser Streit, wobei Toxeus von Meleagros getödtet wurde, den Untergang des Meleagros selbst herbeiführte, wird durch die Hauptfigur angezeigt, die Todesgöttin Atropos (Athrpa), welche im Begriff ist, mit einem Hammer einen grossen Nagel festzuschlagen, das Symbol des unabwendbar festgestellten Geschickes.*» — Vitruv. 40, 42: *paenula cum catino cuneo traieclo continetur et coagmentatur.* — Id. 40, 48: *Per media spatia tignorum insecantur et exciduntur formae; in quibus excisionibus includuntur capitula catapultarum cuneisque distinentur, ne in contentionibus moveantur.* — Cicero Tim. 43: *crebris quasi cuneolis (Plato: γόμφους) inieclis.* — Vitruv. 2, 8: *cum ansis ferreis et plumbo frontes vinctae sint.* (Ansa igitur τὸ κέρειον fuisse videtur pro Horatii unco. Contra de carnificis unco Ovid. Ibdis 166: *Carnificisque manu populo plaudente traheris, Infususque tuis ossibus uncus erit.*) — Eurip. Androm. 266: καὶ γὰρ ἐπὶ πύργῳ σ' ἔχει τρηχτὸς (liquidum) μόλυβδος. — «*Nix dubitari potest his vv. 17—20. contineri descriptionem picturae vel sculpturae sive in valvis sive in fastigio templi conspiciuae.*» BOSSCHA. — Hesiod. *Erg.* 200: *Λευκοῖσιν φαρέεσσιν καλυπταμένῳ χρῶα καλόν — Αἰδῶς καὶ Νέμεσις.* — Statius Theb. 2, 314: (Polynices) *Respiciens descisse deos trepidoque tumultu Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamque Fortunae.*

CARMEN XXXVI.

Et thure et fidibus iuvat
 Placare et vituli sanguine debito
 Custodes Numidae deos,
 Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
 Caris multa sodalibus,
 Nulli plura tamen dividit oscula
 Quam dulci Lamiae, memor
 Actae non alio rege puertiae

5

XXXVI. Convivio adventicio celebrat Plotii Numidae reditum, qui cum Augusto ex Hispania, ubi ille bellum Cantabricum gesserat, a. u. c. 730. reverterat. (Augustus autem post triennii absentiam in Urbem rediit. Dio 53, 28.) Hoc sane probabile est, quamquam, ut notat Franke, Numida etiam aliquanto ante Augustum reverti potuerat. Similis argumenti est Od. 2, 7.

4. *fidibus*] «Fidicines hodie quoque Romae ad sacrificia adhiberi sicut tibicines nemo est qui nesciat.» SCHOL.

2. *Placare*] Omni sacrificio placantur dii, eorum pax imploratur, etiamsi irati non sunt. Aurel. Victor de Sex. Pompeio C. 84: Cum mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est eumque bobus auratis et equo placavit. — *debito*] «Diis debetur hostia votis susceptis promissa.» ΠΟΡΦΥΡ. Od. 2, 7, 47: obligatam redde Iovi dapem.

4. *Hesperia*] H. l. Hispania, ultima Occidentem versus regio; contra Od. 3, 6, 8. est Italia.

7. 8. *Lamiae*] De L. Aelio Lamia cfr. Od. 4, 26. — *non alio*] «eo-

dem.» Tacit. Germ. 5: non in alia vilitate pro «in eadem vilitate.» — *rege*] «rectore, moderatore, magistro.» Similiter Burras et Seneca rectores imperatoriae iuventutis dicuntur Tacit. Ann. 43, 2. — *puertiae*] syncope, ut Od. 2, 2, 2: *laminae*, Od. 4, 13, 20: *surpuerat*.

9. *togae*] Cognati inter se et amici filiis aequalibus uno eodemque die, quo magis sollemnis esset caerimonis, togam puram sive virilem (τὸ ἀπόρρητον καὶ τέλειον ἱμάτιον Plut. Ant. 74.) dabant, et quidem Liberalibus a. d. XVI. Kal. April. Cic. ad Att. 6, 4, 42.

10. *Cressa* -- *nota*] Plin. H. N. 7, 40: Vana mortalitas et ad circumscribendum se ipsam ingeniosa computat more Thraciae gentis, quae calculos colore (albo et nigro) distinctos pro experimento cuiusque diei in urnam condit ac supremo die separatos dinumerat atque ita de quoque pronuntiat. Eadem consuetudo vel in proverbium abiit, vel eam nonnulli etiam apud Graecos Romanosque imitabantur. Plin. Epp. 6, 44: O diem laetum notandum mihi candidissimo calculo! — *Cressa* i. q. alba,

Mutataeque simul togae.

Cressa ne careat pulchra dies nota, 40

Neu promptae modus amphorae,

Neu morem in Salium sit requies pedum,

Neu multi Damalis meri

Bassum Threïcia vincat amystide,

Neu desint epulis rosae, 45

Neu vivax apium, neu breve lilium.

Omnes in Damalin putres

candida, quia creta ex Cimolo, parva insula prope Cretam sita, a nautis Cretensibus Romam advehabatur.

41. 42. «Ne modum servet par-ciorque sit promus condus vel pocillator in amphoris ex apotheca depromendis, neu cessemus Saliorum, Martis sacerdotum, in modum saltare;» quae exsultantis laetitiae demonstratio inter sodalium dumtaxat computationes concessa erat. Cfr. Od. 4, 4, 28. Ceterum *Salium* hic et Od. 4, 4, 28. pro *Saliorum*, ut Epp. 2, 4, 244. *Bocotum* pro *Bocolorum*.

43. *multi - meri*] «libacissima.» Cie. ad Fam. 9, 26: *hospes non multi cibi, sed multi ioci.* — *Damalis* haud infrequens libertarum nomen in Inscriptt. Miro casu (ut Lalage, ut Chloe) in Blanchinii Columbario libertarum Liviae pag. 33. est: *DAMALIS. LIVIAE. SARCINATRIX.*

44. *Bassum*] filium fortasse Q. Caecilii Bassi a. u. c. 709. ducis partium Pompeianarum. Nonnullis idem videtur cum Basso Propertii 4, 4, 4. Ovid. Trist. 4, 10, 47. — *Threïcia* — *amystide*] *ἄμυστις, συνεχής πόσις.*

Hesych., potu labris nunquam clausis (*ἄμυστι, ἀπνευστι*), antequam poculum siccatum sit, uno ductu, ut ait Schol., hausto, qui Thracum mos erat; unde Rheseo Hector eam exprobrat in Rheseo 403. Ed. Vater: *οὐκ ἐν δαμνίοις Πηνελὴν ἀμυστι* ὥς σὺ δεξιούμενοι, ubi Schol. Vatic. *ἐπὶ τῆς ἀπνευστι πόσεως.* Cfr. Od. 4, 27, 2. Hoc igitur dicit: «Bassus, alias satis modicus in bibendo, tanto hodie gaudio abripiatur, ut ne Damalis quidem, strenua illa potatrix, cum in amystidis certamine superare queat.

46. *vivax*] «diu virens.» Theocr. 43, 42: *θάλλοντα σέλινα.* Nicand. Ther. 214: *σέλινα ἀειφυλλον.* Anacr. Fr. 53. B.: *Ἐπὶ δ' ὄφρ' ὄσιν σελίνων στεφανίσκους Θέμειροι θαλείαν ὀρήτην ἀγάγωμεν Διονέσας.* Sic *vivaces hederas* dixit Seneca Oedip. 435. Virg. Ecl. 6, 68: *Floribus atque apio crines ornatus amaro.* Cf. Od. 2, 7, 23. 4, 11, 3. — *breve lilium*] Od. 2, 3, 43: *nimum breves Flores — rosae.*

47. *putres*] «Oculos marcescentes, molles et cupidine natantes (*lustern schinachtend*) defigent in Da-

Deponent oculos, nec Damalis novo
Divelletur adultero
Lascivis hederis ambitiosior.

20

CARMEN XXXVII.

Nunc est bibendum, nunc pede libero

malin, nec tamen propterea *divelletur* ab amatore (*novo*, quia tunc primum redierat), quemadmodum alia fortasse faceret vel pudore tacta, vel alium juvenem, ut in tali convivio, amplexatura.» Pers. 5, 58. *ille In Venerem putris, ὕψος, τακερός.*

48. *Deponent*] «quia, ut res alibi depositae non moventur, in illa intuenda immobiles manebunt.» Utique singulare est v. *deponere* pro «defigere, intendere.»

49. *adultero*] casu sexto, non tertio. Sic Od. 4, 37, 3: *depromere Caecubum cellis avilis*. *Adulter* autem h. l. ut Propert. 2, 29, 38. Cynthia ad poetam: *Aspice, ut in toto nullus mihi corpore surgat Spiritus admissus notus adulterio, pro concubitu*. Est igitur: «Quamvis omnes convivae Damalin amplecti cupiant, illa tamen amoris gaudia uni Numidae, novo adultero, concedet.»

20. *ambitiosior*] Prima voc. significatione usus est: «Artius Numidam complexa, quam solet hedera lasciva, modo huc, modo illuc vaga, serpens atque cortici se inflectens *ambire*, circumplicare arbores.» Eadem comparatio Epod. 45, 5. et Catull. 61, 33: *Mentem*

amore revinciens, Ut tenax hedera huc et huc Arborem implicat errans.

XXXVII. Primo statim de Cleopatrae morte nuntio accepto sodales hortatur, ut totos in laetitiam se effundant; ita tamen, ut generosum reginae animum ipse quoque ultro agnoscat atque admiretur. Cfr. Virgil. Aen. 8, 675 seqq. Propert. 3, 44, et 4, 6. Lucan. 40, 33. De Antonio, utpote Romanus de Romano, hic prorsus silet; neque illi, sed Cleopatrae duntaxat, Octaviani iussu bellum indixerat senatus (Dio Cass. 50, 6.), nec de collega in triumphatu triumphavit victor. Nuntius autem de utriusque interitu Romam perlatus est autumno a. u. c. 724. a M. Tullio Cicerone, oratoris filio, consule tum suffecto.

1. Initium duxit ex Alcaei Fragm. 20. Bergk. p. 575: *Νῦν χοῇ μεδούσῃν καὶ τινὰ πρὸς βίαν Πίνην, ἐπειδὴ γὰρ θάνατο Μόρσαλος* (Lesbi tyrannus). In reliquis autem Alcaeum imitari vix potuit, cum nimis arte omnia ad Cleopatram referantur. — *Nunc est bibendum*] «Nunc demum rursus bibere concessum est.» Cfr. v. 5. — *nunc pede libero*] «Effusa laetitia hodie potemus et saltemus.» Od. 3, 48, 45: *Gaudet* — *pepulisse*

Pulsanda tellus, nunc Saliaribus

Ornare pulvinar deorum

Tempus erat dapibus, sodales.

Antehac nefas depromere Caecubum

5

Cellis avitis, dum Capitolio

Regina dementes ruinas

Funus et imperio parabat

fossor Ter pede terram. Ennius Ann. 1, 2: *Musae, quae pedibus magnum pulsatis Olympum.* — *pede libero*] «agili, interdum numero non optime servato; libere tripudiante.»

2. 3. Ritum igitur lectisternii in supplicationibus dis post insignem aliquam victoriam a senatu decretis applicat ad diem cum sodalibus laetissime celebrandum. Talia autem sollemnia coniuncta erant cum epulis opiparis. Od. 2, 14, 28: *Pontifcum-coenis.* Cic. ad Att. 5, 9: *epulari Saliarem in modum.* — *pulvinar*] «*Pulvinaria* dicebantur aut lecti deorum aut tabulata, in quibus stabant numina, ut eminentiora viderentur.» ACR. Supplicationem igitur illico habendam esse dicit.

4. *Tempus erat*] Concisa temporum attractione: «factum illud iam dudum oportebat atque etiam nunc oportet;» quo ipso cessationem reprehendit. Aristoph. Eccl. 877: *τί ποδ' ἀνδρες οὐχ ἤκουσαν; ὅρα δ' ἣν πάλαι.* Ovid. Trist. 4, 8, 25: *Tempus erat nec me peregrinum ducere caelum Nec siccam Gelico fonte levare silim.* Atque etiam nunc sic Itali: *ora ben era tempo d'ornare* ecc. In prosa orat. pro nunc erat de re proxime instante usitatius esset iam iamque,

ut Tacit. Ann. 42, 43: *iam iamque Bosporum invasurus habebatur.*

5. *Antehac*] bisyllabum, ut apud Ennium Fr. p. 269. Hessel. *Antehac*, in luctu publico. — *Caecubum*] vinum generosissimum. (Plin. H. N. 14, 8.) Epod. 9, 4: *repostum Caecubum ad festas dapes.* Ager est Latii prope Fundos ad viam Appiam.

6. *Cellis avitis*] «vinum iam ab avis nostris in apothecis conditum.» — *Capitolio*] Lucan. 10, 62: *Terruit illa sua, si fas, Capitolia sinistra.* Capitolium autem sanctissimum Romanis pignus aeternitatis imperii. Od. 3, 3, 42. 3, 30, 8.

7. 8. *Regina*] vocabulum per se Romanis inuisum. In veris Cleopatrae nummis appellatur *ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ.* — *dementes ruinas*] «dementer cogitatas;» «quas demens Capitolio minitabatur;» fere ut Virg. Aen. 2, 576: *scleratas sumere poenas.* Cleopatra ipsa demens, insana dominandi libidine abrepta, urbis Romae regina fieri volebat, quod si assecuta esset, eversum foret imperium Romanum atque in tyrannidem orientalem mutatum. Florus 4, 14: *Haec mulier Aegyptia ab ebrio imperatore pretium libidinum Romanum imperium petiit.* — *Funus et*] Particula

Contaminato cum grege turpium
 Morbo virorum, quidlibet impotens
 Sperare fortunaque dulci
 Ebria. Sed minuit furorem
 Vix una sospes navis ab ignibus,
 Mentemque lymphatam Mareoticō

40. Morbo virorum] Opprobriorum malebat Bentl.

et saepe sic postponitur. Cf. Od. 4, 2, 9. 4, 42, 11. 4, 43, 6. 4, 48, 39 cet.

9. Contaminato] «cum turba spadonum atque exoletorum suorum.» Hos multa cum acerbitate vocat *gregem contaminatum* (impurum ac foedum) *virorum morbo turpium*, id est, qui turpi morbo illicitae libidinis laborabant, morbosorum spadonum; morbus enim ut νόσος et πάθος de impura voluptate. — V. *turpium* autem, ut *contaminato*, imprimis ad animum refertur insana libidine flagrantem, etsi etiam externa horum hominum species plerumque foeda est. Cfr. Epod. 9, 44: *Romanus* — *spadonibus Servire rugosis potest* (praesertim Pothino et Mardioni). Contemplim etiam v. *grege*. Suet. Tit. 7: *spadonum greges*. — V. *virorum*, in quo multi haeserunt, est *κατ' εἰρωνείαν* dictum pro eo, quod alii, Virgilius, Livius, Martialis 3, 91, 9, 24. spadones *semiviros* vocant. Gregorius Nazianz. in Epitaphio Basilii Ed. Paris. 4778. pag. 806. eunuchos vocat τοὺς ἐν γυναιξὶν ἀνδρας, ἐν ἀνδράσι γυναῖκας.

40. 41. Impotens dicitur, qui, cum sui compos non sit, propterea quidlibet audet et quamvis cupidini-

nem explere gestit. Cic. ad Fam. 4, 9, 3: *victoria* — *etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit.* De constructione conf. ad Od. 4, 35, 2. — *dulcis* vocatur *fortuna* nimis blanda et propterea fallax atque exitium allatura.

42. Ebria] «rebus secundis elata et impos mentis,» solito etiam Graecis tropo. Anacr. Fragm. 47. p. 405. Bergk.: μεθύων ἔρωτι. Theophr. apud Stob. Tit. 10, 12: μεθύων ταῖς φιλονεικίαις. Demosth. Phil. 4. p. 54: οἶμαι ἐκείνον μεθεῖν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων.

43. Vix una] «quod vix una navis sospes erat.» Haase ad Reisig L. Gr. pag. 634. In pugna Actiaca commissa IV. Non. Sept. a. u. c. 723. regina quidem evasit cum classe sospite, sed Antonii classis plus quam CCC. navibus constans paene tota igne deleta est, excepta praetoria triremi, qua ipse fugit dux devictus. Plut. Ant. 68. Dio 50, 35.

44. lymphatam] «νυμφόπληκτον, vano pavore territam et consternatam neque iam sui compotem, ita ut vix inito proelio, Antonii rebus etiamtunc integris, repentimam fugam capesseret.» Ovid. Heroid. 4, 49: *quas Dryades Faunisque bicornes Numine contactas attonuere*

Redegit in veros timores

45

Caesar, ab Italia volentem

Remis adurgens, accipiter velut

Molles columbas aut leporem citus

Venator in campis nivalis

Haemoniae, daret ut catenis

20

Fatale monstrum: quae generosius

suo. Halieut. 49: *animalia - Aut vani semper quatiunt lymphata timores*. Lucan. 7, 486: *lymphato trepidasse metu*. Pavorem autem illum παννυχόν tribuit Mareotico, effusus illis cum Antonio comperationibus. Mareoticum vinum dulce, odoriferum et leve ad Mareoticam paludem circa Maream, oppidum Aegypti inferioris prope Alexandriam. Strabo 47, 44. p. 527. Athen. 4, 60. p. 33. Contra vile est Lucano 40, 460.

45. *Veri timores* opponuntur lymphaticis, ab animi errore profectis.

46. *ab Italia*] Quia processerat usque ad Actium, e regione Italiae. Iunge *ab Italia volentem*, non: *ab Italia remis adurgens*. Rem poëlice ita proponit, ac si Octavianus Cleopatram statim post victoriam in Aegyptum usque persecutus esset, cum tamen demum a. u. c. 724. se ipsa interfecerit.

47. *accipiter* cet.] Imago, quae quasi in proverbium abiit. Iliad. 2, 438: *Πηλεΐδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς*. *Ἦύτε κίρκος ὄρεσθιν, διακροτάτος πετηνῶν, Ῥηιδίως οἴμῃσιν μετὰ τρήρωνι πέλειαν*. ἢ δέ θ' ἔπαυθα φοβεῖται κτλ. Ovid. Met. 5, 606: *Ut solet accipiter trepidas agitare columbas*. Ad xv. *accipiter et venator ex*

praeced. cogitatione supple *adurget*, premit.

49. 20. *Haemoniae*] poëticum Thessaliae nomen. Rhianus in Schol. Apollon. 3, 1089: *Αἰμονίην ἀφ' Αἰμονος* - ὁ δ' αὖ τέκε Θέσσαλον Αἰμων. *Nivalis* autem Thracia apud Eurip. Andr. 215: *Θρηκὴν χιόνι τὴν κατὰ ὄρετον*. Sic poëta vicinam Thessaliam *nivosam* nominat. Vel potius intellige de hiberno tempore, quo potissimum vacabant venationi. Sat. 2, 3, 234. — *daret ut catenis*] In eo enim omnia reposuerat Octavianus, ut illam triumpho reservaret. Plat. Ant. 78: *τὸν Προκλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἣν δύνῃται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρης ζωῆς κρατῆσαι*. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἤγειτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν αὐτήν.

21. *Fatale*] «fato destinatum ad perdendum prope imperium Romanum.» — *monstrum: quae*] Constructio πρὸς τὸ σημαίνουσιν, ut Odyss. 2, 90: *ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαιος, Χρύσειον σκηπτρον ἔχων*. Terent. Eun. 4, 3, 3: *Seculus postquam ludificatus est virginem*. Plato Euthyd. 273. D.: *τὸ μισρακίον* -- ἀπορήσας. Cic. ad Fam. 4, 9, 43: *illa furia muliebrium religio-*

Perire quaerens nec muliebriter

Expavit ensem nec latentes

Classe cita reparavit oras.

Ausa et iacentem visere regiam

Voltu sereno, fortis et asperas

25

24. *repetivit* Cod. Valic. Reginae; *penetravit* malebat Bentl., *repe-*
davit Titius, *peraravit* Bouhier, *remeavit* Oeseke, *recreavit* Bosscha,
properavit Guaccius, *trepidavit* Hammerstein. — 25. *iacentem* Cod.
Bersmanni prob. Bentleyo.

num, qui cet. Liv. 38, 46: *tantae*
corporum moles — *in fugam conste-*
ruunt sunt. — Etiam Florus 4, 11. *mon-*
strum eam appellat et Lucano 40,
58. est: *Dedecus Aegypti, Latū fe-*
ralis Erinnyis.

22. 23. *Perire quaerens*] «mortem
appetens viasque moriendi omnes
investigans.» Amat autem Horatius
rariorem hanc v. *quaerendi* cum
infinitivo constructionem. V. ad Od.
3, 4, 39. — *nec muliebriter*] Vellei.
2, 87: *Cleopatra frustratis custodi-*
bis illata aspide, morsu eius sane
expers muliebris matris spiritum red-
didit. — *Expavit ensem*] Plut. Ant.
79: *Θεασαμένη τὸν Προκλήϊον*
ὤρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι (πα-
ρεξωσμένη γὰρ ἐπύργανέ τι τῶν
ληστορικῶν ξικριδίων) προσδραμὼν
δὲ ταχὺ αὐτὴν ἐκώλυεν.

23. *nec latentes*] Narrat Plut. Ant.
69. de transvehendis e Nilo in si-
num Arabicum navibus eam cogi-
tasse et inde ἔξω κατοικεῖν vo-
luisse; abiecissem tamen hoc consi-
lium, cum naves aliquot primum
transmissas ab Arabibus combustas
audisset. Dio 51, 6: *ἤτοιμάζοντο*
ὥς καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν, ἃν τι κα-
τετείξη, πλευσσομένοι — *ἣ καὶ*

πρὸς τὴν ἰονθρὰν θάλασσαν με-
ταστησόμενοι.

24. *Classe cita*] «velociter navi-
gantē», non: «mota atque trans-
lata», quae notio in v. *cita* non
inest. — *reparavit*] «Spe novi regni
condendi alias sibi parare et asse-
qui studuit regiones pro illis, quas
amittendas Caesarique relinquendas
esse videbat, id est, pro Aegypto.»
Sic interpretor conferens Franco-
gallorum *regagner*.

25. *iacentem*] «delectam a fastigio
suo, afflictam ac desolatam.» Cic.
Orat. 67: *depressam, caccam, iacen-*
tem domum. Eandem Od. 4, 14,
36. *vacuam aulam* nominat, ubi,
ut ait C. Rabirius Ed. Kreyss. p.
246: *deforme coactum Omne vaga-*
batur leti genus, omne timoris.

26. Noli construere: *voltu sereno*
fortis, et *ausa tractare*, sed *fortis*
tractare, adeo fortis, ut attricaret,
manibus versaret, aspides *asperas*,
non tam propter squamas, quam
«saevas, iratas», ut Virg. Ge. 3,
433: *anguis* — *asperque sili atque*
exterius aestu.

28. *combiberet*] «ut mortiferum
virus penitus imbiberet.» Artes
combibere tropice dixit Cic. de Finn.
3, 2, 9. — Cfr. de hoc mortis genere

Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior,
Saevis Liburnis scilicet invidens 30
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

28. Pectore Cod. Mentel.

C. Rabirium Ed. Kreyssig. p. 226: *Ille* — pendente suis cervicibus aspide mollem Labitur in somnum trahiturque libidine mortis. *Κεντήματα* λεπτὰ in eius brachio apparuisse tradit Dio 51, 44. Virg. Aen. 8, 696: *Regina in mediis patrio vocat agmina sistro, Necdum etiam geminos a tergo respicit angues.*

29. *ferocior*] «Animosior etiam facta, postquam certum moriendi consilium cepit.» Est potius abl. absolutus quam instrumentalis, ut nonnulli volunt: «per mortem liberatam ferocior facta.» Lucan. 4, 534: *stabat devota inventus, Damnata iam luce feror.* Stat. Theb. 42, 760: *Iam letale furens atque audax morte futura.*

30. *Saevis*] «hostilibus ipsique ultimam triumphi ignominiam minitantibus.» — *Liburnae* (*Λιβυρ-νίδες*) naves; parva ac velocia navigia, ad eorum similitudinem constructa, quibus olim Liburni, Illyrica gens, piraticam exercentes usi

erant, fere biremes. Silius 13, 240: *agilis Liburna.* Harum maxime opera Antonii naves apud Actium disiectas esse Dio et alii testantur. — *invidens*] «iis (propter generosum contemptum) minime concedens.»

31. *Privata*] «pristina dignitate spoliata, non iam regina.»

32. *Non humilis*] «immo generosissima.» «Nam et T. Livius refert, illam, cum de industria a Caesare indulgentius tractaretur, identidem dicere solitam: *Ὁν θριαμβεύσομαι.*» Πορφυρ. Cfr. Flor. 4, 44. In triumpho postea Cleopatrae imaginem alligatis brachio aspidibus circumlatam esse docet Propertius 3, 44, 52: *Accepere tuae Romula vincla manus. Brachia spectavi sacris admorsa colubris Et trahere occultum membra soporis iter.* — Sapienter autem poeta desinit in proponenda nobis ferocis reginae iamiam moribundae imagine, neque ad exultationem redit, a qua carmen exorsus erat.

CARMEN XXXVIII.

Persicos odi, puer, apparatus,
 Displacent nexae philyra coronae;
 Mitte sectari, rosa quo locorum
 Sera moretur.

Simplici myrto nihil allabores
 Sedulus curo: neque te ministrum
 Dedecet myrtus neque me sub arta
 Vite bibentem.

5

6. *cura* Benth. conl.; *curae* e Cod. Bodleiano (memorato etiam a Benthleio) Cuningh. et Zell. (*Curo* omnes mei et Pottierii.)

XXXVIII. Auctumni tempore se sub trichila uno puero a cyatho comite non floreis corollis, sed myrto dumtaxat redimitum potaturum significat.

4. *Persicos* -- *apparatus*] Admonet nos Lambinus coenae sumptuosissimae Pausaniae iussu post victoriam Plataeensem a Persis captivis paratae et ab illo derisae. Postea tamen idem epulabatur more Persarum luxuriosius, quam quā adorant perpeti possent. Corn. Nep. Paus. 3. Xenoph. Cyrop. 8, 8, 45: ἀλλὰ μὴν καὶ θρηπτικώτεροί γε νῦν πολὺ ἢ ἐπὶ Κέρου εἰσι. — *odi*] «Minime iis delector.» — *puer*] Frequenter sic pocillatores suos alloquebantur Lyrici. Anacr. Fr. 62. B.: Ἀγε δὴ, φίλῳ ἡμῖν, ὦ παῖ, Κελέβην.

2. *philyra*] tenuissima tiliae corticis membrana interior, qua utebantur in nectendis coronis, varios inde lemniscos sive taenias textentes. Phurnutus c. 23: πρὸς τὰς στεφανῶν πλοκάς εἰσάγει τῇ φιλύρᾳ κεκρήσθαι μᾶλλον.

3. 4. *Mitte*] «Omitte inquirere, ubi sub exitum auctumni rosae etiam nunc apud coronarum propolas (*coronarias* Inscr. m. Lat. N. 4472., *corollarias* N. 4473.) reperiantur.» — *rosa* -- *Sera*] auctumnalis vel hibernam. Sic Lucianus Nigrin. §. 34: τοὺς μέσον χειμῶνος ἐπιπλαμένους ῥόδων καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ παρὰ καιρὸν ἀγαπῶντας. Pacatus in Paneg. Theod. 14: Delicati illi ac fluentes parum se tantos putabant, nisi luxuria vertisset annum, nisi hibernae poculis rosae immatassent.

5. *allabores*] «ut praeterea laborem ullum suscipias.» Hoc v. unus est usus Horatius h. l. et Epod. 8, 20. — «Noli nimis sedulo rosas superaddere myrto semper viridi ac propterea semper facile inveniendae. Non *curo*, nolo hoc facias.»

7. *neque me*] «hominem simplicem neque opulentis adnumerandum.» — *sub arta*] «densa, spissa trichila sive pergula, ἐπαμπέλῳ, vitibus tecta atque ideo umbrosa.»

Q. HORATHI FLACCI
CARMINUM

LIBER SECUNDUS.

CARMEN I.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos
Ludumque Fortunae gravesque

1. De tempore, quo compositum videtur hoc carmen, et de Asinio Pollione, cui inscriptum est, vide Excursum.

1. *Motum*] bella intestina, quae primordium ceperant inde ab a. u. c. 694., Q. Caecilio Metello Celeret et L. Afranio coss., quo anno Caesar, Pompeius, Crassus societatem rei publicae ad suam voluntatem regendae inierunt, quem priorem triumviratum, etsi minus recte, cum magistratus non fuerit, volgo appellant. Bellum ipsum civile demum post decennium erupit. — *civicum*] ut Od. 3, 24, 26. *civica rabies*, forma antiquior, ut *hosticus*, a poetis servata; in formula *coronam civicam dare* tralatitia mansit.

2. *causas*] caedem Crassi, mortem Iuliae, ambitionem aemulationemque Caesaris et Pompeii cet. — *vitia*] partim Crassi in expeditione adversus Parthos suscepta,

partim Pompeii eiusque partium; quibus de vitiis acriter conqueritur Cicero ad Fam. 7, 3: *extra duces paucosque praeterca (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem.* — *modos*] «et singulas rationes, quibus utraque pars usa erat in his contentionibus civilibus, et totius belli tenorem.»

3. 4. *Ludumque Fortunae*] «varias vicissitudines ludibriumque Fortunae praesertim in interitu et Pompeii et Caesaris.» — *graves*] Caelius ad Fam. 8, 44, 2: *Sic illi amores et invidiosa coniunctio (inter Caesarem et Pompeium) non ad occultam recidit obtreccionem, sed ad bellum se erupit.* Cf. Cic. Philipp. 2, 40, 23. Vell. 2, 44: (Caesare) *consule* (a. u. c. 695, sed accuratius Horatius *Metello consule*, a. u. 694.) *inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum*

Principum amicitias et arma

Nondum expiatis uncta cruoribus,

5

Periculosae plenum opus aleae,

Tractas et incedis per ignes

Suppositos cineri doloso.

5. *uncta* Bentl. coni.

nec minus diverso quamquam tempore ipsis exiliabilis (Horatii gravis) fuit. — arma] Ut distinguas a bello v. 2., cogita de singulis pugnis, imprimis de Pharsulo, Thapso, Munda.

5. *Nondum expiatis*] Quia nimiae etiam post Antonium oppressum remanebant scelorum civilium reliquiae, longo tantum Octaviani principatu removendae. Od. 1, 2, 29; *Cui dabit partes scelus expiandi Iuppiter?* — *uncta*] «polluta.» Verbum quod Bentleio vix Latinum videbatur, firmatur a Silio 9, 43: *hostilique unguere primus Tela cruore.* — *cruoribus*] «sanguine saepe ac multis locis effuso.» Sic *αἵματα* crebro apud Tragicos. Aeschyl. Suppl. 263: *παλαιὸν αἱμάτων μύσματος.*

6. *aleae*] de incerto ac fortuito eventu cuiusvis incepti, ut «lacta est alea, ἀπεξείχθη κέρως.» Ideo autem periculosum Pollionis vocat inceptum, quia vix aliter fieri poterat, quam ut in tantis tamque acerbis partium studiis, nondum prorsus sopitis, hunc vel illum, filios quoque et amicos eorum, quorum magnae in bello domestico partes fuerant, etiam vero simpliciter patefacto laederet.

7. *ignes*] Proverbia speciem habet. Suidas: *Ἐν πυρὶ βέβηκας*]

Τοῦτο ἐπιλέγειν χρὴ ἐν τοῖς ἐν ἐπισφαλεῖσι καὶ ἐπικινδύνοις πράγμασι ἐμφιλοχωρεῖν ἐθέλοντι. Propert. 1, 5, 5: *properas ultima nosse mala, Et miser ignotos vestigia ferre per ignes.* — Res a Pollione suscepta quam ardua sit et quam magnos spiritus requirat, ei ideo ante oculos ponit, quod difficultas ipsa virum generosum ad curam perficiendam excitare debebat. Simul autem ostendit, quanta de Pollionis historia popularium sit expectatio.

9. *Paulum rarius pro: parumper, auf eine kleine Weile, paultisper, eine kleine Weile lang.* Doederlein *Synon.* 1, 8, 115, «Donec absoluta sit historia tua, per breve tempus utique vacare tibi placeat a componendis tragoediis.» Sat. 1, 40, 42: *Pollio regum Facta canit pede ter percusso.* Virg. Ecl. 3, 86: *Pollio et ipse facit nova carmina;* intellige novi generis tragoedias. Ecl. 8, 10: *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.* — Nihil ex iis superesse videtur nisi haec vv. apud Charisium I. p. 56. Lind.: *Veneris antistita cupras*, id est, bonae, benignae; ex quibus tamen ipsis antiqui sermonis quaedam affectatio elucet. Contra quod ad argumenti tractationem attinet, novum tragoediae genus sectatus esse

Paullum severae Musa tragoediae

Desit theatris: mox ubi publicas

40

Res ordinariis, grande munus

Cecropio repetes cothurno,

Insigne maestis praesidium reis

Et consulenti, Pollio, curiae,

videtur, id est, oppositum Enniano, Pacuviano, Acciano, quodque devitaret Graecorum imitationem nimis artam et apertam. — *severae* Ovid. Amor. 3, 4, 44: *Venit et ingenti violenta tragoedia passu; Fronte comae torvae, palla iacebat humi.*

10-12. *Desit theatris*] «sese subtrahat scenae, remota maneat a scena, quoniam quidem utrique operis simul vacare non quis.» Demonstrant haec vv. publice actas, non tantum lectioni destinatas fuisse Pollionis tragoedias, cum illud nemo negarit. — *mox ubi cet.*] «Ubi publicas res, id est, res inter cives et in senatu et in foro et in ipso bello intestino gestas, eo ordine, quo gestae sunt atque inter se connexae erant, exposueris.» *Ordinariis* (ut *αὐριάρ-τεται*) utique de historia componenda, non de civitate ordinanda. Ac prorsus similis est usus v. *componere*. Seneca Praef. ad Quaest. nat. L. 3: *consumpsere se quidam, dum acta regum externorum componunt quaeque passi invicem ausique sunt populi.* *Res publicae* h. l. pro «negotiis publicis», τοῖς πολιτικοῖς, imprimis statu rei publicae variisque eius vicissitudinibus, quas per bella civilia erat experta. Plautus Mil. gl. 2, 4, 25: *magna rei publicae gratia.* Cic. de Orat. 4, 44: *sine multa pertractatione*

omnium rerum publicarum. Suet. Ner. 9: *Matri summam omnium rerum publicarum privatarumque permittit.* — *munus*] Quidquid aliquis suscipit, hoc eius sit *munus*, partes, Aufgabe. Sic Pollionis *munus* tragoedia, ad quam post historiam elaboratam denuo se applicet optat poeta. — *Cecropio iugiter cothurno innixus*, quia apud Athenienses, inventore Thespi, floruit hoc poësis genus.

13. 14. Iam pergens in Asinili meritis exponendis, cum ut oratorem forensensem et senatorem dilaudat. Quintil. 12, 11, 28: *An Pollio et Messala, qui iam Cicerone tenente arcem eloquentiae agere coeperunt, parum in vita dignitatis habuerunt, parum ad posteros gloriae tradiderunt?* — *maestis - reis*] ut cum defendit Nonium Asprenatem, Moschum (Epp. 4, 5, 9. collatis Schol.), Apollodorum, omnes veneficii reos. — *Senatus autem praesidium* appellatur propter sententias e re publica in eo dictas. — Proprie consul *consult* senatum, cum sententias rogat hac formula: DIC M. TULLI (Sal. Cat. 48: *consulente Cicerone senatus decernit.*); tum ipse senatus *consulere* dici potest, id est, deliberare, ut Sal. Cat. 52. antiquis Romanis tribuit *animum in consulendo liberum*; nec vero cum aliis explicandum: *consulenti* scilicet te.

Cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

15

Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt,
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque voltus.

20

46. *Delmatico* B: *Dalmatico* bStc,LCIF. Item Bendl. et MJ.

46. *Delmatico*] VIII. Kal. Nov. a. u. c. 745. cum debellasset Parthinos, populum Illyrici, Delmatiae finitimum. Scripturam *Delmatia* praebent Inscriptiones (Grut. p. 96, 4. in inscript. a. u. c. 763: *BELLO DELMATICO.*), Fasti triumph. Capitol. p. CLIX., interdum et Codices, ut h. l. antiquissimus noster B.

47. *Iam nunc*] Fingit se iamiam vel ante lectam Asinii curam summa Pollionis arte historica atque *ἐναργεῖα* in medias res abreptum esse, exempli causa, in ipsam pugnam Pharsalicam, neutiquam vero, ut alii opinantur, in bella externa, quae a Pollione nunquam narrata sunt.

48. *Perstringis aures*] *Perstringere* dicitur de auribus acuto vel terribili sono percussis, *praestringere* de oculis subito splendore vel fulmine prope caecatis. — *litui*] Lucan. 4, 237: *stridor lituum clangorque tubarum* Non pia concinuit cum rauco classica cornu.

49. *fulgor*] Quintil. 40, 4, 30: *qualis est ferri fulgor, quo mens simul visusque praestringitur*. Tac. Germ. 43: *primi in omnibus proeliis oculi vincuntur*. — *fugaces*] Prolepsis est poetica: «eo, quod terrentur,

fugam mox capturos;» nisi mavis cum Porphyryone de velocitate equorum accipere, «*die flüchtigen Rosse.*»

24. *Audire*] partim contionantes, ut ante pugnam Pharsalicam Pompeium, Labienum, Caesarem, partim in ipsis proeliis milites suos ad fortiter pugnandum exhortantes. — Omnino autem haec omnia (strepitus litorum, fulgor armorum, ducum militaris eloquentia) cum ex Pollionis historia lecta ad Horatii mentem perventura camque vehementer percussura sint, rectissime per zeugma uno *audiendi* verbo utitur. Huius autem figurae Graecis, Romanis, Italis magis quam septentrionalibus populis usitatae osor ubique fere exstitit Bentleyus, ut Od. 3, 40, 5. Illustria sunt exempla Aeschyl. S. c. Th. 403: *κτύπον διδορκα*. Pind. Pyth. 4, 404: *οὔτε ἔργον οὔτ' ἔπος-εἰπών*.

22. *sordidos*] Plin. H. N. 7, 29. de Alexandro M.: *taedebat unguenti bellatorem et militia sordidum*. Sunt igitur aspersi pulvere medio in tumultu excitato, qui pulvis ipso illorum fortitudinem atque audaciam demonstrat. Marius apud Sal. lug.

Audire magnos iam videor duces
 Non indecoro pulvere sordidos,
 Et cuncta terrarum subacta
 Praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior
 Afris inulta cesserat impotens

25

24. *Videre* Bentl. conl., in quam inciderat iam Beroaldus ad Cic. Tusc. 5, 39.

85: sudorem, pulverem et alia talia nobis relinquunt nobiles.

23. *subacta*] a Caesare. Vellei. 2, 56: Caesar omnium victor regressus in urbem -- quinque egit triumphos, Gallicum, Ponticum, Alexandrinum, Africum, Hispaniensem.

24. *atrocem*] Atrocitas h. l. in laude ponitur, ut apud Iuvenal. 2, 44: *Hispida membra quidem et duras per brachia setae Promittunt atrocem animum, bellicosum; atrocem virtutem dixit Silius* 13, 369. Ferocem igitur dicit Catonem et imperterritum propter libertatis amorem atque virtutis conscientiam, qua fretus se interficere maluit quam submittere Caesari. Minus recte alii interpretati sunt de Catonis adversus Pompeium contumacia. — *Catonis*] Od. 4, 42, 35: *an Catonis Nobilis letum?* Florus 4, 2, 70: *Cato (Ulicae) accepta partium* (Scipionis et Iubae ad Thapsum) *clade nihil cunctatus, ut sapiente dignum erat, mortem etiam laetus accipit. Nam postquam filium comitesque ab amplexu dimisit, in nocte lecto ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animae docet, paululum quievit, tum circa primam vigiliam striclo gladio revelatum manu pectus semel*

iterumque percussit. Ausi post hoc medici violare virum fomentis. Ille passus, dum abscederent, rescidit plagas, secutaque vis sanguinis moribundas manus in ipso vulnere reliquit. (a. u. c. 708.)

25. Hinc, satis cum praedicasset Pollionis laudes, transit ad desolenda bellorum domesticorum calamitates ac scelera, in quibus poenam videt divinam. Hanc autem, poetica *phantasia* usus, potissimum tribuit Iunoni terribili Afro-rum atque Iugurthae ultrici. — *Iuno* apud poetas Latinos est dea patrona sive praeses Africae, quia sua cum Iunone Karthaginensium Astarten, quae in Inscriptionibus modo INVICTA CAELESTIS, modo IUNO CAELESTIS appellatur, confundebant.

26. *impotens*] h. l. prima significatione, «qui resistere non potuerant armis Romanis neque adeo ulcisci terras, quae in ipsorum fuerant tutela.» Di autem *excedunt* ex urbibus devotis, certa formula, quam nobis servavit Macrobius Sat. 3, 9., *evocati*. Eurip. *Tron.* 25. Neptunus: *Ἀείπω τὸ κλεινὸν ἴδιον βαμὸν τ' ἐμοῦς*. Virg. Aen. 2,

Tellure victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.

Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

30

Qui gurgēs aut quae flumina Iugubris

351: *Excessere omnes adytis arisque relictis Di.*

27. *nepotes*] Ante alios de iis cogitavit, qui ad Thapsum occiderunt, ubi Pompeianorum interfecti sunt X. milia. Bell. Afr. 86.

28. *Rettulit*] «vicissim obtulit pinculi causa tamquam *inferias Iugurthae* Manibus.» Iugurtham autem et Horatius et Propertius (in imagine non minus poetica 3, 5, 16: *Consule cum Mario, capte Iugurtha, sedes*) prae aliis regibus devictis memorasse videntur, quod tum omnium manu terebatur praeclara Salustii cura, ex qua ipsa primas bellorum civilium origines a Iugurthino bello esse repetendas poeta didicerat.

29. *pinguior*] Antiquissima imago. Aeschyl. Pers. 806, de Xerxis exercitu in Graecia relicto: *ἄλλον πλοῦσα Βοιωτῶν χθονί*. S. c. Th. 587: *Ἐγώ γε μὲν δὴ τήνδε πικρὰν χθόνα*. Virg. Ge. 4, 491: *Nec fuit indignum superis bis sanguine nostro Emathiam et latus Haemi pinguescere campos*. Petronius C. 124. *Ibidem de bello civili: horrida tellus Extulit in lucem nutritas sanguine fruges*.

30 - 32. *sepulcris*] Tumuli per campos exstantes quasi testes proeliorum sunt. — *Medis*] *Ipsis quo-*

que Parthis fama nuntiavit imperii Romani *ruinam*, summam calamitatem ac prope interitum.»

32. *Hesperiae*] adiectivum v. *ruinae*, hic de Italia, alibi de Hispania. (Od. 4, 36, 4.) — *sonitum*] in pedestri orat. «fragorem.»

33. *gurgēs*] Poetae hoc v. usurpant communi notione et maris (Virg. Ge. 4, 387: *in Carpathio Neptuni gurgite*.) et fluminis (Aen. 6, 296. de Acheronte: *Turbidus hic coeno vastaque voragine gurgēs Aestuat*.); hinc h. l. *gurgiti* subiunguntur *flumina* et *maria*; adiecto etiam v. *ora* consulto immoratur tristi huic imagini, nullum esse terrarum locum, qui Romano sanguine infectus non sit. Florus 4, 2, 6: *Si locum et spatium inspicias, ubi commissum est bellum civile, intra Italiam; inde se in Galliam Hispaniamque deflexit, reversumque ab occasu totis viribus in Epiro Thesaliaque consedit; hinc in Aegyptum subito transiit; inde respexit Asiam; inde Africae incubuit; postremo in Hispaniam reggravit et ibi aliquando defecit*.

34. *Daumiae*] adiectiv., Apulae, pro Romanis (caedibus) universe. Cfr. Od. 4, 22, 14.

37. Quasi nimis audacter sese

Ignara belli? quod mare Daunia

Non decoloravere caedes?

35

Quae caret ora cruore nostro?

Sed ne relictis, Musa procax, iocis

Ceae retractes munera neniae:

Mecum Dionaeo sub antro

Quaere modos levio re plectro.

40

extulisset, ab impetu vehementissimo repente se revocat, ut Od. 3, 3, 70. et iam Pindarus Ol. 9, 35: ἀπό μοι λόγον τοῦτον, στόμα, ῥῆπον. — *procax*] «petulans, proterva»; sed retinet originis a v. *procandi* notionem.

38. *Ceae -- neniae*] «Ne tu quoque nunc tractes mihi que inspires nenias, ῥήρον, cantus lugubres [Cic. de Legg. 2, 24.], quales olim composuit Simonides Ceus,» de quo Quintil. 10, 1, 64: *Simonidis, poetae tenerrimi, praecipua in commovenda miseratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus eius operis auctoribus praeferant.* — *munera*] *Neniae*, ut supra v. 44., *munera* sunt omnia ea, quae praestare

debet ῥήρον, ut laudem mereatur. *Retractare* est «nunc renovare, imitando exprimere et quodammodo repetere Simonidis carmina, wieder wie Simonides ertönen lassen.»

39. *Dionaeo sub antro*] *Dione*, *Veneris mater*, Iliad. ε, 370. Hinc Theocr. 15, 406: *Κέρι Διωναία*. Sed etiam apud Ovid. Fast. 2, 464, *Dione* appellatur ipsa *Venus*. Est igitur antrum *Veneri* dicatum, in quod ingresso poetae de amoribus tantummodo, non de rebus lugubribus, canere licet.

40. *levio re plectro*] Ovid. Met. 10, 150: *Cecini plectro graviores Gigantas -- Nunc opus est levio re lyra.*

EXCURSUS

AD C. I.

Horatius cum Pollioni permulta deberet (cfr. Sat. 1, 4, 40, 85.), consentaneum erat, ut lyrico etiam carmine eius laudes praedicaret. Nihilominus cum ille iamdudum refrigeratus esset ab Octaviano, haud intimus in eius amicitia videtur fuisse poeta, sed eodem fere genere necessitudinis usus, quae ei intercedebat cum Munatio Planco, cum Dellio, cum Salustio Crispo minore, cum ipso M. Agrippa, quibus singulis singula dumtaxat μέλη inscripsit. (Messalae obiter tantum meminit Od.

3, 24, 7 sqq. Sat. 4, 6, 42. et 40, 83. A. P. 374.) Attamen grati animi plenus eam occasionem Pollionis laudandi sumit, quam offerebat bellorum civilium historia ab eo composita vel iam recitata vel mox edenda. Singulari autem arte omnem Octaviani mentionem devitat: neutri enim grata res esse poterat, si qualicunque modo in tali praeconio se coniunctos vidissent. Scriptum videtur carmen circa a. u. c. 724—727.

C. Asinius Cn. F. Pollio natus a. 679. XXII. aetatis anno accersavit C. Catonem, iam adolescens *leporum Disertus puer ac faciliarum*, Catull. 42, 8.; mox militavit sub Caesare in Galliis et per totum bellum civile; a. 708. praetor factus est; deposito magistratu adversus Sextum Pompeium bellum gessit in Hispania ulteriore, cui eum praefecerat Caesar; ex qua provincia post Caesaris interitum tres ad Ciceronem misit epistolas (ad Fam. 40, 30—33.), in quibus etsi suum in remp. studium libertatisque defendendae voluntatem ostendit (Ep. 34: *Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint, quicumque is est, ei me profiteor inimicum.*), tamen re vera firmus propositus (Vell. 2, 63.) et Italianis partibus fidus, Pompeionis adversus fuit et mense Septembri a. 711. cum Antonio Lepidoque se coniunxit. A quo in Galliam Cisalpinam missus hanc in eius fide continuit ad annum usque 714., quo consul creatus est. Deinde a M. Antonio contra Parthinos, Illyrici populum circa Dyrrbachium, missus, a. 715. Kal. Nov. de iis triumphum egit (Dio 48, 44. Virg. Ecl. 8.) atque e manubiis primus bibliothecam publicam Romae dicavit. (Plin. 7, 3. et 36, 2.) Insequenti tempore ab Octaviano, ut secum contra Antonium in proelium Actiacum proficisceretur, rogatus, «Mea», inquit, «in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notiora. Itaque discrimini vestro me subtraham et ero praeda victoris.» (Vell. 2, 86.) A rebus civilibus deinde abstinens bonis artibus ac disciplinis operam navavit. Vitam tranquillam finivit in villa Tusculana a. u. c. 758. LXXX. aetatis suae anno. Virgilio, qui ei iam a. 714. Eclogam IV. inseripsit, et Horatio, qui scripta sua ei imprimis probari cupiebat (Sat. 4, 40, 83.), amicus; summus orator (Quintil. 42, 44, 28.), poeta, tragoediarum praesertim nobilis scriptor (Virg. Ecl. 8, 40). Historiam etiam bellorum civilium conscripsit, XVII. libris comprehensam, cuius honorificam scriptores antiqui mentionem faciunt.

CARMEN II.

Nullus argento color est avaris
 Abdito terris, inimice laminae
 Crispe Salusti, nisi temperato
 Splendeat usu.

II. Tac. Ann. 3, 30: *Finē anni* (u. c. 773.) concessit vita *Salustius Crispus*. Hunc equestri oriū loco C. Salustius, rerum Romanarum florētissimus auctor, sororis nepotem in nomen adscivit. Atque ille quamquam prompto ad capessendos honores aditu, Maecenatem aemulatus sine dignitate senatoria multos triumphalium consulariumque potentia anteit, diversus a veterum instituto per cultum et munditias, copiaque et affluentia luxu propior: suberat tamen vigor animi ingentibus negotiis par, eo acrior, quo somnum et inertiam magis ostentabat. Igitur incolumi Maecenate proximis, mox praecipuus, cui secreta imperatorum inniterentur —, aetate propecta speciem magis in amicitia principis quam vim tenuit. Compositum autem est carmen post a. u. c. 728., ut videtur, a 730.

1. color] Plin. 33, 3, 49: *color in argento clarior est* (quam in auro) *magisque diei similis est*. — *avaris Abdito terris*] Poëtica ratio haec verba intelligi iubet de venis argenti in terrae gremio latentibus, ut Od. 3, 3, 49: *Aurum inreperitum et sic melius silum, Cum terra celat*. Anonymus apud Plutarchum *περὶ δυσωπίας* Vol. 3. pag. 148: *Οὐκ ἔστ' ἐν ἀντροῖς λευκός, ὡς ξέν'*,

ἀργυρός. Eandem poëta terrae auri argentique venas in se occultanti atque retinenti tribuit cupiditatem, quae agitat ipsos homines avaros.

2. *inimice*] in prosa oral. «contemptor.» Voc. *lamina* autem ipsum non sine contemptu, ut apud Ovid. Fast. 1, 208: *Et levis argenti lamina crimen erat*, item Senecam de Benef. 7, 40: *Nunc volo tuas opes recognoscere, laminas utriusque materiae, ad quas cupiditas nostra culigat*. Eadem quae hic contractio reperitur apud Val. Flacc. 4, 423: *gracili dissolvere lamina*. — «Hoc, quod dico, verum esse tu», inquit, «agnoscis, Crispe Salusti, qui nihili facis laminam, nisi in quantum humanis usibus (et iis quidem sapienter moderatis, a nimio luxu alienis) inserviat.» BENTL.

3. *Crispe Salusti*] Haec inversio (ut Od. 2, 41, 2: *Hirpine Quinti*.) rarissime apud Ciceronem, et solum in Epistolis, frequenter apud Tacitum reperitur. Primaria causa huius verborum ordinis ea fuit, quod familiarium iis, quos appellabant, propiorem carioremque quam gentem iudicabant praecipue epistolarum scriptores.

Vivet extento Proculeius aevo,
 Notus in fratres animi paterni;
 Illum aget penna metuente solvi
 Fama superstes.

5

Latius regnes avidum domando
 Spiritum, quam si Libyam remotis
 Gadibus iungas et uterque Poenus
 Serviat uni.

40

7. *agit* Sc. — 44. *Pontus* Schrader. — 43. *durus* Cod. Bland. et Mald.

5. *extento*] «longum in aevum productum,» ut Virg. Aen. 10, 468: *famam extendere factis*. — *Proculeius*] «C. Proculeius Varro Murena, eques Romanus (frater Licinii Od. 2, 40, 4. et Terentiae Maecenatis), amicus Augusti, rarissimae pietatis erga fratres suos («Scipionem — lege Caepionem — et Murenam», addunt Aeron et Comm. Cruq.) fuit, adeo ut bona sua cum iis aequis partibus dividerit, quibus illi in bello civili erant spoliati.» *Πορϋννα*.

6. *Notus-animi*] in orat. pedestri: «notus propter animum.» Od. 4, 43, 24; *nota* -- *artium*. Stat. Theb. 2, 274: *notique operum Telchines*.

7. *aget*] «Fama eum vehet, tollet alis suis per populos.» Virg. Aen. 9, 473: *pinnata per urbem Nuntia Fama ruit*. *Aget* autem clarius quam *agit* significat duraturam per omne futurum tempus Proculeii etiamtunc, ut videtur, viventis laudem; ac praeterea futuro favet v. *vivet*. — *metuente solvi*] *περὺλαγμένη λυέσθαι*, cavente languescere; «cuius nulla unquam dissolutio est futura.» Od. 3, 44, 40: *metuitque tangi*, «tangere se non patitur.» Od. 4, 5, 20: *Culpari metuit fides*, «nemo

est, qui eam violare velit.» Epp. 4, 46, 60: *metuens audiri*. Virg. Ge. 4, 246: *Arctos Oceani metuentes aequore tingi*, ex Arati 46: *ἄρκτοι κυανέου περὺλαγμέναι Ὠκεανοῖο*.

40. *Spiritus*] *άνιμum*, τὸ ἐπιθυμητικόν, ut simili significatione *θυμοῦ πνοή* dixit Eurip. Phoen. 434. Herm. et posteriores Latini *flatus*. Stat. Theb. 4, 324: *Attollit flatus ducis*. «Qui pecuniae cupiditatem domat adeoque a divitiis coacervandis sapienter abstinet, *latius regnat*, magis regis nomen meretur, beathorque erit, quam si latifundia per Africam et Hispaniam continuat, quibus administrandis multas et molestas curas impendat necesse est. (*Magnas inter opes inops* Od. 3, 46, 28.)» Homines locupletes saepe *reges* dicuntur ut Od. 4, 4, 44: *Regumque turres*.

44. *uterque Poenus*] «Cum qui Karthaginem et Uticam habet in Africa, tum qui Gades condidit; coloniae Karthaginiensium aliae in Hispania non excluduntur.» *Gesn.* Haud raro autem et Gaditani et ceterae Karthaginiensium coloniae in Hispaniam maxime Baeticam deductae Poenorum nomine appellan-

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,

Nec sitim pellit, nisi causa morbi

Fugerit venis et aquosus albo

45

Corpore languor.

Redditum Cyri solio Phraaten

Dissidens plebi numero beatorum

Eximit Virtus populumque falsis

Dedocet uti

20

Vocibus, regnum et diadema tutum

tur. De Gaditanis Cic. pro Balbo

44: Ignosco tibi, si neque Poenorum

iura calles. Seneca Consol. ad Helv.

6: Tyrii Africam incolunt; Poeni

Hispaniam. — Similis continuatarum,

inunctarum, possessionum mentio fit

Od. 3, 46, 44: Quam si Mygdonis

regnum Myaltoi Campis continuem.

Epp. 2, 2, 477: Quid vici prosunt

aut horrea? quidve Calabris Saltibus

adiecti Lucani? — Servat] intellige

de colonis et partiaris et servis.

43. hydrops] «Morbus molestissimus

ingravescit, ubi aegrotus me-

dicorum praeceptis posthabitis si-

tim explere conatur; nec tamen

aliter sitis ista restinguitur, nisi

causa morbi sublata.» Cfr. Epp.

4, 2, 34.

45. aquosus] «Aqua intercus lan-

guidum reddit hydropicum.» —

alb] Hoc genus aquae inter cutem

λευκοφλεγματιαν vocat Celsus 3,

24. Quae comparatio hydrops cum

inexplebili cupiditate cum haud

raro in philosophorum scholis pro-

ferretur, eadem nobis quidem mi-

nus grata utitur Horatius, ut Ovid.

Fast. 4, 243: Sic, quibus intumuit

suffusa venter ab unda, Quo plus

sunt potae, plus sitiuntur aquae.

47. Cyri solio] Arsacidarum regum

Persicorum successores sese fere-

bant. Inscriptio nummi huius Phra-

atis: Βασιλέως βασιλέων Ἀρσάκων

εὐεργέτου δικαίου ἐπιφανοῦς φι-

λέλληρος. — Phraaten] Phraates IV.

propter immanem crudelitatem a

Parthis expulsus (a. u. c. 724. Dio

54, 48.) ad Scythas confugerat,

quorum ope a. u. c. 728. in regnum

restitutus est. Iustinus 42, 5.

48. beatorum] Servavi hanc Codd.

meorum scripturam sic pronuntian-

dam, beator' Eximit, cum beatum

Codd. quattuor Pottierii et aliquot

Feae Grammaticis deberi videatur.

Similiter finitur versus Virg. Aen.

7, 460: Iamque iter emensi turres

ac tecta Latinorum Ardua cet.

49. Virtus] «Homo vera virtute

praeditus immanem tyrannum bea-

tis nunquam adnumerabit, falsis-

que rerum nominibus pravoque

adeo iudicio imperitam multitudi-

nem (quae propter hoc ipsum,

quod Phraates regnum recupera-

vit, cum beatum praedicat) uti

docet, idque iudicium ut tandem

missum faciat, suadet.»

24. Vocibus] Thucyd. 3, 82: τὴν

εἰωθὺν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων

Deferens uni propriamque laurum,
 Quisquis ingentes oculo inretorto
 Spectat acervos.

CARMEN III.

Aequam memento rebus in arduis
 Servare mentem, non secus in bonis

III. 2. ac bonis meus Cod. d; e Lambini duobus Bentl. — (2. 3. mentem: non secus — — temperato Hermannus.)

ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιοσύνῃ. Sal. Catil. 32: iampridem — nos vera rerum vocabula amisimus.

22. propriamque laurum] ut Sat. 2, 6, 5: propria numera. Declamator post red. in Sen. §. 10.: si illud — — perenne ac proprium manere potuisset. Virg. Aen. 3, 83: Da propriam, Thyndraee, domum — — et mansuram urbem. Est ergo: «laurum manentem atque certam»; coronae autem laureae regum insignia. Iam Stoicorum erat sententia regem esse unum sapientem illum perfectum, quem animo sibi informarant.

23. inretorto] «Sapiens adeo contemnit thesauros, aequo et tranquillo animo eos praeteriens et videns, ut ne retorquere quidem oculos ad illos atque vel per temporis punctum eos intueri dignetur, cum incensus cupiditate avarus identidem ac diu ad auri acervos respecturus foret eosque legitimo possessori invideret.» «Graecorum est ἀμεταστέπτι. Lucian. Piscat. 46: πρόσθεις χρυσίον καὶ δόξαν καὶ ἡδονήν, ὃν μὲν ἂν αὐ-

τῶν ἰδὼς ὑπερορῶντα καὶ μηδ' αὖτις ἐλκόμενον πρὸς τὴν ὄψιν, οὗτος ἔστι ὁ τῷ θαλλῷ στεφόμενος· ὃν δ' ἂν ἀπειλῇ ἀποβλέποντα καὶ τὴν χεῖρα ὀρέγοντα ἐπὶ τὸ χρυσίον, ἀπάγειν χρὴ ἐπὶ τὸ καυτήριον.

III. Seneca Suasor. p. 7. Bip.: Dellium Messala Corvinus desultorem bellorum civilium vocat, quia a Dolabella ad Cassium transiturus salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset, et a Cassio deinde transiit ad Antonium; novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem. Hic est Dellius, cuius Epistolae lascivae ad Cleopatram feruntur. Cfr. Vellei. 2, 84. Antonii Parthicam expeditionem, in qua copiarum Romanarum parti praefuerat, litteris mandavit. Strabo 44, p. 523. Q. Dellius tunc, cum carmen hoc compositum est (a. u. c. 724—727?), videtur inter Caesaris Maecenatisque familiares fuisse, quapropter ei carmen unum saltem, ut aliis eiusdem condicionis viris, inscribere humanitatis et officii sui duxit Horatius. Sed cum nec

Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,

Seu maestus omni tempore vixeris, 5

Seu te in remoto gramine per dies

Festos reclinatum bearis

Interiore nota Falerni.

Quo pinus ingens albaque populus

Umbram hospitalem consociare amant 40

9. Quo BbSTed, omnes Bentleyi, Ct: *qua* L, e Lambini Codd. Bentl., M.

valde familiaris ei esset, neque hominem ambiguum nimis suspiceret, scite admodum locum communem de recto vitae usu pertractavit, ad constantiam ac moderationem (quas virtutes ei deesse fortasse haud ignorabat) ita eum exhortans, ut ne ullam quidem reprehensoris speciem assumeret.

1. *Aequam*] «Forti constantique animo perfer adversam fortunam, si unquam tibi superveniet.» Archilochus Fr. 58. Schneidew.: *μήτε νικῶν ἀμφοτέρην ἀγάλλεο, Μηδὲ νικηθεὶς ἐν οἴκῳ κατατεσσῶν ὀδυρόεο*. Plaut. Rud. 2, 3, 74: *Animus aequus optimum est aerumnae condimentum*. Lucret. 5, 4446: *Quodsi quis vera vitam ratione gubernat, Divitiae grandes homini sunt vivere parces Aequo animo*.

4. *moriture*] «Quando quidem tibi quoque moriendum est ac propterea nihil te iuvant nec sollicitudines, neque effusa laetitia.»

6. *in remoto gramine*] «in prato propter ipsam solitudinem pergrato illi, qui tranquille et a nemine interpellatus potare cupit.»

8. *nota*] Nomina consulum, quibus nata erant vina, cadis inscribebantur. iam consentaneum erat, ut in apothecis cadi vini recentis semper ponerentur ante prius conditos; unde fiebat, ut quo vetustiora essent vina, eo longius ab ostio essent remota ac deponenda ex *interiore* cella. Hinc etiam de *meliore* nota Catull. 68, 28.

9. *Quo pinus*] Sic Libri. *Qua* (ut Od. 3, 3, 46 et 30, 40. Tibull. 2, 5, 96.) e coni. dumtaxat repositum videtur, etsi Lambinus liberos appellat. — *pinus*] Italica, *Pinie*; Virg. Ecl. 7, 63: *pulcherrima pinus in hortis*. — *populus*] (*λεῖζη*) Virgilio Ecl. 9, 44: *candida*, Aen. 8, 276: *bicolor*.

10. *hospitalem*] «quae viatores ad se invitat.» Virg. Ge. 4, 24: *Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbor*. — *consociare amant*] Sensum amoris, quo ramis sese implicantibus umbram ita inter se coniungunt, ut duabus sub arboribus una umbra fruatur viator, ipsis arboribus tribuit; non est enim simplex illud «φιλοῦσι, solent.»

Ramis? Quid obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo?

Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amoenae ferre iube rosae,
Dum res et aetas et sororum

45

44. *Quid obliquo* B, duo Blandd. antiquiss. et quinque Pottierii, item C: *quod obliquo* T, *quo obliquo* hSc et ceteri Pottierii, Veneta 1481., Aldinae, *quoque obliquo* d, *qua obliquo* L, *qua et obliquo* Cuningh. con. et Iani, *Ramis, et obliquo* tFM et Bentl. («Codices hic habent *Ramis, quo obliquo* vel *quoque* vel *quid* vel *quo et* vel *quo*. Fortasse legendum: *Ramosque et obliquo.*» BENTL. — Ut nos, J.) — 43. *brevis* BT (retinentes *amoenae*), *brevis* — *amoenas* C e Codd. (Habet *breves* — *amoenae* d.)

44. *Quid obliquo*] In loco admodum controverso sequi nunc placuit antiquissimum omnium Codicum nolorum B, item quinque Pottierii, distinguere atque interpretari duce Regelio, cui praeivit ex parte Porphyrio legens quidem *quo obliquo*, sed haec addens: «Subaudiendum: «si ea (lymphæ) non utimur»; «et est totum adverbialiter dictum.» «Equidem», inquit Regeli, «veram esse puto antiquissimorum Codd. scripturam, qui v. 9. praebent *Quo*, v. 44. *quid*, at aliter hunc locum explico atque ab interpretibus factum est. *Quo* enim neque pro *ubi* positum accipio neque refero ad praegressa vv. in *remoto gramine*, sed interrogantis esse censeo: *quem in usum? cui bono?* Idem significat sequens *quid*» («si ea non fruimur, ad quid?» — et grata quidem variatione. Or.) «in cuius locum librarii *quo* substituerunt, ut alterum membrum priori responderet; inde vero reliquae lectiones ortae, cum *quo* metro repugnet. Egregie autem hic locus

illustratur simillimo in Epp. 4, 5, 12: *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?*»

42. *Lympha fugax*] «Cum rivus sit *obliquus*, multis eius flexibus aqua fugax, quae naturam suam sequi et rapide decurrere cupit, retardatur, adeo ut *laboret trepidare*, non sine obstaculo deorsum fluat, ex qua ipsa mora gratum rivi murmur oritur.» Epp. 4, 10, 24: *quae per prorum trepidat cum murmure rivum.*

43. 44. *Huc*] «Huc igitur, ne hic aliqui similes loci, tam amoeni, frustra nos invitasse videantur» cet. — *breves*] Cfr. Od. 4, 36, 16: *breve liliun, Σοφία Σαλ. 2, 8: στεφάνος ῥόδων κάλυξι πρὶν ἢ μαρανθῆναι.* — *amoenae*] Frequens hoc est rosarum *ἐπιθετον*. Apul. Met. 4, 2: *rosas teneras et amoenas.* Ovid. Trist. 5, 2, 23: *amoena rosaria.* Flores autem rosae, ut Od. 3, 29, 3: *Cum flore, Maecenas, rosarum.*

45. *res*] «totæ vitae tuae condicio ac singulae occasiones;» non: «*οὐσία*, patrimonium;» neque enim

Fila trium patiuntur atra.

Cedes coëmpis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,

Cedes et exstructis in altum

Divitiis potietur heres.

20

Divesne prisco natus ab Inacho,

Nil interest, an pauper et infima

De gente sub divo moreris,

Victima nil miserantis Orci.

18. *flavos* B. — *lavit* BT. — 23. *divo* B, Ct.

metuendum erat, ne Dellium opes ad huiusmodi potationes unquam deficerent. Terent. Adelph. 5, 4, 2: *Quin res, aetas, usus semper aliquid apportet novi. — sororum* «Donec Parcae sinent.» (Virg. Aen. 12, 147.) *Parcarum atra* dicuntur fila, «quia nunc quidem nentur Dellio, sed necessario mortem tandem ei afferent.» Stat. Theb. 6, 369: *Sic Iovis imperia et nigrae voluere sorores.*

47. *coëmpis*] «emptionibus inter se per longum tractum iunctis», quae tunc locupletum erat cupiditas. — *saltibus*] *Pascua* dicit hic arboribus obsita maxime in regionibus montuosis, qualia divites Romani per Calabriam et Lucaniam possidebant. Epp. 2, 2, 476: *Quid vici prosunt aut horrea quidve Calabris Saltibus adiecti Lucani, si metil Orcus Grandia cum parvis?*

48. *flavus*] Cfr. Od. 4, 2, 43. *flavos* in Cod. B. antiquior est scriptura, non error. — *lavit*] In *μέλειον* Horatius semper utitur antiqua forma *lavere*. — *Villae* autem propter Tiberim sitae ob com-

meatus facilitatem magni aestimabantur.

49. *exstructis-Divitiis*] «acervis auri argentique, vasorum, vestis stragulae cet. accumulatis.» Etiam Sat. 2, 3, 96. *dixit divitias construere.*

24. *Inacho*] «[I]trum vel antiquissima stirpe ortus sis, ut, puta, ab Inacho illo, prisco Argivorum rege cet.» Virg. Aen. 7, 374: *Et Turno, si prima domus repetatur origo, Inachus Acrisiusque patres.* «Dives autem vel ideo, quod ex antiquissima et nobilissima gente descendis.» Inachus autem priscæ vitæ quoddam quasi specimen erat etiam apud Graecos. — *an pauper*] Iob 3, 19: *Parvus et magnus ibi (in Orco) aequales sunt, et servus liber a domino suo.*

23. *sub divo*] Est Graecorum *ἐπαίθριον διατέλειν*; in pros. orat. «hac luce fruaris, in terris verseris.» — *moreris*] Cic. de sen. 23: *Commorandi natura deversorium nobis, non habitandi locum dedit.*

24. *nil miserantis*] Hesiod. Theog. 456, de Orco: *μηδὲς ἧτορ ἔχων.*

Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura et nos in aeternum
Exsilium impositura cumbae.

CARMEN IV.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoeu! Prius insolentem

25. *cogimur*] «Gregis instar compellimur, συναγόμεθα, aurea illa Mercurii *ψυχροπομποῦ* virga.»

26. 27. *Versatur urna*] Cogitanda Necessitas dea, *Μοῖρα, Εἰςαγγέλιον*, quae urnam tenet, in quam omnium hominum sortes coniectae sunt, quamque continenter *versat*, *πέλλει*, quatit. Iam cuius nomen inde *exit* (hoc v. proprium de sorte ex urna exsiliante), huic fatale est mori. Od. 3, 4, 46: *Ὅμνησεν ἑλπίαν, ὅττι κείνην ἔπειτα φέροιτο*. — *serius ocius*] Ovid. Met. 40, 33: *Omnia debemur vobis paululumque morali*. *Serius aut cilius sedem properamus ad unam*; *Tendimus huc omnes*. — *Recita: aetern' Exilium*.

28. *Exsilium*] Hic est locus, ubi quis exulat. Ovid. Fast. 6, 566: *Exilium quodam tempore Tibur erat*. Prorsus perversa est lectio haud paucorum Codd. apud Ianum et nonnullorum Pottieri *exilium*. — *impositura cumbae*] Dativ. «Iussura nos conscendere Charontis navem, quae nos perducit in aeternum exilium, in quod pellimur a sede nostra terrestri eiusque commodis.»

IV. Per totum carmen festivis-

sima *εἰρωνεία*, quae tamen nihil habet offensionis, ridet Xanthiam, ancillae formosissimae quidem, sed collidae et lucri cupidae amoribus irretitam. Utrum totus sit *φαντασία* ludus poeticus, an tecte sodalium quempiam significet, nos ignoramus; cogitavit nonnemo de Flavio aliquo, a *ξανθός*. Cur autem *Φωκεὺς* (Phocensis, non Phocaeus) appellatur, nemo adhuc expulavit; verum prorsus similia sunt haec Od. 4, 27, 40: *Ὀπουντίαε Φάρος*. Od. 2, 5, 20: *Κνιδίω*. Od. 3, 9, 44: *Θυρίνη*. Od. 3, 12, 6: *Λιπαρά*. Od. 3, 12, 6: *Λιπαρά* nitor Hebri, quibus omnibus Graeca patria tribuitur.

4. *pudori*] Nam, ut ait Quintil. 5, 44, 34: *turpis dominae consuetudo cum servo, turpis domino cum ancilla*. *Ancillariolus* tales vocabant. Martial. 12, 58, 4.

2. *insolentem*] A. P. 422: *Achilles Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis*. — V. prius pertinet ad totam istam exemplorum seriem: «Iam olim ante te heroes ancillarum amoribus obnoxii fuerunt». Atque in hoc ipso inest summa huius

Serva Briseis niveo colore

Movit Achillem;

Movit Aiace[m] Telamone natum

5

Forma captivae dominum Tecmessae;

Arsit Atrides medio in triumpho

Virgine rapta,

Barbarae postquam cecidere turmae

Thessalo victore et adeptus Hector

40

Tradidit fessis leviora tolli

carminis festivas, quod fingit amicum veluti heroicis temporibus amare captivam.

3. 4. *niveo*] Frequentius apud Latinos quam apud Graecos, cum ut insolitum notetur ab Hesychio *νιφόεσσα Ἑλένη, ἀντὶ τοῦ λευκῆς, Ἰων Φουροῖς*. — *Achillem*] *Ἰλιάδ. ι, 342: ὥς καὶ ἐγὼ τῇν' Ἐκ θυμοῦ φίλεον δουρικτῆτην περ εὐόσαν*. Ovid. *Am. 4, 9, 33: Ardet in abducta Briseide magnus Achilles*.

6. *Tecmessae*] Hinc in *Soph. Aiac. 244*. Chorus ad Tecmessam: *ἐπεὶ σε λέχος δουριάλωτον Στέρξας ἀνέχει θούριος Αἴας*. et v. 483. dominum sic alloquitur ipsa: *ὦ δέσποτ' Αἴας*. — *Ἐγὼ δ' εἰλυθρον μὲν ἐξέφρον πατρός (τοῦ Φρυγίου Τελεφάντος)* — *νῦν δ' εἰμὶ δούλη*.

7. *Atrides*] Dum Troia capitur, Ajax Oilei Cassandram ex Palladis templo rapuit ac viliavit; postea in praedae divisione Agamemnoni cessit, a quo Mycenae ducta est, ubi eam Clytaemnestra una cum Agamemnone trucidavit. *Odyss. 2, 421*. Aeschylus per totum Agamemnonem. — *Vv. medio in trium-*

pho iunge cum v. Arsit, non cum vv. virgine rapta.

9. *Barbarae*] Frequentissimo usu apud tragicos Graecos et poetas Latinos pro *Phrygiis*. Ennius apud Cic. *Tusc. 4, 35: astante ope barbarica*, id est, Phrygia. — *cecidere turmae*] *cladibus*, quas Troiani usque ad urbis excidium perpassi erant.

40. *Thessalo victore*] Hunc Graeciae populum praeter ceteros memorat et propter Achillem, qui magnas antea strages inter Troianos ediderat Hectoremque, *belli moram*, occiderat, et quia sine Neoptolemo, Myrmidonum tunc duce, Troia capi omnino non poterat. — *ademptus Hector*] *Ἰλιάδ ω, 243: Ῥηϊτέροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἴσασθε Κελῖνον τεθνηῶτα εἵναι φέμεν*.

41. *Tradidit*] «postquam necis eius effectum est, ut facilius Troia expugnaretur; itaque ipse eam quasi tradidit Graecis.» — *fessis*] «Quorum vires per decennium illud duris belli laboribus prope exhaustae erant.» — *leviora*] pro «faciliora», ut Liv. 5, 23: *tandem eo, quod levissi-*

Pergama Grais.

Nescias, an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes:
Regium certe genus et penates
Maeret iniquos.

Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.

45

20

42. *Grais* Td: *Gratis* Edd., etiam J.

num videbatur, decursum est. Quintil. 5, 6, 3: *leve ac facile*. — Tolli autem in prosa orat.: «capi ac deleri.»

43. 44. *Nescias, an*] «an, contra quam tu fortasse nunc putas cet.» «Nos verlimus, quasi esset *an non*.» Hand Turs. I. p. 305. «Inclinat ad affirmationem.» Ibid. p. 320. — «Fortasse aliquando reperies nobilissimos ac locupletes Phyllidis parentes tibi decori esse, adeo ut sine ulla vituperatione iam nunc pro uxore habeas hanc peregrinam, atque ita illorum sis tamquam gener.» Per iocum omnia haec dici manifestum est.*

45. 46. Summa rursus iocatio in seqq. inest: «Certe regis alicuius orientalis filia est et queritur de fato iniquo, cuius saevitia ex aula in servitutem detrusa est.» — Ad vv. *regium genus* noli supplere est, sed pendet a v. *maeret*; «propterea maesta est, quod regium suum genus adeo deprensus ac propter servitutem pristina dignitate spoliatus sit.» Apollon. Rhod. 4, 34: βλε-

ψάρων δὲ κατ' ἀθρόα δάκρυα χεῖν· Οἷη δ' ἀφνειοῖο διελυσθεῖσα δόμοιο Ληϊᾶς, ἣν τε νέον πάτρης ἀπενόσφισεν αἷσα κτλ. — *Penates* autem *iniqui* sunt «parum propitii, quoniam patrium Phyllidis regnum tutari noluerunt.»

47. *Scelesta* vocat plebem infimam propterea quod ab eiusmodi maxime hominibus scelera, homicidia, rapinae patrantur sordidusque quaestus exercetur.

48. *dilectam*] «amatam», ut Od. 2, 3, 47, non «selectam, electam», in quam frigidiorē interpretationem propendebat ipse Bentleius. — *sic fidelem*] Omnibus his κατ' εἰρωνείαν contraria significari apparet.

20. *Matre pudenda*] «quae ipsa quoque ancilla fuisset, servi alicuius contubernalis, sive focaria», ut posteriores loquebantur.

24. *Brachia*] Haec, quibus Phyllidis formam laudat, extra εἰρωνείαν posita puto; nam omni lepore ac venustate spoliatur hoc ῥῥῶριον, ubi non solum astutam

Brachia et voltum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cuius octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

CARMEN V.

Nondum subacta ferre iugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Aequare nec tauri ruentis

et quaesticuli cupidam, sed etiam deformem Phyllidem tibiingas. — *teretesque suras*] Lactant. de Opificio dei 5: *suras clementer exstantes sensimque tenuatas*.

22. *Integer*] «sine ulla cupiditate, innocens et castus, utpote cui minime propositum sit, illam a te divellere mihiq[ue] conciliare.» Haec omnia iocose.

23. *trepidavit*] «Etenim rapido temporis decursu iam quadragenarius factus sum adeoque minus iam propensus ad res venereas.» Compositum igitur est carmen a. u. c. 729. exeunte vel initio a. 730.

24. *Claudere dicit, non condere lustrum*, censoria formula consulto abstinens, quae in eius ore nescio quid inepti habuisset. Figurata contra optime poetae dicunt *condere diem* Od. 4, 5, 29., *cantando condere soles* Virg. Eclog. 9, 52., *condere secula* Lucret. 3, 4403.

V. Ut in carmine praecedente ridet amorem ancillarum, sic in hoc amorem puellae immaturae venustissimis coloribus nobis de-

pingit. Sodalem non nominatum alloquitur, neque cogitandum de Fusco Aristio ideo, quod huic inscripta est Od. 4, 22., in qua itidem Lalages alicuius mentio sit. Notabilis autem est inscriptio Codicis Turic. *ad Gabinium*, qui filius esset vel nepos A. Gabinii, Ciceronis inimici. — Temporis significatio nulla inest.

1. *iugum*] frequente imagine, etiam in v. *δράμα* conspicua. Plaut. Cureul. 4, 4, 50. de puella: *Iamne ea fert iugum? — valet*] Constr. v. *valere* cum infinit. apud Horatium satis frequens apud prosae orat. scriptores reperitur iam apud Rutilium Lupum 2, 19: *non enim sententias vestras valent commutare*. Cf. Od. 4, 34, 42.

2. *munia comparis*] «In trahendo plastro et in arando nondum pariter est robusta atque alter iuvenens, quocum aequo, eodem, iugo iuncta est.» *Compar* idem quod iugalis. Ovid. Am. 3, 5, 38: *in vacca compare taurus eras*.

In venerem tolerare pondus.

Circa virentes est animus tuae

5

Campos iuvencae, nunc fluviiis gravem

Solantis aestum, nunc in udo

Ludere cum vitulis salicto

Praegestientis. Tolle cupidinem

Immitis uvae: iam tibi lividos

10

Distinguet Auctumnus racemos

Purpureo varius colore.

42. *varios* Manuel y Faria et Bentl. coni. firmata ab Edd. 1485. 1486. apud Cunl. Anim. p. 263. In his ortum videtur ex errore Ven. 1484. *uarius*. — *Purpureus vario colore* Codd. aliq. Lambini.

5. «Minimè adhuc tauri in venerem ruentis impetum fert, sed nihil aliud quaerit quam herbosa pascua.» Simili imagine equae utitur Od. 3, 44, 9 sqq. — *Circa*] Sic Aristoph. Eq. 87: *περὶ ποταύ γούν ἐστὶ σοί*.

6. *iuvencae*] Sophocl. Trach. 529. de Deianira: *ἀπὸ μητρὸς ἄτραρ βέβαιον ὥστε πόρτις ἐρήμα*. — *nunc fluviiis*] ut praesertim circa meridiem Italorum greges rivos ingredientes sese tuentur contra solis aestum et contra tabanos.

8. 9. *cum vitulis*] «quasi etiam nunc eiusdem cum illis esset aetatis.» — *praegestio*, *ὑπερπροθυμοῦμαι*. GLOSSAR.

40. *Immitis*] acerbae, *ἄμφορος*.

44. Verba sic ordinanda: *Auctumnus varius distinguet colore purpureo racemos lividos*, non: *Auctumnus distinguet racemos lividos variis colore purpureo*. *Varius* autem non tam, qui varios, omnis generis fructus producit, sed quatenus varios (*schillernde* potius quam *bunte*) colores uvis, pomis, piris

cet. inducit. Prop. 4, 2, 43: *Prima mihi* (Vertumnus loquitur) *variat viventibus uva racemis*. Ov. Met. 3, 482: *ut variis solet uva racemis Ducere purpureum nondum matura colorem*. Cato RR. 73: *ubi uvae variae coeperint fieri*. Hoc ergo dicit: «Mox Auctumnus varians fructuum colores uvam distinguet, ornabit, purpureo colore, quem statim sequetur niger, plenae maturitatis signum. Velut auctumnus fructibus maturitatem praebet, ita tempus amatam puellam maturam et habilem tibi reddet.»

43. *ferox*] «indomita, intractabilis illa aetas, qua puellae viros fugere solent.» (*trotzig*.)

44. *dempserit*] Anni vitae et vere vitalis et sperandae demì nobis videntur post annum aetatis circiter XLV.; adolescentibus contra et virginibus iidem illi anni felices, ut nobis videntur, *apponuntur* usque ad annum XX. virgini Italicae, XXV. Germanicae, XXXV. vel si mavis XL. iuveni, ubi mente saepius vol-

Iam te sequetur: currit enim ferox

Aetas et illi, quos tibi dempserit,

Apponet annos; iam proterva

15

Fronte petet Lalage maritum:

Dilecta, quantum non Pholoë fugax,

Non Chloris albo sic humero nitens,

Ut pura nocturno renidet

Luna mari, Caidiusve Gyges,

20

Quem si puellarum insereres choro,

Mire sagaces falleret hospites

Discrimen obscurum solutis

vimus, hunc vel illum annum viridioris aetatis, qua gaudent sodales nostri aliquanto iuniores, nobis iam praeteritum esse. Similes sunt in A. P. 175. anni venientes et recedentes.

15. *proterva*] Immoratur in grata iuvencae petulcae et lascivientis imagine; h. l. de puella virorum cupida.

17. *Dilecta*] «Tantum tunc ab omnibus diligitur, quantum nunc nec Pholoë neque Chloris, maturae iam puellae, neque Gyges.» Ita vv. *albo* -- *mari* continent Chloridis praeconium, ut in seq. stropha laudatur Gyges. — *Pholoë*] Idem Nomen Od. 4, 33, 7. — *fugax*] «propter inconstantiam saepe ab amatoris mensa et lectulo aufugiens.»

19. *pura*] «Habens serena nocte lumen integrum.» Scuol. — *renidet*] ἀντὶλάμπει explicat Philoxenus. Ut hic *nitens* de vivo splendore, de mitiore *renidet*, sic Apul. Met. 2. p. 108. Oud.: Quid? cum

capillis -- nitor splendidus illucet et contra solis aciem vegetus fulgurat vel placidus renidet?

20. *Cnidus* s. *Gnidus*, Cariae urbs.

21. 22. *Quem*] Egregia quadam imagine et ioco ad priores prorsus apposito poeta, ut decebat atque oportebat, carmen clausit. Fingit enim *hospilibus*, convivis advenis, qui puerum non prius noscent, advocatis in conclave induci puellarum chorum atque inter eas muliebri veste Gygem, qui propter crines passos et genas nondum lanugine flaventes vix ab illis distingui posset. «Tum quantumvis perspicaces, si iis significasset convivator puerum latere inter puellas, mirum in modum deciperentur vixque eum agnoscerent.» — *Mire iunge cum v. falleret*, non cum v. *sagaces*. *Sagaces* autem propterea, quod curiose hospitis iocum detegere cuperent.

23. *Discrimen obscurum* -- *ambiguoque voltu*] Similiter Statius Achill. 4, 336. de Achille adolescentulo

Crinibus ambiguoque voltu.

CARMEN VI.

Septimi, Gades aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda,

Tibur Argeo positum colono

5

inter Deïdamiam et sorores versante: *fallitque tuentes Ambiguus tenuique latens discrimine sexus.*

24. *Crinibus*] Alebant comam pueri, non solum delicati, sed, ut videtur, etiam ingenui ac pudici, usque dum togam puram sumerent. Iuven. 45, 436; pupillus ingenuus, cuius manantia fletu Ora puellares faciunt incerta capilli. Epod. 41, 28. de delicato: *teretis pueri, longam renodantis comam.* — Iungendum: *Discrimen obscurum falleret hospites solutis crinibus*, non cum aliis: *Discrimen obscurum solutis crinibus* (propter crines solutos aegre dumtaxat perspicendum) *falleret hospites.*

VI. Septimius, eques Romanus, idem videtur, de quo Augustus in Epistola ad Horatium apud Suet. Vit. Hor. Ed. Wolf. 2. pag. 49: *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire.* Ex mentione Cantabrorum (*Basken*) nondum devictorum Franke et Lübker collegerunt carmen scriptum esse a. 728 vel 729.

1. *Gades*] Cfr. Od. 2, 2, 44. — *aditure*] «Si opus fuerit, etiam ad extremas ac vel maxime feras re-

giones tu me comitabere; tanta est tua in me amicitia.» Proverbium erat: τὸ ἐπέκεινα Γαδισίων οὐ πειρατέον. Gregor. Naz. Or. 43, 24.

2. *Cantabri*, quibus Romani iam a. u. 725. bellum intulerant, rebelles facti, ab Augusto a. 729. et iterum a. 730. victi, in fide non permanserant, sed *pertinax* eorum in rebellando fuit animus. Flor. 4, 12, 47. Devicti demum sunt a M. Agrippa a. 735.; igitur iugum Romanum ferre nondum didicerant, cum hoc carmen composuit poeta. Cfr. etiam Od. 3, 8, 22: *Cantaber sera domitus catena.* Od. 4, 44, 44: *Cantaber non ante domabilis.* Iustin. 44, 5: *Nec prius perdomita provincia iugum Hispani accipere potuerunt, quam Caesar Augustus perdomito orbe victricis ad eos arma transtulit populumque barbarum ac ferum legibus ad cultiorem vitae usum traductum in formam provinciae redegit.*

3. 4. *Barbaras Syrtes*] Sic iam Val. Cat. Dir. 53: *Barbara dicatur Libyce, soror altera Syrtis.* Similiter Virg. Aen. 4, 44: *inhospita Syrtis.* Pomp. Mela 2, 7, 4: *Syrtis sinus impetuus et atrox.* Plin. H. N. 5, 4: *sinus geminos duarum Syrtium,*

Sit meae sedes utinam senectae,
 Sit modus lasso maris et viarum
 Militiaeque!

Unde si Parcae prohibent iniquae,
 Dulce pellitis ovibus Galaesi
 Flumen et regnata petam Laconi
 Rura Phalantho.

40

42. *Phalantho* T cum Strabone et Pausania: *Phalanto* ceteri Codd.
 et Edd. omnes.

vadoso ac reciproco mari diros;
hodie les golfes de Sydra et de Ga-
bis. — *Aestuat*] h. l. non de calore,
 sed de turbido fluctuum motu,
 quem describit Salustius Jug. 78.

5. «Probe quidem novi te tam
 intima mecum amicitia coniunctum
 esse, ut, unquam si opus foret,
 vel maxime barbaras orbis terra-
 rum regiones mecum aditurus es-
 ses; verum opto ut potius in amoeno
 aliquo Italiae tractu, cuiusmodi Ti-
 bur est ac Tarentum, nobis ali-
 quando una degere et consenesce-
 liceat, usque dum tu mihi super-
 stes me sepeliendum cures.» —
Argeo] Graeca forma *Ἀργεῖο*. Conf.
 Priscian. 2, 8, 43. De re cfr. Od.
 4, 48, 2. — *positum*] conditum,
 ut Virg. Aen. 4, 242: *urbem* —
posuit. Ovid. Met. 42, 587: *Irrita*
qui mecum posuisti moenia Troiae.

6. *senectae*] «Senectuti meae ibi
 sit paratum refugium.» V. *senectae*
 accipere casu tertio praestat.

7. *viarum*] «itinerum militarium
 olim M. Bruto duce factorum.»
 Epp. 4, 44, 6: *odio maris atque via-*
rum. Tacit. Ann. 2, 44: *si taedio*
viarum ac maris finem cupiant. Con-
 strue: *sit modus maris et viarum*

lasso, scilicet harum molestiarum
maris et viarum; itaque hic quo-
 que locus ex iis est, ubi per attra-
 ctionem duplex locum habet con-
 structio.

9. *Unde*] «Si Tiburis refugium
 mihi a fato adverso negatum erit,
 petam Tarentum.» Epp. 4, 7, 44:
mihi iam non regia Roma, Sed va-
cuum Tibur placet aut imbelles Ta-
rentum.

40. *pellitis*] Solebant oves ma-
 xime Tarentinae operiri pellibus,
 ne lana, quae pretiosissima erat,
 aëris iniuria corrumpetur aut
 rubis spinisque obnoxia esset. Con-
 tra priscis temporibus: *Ibat ovis*
lana corpus amicta sua. Ovid. Fast.
 2, 298. — *Galaesi*] hodie *Galaso*
 prope Tarentum.

44. *regnata - Laconi*] Prorsus sic
 Virg. Aen. 6, 794: *regnata per*
arva Saturno. Ovid. Her. 40, 69:
tellus iusto regnata parenti; ulterius
 etiam procedens Tacit. Hist. 4,
 46: *gentibus, quae regnantur*.

42. *Phalantho*] «Phalanthus Lace-
 daemonius fuit eiectus patria hac
 de causa, quod absentibus Lace-
 daemoniis bello Messeniaco eorum
 filiae ex servis gravidae peperere-

Ille terrarum mihi praeter omnes
 Angulus ridet, ubi non Hymetto
 Mella decedunt viridique certat

45

Baca Venafro;

Ver ubi longum tepidasque praebet
 Iuppiter brumas, et amicus Aulon
 Fertili Baccho minimum Falernis

48. *amictus* N. Heinsius, *apricus* Bendl. coni., «levissima», inquit, «mutatione.» — 49. *Fertilis* h, Serv. ad Aen. 3, 553., Bendl. (Ut nos, BSTd, Pott. novem.)

rant, quos filios tali culpa genitos (*παρθενίωνς*) reversi a bello Lacedaemonii patria eiecerunt, quorum dux Phalanthus fuit, qui Tarentinam condidit civitatem, ut fertur, octavus ab Hercule.» SCHOL. CRUG.

43, 44. Necessario iungendum non omnes terrarum, sed angulus terrarum, ut Propert. 4, 9, 65: *Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem Accipit: haec fesso vix mihi terra patet.* Vellei. 2, 102: *in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo.* — *ridet*] Ultima syllaba caesura et arsi producitur. Conf. Od. 2, 43, 46. — *Hymetto*] melli Hymettio in Attica, quod etiam nunc celebratur propter colorem album et summam dulcedinem. Mel autem Tarentinum optimum dicit in Italia Varro apud Macrobi. Sat. 2, 42, p. 365, hodieque eximium est, ut etiam oleum.

45. *decedunt*] Decedit proprie is, qui viro ampliori in via honoris causa locum dat. — *viridique certat*] Sic *certare*, *pugnare* apud poetas haud raro cum dativo. Virg. Ecl. 5, 8, 8, 53. Aen. 4, 38: *placitons otium pugnabis amori?*

46. *Baca*] «Eius olivae certant

cum illis, quas producit Venafrum (*viride* propter ipsa oliveta), extremum in Septentrionem Campaniae oppidum prope Minturnas.» Oleum autem Venafrum teste etiam Varone (R. R. 4, 2: *Quod vinum conferam Falerno? quod oleum Venafrum?*) et Plinio H. N. 15, 2. optimum erat inter omnia.

48-20. *Aulon*] recessus depressior regionis Tarentinae prope Saturnum, hodie Melone (Romanelli *Topografia* I. p. 294: «sito delizioso, celebre ancora pe' suoi vini.»), qui propter vineas suas dicitur *amicus esse Baccho*, a Baccho, fertilis datore, amari. Longus 3, 21: *Κοῦλος τῷ πεδίῳ ἀγλῶν ὑποκείμενος* (al. ὑπερκείμενος) καὶ τὸν ἔχον εἰς αὐτὸν ὡς ὄργανον δεχόμενος. — *minimum F.* *Invidet uvis*] «Vina Tarentina aequant Falerna in Campania.»

24. *locus*] Aulon ille prope Tarentum. — *beatae-arcus*] *loca excelsa, colles amoeni* potius quam proprie *arcus*, ἀκρόπολις, Tarenti. Virg. Ge. 4, 464: *sterunt Rhodopaeae arcus.*

23. *Debita*] *amicitiae data ideoque iusta et pia.* Anthol. Pal. II.

Invidet uvis.

20

Ille te mecum locus et beatae
 Postulant arces; ibi tu calentem
 Debita sparges lacrima favillam
 Vatis amici.

CARMEN VII.

O saepe mecum tempus in ultimum
 Deducte Bruto militiae duce,
 Quis te redonavit Quiritem

855: Μέμνηο κῆν ζωοῖς ἐμέθεν
 καὶ πόλλ' αὖ τέρψω Σπείσον ἀπὸ
 βλεφάρων δάκρυ' ἀποιομένη.

VII. Pompeio Varo, ut dicunt Scholiastae, reditum in patriam congratulatur. Inde a Massono scriptum hoc carmen opinantur a. u. c. 745., quo Sex. Pompeius Cn. F. teste Velleio 2, 77. pace cum triumviris inita omnibus proscriptis aliisque, qui ad eum ex diversis causis fugerant, reditum salutemque pactus est. His igitur reducibus etiam Pompeium Varum adnumerant. Sed temporis nulla certa significatio fit; rectius sane cum Grotendio et Frankio cogitabis de anno circiter 724. post bellum Actiacum.

1. 2. saepe -- Bruto] «Per bienium prope (a. 744. 742.) in proeliis a Bruto ante Philippensem aciem commissis una saepe experti sumus summa pericula»; id quod non magis fortitudinis esse potest quam casus. (Moneo propter v. 10.) — *tempus in ultimum*] «in summum vitae discrimen.» Sic Catull. 64, 154: *supremo in tempore*, et v. 169: *extremo tempore saeva Fors*. Cíc. pro

Cornel. Vol. IV. 2. p. 450. Ed. meae: *extremum et difficillimum tempus*.

3. Quis] Est mirantis de inspectione eius reditu interrogatio poetica, neque vero certum aliquem hominem, quo interveniente redierit, intelligit. «Quomodo, quaeso, factum est, ut redire potueris?» — *redonavit*] Verbum, quod nunc apud solum Horatium reperitur. H. l. est «reddidit, restituit», non eodem sensu positum atque Od. 3, 3, 33: *nepotem Marti redonabo*, id est, «condonabo». — *Quiritem*] id est, capite non iam deminutum, sed integro civitatis Romanae iure rursus donatum»; nam exules minorem capitis diminutionem patiebantur et ad peregrinitatem redigebantur. Singularis *Quiritem* valde memorabilis visus est Grammaticis (Cledonio p. 1898. P.) et in Libello de gen. nom. Ed. Hauptii pag. 96: «*Quirites* singularem numerum non habet. Nam Maecenas dixit *Quiritem*, sed non recipitur.» Certe a poetis dumtaxat usurpatur, veluti ab Ovid. Am. 4, 7, 29: *minimum de plebe Quiritem*. Lucan. 2, 386: *Romani more*

Dis patriis Italoque caelo,
 Pompei meorum prime sodalium?
 Cum quo morantem saepe diem mero
 Fregi coronatus nitentes
 Malobathro Syrio capillos.

5

Quirilis; et in antiqua formula praeconis in funeribus indictivis apud Festum pag. 247. Lind.: *Ollus Quirilis leto datus*.

4. *Dis patriis*] imperii Romani Penatibus, qui tamen simul singulos cives tuentur. Virg. Ge. 4, 498: *Di patrii, Indigetes et Romule Vestaque mater*. — *Italoque*] Nota litteram i h. l. brevem, alibi (2, 13, 18. 3, 30, 13. 4, 4, 42. 4, 45, 43.) longam.

5. *prime*] Poëtica ratio suadet, ut *primum* interpretemur «primarium, praecipuum»; non: «quo diutissime usus sum inde a pueritia.»

6-8. *morantem*] «diem, qui nisi una genio indulgissemus, nimis longus nobis visus esset, *fregi*, breviori reddidi, corona redimitus circum capillos unctos *malobathro*, oleo expresso ex foliis Lauri cassiae.» — *Syrium* dici videtur, quod omnino Indiae et Arabiae merces a mercatoribus Romanis ex Antiochia, totius Orientis emporio, Romam advehebantur. Od. 4, 34, 42. *merx Syra*. — Ad v. *nitentes* cfr. Eurip. Cycl. 504: *μυρόχριστος λιπαρόν βόστρυχον*.

9. *Philippos*] Redit ad sententiam v. 4., neque vero haec, ut nonnulli rati sunt, opponuntur gratiae consuetudini in praeced. vv. significatae. Cum sub finem anni 712. debellatum esset ad Philippos, ineunte a. 713. Horatius in patriam

rediit. — *Philippos et celerem fugam*] in pedestri orat. «*fugam Philippensem*», sed illud ex usu poetarum atque etiam Taciti, Hist. 4, 18: *tonitrua et fulgura et caelestes minae*. Ibid. 20: *ubique hasta et sector et inquieta Urbs auctionibus*.

40. *Sensi*] *Sentire* saepe de rebus molestis, aerumnosis ac detrimentum afferentibus dicitur. Ovid. Heroid. 9, 46: *Arbiter Eurystheus irae Iunonis iniquae Sentitur nobis iraque longa deae*. Tac. Agr. 6. extr. — *non bene*] «non honeste.» — *parmula* proprie gladiatorum parvum scutum. Hoc quoque voc., quod totam rem extenuat, de industria delectum videtur. Iam ex communi quidem antiquorum opinione scuti abiectione summæ erat ignominiae eamque inter sui seculi mores corruptos memorat etiam Plautus Trin. 4, 4, 27: *Scuta iacere fugereque hostis more habent licentiam*. Verum cum inter primarios Græcorum poëtas tres, Archilochus, Alcaeus, Anacreon, idem de se vel confessi essent vel etiam praedicassent, idem Horatius reprehensionis prorsus securus de se dicere poterat, et quidem non sine festivissima in semet ipsum *εἰρωνεία*, quae grata accidere debebat imprimis Pompelo, qui diutius in partibus Pompelanis perseverarat, sive re vera poëta parmam proleceat, sive, ut potius reor cum Ia-

Tecum Philippos et celerem fugam

Sensi relictā non bene parmula,

40

Cum fracta virtus et minaces

Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer

43. *hostis* BST.

cobsio Lectt. Venus. 45. p. 326., imago dumtaxat poetica celeris illius fugae est aequae ac Mercurii auxilium. Exemplā, quae secutus est, haec sunt: Archilochus Eleg. Fr. 54. Lieb. Bergk. p. 468: Ἀσπίδι μὲν Σαίων (Thraciae populus est) τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνω ἔρτος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων, Ἀτὼς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος· ἀσπίς ἐκείνη ἔρρεται· ἐξαυτίς κτήσομαι οὐ κακίω. Anacreon de se Fragm. 26. Bergk: Ἀσπίδα ῥῆν' ἐς ποταμοῦ κάλλιπον προχοάς. Alcaeus Bergk pag. 377: Κάρυξ, Ἀργεῖον μὲν ἔμοις ἐτάροισιν ἐν οἴκῳ Σῶς Ἀκαῖος Ἀρη, ἔρτα δ' οὐκ ἀνέκειον, ἀδὲ κτήρας ἐς Γλανκῶπιον ὄνερμασσαν Ἀττικοί.

44. *fracta virtus*] Cic. ad Fam. 7, 3, 3: nec putavi, cum integri pares non fuissetis, fractos superiores fore. — *minaces*] quia nimis certi fuerant victoriae.

42. *Turpe solum*] Nec pro exclamatione v. *turpe* nec pro adverbio *turpiter*, ut vult Porphyryon, haberi potest. Iam vulgaris interpretatio haec est: solum cruore foedatum tetigere mento, id est, cum interficerentur, humum ore momorderunt. Comparant Iliad. β, 448: Πηληϊεὺς ἐν κονίῃσιν ὁδᾶς λαβομένοιο γάτων. Virg. Aen. 10, 349: at ille fronte ferit terram et crassum vomit ore cruorem. Ibid. 44, 448: Procu-

morians et humum semel ore momordit. Sed nec *turpe* per se significare potest «cruore pollutum», nec *mentum* poni pro ore. Ideirco cum H. Peerlkampio ad alteram explicationem redeo propositam iam ab Acrone: «*Turpe solum* — quo turpiter prostrati precarentur.» Nam ut antea post aciem Pharsalicam teste Caesare B. G. 3, 98. Pompeiani passis palmis proiecti ad terram flentes ab eo salutem petierunt, sic etiam post Philippensem multi victoris clementiam supplices implorarunt. Appianus B. C. 5, 7: Περιόντι δ' Ἀντωνίῳ τὰ ἔθνη Λεύκας τε ὁ Κασσίον ἀδελφὸς καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν διδόντων, ἐπεὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συγγνώμης ἐπύθοντο, ἵκνται προσήσσαν κτλ. Sic *turpe solum* suum locum tuetur: «*turpe*, ignominiosum fuit supplicibus ita vitam dono accipere; me contra fuga (prope honestior) servavit.»

43. 44. *Mercurius*] «Me trepidantem propter cladem, qua undique circumdatum me videbam, Mercurius servavit involutumque densa nube (hac enim est *aëra*, ἡέρι πολλῇ, ut Virg. Aen. 4, 444: At Venus obscuro gradientes aëre saepit.) per medios hostes me sursum tollens eripuit discrimini.» In Mercurii autem tutela sunt Mercuriales viri (Od. 2, 17, 29.), poetae. — *celer*] Eurip. Hel. 243: τὸν ὤκ-

Denso paventem sustulit aëre;
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit aestuosis.

15

Ergo obligatam redde Iovi dapem
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea nec
Parce cadis tibi destinatis.

20

Oblivioso leviam Massico
Ciboria exple; funde capacibus

πονν-Μαϊάδος γόνον. — paventem] Post cladem illam Horatius, Messalae Corvini, Bibuli aliorumque exemplum imitatus, in Italiam rediit. Aliis a victoribus ignotum est; alii semet ipsi interfecere; alii, ut Pompeius Varus, τότε ἐπὶ τὴν θάλασσαν διέφυγον, καὶ μετὰ τοῦτο τῷ Σέξτῳ προσέθεντο. Dio Cass. Lib. 47. extr.

45. 46. in bellum] iunge et cum v. resorbens et cum v. tulit. — resorbens Unda] Imago ducta a naufrago, qui, cum inibi est ut litus attingat, ab aliquo fluctu decumano rursus corripitur atque in turbidum mare reicitur. — fretis aestuosis] sexto casu, ut Quintil. 6, 2, 6; aestu fertur. Alii minus recte casu tertio, ut sit: «in freta aestuosa», quod locum non habet propter vv. in bellum.

47. Ergo] «quoniam dis patriis redonatus es.» — obligatam] «Sacrum fac cum epulis, quod vovisti, obligatus ideo ad votum hoc reddendum, solvendum, veluti debitum.» — dapem] de epulis rem divinam excipientibus. Livius Andronicus in primo Ulixiae apud Prisc. 7, 8, 44. p. 348: Quae haec

daps est, qui festus dies? Livius 4, 7: evenit, — ut Pinarii exitis adesit ad ceteram venient dapem.

48. Longa — militia] quindecim fortasse annorum, 710—724.

49. Depone] «resupina, reclina.» Scuol. — lauru mea] Quodsi hoc carmen re vera scriptum est circiter a. 724., iam potuit significare Sabinum suum. Sed sic quoque simul videtur symbolum studii poetici, cui iam unice vacare constituerat Horatius, idemque ut iuvet amicum suaviter optat.

24. Oblivioso] «sollicitudinum oblivionem asserente.» Alcaeus Bergk p. 584: Οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διὸς υἱὸς λαθικαδέα Ἀνθρώποισιν ἔδωκε· ἔγχεε κίοναίς ἓνα καὶ δύο Πλειάδας καὶ κεφάλας, ἃ δ' ἑτέρα τὰν ἑτέραν κῦλις ὠθήτω. — leviam] «(λεῖτα), in tuum honorem deteresa ac polita.» Noli scribere laevia. — Massico] in Campania.

22. 23. Ciboria] poculi genus ore superius lato, inferius angusto, instar fabae Aegyptiae, quam colocasiam appellabant, cuius folliculus vasorum ac poculorum usum Aegyptiis praestabat. Grandiora erant ciboria, Humpen. — exple] «imple», ut

Unguenta de conchis. Quis udo

Deproperare apio coronas

Curatve myrto? quem Venus arbitrum

25

Dicet bibendi? Non ego sanius

Bacchabor Edonis: recepto

Dulce mihi furere est amico.

CARMEN VIII.

Ulla si iuris tibi peierati

e gloss. habebat Cod. Faëni. Qui «ebibe, exhauri», explicarunt, consuetudinis aetatis Horatianae minus gnari erant. — *funde*] Non de libatione accipiendum, quae vino fiebat, sed: «defunde in crines tuos.» — *Conchae* autem vasa unguentaria concharum formam referentia. Martialis 3, 82, 27. *muricem aureum* usurpat de vase unguentario.

23. 24. *udo* -- *apio*] «ὕγρῳ, flexibili.» Theocr. 7, 68: *πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ*. Videtur significari ἐλεοσέλινον, *Sumpfeppich*, quo coronabantur victores in ludis Isthmiacis, contra ὀρεοσέλινῳ Nemeae. Ob gratum autem odorem coronis nectendis adhibebatur. Theocr. 3, 23: *εὐόδομοισι σελίνοις*. Conf. ad Od. 4, 36, 46. 4, 44, 3. — *Deproperare*] «propere contexere», ut Virg. Ge. 4, 470: *Cyclopes fulmina massis Cum properant*, cet.

25. *Venus*] id est, iactus Veneris, ubi tali quattuor, quibus ludere solebant, diversos numeros (1, 3, 4, 6.) ostenderent. Lucian. Amor. T. 2. p. 304. Iacob.: *καὶ βαλὼν μὲν ἐπίσκοπα, μάλιστα δ' εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβόλησαι, μηδενὸς ἀστραγάλου πε-*

πόντος ἴαφ σχήματι. Opponitur *canis*. Pollux 9, 7: *καὶ τὸ μὲν μονάδα δηλοῦν* (in omnibus talis) *καλεῖται κύων*. Propert 4, 8, 45: *Me quoque per talos Venerem quaerente secundos, Semper damnosi subsituere canes*. — *Dicet*] «designabit *συμποσίαρχον*».

27. *Edoni*, Thraciae populus, Bacchiacis orgiis deditus. Nonnulli explcant de *Βάκχως* et terminatione feminina tam est *Ἡδωνή* quam *Ἡδωνίς*. Verum poetae Latini hac significatione semper dicunt *Edonis*, *idis*.

28. *furere*] Od. 3, 49, 48: *Insanire iuvat*. Similiter Pseudanacreon 31: *Θέλω, θέλω μανῆναι*.

VIII. Festiva cum Barine, perfida puella, expostulatio, quam e Graeco exemplari ductam quidam sine ulla causa rati sunt. Temporis nulla inest significatio.

4. «Scenicum principium; intelligendum enim aliquos sermones praecessisse, quibus Barine haec noctem sui iure iurando interposito promiserit; deinde, postquam fefellerit, tunc in haec verba poetam erupisse.» Porro. — *iuris peierati*] Ex analogia v. *iurandum* nove,

Poena, Barine, nocuisset unquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui,

Crederem. Sed tu, simul obligasti 5
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo iuvenumque prodis
Publica cura.

Expedit matris cineres opertos
Fallere et toto taciturna noctis 10
Signa cum caelo gelidaque divos

ut videtur, dixit *ius peieratum* pro *periurio*.

2. *Barine*] Valde haeserunt VV. DD. in hoc nomine, quod ipsis neque Graecum nec Latinum videbatur. Verum cum ex aliis quoque nationibus permultae libertae quaestum corporis Romae exercerent, quidni tales peregrinae sua nomina retinuerint, praesertim cum huius certe sonus gratissimus sit? — *nocuisset*] Credebant veteres, eos qui deos peierando laedere veriti non essent, aliqua corporis parte mutilari debilitarique. Tota. Cfr. Ovid. Amor. 3, 3, 4: *Esse deos, i, crede. Fidem iurata fefellit: Et facies illi, quae fuit ante, manet.*

3. 4. *uno*] refer etiam ad v. *dente*. — *ungui*] «*reduvia vel maculis deformato.*»

5. *Crederem*] «*Fidem tribuerem iuri iurando tuo, quia tum sperarem te promissa tua exsecuturam; caveres enim tibi a mendacio, semel poena admonita.*» — *simul*] «*simulatque per caput tuum fidem*

alicui iurasti, eam mox, ut soles, violatura.» *Obligamus caput votis*, id est, iis malis, quae, si fefellerimus fidem, nobis ipsi imprecamur.

7. 8. *iuvenumque p. P. cura*] «*Ubi per plateas incedis, omnes iuvenes in te cupidos oculos coniciunt.*» — *prodis*] «*foras in publicum.*» Cfr. Od. 3, 44, 6. Absolute otiam Lucian. Dial. mer. 6, 2: *ὁρᾷς, οἷα πρόσαι.* Tibull. 4, 9, 70: (*femina*) *Tyrio prodeat apta sinu.* — *cura*] Propert. 2, 25, 4: *Unica nata meo pulcherrima cura dolori.*

9. *Expedit*] «*Itaque, cum ipso periurio formosior semper fias, prodest scilicet tibi fallere fidem cum iure iurando per matris tuae cinerem, per omnia sidera, testes amoris, datam, securaque violas infera, supera, deos immortales ipsos.*» Iurare autem solebant per cineres suorum. Cic. pro Quinct. 34: *obsecravit per fratris sui mortui cinerem.* — *Fallere*] ut Aen. 6, 324: (*Styx*) *Di cuius iurare timent et fallere numen.*

Morte carentes,

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident

Simplices Nymphae, ferus et Cupido

Semper ardentes acuens sagittas

45

Cote cruenta.

Adde, quod pubes tibi crescit omnis,

Servitus crescit nova, nec priores

Impiae tectum dominae relinquunt

Saepe minati.

20

45. ardentis BSc.

40. *taciturna*] Virg. Aen. 2, 235: *lacitae per amica silentia lunae*.

43. *Venus ipsa*] Sic haud raro de dis, quos quasi testes suarum vel cogitationum vel actionum homines appellant. Ovid. Her. 49. 459: *Quod timeas non est: auso Venus ipsa favebit*. Pseudotibull. 3, 6, 49: *periuria ridet amantum Iuppiter et ventos irrita ferre iubet*. Sed iam Hesiodus apud Schol. Plat. ad Sympos. p. 45. Ruhnck.: *Ἐκ τοῦδ' ὄρκιον ἔθηκεν ἀποίνιμον ἀνθρώποισι Νουφιδίων ἔργων περὶ Κύπριδος [Ἀφροδισίων]*, quod v. ex gloss. additum est. Callim. Ep. 26, 3: *Ὀμοσεν ἄλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὀρκούς μὴ δύνειν οὐατ' εἰς ἀδανάτων*.

44. *Simplices*] «ab omni fraude alienae, einfaltsvoll», quippe quae colant amnes solaque rura deae. Ovid. Fast. 4, 398. Nymphae autem, ut saepe, Veneris comites.

45. *acuens sagittas*] imago et a poetis et ab artificibus saepe expressa. Philodemus in Anthol. Pal.

I. p. 448: *Ἀλλ' ἤδη θοὰ τόξα νέοι θήγουσιν Ἐρωτες*. — Ad v. *ardentes* cfr. Tac. Ann. 45, 54: *pugionem -- velustate obtusum asperari sacco et in mucronem ardescere iussit*. Amori *πυρίπνοα τόξα* Anth. Pal. I. p. 434.

46. *cruenta*] propter vulnera amoris; id quod proprie sagittarum est, tribuit toti eas acuenti, et ab Amoris *αἵματοφύργοις βέλεσι* (Meleager Epigr. 50, 8. in Brunckii Anal. I. p. 46.) quasi cruentatae.

47. *pubes tibi crescit*] «Idcirco tantummodo iuventus succrescere videtur, ut tibi uni serviat:» quam sententiam in duo membra *παράλληλα* dividit, quo diutius in ea immoremur.

48. *Servitus*] «Catervae amatorum semper novorum te circumstant, nec priores, quos misere decepisti, te missam faciunt.» (*Servitus* est quasi appositio v. *pubes*. «Pubes, quae tibi crescit, eadem tibi est servitus nova.»)

20. 24. *Saepe minati*] Tibull. 2, 6, 43: *Iuravi quotiens rediturum ad li-*

Te suis matres metuunt iuvenēis,
 Te senes parci miseraeque nuper
 Virgines nuptae, tua ne retardet
 Aura maritos.

CARMEN IX.

Non semper imbres nubibus hispidos
 Manant in agros aut mare Caspium

mina nunquam! Cum bene iuravi, pes tamen ipse redit. — iuvenēis] poētis Latinis honestum nomen et de adulescentulis et de puellis nubilibus. Sic Rhesus in cognomine fabula v. 387. ὁ Στρυμόνιος πῶλος αἰοιδῶ Μουσῆς vocatur.

22. *miserae*] «maestae propter coniugum infidelitatem;» *puellae* autem et *virgines* haud raro etiam *nuptae* dicuntur, ut Od. 3, 44, 44: *puellae iam virum expertae*. Virg. Ecl. 6, 47. de Pasiphaë post venerem cum tauro iunctam: *virgo infelix*. Ceterum nota sic construendum esse: *Virgines miserae nuper nuptae*.

24. *Aura*] Est «odor ille a iuvenca emissus, quo captato taurus in venerem ruit.» Talia non ad nostrum sensum diiudicanda; siquidem ab huiusmodi imaginibus ex ipsa rerum natura petitis minus abhorrebant Graeci et Romani. Virg. Ge. 3, 250: *Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum Corpora, si tantum notas odor attulit auras?*

IX. De C. (non T.) Valgio Rufo, consule suffecto a. u. c. 742., rhetore, grammatico, poeta docte disputarunt Weichert Poëtt. Lat. p. 208. seqq. Dissen ad Tib. 4, 4, 480. Unger de C. Valgii Rufi poematis Comment. Halis 4848. Aliquot eius vv. afferuntur in Virgilio Interpret. Maii ad Ecl. 7, 22. (Val. Probus ed. Keil p. 74.), sed locus misere mutilus est. Consolari conatur amicum de pueri delicati immatura morte, ut Statius Silv. 2, 4 et 6. Similis affectus Ciceronis ad Att. 4, 42: *Mehercule eram — conturbatior; nam puer festivus, agnosces noster, Sositheus, decesserat meque plus, quam servi mors debere videbatur, commoverat*. De tempore, quo carmen compositum sit, ambigitur. Plerique referunt ad a. u. c. 734., Grotensend ad. a. 733., Franke ad a. 729 vel 730. Exitum utique mutuatus esse videtur a Virgilio suo Ge. 3, 30: *Addam arbes Asiae domitas pulsumque Niphaten Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis, Et duo rapta*

Vexant inaequales procellae
Usque, nec Armeniis in oris,

Amice Valgi, stat glacies iners 5

Menses per omnes aut Aquilonibus

Querceta Gargani laborant

Et foliis viduantur orni:

Tu semper urges flebilibus modis

Mysten ademptum, nec tibi Vespero 40

Surgente decedunt amores

3. *Versant* F e Vatic. Reginae, qui omni auctoritate caret. (*Vexant* tumentur omnes mei et Pottierii.)

*manu diverso ex hoste tropaea Bis-
que triumphatas utroque ab litore
gentis.*

4. *hispidos*] Voc. *hispidus*, quod proprie de pills densis squamis-
que horrentibus usurpatur, trans-
fert ad agros stipulis et omnis ge-
neris plantis arboribusque foliis et
frondibus spoliatis horridos atque
asperos. Est autem dictum per
prolepsin, nam ipsos per imbres
hispidi sive squalidi fiunt agri. Plin.
H. N. 22, 6: *herbas aspectu hispidas,
tactu truces.*

2. *mare Caspium*] Pomponius
Mela 3, 5: *Mare Caspium omne
atrox, saevum, sine portibus, pro-
cellis undique expositum.*

3. *Vexant*] «turbant, quietum
esse non sinunt.» Longe efficacius
hoc, quam *versant*, sive glossema
est sive solitus in his vv. libra-
riorum error. — *inaequales*] «modo
maiore, modo minore cum impetu
flantes; non: «quae mare inaequale
reddunt.»

4. *Armeniis*] De Tauri iugis lo-
quitur perpetua nive opertis, ubi

magnum frigus iam Xenophon
(Anab. 4, 4.) et deinde Lucullus
(Plut. Luc. 32.) cum copiis suis
senserunt.

5-8. *stat*] «riget, horret,» ut Od.
4, 9, 4. — *iners*] Virg. Ge. 4, 94:
rastris glebas qui frangit inertes (die
säumigen, sonst nichts hervorbrin-
genden Schollen). — *Garganus*, mons
Apuliae Daunia prope Sipontum.
— *viduantur*] in prosa orat. «spo-
liantur.»

9. 40. *urges*] «Tu contra per-
petuo insequeris maestis elegiis
Mysten, non filium, ut olim multi
opinabantur, sed puerum ama-
tum, tibi praecipitata morte erep-
tum.» Propert. 4, 14, 4: *Desine,
Paulle, meum lacrimis urgere sepul-
crum.* — *Mysten*] Docuit Weichert
p. 232. *Mystae* nomen servorum et
libertorum fuisse.

44. *Surgente*] Burmannus ad Virg.
Aen. 4, 352: «Astra crebro dicun-
tur surgere, cum oriuntur, cadere,
cum occidunt.» Cf. Heynius ad
Virg. Ecl. 8, 30. — *decedunt amores*]
«A te sese remouent, ita ut per

Nec rapidum fugiente Solem.

At non ter aevo functus amabilem

Ploravit omnes Antilochum senex

Annos, nec impubem parentes

15

Troïlon aut Phrygiae sorores

Flevire semper. Desine mollium

Tandem querelarum, et potius nova

aliquod saltem tempus a maestitia vaces, quam tibi Mystae memoria excitat.»

12. *rapidum*] solitum apud poetas solis *ἐπίθετον* (Virg. Ge. 1, 92 et 424. Ibid. 2, 321.), ei inditum propter celerrimum cursum ex opinione veterum quotidie rursus et inceptum et finitum. Sic Hyperiona *celerem deum* appellat Ovid. Fast 1, 386.

13. 14. *ter aevo*] Iliad. α, 250: (Νέστορι) ᾗδ' ἔθ' δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐρθ' ἔλατο -- μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασεν. Cic. Cat. mai. 40: Nestor tertiam iam aetatem hominum vivebat. Varie quidem interpretabantur vel de XC. vel de CCC. annis; sic Ovid. Met. 12, 488. — *amabilem*] propter pulchritudinem. Philostr. Imagg. 2, 7: τὸν Ἀχιλλέα ἐρᾶν τοῦ Ἀντιλόχου πεφώρακας, οἶμαι, παρ' Ὀμήρῳ, νεώτατον τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄρων τὸν Ἀντιλόχον κτλ. — *Antilochus*, a Memnone interfectus, bis memoratur in Odyss. γ, 412. et δ, 487. Pindar. Pyth. 6, 28. Xenoph. Cyneg. 1, 14: Ἀντιλόχος τοῦ πατρὸς ὑπερποθανόντων τσαούτης ἔτυχεν εὐκλείας, ὥστε μόνος φιλοπόταρ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀναγορευθῆναι.

16. Troilus, Priami filius. Virg.

Aen. 1, 475: Infelix puer atque impar congressus Achilli. Schol. ad Iliad. ω, 257: Σοφοκλῆς ἐν Τρωάδ' αἰεὶ λῶς ἔπ' ὀνομαζόμενον παρὰ τὸ Θυμβραῖον, καὶ ἀποθανεῖν. — *Phrygiae sorores*] Polyxena, Cassandra, Iliona cet.

17. *Desine mollium*] Graeca constructione. Eurip. Phoeniss. 1074: Ἀήξας ὀδυρμῶν πενθίμων τε δακρυῶν. Sic Od. 3, 27, 69: Abstinetolirarum.

19. *Cantemus* cet.] Quo a nimio luctu amicum avertat, eum hortatur, ut secum quasi certaturus carmine tropaea illa celebret, duplex sic propositum assequens, ut et Augustum propter res prospere gestas oblique laudet, et poeticam Valgii facultatem praedicet, etsi probe sciebat nec sibi propositum esse Augusti genericonium perpetuis panegyrici generis carminibus facere neque id ausurum Valgium, qui sese continuasse intra elegias videtur.

19. 20. *tropaea* — et — *Niphaten*] «tropaea in Niphate ab Augusto parata.» *Niphates*, Armeniae mons. Strabo 11. p. 522: ἔπειτα (ἢ Ἀρμενία) ἐξαίρεται πλέον καὶ καλεῖται Νιφάτης. p. 523: ἡ δὲ προσάρκτιος ὄρεινὴ καὶ τραχεῖα καὶ ψυχρά.

Cantemus Augusti tropaea

Caesaris et rigidum Niphaten,

20

Medumque flumen gentibus additum

Victis minores volvere vertices,

Intraque praescriptum Gelonos

Exiguus equitare campis.

22. *vortices* L. (Ut nos, BbSTed.)

Dio 49, 31: *κρυσταλλώδης ἀστὸς ποτὲ ἐστὶ*. Quibus e locis satis colligitur, quomodo v. *rigidus* interpretandum sit, ut vere proprium Niphatis sit *ἐπίθετον*, scilicet «rigidus», vel quibus *ἐπιθέτοις* de huiusmodi tractibus alibi utantur, *glacialis*, *nivalis*.

24. 22. *Medumque flumen*] Sane est Euphrates, proprius atque celebratissimus Medorum sive Parthorum fluvius. De eadem re, id est, de Crassi signis a Phruate a. u. 734. receptis Virg. Aen. 8, 726: *Euphrates ibat iam mollior undis*. Alii interpretantur de fluvio Medo in Araxen influente prope Persepolin. Strabo 15. p. 729. Ac dictum foret ut Od. 4, 4, 38: *Metaurum flumen*. Art. poet. 48: *flumen Rhenum; mare Oceanum et similia*. At parum credibile est ab Horatio memorari flumen obscurum, cuius ne Vibius quidem Sequester mentionem fecit. — *minores*] «quia debellatum se sentit, fastum, quo prius tumebat, abiecit»; cuius demissi animi signum nobis proponit eius vertices minus aestuosos quam antea, cum nunc, ut *καθ' ὑπερβολὴν* dicit, *gentibus additum*

Victis, id est, imperio Romano subiectum sit. Tacit. Ann. 4, 79: *quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluviis orbatum minore gloria fluere*. — *vertices*] Hanc formam, non *vortices*, videtur praetulisse etiam Virgilius. Cfr. Wagner Orthogr. Vergil. p. 484.

23. *Gelonos*] Virg. Aen. 8, 725: *Hic Lelegas Carasque sagittiferosque Gelonos finxerat* (victos). «Gelon, primum memorati ab Herodoto 4, 408., Sarmatiae sive Scythiae Europaeae populi, in posterum iam intra suos duntaxat fines, ut solent Nomades, *equitabant*, neque ut antea in Romanam dicionem, qua eis nunc interdictum est ab Augusto, incursiones facient.» Florus 4, 42, 20: *Sarmatae patentibus campis* (Steppen) *inequitant*. — *Exiguus* autem, si comparaveris cum priore eorum licentia, qua fines patrios arbitrato suo excedebant, Romanos agros depopulabundi. Cfr. Mon. Ancyr. ed. Fr. p. 36: *Nostram amicitiam petierunt per legatos Bastarnae et Scythae et Sarmatarum cis Tanaim fluvium Tanaimque ultra*. (Cfr. Flor. 4, 42, 48. Suet. Oct. 24. et 43. Iustin. 42, 5.)

CARMEN X.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem

5

X. L. Licinius Murena proprio nomine, filius Murenæ illius, quem Cicero defendit, postea per adoptionem A. Terentius Varro Murena (Fast. Cap.) appellatus, frater C. Proculi illius, qui propter insignem in fratres liberalitatem prædicatur Od. 2, 2, 5., et Terentiae Maecenatis, ἀκράτω (inquit Dio 34, 3.) καὶ κατατορεῖ παρρησίᾳ πρὸς πάντας ὁμοίως ἐχρητο. Homo igitur turbulentus atque ambitiosus Augusti dominationem acerbe exagitare solebat novasque res semper moliri. Initis denique cum Fannio Caepione Augusti occidendi consiliis iisque detectis, ambo a Tiberio rei facti et, cum die dicta in iudicio non comparuissent, absentes exsilio damnati sunt et paulo post necati a. u. c. 734., quo ipso anno consul erat suffectus. Licinium poëta exhortari studet ad moderationem atque universæ vitæ æquabilitatem, ipso quoque dicendi genere ad argumentum attemperato.

1—4. Rectius] «et honestius (ἡθικῶς) et felicius.» Ex frequente allegoria vitam humanam compa-

rat cum navigatione, in qua non expedit cursum urgere, pertinaci studio semper dirigere in altum mare, neque premere (radere, legere) litus iniquum, male fidum (Virg. Aen. 2, 23.) propter vada et scopulos.

5. Auream] «omnibus rebus antefereendam.» — mediocritatem] μεσότητα, τὸ μέτριον, ex Græco illo dogmate περὶ μεσότητος in cupiditatibus ac præsertim in opum quaerendarum studio; vitam, quam semper temperat σωφροσύνη. Aristot. Polit. 4, 41: ὁ μέσος βίος βέλτιστος. Cicero de Off. 1, 23: Nunquam iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium et parum. H. l. mediocritas et ad animum mediocri fortuna contentum et ad hanc ipsam vitæ condicionem refertur.

6—8. tutus] Totius clausulæ constructio eo, ut v. tutus referamus ad primorem dumtaxat partem, quemadmodum sobrius ad alteram pertinet; carere vero, id est, «remotum manere», recte et de sordida casa et de regia aula summis opibus referta dicitur. — Obsoletum

Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.

Saepius ventis agitur ingens
Pinus et celsae graviore casu
Decidunt turres feriuntque summos
Fulgura montes.

Sperat infestis, metuit secundis

42. *Fulgura* Litf e Codd. (Ut nos, omnes nostri, Cruquii et Pottierii.)

dicatur quidquid vetustate et sordibus corruptum est, veluti vestis *obsoleta*, detrita et squalida; sic domus, cuius trabes putrescunt, parietes rimas agunt, situs omnia occupat, *obsoleta*. Simili verborum compositione Cic. pro Sestio 28: *virtus -- neque alienis unquam sordibus obsolescit. -- invidenda*] Ut Od. 3, 4, 45: *invidendis postibus*. Eadem significatione Martial. Spectac. 2, 3: *invidiosa -- atria*.

9. *Saepius*] *Saevis* menda Ed. Rotomag. 1704., itemque Burmanni coniectura, quae multis placuit, firmatur a suspectissimo illo Valartii Cod. Sorbon. Sed in eo ipso, quod *saepius* a procellis concutitur procera pinus quam humile arbustum, satis significatur illam multo magis expositam esse periculo, ne frangatur atque eradicetur. Herodot. 7, 40: *Ὅρῃς τὰ ὑπερέχοντα ξῶα ὡς κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἐξ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ μικρὰ οὐδὲν μιν κινεῖν ὁρῃς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλων φιλεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦναι*.

Lucilius in Anthol. Pal. II. p. 345: *Ὁὐ θρόνον, οὐ μάλαχην ἀνεμῶς ποτε, τὰς δὲ μεγίστας ἡ δρόας ἢ πλατάνους οἶδε χαλὰ κατὰγειν*. Conf. Babrii fab. 36. Sententia est: «Et frequentius et periculosius praecipitat in adversam fortunam homo excelsiore loco constitutus quam humilis.»

40-42. *Pinus*] hic quoque pulcherrima illa Italica ἀμφιλαφής, *Pinie*. — *turres*] Sic omnia aedificia alta et ampla vocantur, οἰκήματα τὰ μέγιστα Herodot. 1. 1. Iuvenalis 10, 403: *numerosa parabat Excelsae turris tabulata, unde altior esset Casus et impulsae praeceps immane ruinae. -- summos -- montes*] «montium cacumina.» — «*Fulgur*» proprie est splendor fulminis. Sed ex auctoritate Codd. et Hieronymi quater sic afferentis v. *fulgura* retinendum; nam *fulgur* idem saepe notare ac *fulmen* apud Virgilium, Plinium, Tacitum cet. adeo notum est, ut exemplis id probare minime hic necesse sit. BESTL.

43. 44. *infestis*] Codd. aliquot inquinati sunt gloss. *adversis*. —

Alteram sortem bene praeparatum

Pectus. Informes hiemes reducit

45

Iuppiter, idem

Summovet. Non, si male nunc, et olim

Sic erit: quondam cithara tacentem

Suscitat musam neque semper arcum

Tendit Apollo.

20

48. *cithara* BbT, corr. d, LClF: *citharae* Sc, pr. d, γ et Bodl.
alter, unus Bersmanni, quattuor Pottierii, Bentr. et M.

Alteram sortem] «contrariam ei, in qua nunc versatur.» Similiter apud Graecos ἄτερος δαίμων. Pind. Pyth. 3, 34: δαίμων δ' ἕτερος Ἐς κακὸν τρέψαις ἐδάμναστέ νιν. Callim. Fr. 94: Οὐ πάντες, ἀλλ' οὗς ἔσχεν ἄτερος δαίμων. — *bene praeparatum*] «sapientia instructum ac munitum ad tolerandam qualemcunque fortunam.» Seneca Ep. 18: *In ipsa securitate animus ad difficulta se praeparat, et contra iniurias fortunae inter beneficia firmatur.* Idem de Vita beata 8: *Sapiens in utrumque paratus artifex vitae.*

45. *Informes*] «quae deformant gratum terrarum aspectum.» Virg. Ge. 3, 334: *Sed iacet aggeribus niveis informis et alto Terra gelu late.* — *reducit*] Wagner ad Virg. Ge. 4, 249. (*Aurora diemque reducit*): «Usurpantur vv. redire, reducere, recurrere, referre, alia similiter composita, ubi de rebus, imprimis naturae, statis vicibus redeuntibus agitur.»

47. *Non si male*] Theocr. 4, 44: Θαρσύν' ἡγή, φίλε Βάττε· τάχ' αἰῶνον ἔσσει' ἀμεινον. Χώ Ζεὺς

ἄλλοκα μὲν πέλει αἰθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

48. *quondam*] «interdum.» Virg. Aen. 2, 367: *Quondam etiam victis redit in praecordia virtus.* — *tacentem*] «Arcum cum tendit infensus Apollo, pestem atque interitum hominibus minatur, ut facit in Iliadis initio: idem tamen interdum mitis ac propitius mortalibus denuo lyra pulsata semet ipse ad cantum excitat, *Condito mitis plavidusque telo*», ut est in Carm. sec. 33. — Ad γ, *suscitat* cfr. Pind. Olymp. 9, 47: Ἐγείρ' ἐπέων σπιν οἶμον λιγύν. Isthm. 7, 4: Κλεάνδρω τις -- ἀνεγείρετω Κῶμον. Lucret. 2, 442: *Ac musaeae mele per chordas organici quae Mobilibus digitis expergesfacta figurant.* — Praetuli nunc lect. *cithara alteri*, quod ad Codd. auctoritatem attinet, sane pari *citharae*, quia minus iam placet *citharae musam*, id est, sonum. Cfr. etiam Od. 4, 45, 4: *Phoebus -- me -- increpuit lyra.*

21. 22. *Rebus angustis*] in prosa oratione «dubiis», *misslich*. Alibi *res angustae* sive *ariae* (Silius 2, 403.) pauperiem significant. — *animosus*

Rebus angustis animosus atque
 Fortis appare; sapienter idem
 Contrahes vento nimium secundo
 Turgida vela.

CARMEN XI.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
 Hirpine Quinti, cogitet Hadria
 Divisus obiecto, remittas

atque Fortis] Iungit haec vv. etiam Cicero Cat. mai. 20, 72: *quo fit, ut animosior etiam senectus sit et fortior.* — *appare*] «monstra te ceteris hominibus.» Rutilius Lupus 1, 1, 47: *Alexander Magnus, cum aliqua res dubia accidisset, apparebat sapientissimus.*

23. *Contrahes vento*] Desinit carmen in eadem allegoria, qua in exordio poeta usus erat. *Vela* (passa) *contrahere* (vel *subtrahere*. Propert. 3, 9, 30: *Ventorum plenos subtrahis ipse sinus.*), *ἐπιστρέλλειν τὰ ιστία*, dicunt de modo sapienter tenendo, ubi nimia fortuna ad fastum ac superbiam nos allicit. Ovid. Trist. 3, 4, 32: *formida nimium sublimia semper Propositique, precor, contrahe vela tui.* — Iunge autem *vento nimium secundo*, «qui initio quidem videtur secundus, semper autem crescens atque in navem vehementius praecipitans eam tandem submergit;» neutiquam vero cum recentioribus nonnullis: *nimium turgida vela*, quae ratio pedestrem redolet orationem.

XI. Quintium Hirpinum, sodalem suum, ad sapientem vitae usum

comiter adhortatur. Non prorsus quidem certum, verum probabile est, eundem Quintium esse, ad quem misit Epp. 1, 16. Aequè incertum est compositionis tempus; fortasse 728. aut initium 729: «cum Cantabri rebellarent et Scythae instigante Phraate contra Tiridatem expeditionem pararent. Od. 3, 8 et 1, 19.» FRANK. Alii retulerunt ad a. 734.

1. *Cantaber*] diu rebellis. Cfr. Od. 2, 6, 2. Od. 3, 8, 22. Epp. 1, 12, 26. — *Scythes*] Sic vocat populos in septentrionali Danubii ripa habitantes, Sarmatas et Gelonos. Od. 2, 9, 23.

2. 3. *Hirpine Quinti*] Hirpini adhuc ignoti in gente Quintia. *Hirpinus* sane pro mero cognomine, non populi nomine, habendum, ut usitata erant etiam *Antias*, *Sabinus*, *Soranus*. De ordine nominum vide ad Od. 2, 2, 3: *Crispe Salusti.* — *cogitet*] «machinetur, moliatur.» — *Hadria Divisus*] «ac propterea nobis minime formidolosus.» — *remittas*] Rariore usu pro «omit- tas.» Terent. Andr. 5, 1, 8: *Nam si cogites, remittas iam me onerare*

Quaerere nec trepides in usum
 Poscentis aevi pauca. Fugit retro 5
 Levis iuventas et decor, arida
 Pellente lascivos amores
 Canitie facilemque somnum.
 Non semper idem floribus est honor
 Vernis neque uno Luna rubens nitet 10
 Voltu: quid aeternis minorem
 Consiliis animum fatigas?

iniuriis. Salust. Jug. 52: *aciem exornat neque remittit, quid ubique hostis ageret, explorare.*

4. *trepides*] «Noli sollicitus et anxius esse in quaerendis rebus ad vitae usum atque conservationem necessariis.» Od. 3, 29, 34: *Ridetque, si mortalis ultra Fas trepidat. Trepidare in usum est anxie providere usui.* Usus autem, ut Liv. 6, 25: *qua quemque suorum usum causae ferrent.*

5. *Poscentis aevi pauca*] Nam etiam quae infra memorantur, Falernum, nardus atque ea, quibus dolet natura negatis, pauca sunt atque exigua ex hominum tunc viventium opinione.

6. *Levis*] «*λεῖτα*, imberbis ac tenera.» Tibull. 4, 8, 34: *Carior est auro iuvenis, cui levia fulgent Ora.* — *arida*] «quae ex siccitate nascitur.»

8. *Facilem somnum* dixit etiam Od. 3, 21, 4. (et *leves somnos* Od. 2, 46, 45.) «qui facile obrepit nec vigiliis interrumpitur.»

9. *honor*] pulchritudo; brevi enim marcescunt.

40. *Luna rubens*] Rubere etiam

Propertius dixit de lunae splendore 4, 10, 8: *Et mediis caelo Luna ruberet equis.* Pudoris contra significatio inest in *luna rubente* Sat. 4, 8, 35. — «Variat luna semper crescendo et decrecendo.»

14. *quid aeternis*] «Quid tu animum conficis cogitationibus infinitis, ad longissimi temporis curam pertinentibus, quibus par esse nequeat? tamquam si immortalitas tibi concessa sit.» Recte Dillenburger duplicem hic constructionem statuere videtur: *aeternis consiliis fatigas et: minorem aeternis consiliis.* — *minorem*] ut *ἥττω τινός*, «impar.»

43. *Cur non*] Sententiarum iunctura haec est: «Tametsi iam relictus in nobis est adolescentiae fervor, tamen etiam nunc et potando et amando nos oblectare possumus. Ergo, dum licet, sapienter vita fruamur.» — *platan*] *gentilem* platanum dixit Ovidius Metam. 10, 93., quia sub eius umbra libenter genio indulgebant Romani.

44. *sic temere*] Homeri illud Iliad. β, 420: *μάψ οὐτις*. Plato

Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere et rosa

Canos odorati capillos,

15

Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? Dissipat Euius

Curas edaces. Quis puer ocius

Restinguet ardentis Falerni

Pocula praetereunte lympa?

20

Quis devium scortum eliciet domo

Gorg. 506. D.: οὕτως εἰκῇ. Donatus ad Ter. Andr. 4, 2, 4: «sic pro leviter et negligenter, quod Graeci οὕτως dicunt.» Cic. Arat. 230. de planetis: *Sic malunt errare vagae per nubila caeli.* Et prorsus ut Horatius, Seneca Hippol. 394: *Sic temere iactae colla perfundant comae.*

15. *Canos*] Horatius erat praecanus. Epp. 4, 20, 24. Od. 3, 14, 25. — *odorati*] «rosis bene olentibus coronati;» nam de oleo rosaceo cum Schol. explicari non potest, cum sequatur *nardo uncti*. Unctos capillos contra significat Od. 3, 20, 14: *Sparsum odoratis humerum capillis.*

16. *Assyria* pro «advecta ex Syria» apud poetas frequenter. Tibull. 4, 3, 7: *Assyrios odores.*

17. 18. *Euius*] *Εὐῖος*, Liber pater, ab acclamatione *εὐοῖ εὐάν.* Ovid. A. A. 4, 563: *pars clamant Euius euoe.* — *Dissipat - Curas*] In Cypris apud Müllerum p. 90, 8. Nestor ad Menelaum: *Οἶνόν τοι, Μενέλαε, θεοὶ ποίησαν ἀριστον Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσινεῖν μέλε-δῶνας.* Theognis 883: *Τοῦ πίνων*

ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σινεάσας μελε-δῶνας. — *edaces*] Od. 4, 18, 4: *Mordaces* — *sollicitudines.* Hesiod. O. et D. 6: *γνιοκόραυς* (al. *γνιο-βόρος*) *μελεδῶνας.* — *Quis puer*] in pedestri or.: «Quis inter vos nostrae computationis ministros primus refrigerabit temperabitque aqua ex praetereunte rivo hausta vinum nostrum Falernum?»

19. *ardentis*] Iuven. 10, 27: *lato Setinum ardebit in auro*, de vino vehementi.

21. *devium-scortum*] «non volgare nec nimis prostitutum, in recessu aliquo, non in lupanari habitans, remotum a Subura, celeberrima illa Romae regione secunda, ubi erant lupanaria; quod cum κατά-κλειστον delicias faciat, nec statim, etiam quo tamquam fidicina invitatur, se confert, promissis eliciendum est.» Liv. 3, 43: *devium tugurium*, «a via publica remotum.» Ovid. Her. 2, 418: *Et cecinit maesum devia carmen avis*, «bubo solitarius.» V. *scortum* minime disconvenit sermonis cum sodali habiti hilaritati. Voss: «die einsam hausende Lyde.»

Lyden? Eburna, dic age, cum lyra
 Maturet in comptum Lacaenae
 More comas religata nodum.

CARMEN XII.

Nolis longa ferae bella Numantiae

23. in *comptum* B et omnes Pottierii, item CF: *incomptum* bSted, Aldus, Lt, *incomptam* ex uno Torrentii Codice Bentl. et M. (Ut nos, J.) — 24. *comas* ST et pr. b, item quinque Pottierii: *comae* B, *comam* ed et corr. b, septem Pott., Lct, Bentl. et M. — *nodo* Bentl. coni. et M.

23. *Maturet*] «venire ad nos properet.» Asclepiades Anth. P. I. p. 437. herus ad servum: *Καὶ Τρυφίραν ταχέως ἐν παρόδῳ κάλεσον* ad convivium. Graecum igitur hunc morem tunc imitari etiam Romani solebant. — in *comptum*] «in compositum; festinantes enim mulieres pexum tantum capillum in nodum colligere consueverunt.» Cratq. Od. 3, 44, 24: *Dic et argutas properet Neerae Myrrheum nodo cohibere crinem.* Utrobique non tam ad comandi moram respicit quam ad simplicem elegantiam nodi, qui opponitur artificiosis comas nectendi generibus. Tres enim modi praecipui capillos ornandi erant. Manil. 5, 446: *Illis cura sui cultus frontisque decorae Semper erit: lortos in fluctum ponere crines Aut vinculis revocare comas et vertice denso Pingere et appositis caput emutare capillis.* — *Lacaenae*] Sic in Laconum choro apud Aristoph. Lysistr. 4346: *ἄλλ' ἄγε νόμαν Παραμπύκιδδε*, unde crinis ligamen *παραμπύκιον*. Mos hic Laconicus propter simplicitatem saepe artificibus quoque placuit. Sic picta est Atalanta in tabula Pompeiana Mus. Borb. VII, T. 2. prorsus ut de eadem Ovid. Met. 8, 348: *Cri-*

nis erat simplex, nodum collectus in unum. — Significat autem tam simplicem cultum et sibi et amico, quippe cum uterque provectioris iam sit aetatis, sufficere nec requiri ab amica ornatum illum, qua adolescentulos allicere alias soleat.

XII. Argumentum hoc esse videtur: «Nolis (id est, nemo velit) a me lyrice celebrari res gestas maiorum nostrorum neque antiquas illas heroum pugnas; pariterque et tu et quivis alius scriptor melius pedestri oratione enarrabit fortia Caesaris facta; verum, cum res istae bellicae meo quidem ingenio minus aptae sint, praedicabo Licymniam tuam.» Dum autem Caesaris laudes praedicare abnuit, eadem urbanissimo quodam modo usus egregie extollit, ita ut neque Caesar ipse illi repugnantiae stomachari posset. Compositum videtur carmen a. u. c. 725. vel 726.

4. *longa - bella*] ab a. u. c. 643. usque ad a. 624. — *ferae - Numantiae*] Florus 2, 48, 45: *Deplorato exitu in ultimam rabiem furoremque conversi postremo mori hoc genere destinarunt: duces suos seque patriamque ferro et veneno subiectoque undique igne peremerunt.*

Nec dirum Hannibalem nec Siculum mare
 Poeno purpureum sanguine mollibus
 Aptari citharae modis,

Nec saevos Lapithas et nimium mero 5
 Hylaeum domitosque Herculea manu
 Telluris iuvenes, unde periculum
 Fulgens contremuit domus

2. *dirum*] BbSTcd, item, ut videtur, Pottierii omnes, Bentleius.

2. *dirum*] ut Od. 3, 6, 36. et Od. 4, 4, 42. perpetuo ἐπιθέτω nominaur Hannibal, quia Romani eius memoriam propter saevitiam ac perfidiam execrabantur. Quintil. 8, 2, 9: «*proprie dictum, id est, quo nihil inveniri possit significantius, ut* — Horatius, acrem tibiam Hannibalemque dirum.»

3. *Poenosanguine*] primum cum C. Duilius a. u. c. 494. classem Hannibalis maioris ad Mylas superavit. Rursus L. Lutatius Catulus eos. a. u. c. 542. ad Aegates insulas Poenos proelio navali devicit. — *mollibus*] De se tantum loquitur, non de omni poësi melica; sicque Od. 4, 6, 40: *Imbellisque lyrae*.

4. *Aptantur citharae modis* (ῥυθμοῖς καὶ μέλεσι) verba ex metri legibus ordinata, quibus modi continere debent.

5. *Lapithas*] Vide Od. 4, 48, 8. Virg. Cul. 26: *Triste Iovis Phorci- que canit non pagina bellum, Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus, Nec Centaureos Lapithas compellit in enses.* — *nimium mero*] «vino ardentem, temulentum.» Eadem constructione Tacit. Hist. 4, 35: *nimii verbis*.

6. *Hylaeum*] unum e Centauris, de quo diversae ferebantur fabulae, cum alii eum ab Atalanta, pudicitiam suam defendente, alii a Theseo, alii ab Hercule occisum narrarent. Virg. Ge. 2, 456: *Rhoe- tumque Pholun- que Et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.*

7. *Telluris iuvenes*] Terrae filios, Gigantes, quos commemorat quidam Hesiodus Theog. 483., nec tamen novit post Titanomachiam alteram Gigantum pugnam cum diis pugnatam. Herculis quae partes in hac fuerint, docet Apollodorus 4, 6: τοῖς θεοῖς λόγιον ἦν ἐπὶ θεῶν μὲν μηδὲνα τῶν Γιγάντων ἀπολέσθαι δύνασθαι, συμμαχοῦν- τος δὲ θνητῶν τινὸς τελευτήσειν. — Ἡρακλῆα δὲ σύμμαχον (Ζεὺς) δι' Ἀθηνᾶς ἐπεκαλέσατο itaque sagittis suis deorum hostes interemit. — *unde periculum*] «a quibus motum periculum» cet. Terent. Eun. 4, 2, 35: *Dicebat — a praedoni- bus, Unde emerat, se audisse cet.* Conf. Od. 4, 42, 47. 4, 28, 28.

8. *Fulgens*] quia aethere cineta. Od. 4, 3, 29: *aethera domus*, Od. 3, 3, 33: *sedes lucidae deorum.* — *contremuit*] eum accusativo, ut Virg. Aen. 3, 648: *sonitumque pedum vocemque tremisco.* Seneca

Saturni veteris; tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minacium.

Me dulces dominae Musa Licymniae

42. *minatium* T, *minantium* S et corr. b. — 43. *dulces* bSd: *dulcis* BTc, FM.

Ep. 65. extr.: *non contremiscamus iniurias.*

9. *Saturni veteris*] Virg. Aen. 7, 480: *Saturnusque senex. — pedestribus*] Inter scriptores, qui supersunt, Horatius primus hoc v. usus est ad Graecorum imitationem, *πεζὸς λόγος*. Plat. Sophist. p. 237. A.: *πεζῇ τε ὁδῇ ἐκαστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων*. — Mihi videtur locus communis: «Et certe melius prosa oratione exponitur Caesaris res gestae.» Tu igitur mihi est, ut ita dicam, pronomen communicationis cum omnibus, qui Caesaris res gestas litteris mandare velint et possint. Plinius quidem H. N. 7, 43: *Caesaris Philippensi proelio morbus, fuga et triduo in palude aegroti et, ut valentur Agrippa et Maecenas, aqua subter culem fusa turgidi latebra*. Sed hoc quoque ex epistola aliove libello vel etiam ex Dialogis petittum videtur potius quam ex historia.

41. *ductaque*] Nota quae — quae non sibi respondere, ut alibi, sed sententiarum nexum hunc esse: «Et certe melius dicentur — proelia triumphique cet.» — *per vias*] a porta triumphali per Sacram viam ad Capitolium. Manifesto autem haec referuntur ad triplicem illum triumphum, Delmaticum, Actiacum

et Alexandrinum mense Sextili a. 725. a Caesare ex Oriente reduce actum.

42. *minatium*] «antequam devicti essent.» *Minantium* prope absurdum esset de regibus in collo catenatis atque sic in triumpho ductis.

43. «Me vero (id quod fortasse tibi non minus gratum erit) iubet Musa celebrare laudibus illam, quam tu tenerrimo amore amplexaris.» — *dulces*] Etiam si scribas *dulcis*, nihilominus erit accusat. plur. iungendus cum v. *cantus*, non *dulcis dominae*. Unica enim vera constructio est: *Musa voluit me dicere dulces cantus dominae Licymniae.* — *Licymniae*] Scholiastas altosque interpretes (imprimis Weichert Poët. Lat. pag. 462.) sequor, qui rem sic expediunt: Sicuti teste Apuleio Apolog. 406. Catulli Lesbia vero nomine erat Clodia, Tibulli Delia, Plania, Propertii Cynthia, Hostia, Ticiidae Perilla, Metella, ita scilicet, ut ad conservandam etiam in amoribus dignitatem matronalem nomini Romano aliud substituerent Graecum eadem syllabarum quantitate: sic statuendum est h. l. *Licymniam* significare Terentiam Maecenatis uxorem, etiam ab Octaviano aliquando amatam, ita ut

Cantus, me voluit dicere lucidum

Fulgentes oculos et bene mutuis

45

Fidum pectus amoribus;

Quam nec ferre pedem dedecuit choris

Nec certare ioco nec dare brachia

Ludentem nitidis virginibus sacro

Dianae celebris die.

20

utrique hic locus eximie placere deberet; ideo autem potissimum Graccum hoc nomen delectum esse, quod simile esset Terentiae fratris L. Licinii Varronis Murenæ nomini. Nec vero, si de Maecenatis coniuge interpretamur, *dominae* nomen obstat, nam hoc non minus uxores quam amicas stabiles appellare tunc solebant. Sic de coniuge Ovid. Trist. 3, 3, 23: *Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam*. Licymnia igitur est nova nupta, admodum adolescens ac pulcherrima; et re vera formosissima mulier erat Terentia, cuius amore captus erat Octavianus. (Suet. Oct. 69.)

44. *lucidum Fulgentes*] ut Od. 4, 22, 23: *Dulce ridentem*. Od. 2, 49, 6: *turbidum Laetatur*. Od. 3, 27, 67: *Perfidum ridens*. Etiam in Sattis. (4, 8, 44: *resonarent triste et acutum*.) Repeti hic usus adiectivorum potest inde ab Homero Iliad. β, 269: *ἄρρεϊον ἰδών*.

45. *bene mutuis*] ut Cic. ad Att. 44, 7: *litterae bene longae*. Tusc. 2, 49: *dolor bene plane magnus*, et bien Francogallorum. *Bene mutuis* igitur est «plene, prorsus, eodem amoris ardore mutuis».

47. *ferre pedem*] «Cuius summus est decor ac venustas in saltatione», quae iam dudum saltem intra pri-

vatos parietes in usu erat matronis (ut Semproniae apud Salustium Cat. 25.), cum antiquioribus temporibus indecora haberetur. Distinguenda a Dianae choris v. 48. haec etiam saltatio domestica, quae a *poëlis chori* nomine insignitur, ut Propert. 2, 34, 42: *ad molles membra resolve choros*. Ceterum similiter Virg. Ge. 4, 44: *Ferte simul Faunisque pedem ceter*.

48. *certare ioco*] Nihil impedit quo minus interpretemur de convivis, in quibus iis, qui locorum salibus, certis convivis iudicibus, ceteros superarent, praemia proposita essent. — *dare brachia*] Haec maxime demonstrant matronam Romanam hic significari, quibus solis ducere licebat sacros Dianae choros, una cum virginibus ingenuis. A. P. v. 232: *Ut festis matrona moveri iussa diebus*.

49. *Ludentem*] *Ludum* choreas illas vocat propter gestus ac motus varietatem. Sic *παίζων* Hom. Hymn. Apoll. 204, et Virg. Ecl. 8, 27: *Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres Ludere*. — *nitidis*] «festo ornata decoris».

20. *Dianae celebris*] «cuius dies festus magna populi frequentia celebratur». Tibull. 4, 4, 23: *Phoebe, — iam celebris, iam latus eris*.

Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
 Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
 Permutare velis crine Licymniae,
 Plenas aut Arabum domos? —:

Dum flagrantia detorquet ad oscula
 Cervicem aut facili saevitia negat,
 Quae poscente magis gaudeat eripi,
 Interdum rapere occupet.

25

25. Cum BbT, L. — *fragrantia* Lt. — 28. *occupet* BSTed et pr. b, Pottierii plerique, LCl: *occupat* corr. b, Pottierii quattuor, Bentleius, M.

24. *Achaemenes*] heros, mythicus conditor stirpis Achaemenidarum inter Persas. Cfr. Herod. 7, 44., cui est Cyri proavus. Plato Alcibiad. I. p. 120. E.

22. *Mygdonias*] A Mygdone, prisco rege, pars Phrygiae magnae appellabatur Mygdonia. Iliad. γ, 185: *Ἐνθα Ἴδον πλείστον Φρύγας, ἀνέρας αἰολοπώλον Λαόν, Ὀτρῆος καὶ Μύγδονος ἀντιθέοιο*. Pausan. 10, 27: *(Ἀπὸ Μύγδονος) ποιηταῖς Μύγδονας ὄνομα ἐπὶ τοῖς Φρυγῶσι τίθεσθαι καθέστηκεν*.

23. *crine*] Bentleius atque interpretes nonnulli Germanici acceperunt, ac si esset *uno crine*, cum tamen nihil frequentius sit quam *crinis* sing. collect. pro *crinibus*. Illa certe nimia exaggeratio videtur. — Anthol. Pal. 1. 205: *Ἀντὶ βούς χρυσέον τ' ἀναθήματος Ἱσίδι τοῦσδε Θήκατο τοὺς λιπαροὺς Παμφίλιον πλοκάμους*.

24. *Arabum*] Od. 4, 29, 4: *βοατὶς Arabum-gazis*. Virg. Ge. 2, 445: *Boasque domos Arabum*. Propert. 2, 40, 46: *Et domus intactae te*

tremat Arabiae. Attamen h. l. cum Frankio de expeditione in Arabiam a Caesare suscipienda cogitare noli. Memorat tres populos orientales propter opes «barbaricas» a poetis saepe celebratos.

25. *Dum*] Hoc longe aptius: *jedesmal, wann, ogni volta che; cum*, de uno dumtaxat temporis puncto. — *flagrantia*] «ardentia», a Codd. satis munitor contra aliorum *fragrantia*, «bene olentia», id quod de Maecenatis osculis dictum prope ridiculum foret. — *detorquet*] hic quoque suam servat significationem: «a solita colli positura recta ita se deflectit, ut mariti amantis osculis occurrat.»

26. 27. *facili*] «simulata et propterea huiusmodi aegre exoranda.» — *Quae poscente magis*] Cum propter caesurae vim *magis a poscente* separari et ad *gaudeat* pertrahi nequeat, simpliciter sic exponendum iudico: «magis quam poscens.» Nimirum hoc dicit: «Cupide tu eam poscis oscula; cupidius etiam ea sibi gaudet eripi Licymnia, propter quem ardorem ipsum semper carior tibi

CARMEN XIII.

Ille et nefasto te posuit die,
 Quicumque primum, et sacrilega manu
 Produxit, arbos, in nepotum
 Perniciem opprobriumque pagi;

Illum et parentis crediderim sui
 Fregisse cervicem et penetralia

5

A. *Illum*, et nefasto N. Heinsius, *Illum*, o, nefasto Benth. coni.,
Illum, nefasto Buttmannus.

fit.» Alii, magis gaudeat iungentes, poscente explicarunt a poscente.

28. occupet] *εφθάνει ἂν ἀρπάξουσα*. Sic Codd. optimi, ac mihi certe concinnius videtur, ut idem modus servetur, quam ut legentes occupat regredi cogamur ad particulum.

XIII. Non sine festiva quadam hyperbola arborem exsecratur, cuius casu paene oppressus erat in agro suo Sabino; deinde immoratur in sententia de incertis vitae casibus desinitque in contemplanda plorum beatitudine, maxime cum aures praebent Alcaeï et Sapphus carminibus. Ter autem praeterea illius periculi mentionem facit: Od. 2, 17, 27. Od. 3, 4, 27. et Od. 3, 8, 8. Scriptionis tempus definiri nequit. Principio autem aliquantum turbato atque intricato de industria utitur, quasi recenti etiam tunc discrimine ac terrore percussus.

4. *Ille et*] Constructio est: *Ille et nefasto te posuit die, Quicumque primum posuit (plantavit), et (postea) produxit sacrilega manu. — nefasto]*

Cfr. Od. 4, 35, 35. H. I. est ἀποφράς, dies ater, funestus, usu, qui per poetas maxime invaluisse videtur. Gell. N. A. 4, 9: Religiosi dies dicuntur tristi omne infames impediri; — quos multitudo imperitorum prave et perperam nefastos appellant. Attamen iam Liv. 6, 28: terra — nefasta victoriae suae.

3. 4. Produxit] «coluit, educavit, curavit, ut cresceres, velut eo consilio, ut aliquando nepotum, posteriorum, alicui incidere, quo facto perpetua infamia premeret totum pagum (maxime quidem si Romanae fidei lyrae eo casu elisus esset).» — pagi] Mandelae, quo pertinebat Horatii Sabinum.

6. Fregisse cervicem] «strangulasse patrem»; ut Sal. Catil. 35: frangere gulam laqueo; Cic. Verr. Accus. 3, 42: Praetorem tu accusas? Frange cervices. Cfr. Epod. 3, 4. — penetralia] pr. adiectivum, unde Virgil. Ge. 4, 379. dixit: tectis penetralibus, Aen. 2, 297. adytis-penetrabilibus. «Intimam aedium partem (ubi erant Penates, qua re augetur scelus) noctu sparso hospitis cruore

Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha

Et quidquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.

10

Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas: navita Bosporum
Poenus perhorrescit neque ultra

15

polluit.» Proximum autem parri-
dio est laedere Iovem Hospitalem.

8. *venena Colcha*] forma poetica,
ut Ovid. Met. 43, 24: *Colcha carina*.
(Adde Plat. Euthyd. 283 C.: τῇ
Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ.) Sunt venena,
qualia fuerant Medaeae Colchidis,
praesentissima. Epod. 17, 35: *Ca-*
les venenis officina Colchicis.

40. *Tractavit*] Venena tractare
idem quod praeparare, miscere.
Zeugma facillimum est, ut ex v.
tractavit ad vv. *Et quidquid usquam*
concepitur nefas eliciamus v. *patravit*.

41. *triste*] Non infelix ea signifi-
catione qua ruscum, rubus, pirus
silvatica (v. Macrob. Sat. 2, 46. p.
378.), sed «noxium ac sceleratum»,
ut Virg. Ecl. 3, 80: *Triste lupus sta-*
bulis. — *caducum*] «quod aliquan-
do casurum erat.» Sic Aen. 40,
622: *caduco - iuveni* «mox casu-
ro.» Ovid. Met. 9, 634: *frondes -*
caducas. Alibi significat «instabilis,
fluxus, vanus», ut Ovid. Met. 9, 597.
spes-caducas, Fast. 4, 484. *cadu-*
cas-preces dixit.

44. *Cautum*] Iunge: «nunquam

ab homine satis *cautum est*, caveri
potest, singulas in horas;» nos von
Stunde zu Stunde. Pindarus Olymp.
7, 94: ἐν δὲ μὲν μοῖρα χρόνον
ἄλλοι ἄλλοιαι διαδύσσοισιν αὐ-
ρα. — *navita - Poenus*] Sidonius
vel Tyrius. Sophocel. Fragm. 736.
Dind.: Φοινῆς ἀνὴρ, Σιδώνιος
κάπηλος. — *Bosporum*] Thracium
Ponti fretum, τὸ Βυζαντιανὸν στό-
μα, rapido aquarum cursu et
procellis infame. Od. 3, 4, 30:
Insanientem navita Bosporum Ten-
tabo.

43, 46. *ultra - aliunde*] relicto
videlicet Bosporo, in Ponto vel,
ubi revertitur, in mari Aegaeo et ex
alia aliqua parte. *Ταντολογία* non
est. — *Caeca*] «quorum causae
ignorantur.» Cic. Agr. 2, 44: *cur*
hoc est tam obscurum et caecum? —
time] Syllaba *met* producitur in arsi.

47. *sagittas*] Vere sublimi imagine
eundem Israelitarum timorem a
pharetratis Assyrii (Od. 3, 4, 35.)
expressit Ieremias 5, 44: Ἡ φαρ-
τρα αὐτῶν ὡς τόπος ἀνεφθιμένος.
— *celerem*] Bentleyus coniectans
reducem fugam poetam correxit,

Caeca timet aliunde fata,

Miles sagittas et celerem fugam

Parthi, catenas Parthus et Italum

Robur; sed improvisa leti

Vis rapuit rapietque gentes.

20

Quam paene furvae regna Proserpinae

Et indicantem vidimus Aeacum

Sedesque discretas piorum et

17. *celerem*] *reducem* Bentley suspicio. — 23. *discriptas* B, *descriptas* hT; quattuor Pottierii, Cod. Collegii Regii, «recentissimus» BENTL., item LC. (Ut nos, Scd, Aldinae.)

non librarior; neque tamen ἐπιθε-
τον illud est otiosum ideoque re-
prehendendum. «Tum, cum mini-
me exspectant Romani, fugam si-
mulatam capessunt Parthi, ut in-
caute sequantur hostes, ipsi autem
denno tenso arcu, statim versis
equis redeuntis maiore cum im-
petu in eos incursant.» Quod cum
scirent Romani, ipsa illius fugae
celeritas iis erat formidolosa; ete-
nim quo celerior erat, eo etiam
insidiosior. Virg. Ge. 3, 31: *Fiden-
temque fuga Parthum versisque sa-
gittis*. Seneca Oedip. 448: *Vidit
et versas equis sagittas, Terga
fallacis metuenda Parthi*.

18—20. *Italum Robur*] «carcerem
robureum, Tullianum», quem descri-
bit Salust. Catil. 55., in quem audus
detrusus est etiam Iugurtha. Liv.
38, 59: *Ut in carcerem inter fures
nocturnos et latrones vir clarissimus
Scipio includatur et in robore et
tenebris expiret*. Tacit. Ann. 4, 29:
*robur et saxum aut parricidarum
poenas minitari*. — *rapuit rapiet-
que*] Aliquoties hac compositione
utitur Horatius. Epp. 4, 2, 43:

Labitur et labetur. Epp. 4, 7, 21:
tulit et feret.

21. *furvae*] Iam Festus notavit
similem sonum vv. *furvus*, *fuscus*,
fuligo, *funus*, *funus*. Vetus est voca-
bulum (Gell. 4, 48.) vel pontificium
in hoc usu: *hostiae furvae*, nigrae,
quas dis inferis immolabant, unde
mysticum nomen vocat Schol. Cruq.;
apud poetas de rebus ad inferos
spectantibus usurpatur. — *Proser-
pinae*] Prima syll. in hoc v. ab
aliis producitur, corripitur etiam a
Seneca Herc. fur. 548.

22. *Aeacum*] Achilles avum. Plat.
Gorg. p. 524. A.: καὶ τοὺς μὲν
ἐκ τῆς Ἀολίης Πυδάμανθους κρι-
νεί, τοὺς δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης
Αἰακός· Μινῶ δὲ προσβέβητο δώσειν
ἐπιδικάζειν, ἅν ἀπορῆτόν τι
τῷ ἔτιρω.

23. *discretas*] a Tartaro. Orcus
enim apud posteriores ex Elysio
(diverso ab Homero Odyss. δ, 563.)
et Tartaro constat. Stat. Theb. 4,
324: *Et Styx discretis interflua Ma-
nibus obstat*. Virg. Aen. 8, 670:
Secretosque pios. Allorum *discriptas*
significaret «separatim assignatas»;

Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus,

25

Et te sonantem plenius aureo,

Alcaeae, plectro dura navis,

Dura fugae mala, dura belli!

Utrumque sacro digna silentio

Mirantur umbrae dicere; sed magis

30

verum valere debet meliorum Codd. auctoritas.

24. 25. *Aeoliis*] Poetae Lesbii Alcaeus et Sappho Aeolica dialecto utebantur. Iam Pindarus Fr. 95. Bergk. de beatorum in Orco διαγωγή. Καὶ τοὶ μὲν ἱπποῖς γυμνασίοις τε, τοὶ δὲ πεισοῖς, τοὶ δὲ φορμιγγεῖσι τέρπονται. — *querentem Sappho*] quod sibi in amore non responderent. Fragm. 43. Bergk: Ἔρος δὴν τέ μ' ὁ λυσιμέλῃς δύνει (ante B. δονεῖ) Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρεται. Ἀθι, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο Φροντίσθην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότῃ.

26. *sonantem*] Similiter de Anacreonte Simonides 116. Bergk: Μολπῆς δ' οὐ λήθη μελιτερπέος, ἀλλ' ἔτ' ἐκείνο Βάρβιτον οὐδὲ θανὼν εὐνάσεν εἰν' Αἴδη. — *aureo*] Sic Pind. Nem. 5, 24: φόρμιγγ' Ἀπόλλων ἐπάγγλωσσον χρυσέῳ πλάκτρῳ διδώων. Eurip. Herc. tur. 351: Φοῖβος — τὰν καλλίφθογγον κιθάραν ἐλαύνων πλῆκτρῳ χρυσέῳ.

28. *fugae*] «exsili.» — *belli*] Cfr. ad Od. 2, 7, 40, locum Herodoti 5, 95. Alcaeus floruit circa Olymp. XLII. a. Chr. 641., aequalis Sapphus. Praecipue eius virtus enituit in impugnandis tyrannis, qui deinceps Mytilenes potiti erant, Myrsilo, Megalagyro, aliis. Nam cum fratre

Antimenide exsulis Mytilenaeis praefuit et ita ciyes vexavit, ut illi Pittacum ducem contra illos crearent. Ita Pittacum quoque et armis et conviciis aggressus est; a quo eum aliquando captum, sed incolumen dimissum, narraverat Heraclitus. Cfr. Od. 4, 32, 3.

29. *Utrumque*] Exstant etiam nunc aliquot carminum reliquiae, in quibus Alcaeus Sappho, haec illam alloquitur, Alcaeī Fr. 54. Bergk: Ἰόπλοχ' ἄγνα μελλιχόμειδα Σάπφοι, θέλω τι ψεύην, ἀλλὰ μὴ κωλύει αἰδώς. Sapphus Fr. 32. Bergk p. 607. Fr. 26. Schneidew. — *sacro digna silentio*] «alia, quae digna essent, ut, ubicunque audiebantur, sacro silentio exciperentur, quasi res divina ageretur.»

30. 34. *magis Pugnas*] «Multitudinem magis allicere et delectare solent τὰ στασιωτικὰ καλούμενα τοῦ Ἀλκαίου ποιήματα (Strab. 13, 617.) quam tenerae amoris querimoniae ac tenues illae Sapphus χάριτες μετὰ σωφροσύνης. Ovid. in Sapphus Epist. Her. 45, 27: Pegasides blandissima carmina dicant, — Nec plus Alcaeus, consors patriaeque lyraeque, laudis habet, quamvis grandius ille sonet. — tyrannos] Sic in Pittacum invehitur Fr. 37. Bergk: Τὸν κακοπάριδα Πίττα-

Pugnas et exactos tyrannos

Densum humeris bibit aure volgus.

Quid mirum, ubi illis carminibus stupens

Demittit atras belua centiceps

Aures et intorti capillis

35

Eumenidum recreantur angues?

Quin et Prometheus et Pelopis parens

κον πόλιος τὰς χαχόλω καὶ βαρ-
δαίμονος Ἐστιάσαντο τύραννον
μέγ' ἐπαίνυντες ἀόλλεες.

32. *Densum humeris*] «ita constipatum, confertum, ut humeri humeros tangant.» Virg. Aen. 10, 361: *Concurrunt; haeret pede pes densusque viro vir.* — *bibit aure*] «Audit cupidissime.» Propert. 3, 6, 8: *suspensis auribus ista bibam.* Ovid. Trist. 3, 5, 14: *auribus illa (verba) bibi.*

33. *ubi*] id est, «siquidem ibi.» Iunge *stupens* illis *carminibus*, ut Sat. 1, 4, 28: *stupet Albius aere.* Sat. 2, 2, 5: *stupet insans acies fulgoribus.*

34. *Demittit*] «aures prius arrectas ad insidiandum umbris poe-nae se subtrahere conantibus.» Poëtica autem licentia usus fingit etiam damnatos poëtarum in piorum sedibus collocatorum cantus exaudire. — *belua centiceps*] Hesiodus Theogon. v. 342. Cerberum ex Typhaone et Echidna natum vocat *Αἰδω κῆνα χαλκιδέωνον Πεντηκοντακάρηνον.* Sophocl. Trachin. 1098: *Αἶδον τρίκρανον σκύλακα,* id quod fere Latini poëtae adoptaverunt. «Centum Cerberi capita praeiverat Horatio Pindarus, si fides Venetis interpretibus A et B ad Iliad. 9, 368. Cfr. Pindari Fr. incert. 462.»

HORAT. VOL. I. ED. MINOR III.

Horatii sensum recte perceperat Seneca sive alius scriptor in eo libro, qui Apocolocyntosis inscribi solet, ubi *belua centiceps* describitur *villos horrendos*, id est, serpentes in cervice et tergo natos *excultis*; quippe tenendum est in tergo plerumque Cerberi, non in capite, ut Horatius Od. 3, 11, 47. facit serpentes poni.» NAEVIUS.

35. *intorti*] Cum v. *anguis* plerumque feminini sit generis, H. P. volebat *intortae*; sed etiam Cicero de Div. 2, 28: *anguis vocem circumiectus.*

36. *Eumenidum - angues*] Aeschyl. Choëph. v. 1048: *αἰδε Γοργόνων δίκην Φαιοχλιώνες καὶ πεπλεκτανημένα Πενκτοῖς δράκοντιν.* Orpheo Hymn. 69. sunt *ὀφιοπλόκαμοι*. — *recreantur*] *levantur*, cessant a perpetuo motu, quo circum Eumenidam capita vibrantur.»

37. *Prometheus*] Apud Aeschylum Prom. 4046. propter ignis furtum fulmine delictur subter saxi, cui affixus est, ruinam, post longum tempus ad aquilae morsus perpetiendos in lucem retrahendus, tandem tamen ab Hercule liberandus. Horatius vero de eo ita loquitur, ac si in Tartarum praecipitatus ibi mansisset, ut Od. 2, 48, 33. — *Pelopis parens*] Tantalus, Od. 2, 582.

Dulci laborum decipitur sono;
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

40

CARMEN XIV.

Eheu fugaces, Postume, Postume,

38. *laborem* BT, pr. c, pr. d, Bodleianus, var. lect. Colbertini, quinque Potlierii, L et Bentleius. (Ut nos, bS, corr. c et d.) — 40. *timidas* T. (non BbSed.)

38. *laborum decipitur*] Ex Graeca constructione, *κλέπτεσθαι τῶν πόνων*, et Plautina *fallor sermonis* Epid. 2, 2, 55, id est, «oblivi-
scuntur poenarum.»

39. *curat*] Alioquin, ut ait Virg. Aen. 6, 654: *cura* — *eadem sequitur tellure repostos*. — Orion] Od. 3, 4, 71: *Tentator Orion Dianae*. Odys. 2, 572: *Ὠρίωνα πειρώριον εισενόησα, Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα πτλ.*

40. *timidos* — *lynas*] *Fugaces* vocat Od. 4, 6, 33. Feminino genere usurpant Virgilius, Plinius, Statius, sed Priscianus VI. 5. diserte affert ex h. l. masculinum. Contra cfr. Virg. Ge. 4, 183: *oculis capti* — *lalpae*.

XIV. Postumum, hominem nobis ignotum (nisi quod ad *Postumum* aliquem est etiam Propertii Elegia 3, 42.), ad abigendas nimias sollicitudines atque ad sapientem vitae usum adhortatur. Similis argumenti sunt Od. 2, 3 et 44. Od. 4, 7, cet. Verum a similibus eo potissimum differre carmen hoc videtur, quod tristiore cum aegrimonia et nescio quo maerore hic immoratur

in recogitanda nimia vitae brevitate, et *μύθων* imaginumque cumulo atque congestu quasi delectatur. Demonstrat autem nec pietate in deos et sacrificiis, nec divitiis, neque ulla cautione adversus morbos pestiferos (v. 45.) devitari posse mortem, *ultimam* illam lineam rerum. — Compositionis tempus definiri nequit; referunt non nulli ad a. 729. vel 730.

4. *Postume, Postume*] In appellatione iterata haec inest vis: «Probe, quæso, expende ac recogita, quæ dicam!» *Ἀναδιπλώσεως* istius iam Graecis usitatae insigne exemplum praebet Sapphus illud Bergk p. 624: *Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖς ἀπολῆ;*

2. *Labuntur*] «sensim, nobis eorum decursum vix animadvertentibus.» Ovid. Fast 6, 774: *Tempora labuntur tacitisque senescimus annis*. — *pietas*] *εὐσέβεια, θεοσεβεία*. Cfr. Od. 4, 7, 24.

3. *instanti senectae*] Seneca Praef. ad Quæstt. nat. L. 3: *Premiit a tergo senectus*.

4. *indomitæque morti*] «inevitabili; cui nemo resistit nec sese subtra-

Labuntur anni nec pietas moram

Rugis et instanti senectae

Afferet indomitaeque morti, —

Non, si trecentis, quotquot eunt dies,

5

Amice, places illacrimabilem

Plutona tauris, qui ter amplum

Geryonen Tityonque tristi

Compescit unda, scilicet omnibus,

hlt.», Iliad. 1, 158: Ἀδὴς τοι ἀμελ-
λιχος ἢ δ' ἀδάμαστος.

5. *trecentis*] «Non, si quotidie
tres hecatombas Plutoni immoles.»
Male Codd. aliq. *tricenis*, triginta,
prima syllaba longa. Ceterum ne
prorsus enormis videatur hyper-
bola, lege Liv. 22, 40: *bubus Iovi*
trecentis fieri votum est. — *eunt*]
«procedunt atque nobis abeunt.»
Epp. 2, 2, 35: *Singula de nobis anni*
praedantur euntes.

6. *Amice*] Postposita solita ana-
crusi longa (breve tamen habet
in huius generis versibus quater-
decies), hac allocutione utitur post
eas, quae sunt v. 4., quia ea omissa
totum carmen merae reprehensio-
nis speciem haberet. Ceterum cfr.
Od. 2, 9, 5: *Amice Valgi*. — *illa-*
crimabilem] Formavit v. ad Grae-
cum ἀδάμαντος, ἀκλαντος, «qui
tam durus est atque implacabilis,
ut ad lacrimas et misericordiam
nullo pacto commoveri queat».
Alia significatione usurpavit Od. 4,
9, 26.

7. *ter amplum*] «τρισώματον,
triplici eodemque ingenti corpore
praeditum.»

8. *Geryonen*] Chrysaoris et Cal-

lirrhoës filium, βασιλέα Ἐρυθείας
τῆς νήσου τῆς νῦν Γάδεира κα-
λουμένης. Schol. Plat. pag. 942.
Ed. nostrae. Eurip. Herc. fur. 424:
ἔδραν - βέλεσιν ἀμφίβαλλε, τὸν
τρισώματον οἶσιν ἔκτα βοτῆρ'
Ἐρυθείας. Lucret. 5, 28: *tripectora*
tergemini vis Geryonai. — *Tityonque*]
Odys. 2, 376: Καὶ Τιτυὸν εἶδον,
Γαλῆς ἐρικυδέος υἱὸν - Αἰγῶ γὰρ
ἤλκησας, Αἰὼς κνυρὴν παρὰ κοι-
τιν. Iuppiter Elara, Orchomeni
filia, politus, Iunonis suspicio-
nem veritus, eam in Terra de-
fodit. Terra ingenti statura filium
edidit, qui Tityus nominatus est.
Hunc Latonae amore captum eique
vim afferre conatum vel Apollo vel
Diana (Pind. Pyth. 4, 460.) vel
ambo sagittis transfixere. In Tartaro
ei per tota novem iugera corpus
porrigitur. Virg. Aen. 6, 596. —
tristi] Virg. Ge. 4, 478: *Quos cir-*
cum limus niger et deformis arundo
Coeyti tardaue palus inamabilis unda
Alligat et novies Styx interfusa coër-
cet, Horatii *compescit*, «inclusos
tenet.»

9. *omnibus*] Charontis cymbam
Ἰεωρίδα-πάνδοκον vocat Aeschyl-
lus S. adv. Th. 860.

Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

10

Frustra cruento Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:

15

Visendus ater flumine languido
Coeytos errans et Danaï genus

48. *Coeytos* BbSTed, Bentleyus: *Cocytus* LGrFM.

40. *munere vescimur*] Πιαδ. ζ, 142: οἱ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι. Simonides Fr. 19: εὐρυέδοις ὕσαι καρπὸν αἰνέμεθα χθονός. — Memor usus Homericī poeta singulari *munere* usus est, quo ante omnia frumentum significatur, nec debebat Wakefield proponere *munera*.

41. *Enaviganda*] in prosa orat. «traficienda.» *Enavigare* nove dictum videtur pro «navigare usque ad alteram ripam, sine reversione ac reditu.»

42. *coloni*] «qui agrum alienum colunt, vel mercede (Sat. 2, 2, 445.) vel pensionem domino solventes, Itolorum *massaj*.»

43. *Marte carebimus*] «bellorum pericula devitabimus» *Carere* h. l. *sich ferne halten von etwas*, ut Od. 2, 40, 7: caret invadenda *Sobrius aula*.

44. *rauci fluctibus*] «Frustra etiam a navigatione abstinēbimus.» Obtusum ac remurmurantem illum fragorem undarum ad scopulos alli-

dentium *raucum* vocat. — *Hadriae*] Hanc scripturam legitimam esse demonstrat Monumentum Ancyranum, in quo ter legitur *Hadrianum mare*.

45. 46. *per auctumnos nocentem* — *Austrum*] Sat. 2, 6, 48: *Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster Auctumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae*, Plin. H. N. 2, 47: *Noxius Auster* (Scirocco) *et magis siccus, fortassis, quia humidus frigidior est.* — Aptior est constructio: *metuemus corporibus, quam: nocentem corporibus, nisi potius duplicem statuas.*

47. 48. *ater* — *Cocytos*] *Acheronta et Κόκυτον, ὅδωρ ἀτρεπέστατον*, proprie flumina Thesprotidis fuisse narrat Pausan. 4, 47, 5. Virg. Ge. 4, 478: *limus niger et deformis arundo Cocytū*, Aen. 6, 434: *Tenent media omnia silvae Cocytosque sinu labens circumvenit atro.* — *languido*] «tardis flexibus labente.» — *Danaï genus*] Ovid. Met. 4, 462: *Molirique suis letum patruelibus ausa*

Infame damnatusque longi

Sisyphus Aeolides laboris.

20

Linquenda tellus et domus et placens

Uxor, neque harum, quas colis, arborum

Te praeter invisas cupressos

Ulla brevem dominum sequetur.

Absumet heres Caecuba dignior

25

Servata centum clavibus et mero

Tinget pavimentum superbo,

27. *superbum* L e Codd., *superbus* correctus Vat. A. apud Feam, ut voluerat Barthius, *superbis* de Lynfordii et Cuningh. con. F.

Assiduæ repelunt, quas perdant, Bellides undas.

49. 20. *damnatus* -- *laboris*] Eadem constructione usus est, quae tralaticia est in formulis *damnatus capitis, furti, iniuriarum*, etsi in prosa orat. insolitum esset *damnatus poenae alicuius* pro dativo (*d. mortis*) vel ad poenam. — *Sisyphus*] Odyss. λ, 593. Axiochus p. 374. E.: *Ζνθα χῶρος ἀσεβῶν καὶ Δαναΐδων ὕδρεται ἀτελεῖς καὶ Ταντάλον δίψος καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα καὶ Σισύφρον πέτρος ἀνήνυτος.*

21. *placens*] Non tam «amabilis» quam «cara, grata.»

23. *Te*] Non unum Postumum hic appellat et alloquitur, quasi ei soli de generali hac sententia persuadendum sit, sed quemque lectorem. — *cupressos*] Arbor est Dili sacra atque propterea funebri signo ad domos et circa rogos ditionum poni solita. Lucan. 3, 442: *Et non plebeios luctus testata cupressus.* Plantabantur etiam circum tumulos, unde *ἐπίθετα* funebris

Epod. 3, 48., *feralis* Virg. Aen. 6, 216., *abra* Aen. 3, 64. Ovid. Trist. 3, 44 (al. 43), 21: *Funeris ara mihi ferali cincla cupressu Convenit.*

24. *brevem dominum*] «δεσπότην ὀλιγοχρόνιον, per breve tempus latifundia possidentem.»

25. 26. *Caecuba*] in Latia prope Fundos. — *dignior*] «te. quoniam iis fruetur, cum tu parcas ut sacris.» — *centum clavibus*] Hyperbole pro «diligentissime.»

27. *Tinget*] «colore vini rubro pavimentum triclini marmoreum inficiet.» — *mero* -- *superbo*] Sic optinui quique Codd. *Mero* ipsi superbia attribuitur eo, quod praestantiae suae conscium quasi insultat pavimento. Etenim loquitur de profusione propter *παροιμίαν* solita in heluonum epulis, fortasse etiam de pythismatis. Cic. Philipp. 2, 44, 105. de Antonio: *natabant pavimenta vino, madebant parietes.* Petron. 38: *plus vini sub mensam effundebatur, quam aliquis in cella habet.* Vitruv. 7, 4, 3: *In convivis Grae-*

Pontificum potiore coenis.

CARMEN XV.

Iam pauca aratro iugera regiae

Moles relinquent, undique latius

Extenta visentur Lucrino

Stagna lacu, platanusque caelebs

corum hibernaculorum et quod poculis et pythymatis effunditur, simul cadit siccescitque.

28. Pontificum potiore] «potiore eo vino, quod potant pontifices in epulis illis sollempnibus, quae in proverbium abierant.» Martial. 42, 48, 42; Non Albana mihi sit comissatio tanti, Nec Capitolinae Pontificumque dapes.

XV. Dehortatur aequales ab insano magnificas atque amplissimas aedes exstruendi morbo eosque ad antiquam simplicitatem revocare conatur. Perquam credibile est, hoc et similia carmina (Od. 3, 26. 24.), quibus in seculi sui luxum invehitur, non sine Augusti assensu ipsoque fortasse instigante composita esse; nam quae huius generis proferebat Horatius, ea Augusti voluntatem exprimere nemo tum non videbat. (Scriptum carmen a. u. c. 726.?)

1. 2. regiae Moles] «Regium, quod regis, regale, quod rege dignum est.» ARUSIANUS. Sane hic est «regibus dignae.» Sunt ampla et magnifica aedificia, uti turrem Maecenatianam Od. 3, 29, 40. vocat Moles propinquam nubibus. Cfr. Sal.

Catil. 43. et 20. Talia autem paulatim coartabant arva fertilia non tam per se ipsa quam propter silvas, porticus, gestationes, ambulationes, leporaria, piscinas, euripos, lucus adiectos. Ac re vera hic villarum luxus, cum domini per maiorem anni partem Romae degerent, in causa fuit, cur sensim desereretur antiqua illa et strenua agri cultura semperque desertior fieret Italia.

3. visentur] «cum admiratione conspiciuntur ex omni parte, ubi spectator constiterit.» — Lucrino] prope Baias iuxta lacum Avernum, lacu piscoso ostreisque abundante. — In hoc genere incredibilem in modum insanierant L. Lucullus, Q. Hortensius, C. Hirtius.

4. Stagna] Seneca Controv. 4, 3: navigabilia piscinarum frota. De piscinis consule Varr. R. R. 3, 17. Harum amatores, Lucullos, Crassum, Hortensium piscinarios vocat Cic. ad Att. 4, 19, 6. — platanusque caelebs] Martiali 3, 58, 3: vidua, «quae vitibus maritari non potest propter ramos densos lateque extentos.» Noti sunt Romanorum platanones opaci. Plin. Epp. 4, 3. Adeo autem in geniali hac arbore

Evincet ulmos; tum violaria et

5

Myrtus et omnis copia narium

Spargent olivetis odorem

Fertilibus domino priori;

Tum spissa ramis laurea fervidos

Excludet ictus. Non ita Romuli

40

Praescriptum et intonsi Catonis

Auspiciis veterumque norma.

(Ovid. Met. 40, 95.) colenda insaniebant, ut Q. Hortensius orator vinum platano, quam in Tusculano posuerat, ipse suffunderet. Macrob. Sat. 2, 9, p. 353.

5. *Evincet*] «cedere coget agris,» ut Plin. H. N. 18, 24: *Faba -- evincit herbas* (verdrängen). Ulmi et populi diligenter putatae maritabantur vitibus. Plin. 16, 17: *Inter has* (arbores steriles) atque frugiferas materie vitiumque amicitia accipitur ulmus. — *tum -- Tum*] quae a divitibus illis porro perfici soleant, enumerat: *dann -- dann, poi -- poi*, potius quam «modo -- modo,» ut alii explicant. — *violaria*] Varro R. R. 1, 35: *violaria in fundo facere non est utile*.

6. *Myrtus*] numero multitudinis ut Virg. Ge. 2, 64: *Paphiae-myrtus*; quocirca minime cum Glareano leg. *myrtusque*. — *copia narium*] «Omnes flores omniaque virgulta, ex quibus suavis odor naribus afflatur.» Schol.: «luxus odorum.»

7. *olivetis*] «Ex utilibus antea olivetis iam sterilia fient violaria, myrteta, rosaria, laurea sive daphnones.» Seneca de Vita b. 17: *Cur arbores praeter umbram nihil datae conseruntur?*

9. *laurea*] pro lauro dixit etiam Liv. 32, 1. Ovid. Met. 40, 92: *inmuba laurus*. Talia arboreta et silvas et viridaria sive viridia vocabant.

10. *ictus*] Eadem metaphora, qua poetae, imprimis Lucretius, *luminis ictus, verbera solis, tela diis*. Lucan. 7, 215: *Miles ut adverso Phoebi radiatus ab ictu* cet. Eurip. Phoeniss. 169: *πλεγέθων βολαῖς ἡλίου*. Anonymus in Stob. Flor. Grot. 393: *θέρμῃ ἡλίου τοξείματα*, nisi quod Horatius omisit v. *solis*, cuius tamen notio inest in v. *fervidos*. Propterea nonnulli substituerunt gloss. *aestus*. — *Romuli*] «quo regnante bina iugera populo Romano satis erant.» Plin. H. N. 18, 2.

11. *intonsi*] prisci illius Censorii. Anno demum u. c. 434. tonsores e Sicilia Romam venerunt. Plin. H. N. 7, 59.

12. *Auspiciis*] «exemplis, quae nobis quoque vitae regulas suppeditare deberent.» Primam suam significationem retinet, quatenus prisci illi duces rem publicam gesserant auspiciis suis, ex quibus summae virtutis exempla ediderant, «quae etiam nunc», inquit, «nos sequi par erat.»

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis

Metata privatis opacam

45

Porticus excipiebat Arcton,

Nec fortuitum spernere caespitem

Leges sinebant, oppida publico

Sumptu iubentes et deorum

Templa novo decorare saxo.

20

43. 44. *brevis*] in prosa orat. «tenuis, exiguus.» — *Commune*] τὸ κοινόν, aerarium, ager publicus, vectigalia. (*Gemeingut*.)

45. *privatis*] ἐπίθετον v. *decempedis*, perticis X. pedum «quibus in magnificis porticibus exstruendis privati nunc utuntur.» Porticus significat adeo longas et latas, ut ad eas commetiendas decempedis opus sit; porticus publicae circa theatra ac templa si tam amplae essent, non indignaretur.

46. *excipiebat Arcton*] «patebat versus Septentrionem, qui loca ad se versa *opaca* ac propterea frigidiora reddit.» In huiusmodi porticibus per aestum frigore fruebantur. Sidonius Apollinaris 22, 479: *Porticus ad gelidos patet hinc aestiva triones*.

47. 48. *fortuitum*] «ubique facile reperiendum, vilem.» Petronius Carm. min. 4, 8: *At paries circa palea satiatus inani Fortuitoque luto.* «*Fortuitus* i et producit et corripit.» Serv. ad Aen. 6, 469, vel potius per synaeresin sit trisyllabum, ut Manil. 4, 480: *Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris* cet. Idem valet de vv. *gratuitus, pituita*. Ut hic, Phaedrus 2, 4, 4: *Post fortuitum*

foles contubernium cet. — Ex hoc igitur caespite ubivis obvio faciebant antiqui partim parietes et culmina tectorum (Virg. Ecl. 4, 69: *tuguri congestum caespite culmen*. Sic Romuli casa stramentis tecta; Virg. Aen. 8, 654: *Romuloque recens horrebat regia culmo*.); partim alios ad usus adhibebant, veluti ad aras temporarias. Stat. Th. 2, 246: *pauperes litant caespite nudo*. — *oppida*] muros praesertim atque aedificia publica.

20. *Templa*] «Caesar Octavianus, *veterum legum tenax*, a. 726, censuram agens aedes sacras vetustate collapsas aut incendio absumptas refecit, easque et ceteras opulentissimis donis adornavit, referente Suetonio Octav. 30.» FRÄNKE, qui hinc recte colligit, eodem illo tempore hoc carmen compositum esse. — *novo decorare saxo*] «recens et lapideinis exciso ad templa construenda.» Ceterum cfr. Cic. pro Flacco 42: *Haec ratio ac magnitudo animorum in maioribus nostris fuit, ut, cum in privatis rebus suisque sumptibus minima contenti tenuissimo cultu viverent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam splendoremque revocarent.*

CARMEN XVI.

Otium divos rogat in patenti
 Prensus Aegaeo, simul atra nubes
 Condidit lunam neque certa fulgent
 Sidera nautis;

Otium bello furiosa Thrace, 5
 Otium Medi pharetra decori,
 Grosphæ, non gemmis neque purpura ve-

XVI. 2. *Pressus* Codd. aliquot; nostri non. — 3. *lumen* Codd. pauci.

XVI. Grosphus est Pompeius Grosphus, eques Romanus Sici-
 liensis, de quo Epp. 4, 12, 22.,
 fortasse ex eadem gente, qua fuit
 Eubulidas Grosphus Centuripinus.
 (Cic. Verr. Acc. 3, 23.) Hunc Ho-
 ratii amicum vel patrem eius civi-
 tatem Romanam per Cn. aut Sex.
 Pompeium adeptum esse arbitror.
 — Sententias duas primarias habes
 v. 13. et v. 23. — Compositionis
 tempus definiri nequit; fluctuant
 inter a. 726. et 734.

4. *Otium*] «quietum vitae statum
 coniunctum cum sufficientibus for-
 tunis semperque remotum a peri-
 culis, curis, vehementioribus animi
 motibus, negotiis item ac muneribus
 publicis, imprimis a militia.» —
in patenti] «in alto mari procelloso.»

2. *Prensus*] Ovid. Met. 14, 663:
Nubilis Aegæo deprendit in aequore
navim Auster. Virg. Ge. 4, 424: *De-*
prensus olim statio fidissima nautis;
 ubi Servius: «*deprensus* nauticum
 verbum est, cum tempestate occu-
 pantur.» Sic Plato Phaed. pag.
 58. B: *ὅταν τύχωσιν άνεμοι απο-*

λαβόντες αὐτούς. Apollon. Rhod.
 2, 1087: *οὗ σφε κατέλλαβε χει-*
ματος ὄρη Απροφάτως. *Prensus*
 igitur subitum procellae impetum
 significat; *pressus* naufragii pericu-
 lum. Illud sane *ποιητικώτερον*.
 Hoc dicit: «In huiusmodi extremo
 vitae discrimine deos precatur nau-
 ta, ut hoc etiam superato otium
 tandem illud diu quaesitum sibi
 obtingat.»

3. «*Lumen* pro *lunam* magis pla-
 cet, ut etiam sol comprehendatur.»
 GESSNER. «Sed imago noctis est loco
 et rei aptior.» ZEUSKE. — *certa*]
 «quibus alias, cum eorum claritudo
 perniox est, secure fidere potest
 mercator navigans», nominalim He-
 lice et Cynosura.

5. 6. *bello furiosa*] «asperis bellis
 semper implicata.» *Τὴν ἀρειμανῇ*
 vel *δοριμανῇ* significare videtur
 intellectu activo Lobeckio ad Aiac.
 443. Eurip. Hec. 1088: *Θορήκης*
Λογχοφόρον, Ξερόλον, ἐπίπρον,
Ἀρει κάτοχον γένος. Manil. 4, 686:
Thræce Martem sortita colonum. —
Medi] Parthi, ut saepe.

nale neque auro.

Non enim gazae neque consularis
Summovet lictor miserōs tumultus
Mentis et curas laqueata circum
Tecta volantes.

40

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.

45

9. *Non enim gazae*] Varro in Anthol. Lat. Burm. I. pag. 542: *Non fit thesauris, non auro pectus solutum; Non animis demunt curas ac religiones Persarum montes, non atria diviti Crassi.*

10. *Summovet*] verbum proprium de lictoribus. Festus: *Matronae non summovebantur a magistratibus.* Sine imagine: «nec divitiae neque summi honores curis nos liberant.» — *tumultus*] saepe de animi perturbationibus ex cogitationibus in diversa trahentibus. Sat. 2, 3, 208.

11. *laqueata-Tecta*] «tecta tricliniorum laquearibus sive lacunariibus plerumque auro atque ebore vel opere musivo picturisve ornatis magnifice variegatorum.» Proprium autem est vocabulum. Cic. de Legg. 2, 4: *pavimenta marmorea et laqueata tecta contemno.* — *Curas cum alitibus funestis ita comparat, ut volatus imaginem leviter, quemadmodum par erat, significet.* Cfr. statim v. 21. Theognis 729. B.: *Φροντιδες ἀνδρῶπων ἔλαχον περὰ ποικίλ' ἔχουσαι κτλ.*

13. *Vivitur parvo bene*] «beateque ei (ab eo), cui nihil deest, etsi

divitias non possidet.» — *paternum - salinum*] «ex patria hereditate acceptum», quo significatur patris iam modica fortuna a filio neque aucta neque imminuta. Hoc autem aureae mediocritatis erat apud Romanos, habere salinum ex argento veluti vas sacrum. Pers. 3, 25: *rure paterno Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum. Quid metuas?* Arnob. 2, 67: *Sacras facilis mensas salinorum appositu et simulacris deorum.*

14. *Splendet*] quia a servis quotidie tergetur, ut in munda domo. — *tenui*] ubi cum ditiorum mensis comparetur; «modica», non «inopi».

15. *leves*] Od. 2, 41, 8: *faciles*, Od. 3, 4, 21: *lenes*, Virg. Ge. 2, 470: *molles*, Stat. Theb. 40, 446: *teneros*. Contraria sunt partim *somnus gravis* (Seneca Herc. fur. 4034.) «molestus», partim *tenuis somni* (Stat. Theb. 4, 389.), «ex quibus facile excitare.» — *cupido*] Apud Horatium semper genere masculino, ut apud Plautum Amphitr. 2, 2, 208. *sedatum cupidinem*. Seneca Hippol. 533: *aui - Caeus cupido.*

Quid brevi fortes iaculamur aevo
 Multa? Quid terras alio calentes
 Solē mutamus? Patriae quis exsul
 Se quoque fugit?

20

Scandit aeratas vitiosa naves
 Cura nec turmas equitum relinquit,
 Ocior cervis et agente nimbos
 Ocior Euro.

49. *mutamus patria? Quis exsul* Nescio cuius conī. apud Bentleium.

17. *fortes*] «constantes in audacia, quasi humanae naturae magni aliquid assequi liceat.» Patrocles tragicus apud Stob. 114, 3: *Τὶ δὲ τὰ θνητοὶ πόλλ' ἀπειλοῦμεν μάτην, δεινοῦς ἐπ' ἀλλήλοισι πέμποντες λόγους, καὶ πάντα συννοοῦμεν ἐκπράξαι περὶ ἡρώων βλέποντες, τὴν δὲ πλησίον τέχην Οὐκ ἴσμεν οὐδ' ὁρῶμεν ἀθλίον μέτρον*; — *iaculamur*] «acerrimo studio petimus.» Usitata imago etiam Graecis. Soph. Oed. Tyr. 1196: *Ὅστις καθ' ἐπερβολὴν τοξεύσας ἐκράτῃ τοῦ Πάντ' εὐδαίμονος ἄλβον*. Eurip. Hec. 603: *Καὶ ταῦτα μὲν δὴ νοῦς ἐτόξευσεν μάτην*. Iunge *iaculamur brevi aevo*, non, ut fecerunt alii: *brevi aevo fortes*.

48. 49. *alio calentes Sole*] Virg. Ge. 2, 512: *alia patriam quaerunt sub sole iacentem*. — *mutamus? Patriae cet.*] «*Quis πατρίδος φρονέας*, patriam sua sponte relinquens ea spe, fore, ut alibi meliore vita fruatur, propterea liberat se sollicitudinibus, quae antea eum angebant?» Seneca Ep. 28: *Quaeris, quare te fuga ista non adiuvet? Tecum fugis*. — Bentleius de ἀντιστοίχῳ usu v.

mutare: «Eodem plane sensu poteris dicere: *mutavit patriam exilio* et: *mutavit exilium patria*; in priorē constructione locus praesens sive terminus a quo ponitur casu accusativo, in posteriore locus absens sive terminus ad quem, quam formam bis vel ter secutus est Horatius. Od. 4, 17, 1: *Velo.x amoenum saepe Lucretilem Mutat Lycaeo Faunus*. Sat. 2, 7, 109: *qui puer uam Furliva mutat strigili*, hoc est, ut communius loquuntur, *Lycaeum Lucretili, et strigilem uva*.» — *Exsul* autem cum genitivo, ut Ovid. Met. 6, 189: *Exsul erat mundi*. 9, 109: *exsul mentisque domusque*. Graeco modo; Eurip. Hippol. 281: *ἔκδομος χθονός*. Theocr. 24, 127: *φρονέας Ἀργεός*.

21. *Scandit -- Cura*] Od. 3, 4, 40: *Post equitem sedet atra Cura*. — *vitiosa*] «*morbosa*, ex mentis vitio orta.»

22. 23. *turmas equitum*] proprie accipiendum de equitibus in bellum proficiscentibus; hos angit vel suorum desiderium vel praedae cupidō vel mortis timor. — *agente*] «*prae se pellente*.»

Laetus in praesens animus quod ultra est

25

Oderit curare et amara lento

Tempéret risu; nihil est ab omni

Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem,

Longa Tithonum minuit senectus,

30

Et mihi forsán, tibi quod negarit,

Porriget hora.

25. 26. *Laetus in praesens*] «Sapiens eo pervenit, ut in praesenti tempore et quotidiana vitae conditione comparata tranquilluss sit atque etiam hilaris futurum minime curet, quia prorsus incertum est, et si quid ipsi amarum (ingratum) primo conspectu videatur, id tamen veluti subridens despiciat moxque obliviscatur.» — *quod ultra est*] «τὸ πόρρω, futura.» — *Oderit*] *odisse*, *fugere* apud poetas pro «nolle». — *lento*] «quieto, moderato» (*gelassen*); nam risus est etiam contumeliae, est interdum desperationis, violentus. Sic apud Cic. de Or. 2, §. 190. *irae* opponitur *aliquid lento ferre*. Virg. Ecl. 4, 4: *Tu, Tityre, lentus in umbra* cet., ubi Wagner: «*lentus* est tranquilluss, non commotus.» Qui non intelligebant, scripserunt *laeto*, quod intolerabile est post v. *Laetus*. Bentleii *leni* apta est interpretatio, non emendatio.

27. *nihil est*] in rebus humanis; idem de singulis mortalibus affirmat Bacchylides Frgm. 4, Bergk.: Ὀλβιος, ὅστις θεὸς μοῖραν τε καλῶν ἔπορευ Σύν τ' ἐπιτάλω τέχῃ ἀφνειὸν βιοτὰν διάγειν. Οὐ γάρ τις ἐπιχθονίων πάντα γ' εὐδαιμών ἔφην.

29. 30. *clarum*] «sempiterna quidem gloria excellentem, sed item μνηνθάδιον, ὀξύμορον.» — *Tithonum*, Laomedontis filium, consumpsit senium, quia Aurora, cum a Iove immortalitatem ei impetrasset, ἀγῆρασις, aeternae juventutis, efflagitandae oblita erat, adeo ut, quemadmodum narrat Servius ad Ge. 4, 447., tandem in cicadam converteretur, quod tamen nondum narrat Hymn. Hom. in Ven. 220., neque de hac μεταμορφώσεως cogitavit Horatius.

31. 32. *Et mihi*] Tertium, ut ita dicam, exemplum proponit sententiae illius v. 27., petitus a semet ipso et a Grospho, ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ. — «Fieri potest, ut bonum aliquod frustra a te optatum mihi insperanti obtingat.» In tota carminis clausula lenis inest εἰρωνεία, quae tamen Grosphum, si tanti faciebat Horatium, quantum sane merebatur, offendere non poterat. — *hora*] «singulae occasiones, prout tempore procedente sese per vices offerunt.» Pro προσωποποιία, ut sit vel Hora dea vel latius etiam, Fortuna, equidem habere nolim. Est ut apud Senecam Thyest. 598: *Ima permulat levis hora summis*.

Te greges centum Siculaeque circum
 Mugiant vaccae, tibi tollit hinnitum
 Apta quadrigis equa, te his Afro 35
 Murice tinctae
 Vestiunt lanae: mihi parva rura et
 Spiritum Graiae tenuem Camenae
 Parca non mendax dedit et malignum
 Spernere volgas. 40

33. 34. *greges*] «Te circumbalant greges ovium»; id quod assumendum ex seqq. Nolim enim explicare «greges Sicularum vaccarum.» — *hinnitum*] Nota elisionem in fine v. *hinnit' Apta*. Conf. Od. 2, 2, 48.

35. *Apta*] non «iuncta», sed «idonea». — *equa*] Equabus in primis, non equis, utebantur in certaminibus; Virg. Ge. 1, 59: *Eliadum palmas Epiros equarum*.

36. *Murice*] Epod. 12, 21: *Muricibus Tyriis iteratas vellera lanae*. Epp. 2, 2, 184: *vestes Gactulo murice tinctae, δίβαφα*; purpura nigricante. Murex e genere testaceorum, qui ad Phoenices, Africae, Laconicae litora ab urinatoribus extrahebatur.

37. *parva rura*] «agellum Sabinum.» Bacchylides Fragm. 28. Bergk: *Ὁ βοῶν πάρεστι σώματ', οὔτε χρυσός, οὔτε πορφύρεοι τὰ πηγες, ἀλλὰ θυμὸς ἐδμενής* || *Μοῦσά τε γλυκεῖα καὶ Βοιωτίῳ σὺν σκύφοισιν οἶνος ἡδύς*.

38. *Spiritum*] *ἐνθουσιασμόν*. Cfr. Od. 4, 6, 29. Sine Camenae imagine: «facultatem poeticam, Grae-

cis illis veteribus haud indignam, ingenium promptum atque animosum.» Sic Graeci *πνεῦμα*. Philostr. Vit. Soph. pag. 492 ὁ: *Τοῦ γὰρ ὁμοῦς τε τοῖς σοφισταῖς ἡρεῖ -- καὶ πνεύματος*. — *tenuem*] Non significat «particulam aliquam exiguum spiritus, vividae illius facultatis poeticæ», ut Ianum secuti falsam modestiam Horatio tribuentes Eschen, Preiss, Schmidt, Voss, Binder, Garve: *ein wenig Geist* vel *ein Prüßlein Geist*; sed «subtilem atque ingeniosum, *fein, zart*»; ut A. P. 46: *In verbis etiam tenuis cautusque serendis*. Cic. de Or. 3, 52: *oratio -- plena quaedam, sed tamen teres et tenuis, non sine nervis ac viribus*. Idem ad Att. 12, 6: *tenuem θεωρίαν* mox vocat *acutam et gravem*. Martialis 6, 64, 47: *tenuis Athenae*.

39. *non mendax*] «cuius decreta in cuiusque hominis ortu pronuntia certum semper habent exitum.» Carm. Sec. 25. *Parcae sunt veraces*, Persius 5, 48: *Parca tenax verax*. — *malignum*] «invidum atque iniquum plerumque in eos, qui in qualicumque genere excellunt.»

CARMEN XVII.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec dis amicum est nec mihi te prius.

Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

Ah te meae si partem animae rapit

5

Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aequae nec superstes

XVII. Congratulatur amico, cum ex gravi morbo convaluisset, simulque eum consolari studet atque hortatur, ne querelis nimis indulgeat. Plinius H. N. 7, 54: *Quibusdam perpetua febris est, sicut C. Maecenati. Eidem triennio supremo nullo horae momento contigit somnus.* Seneca Epp. 401: *Inde illud Maecenatis turpissimum votum, quo et debilitatem non recusat et deformitatem et novissime acutam crucem, dummodo inter haec mala spiritus prodigetur: «Debilem facito manu, Debilem pede, coxa; Tuber adstrue gibberum, Lubricos quate dentes: Vita dum superest, bene est! Hanc mihi, vel acuta Si sedeam cruce, sustine.»* Scriptum est carmen a. u. c. 728., censente Frankio, aliis auctoribus a. 733. vel 734. Cfr. nunc Frandsen Maecenas p. 206—209.

4. *exanimas*] «conturbas et summo maerore afficis.» Cic. pro Mil. §. 93: *Me -- exanimant et interimunt hae voces Milonis, quas audio assidue.* Sic etiam *enicare* Terent. Andr. 4, 1, 36. — Primus versus satis in-

dicat Horatium loqui de diuturno Maecenatis morbo, non de casu aliquo repentino, qui exitium ei minatus sit.

2-5. *amicum est*] pro «placet», Graeco modo. Iliad. 4, 23: *ὄντω πον Αἰὶ μέλλει ὑπερμενέει φίλον εἶναι.* — *Grande decus*] Cfr. Od. 4, 1, 2. — *columenque*] Sic apud Lucian. Tim. 50. Timon vocatur τὸ ἔρεισμα τῶν Ἀθηναίων. Pind. Ol. 2, 6: *Θήρωνα -- ἔρεισμά' Ἀκράγατος.* — *partem animae*] Od. 4, 3, 8.

6. *Maturior vis*] «Si leti vis te citius quam me exstinguat, quid ego altera unius eiusdemque animae nostrum amborum pars in vita remaneo?»

7. *carus aequae*] «atque prius eram.» Dictum est ut Epp. 4, 3, 29: *Si patriae volumus, si nobis vivere cari.* Significat «se amissurum omnem propriae vitae iucunditatem ac fructum.» — *superstes*] «Nec sum vitam habiturus integram parte mei altera in te exstincta.» Schol.

9. 10. *Ducet ruinam*] Sic Virgilius aliquoties (Aen. 2, 466. cel.) *trahere*

Integer? Ille dies utramque

Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,

10

Utcunque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Me nec Chimaerae spiritus igneae
Nec, si resurgat, centimanus Gyas

Divellet unquam: sic potenti

15

Iustitiae placitumque Parcis.

44. *gigas* BbSTed, item Bentleii et Pott. omnes, Ct, *Gyges* cum Mureto Bentleius et F. (Ut nos, LMJ.)

ruinam, quia ea pars aedificii, quae prima cecidit, secum ducit, trahit etiam ceteras. — Superstes fuit Horatius Maecenati perbreve tempus, siquidem uterque mortuus est a. u. c. 746. Maecenas Augusto paullo ante mortem scripsit: *Horatii Flacci ut mei esto memor*. Horatius autem *humatus et conditus est extremis Esquilis iuxta Maecenalis tumulum*. Sueton. in Vita Horatii. — *perfidum Dixi sacramentum*] «peieravi.» Proprie locutus est. Caesar B. C. 4, 23: *Milites Domitianos sacramentum apud se dicere iubet*.

44. *Utcunque*] «Quandocunque tu mortem obibis, eodem temporis puncto ego quoque hinc discedam.» — *supremum - iter*] Sophocl. Antig. 807: τὸν νεώτατον ὁδόν.

45. *Carpere iter*] Locutio poetica (Sat. 4, 5, 95.), quia singulis passibus aliquam totius itineris particulam quasi auferimus.

46. *Chimaerae*] Talia monstra in aditu ad umbrarum loca a Virgilio collocantur Aen. 6, 285: *Mullaque praeterea variarum monstra fera-*

rum, *Centauri in foribus stabulant Scyllaeque bifformes Et centungemini Briareus ac belua Lerneae Horrendum stridens flammisque armata Chimaera*. *Ἠρόοντα ἀμακύνετον πύρ* vocat Hesiod. Theog. 319. Cfr. Od. 4, 27, 24.

44. *resurgat*] nunc prostratus in Tartaro. Hoc dicit: «Maximi terrores et pericula nunquam me a te segregabunt.» — *Gyas*] Libri, ut Od. 3, 4, 69., *gigas*. *Gyas* praetulit Meineke, ut in Hesiodi Theog. 449. Iunta et Goettling *Γύης* scribunt pro *Γύης*. Item Lochrs ad Ovid. Trist. 4, 7, 18: *Centimanumque Gyan*. Hesiod. l. l. *Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες -- Κόττος τ' Ὀβριόρεως τε Γύης* (al. *Γύης*) *θ' ὑπερίφανα τέκνα· Τῶν ἐκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων αἰέσσοντο καὶ*.

46. *Iustitiae*] *Δίκη*, Iovis et Themidis filiae, Parcarum sorori, quibuscum h. l. aptissime coniungitur tamquam *πάρεδρος*. Hesiod. Th. 902.

Seu Libra seu me Scorpios adspicit
Formidosus, pars violentior

Natalis horae, seu tyrannus

Hesperiae Capricornus undae,

20

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Iovis impio

47. *Scorpius B et Benteius: Scorpius bSTcd, LCIFM.*

47. *Seu Libra*] Tres proponit horoscopos quam maxime diversos, inter quos unum fortasse suum esse dicit. «Quaecunque est genitura mea, certe incredibiliter cum tua consentit, adeo ut in vita eiusque vicissitudinibus atque in obitu ipso iisdem prorsus fati legibus obediturimus.» — *adspicit*] Apud mathematicos proprie sidera ipsa in singulorum hominum genitura sese adspiciunt. Manetho 4, 48: «Ἦν Κρόνος Ἡελίος τ' Ἄμφω κατ' ὁδῶσι Κυθήρων. Ibid. v. 409: «Ἄρκος εἰσβλέψαντος ὁμοῦ Μῆνην Παφίην τε» et sic saepissime, ut et apud Manil. 2, 290. Iacob: — *Libram*, tortus Capricornus et illam *Conspicit*, hunc Aries. Proxime tamen fortasse ad Horatii locum accedit Manetho 4, 446: «Ἦν δὲ τ' ἀνοικέοισι τόποις ὥροσκόπον Ἄρης Φεγγος ἐπιτρέψη γονίμην ἐπὶ γαστέρα θνητῶν, Χωλίοποδας τεύχει. Sic paulatim invaluit usus, ut sidera ipsa nascentes adspicere dicerentur. Mamertin. Genethl. Maxim. 49: *nascentes vos — bona sidera et amica viderunt*; prorsus ut ex antiquiore etiam doctrina di placido numine nascentes adspiciunt. (Od. 4, 3, 2.) Hesiod. Theog. 84: «Ὅντινα τιμώσῃσι Διὸς κοῦραι μέγαλοιο Γεινόμεον τ' εἰσδῶσι κτλ. — In praesenti *adspicit*, id

est, «adspexit nascentem et adhuc vim suam in me exercet», noli cum Ed. Leidensi arguari. — *De Libra* autem et Scorpio Manil. 4, 548: *Felix aequato genitus sub pondere Librae! Iudex examen sistit vitaeque necisque Imponetque iugum terris legesque rogabit. Illum urbes et regna tremant nutuque regentur Unius, et caeli post terras iura manebunt. Scorpios extremas cum tollet lumina caudas, Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus, Urbibus augebit terras iunctisque iuvenis Moenia succinctus curvo describet aratro, Aul sternet positas urbes, inque arva reducet Oppida et in domibus maturas reddet aristas.*

48. *Formidosus*] Manil. 4, 247: *Scorpion armat uli violenta cuspidе cauda cet. — pars*] «sidus quod una cum aliis, quae adspicit, hominis genituram format atque definit.» — *violentior*] In omni genitura est unus semper *δοτήρ* auctore Manethone 4, 344 et 3, 443: «ὃς ἥ αὖτε δεσπόζει γενέθλης μέγα τε κράτος ἔχει, ideoque mathematico prae ceteris spectandus. Eadem stella Firmico (Lessing zur Gesch. und Literatur III. p. 254.) fortior radiatio et fortiores stellae. Violentior itaque, «quae maximam vim in genituram eius, qui in illius aspectu natus est, exercet;» non: «quae propter vio-

Tutela Saturno refulgens
Eripuit volucrisque Fati

Tardavit alas, cum populus frequens

25

Laetum theatri ter crepuit sonum:

Me truncus illapsus cerebro

Sustulerat, nisi Faunus ictum

lentiam, qua grassatur, homini ei subiecto periculum minatur.»

49. *tyrannus*] «qui tempestates in mari occidentali, quod Hispaniam alluit, excitare solet.» Manil. 4, 791 Iacob: *Tu, Capricorne, regis, quidquid sub sole cadente Est positum gelidamque Helicen quod tangit ab illo, Hispanas gentes et quot fert Gallia dives, Teque feris dignam tantum, Germania, matrem Adserit ambiguum sidus terraeque marisque.* Capricornus thema erat ipsius Augusti (Suet. Oct. 94.); unde frequenter in eius nummis conspicitur.

24. *Utrumque*] Persius 5, 45: *Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo Consentire dies et ab uno sidere duct.* Nostra vel aequali suspendit tempora *Libra Parca tenax veri, seu nata fidelis hora Dividit in Geminos concordia fata duorum Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.*

22. 23. *Te cet.*] Duplex est constructio v. Saturno et ad v. refulgens et ad v. Eripuit. — Tutela] Hoc quoque astrologorum vocabulum. Manil. 2, 434, 4, 698. — *impio-Saturno*] Manetho 4, 410: *Κρόνω βλαβερόν*, 4, 309: *Κρόνον βλαβερανός* ἀστὴρ, et 6, 36: *Φαίτων* — *Σαίμονα τὸν τε κακὸν πρότεροι φῶτες καλέσαντο.* Iullus Firmicus l. 1. p. 229. nefarium dicit Saturnum eidemque minacem radiatio-

nem aliquoties tribuit. Saturnus in horoscopo positus, auctore Firmico 3, 3., multorum malorum et periculorum adventum, aegritudines et languores significat; amicum vero mortalibus sidus, Iuppiter, illius vim coërcet et vincit. — *refulgens*] «ex adverso radians.» Similis oppositio Ovid. Am. 4, 8, 29: *Stella tibi opposita nocuit contraria Martis: Mars abiit; signo nunc Venus apta tuo.*

24. 25. *volucrisque Fati*] «Mortem impendentem et iamiam adventantem a capite tuo depulit.» — *alas*] Est imago celeritatis, qua letum mortales rapere solet.

26. *ter crepuit*] «Ter laeto plausu te populus excepit, cum levatum a morbo in theatro conspexit.» Propria hoc *ter*, haudquaquam nescio qua metaphorica significatione, ut volunt nonnulli, accipiendum est. Propert. 3, 10, 4: (Musae) *manibus faustos ter crepuere sonos.*

27. 28. *Me truncus*] Cfr. Od. 2, 43. — *sustulerat*] Saepe sic actio, quam dicunt hypotheticam (*sustulisset*), quasi re vera locum habuisset, exprimitur tempore plusquamperfecto modi indicativi. Tacit. Ann. 3, 44: *Effigies Pisonis traxerant in Gemonias ac divellebant, ni iussu principis protectae repositaeque forent.* — *Faunus*] Od. 3, 8, 7., ut poetae licebat, Baccho suam

Dextra levasset, Mercurialium

Custos virorum. Reddere victimas

30

Aedemque votivam memento:

Nos humilem feriemus agnam.

CARMEN XVIII.

Non ebur neque aureum

Mea renidet in domo lacunar,

Non trabes Hymettiae

conservationem tribuit. Hic *Faunus*, silvarum et agrorum deus, poetam agri amantem atque solitudines libenter perambulantem protegit.

29. *levasset*] «deflexisset, avertisset.» Proprie est «in altum tollere ictum, dum cadit, itaque eum debilitare et repellere atque impedire, quominus feriat elidatque hominem, quem prius petebat.» — *Mercurialium*] Hoc nomine mercatorum sodalicium erat Romae a Cicerone ad Q. Fr. 2, 5, et in Inscriptt. meis Lat. 434. 2384, memoratum. Hic autem festive ita vocat poëtas, quos in tutela habet *Ερμῆς λόγιος*. Philostr. Her. pag. 286. ed. Kayser: *τις τῶν παρ' Ἑρμοῦ σοφῶν*.

30. *Reddere*] Verbum proprium de votis, ut *solvere*. Prop. 2, 28, 59: *Tu quoniam es, mea lux, magno dimissa periclo, Munera Dianae debita redde choros*.

34. 32. *Aedemque votivam*] *SALUTI* deae. Inscriptt. m. Lat. 4827. vel *IOVI DEPULSORI-CONSERVATORI*. Ibid. 4230. 4629. — Venuste diffe-

rentiam, quae intercedat inter immensas Maecenatis opes et suam paupertatem (significatione Latina) his versibus significat. Sic Ovid. Trist. 1, 40, 43: *Haec si contigerint, merita cadet agna Minervae; Non facit ad nostras hostia maior opes*.

XVIII. «Ego mediocri mea sorte contentus despicio avaros, quos aequae ac pauperes mors manet.» Scriptum videtur carmen circiter a. u. c. 726. Cfr. Od. 3, 24. similis plane argumenti. — Ipsa autem metri, ut ita dicam, volubilitas et celeritas mirifice confert ad affectum animi sua sorte prorsus contenti atque omnia, quae supervacanea sunt, cum honesta quadam laetitia spernentis exprimendum. (Ceterum Horatius hic tantum eo usus est.)

1. 2. *ebur*] «pro derivativo *eburneum*» Gloss. Codicis T. Bacchylidis Fr. 27. Bergk: *χρυσῶ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἴκοι*. — *aureum-lacunar*] «eburneis et aureis laminis ornatum lacunar s. laquear vel laqueare, laquearium.» — *renidet*] Cfr. Od. 2, 5, 49. Lucret. 2, 27:

Premunt columnas ultima recisas

Africa, neque Attali

5

Ignotus heres regiam occupavi,

Nec Laconicas mihi

Trahunt honestae purpuras clientae:

At fides et ingeni

Benigna vena est, pauperemque dives

10

Me petit; nihil supra

8. *clientes* bcd, *clientes* S. (non BT.)

Nec domus argento fulget auroque renidet.

3. *Trabes Hymettiae* sunt epistylia (*architravi*) ex marmore albicante montis Hymetti prope Athenas; et *columnae recisae ex ultima Africa* sunt columnae e marmore Numidico seu Libyco (Epp. 4, 10, 49.), quod vulgo appellamus *giallo antico*. *PEL.* Amabant autem antiqui hanc marmorum varietatem, ut in Hippiae balneo primum erat Laconicum, tum Phrygium, denique *Νομάς Ἀθῶνος*, ut hic. Vide Lucian. Hipp. 5.

5. *neque Attali*] «Neque vero, ut aliquando (a. u. c. 624.) Romani veluti ex insperato heredes facti sunt Attali III. Philometoris, regis Pergameni, eiusque regiam thesaurosque occuparunt, qua occasione multa impune avertere poterant legati ad eam rem administrandam missi, ita ego necopinato aliquo casu dives sum factus.» In proverbium abierant Attali opes. Vid. Od. 4, 4, 42. Livii Epit. 58.

6. *Ignotus heres*] Attalus enim eos, quos testamento suo divites redditurus erat, ne noverat qui-

dem, cum illud scriberet. Inest amara *εἰσφορά*.

7. *Laconicas*] «Neque lanam in Laconia purpura tinctam (quae purpura nobilioris generis erat atque lucidior) mihi nent clientae, ut solebant vel mercede conductae vel gratis, ut patronorum gratiam inirent; nullas enim clientas habeo.» Est igitur sublata imagine: 1) «nec purpureis vestibus utor; 2) neque nobilitate conspicuus sum.» Quod clientae ipsae *honestae* sunt, non infimae sortis, id augeat patroni dignitatem. Non significat «pulchrae»; nihil enim hoc attinebat, utrum pulchrae essent clientae, quae lanificium exercerent, necne.

10. *Benigna vena*] ut A. P. 409: *sine divite vena*; quam metaphoram a metalli venis plerique repetitam putant; aliter Ovid. Trist. 3, 43 (al. 44), 33: *Ingenium fregere meum mala, cuius et ante Fons infecundus parvaque vena fuit*, ubi est vena aquae.

11. *Me petit*] «saepe ad se me vocat libenterque et comiter mecum versatur. Ultra haec autem

Deos laceſſo nec potentem amicū
 Largiora flagito,
 Satis beatus unicis Sabinis.
 Truditur dies die,
 Novaeque pergunt interire lunae.
 Tu ſecanda marmora
 Locas ſub ipſum funus et ſepulcri
 Immemor ſtruis domos
 Marisque Baiis obſtrepentis urges

45

20

nihil a diſ impenſo ſtudio efflagito.» Cic. ad Fam. 13, 4, 4: eos non ſequebatur, qui me petebant; ubi invidentiſ ſ opponitur.

42. Deos laceſſo] Ut fatigare et obtundere precibus dicunt, ſic etiam laceſſere ſignificat, «enixe precari deos, donec nos exaudiant.» Nolim enim cum Forcellino explicare: «deos ad iram provo-» — *potentem amicū*] «aliquem, ut faciunt multi.» Generalis mihi videtur ſententia, non de ſolo Maecenatē accipiendā; nequiquam enim, opinor, hunc ipſum *potentem* vocaſſet, qui potentiam ſuam quam maxime occultare ſtudebat.

44. Sabinis] quae praedia a Maecenatē dono acceperat a. u. c. 723., vel iam 720. Non obliſcendum longe minoris aeſtimatos eſſe fundos Sabinos quam Tiburtes, Tuſculanos cet. Catull. 44, 1: O funde noster ſeu Sabine ſeu Tiburs: Nam te eſſe Tiburtem autumant, quibus non eſt Cordi Catullum laedere; at quibus cordi eſt, Quovis Sabinum pignore eſſe contendunt.

45. 46. Truditur cet.] in proſa ora-

tionē: «dies diem celeriter excipit menſiſque menſem. Lunae continua viciffitudine creſcunt et decreſcunt.»

47. Tu] Senem aliquem divitem, quem ſibi obviam factum fingit, cum indignatione alloquitur, figura etiam oratoribus uſitata. Cic. Philipp. 44, 7: Tu, ſi ego de re publica optime ſentiam, ut me vincas, ipſe peſſime ſenties? — «Tu morti iam vicinus locas, id eſt, cum redemptore aliquo pactum inis, qui ſecanda marmora curet ſuo periculo.» *Secabatur* autem marmor in tabulas ad pavimentorum uſum et ad parietes cruta marmoris operiendos. Nimirum unam dumtaxat totius aedificationis partem verbo proprio denotavit, poëtarum more.

20-22. Baiis] oppidum Campaniae litorale, celebre amoeno ſitu et aquis calidis. Conf. Becker Gallus I, ed. alt. p. 424 ſqq. — *urges*] «ſummo ſtudio in id incumbis, ut longius promoveas litus molibus extractis, non ſatis habens loci in litore.» — *Ripam* pro litore et litus pro *ripa* uſurpant poëtae; quid, quod etiam

Summovere litora,

Parum locuples continente ripa.

Quid, quod usque proximos

Revellis agri terminos et ultra

Limites clientium

25

Salis avarus? Pellitur paternos

In sinu ferens deos

Et uxor et vir sordidosque natos.

Nulla certior tamen

Cic. de Inv. 2, 34. de litore E-
notae loquitur? Ceterum *continente*
ripa non est «vicina», ut explica-
tur in Lexicis, sed «terrae con-
tinentis litus», ut Liv. 44, 28:
continenti litore.

23. 24. Quid, quod] «Neque vero
hoc tibi sufficit, sed semper cet.»
— Revellis] Termini proprie dicun-
tur moveri, exarari. Festus in v.
Termino p. 157. Lindem.: Numa
Pompilius statuit eum, qui termi-
num exarasset, et ipsum et boves
sacros esse.

25. 26. clientium] Lex XII. Tabb.
(8, 21.): PATRONUS SI CLIENTI FRAU-
DEM FECERIT, SACER ESTO. — Salis]
Inest in hoc v. audaciae significa-
tio. Solonis lex apud Dirksen XII.
Tabb. p. 734: Ἐάν τις αἰμασιὰ
παρ' ἄλλοτρίῳ χωρίῳ ὄρνῃ, τὸν
ὄρνον μὴ παραβαίνειν. — Pellitur]
Haud infrequens illo tempore faci-
nus, quia inopes clientes patro-
num iniustum, sed pecunia ac
potentia vallatum, in ius arcessere
non audebant. Sal. Iug. 44: In-
tereque parentes aut parvi liberi mili-
tum, ut quisque potentiori confinis

erat, sedibus pellebantur. Cic. pro
Sulla 25: P. Autronius (Catilinarius
ille) exturbare homines e possessioni-
bus, caedem facere vicinorum so-
lebat.

27. 28. In sinu] Tacit. Ann. 4,
40: Incedebat profuga ducis uxor
parvulum sinu filium gerens. — sor-
didosque natos] «pannosos.» Voss:
die nackten Kindlein. Ausus
est Garve: schmutzvolle Kin-
dlein. Minus quam nos in hac
imagine offendeant antiqui, qui
frequenter reos sordidatos vide-
bant. Ovid. Am. 4, 8, 39: immun-
dae -- Sabinae.

29 — 32. Nulla certior] «Quid
migrare moliris naturae fines leges-
que mortalitatis? Pro certo tibi mori-
endum est.» — Rapacis] Callimach.
Ep. 2, 6: Αἰδῆς ἀρπακτῆρ. Et
cum Orcus h. l. (maxime propter
v. 36.) personae vicem sustineat,
melior utique est Codd. lectio
quam Bentleii suspicio capacis,
quod Orco convenit, quatenus lo-
cum significat, ut Tib. 4, 3, 65:
rapax mors, contra Ovid. Met. 4, 439.
et Sen. Herc. fur. 664: Dilis regnum

Rapacis Orci fine destinata 30
 Aula divitem manet
 Herum. Quid ultra tendis? Aequa tellus
 Pauperi recluditur
 Regumque pueris, nec satelles Orci
 Callidum Promethea 35
 Revexit auro captus. Hic superbum

30. *Capacis* Bentleii suspicio. — *fine* BbSted, Pott, omnes, LCIF: *sede* ex tribus Cruquii (non Bland.) et Zulich. Bentl., M. — 32. *Erum* BT. — 36. *Revinxit* Sc et pr. b, *Revinxit* superscr. *Revexit* d. (Ut nos, BT et corr. b.)

capax. — *fine*] Vocabulo explicatu difficiliore nonnulli substituerunt gloss. *sede*. Sed *fnis* h. l. est «certus terminus, quem Orcus statuit hominibus rebusque humanis suum tandem in regnum recidentibus.» *Finis* autem hic *destinat*, designat, describit limite (*umgränzt*) Orci aulam; id est, «Orci aula certos habet limites, intra quos ubi semel fati lege pervenimus, nobis in perpetuum manendum est.» — *destinata*] ablat. comparisonis iungendus cum supplenda voce *aula*, non cum *fine* (quod voc. semel dumtaxat genere fem. usurpavit Horatius Epod. 47, 36: *Quae fnis?* ut statim accipere-
 tur *τι τέλος*, non *τις σκοπός*). *Destinare* autem h. l. limitibus circumscribere, ut Virg. Cul. 389: *locum capit impiger: hunc et in orbem Destinat*. — *Aula*] «quaevs sedes ampla,» apte etiam de inferorum sede. Eurip. Alc. 259: *Ἀγέμε τις -- νεκρῶν ἐς αὐλάν*. — *Herum*] «te, multorum mancipiorum dominum locupletissimum.» — Iam videamus constructionem: *Nulla aula certior manet herum divitem*

aula destinata (quam aula destinata) *fine Orci rapacis*.

32. *Aequa tellus*] «Tellus, quae in omnes iisdem legibus utitur, aperit se ad recipiendas in Orcum mortuorum umbras.» Est Menandri illud Mein. pag. 496: *Κοινὸν τὸν ᾗδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί*.

34. *satelles Orci*] Charon, propter v. 36. *Revexit*, non Mors, ut volebat Cruquius. Similiter Leonidas in Anthol. Pal. I. pag. 325: *Ἰδέω λυπηρὲ διόκονα, τοῦτ' Ἀχέροντος Τδωρ ὅς πλώεις πορθυίδι κναντῇ κτλ.*

35. *Callidum Promethea*] *Ποικίλον, ποικιλομήτην, ἀγκυλομήτην* cum vocant Graeci. Cfr. Aesch. Prom. 308. — De Prometheo in Orcum detruso cfr. Od. 2, 43, 37. Hic poeta Graecam aliquam fabulam, ex qua Prometheus auro oblato frustra aliquando a Charonte petierit, ut ipsum ad superos reveheret, videtur respexisse. — *Revexit*] Tres Vanderb. Codd. tresque mei *revinxit*, quod secutus est Voss. Sed apud Virgilium et Propertium hoc v. significat «arcte ligare»; «sol-

Tantalum atque Tantali

Genus coërcet, hic levare functum

Pauperem laboribus

Vocatus atque non vocatus audit.

40

CARMEN XIX.

Bacchum in remotis carmina rupibus

Vidi docentem — credite posteri —

Nymphasque discentes et aures

vere» demum apud Columellam 4, 8, 16.

36. *auro captus*] Cfr. Epp. 2, 2, 178: *Orcus* -- non *exorabilis auro*. — *Hic*] «*Orcus*», non «*satelles Orci*», Charon, ad quem ultimi certe versus nullo pacto referri queunt. Nam alia res est, si Eurip. *Alce-*stis ita loquitur v. 252: *νεκύνων δὲ πορθημὲνς - Χάρων μ' ἤδη καλεῖ*. Charontem autem nemo invocabat ut deum.

37-40. *Tantali Genus*] Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem. — *Infinitivum levare* melius construes cum participio *Vocatus* («*vocatus*, ut *level*») quam *levare* -- *audit*. (Lamb.) — *functum - laboribus*] Euripides in *Cresphonte* apud Cic. *Tusc.* 4, 48, 148: *qui labores morte finisset graves*. — *Vocatus atque non vocatus*] Apud Thucyd. 4, 118. *αὐτὸς* (Apollo) *ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλοῦμενος καὶ ἀκλῆτος*. — *audit*] Proprie exaudit eum duntaxat, qui vocavit; sed per brachylogiam hanc contraxit sententiam: «*pauperis*, qui in hac vita multa mala perpressus est, miseretur sive

ab eo invocatus, sive non invocatus, eumque levat.»

XIX. Videtur ex Graeco aliquo exemplari expressus hic in Bacchum hymnus prope ad dithyramborum genus accedens. Pulchre autem et gradatim a Bacchi lusi- bus usque ad res ab eo inter deos atque ipso in Orco domito gestas progreditur, in qua mirabili imagine desinit carmen. — Compositionis tempus nos latet.

1. *remotis*] Sic absolute etiam Cic. ad *Fam.* 7, 20, 2: *remoto, salubri, amoeno loco*. — *carmina*] «*hymnos mysticos ad Bacchi cultum pertinentes*». — *rupibus*] Bacchus *ὄρειος, ὄρειοφίτης* (Phanocl. *Fr.* 3.), recessus amans. Eur. *Cycl.* 74: *ὦ φίλε Βάκχιε, ποῖ οἰοπόλεις ξανθὰν χαίταν σείων*; Soph. *Oed. Tyr.* 1405: *ὁ Βακχεῖος θεὸς ναίων ἐπ' ἄκρων ὄρεων*.

3. *Nymphasque*] Longus 3, 23: *αἱ Νύμφαι πᾶσαι μουσικαί*. Fuerant autem Bacchi olim *τιθῆναι*, nutrices. Anacreon *Fr.* 2. Bergk.: *Ὠναξ, ᾧ δαμάλης Ἔρως καὶ Νύμφαι κνανώπιδες Πορφυρέη δ'*

Capripedum Satyrorum acutas.

Euoe, recenti mens trepidat metu

5

Plenoque Bacchi pectore turbidum

Laetatur. Euoe, parce Liber,

Parce, gravi metuende thyrsos!

Fas pervicaces est mihi Thyiadas

9. Thyiadas BbSTcd, Lct.

Ἀφροδίτῃ Συμπαίζουσιν ἐπιστρέ-
φσαι δ' Ὑψηλῶν κορυφὰς ὀρέων,
γουννοῦμαι σε. Conf. Od. 4, 4, 34:
Nympharum - leves cum Satyris chori.

4. Capripedum] τραγόπων Pana
vocat iam Simonides p. 489. Schnei-
dew. Capripedes autem Satyros hos
cum Paniscis confundentes dixe-
rant Lucretius 4, 582. et h. l. Ho-
ratus. Duo tales Satyri nominantur
ΣΙΜΟΣ, ΚΩΜΟΣ, Nympha ΧΑΙ-
ΡΑΣ, alibi duae Nymphae Bacchi-
cae, ΓΑΛΗΝΗ altera, altera ΕΤΑΙΑ.
Iam Hesiodus Fragm. 94. Ed. Di-
dot.: οἶρεται Νύμφαι θεαί -- Καί
γένος οὐτιάδων Σατύρων καὶ
ἀμυχανοεργῶν. — acutas] signifi-
catione propria accipiendum, non
«arrectas, attentas,» quae notio
potius inest in ipsa v. aures. Fin-
gebantur enim ὀξεῖς τὰ ὄτα et
calvi. Lucian. Deor. Conc. 4.

5. trepidat metu] «acriter agitur
saevo illo horrore, qui θεοφρεσίας
comitari solet.» Virg. Aen. 4, 279:
cum Mercurius apparuisset: At vero
Aeneas aspectu obmutuit amens Ar-
rectaeque horrore comae et vox fauci-
bus haesit. Iliad. v, 434: χαλεποὶ
δὲ θεοὶ κραίνεσθαι ἐναργεῖς.

6. Plenoque pectore] Od. 3, 25,
4: Quo me, Baccho, rapis tui Ple-
num? Ovid. Fast. 6, 538: Fitque
sui toto pectore plena dei. — turbi-

dum Laetatur] Conf. Od. 4, 22, 23:
Dulce ridentem.

7. Euoe, parce] Metuit primam
se deo tradere, quia θεολήπτων
saepe miser exitus; sed cum resi-
stere iam non possit potenti eius
afflatui, quem iam benignum esse
sentit, exclamat Fas - est cel.

8. gravi metuende thyrsos] Est
ἐπίθετον generale, ut in Anthol.
Pal. II. p. 682. de Baccho et Her-
cule: (ὁ μὲν) θύρσῳ δεινός, ὁ δὲ
ροσάλλῳ. Himer. Eclog. 49, 2: τὰ
τοῦ Διονύσου ὄπλα νεβρίδες καὶ
θύρσοι.

9. Fas - est] «Propter furem
(ἐνθουσιασμόν), quo Bacchus me
concitat, sentio fas esse mihi ca-
nere deum neque ideo illum ira-
tum mihi fore.» — pervicaces]
«assidue violento cum motu tripa-
dantes, in furore perstantes, ef-
frenes.» Catull. 63, 23: Ubi capita
Maenades vi iaciunt hederigeras. —
est mihi] Haec Codd. lectio magis
poetica et efficacior est quam Bent-
leii sit mihi. — Θυιάδες s. Θυιάδες
a v. θύειν, furere. Soph. Antigona.
1152: Θυιάσιν αἰσμανόμεναι κτλ.

10. Vinique fontem] Eurip. Bacch.
704: Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔλαι-
σεν ἐς πέτρην, ὅθεν δροσώδης
ῥέματος ἐκπηδᾷ ποτὶς. Ἄλλῃ δὲ
νάρθηξ ἐς πέδον καθήκε γῆς, Καὶ

Vinique fontem, lactis et uberes

40

Cantare rivos atque truncis

Lapsa cavis iterare mella;

Fas et beatæ coniugis additum

Stellis honorem tectaque Penthei

Disiecta non leni ruina,

45

Thracis et exitium Lycurgi.

τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἶνον θεός·
 Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος
 παρῆν, Ἀκροῖσι δακτύλοισι δι-
 αμῶσαι χθόνα Γάλακτος ἑσμούς
 εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων Θύραων
 γλυκεῖται μέλιτος ἑσταζον ῥοαί.

44. truncis] Antiquissimum abun-
 dantiæ symbolum, ubi e cavis
 truncis mel manat. Exod. 3, 8: Κα-
 τέβην εἰσαγαγεῖν αὐτοῖς -- εἰς γῆν
 ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. Hesiod.
 O. et D. 230: Τοῖσι φέρεται μὲν γὰρ
 πολὺν βίον, οὐρεαὶ δὲ δρυὸς Ἀκρῆ
 μὲν φέρεται βαλάνους, μέσση δὲ με-
 λισσαί. Virg. Ecl. 4, 30: Et duræ
 quercus sudabunt roseida mella.

42. iterare] Nolim explicare cum
 aliis: «semel atque iterum narra-
 re», nec: «post alios exponere.»
 Nimirum iterat poeta, quæ gesta
 describit, quæ μεμνῆται. Asellio
 apud Gell. 5, 18: Quæ eo in bello
 gesta sint, (non explicitis causis
 et consiliis) iterare, -- id fabu-
 las pueris est narrare, non histo-
 rias scribere.

43. 44. beatæ] ἀποθεωτικῆς. —
 coniugis] Ariadnæ, Minois et Pa-
 siphæ filiae, prius a Theseo in Naxo
 insula desertæ, ex qua Cæramum
 Bacchus suscepit. Hesiod. Th. 947:
 Χρυσόκομης δὲ Διώνυσος ξανθὴν
 Ἀριάδνην -- ποιήσας ἀκοῖται.
 Varii de eius corona inter sidera rela-

ta μῦθοι erant; v. c. Theo ad Arati
 Phaen. 74: τὸν κισσίνων στέφανον,
 ὃν ἐφόρει ὁ Διώνυσος, μετὰ
 θάνατον τῆς Ἀριάδνης ἰσχυρο-
 παθῶν ἀπέθετο καὶ κατηστέρισε
 μνημόσυνον τῆς ἐκ' Ἀριάδνης
 σμυφοῶς. Sed frequentior erat
 fabula auream fuisse coronam, opus
 Volcani, ab hoc Veneri, a Venere
 Baccho, ab hoc Ariadnæ muneri
 datum. Cfr. egregium locum Ovi-
 dii Fast. 3, 439 seqq. — honorem]
 ornamentum, ut Virg. Aen. 7, 845,
 regius honos de chlamyde purpurea.
 — Penthei] regis Thebarum, qui
 Bacchi numen agnoscere cum nollet,
 ab eo exitio datus est. Cfr. Eu-
 ripidis Bacchas, ubi v. 633: (Βάκ-
 χιος) Δόματ' ἐρήξεν χαμάζε·
 συντεθράνεται δ' ἅπαν. Apud Eu-
 ripidem, Theocritum Id. 26. alios-
 que ab Agave matre, Inone et
 Autonoe discerpitur vel in Cithæ-
 rone monte (Philostr. Imagg. 4,
 18.) vel in Parnasso. (Aeschyl.
 Eumen. 24.)

46. Lycurgus, Edonorum rex,
 ob pulsas cum Libero Bacchas a
 Iove excaecatus, Illad. 5, 430;
 ut alii ferunt, ob vites excisas a
 Baccho in furorem actus, quæ et
 Dryantem filiam interfecit et sibi
 ipse crura falce amputavit. Aliter
 Stat. Theb. 4, 383, ubi regina chori

Tu flectis amnes, tu mare barbarum.

Tu separatis uvidus in iugis

Nodo coërces viperino

Bistonidum sine fraude crines:

20

Tu, cum parentis regna per arduum

Cohors Gigantum scanderet impia,

Rhoetum retorsisti leonis

Unguibus horribilique mala;

exclamat: *ferrato rapidus qualis Ismara thyrsos Pampineumque iubes nemus irreptare Lycurgo.*

47. *amnes*] Bacchum Hydaspen et Orontem thyrsos suo tactos sicco pede transisse prisca narratio erat. Nonn. 13, 123. — *mare barbarum*] «Indicum». Seneca Herc. fur. 903: *Adsit Lycurgi domitor et rubri maris.* Ex v. *flectis* eliciendum: «sedas, tranquillum reddis.»

48. 49. *separatis*] «remotis ac solitariis.» — *uvidus*] Cfr. Stob. T. 5, 102: *ἡνίκα τοῖς πότοις ὑπὸ τοῦ οἴνου δροσισθῇ ἡ ψυχὴ.* Eurip. El. 326: *μέθῃ δὲ βρεχθεῖς.* — *coërces*] Ovid. Met. 4, 477: *Villa coërcerat positos sine lege capillos.* — «Ludens crinibus *Bistonidum*, Thraciarum Baccharum, implicas pro nodis vyperas, quae tamen nec tibi nec illis quidquam nocent.» Alibi Bacchae semet ipsae anguibus cingunt. Eurip. Bacch. 103: *(Ζεὺς) θεὸν στεφάνωσέν τε δροκόντων στεφάνους, ἐνθεν ἄγρην θρησοκόροι μανιάδες ἀμφιβόλονται πλοκάμοις.* Catull. 64, 258: *Bacchi comitum Pars sese tortis serpentibus inclinebant.*

24. 22. *Tu cet.*] Etenim cum in campis Phlegraeis di cum gigantibus ancipiti proelio diu decertas-

sent, ferunt Terram Iovi dixisse non aliter deos Gigantibus superiores futuros, nisi duos semideos sibi belli socios et adiutores adiungerent. Ita Bacchus (unde *γυαντολέτωρ* vocatur) et Hercules accessiti sunt, quorum opera et virtute di victoria sunt potiti. De Hercule autem supra Od. 2, 42, 6. LAMB. — *per arduum*] «in sublime enisa.» — *scanderet*] Pindarus apud Eustath. Schneidew. p. 36: *πίναντες θεῶν Κλισσὸν ἐξ αἰπὴν οὐρανὸν* — *Ἀλ-ῆλοφρόνους δ' ἐπάξαντο λόγχας.*

23. *Rhoetum*] unum Gigantum. Od. 3, 4, 33. — *retorsisti*] «summo impetu reppulisti.» — *leonis*] Qua forma assumpta perterrefecit etiam piratas Tyrrenos. Hymn. Hom. 6, 44.

25-27. *iocis*] Apud Platonem Cratyl. 406. C. Bacchus et Venus *φιλοπαίμονες θεοί.* — *fercharis*] a dis: «primum tibi ut *φιλοπαίμονι* (Anacr. 42, 2.) tuoque auxilio haud nimis fidebant, sed viribus ac fortitudine tua cum delecti statu sunt Gigantes, aliter iam de te iudicant.»

28. *mediusque*] eidem ad utrumque aequae aptum te praehabas, et ad bellum, nam fortissimus eras

Quamquam choreis aptior et iocis

25

Ludoque dictus non sat idoneus

Pugnae ferebaris: sed idem

Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo

Cornu decorum, leniter atterens

30

Caudam, et recedentis trilingui

Ore pedes tetigitque crura.

ac terribilis, et ad pacem, es enim laetitiae plenus, *ἐγερταίεως, χορευτῆς*.» Nemo adhuc prorsus simile exemplum attulit construct. *medius belli* cet. pro: «qui in bello atque in pace aequè insignis est, et summus pacis amicus atque tutor, et fortissimus bellator.» (Paullo aliter Dillenburger: «Bacchus medius est belli pacisque, inter bellum et pacem, neque per se alterutri deditus, sed, ut tempus fert, modo bellicosus, modo pacis amator.») Apposite ad h. 1. Aristides in Dionysio pag. 49. Dind.: *ὁσπερ γὰρ δίδυμος πάντη αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἐστὶ — — πολεμικὸς τε δὴ καὶ εἰρηναῖος διαφερόντως θιγόν.* Comparare licet etiam Virg. Aen. 41, 638: *pacisque bonus bellique ministras.* — Summa autem arte usus tranquillo hoc carminis exitu, qui consulto opponitur impetuoso illi exordio, significat poeta turbidam suam laetitiam paulatim transisse plium in *ἐνθουσιασμόν*, qualis eorum est, quorum mens una cum diis versatur.

29. *insons*] «ita ut tibi nulla ex parte noceret.» Adiit autem Bacchus inferos Semelen matrem inde reducturus. Apollod. 3, 3, 3.

30. *Cornu*] antiquum hoc impetus ac roboris, cui resisti non potest, symbolum, ut in Flaviis. Hinc poëtis *χρησάμενος, κερσάμενος, ταυρόκερος* Orph. Hymn. 52, 2. Tibull. 2, 1, 3: *Bacche, veni, dulcisque tuis o cornibus uva Pendeat.* — *atterens*] proprie: «adfricans caudam ventri,» leni motu tibi *adulans* (prima significatione: *αδύρων*). — Duæ autem sunt imagines, una in Oreum intrantis Liberi, ubi Cerberus caudam leniter movet, altera exeuntis, ubi illi pedes lambit; quibus imaginibus poëta potentissimi dei securitatem, qua inferorum loca perambulat, exprimit.

31. 32. *trilingui Ore*] «uno ore, in quo tres linguae sive lingua trifida, qualis solet in serpentibus fingi.» NAEKE in Progr. 1821. Malim explicare de Cerbero tricipite. Sic Valerius Flaccus 7, 184. triplici Hecataë *cantum trilinguem* tribuit. Atque omnino quaeri potest, num Cerberum aliter quam vel tricipitem vel centicipitem descripserint poëtae Latini. Cfr. Virg. Aen. 6, 447. Ovid. Met. 10, 21. Pseudosibullus 3, 4, 3., qui omnes Cerbero *tres linguas* tribuentes tria eius capita significant. Vide Od. 3, 41, 20.

CARMEN XX.

Non usitata nec tenui ferar
 Penna biformis per liquidum aethera
 Vates, neque in terris morabor
 Longius, invidiaque maior
 Urbes relinquam. Non ego, pauperum

5

XX. In cyenum se mutatum atque a terris mox discessurum fingens, nomen poetae ab omnibus honorati immortalēque gloriam sibi pollicetur. Egregius nostrae aetatis philologus (Eichstadius) ita de hoc carmine iudicavit: «Horatium non serio rem egisse, sed urbana quadam ad Maecenatem iocatione usum putamus, qua poetam se quidem et propter lauream poeticam haud indignum Maecenatis amicitia profiteretur, sed per ipsam summae ostentationis simulationem, quantum ostentationis vanitas distet ab festivi hominis hilaritate declararet.» — Illud ante omnia Horatio propositum erat, ut, multos cum haberet iniquos atque obtrectatores, partim malos poetas, partim grammaticos antiquarios, ab aequalium optimis quibusque et sanissimis tandem agnosceretur *Romanae fidicen lyrae*; quod quidem propositum cum teneret, libri secundi ultimo carmine, in illustri loco posito et cui lector aliquantisper saltem immorari debebat, antequam ad tertium librum transiret, suam quasi αποθεωσιν celebrare atque illud, ut primi libri primum carmen summo suo fautori

inscribere decrevit; carmine vero iocoso (*burlesco*) hunc librum concludere non poterat, nisi si ineptus iure videri voluisset; neque verò metrum Alcaicum eiusmodi ioco satis convenit. Sed libere fateor strophē tertiam mihi quoque non magno opere placere, et alia est epicalium pictura, ut apud Ovidium, alia debebat esse lyrici. Nec facile quis neget totum carmen potius arte factum esse quam a vero ενδοσιασμοῦ poetico Horatio inspiratum. — Ceterum iam apud Graecos hoc mutationis in cyenum γένεσσις reperire licet. Eurip. *Frags.* incert. 402. D.: Χρῆσαι δὲ μοι πτέρυγες περὶ νότω καὶ τὰ Σειρήνων ἑρόεντα πίδαλα Ἀρμόζεται Βάσσομαι τ' ἐς αἰθήρα πόλιν Ἀερθεῖς, Ζηρὴ προσμύξων. — Tempus autem, quo hoc carmen compositum sit, nullo modo definiri potest. Nonnulli referunt ad a. u. c. 735., Walckenaer ad a. 734.

1. *Non usitata*] «quia primus *Romanae fidicen lyrae*.» — *nec tenui*] «sed densa ac valida.»

2. *biformis*] Minime cogitandum de forma ex humana et cynea prodigialiter commixta, eademque a pictore imitanda; sed et poetae et

Sanguis parentum, non ego, quem vocas,

Dilecte Maecenas, obibo

Nec Stygia cohibebor unda.

Iam iam residunt cruribus asperae

Pelles, et album mutor in alitem

40

Superne, nascunturque leves

Per digitos humerosque plumae.

11. *Superna* F cum Codd. aliq.

lectoris eum recte intelligentis *φαντασία* obversabatur cyenus per caelum alis latus, qui tamen idem divinus manserit poeta. — *liquidum*] «clarum ac lucidum.» Virg. Ge. 4, 404: *Apparet liquido sublimis in aëre Nisus*. Similiter apud Parthenium 24: *ὁ τὴν Λέσβου κίον ποτήσας· πολλὰ δ' ἐς ἑγρήν Ἥερα χεῖρας ἔτεινεν.*

4. *invidiaque maior*] «Cuius gloria superat invidiam.» SCHOL. Callimach. Ep. 22: *ὁ δ' ἦεισεν κροσσὸν βασιλικῆς.*

5. *Urbes*] H. l. *terrae et urbes* componuntur ut Od. 3, 4, 45. — *pauperum*] Inest in his *ἀντιθεσις*. «Ego, quem multi libertino patre natum carpunt, etsi non nego me libertino patre natum esse, quem tu tamen nihilominus tua amicitia dignaris, nunquam mortem obibo.»

6. 7. *quem vocas. Dilecte Maecenas*] *quem* (quamvis pauperem) *vocas* simillimum illius est: *pauperemque dives me petit* (Od. 2, 48, 40). Utrumque enim significat liberum sibi ad Maecenatem aditum patere, sequi ab eo veri amici loco haberi et sincere diligi. — Vv. *Dilecte Maecenas* prorsus ut Od. 4, 20, 5: *Care Maecenas, ac*

similiter Epod. 3, 20: *Iovose Maecenas*, Epod. 44, 5: *Candide Maecenas*, (quibus omnibus nemo nisi illius necessarius per familiaris uti poterat,) mutuum amicitiae sensum et vere et simpliciter exprimunt. *Petis* autem, ut l. l., hic nimis ambitiosum ac prope superbum fuisset, quare modestius dicit *vocas* ut Sat. 2, 3, 262: *Nec nunc, cum me vocat ultro, Accedam?*

8. *Stygia — unda*] quae cohibet animas, reditum vetans. Conf. Od. 3, 4, 80.

9. *residunt*] «Pellis aspera fit; dum enim crura humana extenuantur et cyneorum formam exilem induunt, necesse est, ut cutis, quae mollibus ante ac succulentis partibus inducta fuerat, his evanescentibus subsidat, ossibus propius admoveatur, quaeque antea plenior corpore extensa erat, nunc contrahatur, adeoque aspera, id est, rugosa evadat.» MITSCH. (*Schon erhartet rauher am Fuss hinab die Haut.* Voss.)

11. *Superne*] A. P. 4: *Desinat in piscem mulier formosa superne*. Ultima cum corripitur a Lucretio 6, 543. et 596., nihil attinet corrigere *Superna*. — *leves*] Male alii scribunt *laeves*. Est *λετός*.

Iam Daedaleo ocior Icaro

Visam gementis litora Bospori

Syrtesque Gaetulas canorus

Alas Hyperboreosque campos.

Me Colchus et qui dissimulat metum

Marsae cohortis Dacus et ultimi

43. *Daedaleo ocior*] Similes hiatus sunt Epod. 43, 3: *Threicio Aquilone sonant*. Virg. Ecl. 2, 24: in *Aclaeo Aracyntho*. Ge. 2, 144: *tenent oleae armentaque lacta*, ubi, ut hic, inter-polarunt vel *oleaeque* vel *sarmentaque*. Aen. 3, 74: *Nereidum matri et Neptuno Aegaeo*. Ibid. v. 214: *Insulae Ionio in magno*. Ovid. Her. 4, 99: in *Maenalia Atalanta*. Metam. 8, 309: *Cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao*. Nostro loco hiatus quo removerent, nonnulli vocabulum minime aptum substituerunt *notior*; alii coniecerunt *tulior*, *caulior*, *laetior*, *audacior*, *ornatior*; frustra omnes.

44. *gementis*] Virg. Aen. 5, 806: *gementisque repleti Amnes*. Od. 2, 44, 44: *rauci-Hadriae*. Soph. Antig. 592 D.: *Στόνῳ βρέμονται δ' ἀντιπλήγες ἄνθρωποι*.

45. *Syrtesque*] Cf. Od. 4, 22, 5, 2, 6, 3. — *canorus*] Od. 4, 3, 20. Himer. Ecl. 24, 1: *λύει καὶ κύκνος σιγήν, λόραν ὅταν Ἀπόλλωνος ἀκούσῃ πλήττοντος*. — «Orphei animam Plato refert Lib. 10, de Rep. (p. 620 A.) cyeni vitam elegisse, lusciniæ Thamyris. Cynum ipse Horatius Pindarum appellat Od. 4, 2, 25., et sic vocantur poëtae omnes apud Virg. Ecl. 9, 29.» TORRENT. ex Turnebo.

46. *Hyperboreosque*] Pind. Ol. 3,

46: *ἄμουν Ὑπερβορέων* — *Ἀπόλλωνος θεράποντα*. Adde Pyth. 10, 34. insignem de Hyperboreorum felicitate locum et Aeschyl. Choeph. 373: *Μεγάλης δὲ τύχης καὶ ὑπερβορέων Μειζονα φρονεῖς*. «Visam campos illos felices supra Aquilonem et Rhipaeos montes sitos.» (Plin. H. N. 4, 26.)

48. *Marsae cohortis*] Marsi pro fortissimis Italiae populis et pedatus Romani robore habebantur; «hoc igitur robur metuit Dacus rebellis, sed prae pudore fingit se timore vacare.»

49. *Noscent*] «audient meum cantum.» Statius Theb. 12, 814: *Iam te (Thebaida) magnanimus dignatur noscere Caesar, Italia iam studio discit memoratque iuventus*. — *Geloni*] Conf. Od. 2, 9, 23. — *peritus*] per prolepsin: «ubi aliquando erit peritus, cultus»; absolute, ut Epp. 2, 2, 243: *decede peritis*. «Hispani et Galli Transalpini, qui nunc rudes sunt atque inculti, humanitate aliquando imbuti cupide meos quoque cantus audient.»

20. *Rhodanique pотор*] «accola»; ex antiquissima ratione populos designandi. Iliad. β, 825: *πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσίοιοιο*. Pindar. Olymp. 6, 85: *Θήβαν, — τὰς ἐρατεινὸν ὕδωρ Πιομαι*. — Hoc ergo dicit: «Per totum orbem terrarum

Noscent Geloni, me peritus

Discet Hiber Rhodanique poter.

20

Absint inani funere neniae

Luctusque turpes et querimoniae;

Compesce clamorem ac sepulcri

Mitte supervacuos honores.

Romano imperio subiectum nomen
meum propagabitur.»

21. 22. *inani funere*] «quoniam
quidem abest corpus, quod sepe-
liri possit.» — *neniae*] quas prae-
ficae canere solebant; *querimoniae*
amicorum sunt. — *turpes*] «qua-
tenus faciem deformant.» Ovid. A.
A. 4, 534: *Clamabat flebatque simul,*
sed utrumque decebat, Nec facta est
lacrims turpior illa suis. Ennius
apud Cic. Tusc. 4, 15: *Nemo me la-*

crumis decoret nec funera fletu Faxit.
Cur? Volito vivu' per ora virum.

24. *supervacuos honores*] Epicuri
iam fuerat δόγμα, τὸν σοφὸν
οὐδὲ ταφῆς φροντισεῖν. Diog. Laërt.
10, 118. Plin. Epp. 9, 19: *Impensa*
monumenti supervacua est. Memoria
nostri durabit, si vita meruimus.
(Inter scriptores, qui nobis super-
sunt, hac forma primus usus est
Horatius, Cicero semper praefert
supervacaneus.)

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM

LIBER TERTIUS.

CARMEN I.

Odi profanum volgus et arceo ;

I. Rectum de rebus humanis iudicium ac sapientem vitae fugacis usum commendat poeta seque ipsum felicem praedicat, qui quod voluerit iam adeptus sit neque ultra quidquam appetat. Principalis est γνώμη v. 25: «Desidera, quod satis est.» Non sine causa autem sententiis, quas aliquoties iam tractaverat, splendidissimum praemisit exordium, ut totum carmen simul esset veluti prooemium libri μελῶν tertii a se editi. — Compositionis tempus definiri nequit: Franke a. 726., Kirchner et Walckenaer a. 736. Ceterum etsi sex priora huius libri carmina similis utique generis sunt, id est, didactici (nam his omnibus castigare praecipua aequalium vitia et bonos, iuventutis imprimis, mores confirmare studet), noli tamen, ut nunc mos est, in nescio quo cyclo sive arcano inter ea nexu statuendo nimis ac prope ridicule

argutari; huiuscemodi enim artificia a vera poësi prorsus sunt aliena. — Recte Franke pag. 487: «Quaerentem me, quo tandem impulsu Venusinus ad haec carmina prorsus singularia scribenda permotus sit, non pudet eorum ad stipulari sententiae, qui Horatio vel a Maecenate vel ab ipso Caesare id negotii demandatum esse suspicati sunt, ut virtutis commendatione labenti Romanorum disciplinae succurreret atque aequalium pectora bonis salutaribusque praeceptis imbueret.»

4. Odi] «Vulgus verae sapientiae, quam in vita sequi debemus, nequaquam capax despicio longaeque a me recedere iubeo.» Profani proprie sunt ἀμύητοι, sacris non initiati. Orpheus apud Iustinum Cohort. ad Graecos 15: φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίδεσθε βέβηλοι Πάντες ὁμῶς

Favete linguis: carmina non prius

Audita Musarum sacerdos

Virginibus puerisque canto.

Regum timendorum in proprios greges,

5

Reges in ipsos imperium est Iovis

Clari Giganteo triumpho,

Cuncta supercilio moventis.

(scil. τοῖς ὁσὶ). Virg. Aen. 6, 238: *Procul, o procul este profani*.

2. 3. *Favete linguis*] «Vos autem digni, qui ad haec sacra accedatis, εὐφημεῖτε vel bona verba dicendo vel potius prorsus tacendo.» Aristoph. Thesmoph. 39: *Εὐφημος πᾶς ἔστω λεώς, Στόμα συζητήσας*. Tibull. 2, 2, 4: *Dicamus bona verba: — Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave*. Solitam formulam amplificavit Ovid. Fast. 4, 74: *Linguisque animisque favete!* variavit Virg. Aen. 8, 74: *Ore favete!* — non prius *Audita*] Praeceptorum a communi hominum vulgarij sensu abhorrentium gravitatem significat. — *Musarum sacerdos*] Ovid. Ibidis v. 98: *peragam rata vota sacerdos: Quisquis ades sacris, oro favete, meis*. Idem Am. 3, 8, 23: *Ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos*.

4. 5. *Virginibus*] Recentiores interpretes explicaverunt de puerorum virginumque choro, qui sacerdotem cingat laudesque deorum eant. At cum in toto hoc carmine γυναικῶ καὶ ἡδαικῶ nihil plane insit, quod a choris cani possit, redeo ad Scholiastarum expositionem: «Dicit se carmen proditurum, quo teneras aetates instituat ad honesta studia, quibus ad beatam

vitam pervenire possint.» — *greges*] quia reges ποιμένες λαῶν.

6. 7. *Reges in ipsos cet.*] Caesar apud Suet. Caes. 6: *Est in genere (meo) et sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent, et caeremonia deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* — *in ipsos imperium*] Nescio cur nonnemo dubitarit de huius constructionis Latinitate. Plaut. Men. 5, 7, 44: *Si quod imperi est in te mihi*. Pers. 3, 4, 43: *Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi est.* — *Giganteo triumpho*] quo ipse legitimus orbis terrarum totiusque mundi imperium adeptus erat.

8. *supercilio*] Iliad. α, 528: *Ἥ καὶ κρατέρῃσιν ἐπ' ὀφρύσιν νεῖσσε Κρονίων Ἀμφιρύσαι δ' ἄρα χαίται ἐπεὶ ὀρώσαντο Ἰνακτος Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο μέγαν δ' ἐλέλιξε Ὀλυμπον*. Virg. Aen. 9, 406: *totum nunc tremefecit Olympum.* — Sic procedunt iungunturque sententiae: «Vel ipsi reges, qui primi inter mortales ducuntur et popularibus suis timorem incutiant, summo Iovis imperio subiecti sunt: pariter quoque locupletes, generosi, potentissimi quique inter ceteros homines Necessitati parent, cuius iussa severa eandem sane sunt atque Iovis supremi imperiam.»

Est, ut viro vir latius ordinet

Arbusta sulcis, hic generosior

40

Descendat in Campum petitor,

Moribus hic meliorque fama

Contendat, illi turba clientium

Sit maior: aequa lege Necessitas

Sortitur insignes et imos;

45

Omne capax movet urna nomen.

Destructus ensis cui super impia

Cervice pendet, non Siculae dapes

Dulcem elaborabunt saporem,

9. *Esto, ut malebat Benteius.*

9. *Est, ut*] «ἔστιν, ὅπως κτλ., usu venit, ut alius alio» cet. Cfr. Epp. 4, 12, 2. «Quaecunque est inter mortales discrimen, ut alius excellat latifundiorum possessione, generis nobilitate alius, alius probitate morum, alius rursus clientum multitudine, omnes tamen aequae parent supremae Necessitati.» — *latius*] «Fieri potest, ut aliquis per ampliorem, quam alii habent, fundum serat vites et oleas.» Colum. 3, 13: *aut scrobibus aut sulcis vineae plerumque conseruntur.* — *ordinet*] «in quincuncem serat.» Varro R. R. 4, 7, 2.

40. 44. *Arbusta*] maxime vineas. Virg. Ecl. 3, 40: *cum me arbustum videre Miconis Atque mala viles incidere falce novellas.* Georg. 2, 416: *Iam vinctae vites, iam falcem arbusta reponunt.* — *Campum*] etiam in pedestri oratione persaepe pro Campo Martio. Ceterum loquitur quasi vetere re publica etiamtunc manente.

42. 43. *meliorque fama*] «etsi homo novus, per se tamen spectatus praestet nobilibus ac potentibus.» — *Contendat*] «de honoribus cum competitoribus, nihilominus pari condicione Fatum ei mortem destinat.»

44. *Necessitas*] Necessitas tamquam dea etiam Od. 4, 35, 17; longe tamen rarius a Latinis memoratur quam a Graecis *Εἰμαρμένη* vel *Ἀνάγκη*.

46. *movet urna*] Od. 2, 3, 26. H. 1. *Εἰμαρμένη* ipsa mortis sortes ducit. Sic Ammianus Marc. 14, 14: *Adrastea regina causarum et arbitra rerum ac disceptatrix urnam sortium temperat.*

47. *Destructus cel.*] «Quid, quod qui externa tantum bona possident, ne beati quidem sunt, infelicissimi vero, si scelerum conscientia anguntur.» Significat notam illam de Damocle et Dionysio maiore narratiunculam. Cic. Tusc. 5, 24.

48. *Siculae dapes*] «conquisitissi-

Non avium citharaeque cantus

20

Somnum reducent. Somnus agrestium

Lenis virorum non humiles domos

Fastidit umbrosamque ripam,

Non Zephyris agitata Tempe.

Desiderantem quod satis est neque

25

Tumultuosum sollicitat mare,

Nec saevus Arcturi cadentis

Impetus aut orientis Haedi,

Non verberatae grandine vineae

Fundusque mendax, arbore nunc aquas

30

mae epulae», ut de Dionysii mensa Cic. Tusc. 5, 21. Plato de Rep. 3, p. 401. D.: Συρακοσίαν δέ, ὃ φίλε, τράπεζαν καὶ Σιχελικὴν ποικίλλαν ὕφον, ὥς εἰσικας, οὐκ αἰνεῖς.

49. 20. elaborabunt] «operose parabunt»; sed ipsum hoc verbum demonstrat id fieri vix posse. — saporem] «Etiam exquisitissimae epulae ei videbuntur insuaves.»

21. 22. reducent] «somnia curis ac sollicitudinibus saepe interruptum denuo conciliabunt.» — Somnus cet.] Hic quoque duplicem statuemus constructionem: Somnus lenis agrestium virorum non fastidit virorum agrestium (eorum) humiles domos (casas, tuguria).

24. Tempe] Vid. Od. 4, 7, 4. Hic pro qualibet convalle amoena.

25. 26. quod satis est] Epp. 4, 2, 46: Quod satis est cui contingit, nil amplius optet.

27. Arcturi cadentis] Aretophylax occidit IV. Kal. Nov. Plaut. Rud.

70: Arcturus signum sum omnium acerrimum: Vehemens sum exorians; cum occido, vehementior.

28. Haedi] Oriuntur Haedi pridie Non. Octobr. Theocr. 5, 53: Χώταν ἐπ' ἑσπερίοις ἐρίφοις νότος ἔγγρα διώκη Κύματα, κλώρων δ' ἐπ' Ὠκεανῷ πόδας ἴσχει, ubi Schol.: Ὅταν ἀνατελλῶσιν οἱ ἔριφοι, ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα.

30-32. mendax] Frequens figura, etiam apud Orientales. Osee 9, 2: Area et torcular non pascet eos et vinum mentietur eis. Horat. Epp. 4, 7, 87: Spem mentita seges. Tibull. 2, 3, 64. Diss.: At tibi dura Ceres — Persolvat nulla semina terra fide. Ovid. Fast. 4, 645: Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis; contra Od. 3, 46, 30: segetis certa fides meae. — Hic omnibus vitam tribuit: «Arbor (collective; oleam tamen praecipue intelligas licet, v. Epp. 4, 8, 5.) sterilis coram domino minaci culpam sterilitatis tribuit modo imbris, modo

Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aequora sentiunt
lactis in altum molibus; huc frequens
Caementa demittit redemptor
Cum famulis dominusque terrae

35

Fastidiosus. Sed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus, neque

nimio solis aestui agros per dies caniculares exurenti, modo frigori.» — Sidera] *Siderationem*, ἀστροβολισμόν, vocabant, ubi plantae nimia siccitate post ortum Caniculae aut Cancrī exarescebant.

33. *Contracta*] *καθ' ἐπερβολήν* minime reprehendendam: «piscibus ipsis mare iam videtur coarctatum.» Petron. Bell. civ. 87: *Aedificant auro sedesque ad sidera mittunt; Expelluntur aquae saxis, mare nascitur arvis.*

34. *Iactis*] «Verbo ipso usus est fabricantium.» *Schol.* Seneca Thyest. 459: *retro mare Iacta fugamus mole.* — *frequens*] «multis operis ac servis circumdatus.»

35. *Caementa*] unde Itolorum *cimento* (Kitt), omnis generis lapides sunt parvi vel comminuti, plerumque pulvere Puteolano coagmentati et ad muros farciendos destinati, opponunturque saxis quadratis. Vitruv. 8, 7: *caementum de silice frangatur ne gravius quam libratum.* Plin. Epp. 40, 48: *parietes caemento medii facti.* Est igitur: «inter duos muros ex lapidibus quadratis constructos caementa cum sufficiente mortario demittit.» — *redemptor*] ἐργολάβος, alibi

manceps, id est, architectus, qui opus hoc immensum faciendum a domino sive possessore illud locante conduxit.» Cf. Epp. 2, 2, 72.

36. *dominusque*] «qui urget insanum hoc opus; eum adeo tædet terrae continentis, ut iam in ipso mari habitare velit.»

37—40. *Sed cet.*] «Quocunque autem is vel ab hac aedificatione vel alio ab negotio sese convertit ad oblivionem curarum aut novam voluptatem quaerendam, nihilominus eum comitantur priores sollicitudines.» Eandem sententiam iisdem fere verbis poeta expressit Od. 2, 46, 24: *Scandit aeratas vitiosa naves Cura nec turmas equitum relinquit.* — *Timor*] ne casu adverso vel immatura morte bonis suis excidat, unde perpetua anxietas et trepidatio eum vexat. — *Minae*] internae propter facinora commissa. — *aerata*] «quae habet rostrum aereum.» — *triremi*] Intellige de qualibet magna nave hominis locupletis. Sic C. Verri Mamertini donarant *navem cybaeam maximam, triremis instar.* Cic. Verr. Accus. 3, 47. Epp. 4, 4, 93: *priva triremis.* — *Curae* personae sunt etiam Virg. Aen. 6, 274. et Horatio Od. 2, 46, vv. 41 et 22. *Atrac* autem,

Decedit aerata triremi et

Post equitem sedet atra Cura.

40

Quodsi dolentem nec Phrygius lapis

Nec purpurarum sidere clarior

Delenit usus nec Falerna

Vitis Achaemeniumque costum,

Cur invidendis postibus et novo

45

Sublime ritu moliar atrium?

i. e. «tristes, funestae», vocantur etiam Od. 3, 44, 43. 4, 41, 35. Sat. 2, 7, 115.

44. Quodsi] Cfr. Od. 4, 4, 35. — dolentem] «aegrum animi et sollicitum.» — Phrygius lapis] «Est marmor Docimenum sive Synnadicum, volgo paonazsetto, interpulchriora et pretiosiora, ex quo praesertim columnae fiebant, quales sunt peraltiae illae in Pantheo M. Agrippae.» FEA. Poëtica describitur a Statio Silv. 4, 5, 36. in balneis Etrusci: *Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis Purpura, sola cavo Phrygiae quam Synnados antro Ipse cruentavit maculis lucentibus Attis.*

42, 43. Delenit] «permulcet, dum internos tumultus sedat.» — Clarior autem usus purpurarum audacius dictum pro his: «purpureae, quibus utuntur, vestes clariores siderum splendore.» Virg. Ge. 2, 466: *Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi*, id est, oleum, quo utuntur.

44. Achaemeniumque] ab Achaemenio, auctore generis regii Persarum, cui in inscriptis Pers. cuneatis Hakhamanish (i. e. vir animo benigno) nomen est, dicitur costum, quia ex India (Ovid. Fast. 1, 344: *Tura nec Euphrates nec miseral India costum.*)

et Arabia per Parthorum fines Romanam advehi solebat. Conf. Epod. 43, 8: *Achaemenio - nardo. — costum*] Stat. Silv. 2, 4, 160: *munera graminis Indi*. Est unguentum e radice fruticis, qui a Linnaeo vocatus est *costus* (κόστος) Arabicus, et Plinio Hist. Nat. 12, 23, auctore in Patala, Indiae insula, provenit.

45. 46. invidendis postibus] Od. 2, 40, 7: *caeret invidenda Sobrius aula*. Invidendis autem, quia vel nitente marmore tecti erant vel varii pulchra testudine. (Virg. Ge. 2, 463.) — novo-ritu] «ad novas architecturae regulas accommodato, qui invaluit ex quo domos sumptuosiores construere coeperunt homines locupletes.» — atrium] ubi consulebantur iure consulti, asservabantur maiorum imagines eratque etiam lectus genialis apud eos, qui uxores habebant. (*Hochgewolltes Audienz-zimmer der römischen Grossen, wo die Klienten ihrem Patronus die Salutation brachten. Voss zu Virgil. Ge. 2, 464. mit prächtigen Marmorsäulen und sonstigem Schmuck; atrium nämlich der erste oder vorderste und zugleich der grösste Saal im Hause nach Becker's Gallus I. 76.*) Lück.)

Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores ?

CARMEN II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat et Parthos feroces

II. 3. *ferocis* B.

47. *permutem*] Recentiores lingua respuentes hunc Latinorum usum, apud quos eadem sententia dicebatur «muto locum illum cum hoc et hunc cum illo» (cfr. Od. 1, 47, 2.), haec ita efferre coguntur: «Cur vallem permutem Sabinam divitiis aerumnosioribus, quarum administratio longe maiores labores curasque requirit quam simplex mea villula?» Vid. ad Od. 2, 46, 49.

II. Hoc quoque carmine *γνώμας*, vere Romano, iuventutem ad imitandas maiorum virtutes exhortatur. Primo igitur loco commendat virtutem bellicam, qua hostes devincant, patriam custodiant spretaque vulgari ambitione veram gloriam sibi parent; deinde, ut pietatem erga deos immortales iunctam semper cum fide adversus homines colant, suadet, certas sceleris poenas destinatas esse monens. Sic duas praecipuas vitae civilis partes extollit atque exercendas commendat, virtutem et pietatem. — Compositum videtur a. u. c. 726.

4. *amice*] proprie «amico in eam animo», id est, «animo aequo, patienter, sine prava repugnantia», usu fortasse unico, sed accommodato ad Graecorum *ἀγαπητῶς φέρειν*, et ad Latinorum (Cic. ad Att. 6, 4, 3.) *clementer ferre aliquid*. Alii *amici*, quocum conferunt Od. 4, 27, 7. et Od. 4, 37, 4: *sodales*; item Epod. 43, 3: *rapiamus, amici*, *Occasionem de die*. Verum hoc quidem loco amicorum appellatio parum apta est, cum *amici* efficere nequeant, ut iuvenes Romani paupertatem fortiter pati discant.

2. *acri militia*] «Acris militiae usu atque exercitatione hanc laboris tolerantiam, in qua saepe numero vitae commodis carendum est, condiscat puer robustus.» — *puer*] Apud Romanos aetas militaris XVII. aetatis anno incipiebat.

3. 4. *Parthos*] Hic *γνώμας* proponens proprio utitur nomine, alibi saepe praeferens poetica vel *Medorum* vel *Persarum* vocabula. — *Vexet*] «urgeat et conturbet acriterque persequatur.»

Vexet eques metuendus hasta

Vitamque sub divo et trepidis agat 5

In rebus. Illum ex moenibus hosticis

Matrona bellantis tyranni

Prospiciens et adulta virgo

Suspiret, eheu, ne rudis agminum

Sponsus lacessat regius asperum 10

Tactu leonem, quem cruenta

Per medias rapit ira caedes.

Dulce et decorum est pro patria mori:

5. *sub divo et trepidis*] «et cum molestia et in periculis.» Particula et carere non possumus, cum inepta sit sententia: «vitam degat in periculis sub divo.» *Trepidis in rebus* dixit etiam Livius 4, 47. 34, 44.

6. *Illum*] Totam hanc pugnae scenam egregie ac maximopere *δεικτικῶς* ante oculos nobis posuit: «illum fortissimum ac formidandum iuvenem Romanum» cet. — *hosticis*] poetica forma pro *hostilibus*, ut adi. *genticus*, quo Tacitus utitur, et *civicus*. — Iam ad imaginem, quae mentis oculis observetur, transire maturat.

7. *Matrona*] ut iam apud Homerum (Il. γ, 434.) et Hesiod. Scut. 242: αἱ δὲ γυναῖκες ἐϋδμήτων ἐπὶ πύργων Χάλκεον ὀξὺ βόων, κατὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς: uxores pugnas heroum e torribus prospectant; item Antigone in muris Thebanis. (Eurip. Phoen. 88.) Virg. Aen. 11. 475: Tum muros varia cinxere corona Matronae puerique.

9. *Suspiret*] «tacita secum;» nam eius sollicitudines significat, non ipsius querelae verba refert. —

ne cet.] «sollicita, ne» cet. Metuendi enim notio inest in verbo *suspiret*. — *agminum*] totius rei militaris, cuius haud minima pars est agmen ducere.

10. *Sponsus - regius*] Accipien- dum de filius regis foederati filio, ut Coroebus propter Cassandram Troiam venerat. — *lacessat*] «superbe et tamen sine successu ad pugnam provocet.» — *asperum Tactu leonem*] «quem si tangas, exasperatur, furit prosternitque propius accedentes.» Contrarium est ap. Homerum Iliad. χ, 373: ἡ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφιφάσθαι Ἐκτωρ, ἥ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέω.

13. *Dulce*] «Hoc cogitet iuvenis Romanus: Dulce cet.» Tyrtaeus 7, 4. Bergk p. 308: Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεισόντα Ἄνδρ' ἀγαθόν, περὶ ἧ πατρίδι μαρτυρούμενον. Eurip. Troad. 386: Τρῶες δὲ πρῶτον μὲν, τὸ κάλλι- στον κλέος, Τὰρ πάτρας ἔθνη- σκον. Cic. Philipp. 14, 12: O fortuna nata mors, quae naturae debita pro patria est potissimum reddita!

Mors et fugacem persequitur virum,

Nec parcit imbellis iuventae

45

Poplitibus timidoque tergo.

Virtus repulsae nescia sordidae

Intaminatis fulget honoribus,

Nec sumit aut ponit secures

Arbitrio popularis aurae.

20

44. *prosequitur* S, *consequitur* Benth. conl. Ut nos, ceteri nostri ac Pottierii omnes. — 46. *timidove tergo* Bb, corr. T, (*timido uetergo* pr. T,) Benthleius.

44. *Mors* cet.] Simonides Fragn. 51. Schneidew. Del. Ὁ δ' αὖ θάνατος κίχεται καὶ τὸν φρονόμαζον. Curtius 4, 14: *Effugit mortem quisquis contempserit; timidissimum quemque consequitur.* — *persequitur*] Hoc v. duplicem nobis exhibet imaginem, et celeriter insequendi et propter id ipsum, quod Mors inevitabilis insequitur, consequendi. «Persequitur, qui non desinit sequi.» DONAT. ad Ter. Andr. 5, 4, 32.

46. *Poplitibus*] Fugam significat; poplites enim fugientium cernuntur quemadmodum terga. Atque poplites imprimis fugientium victores caedebant. Liv. 22, 48: Numidae Romanorum terga *ferientes ac poplites caedentes*.

47. Stoice iam loquitur: «Virtus, maior casu, nunquam patitur repulsae contumeliam; nam etsi homini virtute praedito volgas honores negat, ille neque ignominiam sentit nec dolorem, ut in comitio pila lusit Cato, quo die repulsam tulit (Sen. Ep. 104.), atque (Plin. Praef. 9.) repulsam velut honoribus indeptis gaudebat. Cum fortitudine autem, quam primo commendarat, necessario coniuncta est virtus civi-

lis, γενναῖος spectata. Hanc comitatur verus honos atque nominis immortalitas.» — *nescia*] «quam nunquam attingit neque commovet aut deprimat repulsa.» — *sordidae*] Credebat volgas Romanum maxima *Esse mala exiguum censum turpemque repulsam*. Epp. 4, 4, 42 sq.

48. *Intaminatis*] a v. obsoleto *laminare*, tangere; fortasse lamen ex aliqua auctoritate antiquiore hac forma usus est pro *incontaminatis*. «Nec eius dignitas pendet e favore populari, sed eadem semper manet.» Od. 4, 9, 39, sapiens *Consul — non unius anni*.

49. 20. *secures*] pro fascibus, honorum insignibus; *ponit* autem, etiam quatenus gesto aliquo magistratu propter invidiam apud populum alios honores postea non obtinet. — *popularis aurae*] Seneca Herc. fur. 469: (Stultum) *populi furor attonitum Fluctuque magis mobile volgas Aura tumidum tollit inani*. Virgilius Aen. 6, 817. usus est numero plurali: *nimium gaudens popularibus auris*. Cic. pro Cluentio 47: *ventus popularis*.

24 — 24. *immeritis mori*] «viris immortalitate dignis.» — *recludens* —

Virtus recludens immeritis mori
 Caelum negata tentat iter via,
 Coetusque volgares et udam
 Spernit humum fugiente penna.

Est et fideli tuta silentio

25

Merces: vetabo, qui Cereris sacrum

Volgarit arcanae, sub isdem

Sit trabibus fragilemve mecum

28. *fragilemque* hStc,LCIJ. [*fragilemve* Bentleyi correctionem firmat B.)

Caelum] Anthol. Pal. I. p. 379: eos, qui Thermopylis ceciderunt, ἀπὲρ καὶ περιθῆν Κοδαίνοιο ἀνέγει δώματός ἐξ Ἀἰδέω. — *negata*] «asperima quaque.» — *udam*] «crasso aëre obsitam ac propterea minime dignam, in qua Virtus moretur.» — [*fugiente*] Exprimit et contemptum rerum humanarum et celeritatem, qua in caelum sese tollat Virtus.

25. *Est et cet.*] «Socia Virtutis est Fides. Haec autem vel maxime spectatur in mysteriorum caerimoniis religiose tacendis, quoniam summam fidem dis immortalibus debemus. Quocirca laesae fidei nullum maius exemplum reperiri potest, quam si quis occultissima Cereris sacra prodant profanis. Talem hominem», inquit, «omnes mecum aequae abominantur. Eiusmodi vero scelus gravissimae deum poenae consequantur necesse est.» — [*fideli-silentio*] Virg. Aen. 3, 112: *fidā silentia sacris*. Horatius expressit Simonidis versum: Ἔστι καὶ σιγᾶς ἀζιγῶντος γέρας, quem in ore habebat saepe Augustus, ut refert Plutarchus in eius Apophthegm. T. 2. p. 207. Fr., quemque certatim repetierunt Sophistae posteriores.

26. 27. *Cereris - arcanae*] Ovid. Her. 12, 79: *arcanaque sacra Dianae*. Cic. in Verr. 3, 72: *teque, Ceres et Libera, quarum sacra, sicut opiniones hominum ac religiones ferunt, longe maximis atque occultissimis caerimontis continentur*; — *quarum sacra populus Romanus a Graecis ascita et accepta tanta religione et publice et privatim tuetur, non ut ab aliis huc allata, sed ut ceteris hinc tradita esse videantur*. Atque de his imprimis sacris, non de initis Eleusinis loqui videtur poeta. Qui Eleusinia volgarat, non solum ultimo supplicio affliciebatur, eiusque bona publicabantur, sed etiam columna in eius ignominiam posita scelus poenaeque posteris tradebatur.

28. 29. *Sit trabibus*] «Nunquam concedam, ut incestus mecum sub eodem tecto versetur vel eandem navem conscendat.» Aeschyl. S. adv. Th. 602: Ἥ γὰρ ξυνεισβάς πλοῖον εὐσεβῆς ἀνὴρ Ναῦταισι θερμοῖς καὶ πανουργίῃ τινὶ Ὀλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπύστοις γένει. Soph. Antig. 372: Μὴτ' ἐμοὶ παρέστιος γίγνεται μήτ' ἴσον Φρονῶν ὃς τὰδ' ἔρδει. Eurip. apud Orionem Schneidew. pag. 56: Ὅστις

Solvat phaselon; saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:

30

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudio.

CARMEN III.

Iustum et tenacem propositi virum

29. *faselum* LCt, *phaselum* F. Mei Codd. *phaselon*.

δὲ τῷ φάσαντε μὴ τιμῶν δέλη, Μή μοι γένοιτο μήτε συνδύτης θεοῖς, Μήτ' ἐν θαλάσῃ κοινόπλοον στέλλοι σκάφος. — *phaselon*] proprie Aegyptiorum navigium.

29, 30. «Saepe Diespiter offensus una cum incesto, religionum violatore, punivit etiam innocentem, una cum illo fortuito versantem.» — *Diespiter*] Vid. ad Od. 4, 34, 5.

31, 32. *Deseruit*] «Raro, cum assecuta tandem est etsi sero scelestum antecedentem ac propterea tutum se putantem, retrocedit atque vindictam omittit, immo semper fere illum ulciscitur.» Eurip. Frgm. incert. 2. D. ἡ Ἀλέξη — σῆγα καὶ βραδεί ποδὶ Στείχονσα μάριψαι τοὺς κακοὺς, ὅταν τύχη. Tibull. 4, 9, 4: Sera tamen tacitis Poena venit pedibus. Suidas: Ποινὰι τιμωροὶ τοῖς κακοῖς ἀκολοῦθοῦσιν οὐχ ὥς σκιά σῶμασι πηλοῖον, ἀλλὰ καὶ ὀψὲ τοῦ χρόνου.

III. Constantiam et fortitudinem Romanis tamquam praecipuas maiorum virtutes, nimis a suis aequalibus neglectas, commendaturus exempla Pollucis, Herculis, Liberi patris, propter illas ipsas virtutes inter deos receptorum, proponit; quibus admodum dextre paucis verbis, ne nimia evadat adlatio,

inserit Augustum. Plurimum vero immoratur in Romuli laudibus, cuius, ut ita dicam, ἀντίστοιχος erat Augustus, alter imperii Romani conditor, atque per quandam poëticae φαντασίας plenum impetum (a quo v. 69. se ipse revocat) exponit elatam ac sublimem Iunonis de Romulo ad ceteros deos orationem. Quod autem Iunonem tam severe Romanis interdiciere fingit, ne unquam restituant antiquam illam Troiam (non quod tunc florebant Ilium), id equidem ex eo ductum puto, quod casu recordatus esset aliquando illius de Caesare rumoris, cuius meminit Suetonius Caes. 79., ubi inter causas caedis Caesaris hanc quoque refert: Quin etiam varia fama percrebruit migraturum Alexandriam vel Ilium translatis simul opibus imperii exhaustaque Italia delectibus et procuratione Urbis amicis permissa. Non quod Augustus, dominator nimis callidus ac prudens, hoc idem consilium unquam agitarit; nullum enim huius rei vestigium nobis servatum est, nec profecto, si hoc animo volvisset, Horatius erat ei tale propositum carmine in vulgus edito dissuadere; sed, ni magnopere fallor, tactus aliquando

Non civium ardor prava iubentium,
 Non voltus instantis tyranni
 Mente quatit solida neque Auster,
 Dux inquieti turbidus Hadriae,
 Nec fulminantis magna manus Iovis;
 Si fractus illabatur orbis,
 Impavidum ferient ruinae.
 Hac arte Pollux et vagus Hercules

cogitatione malorum, quae Romanis iam tunc infixisset translatio illa imperii, quam executus est deum Constantinus, hanc *φαντασται* poetice exornavit. — Franke hoc carmen ad a. u. c. 727., Kirchner et alii ad a. 733. referunt.

4. *Iustum et cet.*] Cf. Cic. pro Ligar. 9, 26: *Magni cuiusdam animi* (ista constantia) *atque eius viri est, quem de suscepta causa propositaque sententia nulla contumelia, nulla vis, nullum periculum posset depellere.* — *tenacem propositi*] Similiter Caes. B. C. 4, 83. *tenere propositum* dixit. Hic per se intelligitur vir *tenax propositi*, quod ex iustitiae sensu ortum prorsus cum ea congruit.

2. 3. *ardor*] «furibundus tumultus in seditione prava postulantium.» — *voltus*] «trulentus urgentis et militantis tyranni.»

4. *quatit*] «eum conturbans de sententia certa ac firma demovet.» Cic. Tusc. 4, 8, 49: *Conturbationem metum excutientem cogitata* (dicunt). — *solida*] Seneca de Const. Sap. 3: *Quemadmodum protecti in altum scopuli mare frangunt, ita sapientis animus solidus est, id est, nunquam perturbatus, uti Tac. Ann. 14, 24: solida domi quies, «nunquam interrupta.»* Simonides Frgm.

24. Schneidew. p. 46: «*Ἀνδρ' ἀγαθὸν μὲν ἀλαδέως γενέσθαι χαλεπὸν Χερσὶν τε καὶ ποσὶ καὶ νόφ' τετραγώνων, ἄνευ φόβου τετυγμένον.*»

5. *Dux*] ut Od. 2, 47, 49: *tyrannus Hesperiae Capricornus undae.* — *turbidus*] «impetu suo turbas in mari suscitans.» — *Hadriae*] Od. 4, 3, 45: *Quo non arbiliter Hadriae maior.*

6. *magna manus*] «validissima.»

7. *illabatur orbis*] «si caelum ruat.» Theoga. 869. B.: «*Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρύς ὑπερθεν κτλ.*»

9. *Hac arte*] ἀρετῇ. «Eadem hac constantia asi, quam in sapiente praedicat, neque ullis laboribus defessi neque a proposito deterriti heroes generi humano summa commoda, sibi aeternam gloriam pararunt.» Cfr. Od. 4, 8, 28 sqq. Epp. 2, 4, 5 sqq. Cic. de N. D. 2, 24. — *Pollux*] Aristoteles Hymn. in Hermiam Bergk p. 461: «*Ἀρετα, πολύμοχθε γένει βροτέῳ θήραμα κάλλιστον βίῳ, — Τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις Καρπὸν, ὁγάθ' ἀνατοῦ χρόνου τε κρείσσων*» — *Σεῦ δ' ἔνεχ' οὐκ Αἰὶς Ἡρακλῆς Αἰῶνας τε κοῦροι Πόλλ' ἀνέτλασαν ἔργοις Σάν ἀγρεύοντες δόναμιν.* — *vagus*] Eu-

Enisis arces attigit igneas,
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres indocili iugum

40. *Innisus* ST, *Innixus* Aldus, Lt. (Ut nos bc, Bland. antiquiss., quattuor Pott.) — 42. *bibet* bT, FJ. (Ut nos, Sc, octo Pottierii, item Bentleius.)

rip. Herc. fur. 4496. Amphitryo de Hercule: Οὐκ ἂν ἴδοις ἕτερον Πολυμοχθέτερον πολυπλαγκτότερον τε θνατῶν. Diodor. 4, 39: Ἀθηναῖοι πρῶτοι τῶν ἄλλων ὥς θεὸν ἐτίμησαν θυσίαις τὸν Ἥρα-κλέα.

40. *Enisis*] «Multo cum labore in caelum ascendit.» Tacit. Ann. 4, 70: in editiora *enisus*. Recte Bentleius contra lect. *Innisus* vel *Innixus* disputat: «Qui pondus aliquod sustinet, is fulero innititur, ne cadat: qui in altum ascendere conatur, *enititur*.» — *arces igneas*] «caelum stellatum et aethere cinctum.»

42. *Purpureo - ore*] Non de vultu, sed de labris purpureis intelligendum. Simonides Fragn. 449. Schn.: πορφύρεον ἂπὸ στόματος ἰεῖσα φωνὰν παρθένος. Virg. Aen. 2, 593. de Venere: roseoque haec insuper addidit ore. — *bibit cel.*] «Iam nunc deorum vitam vivit», id est, remoto tropo, «pari atque illi et immortalī propter sua merita ac res gestas gloria fruitur.» Epp. 2, 4, 43: Praesenti tibi maturos largimur honores turandasque tuum per nomen ponimus aras. Teste Dione 54, 20. senatus a. u. c. 723. inter alia decrevit, ἐς τοὺς ὕμνους αὐτὸν

ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐσθλάμεσθαι. Contra si legas *bibet*, mali prope ominis vox erit, «Augustum post mortem (cuius quidem mentio etiam sub hac immortalitatis pollicitatione minime grata ei futura erat) in deorum numerum adscriptum iri.» Et cautissime quidem de futura Augusti ἀποθεώσει loqui solebant, ut Od. 4, 2, 43: *Serus in caelum redeas*, Ovid. Trist. 2, 57: *Optavi peteres caelestia sidera tarde*. Ibid. 5, 5, 64: *Caesar dis accessure, sed olim, Aequarint Pylios cum tua fata dies*. — *nectar*] beatitudinis atque immortalitatis imago. Sic in Etruscorum urnis cinerariis beatorum animis a pocillatore porrigitur nectaris cyathus.

43. *Hac te merentem*] «Bacchus quoque, Semeles, mortalis feminae, filius, deus factus est, ideo hunc honorem meritis, quod agrestem ac feram hominum vitam excoluerat victorilisque suis incruentis ad humanitatem traduxerat.» — *pater*] solitum omnium deorum ἐπιθετον, sollemne autem Latinorum *Liberi patris*.

44. *Vexere*] ad deorum domicilium, Olympum. — *tigres*] imago feritatis ab eo perdomitae. Tigris autem vel potius panthera Libero

Collo trahentes; hac Quirinus

45

Martis equis Acheronta fugit,

Gratum elocuta consiliantibus

Iunone divis: Ilion, Ilion

Fatalis incestusque iudex

Et mulier peregrina vertit

20

In pulverem, ex quo destituit deos

patri sacra erat fera, eius quasi famula. — *indocili*] cum primum reniterentur.

45. 46. *hac Quirinus*] quippe qui Iulio Procuro haec mandata dederit: *Χαῖρε καὶ πρᾶξε Ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην μετ' ἀνδρείας ἀσχοῦντες ἐπὶ πλείστον ἀνθρωπίνης ἀρίστωνται δυνάμειος*. Plut. Rom. 28. — *Martis equis*] Ovid. Met. 14, 803 seqq. Fast. 2, 493: *Hinc tonat, hinc missis abruptum ignibus aether: Fit fuga; rex patriis astra petebat equis*. Etiam Dionys. Halic. 2, 57. tradit eum ἀπὸ τοῦ πατρὸς Ἀρεως ἀντηρπάσθαι. — *Acheronta*] Pindar. Fr. 11, 4. Diss. de dis: *Κεῖνοι γὰρ τ' ἀνοσοὶ καὶ ἀγῆραοι Πόνων τ' ἄπειροι, βαρυβόαν Πορθμὸν πεφηνότες Ἀχέροντος*. Theocrit. 17, 46: *Βερενίκα Εὐειδὴς Ἀχέροντα πολίστονον οὐκ ἐπέραςεν*. — *su- git*] ut Od. 3, 2, 24: *fugiente penna*.

47. 48. *Gratum*] Omnes enim Romulo favebant. — *consiliantibus*] «deliberantibus, utrum in caelum recipiendus esset necne.» — *Iunone*] Simile est decorum consilium apud Eurip. Hel. 878. Dind.: *Ἐρὶς γὰρ ἐν θεοῖς, σύλλογός τε τοῦ πέρι ἔσται πάρεδρος Ζηνὶ τῷδ' ἐν ἡματι*. Ἦρα μὲν, ἥ σοι δυνάμει

νῆς πάροιθεν ἦν, Νῦν ἐστὶν εὐ- νοῦς. Sic etiam in Hercule inter deos recipiendo.

49. *Fatalis incestusque*] «a fatis ad Troiae excidium destinatus (*Ἰδοπαρις, Δινόπαρις*) atque propter raptum Helenae (quam dea nominare non dignatur) impurus adulter, ob hoc scelus ipsum a fatis electus, qui patriam everteret.» — *iudex*] Eridis cum malum aureum, pulchritudinis praemium, poshabita Iunone et Minerva, Veneri adiudicavit. Virg. Aen. 4, 26: *manet alta mente repostum Iudicium Paridis spretaeque iniuria formae*. Fundus fabulae est Iliad. ω, 28-30.

24-23. *In pulverem*] Iliad. ι, 393: *πόλιν δέ τε πῶρ ἀμαθύνει*. — *ex quo cet.*] «Iam inde ex eo tempore, quo primum fraus Ilija a Laomedonte commissa est, gravis ultio Troiae imminerebat, quae calamitas tandem post ultimam Paridis culpam eam afflixit.» Laomedon scilicet Neptunum et Apollinem, qui urbis moenia ei exstruxerant, debita mercede fraudavit eosque regno expulit. Iliad. φ, 442. Pind. Ol. 8, 34. Ovid. Met. 14, 499. — *destituit*] Nobis proprie esset: «von dem bedungenen Lohne hinwegstellte.» Ut hic, Cic. pro Rosc.

Mercede pacta Laomedon, mihi
 Castaeque damnatum Minervae
 Cum populo et duce fraudulento.

Iam nec Lacaenae splendet adulterae 25

Famosus hospes nec Priami domus

Periura pugnaces Achivos

Hectoreis opibus refringit,

Nostrisque ductum seditionibus

Bellum resedit. Protinus et graves 30

Iras et invisum nepotem,

Am. 40: *homines honestissimos* — *decepit, destituit.* — *Castaeque*] «in-nuptae.» (Virg. Aen. 2, 34.)

24. *duce fraudulento*] Nolim cum aliis explicare de Priamo, rege in-sonte; ita enim Iuno nimia iracun-dia atque odio abrepta fingeretur; sed per quandam *βραζυλογίαν* dictum puto pro his: «Ilion da-mnatum cuncto cum populo, ideo quod dux eius, Laomedon, tam fraudulentus fuit, in quem unum recidit excidii Troianae urbis culpa omnis atque ignominia.»

25. *Lacaenae*] Simplicissima ratio est, ut construamus: *hospes adul-terae Lacaenae* (genit.), non vero: *splendet adulterae* (dativ.), quod ex-pleant, «iactat se pulehrum ac nitidum Helenae;» vel: «adulterae propter corporis formam placet.» *Splendet* absolute est: «non iam su-perbit corporis forma Paris.» *Τρα-γικώτατος* autem de Paridis interitu *μῦθον* sic enarrat Welcker *gr. Trag.* Suppl. II. III. p. 446: Paris a Philocteta sauciatus ad Oenonen, quam prius amaverat quaeque ex fatorum decreto sola eum sanare

poterat, confugit, sed ab ea su-perbe reiectus moritur; deinde illa, poenitentia tacta, sibi ipsa mortem consciscit.

28. *refringit*] pr. «ita frangit, ut fractus nunquam se colligat ac re-surgat; reprimit, retundit.» Prop. 3, 3, 44: *Teutonicas Roma refrin-gat opes.* «Occiderunt iam formo-sus ille Paris, belli auctor, fortis-simus Hector, strenuus patriae defensor; atque his e medio sub-latis cecidit Troia.»

29—31. *ductum*] «productum;» usu omnibus satis noto; sic etiam *trahere bellum* Sal. Iug. 64. Tac. Hist. 2, 34. — *seditionibus*] Ovid. Trist. 4, 2, 5: *Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo; Aequa Venus Teueris, Pallas iniqua fuit.* — *resedit*] «ut maris aestus sedata tempestate, sic compositum, fini-tum est bellum eversa Troia.» — *Protinus*] «ex hoc temporis puncto in futurum.» Ut poeta, nullam habet rationem aetatum inter Troiae excidium et Romuli adscensum in caelum praeteritarum. — *nepotem*] «Romulum, Martis filium.»

Troica quem peperit sacerdos,

Marti redonabo; illum ego lucidas

Inire sedes, ducere nectaris

Sucos et adscribi quietis

35

Ordinibus patiar deorum.

Dum longus inter saeviat Ilion

Romamque pontus, qualibet exsules

In parte regnanto beati;

Dum Priami Paridisque busto

40

32. *Troia* auctore Heinsio Benth., F.

32. *Troica*] Virg. Aen. 4, 449: *Troia gaza*, ubi Wagner: «Alteram formam, *Troicus*, videtur pedestris oratio sibi vindicare.» — *sacerdos*] *Ilia* sive *Rea Silvia*, *Vestalis*, e sanguine *Troiano* orta, cum pater eius *Numitor* ab *Aenea* descenderit.

33. 34. *Marti*] «quippe filio meo.» — *redonabo*] Hoc verbo inter scriptores nunc superstites unus *Horatius* usus videtur; alia significatione *Od.* 2, 7, 3., h. l. pro *donare* (*Cic.* ad *Fam.* 3, 4: *inimicitias rei publicae donare.*) et *condonare*, in alicuius gratiam alicui aliquid remittere vel ignoscere. — *lucidas* — *sedes*] *Ovid.* *Met.* 43, 838: *Iuppiter arces Temperat aetherias.* *Iliad.* α, 532: *αἰγλήεντος Ὀλύμπου.* — *ducere*] ut *Od.* 4, 47, 22. *Od.* 4, 42, 14., est «cum quadam voluptate obducere, sorbillare»; ita *σῶζεν, ἔλκειν οἶνον.* Alii discere, quod explicant: «assuescere saporibus nectaris.» Verum haec lectio provenit ab iis, qui verbi *ducere* significationem huic loco unice aptam ignorarent.

35. 36. *adscribi*] ex formula militari pro *vv.* *admitti*, *addi.* — *quie-*

lis Ordinibus] *Philetas* *Bachii* pag. 36: (*Ἀθανάτοι*) οἱ τ' ἐν Ὀλύμπῳ ἔκτισθεν χαλεπῶν ἀγέων οἴκους ἐκάρμοντο. *Sat.* 4, 3, 104: *deos didici securum agere aevum.*

37. *Dum*] «Dummodo mare tempestatibus semper concitatum omne inter utrumque populum commercium impediat atque rumpat.»

38. 39. *exsules*] «Romani, qui genus duxerunt a profugis *Troianis.*» (Dictum sane videtur cum leni quadam despicientia, deam ceteroqui optime decente.) — *beati*] «omnibus opibus affluentes.»

40. *Priami* — *busto*] Sane *Priamus* ex vulgari fama a *Neoptolemo* ante aram *Iovis* *Hercei* obtruncatus auctoribus *Virgilio* *Aen.* 2, 557. et *Quinto Smyrnaeo* 13, 244. non habuit bustum, sed iacuit ingens litore *truncus* *Avolsu* — *que humeris caput et sine nomine corpus*; nihilominus lyricus, hoc praesertim in sententiarum nexu, sine ulla culpa memorare poterat eius sepulcrum, id est, locum, quo eius corpus proiectum remanserat.

Insultet armentum et catulos ferae
Celent inultae, stet Capitolium

Fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.

Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor

Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus,

Aurum irreperitum et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior

Quam cogere humanos in usus

45

50

44. *Insultet*] Ea sane summa erat in mortuum contumelia, ubi tumulus ab omni custodia ita desertus manebat, ut impune hostes ei insultarent, armenta eum depascerentur, ferae in eo lustra haberent. Sophonias 2, 44. de Nino urbe: *Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae gentium; -- quomodo facta est in desertum, cubile ferarum!* Iliad. δ, 476: *Καὶ καὶ τις ὧδ' ἐρεῖσι Τρώων ἐπερνορέοντων Τύμβῳ ἐπιθρόσων Μενελάου καυαλίμοιο κτλ.*

42. *Capitolium*] *summum Iovis culmen* (Silius 3, 340.), certum illud aeternitatis et signum et pignus Romanis. Od. 3, 30, 8.

43. 44. *dare iura*] «leges imponere.» Liv. 4, 8: *Romulus vocata -- multitudine -- iura dedit.* Virg. Aen. 3, 437: *iura domosque dabam.* — *Posit autem dare iura*, ut Tibull. 4, 7, 3: *Aquilanas qui posset fundere gentes.* Non est simplex verbi *περίστροφαις*, sed significat: «valeat leges dare ac det re vera.» — *Medis*] Sane, ut ubique apud Horatium, intelliguntur Parthi, quamquam

etiam tunc Medi proprie dicti, Parthis tamen semper obnoxii, ab his distinguebantur. Augustus in Mon. Ancyr. p. 36. Franz: *A me gentes Parthorum et Medorum petierunt per principes earum gentium regesque eos acceperunt, Parthi Vononem --, Medi Ariobarzanem.*

43. *Horrenda*] «Roma bellicosa et terribilis opibus suis debellet Parthos ceterosque populos orbis extremos.» Iunge *horrenda late*, similiter atque Od. 3, 47, 9: *Late tyrannus.* Virg. Aen. 4, 24: *populum late regem;* non cum aliis *late extendat*; id quod respuit versus caesura et pedestris est orationis.

46. *qua medius liquor*] «medium inter terras continentes spatium occupans usque ad Gades, Europam Libyamque rapax ubi dividit unda. (Poëta apud Cic. N. D. 3, 40.)» Aegyptum autem et Hispaniam debellavit Augustus.

49-52. «Hoc vero orbis terrarum imperium Roma ea dumtaxat conditione adipiscetur, ut fortior sit ad spernendum aurum quam cu-

Omne sacrum rapiente dextra.

Quicumque mundo terminus obstitit,

Hunc tanget armis, visere gestiens,

Qua parte debacchentur ignes,

55

Qua nebulae pluviique rores.

Sed bellicosus fata Quiritibus

Hac lege dico, ne nimium pii

Rebusque fidentes avitae

Tecta velint reparare Troiae.

60

53. *Quicumque* malebat Bentl. — 54. *tanget* bStc et omnes Pott. praeter unum; *tangat* Pott. 22., LCI^{FM} et Bentl.

pidior eius *cogendi*, congerendi undique et quolibet modo etiam illicito, adeo ut rapiantur vel ex templis donaria aurea, ex hisque conflatis vasa ad usum profanum destinata conficiantur.» — *Aurum irreperitum spernere* est «nulla prorsus cupiditate accendi ad auri venas investigandas.» Frequentes autem tales sunt auri execrationes apud antiquos. Sophocl. Antig. 224. Timocreon in Schneidew. Del. p. 430. Bergk. p. 809: Ὄψεσθ' αὖ, ὦ τρυφῇ Πλοῦτε, μήτε γὰρ μήτ' ἐν θαλάσῃ μήτ' ἐν ἡπείρῃ φανῆναι, Ἀλλὰ Τόρπιον τέ παύειν καὶ χέροντα· διὰ δὲ γὰρ πάντ' ἔστ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

53. *Quicumque*] «ad ultimum quemvis terminum, qui, natura rerum sic iubente, mundo habitabili obstitit, davor steht, eoque impedit, quo minus mundus ultra se extendat, eum claudit.» — *mundo*] Unus Pottierii Cod. 22. *mundi*, quod placebat Vossio; sed pedestris est orationis, cum sic nimis debilitetur actio v. *obstitit*.

HORAT. VOL. I. ED. MINOR III.

54. *tanget*] «Huic arma inferet eumque in dicionem suam rediget, bellico cum impetu ac victoriae certa (*gestiens*) penetrans et in zonam gelidam et in torridam, ubi solis ignes vim suam quasi furibundam exercent.» *Tanget* autem praetuli aliorum *tangat*, et quia vaticinatur Iuno, et propter Codd. consensum.

55. *rores*] ut δρόσος, de cuiusvis generis aqua apud poetas; h. l. pro imbris.

57 — 60. «Sed orbis terrarum imperium, ad quod fata Romanos vocant, ea tamen condicione iis vaticinor, ut abstineant a Troia reparanda.» — *pii*] in μητρόπολιν, quam pietatem pulcherrime expressit Ennius Annal. 44, 9. Ed. Merulae, ubi Romani duce L. Cornelio Scipione (Asiatice) Troiam primum conspicientes in has voces prorumpunt: O patria, o divom domus Ilium et incluta bello Pergama! — *Pietas* autem coloniarum in μητροπόλεις dirutas requirebat, ut, si fieri posset, eas repararent. — *fidentes*] «potentia sua nimis freti.»

45

Troiae renascens alite lugubri
 Fortuna tristi clade iterabitur,
 Ducente victrices catervas
 Coniuge me Iovis et sorore.

Ter si resurgat murus aëneus
 Auctore Phoebo, ter pereat meis
 Excisus Argivis, ter uxor
 Capta virum puerosque ploret.

Non hoc iocosae conveniet lyrae:
 Quo, Musa, tendis? Desine pervicax
 Referre sermones deorum et
 Magna modis tenuare parvis.

65

70

66. *Ductore* unus Achillis Statli, alter Craquii, qui recepit, tertius Pulmanni; reiicit Bentleius, dubitanter proponens *Structore*. — 67. *Excissus* L. — 69. *haec* -- *convenient* L., *haec* -- *conveniunt* F.

64. *Troiae cet.*] «Troiae malis auspiciis nascentis fortuna rursus eadem erit, quae veteris fuit, funestumque excidium novam quoque urbem manebit.» — Ad vv. *alite lugubri* (Od. 4, 45, 5: *mala-avi*.) memento auspicato condi solitas esse urbes.

63. 64. *victrices*] «quarum victoria iterum certa est.» — *Coniuge*] Iliad. π, 432: «*Ἥρην δὲ προσέειπε κασιγνήτην ἄλοχόν τε*.» Virg. Aen. 4, 46: *Ast ego, quae divom incedo regina Iovisque Et soror et coniux*.

63. *Ter*] numerus poëticus. «Quoties resurget murus vel firmissimus, auspiciis ac ductu ipsius Phoebi, prioris etiam Troiae conditoris.» Pind. Olymp. 8, 31. Virg. Ge. 3, 36: *Troiae Cynthus auctor*.

67. *Argivis*] Argis celeberrimum illud Iunonis templum erat.

69. *Non hoc*] Simili modo, ut Od. 2, 4, 37., a cantu nimis audaci, et qui suae poësi in amoribus vitaeque laeto usu plerumque versanti minus aptus sit, sese revocat. Meliores autem libri, ut omnes Pottierii praeter 8 et 43. (qui pessime *hoc* -- *conveniat*) *hoc* -- *conveniet*, tale ausum.

70. *tendis*] «In eo es, ut fines tibi praescriptos migres.» — *pervicax*] similiter ut l. l. *procaax*, «minus verecunda atque nimio tuo studio ad temeritatem prope elata.»

72. *modis tenuare parvis*] «gravissimo argumento imparibus.» *Tenuare* autem verbum fere poëticum est pro composito *extenuare*, elevare.

CARMEN IV.

Descende caelo et dic age tibia
 Regina longum Calliope melos,
 Seu voce nunc mavis acuta,
 Seu fidibus citharaque Phoebi.

IV. 4. *caelo dic* b, F. (non BSTed.) — 4. *citharave* BbSTc, Lct, item Bcntl., sed probat *citharaque*, quod a pr. m. habet Cod. Graevianus, et sic etiam noster d.

IV. «Musae, quibus ego quoque summa debeo beneficia, non solum nos delectant, sed emendant etiam mores nec sinunt esse feroces, itaque mites modestiae sapientiaeque magistrae fiunt, quarum ipsarum virtutum Augustus, Romani imperii pacificator simulque Musarum sincerus amator, eximium nobis praebet specimen; contra Musae adeoque cuncta ingenia bonis artibus excolta quam longissime abhorrent a feroci virium abusu atque a superbia omnibusque facinoribus, ad quae mortales morum feritas impellere solet.» Summa autem arte usus in Augusto ipso olim ad crudelitatem proclivi (notum illud Maecenatis: *Surge tandem, carni-fer!*) moderationem atque clementiam cum ingenuo humanarum litterarum studio coniunctam ita laudat, ut in his virtutibus summam laudem veramque potentiam sitas esse demonstraret.

1. *Descende caelo*] Iliad. β, 491: *Ὀλυμπιάδες Μοῦσαι*, et alibi *Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι*. — Praestat cum melioribus libris refinere copulam *et*, cum praesertim *ἀσύνδετον* h. l. nihil grati habeat.

2. *Regina*] ut dea; praeterea

Hesiod. Theog. 79: *Καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν Ἀπασέων*. Dionysius Hymn. 1, 6: Calliopen invocans: *Μουσῶν προκαθήμεν τετραπύων*. — *longum*] Multi iam in hoc v. haeserunt, quasi *longum* carmen se compositurum esse consulto quidem, sed parum opportune, praedixerit poeta. Verum hoc volebat ut persentisceret lector: «Opto, ut tua praesentia quam diutissime frui possim nec nimis cito restringatur impetus poëticus, qui nunc me corripit.» — *Calliope*] Auson. Idyll. 20, 7: *Carmina Calliope libris heroica mandat*. Sed haec singulorum inter Musas munerum distributio a poetis, praesertim lyricis, non servatur. Iam Aleman Bergk p. 546: *Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπη, θύγατερ Διός, ἄρχ' ἑρατῶν ἐπέων ἐπὶ δ' ἡμερὸν Τυρόν* (Τυρός Hephaestio.) *καὶ χαρίεντα τίθει χορὸν*.

3. 4. *acuta*] Aleman Fragm. Bergk p. 331: *Ἄ Μῶσα κεκλήγαι, ἃ λίγιστα Σειρήν*. Catull. 64, 320: *clarisona -- voce*. «Sonora, liquida.» Aca. — *fidibus*] Opto, ut, quocunque modo tibi placet, carmen mihi fundas vel tibia vel assa voce vel denique lyra; quam περιγράφει v. *fidibus citharaque Phoebi*. Qui *citharam* a

Auditis, an me ludit amabilis
 Insania? Audire et videor pios
 Errare per lucos, amoenae
 Quos et aquae subeunt et aurae.

Me fabulosae Volture in Apulo
 Altrici extra limen Apuliae
 Ludo fatigatumque somno
 Fronde nova puerum palumbes

3. *Auditis?* Fea coni.

fidibus (id est, ut volunt, *lyra*) distinguiebant, scripserunt *citharave*. Sed triplex optio, ut opinor, sufficiebat; putida fuisset quadruplex. Virg. Aen. 6, 420: *Threicia fretus cithara fidibusque canoris*. Propterea etsi contra meos Codd. tantum non omnes scribendum est *citharaque*, non *citharave*.

5. *Auditis?* «etiamne vos, sodales, an ego solus?» Hoc longe significantius quam Feae illud *auditis*.

6-8. *Insania*] «gratus ille furor poeticus, *ἐνθουσιασμός*» Plato Phaedr. p. 245. A.: *ἀπὸ Μουσῶν κατονομαζή τε καὶ μανία*. — *prios-per lucos*] «sacros, quos perambulant Musae» Dionys. Hymn. 30. Calliopen alloquens: *Ἄδρη δὲ σῶν ἀπ' ἁλσέων Ἑμὰς φρένας δονεῖτω*. — *aquae*] h. l. rivuli, ut Virg. Aen. 4, 467: *aquae dulces, fontes*. — Ex v. *subeunt*, quod proprie ad v. *aquae* refertur, ad v. *aurae* elice *perflant*. Sic nos et de aqua et de aura *durchziehn*, *durchwallen*.

9. *fabulosae*] Vid. ad v. 42. — *Volture in Apulo*] Duae res permixtae hic nobis accidunt, quod aliquis in *Volture Apulo* tamen *extra Apulliam* sit, quodque in duobus versibus sese excipientibus prima eiusdem

nominis syllaba et producta et correpta est. Hinc mullae natae sunt coniecturae: *in arduo* — *in abdito* — *in arido* — *extra limina patriae* — *extra limina sedulae* — *intra limina Dauniae* — *extra limina Puliae* (videlicet nutricis Horatii) — *intra limen Apuliae*: quarum tamen nulla probabilis est. Qui defendunt, Ianus, Iahnus, Mannert *Italien*, 2. p. 68. hoc fere dicunt: «*Voltur* mons Apuliae supra Venusiam, cuius iugum in Lucaniam porrigitur. Quare recte mons *Apulus* dicitur, in quo Horatius nimis progressus fines Apuliae exire potuit. Inde *extra limen*. Metrum autem poetae Latini in nominibus propriis et peregrinis haud raro variaverunt. Sic *Priamus* (— — —) et *Priamides* (— — —), *Sicanus* (— — —, — — —, — — —) et *Sicania* (— — —), *Italus* (— — —, — — —) et *Italia* (— — —), *Servilius* (— — —, — — —), *Fidenae* (— — —, — — —), *Batavus* (— — —, — — —).

10. 11. *Altrici*] Alii ex gloss. *nutricis*. Cic. Tim. 40: *terram, altricem nostram*. Ovid. Met. 4, 293: *Idaeque altrice relicta*. — *somno*] «ludo fatigatum posteaque somno oppressum» Iliad. x, 98: *καμάτω ἀδὴν κότεζ ἤδὲ καὶ ὕπνω*.

Texere, mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsae nidum Acherontiae

Saltusque Bantinos et arvum

45

Pingue tenent humilis Forenti,

Ut tuto ab atris corpore viperis

Dormirem et ursis, ut premerer sacra

Lauroque collataque myrto,

Non sine dis animosus infans.

20

42. *palumbes*] Columbae Veneris sunt famulae; *maternae aves* Aeneae. (Virg. Aen. 6, 493.) *Fabulosae* igitur, ut Od. 4, 22, 7: *fabulosus-Hydaspes*, «de quibus multa fabulantur poëtae.» Odyss. μ, 62: *πέλειαι Τρήρωνες, ταῖς ἀμβροσίην δὲ πατρὶ φέρουσιν.*

43. *Texere*] Cum similia narrentur de Stesichoro; Pindaro, Aeschilo (Pausan. 1, 24, 2.), Platone prodigia, ad se scite hoc traduxit, recentibus myrtorum ac lauri ramulis (quae quidem *novae frondis* imago totam rem et magis evidentem et gratiorem reddit) a palumbibus se infantem contectum esse in omen futurae gloriae poëticae. Et de Stesichoro quidem Christodorus Ephras. 128: *Τοῦ γὰρ τικτομένοιο καὶ ἐς φάος ἄρτι μολοῦντος Ἐκποθεν ἡερόφοιτος ἐπὶ στομάτεσσιν ἀηδῶν Ἀάδρη ἐφεζομένη λιγυρὴν ἀνεβάλλετο μολήν.* Pindarum modo natum in sacrae lauri myrtique frondibus collocatum apes melle nutriverunt. Pausan. 9, 23, 2., ubi prorsus quemadmodum hic: *κόπος καὶ ὕπνος (αὐτὸν) κατελάμβανεν.* De Platone Aelianus V. H. 10, 21, et 42, 45. — *mirum*] «id quod sine ulla dubitatione prodigiosum videri debebat toti vicin-

tati meae, ut tuto dormirem celi.»

44-46. *nidum*] Cic. de Orat. 1, 44: *Ithacam illam in asperissimis saxulis tanquam nidulum affixam.* — *Acheruntia*, hodie *Acerenza*; *Bantia*, h. *Bianzi* s. *Vanzi*; *Forentum*, hodie, ut videtur, vicus dictus i *Castellani* sive i *Castelli*, tria vel quattuor mill. pass. ab hodierna *Forenza*.

47. *Ut non est finale*, sed coniungendum cum vv. *mirum quod foret*. Sic Tacit. Hist. 4, 79: *Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos.* Plin. Epp. 4, 6: *Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur.* — *atris*] venenosae mortemque minitantibus, ut Virg. Ge. 4, 429: *Ille matum vtrius serpentibus addidit atris.*

48. *ursis*] Ovid. Halieut. 37: *Foedus Lucanis provocabitur ursus ab atris.* — *ut premerer*] «totus legerer congesta lauro Apollini, myrto Veneri sacra.»

20. *Non sine dis*] ut Graeci *ὃν θεῶν ἄντρον, οὗχ ἀθροῖ*, Odyss. α, 353. Iliad. ε, 483: *οὗχ ὅγ' ἀνιψθε θεοῦ τάδε μαίνεσθαι.* — *animosus*] «Dis me tuentibus imperterritus somno tranquillo gaudebam.»

Vester, Camenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste seu Tibur supinum
Seu liquidae placuere Baiae.

Vestris amicum fontibus et choris
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.

Utcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum

25

30

27. *arbor* BbSed, Pott. omnes, L et Bendl. cum suis omnibus.
(Ut nos, T.)

24. *Vester*] «In vestra etiam nunc sum tutela, quam iam infans miraculo illo servatus expertus eram.»

22. 23. *Tollor*] «montes illos adscendo.» Ovid. Met. 7, 779: *Collis apex medii subiectis imminet arvis: Tollor eo.* — *Praeneste*] hodie *Palatrina*, Latii oppidum, in cuius villas aestate secedere solebant Romani, frigoris captandi gratia. Virg. Aen. 7, 682: *altum Praeneste.* — *supinum*] in declivi collis parte situm.

24. *liquidae-Baiarum*] «Aut in aquis constitutae, aut deliciosae, sive aëris puri.» Schol. Cracq. Postrema interpretatio praestat. Voss: *die Heitre um Baiar.* (das lichtschimmernde Baiae Platen.) Curtius 8, 47: *liquidior luce aperiente hostem.* Campaniae erat oppidum propter aquas calidas et gratam puri aëris temperiem per aestatem frequentatum. Cf. Od. 2, 48, 20. Epp. 4, 4, 83: *Nullus in orbe sinus Baiis praeclucet amoenis.*

25. *Vestris - fontibus*] quorum celebratissimi erant Hippocrene, Ca-

stalia, Aganippe, Pirene; sed omnes fontes, apud quos carmina meditantur poetae, in Musarum sunt tutela.

26. *Philippis*] Od. 2, 7, 9. Iunge: *acies retro versa Philippis*, non: *acies Philippis* pro: «apud Philippos commissa».

27. 28. *Devota*] «dis inferis sacra, utpote quae mihi prope exitium attulerit.» — *Palinurus*] promontorium ad extremum sinum Veliensem in Lucaniae ora, naufragiis infame, a Palinuro, Aeneae gubernatore ibi in mare demerso, ut fertur, sic nominatum. (Virg. Aen. 6, 373 seqq.) Nusquam alibi huius periculi meminit poeta.

29. 30. *Utcunque* cet.] «dummodo vos me comitemini.» — *Insanientem*] Virg. Ecl. 9, 43: *insani feriant sine litora fluctus.* — *Bosporum*] Od. 2, 43, 44.

31. *arentes*] Dixerunt quidem *arentes arenas* Silius (6, 440.), Claudianus, Corippus (v. Bendl.), neque offendendum esset in sono, praesertim quantitate diversa (Ov. Met.

Tentabo et urentes arenas

Litoris Assyrii viator;

Visam Britannos hospitibus feros

Et laetum equino sanguine Concanum,

Visam pharetratos Gelonos

35

Et Scythicum inviolatus amnem.

Vos Caesarem altum, militia simul

Fessas cohortes addidit oppidis,

34. *arentes* ed, LCT et Benth. (Ut nos BbST et octo Pott.) — 37. *Caesarem, altum* (educatum) *militia, simul* F. — 38. *Fessus* primus Leid. s. Vossianus, ut volebat Lamb. probante Benth. — *addidit* Bb et pr. c., item Pott. 2, 4, 6, 47, 22. : *addidit* T et corr. c, LCTJ, *redidit* Sd, unus Pott., Benth. et FM.

45, 268: *siccis humus aret arenas*.), sed tamen foret *ἐπίθρον* otiosum, omnes arenae cum areant, non omnes urant ut Assyrium litus. Sed litem dirimit auctoritas Codd. BbST et octo Pottierii. Incertum est, utrum intelligat Syriae Palmyrenas solitudines, quae auctore Plinio H. N. 5, 24. usque ad Petram, urbem et regionem Arabiae felicis, pertinebant, an ipsum Syriae litus.

33. *Britannos*] Tacit. Ann. 14, 30: *Britanni cruore captivo adolere aras et hominum fibris consulere deos fas habebant*. Hieronymus adv. Iovinian. 2. pag. 201. Bened.: *Quid loquar de ceteris nationibus, cum ipse adolescentulus in Gallia viderim Atticotos, gentem Britannicam, humanis vesci carnibus?*

34-36. *Concanum*] Cantabriae in Hispania Tarraconensi populum. Silius 3, 360: *Nec qui Massageten monstrans feritate parentem Cornipedis fusa satiaris, Concaene, vena*. Nec solum de Massagetis (Claudian.

in Ruf. 4, 342.), sed etiam de Gelonis hoc narrabant. Virg. Ge. 3, 461: *Bisallae quo more solent acerque Gelonus, Cum fugit in Rhodopen atque in deserta Gelarum, Et lac concretum cum sanguine potat equino*. — *pharetratos*] Virg. Aen. 8, 725: *sagittiferosque Gelonos*. — *Scythicus* autem amnis Tanais.

37. *Vos cet.*] Iunctura haec est: «Eaedem vos, quae tanta in me beneficia contulistis semperque conferlis, recreatis etiam Caesarem, ita, ut per vos a laboribus requiescere ei sit concessum.» — *altum*] Noli iungere *altum militia* a v. *alere*, «educatum, innutritum militia inde a prima adolescentia», neque *altum* («elatum, ἐπαρθέτα») *militia*; sed v. *militia* iungendum cum v. *fessas*, et *altus* est «excelsus.» Ovid. ex Ponto 2, 3, 63: *Quisque dolor pectus teligisset Caesaris alti*. Cic. Tusc. 2, 4, 41: *Te natura excelsum quendam et altum et humana despicentem genuit*.

38. *addidit*] Veram hanc esse le-

Finire quaerentem labores

Pierio recreatis antro.

40

Vos lene consilium et datis et dato

Gaudetis, almae. Scimus, ut impios

Titanas immanemque turmam

Fulmine sustulerit caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperat

45

43. *turbam* bT. — 44. *caduco*] *corusco* Bentl. coni. — 46. *urbes*] *umbras* Bentl. coni. — 47. *turmas* Scd. Ct. (Ut nos, Bbl, sex Pottierii.)

clionem demonstrat Tacit. Ann. 13, 34. *Coloniae Capua atque Nuceria Aditis veteranis firmatae sunt. Adidit igitur tamquam novos colonos, qui in Inscriptt. aliquoties distinguuntur a veteribus. Habebant enim utrique suos sibi duumviros, decuriones cet. Inscriptt. m. Lat. 400 et 404. Arretini veteres. Fabraterni veteres, Fabraterni novani. Augustus (Suet. Oct. 43.) veteranos municipalibus agris collocavit, et teste Dione Cassio 53, 25. anno 729. optimam agri Salassorum partem quibusdam praetorianorum dedit, ubi condita est Augusta Praetoria (h. Aosta). Non igitur suo quisque oppido reddebatur; alia condicio certe erat praetorianorum.*

40. *Pierio - antro*] ubi Musarum recessus. Eloquentiam autem studiaeque liberalia Augustum cupide ac laboriosissime exercuisse, poeticam quoque summam attigisse, tradit Suetonius 84. 85.

44. *lene consilium*] «moderationem et clementiam», qua sane Octavianus usus est post Antonium oppressum. — *Consilium* autem h. l. trisyllabum per *συνεχρόνησι*,

ut Od. 3, 6, 6. *principium*, Conf. Sat. 1, 8, 43. 2, 2, 21. 2, 8, 4. Virg. Aen. 2, 442.

42. *Gaudetis*] «quia consilium ab Augusto sapienter acceptum bonos iam habet eventus.» — Iam lyrica licentia varia monstrorum genera hic confunduntur, ac si Iovi disque ceteris bellum una intulissent Centimani, Titanes, Gigantes anguipedes, Typhoeus his posterior, Aloidae, Centauri. Cfr. Hesiod. Theog. 680. Apollod. 1, 1, 6.

43. 44. *immanemque turmam*] Titanum *ἐπεξηγητικῶς*, ut v. h. *fidibus citharaeque Phoebi*. — *caduco*] «celerrime desuper irruente.» *Cadere* haud raro etiam de iis fulminibus, quae feriunt; Bentleii *corusco* esset *ἐπίθετον* mere ornans, immo otiosum.

45. 46. *inertem*] «terrae molem immobilem», *brutam*, Od. 1, 34, 9. Virg. Ge. 1, 94: *rastris glebas qui frangit inertes*, «die (sonst) nichts hervorbringen.» — Terra et urbes componuntur ut Od. 2, 20, 3 et 5. et Od. 1, 35, 10: *Urbesque gentesque; mortales autem turbae* oppo-

Ventosum, et urbes regnaque tristia

Divosque mortalesque turbas

Imperio regit unus aequo.

Magnum illa terrorem intulerat Iovi

Fidens iuventus horrida brachiis,

50

Fratresque tendentes opaco

Pelion imposuisse Olympo.

Sed quid Typhoeus et validus Mimas,

Aut quid minaci Porphyrion statu,

nuntur divis dumtaxat, ut in illis: *divom pater atque hominum rex*; nec vero otiose his verbis repetitur notio urbium, quae terrae et mari opponuntur, non sine significatione civilis status legibus ordinati. — *temperat*] Cfr. Od. 4, 12, 15. Comm. Cruq. construit: qui mare temperat, et urbes regnaque tristia divosque regit. Recte, puto: temperat rerum naturam, terram et mare; regit inferos, viventes horumque civitates, atque deos. Volgo construunt temperat terram, mare, urbes, inferos, regit Divos mortalesque.

49. 50. terrorem] Confer Od. 2, 42, 7. Aristoph. Av. 1251: καὶ δὴ ποτε εἰς Πορφυρίων αὐτῷ (Iovi) παρέσχε πρόγμματα. — *Fidens*] Alii construant: *Fidens iuventus, horrida* (horrens) *brachiis, alii: Iuventus horrida, fidens brachiis*; accedere videtur ad σύλληψιν, «tot brachiis ad pugnandum erectis iuventus illa horrebat, ut exercitus hastis.» Sic Silius 2, 154: *Sed fesus latis humeris et mole iuventae*. Quamquam v. *fidens* reperitur etiam sine dativo vel ablativo rei. Cic. Tusc. 3, 7, 14: *Qui fortis est, idem est fidens*.

51. *Fratresque*] Otus et Ephialtes, Aloidae. Virgil. Ge. 4, 280: *Et coniuratos caelum rescindere fratres. Ter sunt conati imponere Pelio Ossam Scilicet atque Ossae frondosum involvere Olympum; Ter Pater exstructos disiecit fulmine montes*. Cfr. Ovid. Met. 4, 431. — *opaco*] «propter silvas umbroso;» sic Virg. l. 1. *frondosum* vocat Olympum.

53. *Typhoeus*] Τυφωεύς. Pind. Pyth. 4, 15: *θεῶν πολέμιος, Τυφῶς ἑκατοντακάρανος τὸν ποτε Κίλκιον θρέψεν πολυώννημον ἄντρον νῦν γε μὲν - κίων - οὐρανία συνέχει Νιφόεσσ' Αἴθνα*. Virgil. Aen. 9, 745: *durumque cubile, Inarime Iovis imperiis imposita Typhoeo*. — *Mimas*] Apud Hesiod. Scut. II. 186. est Centaurus; Gigas apud Eurip. Ion. 244., ubi Pallas τὴν δάϊον Μίμαντα πυρὶ καταβαλοῖ. Ei Prochyla iniecta. Silius 12, 447.

54-56. *Porphyrion*] Pindaro Pyth. 8, 47. est βασιλεὺς Γυγάντων. Apollod. 1, 6, 2: *Διὸς χειρὶν ὠσαντος αὐτόν, Ἡρακλῆς τοξόεσσας ἀπέκτεινεν*. — *statu*] non statura, sed est «*stabilis gradus*» pugnantium, apud Tacitum Hist. 2, 35. Liv. 30,

Quid Rhoetus evolsisque truncis

55

Enceladus iaculator audax

Contra sonantem Palladis aegida

Possent ruentes? Hinc avidus stetit

Volcanus, hinc matrona Iuno et

Nunquam humeris positurus arcum,

60

Qui rore puro Castaliae lavit

Crines solutos, qui Lyciae tenet

Dumeta natalemque silvam,

Delius et Patareus Apollo.

18: *statu movere hostem*. — Rhoetus] qui alibi inter Centauros memoratur. — Enceladus] prostratus a Minerva; ei Aetna imposita. Virg. Aen. 3, 578. — iaculator] «evolsos truncos audacter iaculatus.»

57. Palladis] «caeca vis contra sapientiam.» — aegida] Cfr. ad Od. 4, 45, 44.

58. 59. avidus] *λιλαϊόμενος πόλεμοιο*. Iliad. v, 36: «*Ἡρμαιοσ — σθένει βλεμεαίνων*». Sic Tacitus Ann. 4, 54. avidas legiones item absolute dixit. — matrona] Ovid. Fast. 6, 33. Iuno: *dicor matrona Tonantis*.

60. positurus arcum] «qui eum nunquam ponere solet, semper ad sagittandum paratus.» Apollo de arcu suo apud Eurip. Alc. 40: *Σύνηδες αὐτὰ ταῦτα βαστάζειν ἔμοι*. Pind. Pyth. 8, 47: (Gigantes) *δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ (Διὸς) Τόξοισι τ' Ἀπόλλωνος*.

61. 62. Castaliae] Pind. Pyth. 4, 39: *Ἀντικε καὶ Ἀλίου ἀνάσσων Φοῖβε, Παρναποῦ τε κρήναν Καστα-*

λιαν φιλέων. Κασταλίας μαντιζὸν πόμα memorat Gregorius Nazianz. Edit. Paris. I. p. 679. — lavit] Hae forma antiquiore semper Horatius utitur in lyricis. Cfr. Od. 4, 6, 26. — Lyciae] quae vera sane erat patria sedesque cultus Apollinis, lucis dei.

63. 64. natalemque silvam] in Cyntho, Deli monte. — Patareus] Servius ad Aen. 4, 444: *Constat Apollinem sex mensibus hiemalibus apud Pataram, Lyciae civitatem, dare responsa, unde Παταρεὺς Apollo dicitur, et sex mensibus apud Delum*. Digressio haec de Apolline, cuius pulcherrimam formam cum admiratione centempletur poeta, non sine arte opponitur terribilis illius pugnae Phlegraeae picturae. Praeterea autem Apollo deus maxime, ut ita dicam, adamatus atque cultus ab Augusto eiusque quasi tutela singularis ac propria erat.

65. Vis consilii cet.] «Propter id ipsum, quod nimis magna ac violenta facinora patrare quis conatur, semet ipse perdit.» Pind. Pyth.

Vis consili expers mole ruit sua:
 Vim temperatam di quoque provehunt
 In maius; idem odere vires
 Omne nefas animo moventes.

65

Testis mearum centimanus Gyas
 Sententiarum, notus et integrae
 Tentator Orion Dianae,
 Virginea domitus sagitta.

70

Iniecta monstris Terra dolet suis
 Maeretque partus fulmine luridum

69. *Gyas* d (?) L: *gigas* BbSTc, Ct, *Gyges* cum Benteleio FM.

8, 45: *Βία δὲ καὶ μεγάληνχον*
ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. Eurip. Fr. Te-
 menid. 44: *Ῥώμη δὲ γ' ἀμαθὴς*
πολλάκις τίπτει βλάβην.

67. *odere vires*] Eurip. Hel. 903:
μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν. Ter
 consulto repetitur v. *vis*; quod
 tantum abest ut merito reprehensum
 sit ab Editore Leidensi, ut
 optime respondeat poetae consilio
 a violentia ac superbia nos dehor-
 tandi.

69. *Gyas*] Vide Od. 2, 47, 44.

70. 71. *Sententiarum*] «veracium
 monitorum.» Locum hunc affert
 Priscianus pag. 748. Putsch. Butt-
 mannus Mythol. 2. pag. 369. cum
 propter repetitum, ut volt, ex Od.
 2, 47, 44. *ἐπίθετον centimanus*,
 tum propter mentionem *Gyae* post
 Gigantum pugnam rursus injectam,
 tum propter v. *sententiarum*, ni-
 mis, ut ait, pedestrem orationem
 redolens, totam stropham pro sub-
 diticia habuit. Verum *centimanus*
 perpetuum et aptissimum utrobi-
 que est *Gyae ἐπίθετον*, ut *dirus*

semper *Hannibal*; duos autem Gi-
 gantum dedita opera denuo me-
 moravit post digressionem illam
 in Apollinis laudem ac *γνώμας*
 sequentes, ut illico intelligeremus
 verba v. 73. *Iniecta monstris Terra*
cel.; denique v. *sententiarum* vel
 ipso sono magnam habet dignita-
 tem atque gravitatem. — *notus*]
 Orion propter id ipsum maxime
notus, quod ausus est tentare Dia-
 nam *integram* ab eaque occisus
 est in insula Delo vel Chio. Cic.
 Arat. 420. — *integrae*] «intactae
 virginis.» Terent. Hec. 4, 2, 70:
Narratque, ut virgo ab se integra
etiam tum sicut. — *Tentator*] nove
 fortasse dictum (certe alibi nunc
 non invenitur), factum ad Grae-
 cum v. *πειραστής, πειρᾶν κόρην*,
γυναικα.

73. *monstris*] «formis illis porten-
 losis Gigantum cel. ex se natis.»
 Apollod. 4, 1, 4: *Τὰ αἰγυ-
 πτωῦσα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν εἰς*
Τάρταρον ῥιφθέντων παίδων κτλ.
 74. *luridum*] «luridi, supra mo-

Missos ad Orcum; nec peredit

Impositam celer ignis Aetnam,

Incontinentis nec Tityi iecur

Reliquit ales, nequitiae additus

Custos; amatorem trecentae

76. *Aethnen* BT, unde recte fortasse *Aethnen* Cuningh., Iani, Mitsch., Doering. — 78. *Reliquit* T, *Relinquit* bSd, LcTfJ, Bentleius. (Ut nos, Bc,M.)

dum pallidi.» Festus. Est tamen, ut monstrant Od. 4, 43, 10: *luridi Dentes* et Ovid. Met. 4k, 747: *lurida membra*, eius, qui laqueo fauces sibi elisit, *luror* pallor nigricans, livens (*faht* Voss.).

75. *peredit*] «nec flammae ita exurere potuerunt Aetnae firmissimam molem Encelado impositam, ut is unquam liberaretur.»

77. *Tityus*, filius Iovis et Elarae, Orchomeni filiae (Apollod. 4, 4, 1), quam cum propter lunonis *ζηλοτυπίαν* sub terra abscondisset, Tityum filium inde protraxit, unde vocatur *Γαιήιος υἱός* Od. 7, 324. et *γῆγενής* a Pherecyde apud Schol. Apoll. Rh. 4, 179. Od. 2, 576. Quint. Smyrn. 3, 392: *Οἷος ὑπερφιάλος Τιτυὸς πέσεν, ὁππότε Αἰγῶ Ἐρχομένην Πηθῶδε βιάζετο καὶ ἐχολωθεῖς Ἀκάματόν περ εἶοντα θοῶς ὑπεδάμνατ' Ἀπόλλων Λαιψηροῖς βελέεσσιν· ὁ δ' ἀργαλέω ἐνὶ λύθρῳ Πουλκπέλεθρος ἔκειτο κατὰ χθονὸς εὐρυπέδοιο Μητρὸς ἑῆς· ἥ δ' ὕψι πριστονάχρησε πρῶντα.*

78-80. *Reliquit*] Sic etiam antiq. B. praetulitque Meineke. Concinnius utique videtur propter v. *peredit* item perfecto tempore positum; supple cogitatione: «adhuc.»

Vera autem sunt perfecta, non aoristi, *καταλείπει*, *hat verlassen*, *ha lasciato*. Iam sequitur praesens: «etiam nunc cohibent cet.» — *nequitiae*] «libidini atque intemperantiae.» — *additus*] tamquam *ἐφ' ἑδρος*, qui eius nequitiam, id est, eum ipsum propter nequitiam urgent atque vexet. Sic Socrates in Platon. Apol. p. 30. E. se vocat *προσκειμενον τῇ πόλει ἐπὶ τοῦ θεοῦ*, et paullo post *προσκαθίζοντα*, item *δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθεικέναι*. Virg. Aen. 6, 90: *nec Teucris addita Iuno Usquam aberit.* — *Custos*] nunquam ab eo discedens, sed continenter rostro eum pulsans iecurque eius vorans. — *trecentae*] (ut in prosa or. *sexcenti*) «innumerales, permultae.» — *Pirithoum*] Lapitharum regem, qui Proserpinam ex Oreo rapere voluerat, unde *amator* per *λιτότητα* pro scelesto raptore dicitur. Ovid. Met. 8, 612: *decorum Sprctor erat mentisque ferax Ixione natus*. Apollod. 2, 3, 12: (*Ἡρακλῆς*) *πλησίον τῶν Ἰδίων πυλῶν γενόμενος Θησέα εὗρε καὶ Πειρίδου τὸν Περσεφόνης μνηστευόμενον γάμον καὶ διὰ τοῦτο δεδέντα. Θεασάμενοι δὲ Ἡρακλῆα τὰς χεῖρας ὤρτον, ὥς ἀναστραφόμενοι διὰ τῆς ἐκείνου βίας· ὁ δὲ Θησέα μὲν λαβόν*

CARMEN V.

Caelo tonantem credidimus Iovem

Regnare: praesens divus habebitur

Augustus adiectis Britannis

μενος τῆς χειρὸς ἤγειρε, Πειρίθου δὲ ἀναστῆσαι βουλόμενος τῆς γῆς κινουμένης ἀφῆκεν. — Ceterum omnes has Gigantum devictorum imagines spectare putant interpretes ad M. Antonium a Caesare Octaviano oppressum; Franke Fast. Hor. p. 439. etiam de Cornelio Gallo et M. Egnatio Rufo n. 728. offensarum et coniuratorum in principem reis cogitavit.

V. «Phraates, cum a. u. c. 734. filium Romae detentum ea lege ab Augusto recepisset, ut captivos et signa militaria Crassi et Antonii cladibus amissa restitueret, huic tamen ut satisfaceret, haud prius impelli potuit, quam ea ab Augusto, quem in Asiam traiecisse et ad Syriam usque pervenisse satis constabat, bello repetitum iri fama percerebisset. Erat is annus u. c. 734. Quae res etsi ex pactis cum Parthis ita esset transacta, Augustum tamen, quod solo nominis sui terrore Phraaten, ut ea staret, adegisset, ita sese extulisse constat, ut maximae instar victoriae restitutionem istam habuerit, orationeque et arcu triumphali, denique nummis quae celebraretur, dignam duxerit. Cfr. Dionem 54, 8.» MITSCHERLICH. (Nummorum illo-

rum satis frequentium inscriptio vel simpliciter SIGNIS. RECEPTIS vel SIGNIS. PARTHICIS. RECEPTIS vel CIVIN. ET. SIGN. MILIT. A. PART. RECVT.) — Volgaris erat haec olim opinio. At propter gravissimas rationes et Franke F. Hor. p. 489. et Lübker hoc carmen potius ante cives et signa militaria a Parthis recuperata, ac probabiliter ad a. 728. vel 729. referendum esse statuerunt.

1. Caelo] Iungo caelo regnare, ut Lucan. 3, 348: sortisque duorum Ignarum mortale genus per fulmina tantum Sciret adhuc caelo solum regnare Tonantem. Alii minus recte: (e) caelo tonantem. — credidimus] «semper, atque etiam nunc credimus.»

2-4. praesens] ἐπιφανής. Sic in nummis di praesentes et praesentissimi. Spanhemius l. pag. 426. Auson. Caes. 2: Augustum Roma In terris positum credidit esse deum. Cfr. Od. 4, 42, 54. 4, 44, 43. — Britannis] Strabo 4. p. 200: Νυνὲ μέντοι τῶν δυναστῶν τινὲς τῶν αὐτόθι προσβαλέσασιν καὶ θεραπείαις κατασκευασάμενοι τὴν πρὸς Καίσαρα τὸν Σεβαστὸν φιλίαν, ἀναθήματα τε ἀνέθηκαν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ σκεῖαν σχεδὸν τε παροσκεύασαν τοῖς Ῥωμαίοις ἔλθην

Imperio gravibusque Persis.

Milesne Crassi coniuge barbara
 Turpis maritus vixit et hostium —
 Pro curia inversique mores! —
 Consenuit socerorum in armis
 Sub rege Medo Marsus et Apulus,

5

8. *arvis* cum Tan. Fabro et Heinsio Bentl., F, et sic habet Cod. Altorf. 1. apud Ianium. (Ut nos, BbSed, omnes Bentleii et Potierii. Excidit hic v. e Cod. T.)

τῆν νῆσον. — *Graves* autem Persae, molestissimi Romanis ac feroces. *Persae* pro *Parthis*, ut Od. 1, 2, 22.

5. 6. *Milesne Crassi* Cum indignatione: «Qui fieri potuit, ut miles -- viveret?» — *Iunge maritus coniuge barbara*, id est, «habens coniugem barbaram.» Cfr. Ovid. Her. 4, 134: *Et fas omne facit fratre marita soror*. «Uxores a victoribus acceperant, ut vitam mercarentur.» SCHOL. — *Turpis* propter violatam legem Romanam atque in matrimonium ductam non solum peregrinam, verum etiam hostis filiam. Virg. Aen. 8, 688: *sequiturque* (Antonium) *nefas! Aegyptia coniux*. — *vixit* «Adeone vitae cupidus fuit, ut hanc ignominiam aequo animo pateretur?» — *hostium* «quos S. P. Q. R. hostes iudicarat, quibuscum idcirco nullum omnino commercium neque connubium esse poterat.»

7. *Pro* Est demirantis cum indignatione. — *curia* Cic. pro Plancio 29: *stante urbe et curia*. Curia refertur ad laesam senatus dignitatem, qui tam ignominiosum casum tam diu patienter tulerit.

8. *Consenuit* Quia iam plus triginta annos inter Parthos degerant.

— *in armis* Prorsus hoc ex Parthorum more. Iustin. 44, 2, 5: *Exercitum non, ut alias gentes, liberorum, sed maiorem partem servilium habent*; captivi autem pro mancipiis erant.

9. *rege* invidiosum apud Romanos nomen. — *Marsus et Apulus* bellicosissimi Italiae populi. Libenter, ubicunque potest, suae Apuliae meminit poeta.

40. *Anciliorum* Altera forma *ancilium* est in Inscr. m. Lat. 2244. a v. *ancile*. (Cfr. *Saturnaliorum*, *sponsaliorum*.) Lege Ovid. Fast. 3, 373. *Nubigenas clipeos* vocat Stat. Silv. 5, 2, 134. — *togae* Virg. Aen. 4, 282: *Romanos, rerum dominos gentemque togatam*. Florus 4, 11, 3: *(Antonius) patriae, nominis, togae, fascium oblitus*. — *Nominis* h. l. manifesto pro «nominis Romani»; quod ipsum inest in voc. *togae*.

41. 42. *Vestae* cuius ignis pignus erat aeternitatis Romanae urbis. Cic. de Legg. 2, 8: *Virgines Vestales in urbe custodiunt ignem foci publici sempiternum*. Vestam Romani imperii pignus vocat Seneca Controv. 1, 3, pag. 93. Bip. — *Incolum* Iove] «Salvo Capitolio.» SCHOL.

Anciliorum et nominis et togae

10

Oblitus aeternaeque Vestae,

Incolumi Iove et urbe Roma?

Hoc caverat mens provida Reguli

Dissentientis condicionibus

Foedis et exemplo trahentis

15

Perniciem veniens in aevum,

Si non periret immiserabilis

17. *perirent* Glareanus.

43. *caverat*] «Et tamen ne talis turpitudine atque ignominia unquam Romanos dehonestaret, providere voluerat iam Regulus, specimen illud summae constantiae cet.» Captus est a Karthaginiensibus a. u. c. 499. Cfr. Cic. de Or. 3, 28, 109. Val. Max. 4, 1, 14: *in iis, quae ad custodiam religionis attinent, nescio an omnes M. Atilius Regulus praecesserit* cet.; inter poetas Silium 6, 342 sqq.

44. *condicionibus*] casu tertio, ut Quintil. 8, 6, 54: *si qua verbis dissentit*.

45. 46. *trahentis*] «Ab exemplo perniciem in posteros trahebat, deducebat, id est, dicebat tale exemplum nimiae facilitatis ad redimendos captivos vim et auctoritatem perniciosam in posteros habiturum esse.» IAN. — Ceterum *trahentis* Codices omnes praeter Cruquii Scholiastam, qui habet: «*trahenti*» adherenti in futurum perniciem rei publicae;» et Glossam Cod. mei c.: «quod traheret.» *Trahenti* esset «exemplo velut contagione quadam perniciem propaganti», ut Gratius Cyn. 412: *ne dira trahant contagia vulgi* (volgus Heins.), et Ausonius Epist. 24, 28: *Sic pars*

aegra hominis trahit ad contagia secum Corpus. Facilius quidem videtur haec lectio, sed facilius non est; nam, ut recte Regel significavit, vv. *Si non periret* cet. sententiam a Regulo ipso senatui inculcatam continet. Certe si non Regulo ipsi eam tribueris, sed tamquam explicationem addideris vv. *exemplo trahentis*, non poeticam orationem habebis, Horatio dignam, sed ad pedestrem descendes. — *veniens*] Sic Lucan. 7, 394: *populos aevi venientis*.

17. *periret*] Glareanus metri fulciendi causa correxit *perirent*, cum haec una exceptio sit apud Horatium thesis brevis in priore versus Alcaici ordine; «data» enim «opera Noster a trochaeo in eo loco abstinuit tam in Sapphico versus, quam in illo Alcaico [inventorum exemplum non secutus]: idque optimo consilio factum, nempe ut versus illi tardiores paulo gravioresque venirent ad aures; nam sine spondeo celeres nimium volubilesque et sine pondere feruntur.» BENTLEY ad Od. 2, 49, 15. — *immiserabilis*] «sine ulla miseratione ac misericordia.»

Captiva pubes. Signa ego Punicis

Adfixa delubris et arma

Militibus sine caede, dixit,

20

Derepta vidi; vidi ego civium

Retorta tergo brachia libero

Portasque non clausas et arva

Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior

25

Miles redibit. — Flagitio additis

Damnum: neque amissos colores

Lana refert medicata fucō,

Nec vera virtus, cum semel excedit,

21. *Derepta* BbSTcd, CJ.

21. 22. *Derepta*] «violenter et contumeliose detracta.» Tacit. Ann. 2, 45: *Spolia et tela Romanis derepta in manibus multorum ostentabat.* Virg. Aen. 11, 493: *spolia occisis derepta Latinis*, ubi item alii male *direpta*. — *Retorta*] Epp. 2, 4, 494: *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.* Ovid. Am. 4, 2, 34. in Amoris triumpho: *Mens bona ducetur manibus post terga retortis.*

23. 24. *Portasque*] Karthaginis. — *non clausas*] id quod maxime securitatis signum erat. A. P. 499: *apertis otia portis.* — *Marte* cet.] «ab exercitu nostro devastata coli rursus a Poenis.» (Sic *populare* Virg. Ge. 4, 185. Aen. 4, 527.)

27. 28. *Damnum*] «Longe maius, inquit, damnum partim inerit in turpi exemplo ad posteros prodito, partim in eo, quod redempti isti reliquis militibus permixti, iam ignaviores quam antea, foedam fugam capientes vel iterum sese de-

centes cladem afferent populo Romano.» — *neque amissos*] «Ut primum colorem naturalem nunquam recipit lana semel alio colore infecta, ita cet.» Quintil. 4, 4, 5: *Nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt.* — *medicata*] de coloribus, ut *καταμίχαινον*, «imbuta.» Cicero in Hortensio Fr. 8. p. 479. meae Ed.: *Ut ii, qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam cet.* — *fucō*] Plin. H. N. 26, 40. Fucus marinus, lactucæ similis, conchyliis substernebatur, id est, lana herbae illius suco prius imbuebatur, quo facilius purpuræ colorem imbiheret. Tum usurpatur pro quovis suco, qui tingendo inservit, in primis pro purpura.

29. 30. *Nec vera*] «Virtus, quæ quidem vere hoc nomen mereatur, non potest reponi, restitui eis, qui propter ignaviam semel deteriores sunt facti.» — *Curat*] «non

Curat reponi deterioribus. 30

Si pugnat extricata densis

Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perfidis se credidit hostibus,

Et Marte Poenos protēret altero,

Qui lora restrictis lacertis 35

Sensit iners timuitque mortem.

Hic, unde vitam sumeret inscius,

Pacem duello miscuit. O pudor!

33. *dedidit* Bentleius coni. — 36. 37. *mortem* *Hinc*, unde vitam sumeret aptius Bentleius; *Hinc* coni., aptius e Codd. (Pottierii 4, 4, 5, 6, 42, 46, 47.) Mei BbSTcd: *Hic* - - *inscius*; in S adscriptum: «al. aptius». — 38. *Pacem et duello* Bendl. coni.

vult, neque potest, quia pristinas suas vires amisit.» Virgil. Ge. 4, 39: *Nec repetita sequi curet Proserpina matrem.* — *Reponi* autem «reponari, pensari, restitui», ut Silius 3, 533: *cessata reponere avebant* *Tempora caede virum ac multo pensare cruore.* — *deterioribus* dativus. «*Deteriores* fiunt ex bonis, *peiores* ex malis.» SCHOL.

31. 32. «Non magis cerva felici casu e retibus expedita fugaque servata postea aggreditur venatorem, quam fortis unquam erit ille, qui semel hostibus sese dedidit;» vel inversis membris: «qui semel captus est, is non magis bellicosus erit quam cerva cet.» — *plagis* «*Proprie plagae* fures, quibus retia tenduntur.» SCHOL.

33. *se credidit* Egrege opponitur v. *perfidis*, ut Od. 3, 27, 25: *Europe niveum dolo credidit tauro latus.* Cic. ad Fam. 4, 7, 3: *quemadmodum nos, victori se crediderunt*, id est, «nullam omnino condicio-

nem pacti, arbitrio se victoris commiserunt.» Bentleii *dedidit* pedestrem redolet orationem.

34-36. *Marte - - altero* «*Et in alteram expeditionem profecti prosternent, debellabunt Poenos.*» — *lora* Iliad. φ, 30: *ἄρσεν δ' ὀπίσσω χεῖρας ἐϋκνήστοισιν ἱμάσιω.* — *iners* Salust. Iug. 44: *exercitus - - iners, imbellis.*

37. 38. *Hic* cum indignatione et contemptu de omnibus militibus, qui ita se hosti tradiderunt: «Ignavus idem iste nimis ignarus vitam tantum fortiter pugnando servari, ipse pro se in iusto bello a populo Romano suscepto pacem composuit, quae tamen lex fuit servitutis.» Pacem autem cum hoste inire non unus aliquis poterat privatus, sed dumtaxat S. P. Q. R.; quapropter ille, quantum in ipso fuit, populi Romani maiestatem minuit ac perduellis nomen iure meretur. — *duello* Antiquiorem forumlarum

O magna Karthago, probrosis
Altior Italiae ruinis!

40

Fertur pudicae coniugis osculum
Parvosque natos ut capitis minor
Ab se removisse et virilem

Torvus humi posuisse voltum:

Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque maerentes amicos
Egregius properaret exsul.

45

Atqui sciebat quae sibi barbarus

formam consulto delegit. — *miscuit*] Significat medio in bello illegitimum istud pactum initum esse.

40. *Altior*] Imago haec est: «Karthago inconcussa et victrix ex alta sua sede despicit Italiam ignominiosis caedibus aliisque probris in pulverem prostratam.»

44. *coniugis*] «Amplecti noluit Marciam, indecorum existimans matronam Romanam servum osculo dignum putare.» Dio Cass. T. I. Sturz. pag. 142: ὁ Πήγουλός τε καὶ ἄλλα καθάπερ τις Καρχηδόνιος, ἀλλ' οὐ Ρωμαῖος ὦν ἐπραττε καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο οὔτε ἐς τὴν πόλιν καθάπερ ἐκβληθεὶς (exsul) ἐσῆλθεν κτλ.

42. *capitis minor*] «Capite deminutus est, qui in hostium potestatem venit.» Festus. Cfr. Liv. 22, 60. (Captivo nullum iam iuris vinculum cum coniuge ac liberis. Est igitur *rechtilos*, Voss. *freiheilos*.)

44. *Torvus*] pr. *stier blickend*. Plato Phaedon. p. 117. B. de Soerale: ταυρηδὸν ὑποβλέψας. —

posuisse voltum] «oculos defixisse, memor capitis deminutionis, quam perpessus erat, certus consilii pleniusque severitatis.»

45. *Donec cet.*] «Donec patres, quorum animus vacillabat ac prope iam inclinabat ad captivorum redemptionem decernendam, confirmasset; quod cum assecutus esset, voltus serenitas ac plenior fiducia ei rediit.» — *consilio*] *Ut capitis minor dumtaxat consilium dedit*, non ut senator sententiam dixit.

49. 50. *Atqui sciebat*] Cicero de Offic. 3, 27: Reguli cum valuisset auctoritas, captivi retenti sunt; ipse Karthaginem rediit: neque eum caritas patriae retinuit nec suorum. Neque vero tum ignorabat se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci, sed iurandum conservandum putabat. — *Tortor*] Cfr. Cic. de Off. 1, 43. et 3, 27. Gellius 6, 4: Regulum Tubero in historiis redisse Karthaginem novisque exemplorum modis exercitulum a Poenis dicit. In atras, inquit,

Tortor pararet; non aliter tamen	50
Dimovit obstantes propinquos	
Et populum reditus morantem,	
Quam si clientum longa negotia	
Diudicata lite relinqueret,	
Tendens Venafranos in agros	55
Aut Lacedaemonium Tarentum.	

CARMEN VI.

Delicta maiorum immeritus lues,

et profundas tenebras eum claudebant, ac diu post, ubi erat visus sol ardentissimus, repente educabant et adversus ictus solis oppositum continebant atque intendere in caelum oculos cogeabant. Palpebras quoque eius, ne connivere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum atque ita vita privatum refert. (Silius 2, 343 et 435. cruci affixum dicit.)

54. *Dimovit*] «cedere sibi iussit viamque aperire.» — *reditus*] Numerum plur. praelulit, quia ingrattissimi soni et ex parte ambiguus fuisset singularis.

53. *clientum*] Ut solebant patroni clientum inter se lites transigere ac decidere domi suae, tamquam arbitri, nullis aliis iudicibus adhibitis. — *longa*] ac propterea taedii plena.

55. 56. *Venafranos*] Venafrum extremum in septentrionem Campaniae oppidum. — *Lacedaemonium*] A Phalantho Lacedaemonio conditum ferebatur. Od. 2, 6, 11. Uter-

que autem tractus amoenissimus erat.

VI. Corruptos aetatis suae mores conquestus cives, ut ad simplicem ac severam maiorum disciplinam redeant, exhortatur; tecte significans omnem Caesaris Octaviani curam et operam in eo ipso defixam esse, ut civium mores emendarentur. Cum hic Parthorum tamquam victorum (*νικησάντων*) mentio fiat, probabiliter certe ante a. u. c. 734. carmen compositum est. Et cum iam sub initium principatus Octavianus Caesaris ipsius consilium secutus cogitasset leges ferre, quibus licentiae ac libidini obviam iretur, sapientissimo huic consilio, quod ille multos demum post annos exsequi potuit, poeta quasi praelusit circa a. u. c. 726. Lex autem Iulia de adulteriis lata est a. u. c. 737., Lex Papia Poppea de maritandis ordinibus demum a. u. c. 762.

4. *Delicta cet.*] Ex antiquissima et Orientalium et Graecorum opinio-

Romane, donec templa refeceris
 Aedesque labentes deorum et
 Foeda nigro simulacra fumo.

Dis te minorem quod geris, imperas: 5
 Hinc omne principium, huc refer exitum.
 Di multa neglecti dederunt

6. Hic omne B, Huc omne Cod. (?) Torrentii.

ne. Eurip. Frgm. inc. 433. Matth.: *Τὰ τῶν τεκόντων σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους Οἱ θεοὶ τρέπουσιν.* — *maiorum*] inde a temporibus Sullanis, duarum prope aetatum ante hoc carmen compositum. — *immeritus*] «etsi nulla propria culpa pollutus.» Etenim loquitur de aetate, iamiam oriente, quae proxime praecedentis culpas, nisi ipsa ad morum innocentiam et pietatem reditura sit, luere debeat.

2. *Romane*] Saepe sic Livius pro numero plurali. Cfr. etiam Virg. Aen. 6, 852: *Tu regere imperio populos, Romane, memento.* — *templa*] *Templum* proprie omnis locus antea profanus, postea inauguratus; *aedes*, omnis deorum domus. H. l. homonyma sunt. Per bella autem civilia et propter clades hominum et propter pecuniae defectum in ipsa urbe magisque etiam in oppidis neglecta fuerant templa. — *refeceris*] Augusti ea laus. Cfr. Od. 2, 15, 20., unde eum sic alloquitur Ovid. Fast. 2, 63: *Templorum positor, templorum sancte repostor.* Suet. Oct. 30: *Aedes sacras vetustate collapsas aut incendio absumptas refecit.*

4. *fumo*] partim post incendia, quorum meminerunt Tacitus et Suetonius l. l., partim etiam incuria fumo deturpata atque offu-

scata. Solebant autem statis temporibus simulacra deorum sollemni ritu lavari.

5. *minorem*] «quod ut superiores veneraris deos eorumque potentiam ultro agnoscis.» Pseudo-cic. de Harusp. resp. 9: *Pietate ac religione atque hac una sapientia, qua deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perspicimus, omnes gentes superavimus.*

6. *Hinc cet.*] «Hinc est, oritur, omne principium», casu nominativo. Sententia est: «Deorum auspiciis atque auxilio omne inceptum peragendum; felix exitus grato animo iisdem tribuendus est.» Liv. 43, 39: *maiores vestri omnia magnarum rerum et principia exorsi ab dis sunt et finem statuerunt.* (*Principium* autem per *συνεξαρτησις* trisyllabum, ut Od. 3, 4, 44: *consilium*.)

8. *Hesperiae-luctuosae*] «Italiae in luctum effusae propter clades, quibus per tot annos afflicta est.»

9. *Monaeses*] Haec lectio firmatur a Cod. b. a pr. m. et a Potierii Cod. Reg. 8072. Sec. X. Ceteri *Monaesis*, quod metro repugnat atque ortum est ex accommodatione minime necessaria ad vv. *Pacori manus*. Quidni enim licuerit poetae dicere: «Monaeses, clarus ille Parthorum dux, et exercitus,

Hesperiae mala luctuosae.

Iam bis Monaeses et Pacori manus

Non auspicatos contudit impetus

40

Nostros et adiecisse praedam

9. *Monaesis s. monesis* BSTcd et corr. b, item LCl. — 44. *Nostris* cum uno Cod. Prisciani p. 891. P. praefert Bentleius, vel leg. suspicatur *Nostrorum*.

cui praefuit Pacorus? — *bis*) semel imperatore M. Crasso, qui plurimis prodigiis et C. Ateii diris frustra monitus (Cic. de Divin. 4, 46.) contra Parthos profectus cum maiore exercitus parte periit a. u. c. 704.; iterum M. Antonio, cuius primum legatus Decidius Saxa cum legionibus interemptus est a Parthis a. u. c. 744., duce Pacoro, Orodii regis filio, Phraatis fratre natu maiore, viro fortissimo et laudatissimo (Dio 48, 24-26.); tum et ipse a. u. c. 748. exercitum adversus illos ductum amisit (Dio 49, 24-34.), quamquam paulo ante eius legatus Ventidius Pacorum insidiis circumventum interfecerat. (Dio l. l. 20.) Itaque *Pacori manus* potissimum ad Decidii cladem pertinet. At quis *Monaeses*? Commemoratur quidem a Plutarcho Anton. c. 37, p. 932. D. Fr. *Μοναίσσης, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ δυνατός*, qui Phraatis saevitiam cum multis aliis fugiens ad M. Antonium se contulit; ab illo magno honore habitus, sed mox ad Phraalem invitatus rediit. (Dio 49, 23, 24.) At cum ab hoc Monaese nihil contra Romanos gestum memoret historia, maxime probabilis est opinio eorum, qui *Monaesen* Horatii eundem esse aiunt cum Surena illo scriptorum, qui Crassum delevit; *Mona-*

sen illum dictum esse nomine proprio, *Surenani* ex Orientis more nomen magistratus sive dignitatis fuisse et designasse eum, qui proximum a rege locum obtineret, summus eius legatus esset, regi novo diadema imponeret, summaque floreret auctoritate, potestate, magnificentia. Itaque *Monaeses* eiusque exercitus ad cladem Crassi pertinet, quam certe non omissurus erat Horatius vixque alii quam Surenae tribuere poterat. *Monaeses* nomen apud Parthos sollemnne ac nobile, ut *Vologeses*, fortasse et illustris alicuius familiae (ex Megistanibus) videtur proprium fuisse. Certe alius *Monaeses* est ille Antonii amicus; nam *Monaeses* Surena paulo post cladem Crassianam a rege interfectus est. IANI.

40. *Non auspicatos*] Vellei. 2, 46: *Crassum proficiscentem in Syriam diris cum omnibus tribuni plebis (in primis C. Ateius) frustra relinere conati*. Cic. de Div. 4, 46. Has igitur expeditiones malis auspiciis inceptas contuderunt, «magna cum strage nostrorum exercituum vanas reddiderunt,» Parthi. Cfr. Od. 4, 3, 8. Virg. Aen. 4, 263: *populosque feroces Contundet*. Etiam in prosa or. Cic. de Rep. 4, 4, 4: *nec id incendium* — *M. Marcellus contudisset*.

Torquibus exiguis renidet.

Paene occupatam seditionibus
Delevit Urbem Dacus et Aethiops,

Hic classe formidatus, ille

45

Missilibus melior sagittis.

Fecunda culpa secula nuptias

Primum inquinavere et genus et domos;

Hoc fonte derivata clades

In patriam populumque fluxit.

20

Motus doceri gaudet Ionicos

42. *Torquibus*] «Tenuibus illis torquibus aureis, qui unicus gregariorum militum apud Parthos ornatus fuerat, exsultat nunc accessisse divitem praedam Romanam.» — *renidet*] «Non sine contumelia in Romanos ridente voltu spectat ornatum suum tantopere auctum.»

43-46. *Paene*] «Urbem ipsam dissidentem ac studiis intestinis distractam paene excidit Antonius; ea potitus esset, si apud Actium victor evasisset.» *Daci*, sagittarii, ab Octaviano sprete ad Antonium inclinaverant. Aegyptios, Antonii classarios, poetice propter vicinitatem *Aethiopes* vocat. Nam ipsi Aethiopiae ille non imperitabat. — *melior*] *χρეტτωρ*.

47. *Fecunda culpa*] Iam causas harum calamitatum exponit. «Degenerant familiae propter omnis generis libidines, quibus uterque sexus obnoxius est.» Neque vero obliviscenda frequentissima illis temporibus divortia ac repudia et matrimonia omni modo violata. Silius 2, 498: *Fecundum in fraudes hominum genus*.

48. *genus*] sanguinem, stirpem. — *domos*] omnes rationes domesticas inter coniuges ac liberos, ad quos sensim a parentibus transit corruptela.

20. *In patriam populumque*] «in rem publicam et in singulos cives.» Antiqua est formula. Liv. 3, 41: *sunt qui -- devovisse eos* (seniores in clade Gallica a. u. c. 365.) *se pro patria Quiritibusque Romanis tradant*. Ovid. Metam. 45, 372: *Patriae laetum populoque Quirini -- sit*.

21. *Motus -- Ionicos*] Auctore Athenaeo 4, p. 22 b. *ἡ Ἰωνικὴ ὁρχησις* in iis ab Aristoxeno memorabatur, quae διὰ τὴν τῶν χειρῶν κίνησιν ceteris praestarent. Aristoph. Thesmoph. 463: Ibycus, Anacreon, Alcaeus *ἐμυτροφόρουν τε καὶ δεικλῶντ' Ἰωνιῶς*. — *doceri*] et quidem a servis. Seneca Ep. 90. de servis verba faciens: *Itaque hinc textorum, hinc fabrorum officinae sunt; hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus decentium mollesque cantus et infractus*.

22. *Matura*] «Cum nubili aetate castissima esse deberet.» — *ingi-*

Matura virgo et fingitur artibus;

Iam nunc et incestos amores

De tenero meditatur ungui;

Mox iuniores quaerit adulteros

25

Inter mariti vina, neque eligit

Cui donet impermissa raptim

Gaudia luminibus remotis;

Sed iussa coram non sine conscio

22. *fingitur artibus* bSc et complures Pottierii, *frangitur artibus* d et alii nonnulli. — 27. *intermissa* ST, Pott. tres, *improvisa* Pulmanni Cod. quintus et Ach. Statii liber. (Ut nos, Bbed.)

tur artibus] ablativus instrum., ut cum dicimus *instrui, erudiri artibus*, non dativus, ut nonnulli voluerunt, «ad artes». Sic Colum. 11, 4, 43: *villicus complurium agrestium formatus artibus*, «Accurate artibus, praeter saltationem, etiam cantu, musicis, poësi amatoria instituitur, ut Sempronia illa apud Salustium, Clodia, P. Clodii soror, Sulpicia Tibulli, Cynthia (Hostia) Propertii, quibus artibus amatores alliciat.»

23. *Iam nunc* cet.] «*Iam nunc*, matura quidem, sed nondum nupta, animo agitat amores incestos, «vel impudicissimos», *mox* nupta cet.

24. *De tenero - ungui*] Graecorum *ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων*. Iam solita est interpretatio: «inde a puellari aetate, a prima adolescentia». Sed novam rationem ingeniose et docte nuper investigavit Unger V. R. p. 401. Scilicet *ἐξ ὀνύχων* et *ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων* est «penitus», ut nos diceremus, «ex intimis nervis», ut Latini alibi dixerunt, «ex imis medullis.» Automedon Anth. Pal. I. p. 449: *τὴν ἀπὸ τῆς Ἀοιγῆς ἔρχησιγίδα, τὴν κακοτέχνους Σχῆ-*

μασιν ἐξ ἀπαλῶν κινυμένην ὀνύχων («cuius motus lascivi velut ex teneris unguibus orti totum per corpus propagantur,») *Αἰρέω*. Cic. ad Fam. 4, 6, 2: *Sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus*, «intime», non «inde a prima pueritia.»

25. 26. *Mox iuniores* cet.] «Dum maritus convivio defectatur, sibi circumspicit iuniores illo moechos.» — *vina*] «symposium.» Conf. Od. 4, 5, 34. Epp. 4, 7, 28: — *neque eligit*] primo quoque, *τῷ τυχόντι*, contenta.

27. *impermissa*] nunc *ἄπαξ λεγόμενον* pro inconcessa, illicita, interdicta. — *raptim*] non est «furtim»; sed «celeriter», ita ut statim post venerem in trichinium redeat, ne convivae illico turpe commissum animadvertant. Sequentia alia imagine adulterii turpitudinem augent.

28. *luminibus*] «taedis, faculis, lucernis.» SCHOL. Conf. Sat. 2, 7, 33. Epp. 4, 2, 35.

29. *iussa coram*] «ante omnium, etiam mariti, oculos vocata.» — non sine conscio - marito] Cum vi

Surgit marito, seu vocat institor
 Seu navis Hispanae magister,
 Dedecorum pretiosus emptor.

30

Non his iuventus orta parentibus
 Infecit aequor sanguine Punico,
 Pyrrhumque et ingentem cecidit
 Antiochum Hannibalemque dirum;

35

Sed rusticorum mascula militum
 Proles, Sabellis docta ligonibus
 Versare glebas et severae

36. *dirum* bSTc, LcT et Bentleyus: *durum* d, septem Pott., FM.

repetitur v. *maritus*, ad indignitatem corruptorum istorum quaestus cupiditate morum augendam.

30. *institor*] «*Eliam βαυαύσου* homines minime aspernatur, dummodo largis donis petitis eos emungat.» Institorem autem cogita illum Propertii 4, 2, 38: *Mundus demissis institor in tunicis*. «Institores, quibus vestiarum dant vestes linteae circumferenda ac distrahenda.» Gloss. vet. Cum nautis coniunguntur etiam Epod. 17, 20: *O nautis multum amata et institoribus!*

31. *navis Hispanae magister*] Frequens commercium inter Hispaniam et Italiam. Plin. H. N. 3, 3: *Metallis plumbi, ferri, aeris, argenti, auri tota ferme Hispania scatet, ceterior et specularibus lapidibus, Baetica et minio. Sunt et marmorum lapicidinae*. Dives ergo significatur navicularius, *ναύκληρος* Hispanus, non *ναύαρχος* militaris.

32. *Dedecorum*] «turpium volutatum, quae et adulteram et moe-

chum ignominia afficiunt.» — *pretiosus emptor*] «magno pretio emens.» Hac significatione, ut ita dicam, activa vix alibi hoc adi. reperitur.

34-36. *sanguine Punico cel.*] Referuntur haec ad bellum Punicum primum (cfr. Od. 2, 42, 3.), Pyrrhum victum a M. Curio (a. u. c. 479.), Hannibalem a P. Scipione apud Zamam (a. 552.), Antiochum magnum a M. Acilio Glabrione (a. 563.) et L. Cornelio Scipione Asiatico ad Magnesiam (a. 564.) — *ingentem*] poetice pro *magnum*, quo *ἐπιδέτω* ab aliis Antiochis distinguebatur. *Maximus regum* vocatur a Floro 2, 8, 8. — *cecidit*] *καθ' ἐπερβολήν* pro: «profligavit, devicit.» — *dirum*] stabile apud Horatium Hannibalis *ἐπιδέτω* satis iam firmatur a nostris Codd. Conf. Od. 2, 42, 2.

38. *Sabellis*] id est, Sabinis, maxime apud poetas. De dura Sabino-rum vita lege Virgil. Ge. 2, 534 sq. Aen. 9, 603 — 613. Cicero pro Ligario 11. Sabinos vocat *fortissimos, florem Italiae ac rei publicae robur*.

Matris ad arbitrium recisos

40

Portare fustes, sol ubi montium

Mutaret umbras et iuga demeret

Bobus fatigatis, amicum

Tempus agens abeunte curru.

Damnosa quid non imminuit dies?

45

Aetas parentum peior avis tulit

Nos nequiores, mox daturos

Progeniem vitiosiore.

43. *Bubus* ST et corr. b.

Columella Praefat. §. 47: *Vera illa Romuli proles assiduis venatibus nec minus agrestibus operibus exercitata firmissimis praevaluit corporibus ac militiam belli, cum res postulavit, facile sustinuit, durata pacis laboribus.* — *docta*] pro «assueta.»

39—44. *severae*] *Rigidas Sabinas* vocat Ovid. Am. 2, 4, 45., *duras* Propertius 3, 30 (2, 32), 47. — In hoc vel maxime cernitur Sabinæ disciplinae severitas, quod etiam iuvenes adulti matrum iussis obedire et, cum per totum diem arva coluerunt, vesperi lassi iam ligna caedere domumque portare debent. — (*fustes*) *Holzkolben*. Voss.)

42. 43. *Mutaret*] Virg. Ecl. 2, 66: *Adspice, aratra iugo referunt suspensa iuveni Et sol crescentes decedens duplicat umbras.* — *iuga demeret*] *βούλυσις, βουλυτός* Ho-

meri. Ut Aurora bobus iuga imponit (Hesiod. O. et D. 584: *Ἡὼς -- ἐπὶ ξυγὰ βοῶν τιθῆσιν.*), sic sol occidens demit. — *amicum*] ut *φίλον*, gratum diuque expectatum ad quietem capiendam.

45. *Damnosa*] «*Omnia paullatim detrimento afficiens ac dissolvens.*» Ovid. Met. 45, 234: *Tempus edax rerum tuque invidiosa vetustas, Omnia destruitis.* — *imminuit*] «*sensim debilitat ac deterius reddit*», ut nos *schmälern*.

46. *peior avis*] «*vitiosior aetate avorum nos produxit longe etiam illis deteriores, e quibus, nisi hos pravos mores correxerimus, rursus nascetur nequior proles.*» Arat. Phaen. 423: *Ὅθην χρυσείην πατέρης γενεὴν ἐλπίοντο Χειροτέρεην, ὅμεις δὲ κακώτερα τέλεισθε.*

CARMEN VII.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi

Primo restituent vere Favonii

Thyna merce beatum,

Constantis iuvenem fide,

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum

5

Post insana Caprae sidera frigidas

VII. 4. *fidei* BbTcd et omnes Bentleii praeter unum, qui *fidi*.
(Ut nos, S, Lamb. aliq. et Cruquii unus.)

VII. Asterien consolatur de amici absentia: hunc fidelem manere etsi ab hospita tentatum; puellamque vicissim ad constantiam in amore hortatur, quae iam ad alium formosum adolescentem animum inclinarat. Est quasi *ειδύλλιον* mercatorum vitam amoresque lyrice describens. Asterie autem, Gyges eiusque hospita Chloë, Enipeus, omnes sunt personae a poeta fictae. (Compositionis tempus prorsus incertum est. Referunt nonnulli ad a. u. c. 729.)

1. *quem tibi*] Finge tibi iuvenem mercatorem, qui in Bithyniam profectus variis mercibus ibi coemptis appropinquante hieme rediens, ventis adversis ad Oricum delatus atque aliquamdiu detentus, cum mare iam clausum esset, novo demum vere ad amicam redire poterit. — *candidi*] «sereni, hibernas nubes abigentes.» Plaut. Merc. 3, 2, 33: *Favonius serenus est; — facit tranquillitatem.* Favonii autem a die

VII. vel IX. Februarii in Italia flare incipiunt (V. Voss. ad Virg. Ge. 4, 43.), apud nos, mense Martio.

3. *Thyna merce*] Eustath. ad Dionys. Perieg. 793: *Λέγεται ότι την από Βοσπόρου γῆν ἕως ἐπὶ Ῥήβαντα Βιθυνοὶ ποτε κατέσχον· την δὲ αὐτοῦ ἐπέκεινα ἐπὶ Πόντον ὀρεινὴν οἱ Θυνοὶ ἔσχον ἀγροὺς τοὺς τε Θυνοὺς καὶ τοὺς Βιθυνοὺς. — Τοὺς δὲ Βιθυνοὺς καὶ ναυτικωτάτους ἱστοροῦσι γενέσθαι ποτέ, καὶ τὴν αὐτῶν γῆν παμφόρον τε καὶ εὐδενδρον εἶναι φασὶ καὶ λιθοτομίας ἔχουσαν πολλαχού καὶ χρυστάλλους ἐν ὄρεσι φύουσαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἔχουσαν ἀγαθά. — beatum]* «ditatum.»

4. *fide*] genitivus antiquus, ut Ovid. Met. 3, 341: *Prima fide vocisque ratae tentamina.* Sat. 4, 3, 95. *commissa fide* dativ. Virg. Ge. 4, 208: *Libra die somnique pares ubi fecerit horas.*

Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.

Atqui sollicitae nuntius hospitae,
Suspirare Chloën et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.

Ut Proetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.

Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;

5. 6. *Oricum*] portum et oppidum Epiri in introitu sinus Hadriatici, hodie *Erikho*. — *insana*] «multos imbres ac procellas concitantia.» — *Post-Caprae sidera*] id est, «post Caprae ortum.» *Capra* autem (Arato 677: *Ἀμάλθεια* *Amalthea*), quae Iovem infantem lacte nutrierat, in sidera relata una cum *pluvialibus Haedis* (Virg. Aen. 9, 668.), oritur IV. Kal. Octobr., occidit Kal. Ian.

8. 9. *lacrimis*] «propter te effusis; etsi eum per callidum *nuntium* sive interpretem tentat hospita, apud cuius maritum devertitur.»

10. 11. *tuis-ignibus*] «Gyge, quem tu ardentem amas.» «Quando Delia apud Ovid. Am. 3, 9, 56. dicit: *vixisti, dum tuus ignis eram, tuus ignis non est Tibullus*, sed ipsa Delia. Sic etiam h. l. Non est igitur, quod cum HP. substituamus *tui-ignibus*.» BOSSCHA. — *Tentat*] «ad amorem pellicit.»

13-16. *Proetum*] regem Argivum. — *mulier perfida*] Antea Homero,

aliis *Sthenoboea*. Historiam lege Iliad. 5, 455 sq. — *maturare*] «accelerare.» *Impellere et percellere* cum infinitivo etiam Tacit. Ann. 43, 54. et 44, 60.

17. *Pelea*] Hippolyte (alijs *Astydamia*), Acasti, regis Iolci, uxor, Pelei amore capta, cum hunc ad stuprum sollicitasset neque ei persuadere potuisset, dolore odioque incensa eum apud maritum criminata est, ut vim sibi inferre conatum. Ille autem his auditis eum in Pelii montis solitudines quasi aliud agens deduxit; quo dormiente inter Centauros relicto domum reversus est. Di autem Pelei miserti Vulcanum ad eum miserunt. Hic ei gladium donavit, quo Centauros in se irruentes interfecit, reversusque in Thessaliam Acasto bellum intulit et Iolcum expugnavit. Pindar. Nem. 4, 54. et 5, 26.

18-20. *Magnessam*] a Magnesia, Thessaliae urbe. «Ad differentiam

Et peccare docentes

Fallax historias movet.

20

Frustra: nam scopulis surdior Icarī

Voces audit adhuc integer. — At tibi

Ne vicinus Enipeus

Plus iusto placeat, cave;

Quamvis non alius flectere equum sciens

25

Aequē conspicitur gramine Martio,

Nec quisquam citus aequē

Tusco denatat alveo.

20. *Pellax* malebat Benth. — *monet* BbStc, BLt.

alterius Hippolytes, Amazonum reginae, uxoris Thesei.» SCHOL. — His duabus fabulis nuntius Gygae sprete amoris pericula demonstrat: iam alias, tibi ante non cognitās, *movet*, profert, quae amantium felicitatem ac gaudia ante oculos ponentes *peccare*, id est, alias praeter eam, cui fidem debet, amare doceant. *Movet* autem, ut dicimus *mentionem movere*, *actionem ad populum movere*, longe exquisitius est quam altera lect. *monet*, «cas significans illi in mentem revocat.» Cfr. Virg. Aen. 7, 641: *cantusque move*. — *Fallax* «illum decipere cupiens.» Benthii *pellax* per auream aetatem non reperitur nisi apud Virg. Aen. 2, 90: *pellacis Ulixei*, quod ex antiquiore Tragico desumptum videtur. — *Historiae* autem, *μῦθοι*, narrationes poeticae, ut Quintil. 1, 2, 14: *Grammaticus historias exponat*, et saepe apud eundem.

24. *Frustra*] Sola haec particula integram exprimit sententiam, sicut Od. 3, 43, 6., ubi itidem sequitur *nam*. — *scopulis* — *Icarī*] Cf. Od. 4,

4, 45: *Icaris fluctibus. Icarī* genit. v. *Icarium*, non v. *Icarus*. — *surdior audit*] Similiter Eurip. Med. 28: *ὧς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος Κλύδων ἀκούει*. Conf. Epod. 47, 34.

22. 23. *adhuc integer*] «usque ad hunc diem incorruptus.» Cfr. Od. 2, 4, 22. — *Enipeus* a nomine fluminis Thessaliae.

25-28. *flectere equum*] Equitandi in Campo Martio et per Tiberim natandi artibus adolescentes puellis ad amorem pronis sese commendabant; similiter Od. 4, 8, 6, Od. 3, 12, 7. — *Aequē*] Quo immoretur huic notioni lector, consulto his ponitur, et quidem initio et fine versus. — *citus*] «qui proprio vigore impulsus celeriter denatat alveo.» — *Tusco* — *alveo*] Od. 4, 2, 43: *Tiberim* — *Litore Etrusco*.

29. 30. *Prima nocte*] Ovid. Am. 2, 49, 38: *Incipe iam prima claudere nocte forem*. — *in vias cet.*] «Neve per fenestras in plateam deorsum oculos conice propter Enipeum suaves querimonias tibiae cantu exprimentem.» *Παραπλανισθῆναι* eius-

Prima nocte domum claude neque in vias

Sub cantu querulae despice tibiae,

30

Et te saepe vocanti

Duram difficilis mane.

CARMEN VIII.

Martiis caelebs quid agam Kalendis,

Quid velint flores et acerra thuris

VIII. 1. Kalendis BbS,t: Calendis Tc, L, Benti., FMJ. — 2. turis T.

modi cantum vocabant Graeci. — querulae-tibiae] Flebilem tibiae cantum Pind. Pyth. 12, 7. *Γοργόνων οὔλιον θοῖνον* nominal.

32. *Duram* cet.] *Dura* est, «quae omni amoris sensu caret»; *difficilis* h. l. «quae propter fidem alii promissam ab alio amatore corrumpi se non sinit.» Est ergo: «Inexorabilis mane et introitum ei denegato.»

VIII. Maecenatem ad diem festum Kalendarum Martiarum secum celebrandum invitat Horatius, vel etiam invitare se tantummodo fingit, id quod mihi quidem veri similis videtur. Scena carminis ita est comparata, quasi Maecenatem iamiam epulis excipiat, mirantem, cur caelebs amicus hoc modo Matronalia celebret. (Compositionis tempus incertum est. Lachmannus refert ad a. 725.)

1. *Martiis-Kalendis*] De Matronalibus in honorem Iunonis Lucinae celebratis cfr. Ovid. Fast. 3, 233 sq. Pseudotib. 3, 1, 1: *Martis Romani festae venero Kalendae* (Ex-

oriens nostris hic fuit annus avls), *Et vaga nunc certa discurrent undique pompa Perque vias urbis munera* (strenae) *perque domos*. Celebrata sunt usque ad a. 553. sub Iustiniano, tunc interdicta cum aliis gentilium sollemnibus. («Matronalia dicebantur eo, quod mariti pro conservatione coniugii supplicabant.» Comm. Cruq.) — *caelebs*] «Cum tu, docte amice, probe calleas ritus atque caerimonias Romanas, fortasse miraberis, cur ego, oclibum cum nullae in Matronalibus sint partes, quippe quae ad matronas dumtaxat et maritos pertineant, ea nihilominus ita celebrem? Verum, etsi ego pro coniugis conservatione vota suscipere remque divinam facere nequeo, propter aliam tamen causam hoc sollemne oboeo.»

2-4. *flores*] sarta et coronae. Ovid. Fast. 3, 253. Mars de matre sua, Iunone Lucina, ita matronas alloquitur: *Ferte deae flores; gaudet florentibus herbis Haec dea: de tenero cingite flore caput.* — *acerra*] *θυμια-*

Plena, miraris, positusque carbo in
Caespite vivo,

Docte sermones utriusque linguae?

Voveram dulces epulas et album

Libero caprum prope funeratus

Arboris ictu.

Hic dies anno redeunte festus

Corticem adstrictum pice dimovebit

5

40

τήριον, λιβατωρίς, arca thuraria, non thuribulum. — *thuris*] De scriptura vid. ad Od. 4, 49, 44. — *Caespite vivo*] quo aram temporariam extruxerat. Cf. Od. 4, 49, 43. Calpurn. Ecl. 5, 25: *caespite vivo Pone focum*.

5. *Docte sermones*] Exigua sane laus foret, si hoc tantum diceret: «Tu, qui optime et Graece et Latine scis»; quae tunc erat omnium hominum non prorsus rudium scientia. Verum hoc dicit non sine ioco et festiva quadem ironia: «Tu, qui optime calles litteras et Graecas et Latinas, ac propterea versatus es etiam in scientia cultus deorum et caerimoniarum cuique diei festo et hominum generi convenientium.» *Doctum amicum* appellat etiam Epp. 4, 49, 4. — *utriusque linguae*] Alias linguas cum tamquam barbaras aspernarentur Romani, saepe ita loquebantur, ac si duae dumtaxat hominum essent linguae. Cic. de Off. 4, 4, 4: *ut par sis in utriusque orationis facultate*. Etiam apud nostrates in *beiden Sprachen* idem significat quod «et Germanice et Gallice.»

6. 7. *album* — *caprum*] Diis superis albae hostiae immolabantur, inferis

nigrae. Caper autem, quoniam vites depascitur, Baccho mactabatur. Virg. Ge. 2, 380. Euenus in Anthol. Pal. II. p. 27. vilis capro: *Κῆν με γάγης ἐπὶ ῥίξαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, ὅσσον ἐπισπείσαι σοί, τράγε, θουμένω*.

7. 8. *funeratus*] *funerare* Valerio Max. 4, 6, 6. 4, 4, 2. 4, 6, 3. Plinio 33, 40., Suetonio Domit. 47. est *sepelire*, Horatio *necare*, *extinguere*. — *Arboris ictu*] Cfr. Od. 2, 43. Conservationem suam Od. 2, 47, 27. tribuit Fauno, hic, ut poetae licebat, Libero, poetarum custodi.

9. 10. *anno redeunte*] in se, *περιπλομένον ἐνιαυτοῦ*. Corn. Nep. Ages. 4: *anno vortente*. Lübker: *Dieser im (in jedem) wiederkehrenden Jahre festliche Tag*. «Hoc anniversarium sollemne celebros.» — *Corticem*] Cato de R. R. 420: *In amphoram mustum indito et corticem (suberis) oppicato*. — *dimovebit*] Haec lectio non solum propter Codd. auctoritatem, sed etiam per se spectata propter vv. *adstrictum pice* aptior est altera *demovebit*.

11. 12. *sumum bibere*] Colum. 4, 6, 20: *Apothecae recte superponuntur iis locis, unde plerumque fumus exoritur; quoniam vina celerius ve-*

Amphorae fumum bibere institutae
Consule Tullo.

Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor et ira.

45

Mitte civiles super urbe curas:

40. *dimovebit* BbSTc,LCIJ et Bentleyus: *demovebit* FM. — 45. *Profer* T, alli.

tustescunt, quae fumi quodam tenore praecocem maturitatem trahunt. Ovid. Fast. 5, 548: *Promit fumoso condita vina cado.* — *institutae* «quae fumum bibere didicit.» — *Tullo* Duo huius nominis consules fuerunt: L. Volcatius Tullus cum M. Aemilio Lepido a. u. c. 688. (anno ante natum Horatium) et L. Volcatius L. F. Tullus cum Caesare Octaviano II. a. u. c. 724. Plerique interpretes ad priorem referunt; tum fuisset vinum XLVI. annorum; idque omnino probabilius, vinum tam vetustum destinatum esse amico. Cfr. Od. 3, 24, 4.

43. *Sume*] Non «domi tuae, me domi meae potaturo,» ut volunt nonnulli; sed haec vv. vix aliter quam de invitatione seu vera sive ficta intelligi possunt. — *cyathos - centum*] Hic quoque, ut Od. 3, 49, 42, propriae mensurae (duodecimae sextarii partis) est nomen. Sed dicitur de poculis tantundem vini capientibus. «Verbo usus est conviviarum: *Centum Cyathos*» Acroas. *Cyathos* autem amici *Sospitis*, «qui propter amicum sospitem ebibantur», ut Od. 3, 49, 9. Theocr. 44, 48: *ἔδος ἐπιχειοθαί ἄχατον Ὀτι-νος ἦθ' ἐλ' ἔκαστος· ἔδει μόνον*

ἔπιτος ἐπ' ἄν. — *Centum* autem numerus infinitus apud poetas. Virg. Ge. 3, 48: *Centum quadriugos agitato ad flumina currus.*

45. *Perfer*] Ut dicimus, *vigilias perferre*, sic h. l. *lucernas*. «Sine, ut perducatur s. continuetur convivium usque ad primam lucem et nobiscum mane, donec finitum sit.» Alii Codd. *profer*; sed hoc non satis *ἐπίτος*, cum *profer* in *lucem* significaret potius vel «in apertum profer», vel ineptius etiam «differ in lucem.» Sic Cic. de Finn. 3, 22, 76: *beatam vitam usque ad - - rogam pertulisset*, alii male *prolatisset*.

46. *Clamor et ira*] inter nos, utpote die festo, quem in honorem deum celebratum talia profanant, quemque potantes per summam quietem transigemus.» Horatius amico quasi spondet a fore ab hac computatione alterationes et iurgia, quae inter bene potos nasci solent.

47. *super urbe*] quoniam praepositus urbi erat, absente et occupato in Oriente Augusto. Tacit. Ann. 6, 44: *Augustus bellis civilibus* (etiam postea, ubi procul aberat ab urbe) *Cilnium Maecenatem*, equestris ordinis, cinctis apud Romam atque Italiam praeposuit. — Praep. su-

Occidit Daci Cotisonis agmen,

Medus infestus sibi luctuosus

Dissidet armis,

20

Servit Hispanae vetus hostis orae

Cantaber sera domitus catena,

Iam Scythae laxo meditantur arcu

49. *infestis sibi luctuosus* (sic) T., *infestis sibi luctuosus* cum Cod. Galeano N. Heinsii coni. firmante Bentleius.

per sic iam apud Plaut. Bacch. 462: *Quid factitasti mandatis super?* Cic. ad Att. 14, 22: *super legatione*. — *civiles autem curae* referuntur ad res intestinas, «domi» administrandas; militaribus providebat Augustus cum Agrippa.

48. *Occidit* cet.] «Nam omnia, quae ad rem publicam pertinent, iam laeta sunt et fausta Romanis.» — *Daci*] Daci, qui fines Romanos continuè incursionibus populabantur duce rege ipsorum *Colisione*, Antonio contra Octavianum operam suam polliciti, parum tamen auxilio fuerunt, post a M. Crasso a. u. 724. (Dio 54, 23, 25.) iterumque a Lentulo, incertum quo anno, repressi. Sueton. Oct. 24. Flor. 4, 42, 49. Getarum regem Colisionem vocat Sueton. Oct. 63. Etenim: *alias Getas, Daci Romanis dicti*. Plin. H. N. 4, 25.

49. *Medus*] «Parthi, sempiterni imperii Romani hostes, inter Phraatis regis et Tiridatis exsulis partes intestinis nunc discordiis agitantur, adeo ut armis, quae contrariae factiones sumpserunt, sibi met ipsi clades illaturi sint.» Scilicet Tiridates, qui contra Phraatem insurrexerat, victus in Syriam ad Caesarem profugit, ab eoque veniam impetravit, ut ibi remaneret. Cfr.

Dio 54, 18. Iustinus 42, 3., qui omnino inspiciendi sunt. — «*Infestus* alias Romanis, nunc sibi ipsi luctuosus cet.»; nequiquam vero iungendum aut *infestus sibi* aut *sibi dissidet*; sic enim v. luctuosus otiosum fit *ἐκδιδορ*, omnia cum arma luctum generent; supervacaneum etiam est *sibi* iunctum cum v. *dissidet*. In altera lectione, cui tamen obstat optimorum Codd. auctoritas, *Medus infestis sibi luctuosus Dissidet armis*, *Medus luctuosus* dictum esset ut Od. 3, 6, 8. *Hesperia luctuosa*; *infestis autem armis*, etsi exempla suppetunt, tamen praeter nostra lectione friget, qua Parthum perpetuum nominis Romani hostem esse poeta significat. [Digna, quae examinetur, Dillenburgeri est ratio, qui duplicem hic quoque statuit constructionem: *infestus sibi*, et *sibi luctuosus*. Mecum facit Lübker. Quodsi duplex est constructio, praestat haec: *sibi luctuosus* et *dissidet sibi*, «inter se», ut Od. 2, 2, 48: *Dissidens plebi* — *virtus*.]

24. 22. *vetus hostis*] Liv. 28, 42: *Hispania prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sunt, postrema omnium, nostra demum aetate, ductu auspicioque Augusti Caesaris perdomita est*. — *Cantaber*] Cantabri in Hispania septen-

Cedere campis.

Neglegens, ne qua populus laboret,

25

Parce privatus nimium cavere:

Dona praesentis cape laetus horae et

Linque severa.

26. *cavere et* BbSTc, Ct. — 27. 28. *horae Linque* BbSTc, Codd. Bentleii, *horae ac Linque* Cod. Pottierii primus, Aldinae, Ct. (et inseruit Bentleius coni., FMJ.)

trionali domiti a. u. c. 734. Dio 53, 25. Cfr. Od. 2, 6, 2: *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra*. Od. 4, 44, 44: *Te (Auguste) Cantaber non ante domabilis — Miratur*. Epp. 4, 12, 26: *Cantaber Agrippae — virtute — cecidit*.

23. 24. *Scythae*] iidem, quos *Σκυθῆες* Gelonos vocat Od. 2, 9, 23. Flor. 4, 12, 20: *Sarmatae patentibus campis inequant; et hos per — Lentulum prohibere Danubio satis fuit. — laxo* [remisso, incursionibus in fines Romanos iam renuntiaturi.] Virg. Aen. 11, 874: *Sed laxos referunt humeris languentibus arcus. — meditantur — Cedere*] in pr. orat.: «iam inibi sunt, ut se recipiant inde, quo temere erant progressi.» *Meditari* cum infinitivo etiam Sat. 2, 3, 263: *an — mediter finire labores?*

25. *Neglegens*] «Securus, non timens.» SCHOL. «Hoc saltem die omitte aliquantisper assiduas tuas pro populi salute curas nolique nimis sollicitus esse de novis periculis rei publicae fortasse imminentibus.» — *ne qua*] «ne qualicumque in re ullo modo cet.»

26. *Parce*] apud poetas idem quod «noli». Virg. Aen. 3, 42: *Parce pias scelerare manus. — privatus*] «Cum sis privatus.» Vellei. 2, 88: *Maecenas non minus Agrippa Caesari carus, sed minus honoratus, quippe vixit angusti clavi sine contentus*. Quamvis igitur a. u. c. 725. praepositus urbi fuerit vel potius huiusmodi officio functus sit, praefecti nomen non gerens (Hoeck Röm. Gesch. I. p. 342.), semper intra equestrem dignitatem constitit, ita ut magistratibus nonquam gestis iure *privatus* dici posset. Vid. Excursum.

27. *Dona — cape*] «Codd. aliquot habent *rape*, atque hoc post Lambinum avide rapuerunt Interpretes.» Verum h. l. «ex adiuncto illo *dona* perspicue videmus retinendum hic esse *cape*. Quid enim opus est, ut ea quae *donata sunt*, *rapere* velimus? Rapiamus, si fas est, negata aut fugientia: quae oblata praesto sunt, capiamus et sumamus.» BENTL.

28. *Linque severa*] «Remisso animo Genio indulge.»

EXCURSUS

AD C. VIII.

LACHMANNUS in Epistola ad Frankium p. 240. comiter illum refutans (Fast. Horat. p. 458.): «Octavum carmen libri tertii, quod ego Kalendis Martiis anni 725. scriptum statuo, tu anno 729. Mihi, ut ita statuam, sufficit liber Cassii Dionis primus et quinquagesimus, in quo omnia, quae Horatius hoc carmine attingit, ex ordine perscripta sunt: commissa Maecenati post pugnam Actiacam Italiae et urbis Romanae cura, initio a. 725. recitatae in senatu de Tiridate et Phraate litterae, Cantabri a Statilio Tauro devicti, Daci et Bastarnae Scythae a M. Crasso fugati. Unum te, quo minus assentiare, vocabulum remoratur, quod poeta Cantabrum sera catena domitum dicit. Sed cur eos non dicat iam dudum debuisse populo Romano servitutem? num Livius aliter 28, 42.? Num aliter de Parthis non modo sed Indis Propertius 3, 4, 5: *Sera, sed Ausoniis veniet provincia virgis.*» (Plerique olim referebant ad a. u. c. 734.)

Recte Hoëck l. 1.: *Maecenas war keineswegs öffentlich bestellter und anerkannter Stadtpraefect — mit Unrecht hat man diess aus Vell. 2, 88. geschlossen, denn diese Magistratur wurde erst später eingesetzt — und eben so wenig floss, was Agrippa that, aus der Machtfülle irgend eines öffentlichen Amtes.*

CARMEN IX.

Donec gratus eram tibi

Nec quisquam potior brachia candidae

Cervici iuvenis dabat,

Persarum vigui rege beatior.

Donec non alia magis

5

Arsisti neque erat Lydia post Chloën,

Multi Lydia nominis

Romana vigui clarior Ilia.

IX. 5. *aliam* c, quinque Pottierii, Benth.

IX. Reconciliatio gratiae inter poëtam et amicam. *Amanium irae amoris integratio*, Terent. Andr. 3, 3, 23. Semel hac dialogi forma usus est, bucolica illa carmina ἀμοιβατα lyricae poësi adaptans. Differentia tamen haec est per se necessaria, ut hic nemo sedeat iudex praemium victori decreturus. — Continuas in Lydiae responsis ἀδῶνσεις facile quisque per se sentiet. Haec autem carminis amœbaei veluti lex erat, ut, qui responderet, similibus sententiis atque imaginibus, sed maiore cum vi atque arte expressis alterum vincere conaretur. (Quo tempore compositam sit, ignoramus.)

2. 3. *potior*] «rivalis meus, quem tu pluris faciebas.» Epod. 15, 13: *Non feret* (Flaccus) *assiduus potiori te dare noctes.* — *dabat*] in pr. orat. circumdabat.

4. *Persarum - rege*] Est veluti

proverbium. Hybrias in Scolio p. 877. Bergk: *Πάντες γόνυ πεπτηότες ἄμυν* — προσκυνεῖντί με δεσπόταν Καὶ μέγαν βασιλέα φωνέοντες.

5. 6. *alia - arsisit*] Dicitur ardere et aliquo et aliquem. Epod. 14, 9: *Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta.* Od. 4, 9, 13: *Non sola complexos arsit adulteri Crines.* Illud usitatius ac proinde huic simplicis simo carmini aptius. Firmant etiam potiores Codices. *Aliam* ortum est ex geminatione sequentis litterae. — *erat - post Chloën*] «posthabebatur Chloën.»

8. *Romana*] «Ego (libertina) clarior fui Ilia sive Rea Silvia, Romuli matre, regina illa sacerdote (Virg. Aen. 4, 273.) Romanarum nobilissima.» *Romana* pro ea, quae proprie *Albana* erat; sic etiam Ovidio Fast. 3, 9. est *Romana* sacerdos, ubi frustra Heinsius *Troiana*, Krebsius *regina*.

- Me nunc Thressa Chloë regit,
 Dulces docta modos et citharae sciens, 40
 Pro qua non metuam mori,
 Si parcent animae fata superstiti.
- Me torret face mutua
 Thurini Calais filius Ornyti,
 Pro quo bis patiar mori, 45
 Si parcent puero fata superstiti.
- Quid, si prisca redit Venus
 Diductosque iugo cogit aëneo,
 Si flava excutitur Chloë
 Reiectaeque patet ianua Lydiae? 20

9. 40. *Thressa Chloë*] Alii: *Me nunc Cressa Chloë*, durissimo sono propter litt. *c, c, ch.* — *modos*] μέλη. — *citharae sciens*] Od. 4, 45, 24: *sciens Pugnæ*.

42 - 44. *animae*] «vitae puellae amatissimae, quae mihi, precor, superstes sit.» — *face mutua*] «Ego amore in Calain incensa feror eiusque mutuam amorem experior.» — *Thurium*, oppidum Lucaniae, olim Sybaris, incolarum mollitiae notum. *Thurinus* opponitur *Thressae* illi v. 9. — *Calais*] Delegit nomina poetica et sonora: *Calais*, uti appellabatur Boreae filius, et *Ornytus*, Virg. Aen. 44, 677.

45 - 48. *bis patiar mori*] Eurip. Orest. 4446: Καὶ μὴν τόδ' ἔρως δις θανεῖν οὐ χάζομαι. Plato Apol. 30. C.: οὐδ' εἰ μέλλω πολὺ λάνης τεθνάναι. — *prisca*] Raro usu pro *pristino*, quocumque voc. illud cognatum est. «Nonne satius sit, si pristinus amor redeat nosque nunc discidio diiunctos nova con-

cordia velut firmissimo iugo copulet?» — *iugo - aëneo*] Cf. Od. 4, 33, 44: *iuga aënea*.

49. *excutitur*] «oneris instar de mente mea pellitur, adeo ut eius prorsus obliviscar.» Imago petita videtur ab equo vectorem excutiente, deiciente, nec de iugo accipiendum: qui enim uno iugo iuncti sunt tauri, alteram alter excutere nequit. Aliter interpretatur Bentleius ad Od. 3, 43, 9: «Si Chloë e domo eiicitur; ut Terent. Eun. 2, 3, 67: *Homo quatietur certe cum dono foras.*»

20. *Reiectaeque*] «Si *Lydiae* (dativ.), quam per aliquod tempus *reieci*, exclusi domo mea atque aspernatus sum, rursus patet ianua mea.» Nimirum eiusmodi *ἐραῖραι* ab amatoribus invitabantur in domos ac villas, Od. 2, 41, 24; etiam ultro eas interdum ad amatores venisse cuinam improbabile videbitur?

Quamquam sidere pulchrior

Ille est, tu levior cortice et improbo

Iracundior Hadria,

Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

CARMEN X.

Extremum Tanain si biberes, Lyce,

Saevo nupta viro, me tamen asperas

Porrectum ante fores obliocere incolis

Plorares Aquilonibus.

Audis quo strepitu ianua, quo nemus

5

24. *sidere pulchrior*] Iliad. 5, 404: Astyanax ἀλγυκιος ἀστέρι καλῶ.

22. 23. *levior cortice*] «subere».

Proverbii speciem habet, ut fere illud Cic. ad Att. 8, 15, 2: *consules - ipsi pluma aut folio facilius moventur*. — *improbo*] *lobend*.

Improbum apud poetas omne quod modum excedit. Od. 3, 24, 62: *improbae - divitiae*. Virg. Ge. 4, 446: *labor -- Improbis*. Ibid. 388: *cornix -- improba*. Ovid. Trist. 4, 44, 44: *Improba - hiems*, id est, «vehementissima procella».

H. 1. «nimios fluctus volvente, ac turbido» ut Od. 4, 33, 44: *Myrtale - fretis acrior*.

Hadriae. Cf. Od. 3, 27, 49. — *Iracundior*] Poeta de se Epp. 4, 20, 23: *Iracundi celerem, tamen ut placabilis essem*.

X. Est quodammodo παρακλανάεινον, non tamen iustum, quale apud Aristoph. Eccles. 960. adolescentis illud: *Αεῦρο δὴ δεῦρο δὴ, Καὶ σὺ μοι καταδραμοῦ*. Il

σα τὴν θύραν ἀνοίξον Τῆνδ' εἰ

δὲ μὴ, καταπεσὼν κείσομαι, nec sine ironia quadam iuncta minis se neuliquam semper Lyces fastum toleraturum esse. (Tempus autem, quo compositum sit, prorsus incertum est.)

1. 2. *Tanain*] «amnem illum Scythiae a Roma longissime remotam si biberes»; ut Od. 2, 20, 20: *Rhodanisque potor*; 4, 15, 24: *qui profundum Danubium bibunt*; «si vel Scythissa esses».

— *Saevo*] ἑποθετικῶς haec accipienda: «si inter Scythas habitares ibique, ut sunt illi, feroci nupta esses viro».

— *asperas*] «semper me excludentes».

Epod. 41, 22: *Limina dura*.

3. 4. *Porrectum*] «longe extentum humique stratum». Cfr. Epod. 40, 22. Sat. 2, 3, 112. — *Plorares*] «Misereris tamen me pati frigus Aquilonum, qui in Scythia veluti domicilium suum habent».

5. 6. *nemus*] viridarium (cuius genus nemus volgo silvam vocabant) in domus impluvio planta-

Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciēt nives
Puro numine Iuppiter?

Ingratam Veneri pone superbiam,
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrenus genuit parens.

10

O quamvis neque te munera nec preces

6. *situm* cđ et corr. bS, item (quattuor tamen exceptis) Codd. Pollerii.

tum. Epp. 4, 40, 22: *Nempe inter varias nutritur silva columnas*. Pseudotib. 3, 3, 45: *Et nemora in domibus sacros imitantia lucos*. Est igitur: «Quo strepitu silva domus tuae resonet propter ventos?» — *satum*] «consitum», longe praestat volgarī *situm*.

7. 8. *Ventis* ablat., non, ut nonnulli volunt, dativus. Cfr. Virg. Aen. 42, 722: *gemitu nemus omne remugil*. — Ad seqq. ex v. *audis* per zeugma elice: «sentis?» Huiusmodi zeugmatum illustre exemplum est Hom. Hymn. Apoll. 264: *εἰσορᾶσθαι Ἀρματὰ ἔ' εὐποίητα καὶ ὠκυπόδων πύργον ἱππῶν*. — *positas ut glaciēt nives*] «ut nix, quae caelo lapsa est superioribus diebus atque humum contegit, nunc caelo sudo et sereno in glaciem convertatur.» Serenis autem noctibus glacies facilius concreescere solet quam nubilosis. — *Puro numine Iuppiter*] Cum caelum ipsum *Iuppiter* dicatur (ut Od. 4, 1, 25: *manet sub Iove frigidus*. Od. 4, 22, 20. Epod. 43, 2.), dicere etiam poterat: «ut puro suo numine (nutu ac potentia) congeliet nives.»

9. *Ingratam*] Agathias Anth. Pal. I. p. 474: *Κέρως γὰρ τὰ μὲν ἄλλα παλινγοτός· ἐν δὲ τι καλὸν ἔλλαχεν, ἐχθαίρειν τὰς φοβούμενάς.*

10. *Ne currente cet.*] Construo: «ne retro currente rota etiam funis eat retro»; ita ut *retro* ad utrumque verbum pertineat: nam simpliciter *funem ire*, pro *retro ire* vix dicere poterat. Cum pondus quaecunque fune super rotam apto in altum attollitur, interdum accidit, ut rupto fune vel ex opifibus manibus elapso machinae manubrio, rota una cum fune retro agatur vi ponderis, quod in praecipit descendit; sic in puteum sitella aquae plena vel lapidis moles in solum decidit. Ita omnis labor frustra insumitur et saepe pondus illud, quod sursum tollebatur, comminuitur vel ipsa machina frangitur. Sententia igitur haec est: «ne et omnia opera a te insumpta in ludificandis amantibus in cassum suscipiatur et tu ipsa poenas superbiae tuae luas.»

11. 12. *Penelopen cet.*] «quae iure suo *difficilis*, aspera, erat procis eosque non sine contemptu a se remo-

Nec tinctus viola pallor amantium

Nec vir Pieria pellice saucius

45

Curvat, supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior aesculo

Nec Mauris animum mitior anguibus.

Non hoc semper erit liminis aut aquae

Caelestis patiens latus.

20

CARMEN XI.

Mercuri, — nam te docilis magistro

vebat. Tu vero tenui es orta loco, filia Etrusci alicuius advenae; » cuiusmodi homines inter alia quæsticuli genera exercebant haruspicinam clandestinam, hariolos agebant cet. Praeterea Etrusci propter vitæ molliem ac luxuriam famosi erant. Cfr. Athen. 12, 14. Originem dumtaxat Lyces extenuat, neque aliud inest probrum. Ceterum ita de ea loquitur, tanquam si diviti libertino nupta esset, maxime propter *nemus* illud v. 6.

14. *tinctus viola*] « colore violae, λευκοῖον lutei vel albi. » Achilles Tat. 3. p. 64. Iacobs: οὔτε τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἄνθος ἐστὶν ἀμέριμον, ἀλλ' ἔοικε τοῖς ἄρσι μαραινομένοις τοῖς. Egregie imitatus est Petrarca Son. I. 187: *Un pallor di viola e d'amor linto*. Tibull. 1, 8, 32: *Sed nimius luto corpora tingit amor*.

15. 16. *Pieria*] Macedonica. Dicitur est ut *Thessa*, *Cressa* ac similia de talium libertinarum patria, neque ideo, quod *Pieria* sedes est Musarum, cum aliis interpretandum est de musica huius *ἑταίρας* arte. — *saucius*] amore,

ut Virg. Aen. 4, 4. — *Curvat*] Sensus figurato h. l. forlasse unico: « ad misericordiam flectit, movet. » Nexus autem sententiarum hic est: « Quamquam *humani* nihil te ad amorem flectit, tamen veluti *dea* miserere, precor, amatoris tui supplicis. »

18-20. *Mauris* — *anguibus*] ut Od. 4, 22, 2: *Mauris iaculis*. — *Non semper*] « Itaque fiet, ut prae tædio aliquando te deseram. » — *hoc*] « meum ». Vid. ad Sat. 1, 9, 47. — *liminis*] nimis duri. — *aquae Caelestis*] « pluviae. » Epp. 2, 1, 435; *Caelesles implorat aquas*.

XI. Argumentum hoc est: In Lyden, puellam timidam et adversus amorem obfirmatam, oculos conciliens precatur Mercurium, ut sibi dulcissimos quosque modos concedat, quibus virgo tandem flectatur, recordatusque potentiam lyrae, quam ille pulsans etiam Tartari monstra placat damnatorumque umbras laboribus levat, subsistit in Dansidum poenis, quibus una illa, quae marito fida remansit, exempta est. Iam sperat fore ut Lyde hac perfecti amoris imagine tacta amanti aures praebeat;

Movit Amphion lapides canendo, —

Tuque testudo resonare septem

Callida nervis,

Nec loquax olim neque grata, nunc et

5

Divitum mensis et amica templis,

Dic modos, Lyde quibus obstinatas

Applicet aures,

Quae velut latis equa trima campis

Ludit exsultim metuitque tangi,

40

Nuptiarum expers et adhuc protervo

Cruda marito.

sed lyrica *φαντασία* veluti absorptus in hac desinit neque ad puellam denuo se convertit. (Vid. ad v. 52.) Lyde persona aequae ficta atque altera illa eiusdem nominis Od. 2, 41, 22. (A. u. c. 727.?)

4. 2. *Mercuri* cet.] «testudine tua cane modos, quibus Lyde amore tangatur. Nihil enim iis resistit.» — *nam*] «nam potes praestare, quod te precor.» Epod. 47, 45: *Et tu, potes nam, solve me dementia.* — *Movet*] Motus horum lapidum ad lyrae sonos expingit Philostr. Imagg. 4, 40: πάντες ἐπὶ τὴν ῥῆδην συνθέουσι καὶ ἀκούουσι καὶ γίνονται τεῖχος κτλ. — *Amphion*] Thebanae arcis conditor. Pausan. 9, 5, 8: Ὁ τὰ ξητὰ ἐς Εὐρώπην ποιήσας φησὶν Ἀμφίωνα χρήσασθαι λύρα πρῶτον Ἑρμοῦ διδάξαντος· πεποίηκε δὲ καὶ λίθων καὶ θηρίων ὅτι καὶ ταῦτα ᾄδων ἤγε. Μυρῷ δὲ Βυζαντία ποιήσασα ξητὰ καὶ ἐλεγεία Ἑρμῇ βωμὸν φησὶν ιδρύσασθαι πρῶτον Ἀμφίωνα καὶ ἐπὶ τούτῳ λύραν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν. Ars poet. 394.

3. 4. *Tuque testudo*] Sappho Bergk p. 643: Ἄγε δια χειλὺν λέγε, φωνάσσα δὲ γίνεο. — *resonare-Callida*] «quae scite resonas.» — *septem*] iam in Hom. Hymn. in Merc. 51: Ἐπὶ δὲ συμφῶνους οἶων ἐναντίοιστο χορδᾶς. Verum hanc inventionem sibi tribuit Terpander in Schneidew. Del. pag. 237. Bergk p. 537: Σοὶ δ' ἡμεῖς τετραγῆρην ἀποστέρξαντες αἰοῖδαν Ἑπαιτῶν φέρμεν γυμνοὺς κελαδήσομεν ὕμνους. — *nervis*] ablativus potius quam dativus. Utriusque constructionis exempla reperiuntur; dativus est Sal. 4, 4, 76.

5. *loquax*] h. l. in bonam partem, «canora», ut apud Graecos interdum *λάλος* et *λάλιος* idem quod *εὐλαλός*. — *olim*] «antequam chordis instructa esset.»

6. *mensis*] Odyss. ρ, 270: φέρμιγξ, — ἦν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίραν. Virg. Ge. 2, 404: *dis et mensis accepta secundis* — *Rhodia*. — *templis*] Dionysius Hal. 7. p. 4487. narrat *λύρας ἐπαχόρδους παρὰ*

Tu potes tigres comitesque silvas

Ducere et rivos celeres morari;

Cessit immanis tibi blandienti

45

Ianitor aulae,

Cerberus, quamvis furiale centum

Muniant angues caput eius atque

Spiritus teter saniesque manet

48. *caput exeatque* Bentleii dubia suspicio; *aestus atque* malebat Doering, *illi et usque* Io. von Gott Fröhlich. Ceterum vv. 17-20. subditicii videntur Eichstadio, Heinrichio, Buttmanno, Hermannio, Naekio, Webero, Hofman Peerlkampio, Meinekio, Regelio, Lübbero, aliis.

Ῥωμαίοις ἐν ἀπάσαις φυλάττεσθαι ταῖς ἀρχαῖαις θυηπολαίαις.

9. *latis*] «Ubi amplum fugae est spatium.» — *equa trima*] Frequens imago. Theogn. 237. puella de semet ipsa: Ἴππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀεθλήη κτλ. Aristoph. Lysistr. 4308. Laecinae: ἤτε πῶλοι δ' αἱ πόροι Παρ τὸν Εὐρώταν Ἀμύλλοντι πυνὰ ποδοῖν Ἀγρονόοι.

40. *exsullim*] ἀπαξ λεγόμενον nec tamen, ut opinor, factum ab Horatio; eadem analogia atque *lo-lutim*, *strictim*, *carptim*, *punctim*, *caesim* cet.

41. 42. *Nuptiarum expers*] «Etiam nunc immatura cupido equo, tangi non volt.» — *tangi*] de feminis, ut Graeci πρᾶναι, θιγγάνειν, ἀδν-τος. — *Cruda* autem ut de fructibus, «nondum matura.»

43-46. *Tigres comitesque*] «Ducis tigres comites et silvas comites.» H. l. zeugmate, ut alii volunt: *tu potes tigres domare comitesque silvas ducere*, opus non est. Cf. Od. 4, 42, 7. — *Cessit* cet.] Significat Orpheum Eurydicen suam ex Orco re-

petentem. — *immanis*] Cum Cerberus satis definiatur strophæ sequente, v. *immanis* (vastae) refero ad v. *aulae*, quod v. necessario requirit ἐπίδοτον; quæ enim *aula* tandem erit, si iungas *immanis ianitor Cerberus*? ut est sane apud Virg. Aen. 6, 448: *Cerberus* — *adverso recubans immanis in antro*. *Immanis* autem *aula* dicitur ut *antrum*, *barathrum immane*, *praeda immanis*. Cfr. Silius Ital. 2, 552: *insomnis lacrimosae ianitor aulae*. — *blandienti*] Cf. Od. 4, 24, 43.

47. 48. *furiale*] «simile capiti Furiarum, quæ ipsae quoque pro capillis habent serpentes.» «Sic *furialis incensus* de tali, quasi Furiae se inferre solent, apud Liv. 7, 47.» Doer. — *angues*] Cerberum ἐχιδναῖον δακτύλον propterea vocat Callimach. Fr. 464. De Cerbero cfr. Hesiod. Theog. 769.

49. 20. *Spiritus teter*] «Quamvis foedus spiritus (halitus foetidus) et sanies (Gäster) ex eius ore exeat, ut heroas intraturos repellat, umbras effugium quærentes iatro

Ore trilingui.

20

Quin et Ixion Tityosque voltu
Risit invito, stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum poenas et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

25

agat.» *Saniem istam tabum vocat Seneca Herc. fur. 787: sordidum tabo caput Lambunt colubrae.* — V. *manet* per solitum zeugma refertur etiam ad v. *spiritus teter*, qui proprie «prorumpit, emittitur.» — *Ore trilingui*] ut Od. 2, 49, 34., ubi vide. Est: «de tribus linguis triplicis oris.» Cfr. Virg. Aen. 6, 417: *Cerberus haec ingens latratu regna trifauci Personat*, id est, «latratu tribus ex capitibus prolato»; sicque Silius 2, 551: *formaque trifauci Personat insonnis lacrimosae ianitor aulae.* — Minus gratiae nostro certe sensu imagines illae v. 49. et pron. *eius*, quo solent abstinere epici et melici (cfr. tamen Od. 4, 8, 48.), in causa fuerunt, cur recentiorum complures hanc strophē Horatio abiudicarent, quorum severa iudicia omnium optime exposuit Lübkerus, etsi ne hic quidem de huius loci *νοθεία* mihi persuasit. Videlicet poeta non sine certo consilio immorari aliquantum voluit saevis Orci terribilibus, et totius strophae sententia, quam mira arte calumniati sunt, et simplicissima et per se claris-

sima est: «Quamvis Cerberus horribile ac furiosum sit monstrum acerrimusque Orci custos, tamen ipse quoque cessit blandis lyrae sonis.»

21. *Ixion Tityosque*] Pind. Pyth. 2, 21: *Ἰξίωνα* — *ἐν πτερόεντι τροχῷ Παντὰ κυλινδόμενον.* Seneca Herc. fur. 752: *Rapitur volucris tortus Ixion rota.* v. 758: *Præbet volucris Tityos aeternas dapes.* Cfr. Od. 2, 44, 8. et 3, 4, 77. Tibull. 4, 3, 73., ad totum locum Od. 2, 43, 37.

22. *urna*] id est, «urnae singularum»; nam qui de dolio interpretantur, falsi sunt.

23. *Danai puellas*] Danaum narrant filios Aegypti (fratris) metuentem cum quinquaginta filiabus Argos, quae antiqua patria erat, confugisse. Ibi regno potitum Aegyptiatis, qui ea causa Argos venerant, despondisse quidem filias, sed his clam mandavisse, ut prima nocte sponso interimerent: quod fecisse omnes praeter Hypermnestram, quae, cum Lynceo sponso suo percisset, in vincula coniecta, sed postea tamen in matrimonium data est Lynceo.

Quae manent culpas etiam sub Oreo.

Impiae, — nam quid potuere maius? — 30

Impiae sponso potuere duro

Perdere ferro!

Una de multis face nuptiali

Digna periurum fuit in parentem

Splendide mendax et in omne virgo 35

Nobilis aevum,

30. *Impiae nam, quid distinguit M.*

25. *Audiat Lyde*] «Nimis una excepta saevae fuerunt in sponso; tu potius imitare benignae Hypermnestrae nobile fidei ac veri amoris exemplum!» — *notas*] partim a multis poetis tractatas iam inde a Danaide cyclica memorata in Tabula Borgiana, partim saepe a statuariis expressas.

26-28. *inane lymphae*] eadem constructione, qua dicitur *plenum aquae*. (Cicero de Orat. 1, 9, 37: *Omnia nonne plena consiliorum, inania verborum videmus?*) *Inane* autem, quia in imo fundo pertusum est ideoque aqua semper perit, ita perfluit, ut inutiliter pereat novaeque semper aqua, etsi aequo incassum, infundenda sit. Lucret. 1, 244: *Postremo pereunt imbres*. — *Seraque fata*] «poenas fatales, quae eis post mortem tandem impositae sunt.»

29-34. *manent*] «expectant.» — *Impiae*] Virgula post part. *nam* posita nonnulli construunt: *Nam impiae, (quid potuere maius? id est: «nullum maius profecto scelus committere potuerunt») impiae* cet. Mihi

significentior simul atque simplicior videtur altera ratio: *Impiae (nam quid potuere maius?)* cet., id est: «et sane impietatis reae dici debent; quod enim maius scelus patrare potuerunt?» — *potuere*] «sustinuerunt, impetrarunt ab animo suo hoc facinus facere.»

33. *Una de multis*] Aeschyl. Prom. 865: *Μίαν δὲ παίδων ἡμερος θέλει τὸ μὴ Κτεῖναι σύνευνον, ἀλλ' ἀπαμβλυνθήσεται Γνώμην· δυοῖν δὲ θάτερον βουλήσεται, Κλέειν ἀνάγκη μᾶλλον ἢ μισαιφρόνος· Αὐτὴ κατ' Ἄργος βασιλικὸν τέλει γένος.* (Ad usum praepositionis de cfr. Cic. pro Mil. 24: *se gladio percussum esse ab uno de illis.*)

34. 35. *periurum*] quia filiabus in generorum perniciem desponsis decipit Aegyptiadas. — *Splendide mendax*] «magna cum laude.» Antigone de se ipsa (Sophocles. Antig. 74.): *ὅσα πανοργήσασα.* Eurip. Helen. 1633: *καλὴν γε προδοσίαν δίκαια δοῦν.* Sic Cic. pro Mil. 27. *mentiri glorioso*, Tacit. Hist. 4, 50. *egregium mendacium*, Sen. Ep. 95. *gloriosum scelus* dixit.

Surge, quae dixit iuveni marito,
 Surge, ne longus tibi somnus, unde
 Non times, detur; socerum et scelestas
 Falle sorores,

40

Quae velut nactae vitulos leaenae
 Singulos eheu lacerant: ego illis
 Mollior nec te feriam neque intra
 Clausura tenebo.

Me pater saevis oneret catenis,
 Quod viro clemens misero peperci;
 Me vel extremos Numidarum in agros
 Classe releget.

45

37. Surge] Ovid. Her. 14, 73: Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus: Nox tibi, ni properas, ista perennis erit. — marito] Apollod. 2, 1, 5: αὕτη Λυγκία διέσωσε παρθένον αὐτὴν ἰνυλάξαντα. Contra Schol. Eurip. ad Hec. 869: ἐφείσατο τοῦ Λυγκίως ἀπὸ τῆς μίξεως διάδωσιν ἐσχηννία πρὸς αὐτόν. Atque hoc potius inest in vv. Aeschyl. 1. 1. et Horatii.

40 - 44. Falle] «λάθε, decipe fugiendo.» SCHOL. — Quae velut] Loquitur Hypermnestra, quasi per euntium gemitus audiret, ut scribit ipsa apud Ovid. Her. 14, 35: Circum me gemitus morientium audire videbar. — vitulos] Eurip. Iphig. Taur. 296. de Oreste: ὁ δὲ χειρὶ σπάσας ξίφος Μόσχονος ὀρούσας ἐς μέσας λέων ὄπως. — Singulos] «suum quaque maritum thalamo inclusum.» — intra claustra] thalami, «nec clausum tenebo ab alio aliquo necandum.»

45. Me pater] Pausan. 2, 49, 6:

(τὴν Περμηνίστραν) ἐπήγαγεν ὁ Δαναὸς εἰς δικαστήριον, τοῦ τε Λυγκίως οὐκ ἀκινδυνον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἡγοῦμενος, καὶ ὅτι τοῦ τολμήματος οὐ μετασχοῦσα ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῷ βουλευσάντι τὸ ὄνειδος ἡύξησε. κριθεῖσα δὲ ἐν τοῖς Ἀργείοις ἀποφενῦγε τε καὶ Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷδε ἀνέθηκεν ἱερὸν. Veneris enim interven- tu apud Aeschylum in Danaidibus absoluta erat.

47 - 50. extremos] Occidentem versus. — Numidarum] utpote quam maxime ferorum. Eurip. Helen. 404: Λιβύης τ' ἐρήμονας ἀξένους τ' ἐπιδρομάς. — Classe] pro una navi. — I, pedes] «Sive terra sive mari iter facere voles, propera.» Cfr. Epod. 16, 24.

51. nostri] Falso nonnulli interpretati sunt: «utriusque nostrum», cum sit: «mei», ut Od. 3, 27, 14: Et memor nostri, Galatea, vivas.

52. Scalpe] Gratiar sonus firmatur ab antiquissimo meo Cod. B.:

I, pedes quo te rapiunt et auræ,
 Dum favet nox et Venus, i secundo
 Omine et nostri memorem sepulcro
 Scalpe querelam.

50

CARMEN XII.

Miserarum est neque amorī dare ludum neque dulci
 Mala vino lavere, aut exanimari metuentes
 Patruae verbera linguae.

52. *Sculpe* Scd, LF. (*Scalpe* BbT, Codd. Bland., septem Pottierii et Grammat. Eichf. p. 427.)

minus utique gratum est *ul* - ul illud in lect. *sepulcro Scalpe*; quae quidem formae ubique confunduntur. Ceterum comparant *γλάρος* et *γλύφω*. — *querelam*] «titulum sepulcralem in cenotaphio, mei amoris monumentum.» Desinit autem in *φαντασία* poetica, neque ad Lyden reverlitur, ut alibi inter-dum sententiam in exordio propositam sub finem resumit. Cfr. Od. 4, 7. et 3, 27.

XII. Imitatio videtur carminis Alcaeī, cuius primum v. servavit Hephaestio pag. 67. Gaisf. (Alc. p. 585. Bergk): *Ἔμε δέλλαν, ἔμε παισὶν κακοτάτων πεδέχουσαν*. Multa huius metri carmina ille composuerat; in uno propter difficultatem talia lingua Latina rite elaborandi Horatius substituit. Ex versu illo *Ἔμε κτλ.* colligimus hanc quoque esse Neobules *μονολογίαν*, non ironicam Horatii ad puellam allocutionem, ut plerique interpretes volunt. Neque vero obstant vv.

Tibi qualum cel., nam in *μονολογίαις* etiam Latini utuntur haud raro persona secunda. Plaut. Epidic. 4, 2, 58., ubi ad se ipsum Epidicus: *Epidice, vido, quid agas! Ita res subito haec obiectast tibi*. Terent. Phorm. 3, 4, 4: *Enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus*. Apud Eurip. El. 112. Electra semet ipsa alloquens: *Σύντείν', ὦρα, ποδὸς ὀρμάν' Ἄλ' ἔμβα ἔμβα κατακλαίονσα*. Conf. Od. 3, 27, 57. (Tempus, quo hoc carmen compositum est, definiri nequit. Nonnulli referunt ad a. u. c. 725.)

1. *Miserarum est*] «Miserrima est conditio puellarum, quibus concessum non est amorī indulgere.» — *amori dare ludum*] «amoribus suis liberum ludendi spatium concedere, libere iis frui.» Cic. pro Caelio 42: *datur concessu omnium huic aliquis ludus aetati*.

2. 3. *Mala vino lavere*] «vino tristitiam eluere, abigere.» — *aut exanimari*] «aut, si hoc vel illud

Tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
Operosaeque Minervae studium aufert, Neobule,
Liparaci nitor Hebri,

5

Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
Neque segni pede victus;

Catus idem per apertum fugientes agitato

10

tentemus, statim metu percelli, summo angore affici, ubi severior etiam patre patruus nos increpat.» Sat. 2, 3, 88: *ne sis patruus mihi*. Manil. 5, 454: *Tutorisve supercilium patruus rigorem*. Cic. pro Caelio 11: *Qui in reliqua vita milis esset, -- fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor, magister, -- verbera* Q. Cicero ad Fam. 16, 26: *Verberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio*. Sic ἐπιπλήσσειν, ἐπικόπτειν, ἐπιρρίπτειν, obiurgare.

4. *qualum*] «calathum, metonymice pro lanificio.» SCHOE. Sappho p. 619. Bergk: *Γλύξεια μάτερ, οὔτοι δέναιμα κρέην τὸν ἴστον, πόθῳ δάμεισα παῖδος βραδύναν δι' Ἀφροδίταν*. Lanificium autem apud Romanos semper laudi fuit virginibus ac matronis. — *puer ales*] Cupido. *Ales* pro «alatus» est iam apud Tragicum (Cic. de Inv. 4, 49.): *Angues ingentes alites*.

5. 6. *Operosae*] Ἐργάνης. — *Neobule*] nomen sonorum ex Archilochi carminibus desumptum p. 481. Bergk: *Εἰ γὰρ ὦν ἐμοὶ γένοντο χεῖρα Νεοβούλης διγέειν πτλ.* — *Liparaci - Hebri*] Sicut Od. 3, 7, 23. *Enipeus*, fluminis noti nomen tribuitur huiusmodi personae

amtoriae, superaddito patris nomine, ut *Xanthias Phoeus*, *Thurius Calais*, id quod confert ad certam aliquam personam lectoris menti demonstrandam. — *Lipara*, maxima insularum Aeoliarum inter Italiam et Siciliam. — *nitor*] «decor, pulcherrima forma.» Nexus sententiarum hic est: «Hebrus mihi aufert omne aliud studium, simulatque eum video vel videre mihi videor natantem, equitantem, venantem.»

7-9. *unctos*] Ante natationem et balnea oleo ungebantur. Ovid. Trist. 3, 12, 24: *Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuventus, Defessos artus Virgine tinguit aqua*. — *Tiberinis*] Cic. pro Caelio 43: *Habes (Clodia) hortos ad Tiberim ac diligenter eo loco parasti, quo omnis iuventus natandi causa venit*. — «Allo tempore equitat melius Bellerophonte, cui caelum campus fuerat, terraeque fretumque Sub pedibus; non ulla tulit vestigia cursus. Manil. 5, 99.» — *neque pugno*] Pugilatio et cursus exercitationes fuisse videntur iuvenum Graecorum in Urbe degentium, qualis fingitur esse Hebrus, atque oppidanorum (Sueton. Octav. cap. 43.) magis quam adolescentium Romanorum nobilium. — *pugno*

Grege cervos iaculari et celer alto latitantem
Fruticeto excipere aprum.

CARMEN XIII.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,

11. alto BbT, Pott. quattuor, Ct: arto Sc, Bland. antiq., LFM.
(arto superscr. «vel alto» d, Ut nos, J.) — XIII. 1. Blandusiae b, L.
(Ut nos, BSTcd.)

Neque segni pede victus] βαρχυλογία
Pro: «nunquam ab alio victus pro-
pter pugnatos minus robustos pe-
desve tardiores.»

10-12. *Catus*] «callens, peritus
venandi.» — *celer* — *excipere*] Graeca
constructione, ut Od. 4, 45, 48:
celerem sequi Aiacem. — *apertum*] *neutr.*
substantive pro «apertum
campum.» — *agitato*] «excitato a
canibus.» — *alto*] Hanc lectionem
praetuli maxime cum propter Co-
dicum antiquissimorum summam
auctoritatem, tum propter ana-
logiam Iliad. ε, 455: βαθείης -
ἄλγης, Iliad. λ, 445: βαθείης - ξυ-
λόχοιο, Lucret. 5, 44: silvae pro-
fundae, Virg. Ge. 2, 394: saltusque
profundi, Aen. 6, 479: stabula alta
ferarum, 7, 95: alto — luto. Arto
quidem esset «spisso, denso», ut
Odys. τ, 439: ἐν λόχῳ πυκνῇ
κατέκλιτο μέγας οἶς. Senec. Oe-
dip. 277: artis obsitum duntis iter.
Hoc autem loco ab iis profecto est
interpolatio, qui altus profunditatis
etiam, non solum excelsitatis, no-
tionem includere ignorarent. —
excipere] Verbum venatorum, ut
δέχεσθαι, ubi venabulo sistitur
fera e lustris proruens atque con-
fiscitur. Seneca de Ira 4, 44: An
tu putas venatorem irasci feris,

vel cum et fugientes persequitur et
venientes excipit? quam ad rem
celeritate in primis opus est. Idem
de Provid. 5: Nobis (ut hic puellae)
interdum voluptati est, si adolescens
constantis animi feram venabulo
excipit.

XIII. Praeclusurus sacrificio se-
quente die offerendo laudat amo-
nissimum fontem Bandusium. —
Bandusiam sitam fuisse VI. millia
passuum a Venusia compertum ha-
bemus ex mediae aetatis docu-
mentis (anni 1103.) apud Fcam,
in quibus iungitur partim cum
Bantio et Acheruntia (Od. 3, 4, 45.),
partim sic designatur: IN BAN-
DYSINO FONTE APUD VENUSIAM. Ban-
dusiae fons auctore Lombardio in
Mem. Instit. archeol. 1834. p. 224.
est, qui nunc appellatur Sambuco.
Illud autem parum probabile est,
iam antiquitus duas fuisse Bandu-
sias, unam prope Venusiam, alte-
ram in Sabinis, ut volt Acron:
«Bandusia Sabinensis regio est, in
qua Horatii ager fuit.»

1. 2. vitro] ut nos dicimus «cry-
stallo». Vitream fuciat undam dixit
Virg. Aen. 7, 759. — *digne mero*] *«quod cras tibi libetur.»* Longus
4, 32: ἐξέρασε δὲ καὶ τὴν πηγὴν

Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et proelia destinat;
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigis amabile
Fessis vomere tauris
Praebes et pecori vago.

5

10

οἶνω. — non sine floribus] Varro LL. 6, 22: *Fontanilibus in fontes coronas iaciebant et puteos coronabant.* Duae igitur res sunt, «vini libatio et florum sparsio in fontem.»

4. frons turgida] «cuius cornua iam in eo sunt, ut per pellem penetrent et enascantur.» — *destinat*] ut Od. 3, 22, 7. *meditari.* «Mature autem (anniculi) haedi et venerem appetere et propter eam pugnare consueverunt.» Scaol. — Male alii iungunt *destinat frustra*, quo perit poetica loci virtus, quam habet acerbum illud ἐπιπρόνυμα. Et sic prorsus Od. 3, 7, 24: *Pallae historias movet: Frustra.* Sat. 2, 4, 24: *miscibat mella Falerno: Mondose.* Lucret. 4, 1103: *inspirant pressantes dentibus ora: Nequidquam.* — *inficiet* [tibi] — rivos] «wird färbenn». Sic iam apud Homerum Iliad, ψ, 444 seqq.: *Σπέρχει, ἄλλως σοὶ γε πατὴρ ἤρῃσατο Πηλεΐδης — Πεντήζοντα δ' ἔνορχα παρ' αὐτόθι μὲν ἱερῆσαι* *Ἐς πηγὰς καλ.*

9. 40. *atrox*] «ferventissima.» *Hora* autem totum spatium dierum canicularium. Sic Epp. 4, 46, 46: *Septembribus horis.* — *Nescit tangere*] «quia Caniculae ictus a te excludunt ilices.»

43. 44. *Fies* — *fontium*] Graeca constructione. Strabo 8. pag. 573: *Ἐρμιόνη-ἔστι τῶν οὐκ ἀσήμεων πόλεων.* — *tu quoque*] «ut alii fontes aliis a poetis celebrati, Arethusa, Castalia, Dircē, Pirene, ceteri.» — *dicente*] «praedicante.» — *ilicem*] collective pro plurali, ut plerique de silva interpretantur Propert. 3, 3, 13: *Cum me Castalia speculans ex arbore Phoebus* Sic ait cet.

45. 46. *Saxis*] «antro, ex quo fons oritur, ilicibus tecto.» — *unde*] «ex quibus.» Cf. ad Od. 4, 42, 47. 4, 28, 28. 2, 42, 7. — *loquaces*] Recte Bentleius construxit: *unde lymphae tuae destilant, loquaces*, id est, «loquaciter, grato cum murmure», ut Ovid. Fast. 2, 316: *Garrulus in primo limine rivus erat.*

Fies nobilium tu quoque fontium,
 Me dicente cavis impositam ilicem
 Saxi, unde loquaces
 Lymphae desiliunt tuae.

45

CARMEN XIV.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
 Morte venalem petiisse laurum
 Caesar Hispana repetit penates
 Victor ab ora.

Minus apte alii: *loquaces tuae lymphae desiliunt*. Lectio autem Codd. aliq. (non meorum) *Nymphae* prope ridiculam praebet imaginem Nympharum sine ulla prorsus intermissione per saxa desilientium. Festive Bentleius: «Nymphae cum semel ex antro desiluerint, quid tum?»

XIV. «Quemadmodum Hercules summa cum fortitudine mortem spernens devictis monstris sempiternam gloriam sibi peperit, eodem animo usum Augustum non sine gravi periculo expeditionem in Cantabros suscepisse, libenter, o Romani, agnoveramus; nunc victor rediit (a. u. c. 729. exeunte vel 730. ineunte.)»

4. V. modo relativa, quam dicunt, ratione accipiendum est, «cum susciperet expeditionem et dum ea occupatus erat, usquedum de proximo eius reditu certi essemus.» Breve est id tempus, quoniam praeter expectationem nunc transit. — *dictus*] «Quem paullo ante omnes dicebant in difficillimam ac pe-

riculorum plenam profectum esse expeditionem, ut facere solebat Hercules.» — *o plebs*] significatione, ut ita dicam, nobili, ut est formula apud Cic. pro Mur. 4: *populo plebique Romanae*. Eademque formula est Verr. 5, 44, 36., in Augusti testamento Tacit. Ann. 4, 8., Plin. Paneg. 32. Hinc poetae solo v. *plebs* pro populo uti poterant, ut hic Horatius et Virg. Ge. 2, 309: *Per cuneos — plebisque patrumque*.

2. *Morte venalis* est *laurus* sive triumphus, quatenus, qui hunc appetit, mortis periculum forti animo facere debet. Contrario modo, significatione eadem, Virg. Aen. 9, 205: *Est hic, est animus luets contemptor et istum Qui vita bene erodat emi, quo lendis, honorem*. Quintil. 9, 5: *Emit morte immortalitatem*.

3. *Caesar Hispana* cet.] Comparatio sistenda intra limitem supra indicatum; nequitiam vero cum aliis sic extendenda: aut Hercules Gerione interempto ex Hispania in Italiam venerat, ita Caesar quoque

Unico gaudens mulier marito
 Prodeat iustis operata sacris,
 Et soror clari ducis et decoraē
 Supplice vitta

5

Virginum matres iuvenumque nuper
 Sospitum. Vos, o pueri et puellae
 Iam virum expertae, male ominatis

40

6. *iustis*] *castis* Bentleius coni. — *sacris*] *divis* StD, LCI EJ. (Ut nos, Bbc, Bland. duo, Pott. quattuor, Bentl.) — 44. *nominatis* B, pr. Te, corr. b, «dimidia pars Codicum» Bentleii, L, *hominatis*, i. e. *ominatis* corr. c, quod firmat Bland. antiquiss., *inominatis* Bentl. coni.

illinc nunc venit, Penatibus suis redditus.»

5. *Unico*] Fuere qui hoc interpretarentur de omnibus feminis pudicis, cum ad Liviam Augusti ad supplicationem celebrandam e Palatio prodeuntem unice referendum esse demonstraret Octaviae sororis et postea omnium matronarum mentio. Deinde *unico gaudens mulier marito* est (quae quidem virtus tunc singularis erat): «marito proprio gaudens»; mulier igitur pudica ac propter ipsam castimoniam digna, quae votum pro reddito mariti solvat *sacris iustis*, legitimis, *rile inilis et curalis*, ut ait Livius 4, 34. Suet. Octav. 62: *Livia dilexit et probavit unice ac perseveranter*. Livia ipsa apud Dionem Cass. 58, 2. ἀκριβῶς σωφρονοῦσα se dicit! — *operata*] significatione praesentis, «prodeat et operetur sacris.» Sic Virg. Ge. 4, 339: *Sacra refer Cereri laetis operatus* (sacrificans) in herbis. Propert. 2, 33, 2: *Cynthia iam noctes est operata decem*, id est, «rebus divinis operam dedit», ut dicit Cic. de Legg. 2, 44, 26.

8. *Supplice vitta*] quas in capite gestabant matronae omnes, quo a libertinis distinguerentur (Tib. 4, 6, 67: *Sit modo casta doce, quamvis non vitta ligatos Impediat crines nec stola longa pedes.*), partim in sacris faciendis. Virg. Aen. 4, 637: *tuque ipsa pia tege tempora vitta.*

9. 40. *matres*] Liviae igitur et Octaviae in re divina facienda assistent ceterae matronae nobiles Romanae, matres eorum iuvenum, qui e bello Cantabrico salvi redierant, mulieres igitur aetate iam fere quadragenariae. — *Sospitum*] Horatius suo iure tamquam poeta totum exercitum «Augusto victore» *sospitem* redisse dicit. — *Vos cet.*] «Tum cum prodibit Livia et Octavia, vos parcite cet.» — *Pueri* iidem sunt atque *iuvēnes*, *puellae* eadem ac *virgines*. Hoc igitur dicit: «*Vos iuvenos* (ex Latina consuetudine vel usque ad aetatis annum XX. et amplius *pueri*) et *virgines* (vel *puellae*) ante Cantabricam expeditionem illis nuptae, *male ominatis parcite verbis*, quod quidem monitum apte dat iuniori aetati, de matronarum

Parcite verbis.

Hic dies vere mihi festus atras
 Eximet curas; ego nec tumultum
 Nec mori per vim metuam tenente
 Caesare terras.

15

I, pete unguentum, puer, et coronas
 Et cadum Marsi memorem duelli,
 Spartacum si qua potuit vagantem

44. *Exiget* B solus inter meos.

cautione securus. Notissimum est vocc. et virginis et puellae de recens nuptis haud raro usurpari. Od. 2, 8, 22: *nuper Virgines nuptae*. 3, 22, 2: *laborantes utero puellas*. Virg. Ge. 4, 458. Eurydice, Orphei coniux, *moritura puella*.

44. *male ominatis* P. v.] «ἐὐφρημέστε.» Od. 3, 4, 2: *Favete linguis*. — In hiatu eo minus offendimus, quod duo illa vocabula unam continent notionem, ut *male dicere*, *bene dicere*, quae item divise scribuntur. Qui supervacaneo hiatu metu praeferunt *male nominatis*, comparant *δυσώνυμα*, etsi destituuntur exemplis. Sed *nominatis* non est nisi imperitii alicuius Grammatici per-versa et misera interpolatio.

43-46. *Hic dies*] iam, ut decet lyricum poetam, a publica laetitia ad suam transit, ut fecit Od. 4, 37. 4, 2, 45. Epod. 9, 4. — *atras*] Vid. ad Od. 3, 4, 40. — *Eximet*] Quod Cod. antiquiss. B exhibet *exiget*, valde memorabile ac fortasse verum est. Sic Od. 4, 45, pro *exiget otium* olim legebatur *eximet otium*. — *tumultum*] quemadmodum nominabant bella Italica et Gallica. Cic.

Philipp. 8, 4: *Quid est — aliud tumultus nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriaur?* Hic poetice pro bello intestino positum videtur. Horatius certe tunc ad externum profectus non esset. — *Vis* autem significat «tumultum, bellum» sive intestinum sive externum, a Gallis fortasse rebellibus motum. Hoc vero his vv. tecte significat: «Hic dies reditus Augusti sospitis, quem ego ex animi sententia et amo et veneror, vere mihi festus erit, quia omnes mihi curas eximet, ne intestinae contentiones rursus oriantur, ut factum est post C. Iulii Caesaris interitum.» — *tenente*] Od. 4, 45, 47: *Custode rerum Caesare*.

48. *Marsi memorem duelli*] «conditum bello Marsico s. sociali a. u. c. 663-665., iam prope septuagenarium, si qua ratione eiusmodi *testa* (cadus) superstes fuit bello Spartacio sive servili a. 684-683. illasque catervas *sefellit*, latuit.»

49. *si qua*] Non recte iungunt nonnulli *si qua testa*, cum nominat. *qua* ubique corripitur; sed est ablat. adverbialiter positus, «si qua via, sicubi,» ut Virg. Aen.

Fallere testa.

20

Dic et argutae properet Neaerae
Murrheum nodo cohibere crinem;
Si per invisum mora ianitorem
Fiet, abito.

Lenit albescent animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae;
Non ego hoc ferrem calidus iuventa
Consule Planco.

25

22. *Murrheum* Iahnus: *Murreum* BbSTc, Bentl., M, *Myrrheum* LCtF. — *cohibente* Bentl. coni., in quam inciderat iam Muretus ad Tibull. 3, 4, 28.

4, 48: Si qua fata sinant. — *vagantem*] ex Campania usque ad Martinam, inde rursus in Italiam inferiorem, donec in peninsula Rhegiorum a M. Crasso caesus est.

24. Dic] Hoc igitur die *vere festo*, ut laetitiam cumlaret, solus cum sola esse volebat, quemadmodum Od. 2, 44, 24. alia psaltria simili consilio arcessitur ad convivium cum Quinctio celebrandum. Facete vero deinde significat etiam sine amica diem illum sibi fore laetissimum. — *argutae*] «canorae psaltriae.» Epp. 2, 2, 90: *argutos* — *poetas*. Virg. Ecl. 9, 36: *argutos inter strepere anser olores*.

22. *Murrheum*] «per se aequè bene olentem ac si myrrhino unguento esset delibutus.» De colore «inter flavum et nigrum» (id est, fusco) interpretantur Scholiastae. Qui hoc praeferunt, appellant Propertii 3, 40, 22: *Et crocino nares murrheus ungit onyx*. — *cohibere*] Muretus, Bentl., Cuningh. *cohibente* ideo prae-

tulerunt, quia v. *properet* acceperunt pro «propere veniat», ut Od. 2, 44, 23: *maturet*; verum in eo ipso, quod illa *properet cohibere*, inest sententia: «nodo simpliciter religato (Od. 2, 44, 23.) exeat domo statimque ad me veniat.»

23-25. Si per cet.] «Si molestus ille ianitor, qui saepe, dum alii amatores apud eam sunt vel cum deliciis ipsa facit, ut cupidinem meum excitet, me excludit, nunc quoque te non admittet, noli id nimium curare, sed ad me illico redi; nam et sine Neaera, ubi mecum esse recusavit, festum ac laetum diem celebrabo: capillus enim *praecanus* (Epp. 4, 7, 26.), aetas iam provector (quadragenaria), mitigat animi affectiones nimis turbidas.» — *Ianitor* autem est servus ipsius libertinae inuptae, qui huius iussa, pro talium feminarum quotidiano lubitu saepe volubilia atque sibi repugnantia, illico exsequi debet.

CARMEN XV.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae
Famosisque laboribus:
Maturo propior desine funeri

Inter ludere virgines

5

Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoën satis,
Et te, Chlorig, decet: filia rectius

Expugnat iuvenum domos,

XV. 2. *[fige]* pone bT, unus Cruquii, tres Pottierii. (non BSc.)

27. *Non ego hoc ferrem*] «Si eiusmodi *ἐρατά* mecum potare aspernata esset consule L. Munatio Planco cum M. Aemilio Lepido II. a. u. c. 742., cum XXII. annos natus eram, non ferrem, sed eius fores expugnarem.»

XV. Moecham vetulam etiam propter eius inopiam iocose traducit. Ut tempus compositionis (quod volunt esse alii a. 732., alii 733.), sic ignoramus, utrum Chloris et Pholoë personae sint fictae, an re vera Chloris, antequam nuberet homini tenui, quem Ibycum nominat, poëtam, ultionis haud oblitum, aliquando acriter offenderit.

4. *pauperis*] Propter mariti quoque paupertatem, non solum propter aetatem modestior tandem fiat suadet.

2-4. *nequitiae*] «effusae libidini.»

— *Figere modum* pro «constituere, ponere.» dixit etiam Cic. Parad. 3,

2. (*Pone* Codd. alii. est e gloss.) — *laboribus*] «meretriciis artibus tibi

ipsi paullatim senescenti molestis et ab omnibus iam mala fama notatis.» — *Maturo*] «iamiam tibi instanti.»

5-7. *ludere*] «lascivire.» Publius Syrus 49: *Anus cum ludit, morti delicias facit.* — *Et stellis*] «Dum tu filiam comitata te immisces puellis aetate florentibus, earum nitorem ita obscurare soles, ut ne in illis quidem contemplandis libenter immoremur.» — *Pholoën*] «Non, si quid filiam tuam decet, idem propterea in te quoque placere potest.» Acerbe matri anui filiam formosam opponit. Eodem autem *Pholoës* nomine utitur Od. 4, 33, 7. Od. 2, 5, 47.

9. *Expugnat*] Proprie intelligo de meretricum petulantium comissionibus ioci causa ad adolescentium fores ita ductis, ut alias hi solebant amicarum ianuas effringere. Alii *figurate*: «Mulieris forma telorum instar viros etiam fortissimos sauciat atque labefactat.» Sed

Pulso Thyias uti concita tympano.
 Illam cogit amor Nothi
 Lascivae similem ludere capreae:
 Te lanae prope nobilem
 Tonsae Luceriam, non citharae decent
 Nec flos purpureus rosae
 Nec poti vetulam faece tenus cadi.

40

45

CARMEN XVI.

Inclusam Danaën turris aënea

46. *vetula* BbStc, duo Cruquii, septem Pottierii.

illud longe efficacius et ad illius temporis mores accommodatius. Seneca Praef. ad Nat. Quaest. 4: *Crispus Passienus saepe dicebat, adulationi nos opponere, non claudere ostium, et quidem sic quemadmodum opponi amicæ solet, quæ, si impulsit, grata est, gratior, si effregit.*

40. *Thyias*] Hom. Hymn. Cer. 387: *Ἥδ' ἤντε μαινὰς ὄρος κατὰ δάσκιον ὄλη.*

42. *capreae*] Dionys. Per. 843: *Παρθενικὰ νεοθηλές οἶάτε νεβροὶ σκαίρουσιν.*

43. 44. *Te lanae*] «Te iam unice lanificium decet.» — Ad *Luceriam*, Apuliae oppidum, optima lanae tondebantur. Plin. H. N. 8, 48.

45. *Nec flos*] Od. 4, 40, 4: *puniceae flore rosae.* Conviviorum duas partes memorat, coronas roseas et computationem.

46. *faece tenus*] usque ad faecem propter aviditatem. Theocr. 7, 70: *Αὐταῖσιν κυλινθεσσι καὶ ἐς τρίγυα χεῖλος ἐρείδων.* Od. 4, 33, 26: *cadis Cum faece siccatis.*

XVI. Cum mirarentur fortasse nonnulli, cur Horatius ad consequendas opes haud melius uteretur favore, quo gaudebat apud Augustum et Maecenatem, his ita respondet, ut sua se sorte prorsus contentum esse demonstret, adeoque a maioribus divitiis tamquam onere animum suum abhorrere; quod si tamen unquam contingat, ut plura velit, se in Maecenatis nota liberalitate acquieturum esse. — «Constat post a. 722. compositum esse, quod poeta villam iam possedit. (v. 23. 39.) Praeterea nil de aetate scimus.» FRANKÉ.

4. *Inclusam*] Sententiarum nexus: «Summa quidem divitiarum vis est; at eadem et calamitates asserunt et curas; quocirca paucis contentus ego cum Stoicis nihil cupientibus facio.» — *Danaën*] Fundus fabulae Iliad. 5, 349. Tum confer Simonidis notum *λείψανον*, Pseud-euripidis Danaës Prologum, Apollod. 2, 4, 4. et locum primarium Pausan. 2, 23, 7. — *turris aënea*] Sophocl. Antig. 945. vocat *χαλκο-*

Robustaeque fores et vigilum canum

Tristes excubiae munierant satis

Nocturnis ab adulteris,

Si non Acrisium virginis abditae

5

Custodem pavidum Iuppiter et Venus

Risissent: fore enim tutum iter et patens

Converso in pretium deo.

Aurum per medios ire satellites

Et perrumpere amat saxa potentius

10

Ictu fulmineo: concidit auguris

Argivi domus ob lucrum

δέτους ἀλλόως, et El. 384. κατη-
ρεψε ἡ στέγην.

2. *Robustae*] «firmissimae.» Post
v. *aënea* minus equidem poeticum
crediderim hoc cum Forcellino aliis-
que explicare: «ex robore factae,
quernae.»

3. 4. *Tristes*] «severae.» Ovid. A.
A. 3, 604: *tristis custodia servi*.
— *munierant*] ex opinione scilicet
Acrisii. Eadem constructione Od.
2, 47, 28: *Sustulerat*, nisi — *le-*
vasset. — *adulteris*] etiam de iis
dicitur, qui virginum castitati in-
sidiantur.

6-8. *pavidum*] oraculi metu.
Apollod. 1. 1: *χρηστηριαζομένην ὁ*
θεὸς ἔφη γενήσασθαι παῖδα ἐκ τῆς
θρυγατρὸς, ὃς αὐτὸν ἀποκτείνῃ. —
fore enim] «sc. sciebant.» Gl. Cod. T.
«probe enim sciebant dicebantque
inter se facilem fore aditum ad vir-
ginem Iovi in aurum mutato.» —
in pretium] «in aurum, quo corrup-
perentur custodes.» Asclepiades in
Anth. Pal. I. p. 102: *Ζεῦ, διὰ χαλ-*
κείων χρυσὸς ἔδης θαλάμων. Cum
Iovi *εἰσφονεῖα* totam hanc fabulam

tractat iam Horatius; minus urbane
posteriores poetae ipsam Danaën
auro corruptam narrant, ut Ovid.
Am. 3, 8, 33: *Sed postquam sapiens*
in munera venit adulter, *Præbuit*
ipsa sinus et dare iussa dedit.

9. *Aurum*] Fragm. Lyrici in Dio-
dori Fragm. Dindorf. p. 435: *Ἔ*
χρησάι, βλάστημα χρυσός, Οἶον
ἔρωτα βροτοῖσι φλέγεις, Πάντων
κράτιστε, πάντων τύραννε· Πο-
λεμεῖς δ' Ἄρεος Κρείσσαν' ἔχων
δύναμιν. Πάντα θέλγεις· ἐπὶ γὰρ
Ὀρφείαις μέλωδαις ἔλειπε δέν-
δρεα καὶ Θηρῶν ἀνόντα γένη,
Σοὶ δὲ καὶ χθῶν πᾶσα καὶ πόν-
τος καὶ ὁ παμμήτωρ Ἄρης. —
satellites] «tyrannorum custodes,
qui auro corrupti illorum interfe-
ctoribus favent.»

10. *amat*] «φιλεῖ, solet.» —
saxa] In tropo haud nimis argutan-
dum, utrum res durissimas quas-
que, an tantummodo castella in
rupibus posita ante oculos habuerit.

11. 12. *auguris Argivi*] Amphiarai,
qui inductus ab uxore Eriphyla,
quae a Polynice aureo monili cor-

Demersa exitio; diffidit urbium
 Portas vir Macedo et subruit aemulos
 Reges muneribus; munera navium
 Saevos illaqueant duces.

45

Crescentem sequitur cura pecuniam
 Maiorumque fames. Iure perhorruī
 Late conspicuum tollere verticem.
 Maecenas, equitum decus.

20

rumpi se passa erat, cum Adrasio expeditionem adversus Thebas suscepit, ubi terrae hiatu absumptus est; Eriphyla autem in patris ultionem ab Alcmaeone necata est. Fundus fabulae Odyss. 2, 326 sq. Cfr. Apollod. 3, 6. Ovid. Met. 9, 406. Stat. Theb. 2, 267. — *domus*] non «aedes», sed «genus, familia.»

43, 44. *Demersa exitio*] Alii *excidio*; sed tum potius dicendum fuisset *versa excidio*. — *diffidit*] velut fulmine; «perfregit.» — *urbium*] Olynthi, Potidaeae, Amphipolis, Pydnae est. Plutarch. in L. Paulo Aemilio cap. 42: Ἐρρόδη γούρ, ὅτι τὰς πόλεις αἰρεῖ τῶν Ἑλλήνων οὐ Φίλιππος, ἀλλὰ τὸ Φίλιππον χρόσιον. Cic. ad Att. 4, 46: Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus onustus auro posset ascendere. — *subruit*] «subvertit reges aemulos, Pausaniam, Argaeum II., ut et Arrhyan Molossorum, Chersobleptem Thracum regem, corruptis exercituum ducibus.» Imago in v. *subruit* a cuniculis in urbes obsessas actis repetita est.

45, 46. *navium* — — *duces*] Menas, Gn. Pompeii libertus, dux classis

Sex. Pompeii, hoc deserto a. u. c. 746. ad Octavianum desciverat, mox eo relicto ad Pompeii rursus partes transierat indeque iterum cum Octaviano se coniunxerat. Poterat autem hunc hominem Horatius eo facilius notare, cum ab ipso Octaviano proditor, ut sit, contemneretur. Dio 48, 45. et 49, 4. Sueton. Oct. 74. — *illaqueant*] «alliciunt et corumpunt.» Multo frequentius est *irretire*.

47, 48. *Crescentem*] Iuvenal. 44, 439: Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. — *Maiorumque*] «maiorum opum.»

48, 49. *Iure perhorruī*] «Divitiis eminere inter ceteros ac propterea caput attollere, superbire merito semper aspernatus sum.» — *tollere verticem*] Od. 4, 48, 45: tollens vacuum plus nimio gloria verticem. — *conspicuum*] per prolepsin: «ita tollere, ut propterea late conspicuus fiat.»

20. *equitum decus*] Non sine causa in tali sententiarum serie hac appellacione usus est, qua quemvis equitem Romanum illustrem salutare poterat, significans Maecenatem huius ordinis fine semper contentum fuisse, nec, quod facillimum

Quanto quisque sibi plura negaverit,
Ab dis plura feret: nil cupientium
Nudus castra peto et transfuga divitum

Partes linquere gestio,

Contemptae dominus splendidior rei,
Quam si quidquid arat impiger Apulus
Occultare meis dicerer horreis,

Magnas inter opes inops.

25

ei fuisset, voluisse transire in ordinem senatorium aut ullos gerere magistratus ordinarios.

21. *Quanto cel.*] «Quanto paucioribus vitae commodis homo contentus est, eo pluribus gaudiis fruitur, cum praesertim liber sit ab omni taedio ac fastidio, quae quidem gaudia tam pura tamque grata merito pro deorum donis habentur.» Stoicis hic sententiis utitur.

23. *Nudus*] «omnibus ultro renuntians, quibus opus non est.» — Iam fingit quasi hinc castra; hinc partes *nihil cupientium*, illine partes *divitum*, divitiis unice lubiantium, quibuscum nihil sibi commune esse affirmat. «Non sic accipienda verba, tamquam fuerit iam in partibus divitum, sed quatenus is, cui inter duas partes oppositas constituto altera utra eligenda est, dum unam praefert et amplectitur, ab altera longius illico refugit.» Iam. Omnino alterum membrum maximeque v. *transfuga* continuandae prioris membri metaphorae inseruit. Simili imagine usus est Cicero ad Fam. 9, 20: *In Epicuri nos adversarii nostri castra contecimus.*

25. *Contemptae*] «ab aliis dilio-

ribus parvi factae et despectae;» nam qui multas villas cum magnificis aedibus, vivariis, piscinis Tusculi, in Campania et in Apulia possidebant, pro homine paupere habebant Horatium, unici Sabini dominum. — *splendidior*] «sed sic tamen, cum contentus sim bonis paratu facilibus et paucis, me locupletiores ac beatiores esse sentio eo, qui magnis opibus praeditus maiores captare nunquam desinit.» — *rei*] dissyllabum. Cf. Od. 3, 24, 64.

26. 27. *arat*] Ultima syllaba producit in caesura, id quod ignorantes nonnulli scripserunt *non piger*. Conf. Od. 3, 24, 5. — *Apuli* autem, quorum ut popularium frequenter recordatur, rustici erant laboriosi ac strenui. — *Occultare*] «reconditum habere», ut solebant latifundiorum possessores retento in horreis frumento annonam premere. — *meis - horreis*] «non conductis»; augeat hoc hominis opulentiam. Od. 4, 1, 9: *Illum, si proprio condidit horrea cel.* — *inter opes inops*] Claudian. in Rufin. 1, 499: *Nunquam dives eris, nunquam satiare quaestu; Semper inops, quicumque cupit.*

Purae rivus aquae silvae iugerum
 Paucorum et segetis certa fides meae
 Fulgentem imperio fertilis Africae

30

Fallit sorte beator.

Quamquam nec Calabriae mella ferunt apes
 Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
 Languescit mihi nec pinguis Gallicis

35

34. *Fulgente* Bentleius coni. — 32. *Fallit*. *Sorte beator*, *Quamquam* Wakefield, Doering. (Corr. Regel.)

29. 30. *rivus*] Digentia in Horatii Sabino, Epp. 4, 16, 42. 48, 104. — *silvaeque*] Epp. 4, 16, 9: *quercus et illex*. — *certa fides*] «ideo, quod eum proventum quotannis mihi effert, quem expectare par erat.» *Treu zinsend* Voss. Opponitur *fundus mendax* Od. 3, 4, 30. Cic. ad Fam. 16, 17, 1: *Et doctrina et domus et ars et ager etiam fidelis dici potest, ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda tralatio.*

34. *Fulgentem*] Sententia haec est: «Homo locuples omnino intelligere nequit me, quia tenui mea condicione satis superque contentus sum, longe feliciorē esse, quam ipse est, multis semper curis districtus.» Iam is *fulget imperio fertilis Africae*, id est, «latissimas in Africa possessiones habet», ut recte iam Acro; neque vero interpretandum de Africae proconsule. Seneca Ep. 89: *Parum est, nisi trans Hadrianum et Ionium Aegaeumque vester villicus regnet; — quam vultis late possidete; sit fundus, quod aliquando imperium vocabatur.* Meum autem Sabinum *fallit*, latet eum *sorte*, possessione, *beatius* (ὄν); id est: «nescit

ille praedium meum maiora mihi gaudia praebere, quam ipse haurit ex multis et amplissimis suis possessionibus.» *Fallit*, nota significatione, pro «τὸν πλούσιον λαμβάνει πολὺ ὀλιγώτερον ὄν.» Cum v. *sors* significet, quod nos dicimus *das Kapital, die Besizung*, h. l. idem est, ac si dixisset *pretio*. Ablativus autem est instrumentalis: «beatior per pretium suum, quod ad pretium attinet»; neutiquam vero comparativus: «quam sors est fulgentis imperio Africae.»

33. 34. *Calabrae*] Calabrum mel, ut Hymettium atque Hyblaecum, melioribus adnumerabatur. Od. 2, 6, 44. Od. 4, 2, 27. — *Laestrygonia*] Scilicet Formiani oppidum suum Homericam illam *τῆλεπύλον Λαεστρυγόνην* (Odys. 2, 82.) esse ferebant. Cic. ad Attic. 2, 43. Ovid. Met. 14, 233: *Lami veterem Laestrygonis, inquit, in urbem Venimus.* Cf. Od. 3, 17, 6.

35. *Languescit*] «mitescit paulatim.» Colum. 4, 6, 20: *vina celerius vetustescunt fumo.* — *pinguis*] «spissa et copiosa.» Oves *ἐπιτροφέες, δασύμαλλοι* (Odys. 1, 425.) erant *Gallicae* (in Gallia Cisalpina) prae-

Crescunt vellera pascuis,

Importuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.

Contracto melius parva cupidine

Vectigalia porrigam,

40

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus

39. *Contracta c. (non bST.)*

clipe Allinates. Colum. 7, 2, 3. Plin. H. N. 8, 48: *Alba (lana) Circumpadanis nulla praefertur.*

37. *pauperies*] Nolim hic et Od. 4, 42, 43. cum quibusdam pro persona pauperiem habere, ut est apud Platonem in Symp. p. 203. B. Amoris mater, et iam ante veluti dea molesta Theognidi v. 354. B: *Ἄ δὲ λή πενήτη, τί μένεις προλιποῦσα παρ' ἄλλον ἄνδρ' ἵεναι; μὴ δὴ μ' οὐκ ἐθέλοντα φίλει, ἄλλ' ἴθι καὶ δόμον ἄλλον ἐποίχεο, μηδὲ μεθ' ἡμέων Αἰεὶ δεσπύηνον τοῦδε βίου μέτεχε.* Importuna autem pauperies, ut Hesiod. Theog. 593: *οὐλομένης πενήτης.*

38. *Nec, si plurā*] Sane nihil facilius ei fuisset quam obtinere vel a Maecenate vel ab Ipso Augusto fructuosius aliquod et amoenius praedium praeter Sabinum, sed noluit divitias operosiores acquirere. Cfr. Epod. 4, 34: *Satis superque me benignitas tua Dilevit.*

39. 40. *Contracto* -- *cupidine*] *Cupido* pro cupiditate semper generis masculini est apud Horatium. Cfr. ad Od. 2, 46, 45. *Contracto* autem: «certis limitibus circumscripto et veluti coartato.» — *vectigalia*

Voc. a rebus publicis paulatim tralaturnum ad privatos. Cic. ad Att. 42, 49: *Non ego vectigalibus et parvo contentus esse possum.* de Rep. 4, 7: *Optimum et in privatis familiis et in re publica vectigal duco esse parsimoniam.* Parad. 6, 3: *Non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia.* Sat. 2, 2, 400: *ego vectigalia magna Divitiasque habeo. — porrigam*] «extendam, augebo, extento ipso agello Sabino vel aliis emptis.» Seneca Ep. 89: *Quousque fines possessionum propagabilis? — quibusque arationes vestras porrigetis?*

44-43. *si Mygdoniis cet.]* «Si Lydiam campis Phrygiis continuem.» *Continuare agros* (ut est etiam apud Cic. Agr. 3, 4: *fundos in agro Casinati optimos et fructuosissimos continuavit.* et Liv. 34, 4.) significat «ita coëmere, ut nullas alienus fundus interiectus sit.» — *Alyattē*] ut Achillei, Ulixei, ab *Alyatteus* pro *Alyattes*. Olim: *Alyattici*, quod de Croeso, Alyattis filio, interpretabantur. — Totius loci, inde a v. 39., sententia haec est: «Cupiditatibus domitis, quemadmodum sapientem deceat, efficiam, ut vere

Desunt multa: bene est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

CARMEN XVII.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo, —

dives beatusque fiam; id quod minime contingit iis, qui summis opibus praediti, adeo ut amplissimos fundos per totam Asiam coëmant, maiorum tamen semper cupidi manent.» — *bene est*] Supple «ei»; «beatus ille est, propter id ipsum, quod nimis bonis, quibuscum semper curae et sollicitudines coniunctae sunt, eum deus non cumulavit.» Epp. 1, 4, 89: *iurat bene solis esse maritis*. Catull. 24 (al. 23), 45: *Quare non tibi sit bene ac beate?*

XVII. Carmen scriptum videtur ad L. Aelium Lamiam (v. Od. 1, 26. Cfr. Epp. 4, 44, 6.), non ad eius fratrem Quintum, cuius exstat nummus cum inscriptione: *Q. AELIUS. L. F. LAMIA. III VIR. A. A. A. P. F.* (Quo tempore compositum sit, ignoramus; nonnulli referunt ad a. 734.) Lamiam autem suum (Od. 1, 26, 8.) hortatur, ut *cras* eo hilarius diem festum celebret, quanto magis ex *διοσημείοις* procellosus sit futurus: quae quidem imago mere poetica videtur ideo excogitata, ut ad laetiores vitae usum amicam exhortaretur, nequitiam facili ioci plena, quemadmodum nonnullis visum est; fictum enim arbitror totius carminis statum, ut ex tempore inde ab uno die in alterum compositum videa-

tur, cum tamen in ipsa illa *παρενέσει* a multis nostrae aetatis Criticis damnata quam maxime limatum sit. Ex solito autem Romanorum nobilium more stirpem suam Graeculi alicuius genealogi ope ad hunc illumve heroem referendi, hic certe Lamia (utrum per fastum quendam, an ioci causa, nos ignoramus) auctorem suae familiae praedicabat Lamum, Neptuni, ut ait Eustathius, filium, Laestrygonum regem. Odys. 2, 81: *Ἀλμὸν αἰὲν προλιέθρον, Τηλέπυλον* (die weit sich mündende: Nitzsch.) *Λαιστργόρον*. (Cf. ad v. 6.) Huic igitur opinioni gratificatus tam illustrem «prosapiam» octo versibus includit, digressionem utens inde a v. 2. usque ad v. 9: *Late tyrannus*, qui vv. in *παρενέσει* sunt. Simulata autem, ni fallor, huius digressionis gravitas admodum festive opponitur reliqui carminis hilaritati.

1 - 3. *nobilis*] Lamiarum familia nobilissimis adnumerabatur. Tac. Ann. 6, 27: *Lamiae genus - decorum*. Iuven. 6, 385: *Quaedam de numero Lamiarum ac nominis altitudo*, 454.

2. 3. *Quando*] «quoniam, siquidem.» SCHOI. Raro quidem sic usurpat Horatius (Sat. 2, 6, 9.) hic nescio quid habet lepidae gra-

Quando et priores hinc Lamias ferunt

Denominatos et nepotum

Per memores genus omne fastos;

Auctore ab illo ducis originem,

5

XVII. Vv. 2-5. *Quando* -- *originem* suspecti Sanadono, Ianio, Buttmanno, Webero, Meinckio, Regello, Lübbero, aliis. Totum carmen Horatii esse negat Hofman Peerlkamp. — 4. *Fastus* S. Cfr. Carm. 4, 44, 4. — 5. *ducit* auctore D. Heinsio Bentleius.

vitatis, quasi magnum huic de Lamo παραδόσει pondus tribueret. — *hinc*] de persona vel etiam stirpe, ut Virg. Aen. 4, 24: *Hinc populum* -- *Venturum*. Ibid. 235: *Hinc fore ductores revocato a sanguine Teuceri*. — *priores*] Eos intelligit, qui vixisse credebantur inter primum Aelium Lamiam in huius familiae commentariis vel laudationibus funebribus memoratum et Lamum regem, Troianorum temporum aequalem; nam certe ne Iulia quidem gens totam seriem maiorum suorum inter primum Iulium ex Annalibus Pontificum aut aliunde historica fide notum et Iulum Aeneae F. nominalim explere unquam conata erat. *Prioribus* («*der Vorwelt Lamiern*», Voss.) autem opponuntur *nepotes*, ii, quorum de nominibus certa fide constabat. — *ferunt*] «*vetusta et constans fama est.*»

4. *memores* -- *fastos*] Od. 4, 44, 4: *Per titulos memoresque fastos*; «*qui maiorum res gestas atque honores ad posteritatem propagant.*» Quae-runt grammatici *fastosne* an *fastus* rectior forma sit. Prior sane antiquior Horatii etiam aetate videtur usitata fuisse. Alterius certum est exemplum Lucan. 10, 487: *Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus*. *Fastus* edunt etiam apud Silium 2,

40. Priscianus 6, 44: *Apud Horatium duplicem invenio scripturam et FASTOS et FASTUS in III. Carminum: PER -- FASTOS et FASTUS in aliis codicibus*. H. l. intellige potissimum de stemmatis (genealogis) huiusce familiae. Nam in Fastis consularibus unus comparet hic ipse Lamia, consul a. n. c. 756; nec alius praeter Lucium, eius patrem, praetorem, memoratur a Piglio.

3. 6. *ducis*] A speciosa D. Heinsii coniectura. *ducit*, acriter et ingeniose a Bentleio defensa, re denno pensitata ad librorum auctoritatem re-verti, Iahnii interpretatione probata. In Heinsiana ratione nimis tenuis videtur illa unius versiculi appellatio *Aeli* -- *Lamo*; nimis copiosa Lamii generis mythica historia; aptius ergo post digressionem v. 2-4, v. 5. redit ad v. 4. Post exordium autem, quod ipsa sua verbositate locum adiuvat, abruptius procedit ad praecipuum carminis argumentum *cras* cet. Criticus quidem nobilis coniecit, *ducit* praeferens haec scripsit: «*Exstitit nuper, qui lectionem ducis rursus inieret huncque loci sensum traderet: «Si quidem priores Lamiae eorumque nepotes a Lamo recte denominati sunt, tu ducis originem ab eo, qui» cet.*» (Sunt haec Iahnii verba.) «*Sed in hac verborum iunctu-*

Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirim

Late tyrannus: — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutuli

Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur

Annosa cornix. Dum potis, aridum

43. *potis* BbSTed,LCIFJ. (*potis* ex tribus Codd. Bentleyus ac M.)

ra non posse pronomen *tu* omitti, suamet ipse interpretatione vir doctissimus declaravit.» Verum pronomina oppositionis, in prosa oratione necessaria, a poetis interdum omittuntur. Cfr. Od. 2, 47, 30: (tu) *reddere victimas* — *memento*: Nos *humilem seriemus agnam*. — *Formiarum*] Plin. H. N. 3, 5: *Oppidum* (Latii) *Formiae* *Horniae* dictum, ut *existimavere*, *Laestrygonum sedes*. Cf. ad Od. 3, 46, 34.

7. *Maricae*] deae litoris Minturnensium, iuxta Lirim (*Garigliano*) fluvium. Serv. ad Aen. 7, 47. Circe ita appellatam fuisse post mortem, ut Romulum Quirinum, ledam Nemesin, refert Lactant. Instit. 4, 24. Eius locus erat in ipsa Minturnensi civitate. «Huius igitur Nymphae litoribus innatat, ea placide perfluit, Liris, donec in mare exeat.» Claudian. de Probino et Olybrii Cons. 239: *Eridanus flavaeque terens quercula Maricae Liris*.

9. *Late tyrannus*] dominator, *ἐξουγκραίων*. Sic Hesiod. Theog. 486: *Ὀὐρανὶδῃ μὲν ἄνακτι*. Virg. Aen. 4, 24: *populum late regem*. Plinius Epp. 3, 5: *Drusus, Ger-*

maniae latissime victor. Haec potissimum *ἐπερβολὴ* iocosi nescio quid habet. — *nemus* — *Sternet*] «nemoris solum consternet.»

10. 11. *alga-inutuli*] «Cuius nullus est usus, nisi forte ad laetamen inde faciendum. (Pallad. Mart. 10, 43.)» Hinc proverbium *vilius alga* Sat. 2, 3, 8. et Virg. Ecl. 7, 42. De re cf. Iliad. 9, 6: *ἄλμυδις δὲ τε κῆμα κελαινὸν κορβύεται*, πολλὸν δὲ παρὲς ἄλα φῦκος ἔχεν· αὖ νεμοί. — *Demissa*] «desuper immissa.»

12. *aquae* — *augur*] «praesaga divina.» Πομπηκ. Od. 3, 27, 10: *Imbrium divina avis imminetanti*. Arat. *Διοσ.* 1022: *Χειμῶνος μέγα σῆμα καὶ ἐννεάνειρα κορώνη* Νῦν κτερον αἰδιδουσα. Ovid. Am. 2, 6, 34: *pluviae graculus auctor aquae*, ubi Heinsius volebat *augur*.

43. 44. *Annosa*] Novem enim aetates vivere credebantur cornices. Hesiod. Fr. 106. Goettl.: *Ἐννέα τοῖς ἔωσι γενεῖς λακέρυζα κορώνη* Ἀνδρῶν ἡβώντων. Arato loco l. est *ἐννεάνειρα κορώνη*. — *Dum potis*] *ἕως δυνατὸν ἐστί*. «Dum licet per serenitatem.» SCHOL. «Antequam per imbres, qui instant, ma-

Compone lignum: eras Genium mero

Curabis et porco bimestri

45

Cum famulis operum solutis.

CARMEN XVIII.

Faune, Nympharum fugientum amator,

Per meos fines et aprica rura

45. porca d, ut edidit Cuninghamius.

dida fiant ligna.» Anthol. Meyeri N. 4521: *Nam fato raptam non potis eripere.* — *Compone*] «exstrue super focum. Eo magis, quod eras imminet turbida tempestas, Genio indulgebis.» — *eras*] Fortasse propter sollemne menstruum, quo Genium Laresque una colebant: si de nataliciis verba facere voluisset, sane hoc uno alterove verbo significasset.

45. 46. *Curabis*] pro imperativo «venerare, cole.» Alibi Genium placare, invocare, ut nobis propitius sit. Hic autem, fortasse cum certo quodam loco, ex formulis Genium placare, Genio indulgere et curare corpus, cutem, hanc novam effinxit curare Genium. — *porco bimestri*] Idem sacrificium in Carnae sollemni memorat Ovid. *Past.* 6, 458: *Exlaque de porca cruda bimestre tenet;* — pro parvo victima parva cadit. Difficultates nonnulli moverunt ex *Censorin.* 2: *Funde merum Genio.* (Persius *Sat.* 2, 3.) Hic forsitan quis quaerat, quid causae sit, ut merum fundendum Genio, non hostia faciendum putaverit. quod scilicet, ut Varro testatur —, id moris institutique maiores nostri tenuerunt, ut cum die natali munus annale Genio solverent, manum a caede ac sanguine abstinerent, ne die, qua ipsi lucem acceperant, aliis demerent. Ex hoc quoque colligitur Horatium non loqui de Lamiæ die natali. — *operum solutis*] «ab opere feriatis.» Schol. Cic. de *Legg.* 2. §. 29: *Feriarum festorumque dierum ratio in liberis quietem habet litium et iurgiorum; in servis, operum et laborum.* Tibull. 2, 4, 5: *Luce sacra requiescat humus, requiescat arator: — Omnia sint operata deo: non audeat ulla Lanificam pensis imposuisse manum.* Constructio autem v. solveret cum genitivo (ut λύειν πόνον) certe a iureconsultis Latinis etiam ante Horatium usurpabatur. Cic. de *Legg.* 2, 20: *is per aes et libram heredem testamenti solvat*, id est, obligatione testamenti.

XVIII. Hymnus in Faunum, cuius dies festus Nonis Decembribus celebrabatur (v. 40). Carmen tamen compositum fingitur non Faunali-bus ipsis, sed per aetatem potius, id quod colligitur ex v. 3: *parvis alumniis*, (Quo tempore compositum sit, ignoramus.)

4. *Nympharum fugientum amator*]

Lenis incedas abeasque parvis
Aequus alumnis,

Si tener pleno cadit haedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.

Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonae redeunt Decembres;
Festus in pratis vacat otioso

XVIII. 5. *cadet* S. (non BbTcd.)

Sic de Syringe a Pane, quocum Latini Faunum confundebant, capta Ovid. Met. 4, 704: *Et precibus spreto fugisse per avia Nympham*. Inscriptio antri Corycii in *Ausland* 1840. pag. 493: *ΕΥΚΡΑΤΗΣ | ΑΛΚΙΛΑΜΟΤ | ΑΝΒΡΤΣΙΟΣ | ΣΥΜΠΕΡΙΠΟΛΙΣ | ΙΑΝΙ ΝΤΜΦΑΙΣ*.

3. 4. *Lenis*] *πρῶτος, ὕψος*, propitius. Hi enim dii agrestes interdum iracundi sunt et acriter puniunt, qui iis displicuere. Theocr. 4, 46: *τὸν Πᾶνα δαδοίκαμεζ' - ἐντὶ δὲ πικρὸς καὶ οἱ αἰὲ δριμύτια χολὰ ποτὶ θινὴ κάθηται*. — *incedas*] Faunus (*Πᾶν ἀγρῶν ταμίης* Euripidi in El. 704.) pro lubitu modo hic modo illic rura perambulare fingebatur. — *parvis - alumnis*] Ex antiquo aliquo interprete petiit videtur Acronis illud et Comm. Cruquii: «ruris vernulis, quos Fauni laedere dicuntur;» id quod probat etiam Bosscha. Verum manifestum non de vernis, sed de vitulis, haedis, agnis loquitur poeta, ut Od. 3, 23, 7. collato loco Od. 4, 47, 3.

5-8. Si] Preces saepe concipiebantur cum huiusmodi condicione.

Vid. ad Od. 4, 32, 4. — *pleno - anno*] ad finem vergente, prope exacto, Nonis Decembribus. — *Larga cet.*] «Si large repletur vino cratera, forma etiam a Cicerone Verr. Acc. 4. §. 434., sed imprimis a poetis (Sat. 2, 4, 80. Pers. 2, 32.) usurpata pro crater, quae cratera est Veneris sodalis, perpetua comes, sine qua Venus friget.» — *vetus ara*] «iam ab illis, qui diu ante me Sabinum meum possederunt, exstructa ad Faunalia celebranda.» — *odore*] «thuris odore, sufficientis.»

9. *Ludit*] Hinc incipiunt Fauni laudes Faunaliumque descriptio. — *herboso - campo*] Sub caelo Italico virent herbae, cum apud nos iam diu prata vieta ac deformia aut nive cooperta sunt.

44. 42. *Festus - pagus*] «omnes Mandelae (hodie *Bandela*) pagani tibi operantur feriasque agunt.» Ovid. Fast. 4, 669: *Pagus agat festum*.

43. *Inter cet.*] Perfectam totius ruris tranquillitatem ac pacem, qua paganis hoc sollemne gratum redditur, cumulat inserta inter vernas imagines imagine etiam poetica lupi

Cum bove pagus;

Inter audaces lupus errat agnos;

Spargit agrestes tibi silva frondes;

Gaudet invisam pepulisse fossor

15

Ter pede terram.

CARMEN XIX.

Quantum distet ab Inacho

12. *pardus* *hed.*

innoxie iam errantis inter agnos propter dei praesentiam audaces subito factos.

14. *Spargit*] Cum mense Decembri decidunt folia, id in Fauni honorem fieri fingit. Cfr. Epod. 44, 5. Est igitur imago poetica *φυλλοβολίας*, ut in Daphnidis tumulandi honorem Virg. Ecl. 5, 40: *Spargite humum foliis*. Chariton p. 77, Lips.: *οἱ μὲν ῥόδοις, οἱ δὲ αὐτοῖς στεφάνοις ἐφυλλοβόλησαν αὐτοὺς*.

15. 16. *invisam*] propter labores, quos per totum annum in ea colenda exanclavit; *pellere, pulsare, quatere* terram pro saltare, ut Od. 4, 4, 7, 4, 37, 2, 4, 1, 28, — *fossor*] agricola, in primis vinitor, ut Virg. Ge. 2, 264: *labefacta movens robustus iugera fossor*, ubi de vitium cultura praecepta dat. — *Ter pede*] «Quod est tripudiare. Ter ad rhythmum anapaesticum vel dactylicum retulit.» Schol. Calpurn. Ecl. 4, 428: *Seu cantare iuvat seu ter pede laeta ferire Carmina*.

XIX. Probabile sane, nec tamen prorsus certum est, hunc Mure-

nam augurem eundem esse cum L. Licinio Varrone Murena, fratre Terentiae Maecenatis, Horatii amico (cfr. Od. 2, 40.). Is igitur, quicumque fuit, cum in Augurum collegium cooptatus esset, eius honoris gratia nocturnam, et eam quidem hilarissimam, computationem instituit. Totam eius picturam quo vividiores reddat, primum se expostulare fingit cum Telepho, qui philologis quaestiunculis occupatus de convivio rite parando nunc, cum sit *συμποσιαρχος*, taceat. Quod Telephum «Graecum poetam, sodalem Horatii» vocat Acron, id unice ex carminis exordio desumptum est; ignoramus enim, utrumne sit persona ficta, an loci causa amico, cui una cum Murena hoc carmen miserit, mythicum illud nomen imposuerit, quo utitur etiam Od. 4, 43, 4, et Od. 4, 44, 24. Totum carmen est *μυθητικώτατον*. — «Manifestum est scriptum esse ante a. 732., quo Murena una cum Fannio Caepione in Augustum conspiravit. (Vellei. 2, 94. Suet. Oct. 49, 66. Tiber.

Codrus pro patria non timidus mori,

Narras et genus Aeaci

Et pugnata sacro bella sub Ilio:

Quo Chium pretio cadum

5

Mercesmur, quis aquam temperet ignibus

Quo praebente domum et quota

8. Senec. de Clem. 9. Dio Cass. 54, 3.) Ergo aliqua certe probabilitatis specie circa a. 729. vel 730. et quidem hieme (v. 8.) compositum dixeris.» FRÄNKE.

4. *Quantum distet*] «Quantum temporis sit ab Inacho, primo Argivorum rege, usque ad Codrum, Atheniensium ultimum.» Nolant interesse annos circiter DCCC. (Inachum a. ante Chr. 1667. ponit Böckh *Manetho* p. 493.) Ocellus Lucanus 3, 5. p. 37. *Τὸς λέγονται τὴν τῆς Ἑλληνικῆς ιστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου εἶναι τοῦ Ἀργείου προσεκτεόν κτλ.* De Codro cfr. Vell. Pat. 4, 2. Iustin. 2, 6.

3. 4. *Narras*] «Quaestionibus φιλολόγοις vacans aliàs narrare soles; sed nunc talibus locus non est.» — *genus Aeaci*] «explicas Aeacidarum stemma.» (Peleus, Achilles, Neoptolemus; Telamon, Ajax cum Teucro.) — *sacro*] *Τροίης ἱερὸν ποικιλεθρον, Ἰλίου ἱρή.*

5 - 7. *Quo Chium cet.*] «Ad summam: tu antiquitati studes; praesentium oblivisceris et hoc, quod nunc unice agendum est, taces: quanti emamus vini Chii cadum; quis convivor (parochum facete dicit Sat. 2, 8, 36.) balneum paraturus adeoque domum suam praebiturus sit nobis:» (duo haec membra arcte coniungenda diversa ra-

tione idem significant:) «quota hora eo me conferam, subtrahens me tandem huic frigori, quale solet esse in Pelignis.» De symbola loquitur, in qua unus praebet balneum, triclinium, lectos, vasa; ceteri vinum et cibos emunt ac per servos afferendos curant. — *Chium - cadum*] Sic prorsus Athen.

4. pag. 3. f. *ὁ - Χίος Ἰων τραγωδῶν νικῆσας Ἀθήνησιν ἐκάστῳ τῶν Ἀθηναίων ἔδωκε Χίον κερὰ μόν.* Thasium vinum ceterorum optimum μετ' αὐτόμωνα Χίον ἄλκυπον dicit Hermippus apud Athen.

4. pag. 29. e. — Una est interrogatio *quis -- quo -- domum*, id est, «Quis praebeat domum atque balneum calfaciat?» Cic. ad Fam. 9, 16, 9: *Ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit.* Ante coenam enim balneo calido utebantur; Cic. pro Deiot. 6: *e balneo, priusquam accumberes; et sudore calefacti, momento temporis ad frigidam exibant, certe apud Petron. 28.*

8. *Pelignis*] Minime hoc significat, se apud Pelignos, Corfinii vel Sulmone, versari indeque Romam venturum, sed «domi se frigus pati vere Pelignum, quo in convivio se liberaturus sit.» — *Frigora* autem ut *calores* Od. 3, 24, 37.

9. *Iam φαντασίας* ope Tele-

Pelignis carcam frigoribus, taces.

Da lunae propere novae,

Da noctis mediae, da, puer, auguris

40

Murenæ: tribus aut novem

XIX. 40. nocti -- auguri c. — 42. Miscetur cum Rutgersio et N. Heinsio Bentleius. (Ut nos, Codd. noti omnes.)

plum una secum in ipsum convivium abripit. «Da, pincerna, inquit festinans poeta, da poculum, quod in novae lunae honorem ebibatur.» (Genitivi hulus in potando usitati exempla habes ad vv. 40. 44.) Pingit ergo esse *νονημῖαν* nocturnumque simul tempus convivii significat. «Lunae novae cyathum poscit, quod mensis Kalendis vesperi epuletur, quae festae semper erant.» TURNEBUS. Antiquus enim annus Romanus ante Decemviros, quem Numae annum dicunt, lunaris erat, ita ut Luna nova (*die erste Erscheinung der Mondsichel*) mensis cuiusque initium faceret, unde mos hic Kalendis in honorem Lunae novae bibendi antiquitus usque ad Horatii tempora videtur esse servatus. Dionys. Halic. 40, 39. ad a. u. c. 304: *Ἦγον δὲ τοὺς μῆνας κατὰ σελήνην καὶ συνέπιπτεν εἰς τὰς Εἰδοὺς ἢ παναέληνος.*

40, 44. *Da noctis mediae*] «da alterum poculum in honorem mediae noctis, in quam protrahetur compositio» (ut Od. 3, 28, 46: *Dicetur merita nox quoque naenia.*), «tertium in honorem novi auguris Murenæ.» Tres, noli dubitare, hae sunt potationes distinctae, non una, ut volunt interpretes timentes, ne nimis vinolentum se monstret Ho-

ratius. Sine ellipsi Od. 3, 8, 43: *Sume, Maccenas, cyathos amici Sosipolis centum.* Eadem genitivi constructione utuntur Graeci. Meleager in Anth. Pal. I. p. 422: *Ἔρχεαι τὰς Ηειθοῦς καὶ Κέρκιδος Ἠλιοδώρας, καὶ πάλιν τὰς αὐτὰς ἀνδρῶν Χάρπιος.* — *Murenæ*, non *Muraena*, scribitur hoc nomen in Fastis Capitolinis a. 730. (p. LVII. ed. Bait.)

44, 42. *tribus aut novem*] Difficilis facta est huius loci interpretatio, quia alii cyathos pro certa mensura habent, et poculis opponunt, alii eosdem cum poculis confundunt. Nam ut Graecorum illud proverbium: *ἢ πέντε ἢ τρεῖς ἢ μὴ τέτταρα* diverso modo explicarunt iam antiqui, Plautus in Stichis 5, 4, 24: «Vide, quot cyathos hos bibimus? Sr. Tot, quot digiti sunt illi in manu. Cantio est Graeca: *ἢ πέντε πέντε ἢ τρεῖς ἢ μὴ τέτταρα*, simpliciter, ni fallor, de poculorum numero, contra Athenaeus 10, 28. p. 426. et Eustathius pag. 1624. de mixtionis ratione, sic de hoc quoque loco ambigunt interpretes. Verum respicientes maxime v. *miscetur*, cyathos, mensuram, distinguimus a poculis, quorum de numero, ut h. l. in tam hilarī coena consentaneum erat, nihil omnino praecipitur, atque explicamus: «Sex-

Miscentur cyathis pocula commodis.

Qui Musas amat impares,

Ternos ter cyathos attonitus petet

Vates; tres prohibet supra

45

Rixarum metuens tangere Gratia

Nudis iuncta sororibus.

Insanire iuvat: cur Borecynthiae

Cessant flamina tibiae?

Cur pendet tacita fistula cum lyra?

20

tarius cum constet XII. cyathis, miscentur aut tres meri cyathi cum novem aquae cyathis, eaque mixtio infirmioribus apta erit, aut inversa ratione novem meri cyathi cum tribus aquae, quae potio validioribus sit destinata.» *Commodi* autem *cyathi* h. l. sunt «plenum modum habentes, integri, ut ne propter nescio quam nimiam temperantiam minus vini hauriatur, quam mensura ipsa continet.» — Retinenda autem videtur librorum lectio *miscentur*, quia simpliciter narrat, ex more in convivis solito hanc vel illam meri cum aqua mixtionem convivis pro eorum lubitu apponi.

43-45. *impares*] Earum numerum novenarium significat. — *Ternos ter cyathos*] «Sane», inquit, «poeta attonitus, ἐνθουσιάζων, spreto leviori illa mixtione, fortorem petet novem vini cyathorum cum tribus aquae; verumtamen non petet tres supra novem vini cyathos, id est, duodecim, vel quod idem est, merum nulla prorsus aqua dilutum, providus, ne rixae oriantur.» — *attonitus*] «ἐμβρόντητος, furore percitus, begeistert.» Similiter Anacreon de se

(Anecd. Cramer, I. pag. 288.): αἰ δὲ μὲν φρένες ἐκκενωρέσται.

46. 47. *Gratia* cet.] «Tres Gratiae iunctae.» Od. 4, 7, 5: *Gratia cum Nymphis geminisque sororibus*. Od. 1, 30, 5: *solutis Gratiae zonis*.

48. 49. *Insanire*] «baecchari, amotis tamen rixis.» Od. 4, 42, 28: *Dulce est desipere in loco*. — *cur Borecynthiae*] «Cur cessant tibicines Φρυγισὶ canere?» Borecynthus, Phrygiae mons, ubi praecipuus cultus Matris deum magnae Idaeae. Tib. 2, 4, 86: *Phrygio tibia curva sono*, et quidem graviore. Aristot. Polit. 4, 8, 6: οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἡθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργαστικόν. (Hinc *insanire*.) — *flamina tibiae*] Eurip. Phoen. 788: λωτοῦ πνεύματα. Bacchi. 427: ἡδυβόα Φρυγίων Αὐλῶν πνεύματι.

20. «Cur pendet in parietis clavo fistula (proprie pastorum, h. l., ut videtur, unius culami acutioris soni) cum lyra nondum pulsa?» Fistula cum tibia iungitur etiam Od. 4, 1, 24.

21. 22. *Parcentes*] «Servos res ad convivium necessarias, vinum, flores, unguenta, parcius admitti-

Parcentes ego dexteras

Odi: sparge rosas; audiat invidus

Dementem strepitum Lycus

Et vicina seni non habilis Lyco.

Spissa te nitidum coma,

25

Puro te similem, Telephe, Vespero,

Tempestiva petit Rhode:

Me lentus Glycerae torret amor meae.

27. *Chloe* Sed et *Pottierii* plerique, item *LCT* (non *BbT*).

strantes detestor.» — *sparge rosas*] Propter frigora illa *Peligna* intellige hibernas, quae in Italia facillime arte coli poterant, cum Karthagine Hispaniae hieme tota praecoces essent teste *Plinio H. N.* 21, 4, 40.

23. *Lycus*] Ut sit in computationibus, ut sensim delabamur ad deridendos vel probris vexandos homines nobis invisos, h. l. illudit personae fictae, *Lyco* vicino, seni, propter avaritiam invido convivis in laetitiam effusis atque immanem strepitum excitantibus, qui (quod ridiculum erat) vel in matrimonio habebat vel amabat feminam adolescentem, cui par ipse non erat. Deinde revertitur ad *Telephum*, huius suosque amores praedicans.

24. *vicina*] «nobis haec in domo potantibus.» — *non habilis*] «ὄχι ἐμμεταξέστατος, ei minus ideo conveniens, quod inversa ratione ille amicae vel uxori propter senium minus aptus est in re venerea».

25. *Spissa*] Ut calvities pro turpissimo malo habebatur, ita densi capilli pulchritudinis magna pars, praesertim in adolescentulo. — *nitidum*] h. l. natura potius, quam «unguentis splendentem.» Sic *Pindarus Nem.* 4, 68. Gigantibus tribuit *καυδία καὶ κόμην*.

26. *Vespero*] «per purum caelum, per sudum micanti» ut *Od.* 3, 9, 24: *sidere pulchrior*.

27. 28. *Tempestica*] «Propter juvenilem aetatem, qua te aequat, tibi apta.» *Od.* 4, 23, 42: *Tempestiva* — *viro*, nubilis. — *Rhode*] Huic nomini, quamquam haud raro apud scriptores et in *Inscriptt.* obvio, multi librarii notius etiam *Chloës* nomen substituerant. — *lentus*] Non est «iam frigidior factus», ut volunt nonnulli, nam prope ridiculum foret: «frigidus iam et languescens amor me torret,» sed «longus, qui lente absumit.» *Od.* 4, 43, 8: *Quam lentis penitus macerer ignibus*. *Tib.* 4, 4, 81: *Heu heu quam Marathus lento me torquet amore!*

CARMEN XX.

Non vides, quanto moveas periclo,
 Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
 Dura post paullo fugies inaudax
 Proelia raptor,

Cum per obstantes iuvenum catervas
 Ibit insignem repetens Nearchum,
 Grande certamen, tibi praeda cedat,

5

XX. Acre certamen de Nearchō adolescentulo ortum inter Pyrrhum, eius amatorem, et puellam illius amore incensam eumque sibi uni servare ac retinere cupientem lepide narrat. (Tempus incertum est; referunt alii ad a. u. c. 727., alii ad a. 732.)

4. 2. «Non vides, quanto tuo periculo puellae fervide amanti formosum adolescentem adimere coneris? Profecto non minore periculo venator leaenae *Gaetulae* (Od. 4, 23, 10.) catulos auferat.» — *moveas*] «tangas, ut asportes ex lustrō leaenae.»

3. *post paullo*] Frequenter sic etiam Salustius, Caesar, Livius pro *paullo post*. — *inaudax*] ἀτολμος. Hoc nunc quidem ἀπαξ λεγόμενον uno gradu distat a «timido, imbelli, ignavo», quae maiorem utique habent reprehensionem.

5. *per obstantes iuvenum catervas*] Singulari artificio retinet leaenae imaginem catulorum raptorem ultimum euntis simulque puellae ob iniuriam, quam ei infert Pyrrhus,

grate iracundae admiscet inaginem. Hae *catervae* autem sunt veluti venatorum Pyrrhum comitantium, id est, priorum Nearchi una cum Pyrrho, cui tamen ille maxime favebat, amatorum, antequam puer fervidae puellae maturus iam esset.

6 - 8. *insignem*] «inter omnes maxime conspicuum.» H. l. absolute, quia unusquisque suppleturus erat: «formā inter aequales suos.» — *Grande certamen* — *illa*] «Tota haec sententia appositio est, non ad Nearchum quidem solum, sed ad praecedens enuntiatum totum.» DILLENB. p. 30. Est igitur: «(Atque) id quidem erit magnum certamen, cum ibit» cet. — Cum volgata *cedat Maior*, an illi probabilem explicationem non admittat, recepi HP, et Hauptii (qui HP. non inspecto in idem incidit) sagacem ac facillimam emendationem *cedat, Maior an illa* («an illa victrix futura sit.»), cui favet etiam Dillenburger. HP. eam firmavit loco Epp. 4, 40, 35: *minor in certamine longo*.

40. *dentes acuit*] Quod proprie

Maior an illa.

Interim, dum tu celeres sagittas

Promis, haec dentes acuit timendos,

40

Arbiter pugnae posuisse nudo

Sub pede palmam

Fertur et leni recreare vento

Sparsum odoratis humerum capillis,

Qualis aut Nireus fuit aut aquosa

45

Raptus ab Ida.

8. *cedat*, Maior an illa Hofman Peerlkamp et Haupt ad Ovidii Halieut. p. 40: *cedat Maior an illi* Libri et Edd., etiam J.

valet de apro (Iliad. λ, 446: θήγων λευκὸν ὀδόντα. Hesiod. Scut. Here. γ, 388: Θήγει δέ τε λευκὸν ὀδόντα. Virg. Ge. 3, 255.), ad leonem transtulit, ut Scriptor ad Herenn. 4, 39, 54: *sicut e cavea leo missus* —, *acuens dentes*.

44-43. *Arbiter*] βραβευτής, iudex, quia penes ipsum est, cuius praeda esse velit, utrum Pyrrho palmam porrigat, an puellae amore percussae. — *fertur posuisse*] Signum hoc fastus ac superbiae, quo in suo arbitrio positum esse praemium ostendit atque de ipsius favore certantes prope deridet. — *nudo*] «Nudum pedem pro toto corpore nudo dici arbitror, ut pulchritudini confusus suae puer nudus adstare fingatur, tamquam alter Cupido.» Bothe. Huc ducit etiam, quod humeros sane nudos refrigerat. — *palmam*] victoriae signum. Ita ut interpretemur, postulant vv. *Arbiter pugnae*. — *posuisse* — *Fertur et — recreare*] Ad coniunctionem infinitivi perf. et praes. cfr. Valer.

Max. 2, 4, 2: *Senatus consulto cautum est, ne quis in urbe — subsellia posuisse sedensve ludos spectare vellet*. Videlicet praecedunt in utroque loco actiones *posuisse*, *posuisse*, subsequuntur *recreare*, *spectare*.

44. *odoratis*] *rosa et unguentis*. «Quietus dum adstat, aurae comas suas per humeros effusas ventilare permittit.» Chaeremon apud Athenaeum, p. 608 d: Κόμαι δὲ κηροχρώτες ὡς ἀγάλματος Αὐτοῖσι βοαστῦχοισιν ἐκπεπλασμένα ἔσθουσι ἀνέμοις ἐνετρίφων φοροῦμεναι.

45. 46. *Nireus*] Iliad. β, 673: Νιρέυς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Πίον ἦλθεν Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα. Epod. 15, 22: *Formaeque vincas Nireu*. — *aquosa*] Homerus πιδήεσσαν vocat Iliad. λ, 483. et aliquoties πολυπίδακα maxime propter Simoentem et Scamandrum. — *Raptus*] Ganymedes, raptus primum a Tantalo (Oros. 4, 12.) rursusque a Iove. Iliad. ν, 232.

CARMEN XXI.

O nata mecum consule Manlio,
 Seu tu querelas sive geris iocos
 Seu rixam et insanos amores
 Seu facilem, pia testa, somnum,

Quocunque lectum nomine Massicum

5

XXI. Dum amphoram promit, quam cum Messala in convivio exsiccet, in magnificas vini laudes effunditur. (Carmen quando compositum sit, dici nequit. Alii referunt ad a. 723., alii ad a. 727.) — M. Valerius Messala Corvinus natus a. u. c. 685. in bello civili Brutum et Cassium secutus est. Post proelium Philippense partium reliquiae imperium ei detulerunt, quod renuit; proximis post annis ab Antonio stetit. Sed post Brundisiam pacem Octaviani partes amplexus est. Consul factus est a. u. c. 723. Aquitanis devictis et Oriente composito triumphum Aquitanicum egit a. u. c. 727. Postea quietus et in optimis studiis versatus domi consenuit; Augusto si non gratissimus (quippe liberi spiritus retinens), at honoratissimus. Mortuus est a. u. c. 757. Veterum oratorum quasi agmen cogit. Quintil. 10, 1, 113: *Messala orator nitidus et candidus et quodam modo praeferens in dicendo nobilitatem suam, minor viribus* (Asinio Pollione). A. P. v. 374. Immortalem eum ad nostram aetatem reddidit imprimis amicitia, qua amplexus est Tibullum.

1. *O nata*] «impleta». Refertur non ad amphoram ipsam, sed ad vinum in ea conditum. — *Manlio*] L. Manlio Torquato, L. Aurelio Cotta coss. a. u. c. 689. Cfr. Epod. 13, 6: *Tu vina Torquato move consule pressa meo*. Nomina consulum, quibus coss. vina condita erant, amphoris adscribebantur vel tabella separata vel in amphoris ipsis expressa, ut est certe in operibus doliaribus s. figlinis.

2. 3. *querelas*] sprete maxime amoris. — *geris*] «Cuiuscunque horum affectuum secundum diversos potum animos veluti semen ac principium in te continet». — *rixam*] non amantium, sed ipsorum inter se convivarum. — *insanos amores*] «cum convivae prope ebrii gloriantur de amoribus suis vel cum puellis computationi adhibitis licentius colloquantur.»

4. *facilem*] ut Od. 2, 44, 8. Alibi et *leves somnos* (Od. 2, 16, 43.) et *lenem s.* (Od. 3, 4, 22.) vocat. — *pia*] quatenus gratum somnum adducit; adeoque hoc v. ad proxima unice refertur: «benigna.»

5. *Quocunque - nomine*] «Quocunque tandem officium fato quo-

Servas, moveri digna bono die,

Descende, Corvino iubente

Promere languidiora vina.

Non ille, quamquam Socraticis madet

Sermonibus, te negleget horridus:

10

Narratur et prisci Catonis

Saepe mero caluisse virtus.

10. *negleget* STc, Bentleii plerique, LctfJ: *neglegit* Bb, Pottierii tres, Bentleius, M.

dam tibi tributum est, ut excites aliquando unum alterumve illorum affectuum, quos significavi, vel alios etiam» (progrediente sententia iam *querelas* et *rixas* missas facit, gratiora dumtaxat mente complexus); seu: «quemcunque ad effectum praestandum destinatum est Massicum (Campanum, Od. 4, 4, 49.), quod contines.» Mecum facit L.übker explicans: «welche Stimmung du auch hervorbringen be-rufen bist.» — Lectum utique est «con-ditum», non «electum», ut volunt Sanadonius et Forcellinus. — Ceterum speciosa, non tamen vera, est lectio Codicis B antiquissimi aliorumque numine.

6-8. *moveri*] «Tanta certe es bonitate, ut digna sis, quae hoc die fausto demovearis ex apotheca.» Epod. 43, 6: *Tu vina - move.* — Dignus autem cum infinit. posteriore tempore etiam in prosa oritur. Seneca de Benef. 4, 4, 40: *dignus est decipi.* — *Descende*] ex horrei sive apothecae sive fumarum pariete, cui tandem inclinata fuisti. Similiter Od. 3, 28, 7: *deripere horreo - amphoram.* — *iubente Promere*] Corvino poscente vina languidiora, quale est istuc, quod tu mihi ser-

vas antiquissimum.» — *languidiora*] bona significatione, «mitiora.» Cf. Od. 3, 46, 33.

9. 10. «*Socraticis-Sermonibus*, quales reperiuntur maxime apud Platonem et Xenophontem in Symposiis, adeo *madet*, penitus imbutus est, ut eorum ipsorum formam ac totum genus suis sermonibus referat, cum inter amicos versatur.» Plinius Epp. 3, 12, 4: *sit expedita, sit parca* (coena); *Socraticis tantum sermonibus abundet*; etenim Horatii verba in proverbii prope consuetudinem venerant. *Madere* sine imagine est «abundare». — *negleget*] «tum, cum apud me erit.» Longe aptius est quam praesens. Sic futurum vv. 21. et 23. — *horridus*] «nimis tristis ac morosus.» Resolve: «Non, propterea quod fortasse horridus sit, te negliget;» ut Epp. 4, 7, 2: *mendax desideror.* Epp. 2, 2, 493: *spargas tua prodigus.*

11. 12. *prisci Catonis*] Censorius h. l. unice aptus est; nam is propter nescio quam festivam morositatem atque multa et lepida *ἀποφθέγματα* personam gerebat apud Romanos posteriores mediam inter severitatem et iocum. Firmat hanc

Tu lene tormentum ingenio admoves

Plerumque duro; tu sapientium

Curas et arcanum iocosu

45

Consilium retegis Lyaeo;

Tu spem reducis mentibus anxiiis,

explicationem Epp. 2, 2, 416: *vocabula* -- *priscis memorata Catonibus*. (De Uticensi alii acceperunt, quia Plut. Cat. min. 6: *προϊόντι τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο πίνειν, ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄργρον*. Seneca de Tranquill. 4, 43: *Cato vino lacabat animum curis publicis fatigatum*. -- *Catonis ebrietas obiecta est*. Tam *prisci* explicant «severi», ut Virg. Copae v. 34: *Ah pereat, cui sunt prisca supercilia!* Sed, ut verum fatear, ut apta duobus aliis locis Catonis Uticensis est mentio (Od. 4, 42, 33. 2, 4, 24.), ita inepta atque importuna esset h. l., ubi poeta leviter iocatur.) — *Virtus* autem *Catonis*, ut Sat. 2, 4, 72: *Virtus Scipiadae et milis sapientia Laeli*.

43. *tormentum*] H. l. non habet significationem explorandi, ut A. P. 434: *Reges dicuntur nullis urgere culullis Et torquere mero, quem perspezisse laborant*, cet. et Epp. 4, 48, 28: *Commissumque leges et vino tortus et ira*. Sed hoc volt: «ut vera tormenta reos confiteri cogunt delicta, sic vinum, quasi lene, gratum, tormentum excitat ingenium plerumque (persaepe) durum efficitque, ut longe facilius carmina festivosque sermones fundat.» Est nostrum *Reizmittel*. «Ingenio duro esse dicitur seu poeta sive orator, qui arida et difficili vena est, qui

non *εὐρετικὸς*, non pollens inventione et copia.» BENTLEY. Silius 41, 285: *Donec pulsa fames et Bacchi munera duram Lazarunt mentem*. Cf. Od. 4, 48, 3: *Siccis omnia dura deus proposuit*.

44 - 46. *sapientium*] «Vinum efficit, ut etiam ii, qui alioqui sapientes se gerunt et nescio quae secreta consilia semper agitare putantur, longe apertiores fiant atque ad iocandum ipsi quoque progressi multa patefaciant, quae extra convivium vix cum quoquam communicarent.» Cogitandum de iis, qui in vita quotidiana seriis plerumque ac gravibus cogitationibus occupati videntur. Sic Diphilus apud Athen. 2, 2: (*διδόνου*.) *Τὸν τὰς ὀργρῶν αἰῶντα συμπεῖθετε γελᾶν*. (De gentiliv formā cf. Od. 3, 24, 24.) — *iocosu* - *Lyaeo*] Videtur dativus potius quam ablat. vel absol. (inter vina) vel instrum. (per vinum). — *Iocosus* autem vocatur, quia ad iocos provocat tum maxime, cum praeter expectationem compotantium arcana illa consilia in lucem protrahuntur. — *retegis*] Aeschyl. Fr. 274. Dind.: *Κάτοπτρον εἶδους χαλκῶς ἐστ', οἶνος δὲ νοῦς*.

48 - 20. *cornua*] quae Fluvii et Libero patri ipsi tribuuntur, vinum atque confidentiae *σύμβολον*. Voss.: *des Muthes Hörner*. Apposite Ovid. A. A. 4, 239: (inter vina)

Viresque et addis cornua pauperi

Post te neque iratos trementi

Regum apices neque militum arma.

20

Te Liber et, si laeta aderit, Venus

Segnesque nodum solvere Gratiae

Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit; et Am. 3, 11, 8: Venerunt capiti cornua sera meo. Iunge autem Viresque et cornua addis; metaphoram enim τῷ ζυγίῳ iunxit. Languet vulgaris interpretatio: «spem viresque reddis anxiiis.» — Post te] scil. epotam. — apices] Od. 4, 34, 14. de regis Parthorum insigni, liara cum acumine. Curtius 3, 3, 49: Cidarim Persae vocabant regum capitis insigne: hoc caerulea fascia albo distincta circumbat. In prosa orat. «diademata»; sine figura: «maiestatem et potentiam.» — Iratos autem apices pro «iratorum regum apicibus», ut Propert. 2, 20, 8: Niobe — Sollicito lacrimas defluit a Sipylo. — Similes loci de vini virtutibus: Od. 4, 18. Pind. Frgm. 136. Ed. Boeckh. min. Bergk. N. 198: Ἀνὴρ ἀνθρώπων καρπαῖδες οἷον χορταί μεριμνῶν Σιτηθῶν ἔξω, πελάγει δ' ἐν πολυχρόσσοιο πλοῦτον Πάντες ἴσα πέσσειν ψευδῆ πρὸς ἀκτάν· Ὅς μὲν ἀχορήμων, ἀγνός τότε, τοὶ δ' αὖ πλουτέοντες — ἀέθονται φρένας ἀπελνοῖς τόξοις δαμέντες. Bacchylides Fragg. 27. Bergk pag. 827: Πλεκεῖ ἀνάγκη Σειρομένα κυλίων θάλλῃσι θυμὸν, Κύπριδος δ' ἑλπίς διαυθύνει φρένας· Ἀμυγνόμενα Διονυσίοισι δώροισι, Ἀνδράσι δ' ὑποτάτω πέμπει μετρίνας· Ἀντίχ' ὁ μὲν πόλεων κρή-

δεῖνα λῦει, Πᾶσι δ' ἀνθρώποις μοναρχήσιν δοκεῖ. Χρυσὸς δ' ἐλέφαντι τε μαρμαίροισιν οἴκοι, Πυροφόροι δὲ κατ' ἀγλήεντα [ζαφρόν] Νῆες ἄγονοι ἀπ' Αἰγύπτου μεγίστου Πλοῦτον· ὥς πίνοντος ὀρμαίνει κέαρ. Ovid. A. A. 4, 237: Vina parant animos faciuntque caloribus aptos: Cura fugit multo diluiturque mero. Tunc veniunt risus: tunc pauper cornua sumit: Tunc dolor et curae rugaeque frontis abit. Tunc aperit mentes aegro rarissima nostro Simplicitas, artes excolente deo.

21. 22. si laeta] atque ideo propitia. — Venus] Talibus enim convivii inter amicos intimos celebratis faciles amicae adhibebantur, ut est aliquoties apud Horatium. — Segnesque nodum solvere] «nuncquam solventes.» Eurip. Hippol. 1447: συνῆλαι Χάριτες. Seneca de Benefic. 4, 3: Num dicam, quare tres Gratiae et quare sorores sint et quare manibus implexis? — Quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus? Alii nodo ad eonum relato explicant «adcentes.» (Od. 4, 4, 6.) At vid. Od. 4, 30, 5. 3, 49, 47. (Eadem constructione Virg. Aen. 11, 736: At non — segnes — Expectare dapes.) — Gratiae] sine imagine: «Iucundi ac lepidi sermones a quavis altercatione remoti, ut decet homines omni vita atque victu exultos atque expolitos.»

Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

CARMEN XXII.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis adimisque leto,
Diva triformis,

23. *Vivae*] «ardentes», ut alio tropo Od. 3, 8, 14. *vigiles lucernas* dixit. — *Te* — *producent*] proprie convivium, «cui tu, amphora, vinum ministras.» Sat. 1, 5, 70: *coenam produximus illam*, hic vinum, cuius ope illud maxime perficitur. Iam vero conviviorum numina, Liber, Venus, Gratiae, hoc cum Messala celebrandum protendent usque ad primam lucem, nec unquam exstinguentur lucernae, quae ipsae admodum poetice numinibus illis hilarem computationem producentibus sociantur. Propert. 4, 6, 85: *Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec laiciat radios in mea vina dies.*

XXII. Inscriptio tabulae, qua Dianae consecratur pinus (Italica pulcherrima, *Pinie*) imminens Sabino, arbor poetae cara, anniversariumque sacrificium vovetur. Quam ob causam vel ob quod deae beneficium reticet, probabiliter, quia aliam nullam habebat nisi eam, ut componeret inscriptionem sub illa ipsa pinu tabulae marmoreae incidendam, qua locus amoenus ornaretur.

4, 2. *Montium custos*] Od. 4, 24, 5. Callim. Cer. 18. Diana Iovem precatur: *Ἄδς δέ μοι οὐρεα πάντα* — *Οὐρεσσιν οἰκίσσω.* Catullus 34, 9: *Montium domina.* — *laborantes utero*] «parturientes;» Garve: *in Wehn arbeitende.* — *puellas*] ut Od. 3, 14, 10. de nuptis.

3. *Ter vocata*] «Ex sacrorum ritu ter (Od. 4, 28, 36. Epp. 4, 4, 37.), ut adsis partui eumque leves, advocata.» Cfr. Carm. sec. 13. Diana hic eadem cum *Εἰλειθυία*, ut in Leonidae Tar. Ep. 3. (Anth. Pal. I. p. 249.) Athhis votum ei solvit: *Ἐκ τόκου, ὃ Αἰγῶϊ, βαρυνομένης ὅτι νηδὲν Ζῶν ἀπ' ὠδίνων λύσας τῆσδε βρέφος.* Sic in Orphicis *Ἀρτεμις Εἰλειθυία*. Romanis tamen frequentius Iuno Lucina. Dionys. Halic. 4, 42: *Εἰλειθυίαν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν φωσφόρον.* Catull. 34, 43: *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis, Tu potens Trivia et notho es Dicta lumine Luna.* Cfr. Carm. sec. 45.

4. *Diva triformis*] in caelo Luna, in terra Diana, apud inferos Hecate. Virg. Aen. 4, 514: *Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.*

Imminens villae tua pinus esto,
 Quam per exactos ego laetus annos
 Verris obliquum meditantis ictum
 Sanguine donem.

CARMEN XXIII.

Caelo supinas si tuleris manus
 Nascente Luna, rustica Phidyle,

XXIII. 2. *Phidyli* malebat *Bentleius*.

5. 6. *villae*] meae in Sabinis. — *pinus*] alibi Cybelae sacra (Ovid. Met. 40, 404.), h. I. Dianae, ut Prop. 2, 49, 49. — *per exactos -- annos*] «confectos; quotannis.» Od. 3, 48, 5: *pleno -- anno. — laetus*] ut est in formulis Inscriptionum votivarum: V. S. L. M. (*Votum solvit libens merito.*)

7. *obliquum*] ex huius animalis natura. Hom. Iliad. μ, 448: ἀπὸ τοῦ ὀβελίου αἰσθάνονται. Odyss. τ, 450: ἀπὸ πολλῶν δὲ διήγουσε σαρκὸς ὀδόντι Αἰγυπιοῖς αἰετας. Ovid. Met. 8, 343: (aper) obliquo latrantes dissipat ictu. Her. 4, 404: obliquo dente timendus aper. — *meditantis*] Verrem anniculum significat, qui eiusmodi ictus iamiam meditatur, destinat, nondum tamen infigit. Cfr. Od. 3, 43, 4. Od. 4, 2, 54.

XXIII. Fingit virginem rusticam, Sabinam, puto, miram decore pio (Stat. Theb. 4, 572.) atque ex intima animi sententia Lares veneraturam fertilitatemque agro a se culto precaturam nihilominus queri, quod exigua dumtaxat dona illis offerre sibi concessum sit. Hanc consolatur affirmans, omnia in puro sacrificantis animo sita esse, ne-

quaquam in victimarum pretio ac numero. (Pietam autem esse totam scenam ac Phidylen ipsam, agnovisse videtur etiam Lübker.) De Horatii villica quo minus explicemus, obstat imprimis, quod Phidyle arbitrio suo, non domini iussu, rem divinam factura est. Contra Cato R. R. 143: Villica rem divinam ne faciat neve mandet, qui pro ea faciat, iniussu domini aut dominae. Scito dominum pro tota familia rem divinam facere.

4. *supinas*] Solitus adstantium gestus iam apud Homerum. Iliad. η, 177: ἄνθρωποι δ' ἤρῳσαντο, θεοὶ οἱ δὲ χειρὰς ἀνίσταν. Aesch. S. ady. Th. 472: χειροτόνοντες λατρεύ. Lucret. 5, 4498. Virg. Aen. 4, 203: Multa Iovem manibus supplex orasso supinis. Pseudotib. 3, 4, 64: Tu modo cum nulla brachia tendo prece. Sic etiam supplices. Aeschyl. Prom. 4003: Γυναιχομήμοις ἐπιτάσσειν χειρῶν. Petron. 17: Proleudo — ad genua vestra supinas manus.

2. *Nascente Luna*] «Solent enim rusticae mulieres in initio primae Lunae ad caelum effundere preces.» Schol. Cfr. ad Od. 3, 49, 9. —

Si thure placaris et horna

Fruge Lares avidaque porca,

Nec pestilentem sentiet Africum

Fecunda vitis nec sterilem seges

Robiginem aut dulces alumni

Pomifero grave tempus anno.

Nam quae nivali pascitur Algidio

Devota quercus inter et ilices

7. *Rubiginem* BbStc, Lt. (Ut nos, Codd. Bland.)

Phidyle] Hanc formam a *Φειδύλος*, *η*, (*φειδεσθαι*.) parem adiectivo *ῥθύλος*, *η*, defendit contra Bentleyi suspicionem *Phidyli* Bastius Epist. crit. p. 245. Graecum autem nomen poeticum atque aptissimum rusticæ suo iure tribuit virgini Italianæ.

3. 4. *thure*] (De scriptura huius nominis vide ad Od. 4, 49, 44.) Cato R. R. 434: *Priusquam messim facias, porcam praecidancam hoc modo fieri oportet: Cereri porca praecidancam, porco semina, priusquam fruges condantur, -- thure, vino Iano, Iovi, Iunoni praefato.* Tib. 4, 3, 34: *menstrua thura Lari.* Plaut. Aulul. Prol. 23: *Huic (Euclioni) filia una est: ea mihi (Lari) cotidie Aut thure aut vino aut aliqui semper supplicat, Dat mihi coronas. -- horna Fruge*] «spicis hornotinis, huius anni.» Forma *hornus* poetarum est. Spicae autem hic potius significantur quam mola salsa. — *porca*] Porcam enim feminam mactare solebant. Cic. de Inv. 2, 30: *eum, qui (in sacrificio) porcam tenuerit.*

5. 6. *pestilentem - Africum*] *Sci-rocco.* Cf. Od. 4, 3, 42. *Noxium Austrum* dicit Plin. H. N. 2, 47. — *Fecunda*] Raro reperitur de arbo-

ribus pro «fertilis, ferax.» Cic. Orat. 45: *Segetes fecundae atque uberes. -- sterilem*] «quæ efficit sterilitatem.» Virg. Ge. 4, 450: *ut mala cubnos Esset robigo.*

7. *Robiginem*] *Rubiginem* miro consensu Codd. mei; verum Wagner ad Virg. Ge. 4, 451: «*robigo* meliores scribunt, et *robigo* bis in Fastis Praenestinis.» Est etiam dea *Robigo*. Ovid. Fast. 4, 944: *Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis.* 923: *Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum; ex quo versu simul apparet vanam esse distinctionem inter robiginem frumentii (Brand, Mehlthau) et rubiginem ferri (Rost). -- dulces alumni*] vituli, haedi, agni tenelli; ut Od. 3, 48, 4.

8. *Pomifero -- anno*] auctumno. Sic Epod. 2, 29: *annus hibernus Iovis*; Virg. Aen. 6, 344: *frigidus annus*; Stat. Theb. 4, 4: *horrens annus, hiems. -- grave tempus*] Etiam in prosa orat. pro pestilenti. Liv. 3, 6: *grave tempus, et forte annus pestilens.* Sat. 2, 6, 48: *plumbeus Auster Auctumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.*

9 - 12. *nivali - Algidio*] monte *Lati*; *gelidum* vocat Od. 4, 24, 6.

Aut crescit Albanis in herbis

Victima pontificum secures

Cervice tinget: te nihil attinet

Tentare multa caede bidentium

Parvos coronantem marino

45

Rore deos fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus,

42. securim S, item Pottierii 4, 43, 47., Bentleius. (Ut nos, Te.)

nigrae feracem frondis Od. 4, 4, 58. In eo ac prope Albam Longam erant pasua victimarum, quae collegii pontificum propria erant ac magnam partem redditus eorum efficiebant. — *Devota*] «iamiam aris destinata.» — *pontificum secures*] id est, hanc vel illam *securim*, unde orta est haec ipsa paucorum Codd. lectio. Pontifices autem poparum ad hoc utebantur ministerio.

43. 44. *Cervice*] «sanguine ex cervice ebulliente.» — *te nihil attinet*] «minime opus est, οὐδὲν προσήκει.» — *Tentare*] ut alibi *fatigare, lacessere* deos. (Od. 2, 48, 42.) «Nihil», inquit, «opus est, ut multis victimis deorum pacem ac favorem tibi conciliare studeas, dummodo, ut facis, parvos tuos Lares coronas rore marino, frutice bene olente.» Duplex autem et implicata est constructio *tentare deos* et *coronantem deos*. — *bidentium*] in sermone pontificum et apud poetas «oves bimae.» Festus: «*Ambidens* sive *bimae* ovis appellabatur, quae superioribus et inferioribus est dentibus.» Cfr. Gell. 16, 6.

45. 46. *Parvos coronantem* = *deos*]

Juven. 9, 437: *O parvi nostrique Lares, quos thure minuto Aut farro et tenui soleo exorare corona.* Cato R. R. 143: *Villica Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit, coronam in focum indat; per eodemque dies Lari familiari pro copia supplicet.* Hic eadem facit virgo rustica ingenua. — *fragili*] non «flexili», sed «cuius ramuli facile franguntur», *σπρόδ.* Conf. Eurip. El. 778: *τερελινῆς μυροτόνης - πλόζους.*

47. *Immunis* est liber a munere, tributo cet.: qui nihil praestare debet. H. I. *immunis manus* est eius, qui sacrificat, non ideo quod noxam aliquam expiare debeat deorumque iram placare, sed quia grato pioque animo deorum maiestatem veneratur, vel, ut h. I. significari videtur, immeritas calamitates a se suisque deprecari conatur. Ad idem ergo redit ac si dixisset *sceleris pura, ἀγνή.* Ovid. Her. 14, 8: *Non piget immunes caedis habere manus.* Vell. 2, 7: *immunis delictorum paternorum.* Nimirum ut talia vocabula relativa interdum ponuntur omisso τῷ πρὸς τι, velut *plenus* (Sat. 2, 2, 43.), *avidus* (Od. 4, 28, 48.), et ipsum v.

Non sumptuosa blandior hostia

Mollivit aversos Penates

Farre pio et saliente mica.

20

CARMEN XXIV.

Intactis opulentior

49. *Mollibit* bc, LCl, *Mollirit* Cuningh. e Cod. Gogav., item unus Feae, Pott. 7, 8.

immunis omissio «a laboribus ac certaminibus» apud Sen. Herc. fur. 246: *nunquid immunis fuit Infantis* (Herculis) *aetas?*: sic hoc quoque loco genitivum vel ablativum omisit Horatius, certus lectorum neminem dubitaturum de significatione, quae alia esse nequit quam «innocens, insons.» — *si tetigit!* thus et molam salsam offerens; ἀόριστος, perpetui temporis significatione, quam non agnoscentes *mollivit* mutarunt in *mollirit*, alii peius etiam in *mollibit*.

48. *Non sumptuosa*] Veram constructionem hanc existimo: «*Immunis manus mollivit aversos Penates farre pio et mica salis, non blandior* (futura, oblatā) *sumptuosa hostia* (ablat.)»; et recte iam Lambinus explanavit: «nihil gratior iis futura per sumptuosam hostiam.» — Ad sententiam cfr. Euripid. apud Orionem Schneidew. p. 55: *Εὖ ἴσθ' ὅτ' ἂν τις εὐσεβῶν θῆν θεοῖς, Κἂν μικρὰ θῆν, τυγχάνει σωτηρίας*, Dio Chrys. Or. 43. p. 264. Emp.: *ὅσῳ ἂν εὐσεβέστερον καὶ ὁσιώτερον γένησθε, τοσοῦτ' ἑλάττων ἔσται παρ' ἡμῖν ὁ λιβάνωτός καὶ τὰ θυμιάματα καὶ τὰ στεφανώματα, καὶ θύσετε ἐλάττους θυσίας καὶ ἂν ἐλάττονος δαπάνης*.

Minucius Felix 32: *Est litabilis hostia bonus animus et pura mens et sincera sententia.*

49. *Mollivit*] «mollire solet». Cf. ad v. 47. — *aversos*] «Dii implorati, ut opem ferant, vel audiunt, vultum ad vota vertentes (Propert. 3, 3, 40: *versos ad pia vota deos.*), vel non audiunt, vultum auresque avertentes (Epod. 40, 48: *Preces aversum ad Iovem.*); hactenus etiam *aversi*, irati, non propitii, alibi recte dicuntur.» HUSCHKE ad Tib. pag. 457.

20. *Farre cet.*] Est *περιρραῖς* molae salsae, quae placuit imitatoribus. Pseudotib. 3, 4, 40: *omnia noctis Farre pio placant et saliente sale*. Plinius in Praefat. H. N.: *Mola salsa lilant, qui non habent thura.* — *pio*] ad immolantis sensum spectat. — *saliente mica*] «dissiliente atque crepitante, cum in ignem conicitur.» Ovid. Fast. 2, 536: *Et sparsae fruges parcaque mica salis*. 4, 409: *Farra deae micaeque licet salientis honorem Detis*.

XXIV. Expectans fore, ut Caesar finitis bellis civilibus in morum emendationem ante omnia incumbat, poeta, quam corrupti sint, demonstrat et remediis etiam violentis pristinam simplicitatem resti-

Thesauris Arabum et divitis Indiae
Caementis licet occupes
Tyrrenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,

5

4. ponticum Bbc, Ct, punicum S, publicum T. (Apulicum firmatur a se-
ptem Pottierii Codd., uno Cruquii.)

tuendam esse censet. Ut huius libri
Od. 1. 2. 3., est ex iis carminibus,
quibus cives suos ad avitam morum
innocentiam atque integritatem re-
vocare studet, sive Augustus ad
tales παρανέσεις elaborandas eum
excitavit, sive poeta ipse ultro in-
tellexit, eas gratas et acceptas
fore principi, cum cuius consiliis
prorsus concordabant. (Composi-
tum videtur per n. 725—726.)

4. *Intactis*] «integris, nondum
in Romanorum potestatem reda-
ctis.» Od. 4, 29, 4 : *beatis Arabum-
gazis*. Prop. 2, 40, 45 : *India quin,
Auguste, tuo dat colla triumpho,
Et domus intactae te tremat Arabiae*.

3. 4. *Caementis*] Cfr. Od. 3, 4,
35. — *mare Apulicum*] oppositum
Tyrreno. Miri autem errores in
h. v. a librariis commissi originem
ducunt a vocalium concurrentium
elisione. (Cod. Blandin. antiquiss. :
mare publicum cum gloss. «late pa-
tens.») Sententia est: «Licet amplis-
simas et magnificas villas ad maris
litus exstruas cet.»

5-8. *Si cet.*] «Ubi tamen, ut fort-
rerum natura, Necessitas aliquan-
do modum ponit inceptis tuis su-
perbis, tuque id sentis, et metu
dolorum mortisque propinquaе tor-
quere frustra que mortem effu-

gere studebis cet.» — *figit*] Ultima
syllaba producitur caesura et arsi.
Conf. Od. 1, 3, 36. 2, 6, 14. 2, 43,
16. 3, 46, 26. — *adamantinos* — *cla-
vos*] Semper cogitandum de prima
notione v. ἀδάμας, «ferrum indom-
itum, durissimum.» Pind. Pyth.
4, 74 : *Τίς δὲ κίνδυνος κρατερῶς
ἀδάμαντος δῆσεν ἄλοις*; — *dira*] *Sic dirum omen* item Vul. Max. 2, 6,
40.; *saeva* vocatur *Necessitas* Od.
1, 35, 47. — Totam imaginem egre-
gie illustrat speculum Oddianum
apud Vermigliolium (*Iscriz. Peru-
gine* T. I. pag. 43. Ed. pr. cf. su-
pra pag. 117.); unde rite colligitur
simile aliquod artis opus vel etiam
locum poetae Graeci eandem ima-
ginem praebentem Horatii animo
obversatum esse. Illud tamen pro-
babilius; nam vel speculum illud
horribilis nescio quid habet subli-
mitatis. — *Summis verticibus* ex-
plica de verticibus, fastigiis, ἀ-
στεράσας aedium (ut apud Mar-
tial. 8, 36, 7. Caesaris domus
vertice sidera pulsant), non cum
aliis de capitibus humanis, quo-
rum mirum *εἰδωτόν* esset *summis*
atque tota imago foedissima. —
Tota autem imago sic informanda:
«Dum homo ille locuples assidue
moles iacit aedesque exstruit, nec-

Non mortis laqueis expedit caput.

Campestres melius Scythae,

Quorum plaustra vagas rite trahunt domos, 40

Vivunt et rigidi Getae,

Immetata quibus iugera liberas

Fruges et Cererem ferunt

Nec cultura placet longior annua

Defunctumque laboribus

45

opinato supervenit *Εἰμαρμένη*, *Ἀνάγκη*, clavosque suos, quibus nihil resistere potest, in aedium culmine figit, domino veluti acclamans: Hucusque nec ultra; adest iam tibi terminus fatalis! — *mortis laqueis*] Imago est etiam poësis orientalis. Psalmi. 48, 5: *Circumcincerant me funes inferorum, laquei mortis antevertent me.*

9, 10. *Campestres*] iam corruptae suorum popularium vitae poëticae opponit innocentissimos Scytharum Getarumque mores, qui locus erat communis etiam apud sophistas. Horum Scytharum mores probos atque simplices optime describit Scymnus Chius v. 836., ubi inter alia eos vocat *ἔθνη εὐσεβῆ πάνυ*, *ὡς οὐδὲ εἰς ἔμψυχον ἀδικήσαι ποτ' ἔν*. *Campi* sunt plana illa loca, quae nos vocamus *Steppen*; *campestres* ergo «semper in campis degentes, *νομάδες*» — *melius*] *Iliad.* v, 8, de iisdem populis: *ἀγανῶν Ἰππημολγῶν Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνδρώπων*. — *plaustra*] *ἁμαξόβοι*, *ἁμαξοιοκοί*. Aeschyl. *Prom.* 709: *Σκύθας δ' ἀφίξει νομάδας, οἳ πλεντάς στέγας Πεδάροισι νάουσ' ἐπ' ἐν κύκλοις ὄχοις*. Pindarus

in Fr. Boeckh. Ed. min. p. 214. his *Νομάδες* tribuit *ἁμαξοφόρητον οἶκον*. Salust. Fr. pag. 258. Gerl.: *Scythae Nomades, quibus plaustra sedes sunt*. Eisdem *profugos* appellat *Od.* 4, 33, 9. et *Od.* 4, 14, 42. — *rite*] «ex vetere huius gentis more.»

41-46. *rigidi*] «simplices ac severi,» ut Sabini *rigidi* Epp. 2, 4, 25. — *Getae*] Thraciae populus, Dacis (quibuscum cognatio quaedam eis fuisse videtur) vicini et ultra hos Orientem versus habitantes ad Danubium et Pontum Euxinum. — *Immetata*] nunc *ἁπλᾶς λεγόμενον*, «non metata, nulla decempeđa dimensa et inter singulos divisa.» Cfr. Virg. *Ge.* 4, 426. — *liberas Fruges et Cererem*] «Cereris fruges libere maturescentes; non certi alicuius domini, sed totius populi communes.» — *Nec cultura*] Caesar B. G. 4, 1: *Suevi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula milia armatorum bellandi causa ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manserint, se atque illos alunt. Hi rursus invicem anno post in armis sunt; illi domi remanent. Sic neque agricultura nec ratio atque usus belli intermitti-*

Aequali recreat sorte vicarius.

Illic matre carentibus

Privignis mulier temperat innocens,

Nec dotata regit virum

Coniux nec nitido fidit adultero.

20

Dos est magna parentum

Virtus et metuens alterius viri

Certo foedere castitas;

tur. Sed privati ac separati agri apud eos nihil est; neque longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet. Cfr. Taciti Germ. 26. Hunc Suevorum morem re vera apud Getas quoque obtinuisse, cum plerique arbitrati sint, Caesaris narrationem de illis a poeta ad hos suo arbitratu esse translatam, docet Grimmus *Gesch. der deutschen Spr.* 1. p. 489. — *recreat*] «otium huic praebeat aequali sorte laboris ille, qui in eius vicem succedit.» Artius iungenda vv. *vicarius aequali sorte*, «aequalem sortem suscipiens.»

48. *Privignis - temperat*] «noverca parcat privignis, abstinet ab iis manus; non, ut apud nos, insidias eis struit.» Cic. Verr. Acc. 2, 2, 4: *non solum sociis in eo bello consuluit, verum etiam superatis hostibus temperavit.*

49. 20. *dotata*] «dote freta, adeoque superba atque imperiosa.» Plant. Men. 3, 2, 46: *Ita istaec solent, quae viros subservire sibi postulant dote fretae, feroces.* Aul. 3, 5, 64: *Nam quae indotata est, ea in potestate est viri; Dotatae mactant et malo et damno viros.* — *virum*] «maritum, qui ipse domum suam re-

gere deberet.» — *nitido*] «formoso et compto.» Cfr. Od. 2, 42, 49: *nilidis virginibus.* — *nec - fidit adultero*] «non tantam, ut sit apud nos, fiduciam reponit in adultero potente, ut eius auxilio impudenter freta, superba atque imperiosa sit in ipsum maritum, hunc spernat eique renitatur, ubi eam coercere conetur.»

21. 22. *Dos est*] «Apud illas nationes naturae convenienter etiam nunc viventes maxima mulierum dos est insignis virtus, castitas, quae certum coniugii pactum servans ab aliorum virorum consuetudine abhorret.» Plaut. Amphitr. 2, 2, 207: *Non ego illam dotem mi esse ducō, quae dos dicitur; Sed pudicitiam et pudorem et sedatum cupidinem, Deum metum, parentum amorem et cognatum concordiam.* — *parentum*] Conf. Od. 3, 4, 43: *clientium.* Od. 3, 24, 44: *sapientium.* Epod. 4, 20: *Serpentium.* Volgo distinguebant *parentum* a v. *parens*, genitor, et *parentium* a v. *parens*, obediens. — *metuens*] «*φρασσαμένη*, abstinens.»

23. 24. *Certo foedere*] Artissime iunge: «castitas, quae fidelissimo cum marito foederi innititur ac

Et peccare nefas aut pretium est mori.

O quisquis volet impias

25

Caedes et rabiem tollere civicam,

Si quaeret PATER URBIVM

Subscribi statuis, indomitam audeat

Refrenare licentiam,

Clarus postgenitis: quatenus — heu nefas! — 30

Virtutem incolumem odimus,

Sublatam ex oculis quaerimus invidi.

24. *pretium emori* Pulmanni optimus, *pretium mori* Bersmanni unus, Bentleii ω, quattuor Pottierii. (Ut nos, BbStc.)

servatur.» — *Et peccare nefas*] «Inhaeret in eorum animis nefas esse adulterium committere noveruntque certam eius poenam fore ultimum supplicium.» — *pretium*] ut *τιμή*, *μισθός*, vocabulum medium; h. l. de poena. Iuven. 43, 405: *Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.* — *est mori*] Quod in Cod. Pulm. repertum et a Baxtero, Sanadono, Gesnero receptum est *emori*, ex solito compendio v. est ortum videtur. *Emori* autem potius de naturali morte quam de violenta usurpatur, atque, ut docuit Dillenburger, nostrum est «*absterben*, animam reddere», ut sane est apud Celsum 3, 26: *membrum, quod paulatim emoritur.* Hoc dicit: «omnis adultera a marito cognatisque necatur».

25-27. *O quisquis cet.*] «Quicumque amovere conabitur scelera bellorum civilium et stabilire perpetuam pacem, is si volet, ut singularum urbium cives grato animo statuas cum inscriptione *PATRI* vel

PARENTI (huius) *VRBIS* ei ponant, ante omnia refrenare debebit licentiam, quae nunc in omnibus rebus dominatur.» — *quaeret*] *quaerere* h. l. ut Od. 4, 16, 26. 3, 4, 39. Epod. 16, 16. cum infinitivo pro «cupere», quemadmodum gr. *ζητέω*. Plato Prot. 322. B.: *ἐζητέουν δὲ ἀπορροζέσθαι.* — *Iungo pater urbium* (non tamen ut *συνώνυμον* sit vv. *pater patriae*); primo quia *pater* absolute vix dici posse videtur, deinde habemus similiter *parentem Asiae* (Cic. ad Q. Fr. 4, 4, 34.), *parentem militum Pisonem* (Tac. Ann. 2, 80.), *patrem exercituum Caligulam* (Sueton. Calig. 22.), *Claudium patrem senatus* (Tac. Ann. 41, 25.), *Domitianum patrem inclytum urbis* (Stat. Silv. 3, 4, 48.), *Iuliam Domnam matrem castrorum* (Inscr. Lat. N. 923.), et quod maius est, hanc Augusto dicatam inscriptionem (Collect. meae N. 605.): *IMP. CAESAR. DIVI F. AVG. PARENS. COLONIAE* (Iuderae). *MVRVM. ET. TYRRIS. DEDIT.* (*Patris patriae* nomen in

Quid tristes querimoniae,

Si non supplicio culpa reciditur,

Quid leges sine moribus

35

Vanae proficiunt, si neque fervidis

Pars inclusa caloribus

Mundi nec Boreae finitimum latus

Durataeque solo nives

Mercatorem abigunt, horrida callidi

40

Vincunt aequora navitae,

Magnum pauperies opprobrium iubet

39. solo] gelu Bentleius coni.

nummis Augustus assumpsit de-
mum a. n. c. 752.

29. 30. *Refrenare licentiam*] Od.
4, 43, 9: *ordinem Rectum evaganti*
frena licentiae Iniecit. — *postgenitis*
ὁψιγόνους, μεταγενεστέροις. Vi-
detur autem nunc *ἅπασιν λεγόμενον.*
— *quatenus*] in prosa or. «quando-
quidem»; hac tamen significatione
illud post Horatium complures usur-
parunt. Plin. Epp. 3, 7, 44: *Qua-*
tenus nobis denegatur diu vivere,
relinquamus aliquid, quo nos vixisse
testemur.

31. *Virtutem incolumem*] «Homini
virtute praedito, dum in terris
versatur, invidemus; ubi morte
abreptus est, eundem desideramus.»
Martial. 5, 40, 5: *Sic vete-*
rem ingrati Pompeii quaerimus um-
bram. Conf. ad Epp. 2, 4, 42.

34 - 41. *culpa reciditur*] veluti
ulcus insanabile. — *Quid leges*] «Le-
ges irritae manent, nisi earum se-
veritali civium mores respondent.»
— *si neque*] Hanc sententiam:
«si insatiabilis lucri cupido omnes

transversos agit;» variis imaginibus
exornat: «mercatores non abster-
ret a quaestu persequendo nec tor-
rida neque gelida zona cet.» Cfr.
Epp. 1, 4, 43. — *Boreae finitimum*
Ovid. Metam. 4, 64: *Scythiam se-*
ptemque trionem Horriferae invasit Bo-
reas, ubi perpetuae nives sunt, in
solo congelatae. — *Durataeque solo*
Tatian. adv. Gentes 20: *οἱ τὰς γεω-*
γραφίας ἐκπονήσαντες ἤτιάσαντο
— τόπων μὲν τὸ ἐκπύρον, τῶν
δὲ τὸ ψυχρόν καὶ διαπρηγός.
«Nives, quae primum putres erant,
gelu adstrictae firmiter illis solo
adhaerent.» Solo pro «in solo, ad
solum.» Significat eas nunquam
solvi, ut sit in Helvetiae alpibus
glacialibus. Prae hac imagine Bent-
leii illud *gelu* otiosum manet. —
callidi — *navitae*] «navigationis
adeo periti, ut discrimina devitent.»

42 - 44. *Magnum cel.*] Repete ex
praeced. st. Eurip. El. 375: *ἔχει*
νόσον Πενία, διδάσκει δ' ἄνδρα
τῇ χρεῖα κακόν. Lucian de merc.

Quidvis et facere et pati

Virtutisque viam deserit arduae?

Vel nos in Capitolium,

Quo clamor vocat et turba faventium,

Vel nos in mare proximum

Gemmas et lapides, aurum et inutile,

Summi materiem mali,

44. *deserere* Bentleius coni.

cond. p. 717: *Πάντα πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ἀναπείθουσα, ὥς ἐκρήγοι τις αὐτήν.* Cfr. Sat. 2, 3, 94. — *Virtutis* — *arduae*] «quam colere res est difficilis.» Stat. Theb. 10, 845: *Hac, ait, in Thebas, hac me iubet ardua virtus Ire. — deserit*] Resumpto verbo finito multo efficacior sit sententia gratusque variatur eius forma quam si ex volgari ratione continuasset infinitivos, *iubet* — *deserere*. Praeterea prudens devitavit ingratum concursum litterae caninae *deserere arduae*.

45. 46. *Vel nos*] Iam ut in Epodo XVI. unicum adversus imminentem perniciosum remedium in eo ponit, ut relicta Italia meliores cives fuga petant Beatorum insulas, ita hic simili impetu poetico abreptus suadet, ut generoso consilio capto divitiae omnes illico atque in perpetuum aboleantur. Et id quidem duobus modis, inter quos popularibus suis optionem dat: «*Vel eas in Iovis Capitolini cellam, dis immortalibus sacrandas, humanis usibus eximendas comportemus*», (quod v. eliciendum e seq. *mittamus*.) «*quam divitum pompam ultro opes suas Iovi dedicantium sequetur totius populi Romani mul-*

titudo fausto clamore tam magnanimo consilio applausura, quemadmodum solet triumphantibus.» — [*faventium*] de laetis acclamationibus, ut Liv. 4, 42: *et ille quidem, adnuentibus ac vocantibus suis, favore multorum addito animo evadit.*

47. 48. *Vel nos*] «*Vel summam divitiarum contemptum testaturi causam et materiem malorum nostrorum in mare demergamus et quidem in proximum mare, quo citius eam in sempiternum amoveamus.*» Romanorum autem divitias ita exaggerat Philo in Leg. ad Caium p. 97. Lips.: *οἱ ἐν Ῥώμῃ καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ, παρ' οἷς ἄφρονος καὶ χρυσὸς ἐτεθησαύριστο τοσούτος, ὥστε εἰ σύμπας ὁ ἐξ ἀπάσης τῆς ἄλλης οἰκουμένης ἀπὸ περσῶν αὐτῶν συνενεχθείη, πολλὰ καταδεύετορος ἂν εὐρεθῇναι.* — *Gemmas et lapides*] Ubi haec vv. iunguntur a poetis, plerumque *gemmae* significant lapides pretiosos, (*intagli e camel.*) *lapides* vero uniones margarilasque. Sic certe Ovid. de medicam. faciei v. 20: *Conspiciam gemmis collis habere manum*: *Induitis collo lapides Oriente paratos.* Item *lapis* manifesto de margarita Senec. Hippol. 392: *neo*

Mittamus, scelerum si bene poenitet.

50

Eradenda cupidinis

Pravi sunt elementa et tenerae nimis

Mentes asperioribus

Formandae studiis. Nescit equo rudis

Haerere ingenuus puer

55

Venarique timet, ludere doctior,

54. *Firmandae* Bentleius coni.

*niveus lapis Deducat aures, Indici
donum maris. Silius 12, 230: miro
candoris honore Lucet in aure lapis
rubris advectus ab oris. Alibi gem-
mae uniones significare videntur,
nisi forte antiqui re vera credide-
runt etiam sardonychas, smaragdos,
adamantas, iaspidas (Mart. 5, 41.)
a mari expulsi, ut colligitur ex
Curtio 8, 9, 49: Gemmas margari-
tasque mare litoribus infundit. Pro-
pert. 3, 4, 2: gemmiferi - maris.
Claudian. L. Serenae reginae v.
74: Cantaber Oceanus vicino litore
gemmas Expulit. — aurum - inutile]*
per *λεπτότητα*, «exiliabile.»

49, 50. *Summi - mali*] dictum ut
summa res publica, summa salus.
«Illud, a quo omne malum oritur
ac pendet.» Rutilius 1, 357: *Ma-
leries villis aurum letale parandis. —
scelerum si bene (vere atque ex
animi nostri sententia) poenitet*]
Haec iungo cum praecedd.: «quip-
pe illud demum certissimum signum
erit poenitentiae, ubi rebus, qua-
rum summa cupiditate incensi era-
mus, sponte renuntiaverimus; nam
magni aliquid atque inusitati pa-
trando firmum nostrum propositum
patefaciendum est.»

54 - 53. *Eradenda*] «Penitus ab-

olenda sunt ex animis semina et
principia pravae cupiditatis atque
avaritiae, et quidem eo ipso, quod
ante omnia exsequamur consilium
illud *nunquam alias datum.*» Sen.
Ep. 44: *eradere vitia*, extirpare. —
elementa] Huius voc. prima signi-
ficatio cum sit «litterae suo ordine
collocatae», apposite dixit etiam
eradere, obliterare. — *asperioribus*]
«Illud ubi perfectum erit, institui-
tor sapientior severiorque puero-
rum educatio, quam paulatim ef-
feminarunt Graeculi imprimis ma-
gistri!»

54, 55. *Formandae*] In hoc v.
plus inest quam in Bentleii *firman-
dae*, cum illud totam educationem
significet ad bonas artes etiam
postmodo exercendas pertinentem;
firmandae esset tantummodo: «du-
randae, corroborandae etiam sine
actione sunt mentes nimis enerva-
tae.» — *Nescit*] «Iamiam eo per-
ventum est, ut pueri ingenui equi-
tare ac venari nesciant, propterea
quod rudes atque inexercitati sunt
et ab omni labore abhorrent.» —
Haerere] Simpliciter est «sedere»,
non ut plerique explicant, «firmiter
insidere equo eumque regere.»
Cic. pro Deiot. 10: *Itaque Deiot-*

Seu Graeco iubeas trocho

Seu malis vetita legibus alea,

Cum periura patris fides

Consortem socium fallat et hospitem

60

Indignoque pecuniam

Heredi properet. Scilicet improbae

Crescunt divitiae; tamen

Curtae nescio quid semper abest rei.

60. *Consortem et socium* malebat Bentleius. — *hospites* T, omnes Blandin., Bentleius.

rum cum plures in equum sustulissent, quod haerere in eo senex posset, admirari solebamur.

57. 58. *Seu — trocho*] «Contra optime versatus est in Graeco illo trochi ludo.» *Trochus*, rota ferrea cum anulis crepitantibus, quam radio s. virga ferrea circumagebant. — *Graeco* autem contemplim de more peregrino. *Κριζηλαστία* vocabant Graeci. — *vetita legibus alea*] *Licinium Denticulam* lege, quae est de alea, condemnatum memorat Cic. Philipp. 2, 23, 56. V. *aleator* inter maxima erat opprobria. Cic. Catil. 2, 40, 23: *In his gregibus omnes aleatores, omnes adulteri, omnes impuri impudique versantur.*

59. *Cum periura*] «Nec mirum cum patres ipsi bonarum artium expertes mercaturae unice vacent et quaestus causa peierent omnique fraudis genere utantur etiam adversus proprios socios.» — *periura fides*] «periura facta, crebro

periurio violata», ut Od. 4, 48, 16: *Arcanique fides prodiga*. (Dictum est autem κατά πρόληψιν: «cum fides prius sincera periura postea facta est.»)

60. *Consortem socium*] id est, «sortis socium, *Theilhaber des Handlungscapitals*.» Alibi sane *consors* distinguitur a *socio*. Cic. Brut. 4: *socium et consortem gloriosi laboris amiseram*.

64. 62. *Indignoque*] utpote aleatori. — *pecuniam — properet*] «quam citissime corradat, coacervet.» — *improbae*] «nimiae atque studio improbo, insatiabili et avidissimo, partae crescunt in immensum». Conf. quae de hoc adi. adnotavimus ad Od. 3, 9, 22.

64. *Curtae*] «mancae atque exiguae, ex possessoris certe opinione, qui eo, quod habet, nunquam est contentus.» Sic Pers. 4, 52: *curta supellec.* — *semper abest*] Od. 3, 46, 42: *Multa petentibus Desunt multa*. — *rei*] bisyllabum, ut Od. 3, 46, 25. Lucret. 6, 917.

CARMEN XXV.

Quo me, Bacche, rapis tui

Plenum? quae nemora aut quos agor in specus

Velox mente nova? quibus

Antris egregii Caesaris audiar

Aeternum meditans decus

5

Stellis inserere et consilio Iovis?

XXV. 2. *quae in nemora* Lt, contra meos et Pottierii omnes. — 6. *concilio* c, item corr. S, Lt, et cum his tacite Bentleius.

XXV. Bacchi numine afflatus vaticinatur se aliquando eximius laudibus celebraturum esse Caesarem, quo ipso vaticinio eum ad caelum attollit. — Propius autem quam ullum aliud Horatii carmen ad dithyrambicum genus accedit; cuius imitatio magis pressa Latinis negata erat, ni putidi ac turgidi fieri vellent. — Compositum videtur a 725. aut 726.

2. *Plenum*] Od. 2, 49, 6: *Plenoque Bacchi pectore turbidum Laetatur*. Lucan. 9, 563: *Ille deo plenus*. — Praepositio *in* ad utrumque nomen pertinet, ut Virg. Aen. 6, 692: *Quas ego te terras et quantas per aequora vectum Accipio?* Eurip. Heraclid. 753: *Μέλλω τὰς πατριώτιδος γὰς, Μέλλω περὶ τῶν δόμων* — *κίνδυνον* — *τεμεῖν*. Et cum casibus diversis Leonidas Anthol. Pal. I. p. 278: *σοὶ καὶ πολλὰ προνήϊα, καὶ παρὰ βωμῶ — ἐτί-ραξα* — *κόμην*. Rarior autem quam

praepositionum talis aliarum particularum est transpositio, veluti Iuven. 3, 309: *Qua (non) fornace graves, qua non incude catenae?*

3. 4. *Velox mente nova*] «incitatus mente (*ἐνθουσιασμός*), quam novam Bacchus mihi infudit.» Talem *ἐνθουσιασμόν* Bacchicum spirant vv. Prælinae apud Athen. 14, 8: *Ἐμὸς, ἐμὸς ὁ Βρόμιος. Ἐμὲ δεῖ κέλαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παραγεῖν. Ἄν' ὄρεα θύμενον μετὰ Ναϊάδων*. — *quibus*] «in quibus.» — *egregii*] ut Od. 4, 6, 44: *Laudes egregii Caesaris*. *Egregii* autem *Caesaris deus stellis inserere* manifesto significat «Caesarem, gloriosum principem, in caelum efferre.»

5 - 7. *meditans*] «audiar, dum meditor, dum carmine conor stellis inserere» cet. Imago petita est a *καταστερίσειν* heroum. — *consilio*] Cfr. Od. 3, 3, 17. Imago sumpta a *consilia* ducum Romanorum. Rectissime sane dicitur *concilium*

Dicam insigne recens adhuc

Indictum ore alio. Non secus in iugis

Exsomnia stupet Euia

Hebrum prospiciens et nive candidam

40

Thracen ac pede barbaro

Lustratam Rhodopen, ut mihi devio

9. *Exsomnia*] *Edonis* Benth. conl. — 42. *ac mihi* e tribus Cruquii (non Bland.) Benth. (Nostri et Benth. ut *mihi*.)

deorum [Virg. Ge. 4, 24: *deorum Concilia*, Calpurn. Ecl. 8, 54: *Concilioque deum*, Val. Max. 4, 6, 43: *Caesarem deorum concilio adiecerunt*.]; sed *concilium Iovis* mire dictum esset pro «concilio deorum, cui Iuppiter praesidet.» Est βουλὴ δωδεκάθεος: concilium vero omnium deorum conventus. — *Dicam* cet.] «Tunc tibi deus me iubebit Caesaris laudes praedicare, dicam, ut deceat *ἔνθεον*, insigne aliquid, illud, quod nemini adhuc proferre contigit.» Epp. 4, 49, 32: *non alio dictum prius ore*. — *recens* autem, quod praesentem dei afflatum spirat.

8. 9. *in iugis*] Virg. Aen. 3, 425: *Bacchatamque iugis Naxon*. Silius 4, 776: *Edonis ut Pangaea super trieteride mola It iuga et inclusum suspirat pectore Bacchum*. — *Exsomnia*] «ἄνπνος, insomnis, pervigil», ut alibi. Sic Soph. Antig. 4452: *Θνιάσιν, αἱ σε μαινόμεναι πάννυχτοι Χορεύουσι*. Bacchae νυκτιπόλοι sunt in Euripidis Ione 718. Ibid. 4075: *Bacchus, εἰ--λαμπάδα θεωρὸν εἰκάδων Ὀφεται ἐννύχιος ἄνπνος ὢν*. Virg. Aen. 6, 336: *Vesibulum exsomnia servat noctesque diesque* (Tisiphonē). Est igitur «Baccha, quae pervigilium celebrat;»

neutiquam vero: «audito tympani sonitu e somno experrecta illoque ad novos furores recreata.» — *stupet*] «furore sucro abrepta suique vix compos miratur (v. 44.) locos sacri horroris plenos.» Ovid. Trist. 4, 4, 42: *Ulcque suam Bacchis non sentit saucia vulnus*, *Dum stupet Edonis exulata iugis*. Omnino in his vv. poeta exprimit summum *ἐνθουσιασμοῦ* Bacchici gradum, minime, ut alii volunt, «remissum furorem atque paulatim abeuntem,» de quo Ovid. Amor. 4, 44, 24: *Tum quoque erat neglecta decens, ut Thracia Bacche, Cum temere in viridi gramine lassa iacet*.

40. *Hebrum*] annum illum, ut ita dicam, poeticum (Od. 4, 23, 20.), qui iam Graecis frigoris immanis ac perpetuae nivis imaginem praebat. Theoc. 7, 144: *Εἴης δ' Ἥδωνων μὲν ἐν ὄρεσι χειμῶν μέσσω Ἔβρον πᾶρ ποταμὸν τετραμμένος ἐγγύθεν ἄρχειν*. — *prospiciens*] «Hoc», inquit, «nisi die claro facere non potuit.» Quidni plenilunio, quidni nocte sublustri vel paullo ante diluculum? Apud nos Helvetios certe nocturni Alpium, lacuum, castarrhaetarum cum iride lunari prospectus non minus

Ripas et vacuum nemus

Mirari libet. O Naiadum potens

Baccharumque valentium

45

Proceras manibus vertere fraxinos,

Nil parvum aut humili modo,

Nil mortale loquar. Dulce periculum est,

43. *Ripas* nostri et Benteleiani: *Rupes* Pottlerii 4, 2, 4, 6, 7,
46., Muretus, Lambinus, Pottlerius; *Rivos* Benteleius coni.

amoeni sunt quam diurni, atque
animos secreto horrore perfundunt.

41. 42. *pede barbaro*] a thiaso
Maenadum Thressarum orgia ce-
lebrantium. Thraces enim ac Phry-
ges iis κατ' ἐξοχήν sunt barbari,
sine ulla tamen contumelia. —
Lustratam] durchschwärmt, ut Virg.
Ge. 2, 487: et virginibus bacchata
Lacaenis Taygeta. — *Non secus* —
ut] Soloecum hoc nonnullis vi-
sum est, unde e Codd. interpola-
tis substituerunt ac. Tu confere Od.
4, 46, 7—9: *aegues* — *ut*. Plaut.
Aul. Prol. 22: *pariter* — *ut*. Prop. 4,
43, 7: *Nec minus* (item) — *ut*. Plin.
Epp. 4, 20, 4: *aegues* — *ut*. Cic.
Brut. 50, 188. de or. 3, 56, 234.
Terent. Heaut. 4, 2, 24: *perinde* — *ut*.
— *devio*] «longius a consueto iti-
nere evaganti, quo deus impellit.»

43. 44. *Ripas*] Vid. ad Od. 4,
2, 34. Verum non est, quod ait
Benteleius: «Nusquam, ubi sanus
locus est, repereris absolute sic
positum, nulla mentione flumi-
nis vel aquarum habita.» Cfr. Od.
3, 4, 24: *Somnus* — *non humiles*
domos Fastidit umbrasque ripam,
Non zephyris agitata Tempe. Quo-
circa reicienda est et illius con-

iect. *rivos* et Codicum aliquot lectio
rupes, quae fortasse ducta est ex
Od. 2, 49, 4: *Bacchum in remotis*
carmina rupibus cet. — *libet*] efflu-
cious est quam «lucet», gaudeo.

44—48. *Naiadum potens*] «domi-
nus ac dux, » ut Od. 4, 3, 4: *diva*
potens Cypri. Nymphae autem pri-
mum Bacchi nutrices, deinde co-
mites fuerunt. Cfr. Od. 2, 49, 3. —
valentium — *fraxinos*] Eurip. Bacch.
1109: αὐτὸς δὲ μυχίαν χίρα Προό-
δεσαν ἐλάτη κόξαστασαν χρο-
νόζ. — *humili modo*] «Pollicetur se
nihil nisi grave et sublime dictu-
rum, et has ipsas sublimes senten-
tias non humili, sed sublimi modo
dicturum; atque hoc addi oportet,
quia non insolitum est res
graves orationis tenuitate dehone-
stari.» CUNNINGHAM. — *Nil mortale*
Non est: «immortale, in perpetuum
duraturum», ut Pind. Isthm. 3, 38:
Τοῦτο γὰρ ἀθάνατον φωνᾶν ἔρ-
πει, Εἴ τις ἐν εἴπῃ τι sed: «ni-
hil, quale mortalium vulgus pro-
ferre solet.»

48. 49. *Dulce periculum*] Non
sine periculo deo praesente morta-
lem appropinquare illamque cerni
posse credebant. Praeterea talis
ἐνθουσιασμός graviter torquebat

O Lenaeae, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

CARMEN XXVI.

Vixi puellis nuper idoneus
Et militavi non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,

49. *Te, Lenaeae, sequi ducem* malebat Bentleius.

vexabatque mortale corpus. — *Lenaeae*] pr. *Keltergott*. Apud Orph. Hymn. 50. vocatur *ληναῖε* et *ἐπιλήνιε* a *ληνός*, quod ei sacrum est torcular. Hinc Virg. Ge. 3, 509: *latices* — *Lenaeos*. — *sequi deum*] Ovid. Met. 45, 443: *Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem Rite deum*. Bentleii *ducem* nimis redolet pedestrem orationem.

20. *Cingentem*] Supple «sibi, cinctum», referque ad Bacchum ipsum, ne *ἐπιθήτω* destituatur. Sic est Od. 4, 8, 33: *Ornatus viridi tempora pampino Liber*. Alii minus probabiliter de eo explicant, «qui cum corona pampinea est in Bacchi comitatu;» vel «Bacchus, qui ipse suos comites coronat.»

XXVI. Per iocum simulans se iamiam amoribus renuntiaturum lyram ac reliqua instrumenta amatoria Veneri dedicat, simul precatus, ut Chloës amorem sibi concillet, in quo ipso lepida totius odarii vertitur *εἰρωνεία*.

4. 2. *idoneus*] «cum essem aetate integra et ad amores accom-

modata.» — *militavi*] Frequens in amoribus describendis imago. Od. 4, 4, 46. Ovid. Am. 4, 9, 4: *Militat omnis amans et habet sua castra Cupido*.

3. 4. *arma*] ea ipsa, quae paullo post enumerat. — *Barbiton*, quo amores cecinerat, iam *defunctum* est bello, eo iam opus non est «ad excantandas puellas», ut ait Propert. 3, 3, 49.

5. 6. *Lacum*] paries sacelli sinistro Veneris lateri proximus, dexteris, qui eius simulacrum ore adverso intuentur. Orientalis ergo pars intelligitur, Etruscis et Romanis in omni re divina fausta. — *marinae* — *Veneris*] ut Od. 4, 41, 45., *ποντίας, πελαγίας, λιμενίας*. Paus. 2, 34, 44. Eurip. Hippol. 445: *ὦ δέσποινα ποντία Κέπρι*. Cfr. Od. 4, 3, 4. — *latus Custodii*] ut alibi dicunt *togere latus*. — *ponile*] «o pueri!» Verbum proprium ad *ἀναθήμασιν*. Ovid. Am. 4, 44, 25: *Non ego victrices lauro redimire tabellas, Nec Veneris media ponere in aede morer*.

Laevum marinae qui Veneris latus

5

Custodit. Hic hic ponite lucida

Funalia et vectes et arcus

Oppositis foribus minaces.

O quae beatam diva tenes Cyprum et

Memphin carentem Sithonia nive,

40

Regina, sublimi flagello

Tange Chloën semel arrogantem.

XXVI. 7. *et arcus*] *et uncus* malebat Biscionius, *securusque* Bentl., *et harpas* Cunningham. (Libri omnes tuentur *et arcus*.) — 9. *tenes*] *regis* S. (non BbTc.)

7. *Funalia*] *faces* ex funibus, pice, resina, cera illitis, quibus utebantur in nocturnis comissationibus; *lucida* autem, «quae olim, cum comissabamur, lucem praebeant.» — *vectes*] Lucilius in Libri 29. *Fragm.* 47: *Vecte atque ancipiti ferro (hipenni) effringam cardines.* — *arcus*] «quibus ianitores terrerent.» Gloss. Cod. Reg. *Arcus* magis ioci causa, quam eo fine, ut sagittis figerent ianitores aut aemulos, interdum gestasse comissatores consentaneum est. — *minaces*] «destinatos ad effringendas ianuas, quae amatoribus se opponunt.»

9. 40. *beatam*] Eustath. ad Dionys. *Perieg.* 508: *Ὀλβιώτατοι δὲ ῥησιωτῶν οἱ Κύπριοι διὰ τὸ θαλαττοκρατῆσαι.* — *tenes* *Cyprum*] *Od.* 4, 3, 4. *Regis* Codicis Sangall. manifestum est gloss. — *Memphin*] Strabo 47, 32: *πόλις ἐστὶ μεγάλη τε καὶ εὐάνδρος, δευτέρα μετὰ Ἀλεξάνδρειαν.* — *carentem*

Sithonia nive] «semper liberam a nive Thracia.» Eurip. *Androm.* 245: *Θρήκην χιόνι τὴν κατάζοντον.* Virg. *Ecl.* 40, 66: *Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosae.* Ovid. *Am.* 3, 7, 8: *Brachia Sithonia candidiora nive.* Cf. *Od.* 3, 49, 8.

41. 42. *sublimi*] «flagello in altum sublato, ut vehementiora sint verbera, tange semel saltem Chloën, ut mitigetur tandem eius superbia.» Iam Pindarus *Pyth.* 4, 249: *Ἑλλάς αὐτὰν Ἐν φροσὶ καιομένην δονέοι μάστιγι Πειθοῦς.* Opiian. *Hal.* 2, 44. ubi sapiens dis obtemperare dicitur, *Πρὶν χαλεπῇ μάστιγι καὶ οὐκ ἐδέλων ἐλάτῃαι.* Paulus Sil. in *Anthol.* 1. p. 164. ad amicam: *μὴ δέ με μάστιγ, Παινα, κατασπύξῃ καὶ σέο καὶ μακάρων.* Tibull. 4, 8, 6: *ipsa Venus (me) — Perdocuit nullis non sine verberibus.* — *Exitus carminis παρὰ προσδοκίαν*, prorsus ut *Od.* 4, 4, 33: *Sed cur heu, Ligurine cet.*

CARMEN XXVII.

Impios parrae recinentis omen
 Ducat et praegnans canis aut ab agro
 Rava decurrens lupa Lanuvino,
 Fetaque volpes.

XXVII. 2. *praegas* B. — 3. *Lanuvino* FJ. (Nullus meorum Codd.)

XXVII. «Non malis equidem omnibus te, Galatea, quam tam invitus dimitto, ab itinere, quod meditaris, deterrebo, immo deos venerabor, ut bonis avibus te proficisci iubeant; sed licet aves itineri tuo addicant, cogita, quaeso, quam graves hoc ipso, quod instat, anni tempore tempestates in mari oriri soleant. Cave igitur, ne tibi fraudi sit ea, quam nunc caelum ostendit, serenitas. Sic Europae quoque olim per externam tauri ei adblandientis speciem in fraudem inducta et summo animi angore oppressa est, donec Venus eam consolaretur. Ita tu quoque, etsi fortasse prosper erit protectionis tuae exitus (id quod tibi ex animo opto); tamen si perstiteris in itinere isto suscipiendo, multis timoribus agitare.» Hanc simplicissimam rationem ubi sequamur, nihil habet inconcinni carminis exitus neque exordii repugnat. Ueberior autem fabulae de Europae expositio eiusdem prorsus generis est atque Od. 3, 44, 33. de Hypermetra narratio, quarum neutra ad carminis initium et primum consilium regreditur, sed in liberam *φαντασίαν* a *μύθος* aliquo excita-

tam, alibi etiam ab historia aliqua, ut Reguli Od. 3, 5, 13., cuius similitudo est compositio, evagatur.

1. 2. *Impios*] «Impiis (qualis tu certe non es) tristissima omnia in protectione obveniant, nec tamen eos revocent ab incepto, adeo ut in perniciem ruant.» — *parrae*] Vanderburgio eadem videtur avis, quae in dialecto Veneta *parruzza*, in lingua Italica communi *civetta* vocatur, ulula flammeata, *Schleiereule*, *l'effraie* vel *l'effrosale*, cuius cantum nocturnum pro mortis augurio habere solent superstitiosi. Alii explicant *Grünspecht* (cui explanationi favet v. 13.), alii *Kibitz*. — *recinentis*] «assidue atque arguta voce canentis.» «Cantu adversa portendere», ut nonnemo voluit, per se v. *racinere* significare non potest.

3. 4. *Rava*] Epod. 16, 33: *ravos* — *leones*. «*Ravus* (*χαροπός*) ad oculos fere refertur et mixtum indicat colorem ex nigro et fulvo. (Festus s. v. Acron ad h. l.) Hanc speciem versicolore oculorum iridis in multis animalibus ita praebet, ut ex nigro colore iridis igniculi quidam auri instar refulgeant.»

Rumpat et serpens iter institutum,

5

Si per obliquum similis sagittae

Terruit mannos: ego cui timebo

Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes

Imbrium divina avis imminetum,

40

5. *Rumpat* BbSTc, Bentleyi Codd. praeter Graevianum, LcFJ: *Rumpit* ex Graeviano (Pott. 2, 3, 6.) Bentl. M. — 7. *cur timebo* T, *quid timebo* bS,C cum interrog., *cui timebo* cum interrog. L. (Ut nos, Bc, Bland. antiq., Pott. quinque.)

Lucas. — *decurrens*] ex silva aliquanto altius sita in viam Appiam. Sic Hermias ad Phaedr. pag. 94. Ast. inter omnia infausta meminit γαλῆς δραμονόης. — *Lanuvino* sive *Lanivino* (utroque modo scribitur etiam in Inscript.) a Lanuvio, Latii oppido, haud longe a via Appia. — *Fetaque*] «recens (fetus) enixa, adeoque catulis lac praebens (*säugend*); qua significatione etiam Virg. Ecl. 4, 30. *fetas* dixit et Ovid. Fast. 3, 477: *latebras fetas catulosque leaenae*. Alii sane est «praegnans», ut Virg. Ecl. 3, 82: *Dulce - Lenta salte feto pecori*.

6. *Rumpat*] «interrumpat, incidat impiis iter institutum, mala iis minuetur etiam serpens transversa ex parte celerrime allabens mannosque perterrefaciens, scilicet ita, ut huic omni selerati non magis pareant quam prioribus illis aequae infaustis ideoque pereant;» quae quidem sententia deducitur ex v. *ducat*; praeterea partic. *et* necessario nos reducit ad *impios*. Quapropter locum non habet *rumpit*, quae satis frigida esset commemoratio alius ominis infausti, cui utrum quis paruerit necne non di-

ceretur. Ad usum v. *rumpat* cfr. Lucilli iun. Aetn. 374: *Causa laet, quae rumpat iter cogatque morari*.

6. *similis sagittae*] Cum fulgure stellionem comparavit Dantes Inferno 25: *Come il ramarro sotto la gran fersa De' di canicular cangiando siepe Folgore par, se la via attraversa*.

7. *mannos*] «hinnos, burdones»; vox Gallica, ut *rheda*, *cistum*, *essedum*. Alii habent pro equorum genere, *Zeller*, *haquenée*. — *cui timebo*] «cuius saluti timebo.» Eadem constructione Ovidius Am. 2, 44, 9: *Quid tibi, me miserum! Zephyros Eurosqve timebo?* «Ego amico, pro quo timebo, providum sollicitumque avium volatus et cantus observatorem agens, ab oriente precibus meis suscitabo, id est, ad faustum cantum advocabo corvum oscinem voce sua laeta aspiciam praebiturum, antequam infaustum illud omen fortasse incidat, ut cornix, quae imbres divinat (praesagit), ex locis editioribus ad paludes stagnantes revertatur. Sic ego tibi optima quaeque omnia ex animi sententia opto.»

40. *dicina avis*] Virg. Ge. 4, 388:

Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

Sis licet felix, ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec laevus vetet ire picus
Nec vaga cornix.

Sed vides, quanto trepidet tumultu

45. *laevos* antiqua scriptura B. — *vetet* BbSTc, CtF: *vetat* e Cod. Vaticano (Pott. 17.) L, Benth. M. (Ut nos, J.) — 47. *trepidat* BS (non bTc).

Tum cornix plena pluviam vocat improba voce Et sola in sicca secum spatatur arena.

44. 42. *Oscines* aves dicuntur, quae augurium voce, *praepetes*, quae volatu faciunt. — *Solis ab ortu*] «Ab ortu solis corvi omina prospera sunt, ab occasu adversa.» SCHOL. Liv. 40, 40: *Ante consulem* (Papium) *haec dicentem corvus voce clara oecnuvit, quo lactus augurio consul affirmans nunquam humanis rebus magis praesentes interfuisse deos, signa canere et clamorem tolli iussit.* «Qui augurium agebant apud Romanos, ad meridiem spectabant, ita ut sinistra pars esset ab oriente, dextra ab occasu. Graeci contra; inde laeva Romanis felicia, Graecis dextra.» BOTHE.

43. *Sis licet*] Tenerrimis versibus, dolorem de amicae discessu premens, huic, dummodo amantis memoriam retineat, liberam proficiscendi optionem dat, denuoque optat, ne ullum omen adversum abeunti eveniat, sed maris periculorum anxie eam admonet. — *Licet* h. l. non «quamquam, etsi», sed in precando usurpatur,

ut fere idem sit atque in prosa orat. «per me». Ovid. Met. 3, 405: *Sic amet iste licet, sic non potitur amato.*

45. 46. *laevus - picus*] Apud Plautum (Asin. 2, 1, 12.) faustum est augurium. Sed num in his ominibus doctrinam auguralem alter uter poeta accurate servavit, dubitari potest. — *vetet*] Tenerior hic sensus videtur, ut rursus infausta signa deprecetur, quam si cum uno Cod. Vatic. legas *vetat*. — *cornix*] Virg. Ecl. 9, 14: *Quod nisi me — Antea sinistra cava monuisset ab ilice cornix.* — Novem ista omina partim laeta, partim adversa, nimia nonnullis visa sunt; sed hanc superstitionem popularem semel poetici coloribus ornare suo iure voluit poeta.

47. 48. *trepidet tumultu*] pr. «quanto Orion agitetur tumultu», id est, «quantas tempestates inquieta sui vi concitans pronus ad occasum festinet, ruat.» — *Pronus*, ut *deventus* Od. 4, 28, 24. A. d. V. Idus Novembr., teste Plinio H. N. 48, 34., Orionis gladius occidere incipit. — *ater*] «funestus, periculosus.»

Pronus Orion. Ego quid sit ater

Hadriae novi sinus et quid albus

Peccet Iapix.

20

Hostium uxores puerique caecos

Sentiant motus orientis Austri et

Aequoris nigri fremitum et trementes

Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso

25

22. *astri* T (non BbSc), *Haedi* auctore Mureto L. — 23. *tremētis* BTe; *gēmentes* malebat Bendl. (*tremētis verbera ripae* Cod. Regiae Soc.)

49. *Hadriae-sinus*] Simpliciter est «mare Adriaticum, quod sinum maris efficit inter Italiam et Epirum Illyricumque»; non: «mare Adriaticum, cum in *altos sinus* curvetur, fluctibus intumescat.» — Tota autem sententia in prosa or. hoc significat: «Ego, quam periculosum semper sit iter per mare Adriaticum, experientia doctus novi;» propter cautes enim et saxa naufragia frequentiora fere sunt in sinu maris quam in ipso alto mari. — *novi*] «ipse aliquando expertus sum», ex pugna Philippensi redux, ut opinor. — *albus*] Od. 4, 7, 15: *Albus* — *Notus*. Od. 3, 7, 4: *candidi* — *Favonii*; «caelum fallaciter quidem serenans, cum simul asperos fluctus in mari concitet.» — *Peccet*] cum naufragiorum causa fit. — De *Iapyge* vid. Od. 4, 3, 4.

24. 22. *Hostium*] Solita execratio. Virg. Ge. 3, 513: *Di meliora piis erroremque hostibus illum!* — *caecos*] «fortuitos surgentis Austri impetus.» Virg. Aen. 3, 200: *Excutimur cursu et caecis erramus in undis*, ubi tamen Forbiger de tenebris explicat; mihi vero significare videtur:

«incertis, caeco impetu nos iactantibus.» — *Sentiant*] ut Od. 2, 7, 9: *celerem fugam sensi*, «cum malo suo experiantur!» — *orientis*] Rarius de ventis pro «surgentis, venientis.» Virg. Ecl. 5, 82: *venientis - austri*. Aen. 3, 481: *surgentes - austros*.

23. 24. *tremētis*] «quae tremere videntur undarum pulsu conquisatae.» Seneca Hippol. 1014: *Saxa cum fluctu tremunt*. Longe minus vividum est Bendl. *gēmentes*. — *Verbere*] Lucrēt. 5, 954: *Verbera ventorum*. Seneca de Const. Sap. 3: *Scopuli verberati*. — «Tales autem *ripas*, id est, fractos ad eas fluctus summo cum vitae discrimine sentiunt, qui ad eas undarum impetu alliduntur», vel etiam simpliciter: «quatenus litus radunt.»

25. *Europe*] Fundus fabulae Iliad. 5, 321. Cfr. Moschi Idyll. 2. Ovid. Met. 2, 836. Fast. 5, 605. Lucian. Dial. Deor. mar. 15. Achilles Tatius pag. 4. Iacobs. Lyrice eam tractarat Bacchylides, quem fortasse ante oculos habuit Horatius. Schol. Ven. ad Iliad. μ, 307: *Εὐρώπην τὴν Φοῖβος Ζεὺς θεασάμενος ἦν τιν*

Credidit tauro latus et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas.

30

Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: Pater, o relictum

λειμῶνι μετὰ Νυμφῶν ἄνθη ἀνα-
λέγουσαν, ἠγάσθη καὶ κατελθὼν
ἥλλαξεν αὐτὸν εἰς ταῦρον καὶ
ἀπὸ τοῦ στόματος κρόνον ἔπειν
οὕτω τε τὴν Εὐρώπην ἀπατήσας
ἐβάστασε, καὶ διαπορθεύσας
εἰς Κρήτην ἐμίγη αὐτῇ. Εἶθ'
οὕτω συνῶμισεν αὐτὴν Ἀστερίωνι
τῷ Κρητῶν βασιλεῖ. Γενομένη δὲ
ἔγκυος ἐκείνη, τρεῖς παῖδας ἐγέν-
νησε, Μίρωνα, Σαρπηδόνα καὶ
Ῥαδάμανθυν. Ἡ ἱστορία παρ'
Ἡσίοδου καὶ Βακχυλίδου.

26-28. et cet.] in prosa or. «mox
tamen cet.» — *scatentem Beluis*] *Odyss.* γ, 458; *μεγακλήτεα πόντον.*
Od. 4, 14, 47: *beluosus* -- *Oceanus.*
— *mediasque fraudes*] «insidias,
occulta, quibus undique circum-
data erat, pericula a monstis ma-
rinis, a procellis, ab undis ipsis.»
— *Palluit*] Eadem constr. *Epp.* 4,
3, 10: *Pindarici* fontis qui non *ap-
palluit* haustus. — *audax*] «eadem
illa, quae paullo ante tam audax
fuerat, ut tauri tergo insideret.»

29-31. *studiosa florum*] «cupide,
puellari studio (*Ovid. Met.* 5, 393.)
flores legens.» — *Debitae*] «Coro-
nam necebat Nymphis ex voto

promissam.» — *sublustri*] «aliquan-
tulum nec tamen satis a stellis
illustrata, *beim Halblucht.*»

33. *Quae simul*] Totam rem sic
proponit, ut tauri quidem forma
dolosa evanuerit, Europe tamen
iamiam praesagiat animo, quid mox
sibi insulet, Venus autem velut pro-
nuba eam soletur, antequam vera
forma rursus assumpta Iuppiter ad
amatam puellam redeat. — *centum*
— *Oppidis*] *Iliad.* β, 649; *Κρήτην*
Εκατόμπολιν. *Epod.* 9, 29: *centum*
nobilem Cretam urbibus.

34-36. *Pater*] Ab Ovidio et Lu-
ciano Agenor, a Schol. Hom. supra
allato et ab Hellanico (Schol. min.
ad *Iliad.* β, 495.) Phoenix appel-
latur, ut ab ipso Homero *Iliad.*
ξ, 324: *Οὐδ' ἔτε Φοῖνιχος κοῦ-
ρης τηλεκλειτοῖο, Ἦ τέκε μοι*
*Μίρων τε καὶ Ἀντίθεον Ῥαδάμαν-
θυν.* Apud Schol. Plat. pag. 948.
Ed. nostrae: *ἡ Ἀγήμερος ἢ Φοί-
νιχος ἢ Τίτυος.* — *o relictum*] Con-
strue: «o pater, nomen (necessi-
tudinis carissimum) relictum filiae
(dativ.), id est, desertum ac pro-
ditum a filia, et pietas victa furo-
re, temerario meo auso turpiter
neglecta!» — *Filiae*] «a filia», ut

Filiae nomen pietasque, dixit,
 Victa furore!

35

Unde quo veni? Levis una mors est
 Virginum culpa. Vigilansne ploro
 Turpe commissum, an vitiis carentem
 Ludit imago

40

Vana, quae porta fugiens eburna
 Somnium ducit? Meliusne fluctus
 Ire per longos fuit, an recentes

Od. 2, 6, 11: *regnata* — *Rura Phalantho*. Od. 3, 29, 27: *regnata Cyro Bactra*. — *nomen pietasque* vocativi sunt. Voc. *nomen* saepe ad necessitudinis et cognationis notionem accedit. Cfr. Ovid. Her. 40, 69: *Nam pater et tellus iusto regnata parenti Proclita sunt facto nomina cara meo*. — *Victa*] Ovid. Met. 4, 449: *Victa iacet Pietas*. Id. 43, 662: *Victa metu pietas*. — *furore*] «caeco illo impetu, quo tauro fallaci me commisi.»

37. *Unde quo veni?*] Duplici interrogatione implicata Graeco modo: *πόθεν ποῦ ἐλήλυθα*; non: *Unde? quo veni?* Aeschyl. Prom. 546. Dind. Ox.: *εἰπέ, ποῦ τίς ἀλκή*; ubi volgo: *εἰπέ που τίς ἀλκή*; Eurip. Helen. 1343: *Πῶς ἐκ τίνος νεῶς ποτε-ῖκετε*; Plato Tim. p. 22, B: *πῶς τι τοῦτο λέγετε*; (Turnus apud Virg. Aen. 40, 670: *Quo feror, unde abii, quae me fuga quemve reducet?*) — *Levis*] «nimis mitis.» Soph. Antig. 308: *Οὐχ ὕμιν Αἰδῆς μοῖνος ἀρκέσει*.

38. *Virginum*] «laeso pudori, quam summam committere possunt culpam virgines.» Multo exquisitior in hoc v. et in v. *vitiis* est

num. plur. quam Marklandi *virginis* et Bentleii *vitiis*. Illud enim per communicationem cum omnibus virginibus nescio quomodo magis verecundam habet speciem in puellae ore; hoc autem plural. *vitiis* vitatur nimis aperta stupri significatio, quam notionem singularis habet aliquoties apud Terentium. (Adelph. 3, 1, 9. 3, 2, 10.)

41. 42. *porta-eburna*] Odyss. 7, 362: *Δοῖαί γάρ τε πύλαι ἀμεινῶν εἰσὶν ὀνείρων*. *Αἱ μὲν γὰρ κερᾶσαι τετεύχεται, αἱ δ' ἐλέφαντι*. Τῶν οἱ μὲν κ' ἐλθῶσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, οἱ δ' ἐλεφαίρονται, ἐπε' ἀκράντα κέρωντες. Οἱ δὲ διὰ ξυστῶν κερῶν ἐλθῶσι θύραζε, οἱ δ' ἴνυμα κρανοῦσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδῃται. Virg. Aen. 6, 894. — «*Φάντασμα* autem, *imago*, quae rapide (*fugiens*) exit ex altera ultra porta, secum ducit illud somnium, quod cum maxime videre nobis videmur.»

42. 43. *Meliusne*] «Quomodo tandem factum est, ut melius (iucundius) dementi mihi videretur nare per fluctus quam ex vernis floribus corollas neetere, in quo grato opere occupata eram?» — *longos*]

Carpere flores?

Si quis infamem mihi nunc iuvenum

45

Dedat iratae, lacerare ferro et

Frangere enitar modo multum amati

Cornua monstri.

Impudens liqui patrios Penates,

Impudens Orcum moror. O deorum

50

Si quis haec audis, utinam inter errem

Nuda leones!

Antequam turpis macies decentes

48. *monstri*] *tauri* BT, LCl. (Ut nos, BSc, Poll. sex.)ex Phoenice in Cretam. Mosch. 2, 453: *τόσσην ἄλα μετρήσασθαι*.45. *Si quis*] Non est exclamatio, ut in multis Edd. distinguitur: *Si---* *iratae!*, sed *πρότασις* v. *enitar*. — *infamem*] «detestandum propter hoc ipsum, quod pudorem mihi erepturus est.»47. 48. *enitar*] «omnibus viribus conabor.» — *multum amati*] «Cuius ori flores virgo admoverat, cuius cornua sertis cinxerat, cuius pectora manibus plauserat; sic enim Ovidius.» TORRENTIUS. — *monstri*] Altera lectio *tauri* est ex gloss. et ex v. 72.50-52. *Orcum moratur* is, qui, cum mori debet, non moritur. «Quid cesso emori?» Stat. Theb. 7, 364: *seras tibi demoror improbus umbras*. — *Nuda*] non «auxilio privata,» ut volunt Schol. et Bosscha, sed sensu proprio.53-55. *macies-Occupet*] Tibull. 4, 4, 5: *Effice, ne macies pallentes occupet artus*. — *malas*] pro *genis*. —

teneraque] «antequam puellae tenerae, florentis, feris destinatae corpus contabescat.» Diuturnos igitur dolores perhorrescit et integra ad Orcum descendere cupit, ex prisco humanitatis sensu. Soph. Antig. 847: *Οὐκοῦν κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσα*. *Ἐξ τὸδ' ἀπέρχεται κεύθεος νεκρέων*, *Οὔτε φθινύσιν πληγείσα νόσοις*, *Οὔτε ξιφέων ἐπὶ λείψανον λαχούσα*, *Ἄλλ' ἀπτόνομος, ζῶσα, μόνη δὴ θνατῶν*, *Ἰδὼν καταβήσκει*. Atque omnino haec videtur Graecorum antiqua opinio et mos. Certe Chariton pag. 43. Lips.: *μηδὲ ἄμορτον τῇ παρολῇ ποιήσωμεν τὸ σῶμα*. *θάψωμεν Καλλιόρην ἔτι καλὴν*. Stat. Silv. 2, 4, 454: *Gratum est, Fata, tamen, quod non mors lenta iacentis Exedit puerile decus, Manesque subivit Integer et nullo temeratus corpora damno*. — *sucus*] «vitalis; corporis vigor.» Putidum (*unzart*) videtur hoc Lübkero, quia sane cum nostris deliciis (*sentimentalen Zartheiten*) haud nimis con-

Occupet malas teneraeque sucus
 Defluat praedae, speciosa quaero
 Pascere tigres.

55

Vilis Europe, pater urget absens:
 Quid mori cessas? Potes hac ab orno
 Pendulum zona bene te secuta
 Laedere collum.

60

Sive te rupes et acuta leto
 Saxa delectant, age te procellae
 Crede veloci, nisi herile mavis

54. *sucus* BbT: *succus* cum Edd. plerisque M. — 59. 60. *secuta*
 e || *lidere* cum «quibusdam» Codd. Lambini et Mureto Bentli.

gruit. — *speciosa*] «pulchritudine
 nondum deformata, integra et flo-
 rens;» puellarem formae etiam pro-
 pinqua morte curam exprimit. —
quaero Pascere] De constructione
 vid. ad Od. 3, 24, 27.

57. *Vilis*] «Iam nunc digna, quae
 ab omnibus contemnaris.» — *pater*]
 «Pater ipse, quamquam absens,
 mihi instare videtur atque impe-
 rare, ut mortem prope me mihi con-
 sciscam.» Patris saevum iussum,
 quod sibi fingit, per ἀποτροπήν
 ad semet ipsam effert. Sic etiam
 Neobule Od. 3, 42. secum ipsa lo-
 quitur per secundam personam.

58-60. *ab orno*] Construe: *pendu-
 lum ab orno*, non, ut alii, a *zona*.
 — *bene te secuta*] «qua opportune,
 haud frustra, cincta huc deveni-
 sti.» — *Laedere*] h. l. prima signi-
 ficatione, *zerschlagen*, *quetschen*,
knicken, ut apud Lucret. 3, 999:
*turbida ponti Aequora laedebant na-
 ves ad saxa virosque*. Hinc demum
 deducta vulgaris notio *nocendi*, *offen-*

dendi. Qui primariam illam non
 intelligebant, substituerunt *elidere*,
 idque sane hac significatione fre-
 quentius est quam simplex, propter
 hanc ipsam rationem h. l. praeferen-
 dum. — Ceterum hoc genus mortis
 commune in heroinis, velut in Io-
 casta, Antigona, Phaedra, Amata,
 saepeque apud Parthenium.

61-66. *Sive te cet.*] «Sive magis te
 alliciunt rupes et saxa (ex rupibus
 exstantia), ut quae acuta sint ad
 letum dandum (quae acuminibus
 suis celeriter mortem afferant), pro-
 cellae impetu adiuta in praeeptis
 te delice; nisi tu, regia virgo,
 serva fieri praefers, cui quotidie
 ab hera assignetur pensum (cer-
 tum pondus lanae *carpendae*, tra-
 hendae, *nendae*), quae domina
 barbara te simul ut exosam mariti
 pellicem perpetuo cruciati afficiet.
 — *rupes* — *Saxa*] Seneca Controv.
 4, 3. p. 94. Bip.: *Moles abscissa in
 profundum, frequentibus exasperata
 saxis*.

Carpere pensum,

Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.

65

Mox, ubi lusit satis: Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae,
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.

70

Uxor invicti Iovis esse nescis:

67. *Perfidum*] «maligne ac dolose,» sed iuncta ironia; non enim irata advenit Venus, ut apud Theocr. 4, 96. Daphnidi: *Ἀδρία μὲν γελάουσα, βαρὺν δ' ἀνὰ θυμὸν ἔχοισα*, sed suis artibus delusam esse gaudet European eamque simul consolatur. — *remisso*] «laxato, quippe qui opus suum iamiam perfecisset.»

69, 70. *ubi lusit satis*] «ubi Venus satis irriserat puellam splendidae suae sortis ignaram.» — *Abstincto-irarum*] *ἀπέχου τῆς ὀργῆς*, ut Od. 4, 9, 37: *abstinens* — *pecuniae*. — *calidaeque rixae*] «acris huiusmodi contentionis.»

74. *Cum tibi*] «tunc, cum tibi cet.»; minime explicandum «donec tibi». Consulto cum levi variatione repetit irridens ipsas Europae minas v. 45. — *laceranda*] pro v. proprio *frangenda*. «Tunc (hoc enim significat), ubi ad te amplexandam revertetur, probe scio, facile in gratiam cum illo redibis, qui nunc tibi tam invisus est.» — *reddet*] «denovo praebebit; primum enim, cum ex improvviso evanisset, eum

sane lacerare non potuisti.» Omnia ironice; non enim *tauriformis* ad eam reversurus erat Iuppiter.

73. *Uxor*] Iam ex ironia ad veram consolationem transit, quocirca aliorum interrogationi praefero tranquillam hanc et blandam affirmationem: «Nescis adhuc, cara puella, Iovis te coniugem esse», id est, «scito te mox illum coniugem habituram esse.» Sed cum nominativi cum infinitivo usus post verba sentiendi et declarandi vel apud poetas Latinos rarissimus sit, praestat fortasse haec interpretatio: «Nescis (non vales, non audes) esse Iovis uxor (te gerere Iovis uxorem);» cum qua leni reprehensione optime quadrat qui sequitur imperativus: *bene ferre magnam Disce fortunam*.

74-76. *bone ferre*] «constanter ac dignum in modum, pro coniugis tui maiestate.» — *seclus orbis*] «dimidia pars orbis nomen tuum accipiet.» Duas enim dumtaxat orbis terrarum partes agnoscit h. l., Europam et Asiam, ut Sal. Jug. 47. et Varro LL. 3, 34:

Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam; tua sectus orbis
Nomina ducet.

75

CARMEN XXVIII.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum
Lyde strenua Caecubum
Munitaeque adhibe vim sapientiae.
Inclinare meridiem

5

Dicisa est caeli regionibus terra in Asiam et Europam. Soph. Trachin. 100: *δισσαίων ἀπείροις κλιθεῖς.* Contra Ovid. Fast. 5, 647: *te, Sidoni, Iuppiter implet, Parsque tuum terrae tertia nomen habet.* — *Nomina*] Ex usu poetico numerus plur. de una persona ponitur. Od. 4, 2, 3: *daturus Nomina ponto.* Ovid. Trist. 4, 4, 90: *Icarus Icaris nomina fecit aquis,* unum maris Icarii nomen.

XXVIII. Arcessita ad se amica solus cum sola Neptunalia compositione et cantu celebrat. Neptunalia alia a. d. X. (non V., ut aiunt alii) Kal. Aug., alia in honorem pugnae Acliacae Kal. Sept. memorant Inscriptt. Lat. 2. p. 394 et 398. Intelligere videtur priora illa, quae teste Festo frondeis casis, quas *umbras* vocabant, in ripa Tiberis excitatis et tauro immolato celebrabantur.

2. *faciam*] «*Υστερον πρότερον.*» Erat enim hic ordo: «Prome Caecubum, ut (tecum) bibam. Quid enim potius festo Neptuni die facere possum?» LAMB. Hoc si satis perpenderit Bentleius, vix scripsis-

set: *facias.* Sed in errorem inductus est eo quoque, quod cum plerisque Interpret. credidit compositionem hanc in Lydae domo, non in Flacci habitam fingi, quod contra est. — *Prome*] *Ἐταίρα* libertinae ad solitarium convivium vocatae talia nullius laboris officia per iocum mandari poterant ab amico commodiore et, quo liberior foret, servum nullum mensae adhibente. — *reconditum*] «interioris notae (Od. 2, 3, 8.), satis igitur vetus ac generosum.»

3. *strenua*] pro adverbio prosae orat. Est igitur: «Noli defatigari in promendo Caecubo ex horreo sive apotheca vinaria atque expugna, pelle, liberaliore potu tristiores tuam ac sic satis munitam adversus voluptates gravitatem necumque Genio indulge.» — *Caecubum*] de quo Athenaeus 4, 27 a: *παλαιούται μετὰ ἑκανὰ ἔτη.*

5. 6. *Inclinare*] «Vides solem a meridie iam ad occasum vergere.» Admodum tempestivum igitur describit *συνπόσιον*. In prosa orat. *se inclinare*, ut Liv. 9, 32: *sol me-*

Sentis ac, veluti stet volucris dies,
 Parcís deripere horreo
 Cessantem Bibulí consulis amphoram.
 Nos cantabimus invicem
 Neptunum et virides Nereidum comas;
 Tu curva recines lyra
 Latonam et celeris spicula Cynthiae,
 Summo carmine, quae Cnidon
 Fulgentesque tenet Cycladas et Paphon

10

13. *Cnidon* B, L^{ct}, Bentl., F: *Guidon* bSc, MJ. — 14. *Paphum* Bb, Bentleius. (Ut nos, Sc.)

ridia se inclinavit, — *stet*] «constat, moretur.» Tibull. 4, 4, 28: *non segnis stat remeantque dies*.

7. 8. *Parcís*] «cunctaris, veluti nondum adsit potandi hora.» — *deripere*] «celeriter de apothecae pariete demere hucque in triclinium afferre.» — *Cessantem*] «quae, tu dum segnis es, mihi impatienti ipsa videtur cessare.» — *Bibulí*] M. Calpurnius Bibulus eos. cum C. Iulio Caesare a. u. c. 693; vinum igitur circiter XXXV. annorum bibiturum se fingit.

9. 10. *invicem*] «alternatim, carmine amoebaeo celebrabimus deos immortales; ego Neptunum, cuius est dies festus, eiusque comites Nymphas.» — *virides*] Deorum marinarum omnia sunt caerulea, glauca, viridia; interdum etiam vitrea, *εὐλίνα*. Sic *caeruleos crines* Cyanae nymphae tribuit Ovid. Met. 3, 432. Pictores vero, ut par erat, flavas comas iis tribuebant, vestes virides.

11. 12. *curva-lyra*] Od. 4, 10, 6: *curvaeque lyrae parentem*. —

recines] «tu respondebis canendo Latonam et Dianam iaculatricem.» — *celeris*] Ovidio Her. 4, 169. est *agilis dea*. — *Cynthiae*] a Cynthio, Deli monte, ubi Diana nata est cum Apolline.

13. 14. *Summo*] «extremo», ut Epp. 4, 4, 4. «Nam in Veneris laudibus ut amantes inter nos desinamus, consentaneum est.» — *quae* cet.] Pendent haec ex superioribus: «Recines eum deam, quae cet.» — *Cnidon-tenet*] Cfr. Od. 4, 30, 4: *O Venus, regina Cnidi Paphique*. — *Fulgentes*] *nitentes* dixit Od. 4, 4, 49. Apud Virg. Aen. 3, 426. *Paros* vocatur *nivea* propter marmoris, cui innititur eius solum, splendorem navigantibus longe conspicuum.

15. 16. *visit*] «ex alio quo loco sibi placito illuc revertens,» quae deorum vocantur *επιδημία*. — *oloribus*] Od. 4, 4, 10. Stat. Silv. 4, 2, 144: (Venus) *thalamique egressa superbum limen*, Amyclaeos ad frenā citavit olores. — «*Naz ipsa quoque cantilena celebrabitur, et quidem*

Iunctis visit oloribus;

15

Dicetur merita Nox quoque nenia.

CARMEN XXIX.

Tyrrhena regum progenies, tibi

Non ante verso lene merum cado

Cum flore, Maecenas, rosarum et

Pressa tuis balanūs capillis

Iamdudum apud me est. Eripe te morae;

5

debita ob gaudia, quae nobis praebebit.» Nox h. l. veluti dea, quae amorum fructum et donat et tuctur. Ovid. Fast. 4, 435: *Nocte deae Nocti cristatus caeditur ales*. (Conf. etiam Od. 3, 49, 40.) — Nenia h. l. certe non de lugubri carmine, ut Od. 2, 1, 38. et 20, 24.; sed, ut Epp. 4, 1, 63: *puerorum* — Nenia, de cantilena simplici et ad somnum invitante dicitur.

XXIX. Maecenatem invitat poeta, ut relictis urbanis negotiis aliquantulum temporis ad se in villam concedat Genioque ibi indulgeat, argumentis, quibus ei hoc suadere conatur, partim ab Urbis fastidio, quod eius luxur gignere solet, partim a ferventissimo anni tempore desumptis. Cum autem Maecenatem curis administrandae Urbis, quibus tum districtus erat, maxime, quo minus copiam sui faceret, impediri intelligeret, poeta a nimia ista sollicitudine eum dehortaturus graviter ostendit certis curas istas circumscribi oportere finibus, ne bona, quae praesens hora

largiatur, celeriter elabantur, futurarumque rerum anxiam sollicitudinem vanam esse atque inutilem. (Franke carmen refert ad a. 729., Grotefend ad a. 735.)

1. 2. *Tyrrhena regum*] Cfr. Od. 4, 1, 4, Silius 7, 29: *Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris*. — *Non ante verso*] «intacto adhuc», id quod convivae honori tribuitur. Vertebatur, cum inde in crateres effundebatur vinum. — *lene*] «vetustate domitum.» Scuol. — *Cadus* ex opere figlino XII. congios capiebat; quadraginta circiter eiusmodi mensuras, quas *pintes* vocant Francogalli.

4. *balanūs*] s. myrobalanus, glans myrepsica, unguentaria Arabiae et Aethiopiae (*die arabische Behennus*, *Balsamfrucht.*); h. l. oleum ex eius nucleo pressum. Oleo autem inde expresso «*εἰς τὰ πολυτελῆ μύρα ἀντ' ἐλαφον ἐξροῦντα*» Dioscor. 4, 460. — *Pressa tuis capillis*] «tibi destinata.»

5-7. *Iamdudum*] Impatentiam, qua Maecenatem expectet, amice declarat. — *Eripe te morae*] Od. 4,

Ne semper udum Tibur et Aesulae

Declive contempleris arvom et

Telegoni iuga parricidae.

Fastidiosam desere copiam et

Molem propinquam nubibus arduis;

Omitte mirari beatae

Fumum et opes strepitumque Romae.

40

42, 25: *pone moras*. — *Ne semper*] «noli semper contemplari». — *udum Tibur*] Cfr. Od. 4, 7, 43. Ovid. Fast. 4, 74: *Et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi Stabant*. — *Aesula*, colonia Romana in Latio, in declivi sita inter Praeneste et Tibur. — *contempleris*] «e longinquo sane cum desiderio gratissimis his tractibus ipsis fruendi, cui desiderio cur non illico satisfacis?» Verbum *contemplari* usurpatur praesertim de caelo, stellis, *μετέωροις*, item de regionibus amoenis, quibus oculi libenter immorantur.

8. *Telegoni iuga*] Ovid. Fast. 3, 92: *Factaque Telegoni moenia celsa manu*. Tusculum significat, conditum a Telegono, qui inscius Ulixem patrem radio trygonis (eine Rothenart mit einem Stachel am Schwanz) sagittae praefixo interfecit. Primum memoratur ab Hesiodo in Theogoniae versu suspecto 4014., una cum fratribus Agrio et Latino: *Οἱ δ' ἦτοι μάλα τῆλε μυχῷ νῆσων ἱερῶν Πᾶσιν Τρωσὶν ὄσσαν ἀγασσέσσιον ἀνασσον*. Hygin. Fab. 437: *Telegonus, Ulixis et Circes filius, missus a matre, ut genitorem quaereret, tempestate in Ithacam est delatus ibique fame coactus agros*

depopolari coepit. Cum quo Ulixes et Telemachus ignari arma contulerunt: Ulixes a Telegono filio est intersectus, quod ei responsum fuerat, ut a filio caveret mortem. Quem postquam cognovit qui esset, iussu Minervae cum Telemacho et Penelope in patriam redierunt; in insulam Aedam ad Circen Ulixem mortuum deportarunt ibique sepulturae tradiderunt. Eiusdem Minervae monitu Telegonus Penelope, Telemachus Circen duxerunt uxores. Ex Circe et Telemacho natus est Latinus; ex Penelope et Telegono natus est Italus, qui Ithaciam suo nomine denominavit. Proclo apud Phot. Bibl. G. 239. teste haec Ulixis mors mythici cycli finis erat. Plutarch. Parall. T. 2. p. 346. narrat etiam Praeneste a Telegono conditum esse. Propert. 2, 32, 3: *Num quid Praenestis dubias, o Cynthia, sortes, Quid pelis Aeaei moenia Telegoni?*

9. 40. *Fastidiosam*] «quae nauseam ac taedium parit». — *Molem*] turrim (Palast) Maecenatianam in colle Esquilino, e qua Nero Romae incendium inspexit. (Suet. Ner. 38.) In eius vicinia ipse Horatius humatus est. (Solcho turres tiefen pyramidalisch und terrassenförmig in die Höhe. BOETTIGER. Sic postea di-

Plerumque gratae divitibus vices

Mundaeque parvo sub lare pauperum

Coenae sine aulaeis et ostro

15

Sollicitam explicuere frontem.

Iam clarus occultum Andromedae pater

Ostendit ignem, iam Procyon furit

Et stella vesani Leonis,

cta est *moles Hadriana*.) — Hoc dicit: «Noli semper Romae commorari.» — *arduus*] «sublimibus.»

44. 42. *Omitte*] Anacrusis iambica in hoc tertio strophae alcaicae versu reperitur etiam Od. 1, 46, 49, 47, 7, 29, 7, 37, 45. Od. 2, 3, 3, 20, 44. — *beatae*] «Opulentae ac splendidae.» — *mirari-Fumum*] *παρὰ προδοξίας*. Nam *mirari* proprie refertur ad *opes* dumtaxat; verum has comitantur omnis generis molestiae; ex quibus memorantur, quae maxime in sensus incurrunt, *fumus* et *strepitus*. Seneca Ep. 104: *ut primum gravitatem urbis excessi et illum odorem culinarum coet.* — *Strepitus* non est «strepitus tumultusque conviviorum lautiorum», ut nonnulli volunt, sed «strepitus ille Urbis nocturnus ac diurnus», de quo lamentatur Epp. 2, 2, 72-80.

43. 44. *vices*] «Vicissitudines inter summam copiam, qua divites cotidie veluti obruuntur, et vitam simpliciore ipsi persaepe placent.» — *Mundae*] «tersae, sed frugales.» Sat. 2, 2, 65: *Mundus erit, qui non offendet sordibus atque in neutram partem cultus miser.* — *pauperum*] «ubicum locupletibus illis comparentur.» Omnino tres gradus

statuit Seneca de Tranquill. an. 8: *paupertatem, inopiam, egestatem.*

45. 46. *sine aulaeis*] Cfr. Sat. 2, 8, 54, ubi Schol.: «Consuetudo apud antiquos fuit, ut aulaea sub cameras tenderent, ut, si quid pulveris caderet, ab ipsis exciperetur.» — *Ostrum* significat stragulam vestem, peristromata purpurea. Virg. Aen. 5, 444: *ostro Perfusae vestes*, a v. *ὄστρεον*, pr. succus muricis eiusque color purpureus. — *explicuere*] *ἀνοίξαι*, «explicare solent.» Sat. 2, 2, 125: (Ceres) *Explicuit vino contractae seria frontis.*

47-49. *Iam clarus*] *Clarus*, ut patet ex *ἀντιθέτῳ* occultum, non ad regiam Cephei dignitatem, sed unice ad sideris splendorem refertur. «Tempus venit aestatis; igitur te rure mecum recrees.» Alcaeus Bergk p. 380: (*ὄστρον*) *Τέγγε πνεύμονα Φολῶν· τὸ γὰρ ὄστρον* (Cunicula) *περιτέλλεται· ἂν δ' ὄρεα χαλῆα, πάντα δὲ θύνασ' ἑπὶ καύματος.* — «Cepheus, Aethiopum rex, Andromedae pater ex Cassiopea, antea occultum lumen ostendit, iam ortus est. (vii. Id. Iul.)» — *Procyon* (quem Latini *Ante Canem* vocant), unus ex Orionis canibus venaticis, oritur Idibus Iu-

Sole dies referente siccos:

20

Iam pastor umbras cum grege languido

Rivumque fessus quaerit et horridi

Dumeta Silvani, caretque

Ripa vagis taciturna ventis.

Tu, civitatem quis deceat status,

25

Curas et Urbi sollicitus times,

Quid Seres et regnata Cyro

liis, quem XI. diebus post sequitur Canicula s. Sirius, oriturque etiam *Leonis stella*, sidus *vesanum* (*rabidum* Lucano 6, 334.), summos calores afferens. Sol Leonem ingreditur xiii. Kal. Aug. Colum. 11, 2, 32.

20. *referente*] «annuo suo cursu rursus afferente.» — *siccos*] Od. 4, 42, 43: *Adduxere sitim tempora*, Virgili.

22. *Rivumque*] In pascuis Halicis greges per aestatem rivos intrant, ut melius se defendant et a calore et ab asilis. Rivos igitur quaerit pastor et *dumeta*, quae perambulare solet *horridus*, hirsutus, incultus, ut deus rusticus, *φιξοκόμης*, Sylvanus. Hoc *ἐπιθετόν* utitur propter ipsius dei silvestris horridam formam, ut Mart. 40, 92, 6: *Tonantis aras horridique Silvani*, non propter *dumeta* horrida. In inscriptione nuper reperta (*Annal. dell' Inst. arch.* V. p. 450.) is, qui eam posuit, sic Sylvanum alloquitur: *Magne deum, Silvane potens, sanctissime pastor.*

24. *Ripa*] rivi illius. — *taciturna*] «dum ventis cessantibus nullum usquam murmur auditur.»

25. *Tu, civitatem*] Tibi quidem Urbis cura cum tibi commissa sit, cordi ante omnia est optimus civitatis status otiumque publicum; simul intentus es, quae pericula exteri hostes, imprimis Orientis populi, Romano imperio minentur.

26. 27. *Urbi*] «capiti rerum.» (Tac. Hist. 2, 32.) *Civitas* autem et *urbs* recte coniunguntur, ut apud Cic. Acad. 2, §. 437: *nec haec tibi videtur urbs nec in ea civitas*. V. *Urbi* iunge cum v. *times*. — *sollicitus*] Vell. 2, 88. de Maccenate: *ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens atque agendi sciens*.

27. 28. *Seres*] extremi Orientis populi Romanis noti, «*anicio silvarum nobiles*» Plin. H. N. 6, 20. Cum *Indis* coniunguntur Od. 4, 42, 56: cum Persis, sicut hic, Od. 4, 43, 23. — *regnata Cyro Bactra*] «quibus olim Cyrus imperitavit.» Xen. Cyr. 4, 4, 4: *ἡρξεν δὲ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν*. Plin. H. N. 6, 46: *Gens haec obtinet aversa montis Paropamisi et adversus fontes Indi; includitur flumine Ochogens nobilis postea inde ab anno circiter 250, usque ad 123, ante Christum regno Graeco Bactriano, Augusti*

Bactra parent Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum

Caliginosa nocte premit deus

30

Ridetque, si mortalis ultra

Fas trepidat. Quod adest memento

Componere aequus; cetera fluminis

Ritu feruntur, nunc medio aequore

34. *aequore* (superscr. *alveo*) c, alii Codd. Vanderb., Feae, Pot-
tierii: *alveo* BbS, Pott. octo, LCl, Benth., FMJ.

vero temporibus pars Bactrianae
Parthis, pars Tocharis, Scythicae
genti, subiecta erat; quocirca h.
l. de Parthis intelliges. (De constru-
ctione cfr. Od. 2, 6, 44.) — *discors*]
«Scythae, Tanais accolae, intesti-
nis discordiis agitati», ut Parthi
Od. 3, 8, 49: *Medus infestus sibi*
luctuosus Dissidet armis. — Inest in
his innocens neque amicum laesura
ironia; etenim et ille et omnes
Romani optime noverant nihil peri-
culi iam impendere Romano im-
perio ab Orientis atque Septen-
trionis nationibus.

29. 30. *Prudens*] «Sapienter et con-
sulto deus res futuras mortalibus
velut obscura nocte pressit, abs-
condit.» Theognis 1073: *Πρόγνα-
τος ἀπρήχτου χαλεπώτατον ἐστὶ
τελευτήν Γινῶναι, ὅπως μέλλει
τοῦτο θεὸς τελέσαι· Ὅρσην γὰρ
τίεται· πρὸ δὲ τοῦ μέλλοντος
ἴσασθαι Οὐ συνεία θνητοῖς πέ-
ραι· ἀμνηστὴς.*

31. 32. *Ridetque*] «suae potentiae
consciis.» — *trepidat*] «futuros
eventus anxie explorare laborat,
ultra hac in cura progressus, quam
sors generis humani concedit.»
Sophocl. Fragm. 343. D: *Θνητὴν*

*δὲ φῦσιν χρηθ' θνητὰ φρονεῖν,
Τοῦτο κατείδότας, ὥς οὐκ ἔστιν
Πλὴν Διὸς οὐδεὶς τῶν μελλόντων
Ταμίαις, ὃ τι χρηθ' τετελέσθαι.*
Id. Fragm. 659: *Ἀλλ' οὐ γὰρ ἂν
τὰ θεῶν κρυπτόντων θεῶν Μάθοις
ἂν, οὐδ' εἰ πάντ' ἐπεξέλθοις
σκοπῶν.* — *Quod adest*] «Aequo
animo praesentia ordina, quippe
quae in tua potestate sita sint;
cetera omnia fluxa sunt atque in-
certa.»

33. 34. *fluminis Ritu*] Ars Poet.
62: *iuvenum ritu*. Ovid. Am. 4,
7, 43: *humidi ritu torrentis age-
bar.* — *aequore*] Unus Cod. Van-
derb. praebet *aequore* cum gl.
planitie. Atque haec videtur Horatii
manus, cui facillime antiquus inter-
polator substituere poterat gl. *alveo*,
non contra. Scilicet ille verchatur,
ut *aequor* de flumine recte diceretur.
Attamen Virg. Aen. 8, 86: *Thybris*
— *tacita refluens ita substitit unda,*
Milis ut in morem stagni placidae-
que paludis Sternereot aequor aquis.
et v. 96: *viridesque secant placida*
aequore silvas, id est, *alveo*. Est
igitur: «aqua fluminis sese inter
utrumque alvei marginem conti-
nente.»

Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos

35

Stirpesque raptas et pecus et domus
Volventis una non sine montium

Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos

40

Irritat amnes. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem

Dixisse Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,

35. 36. *Cum pace*] «ἡρέμα, placide, tranquille», significatione satis elucente ex ἀντιθέσει nunc lapides cet. Etiam in prosa or. Cic. Tusc. 5, 29: Nos illud quidem cum pace agemus. — *Etruscum*] Ultima syllaba eliditur ante sequentem vocalem. — *adesos*] «vi aquarum adrasos.»

37. 38. *Stirpesque raptas*] Servius ad Aen. 12, 208: «Imo de stirpe] ideo genere masculino usus est, quia de arboribus loquitur. Nam de hominibus genere feminino dicimus, ut (7, 293.) *Heu stirpem invisam!* Dixit tamen, sed usurpative, Horatius etiam de arboribus: *Stirpesque raptas.*» — *una*] «omnia haec inter se permixta.»

39. 40. *Clamore*] «fragore ac sonitu immuni.» Iliad. ρ, 263: ἡρόνες βοῶσιν. — *diluvies*] ut *eluvies*, *illuvies*, *proluvies* est etiam apud Lucret. 6, 290. et Od. 4, 44, 28.; frequentius *diluvium*.

41. *Irritat*] «Illos fluvios, qui alioquin exundare non solent, Tinniam, Narem, Anienem reprimens, haud minus saevire cogit.» Plin.

Epp. 8, 47: *Tiberis alveum excessit et demissioribus ripis alto superfunditur.* — Inde quae solet flumina accipere et permixta devchere velut obviis retro cogit atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. — *Amnes* autem hic de minoribus etiam fluviis, ut Virg. Aen. 7, 465. ausus est dicere vel de aqua in lebetе bulliente. — *potens sui*] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ, αὐτοδράνης.

42. 43. *in diem*] «singulis diebus.» Hand Tars. III. p. 343: «Bentleius acute perspexit in his vv. intelligi «quocunque transacto die, quotidie.» — *Vixi*] Seneca Ep. 42: *In somnum ituri laeti hilaresque dicamus: Vixi et quem dederat cursum Fortuna peregi.* (Aen. 4, 633.) *Crastinum si adiecerit deus, laeti recipiamus. Ille beatissimus est et securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine expectat. Quisquis dixit: Vixi, quotidie ad lucrum surgit.*

44. *polum*] Apud poetas frequenter pro caelo, ut *axis*. — *Pater*] Od. 4, 34, 5: *Diespiter.* — *occu-*

Vel sole puro; non tamen irritum,
Quodcunque retro est, efficiet neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna saevo laeta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit et mea

pato] tertiae est personae, non secundae pro *occupa*, ut ait Schol. Cruq., vel *occupabis*, ut Acron.

43. *sole puro*] Ex v. *occupato* ad haec vv. elice: «illustrato.» — *irritum*] «Non ita abolere poterit, ut omni effectu id careat, quod iam praeteriit.»

47. 48. *Diffinget*] «Diversam formam ei praebebit, prorsus illud immutabit.» — *Infectum* (*ungeschehen*) gradu aliquanto maius est quam *irritum* (*wirkungslos*). Frequens sententia. Theognis 583: Ἀλλὰ τὰ μὲν προβέβηκεν, ἀμύχανόν ἐστι γενέσθαι Ἀγά. Agathon apud Aristot. Eth. 6, 2: Μόνον γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στεφιάκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσ' ἂν ᾗ πεπραγμένα. Plin. H. N. 2, 7: Deus nullum habet in praeteritis praeterquam oblivionis. — *hora vexit*] «avexit, abstulit, velut in praeteriti temporis voraginem demersit.»

49. 50. *saevo-negotio*] «munere, quo fungitur, omnia sine ulla clementia ac saepe crudeliter admi-

nistrandi, formandi rursusque immutandi.» — *laeta*] De fortuna Boeth. Cons. Phil. 2, 4: *gemitus dura quos fecit, ridet*; Sic illa ludit, sic suas probat vires. — *ludero pertinax*] in prosa or. «pertinaciter ludens.» *Ludum ludere* dixerat iam Terentius Eunuch. 3, 3, 38. Iuvenal. 6, 608: *Secretumque sibi minimum parat* (Fortuna).

53. 54. *manentem*] Exstat nummus Commodi rarior, in quo figura muliebris sedet, dextra equum capistro retinens, sinistra cornu copiae cum epigraphe: FORTVNAE MANENTI. — *Pennas*] Aeschyl. apud Stob. Ecl. phys. I. p. 200. de Fortuna: Ἄ τε χάρις λάμπει Περὶ σὺν πτέρυγα χροῖσιν. — *resigno*] Epp. 4, 7, 34: *Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno.* «Resignare antiqui pro rescribere ponebant, ut adhuc *subsignare* dicimus pro *subscribere*.» Festus. *Rescribere* autem est scriptum debiti liberare, debitum solvere per scripturam (*Anweisung auf einen andern*).

Virtute me involvo probamque

Pauperiem sine dote quaero.

Non est meum, si mugiat Africis

Malus procellis, ad miseris preces

Decurrere et votis pacisci,

Ne Cypriae Tyriaeque merces

Addant avaro divitias mari:

Tunc me biremis praesidio scaphae

62. *Tunc* Bb, Comm. Cruq., Pott. 4, 7, 8, 9., LGE: *Tum* Sc, Bentleius «e libris melioribus», MJ.

55. *Virtute me involvo*] «veluti pallio; certum praesidium eam mihi paro.» Plato de Rep. 5, p. 457. A: *ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξίν, ἐπεὶ περ ἀρετὴν ἀντιμαχίαν ἀμυνοῦσονται κτλ.* Cic. ad Fam. 9, 20: *litteris me involvo.*

56. *sine dote*] *Opes* significat, quibus Fortuna veluti dotat eum, cui favet. Imago autem ab eo ducitur, quod virginem indotatam sibi fingit honestam pauperiorem.

57. 58. *Non est meum*] «non est meae indolis meique moris; a mea dignitate abhorret.» Plato Alcib. I. p. 106. B: *οὐ γὰρ ἐστὶ τοιοῦτον τὸ ἐμόν.* Tac. Ann. 6, 8: *non est nostrum* — *aestimare.* — *mugiat*] «strideat, fragorem edat ab Africo fractus.» Od. 4, 44, 5: *malus* — *Antemaeque gemant.* — *miseris*] «humiles, quae dedecori sunt illi, qui eis utitur.»

59. 60. *Decurrere*] Virg. Aen. 5, 782: *preces descendere in omnes*, quod frequentius est. — *votis pacisci*] «mercatorum more votis transigere cum dis, ne naufragio facto pretiosae merces in mari pereant»; id quod poëta exprimit revocatis in mentem thesauris

in perpetuum demersis. Seneca Quaesit. nat. 4, 7: *Negant posse fieri, ut cum grandine aliquis paciscatur et tempestates munusculis redimat.*

61. 62. *avaro - mari*] Od. 4, 28, 48: *avidum mare.* — *Tunc* recepi partim propter gravissimam auctoritatem Codd. Bb., partim propter ingratum sonum *Tum - tutum*; «tunc igitur, id est, tali in periculo, dum alii ad vota descendunt.» — «Adeo tutus sum, ut vel in summis vitae discriminibus tranquillo atque aequo animo adspiciatur sim fortunarum mearum interitum.» Iam hoc per imaginem cum priorē illa mercatoris arte connexam ita exprimit: «Conscensa exigua cymba, qualis navi onerariae annecti solet, me cet.» — *biremis*] h. l. proprie, «quae duos habet remos, uno a remige propulsos, Cleonides de Or. 4, 38, 474: *duorum scalmorum navicula, σκάφος δίρωπον*», non, ut frequentius, de duplici remorum ordine. — *scaphae*] *piroque*. Cic. ad Att. 10, 40, 5: *Ego vero vel intriculo, si navis non erit, eripiam me ex istorum paricidio.* — Frequens au-

Tutum per Aegaeos tumultus
 Aura feret geminusque Pollux.

CARMEN XXX.

Exegi monumentum aere perennius
 Regalique situ pyramidum altius,
 Quod non imber edax, non Aquilo impotens
 Possit diruere aut innumerabilis

tem vitae cum navigatione comparatio. Plato Phaedon. 85. D: ἐπὶ τούτου (τοῦ λόγου) ὀχοῦμενον, ὥστε ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον.

63. Aegaeos] Himerius Ecl. 43. p. 210. W. de tabula picta: Γέγραπται δὲ οὐκ ἀπηνής τε καὶ ἄγριος οὐδὲ εἰς αὐτὰς ἐγείρων νεφέλας τὰ κύματα, οἷα τὰ πολλὰ Αἰγαῖος κατὰ τῶν ἐκεῖ πλωτῆρων θρασύνεται, ἀλλ' ἐστώρεστο εἰς γαλήνην.

64. Aura] «Lenis aura et secunda, quam Castores propitii mihi mittent, cursui meo favebit eo ipso tempore, quo ceterum mare Aegaeum saevis procellis exagitatatur.» — geminusque Pollux] «Pollux cum fratre Castore»; Castores, ut Latini dicebant, Αἰόσζουροι navigantibus propitii.

Od. XXX. Simplicissime huius carminis argumentum exponi potest Sapphus versu Fr. 46. Neue. Bergk. p. 608: Μνάσασθαι τινὰ φάμι καὶ ὕστερον ἀμείων. Antiquissima fortasse huiuscemodi de propria immortalitate vaticiniorum exempla exstant apud Theogn. v. 19 sq. et 237. Bekk. Prop. 3, 4, 35:

Meque inter seros laudabit Roma nepotes. Ovid. Am. 4, 45, 44: Ergo etiam cum me supremus adderit ignis, Vivam parsque mei multa superstes erit.

1. Exegi] «absolvi, perfecti», ut patet ex Ovid. Met. 43, 874: Iamque opus exegi, quod nec laevis ira nec ignes Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas. Non est, ut alii volunt: «in altum eduxi.» — aere] «aereis statujs titulisque aeri incisus.»

2. situ] «constructione, mole; pyramidibus maximo sumptu ab Aegypti regibus exaedificatis.» — altius] quatenus gloriosius est ingenii quam opum monumentum. (Pyramidum maxima alta esse dicitur pedes CCCCLIV.)

3. imber edax] «compagem saevam paullatim solvens, aes arrodens, inducta aerugine.» Pindar. Pyth. 6, 7: Ἐτοῖμος ὕμνων Θησαυρὸς ἐν πολυχρόνῳ Ἀπολλωνίᾳ τετειχίσται νῆα. Τὸν οὐτε χειμῆριος θυβρὸς ἐπακτὸς ἰλθὼν, Ἐριβρόμον νεφέλας Στρατὸς ἀμείλιχος, οὐτ' ἄνεμος ἐς μυχοὺς Ἀλὸς ἄξεισι παμφόρῳ χειρᾷ Τυπτόμενοι. — impotens] «sui; sibi

Annorum series et fuga temporum.

Non omnis moriar multaue pars mei

Vitabit Libitinam: usque ego postera

Crescam laude recens, dum Capitolium

Scandet cum tacita virgine pontifex.

Dicar, qua violens obstrepat Aufidus

Et qua pauper aquae Daunus agrestium

non temperans», id est, «vehementer saeviens.» Epod. 16, 61: nullius astri - aestuosa - impotentia.

5. 6. fuga temporum] Od. 2, 44, 4: fugaces - - anni. - Non omnis] Seneca Troad. 382: An toti morimur, nullaue pars manet Nostri? - nullaue pars mei] «ingenii mei monumenta.»

7. 8. Libitinam] Venus Libitina, dea funerum (cf. Dionys. Hal. 4, 45.), metonymice pro morte. - Adv. usque iunge cum v. crescam, «semper crescam». - postera - laude] in prosa or. «posterorum, posteritatis.» - Crescam] «magis magisque agnoscent futurae aetates laudes meas poëticas meque honore persequentur.» - recens] «nunquam neglectus, quia memoria mea semper recens atque indelebilis manebit.» - dum Capitolium cet.] «Quamdiu pontifex maximus cum pontificum collegio et virginibus Vestalibus religiosum silentium tenentibus diebus festis in aedem Iovis Capitolini sollempni pompa ascendet; hoc est, «in sempiternum»; cum enim Roma Urbs aeterna civibus suis esset, sacra publica nunquam extinctum iri iis persuasum erat. Cassius Dio Excerpt. Vatic. p. 154: Σιβύλλης χρησμός ἐφάρσκειτο Καπιτώλιον κεφάλαιον ἔσσε-

σθαι τῆς οἰκουμένης μέχρι τῆς τοῦ κόσμου καταλύσεως. (Ceterum illa Urbis aeternae pro Roma denominatio dumtaxat apud poetas reperiri videtur (Tibull. 2, 5, 23.); tum exstat in posterioris temporis nummis atque inscriptionibus, ut in ea quam dedi Vol. II. N. 3691: URBI. ROMAE. AETERNAE.

9. Scandel] Varro L. L. 5, 47. p. 49. Müll.: caput Sacrae viae, quod pertinet in Arcem, qua sacra quotquot mensibus (Idibus) feruntur in Arcem. - tacita Virgine] «Vestalibus venerabunde ac tacite incedentibus.» Ipsae enim silentium servabant, cum hymnos cantarent chori puerorum puellarumque patrum et matrum. - pontifex] Pontificem maximum Vestae sacerdotem vocat Ovid. Fast. 3, 699.

10. Dicar] «Grato animo memorabunt posteri, me, hominem Venusinum, primum Sapphus et Alcaei poësin lyricam Latine aemulatum esse.» Sic enim ordinanda verba, ut recte iam Acron: Dicar princeps Acolium carmen ad Italos modos deduxisse, (ibi natus) qua (ubi) Aufidus obstrepat; non vero: «ibi, ubi Aufidus fluit, dicar, id est, «Venusini, municipes mei, me laudibus celebrabunt, ut primum poetam lyricum Latinum.» Natale enim so-

Regnavit populorum, ex humili potens

Princeps Aeolium carmen ad Italos

Deduxisse modos. Sume superbiam

Quaesitam meritis et mihi Delphica

15

Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

42. *Regnator* bc, C. M iungit: *Regnavit populorum ex humili potens* (Daunus).

lum Horatio nimis angustus gloriae finis fuisset. — *violens*] Rarior forma pro *violentus*. *Acrem* cum vocat Sat. 4, 4, 38. Od. 4, 9, 2: *Longe sonantem natus ad Ausidum*, qui locus egregie firmat nostram interpretationem. Cfr. de Ausido, hodie *Ofanto*, etiam Od. 4, 14, 25. — *obstrepit*] accolis; «magno cum sonitu undas suas volvit» ut etiam nunc facit.

44. *pauper aquae*] Daunum, fabulosum Apuliae regem, ipsum vocat *pauperem aquae*, pro regione eius imperio subiecta. Ovid. Met. 4, 340: *Iapygis arida Daunus Arva*.

42. *Regnavit populorum*] «incolarum eius tractus rex fuit, ἡγεμὼν», constructione graeca. *Regnator* est glossema. — *ex humili potens*] «Ego humili loco natus ingenii mei ope ad eam vitae conditionem perveni, qua satis nobilis ac felix mihi esse videor.» *Potens* audacius pro eo, quod est apud Salustium (Cat. 53.) de Catone: *clarus atque magnus habetur, quamvis sine externa potentia*. Et prorsus sic *potentes vales* dixit Od. 4, 8, 26. *Gloriantur ergo se, libertino natum patre et in tenui re* (Epp. 4, 20, 20.), ad tantam studiorum claritatem pervenisse.

Cfr. etiam Od. 2, 20, 5: *Non ego pauperum Sanguis parentum cet.* Bentleius contra de Dauno interpretatur, «qui (Illyricae gentis clarus vir, auctore Festo; cfr. Od. 4, 22, 14.) primus apud Apulos regnum capessivit, et proinde ex homine privato princeps, ex exsule tyrannus, *ex humili potens* est factus.»

44. *Deduxisse*] «transulisse, primum ausum esse in poësi Latina uti lyricis Graecorum metris.» Paucissimis enim ei veluti pracluserat Catullus. — *Sume*] «Assume, o Musa mea, (Melpomene, ut Od. 4, 3, 4.) spiritus iustos, quippe ingenio meo convenientes, et Delphica cet.», id est, dempta imagine: «fac, ut omnes facultatem poeticae, cuius mihi conscius sum, ultro agnoscant.»

45. 46. *Delphica Lauro*] *Apollinarem* dicit Od. 4, 2, 9. — *volens*] Verbum sollemne in precibus. Servius ad Aen. 4, 734: *Sic enim dicunt: «Volens propitiusque sis.» Cato R. R. 142: Mars pater, te precor quaesoque, uti sis volens propitius mihi, domo, familiae cet.* Liv. 7, 26: *Precatus deinde, si divus, si diva esset, qui sibi praepotem misisset, volens propitius adesset.*

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM

LIBER QUARTUS.

CARMEN I.

Intermissa, Venus, diu

Rursus bella moves? Parce, precor, precor.

I. Respondet, ut ita dicam, Libri 3. carmini 26. «Cum diu liber fuisset ab amoribus, rursus tu, Venus, me impugnas novumque amorem mihi inspiras, et quidem Ligurini.» (Compositum est carmen inter annos 739 - - 744. v. Franke p. 207. Ad a. 738. refert Grotefend.)

1. 2. *Intermissa*] V. *intermissa* post Stephanum Bentleius rursus recte rettulit ad v. *bella*, cum plerique iunxissent *intermissa Venus*. — «Post *moves* non punctum sed interrogandi signum ponendum est. Etenim poeta narrat rem, quae certa quidem et in facto posita est, sed praeter expectationem tamen accidit. Miratur igitur tale quid fieri potuisse, cum aetate iam provector sit. Eadem ratio est Od. 4, 28, 6. 29, 5. Epp. 1, 1, 3. 2, 3, 382.» LAMN. — *bella* autem ex frequenti similitudine in amoribus; unde etiam Agathias Anth. Pal. I. p. 177: *Κύριε τροπαιοφόρε*. — *Parce*] Conf. Od. 2, 19, 7.

3. 4. *Non sum qualis*] Epp. 1, 1, 4: *Non eadem est mens, non aetas*. Cfr. Od. 3, 14, 27. — *bonae Sub regno*] «quae tam mite amoris imperium in me exercebat.» *bonae*, i. e. «probae, in me minime avarae, neque munera captantis.» Tib. 2, 4, 43: *At bona, quae nec avara fuit cet.* Cfr. imprimis Epp. 1, 14, 33: *Quem scis immunem Cinaras placuisse rapaci* (adversus alios amatores, erga me *bonae*). — *Cinaras*] Hoc inter tot amicarum ficta nomina (Lyde, Lydia, Lalage, Pholoë, Glycera, cet.) verum est nomen libertinae ab Horatio aliquando ex animo amatae, cuius gratam mentionem fecit etiam Od. 4, 13, 24 sqq. Epp. 1, 7, 28, 1, 14, 33., nec tamen unquam singulari carmine eius laudes celebravit.

5. 6. *Mater*] Versiculus Od. 1, 19, 1. hic consulto repetitur. — *Circa*] «Propinquitatis notio transferri ad tempus coepit seculo Augusti. Notatur vero hoc modo tempus pro-

Non sum qualis eram bonae

Sub regno Cinarae. Desine, dulceium

Mater saeva Cupidinum,

5

Circa lustra decem flectere mollibus

Iam durum imperiis: abi,

Quo blandae iuvenum te revocant preces.

Tempestivius in domum

Pauli, purpureis ales oloribus,

10

Comissabere Maximi,

Si torrere iecur quaeris idoneum:

9. *domo* BbS, Lct. (*domum* c, octo Pottierii, item Bentleius.)

ximum.» HAND Turs. II. pag. 64. — *lustra decem*] Quinquagenarius iam erat Horatius a. u. c. 739.

7. *durum*] «tenerorum sensuum iam minus capacem.» Tota imago repetita est ab equitatione; equis enim os aut *durum* aut *molle* tribuitur, prout vel aegre vel facile freno *flectuntur*, reguntur. — *revocant*] «ū me ad se (retrosum) vocant, ubi tibi aptior locus quam apud me.» Non est, ut alii volunt, «iterum vocant», neque, ut rursus alii, simpliciter *pro vocant* positum.

9. 40. *Tempestivius*] «opportuni-
us ac decentius.» — *in domum*] «Sic legendum, non *domo*, vel propter illud *ales oloribus*, quod motum in locum significat. Theocr. 3, 4: Κομάσσω ποτὶ τὰν Ἀμαρυσλίδαν.» HP. — *Pauli*] Cum vocetur *puer*, vix fieri potest, ut sit Paulus Fabius Maximus, apud Augustum valde gratus (Seneca Controv. 2, 42.) et consul a. u. c. 743., tempore igitur, quo hoc carmen

compositum est, circiter quadragenarius. Equidem reor significari eius filium, quem ut fidelissimum sibi etiam in exilio amicum crebro laudat Ovidius. — *purpureis*] *purpureum* nonnunquam appellatur quod candet splendore, ut cum Peto Albinovanus 2, 62. *nivem purpuream* vocat; et figurate Virg. Aen. 4, 590: *lumenque iuventae Purpureum*. Sic etiam Graeci de quovis nitore usurpant. Pind. Nem. 11, 28: ἐν πορφύρεοις ἔρρεται (ἐλαίᾳς). — *ales*] Alae non ipsi quidem Veneri tribuuntur, sed quadriga alitum (olorum) per aërem dea vehitur. Cf. Od. 3, 28, 45.

11. 42. *Comissabere*] cum Cupidinum comitatu. Quod faciunt iuvenes amore incitati, hic deae tribuitur. — *iecur*] sedes amoris ex antiquorum opinione. Cfr. Od. 4, 43, 4: *Fervens* -- *iecur*. (Aeschyl. Choëph. 272: ἡπαρ θερμὸν.) Od. 4, 25, 45. Epp. 4, 48, 72. — *torrere* — *quaeris*] Vid. ad Od. 3, 24, 27.

Namque et nobilis et decens

Et pro sollicitis non tacitus reis

Et centum puer artium

45

Late signa feret militiae tuae,

Et, quandoque potentior

Largi muneribus riserit aemuli,

Albanos prope te lacus

Ponet marmoream sub trabe citrea.

20

48. *Largis* bSc, LCtFJ. (*Largi* B, item Pottierii 4, 7, 8, 47. Praetulit etiam Bentl.) — 20. *citrea* B, Bland, antiquiss., Pottierii 4, 7, 8., Comm. Cruq., LC et Bentleyus, varietate haud memorata: *Cypria* bC, tFM, *Cyprea* S. (Ut nos, J.)

«Si tibi libet animum adolescentis alicuius, qui amor aptus sit ac facile tibi obsequatur, amore accendere.»

43. 44. *decens*] «formosus.» — *non tacitus*] «eloquens causarum patronus», ut Pollio Od. 2, 4, 43: *Insigne maestis praesidium reis.*

45. *centum puer artium*] «quam plurimis bonis artibus instructus iuvenis, *πάρτεχνος*» Cic. pro Rosc. Am. 44. *κατ' εἰσφορὰν*: *inter suos omnium deliciarum atque omnium artium puerulos*, Catull. 42, 8. de Pollione adolescentulo: *leporum Disertus puer et facetiarum*. Viginti circiter annorum adolescentulum tunc fuisse arbitratr Walckenaer II. pag. 334.

46. *Late signa*] «Sub te militans (ex solita illa imagine Od. 3, 26, 2.) efficiet, ut victicia tua arma ubique celebrentur proferaturque imperium tuum.»

47. 48. *Et, quandoque*] «Et quodcumque rivalem etsi largiora munera amicae offerentem proprio et decore et ingenio vicerit apud eam

adeoque illum deriserit» cet. lunge *potentior muneribus*, «quam muneribus», non cum aliis *riserit muneribus*. — *Largi* — *aemuli* praefero ex auctoritate Cod. antiquiss. B. Sic constructio quoque sit elegantior atque Horatio dignior. Quin etiam hoc longe acerbior: «Nihil habet aemulus, cur praefatur, praeter divitias tantummodo, quas identidem large profundit, sed frustra; Paullus enim eum vincit et forma et nobilitate et facundia.» (v. 43 sq.) Atque facilius accommodabatur adiectivum ad proximum nomen quam ad longinquius.

49. *Albanos* — *lacus*] Ubi contuleris delineationem illius tractus apud Nibbium *Viaggio* II. p. 33., videbis quattuor lacus ibi antiquitus sibi proximos fuisse, ita, ut quasi quadrangulum efficerent. Sunt 1) lacus Albanus proprie dictus; 2) lacus Nemorensis; 3) *Laghetto*, sine nomine proprio; 4) *Lago*, oggi *Valle Aricina*. In ea igitur regione videtur Maximus villam habuisse.

Illic plurima naribus

Duces thura, Iyraeque et Berecynthiae

Delectabere tibiae

Mixtis carminibus non sine fistula;

Illic bis pueri die

25

Numen cum teneris virginibus tuum

Laudantes pede candido

In morem Salium ter quatient humum.

Me nec femina nec puer

22. 23. *Iyraeque et Berecynthiae* - *tibia* (sic) S; *Iyraque et Berecynthia* - *tibia* «Codex Cruquii Blandinius omnium vetustissimus cum Lambini quibusdam et Bersmanni uno», C et Bentleyus.

20. *trabe*] «trabibus, contignatione, tholo.» — *citra*] Hanc lect. Cod. B praetuli. Vereor, ne *Cypria* orta sit ex illa longe diversa *trabe Cypria* Od. 4, 1, 43., nec magno opere placet *deam Cypri* locari sub *trabe Cypria*. Verum appellare licet etiam Plinii locum H. N. 43, 46., ubi de citro inter alia haec leguntur: *Theophrastus* — magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes quandamque immortalitatem materiae in tectis contra vitia omnia incorruptae. — Omnino cogitandum (ut in Virg. Catal. 6, 5. Georg. 3, 43.) de templo ex libera poetae *παντασίη* exstruendo, in quo quaelibet vel pretiosissima materia poetico luxu large profundi potest.

24 - 24. *Illic*] «Illic assidue coheris; plurimi tibi adolebuntur odores; semperque Iyrae, tibiae Berecynthiae (quae proprie est Matris deum magnae, a Berecynio, Phrygiae monte), fistulae (ut Od. 3, 49, 20.) cantus mixtus resonabit.» —

Ablativi *Iyraque* cet. in Codd. aliquot, quibus vulgaris constructio Horatianae substituitur, orti esse videntur dumtaxat ex prava accommodatione ad v. *delectabere*; unice recti dativi, ut Epod. 9, 3: *Sonante mixtum tibiis carmen Iyra*. Utrobique *carmina* significant modos (Od. 3, 44, 7.), concentus horum instrumentorum, *συναλλιαν, τὴν ἀντὶ τὸν πρὸς λέραν κοινωνίαν*. (Athen. 14, 9.) De carminibus proprio dictis mox loquitur.

25. *Illic*] «Illic bis tibi singulis diebus ducentur chori, hymnos tibi canentes.» — *bis*] Tibull. 1, 3, 34: *Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes Insignis herba debeat in Pharia*, mane prima hora et vespere hora octava.

28. *In morem Salium*] ut Od. 4, 36, 42. adiectivum potius quam gen. plur. pro *Saliorum*. Cfr. Varr. LL. 7, 4: *Salia carmina interpretatus est C. Aelius Silius*. — *ter*] ut Od. 3, 48, 46. «*im Drittelschlag*» Voss. — *quatere terram* de saltatione, ut *pulsare, pellere terram*. (Od. 4, 4, 7.)

Iam nec spes animi credula mutui,

30

Nec certare iuvat mero,

Nec vincere novis tempora floribus.

Sed cur heu, Ligurine, cur

Manat rara meas lacrima per genas?

Cur facunda parum decoro

35

Inter verba cadit lingua silentio?

30 - 32. *nec spes*] «Nec spes me iuvat cum persuasione coniuncta fore, ut mutuo amari ab ea, cuius amore captus sum.» — *animi - mutui*] Od. 2, 42, 43: *bene mutuis* Fidum pectus amoribus. — *certare - mero*] Epp. 4, 49, 41: *Nocturno certare mero*. — *vincere*] «in convivii redimere caput corollis recentibus.»

33. 34. *Sed cur heu*] Vi tandem amoris victus fatetur se Ligurini amore incensum esse. Cfr. Od. 4, 40. — *rara*] «guttatim ac furtim decedit», ut fit in molliore animi affectu. Od. 4, 43, 6: *humor et in genas furtim labitur*.

35. 36. *decoro*] Versus hypermeter est. Conf. ad Od. 3, 29, 35. — *Inter verba cet.*] Sic Dido apud Virg. Aen. 4, 76: *Incipit effari mediaque in voce resistit*. Epod. 14, 9: *amantem languor et silentium Arguit*.

39. 40. *per gramina*] «per caespitem.» (Ovid. Trist. 5, 4, 32: *Mollia quot Martis gramina campus habet*.) Iam solitas adolescentium exercitationes ludosque campestris memorat, cursum per Campum Martium et natationem in Tiberi. Cfr. Od. 3, 42, 7 sqq. — *dure*] Eundem *crudellem* vocat Od. 4, 40, 4. — *volubiles*] «a natante huc illuc facile pulsas.» Sic quidem explicant ple-

rique; vide tamen ne sit potius aquarum generale *επιθετον*, ut Epp. 4, 2, 42: *amnis - - volubilis*.

II. Iulus Antonius, alter M. Antonii triumviri ex Fulvia filius, natus circiter a. u. c. 740., educatus ab Octavia maiore, benigna noverca, huius filiam Marcellam maiorem in matrimonium duxit. Tam gratus fuit apud Augustum, ut cum primum locum Agrippa, Liviae filii secundum tenerent, tertius esset ac numeraretur Iulus circiter a. u. c. 742., quo Agrippa mortem obiit. (Plut. Anton. 87.) Ornatus est a patris victore sacerdotio, praetura anno u. c. 744. (Dio Cass. 54, 26. Vellei. 2, 400.), consulatu, quem cum Q. Fabio Maximo Africano gessit anno u. c. 744. Nihil tamen secius violavit domum Augusti, affinis sui, commisso cum Iulia adulterio a. u. c. 752. Insimulabatur id fecisse spe imperii occupandi. (Dio 53, 40.) Iulia in Pandatariam insulam relegata est; Iulus Augusti iussu se ipse interfecit teste Velleio l. l. — «Iulus Antonius heroico metro Diomedea (*Διομυθεας*) duodecim libros scripsit egregios et prosa aliqua.» Ακρον. Antimachum igitur, ut opinor, imitari conatus est.

Nocturnis ego somniis

Iam captum teneo, iam volucrem sequor

Te per gramina Martii

Campi, te per aquas, dure, volubiles.

40

CARMEN II.

Pindarum quisquis studet aemulari,

Iule, ceratis ope Daedalea

quemadmodum, Arctium secutus, in Aethiopide secerat M. Furius Bibaculus. (Sic scripseram ante lectum Welckerum *kl. Schr.* I. p. 396: *Die Diomedea des Iulus Antonius, in zwölf Büchern, enthielt vermuthlich den letzten Theil der Thebais des Antimachus, und unter dem Titel konnte der Hauptinhalt des ganzen Epigonengedichts zusammen gefasst sein.*) — «Iulus Antonius rogaverat Horatium, ut scripta Pindari Graeca in laudem Caesaris transferret, ut Virgilius scripta Homeri in laudem Aeneae. Inde excusat se Horatius dicens se tanto operi non sufficere, cum ille summus poeta fuerit.» SCHOL. Hoc sane ex ipso carminis exordio desumptum est, atque ita explicandum, fieri utique potuisse, ut Iulus aliquando miratus sit, cur Horatius carminum Pindaricorum formas ac metra imitari nunquam voluisset. — Compositum videtur hoc carmen a. u. c. 738. exeunte vel 739. ineunte, Grotesfend refert ad a. 740., alii ad a. 741. vel 742.

4. *Pindarum*] Tametsi Horatius singulas aliquot sententias ex Pindaro transtulit (ut Od. 4, 42, 4.), sapientissime tamen abstinuit ab imitandis carminum Pindaricorum for-

mis ac metris, imaginibus audacioribus, liberiore verborum compositione, rationem habens et suarum virium et indolis totius Latinae poësis. Minus utique prudens fuit eius iunior amicus Titius, *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*, Epp. 4, 3, 40. et Rufus ille Ovidii ex Ponto 4, 46, 28: *Pindaricae fidem tu quoque, Rufe, Iycae. — aemulari*] Probo distinguenda ab imitatione aemulatio. Plin. Epp. 7, 30: *Libellos meos de ullaione Helvidii orationi Demosthenis κατά Μειδιον confers; quam sane, cum componerem illos, habui in manibus, non ut aemularer (improbum enim ac paene furiosum), sed tamen imitarer et sequerer.*

2. *Iule*] Insolitum hoc praenomen gessit inditum a patre, ut ostenderet, se per matrem Iuliam, L. Iulii Caesaris filiam, attingere gentem illam demissam ab Ascanio, cui nunc cognomen Iulo, Virg. Aen. 4, 267, 288., ubi Graeca pronuntiatione est nomen trisyllabum, hic Latina bisyllabum. Appellatio autem per praenomen poetae familiaritem cum iunioris amico indicat. — *ceratis*] «cera coniunctis affixisque corpori.» SCHOL. CROO. (mit dem Wachsgefeuder. GAYE.) — *ope Daedalea*] «velut arte illa, qua Daedalus usus est.»

Nititur pennis vitreo daturus

Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres

5

Quem super notas aluere ripas,

Fervet immensusque ruit profundo

Pindarus ore,

Laurea donandus Apollinari,

Seu per audaces nova dithyrambos

10

3. pennis B, Codd. Bland.

3. 4. Nititur] «sustinet, librat se in aëre.» Virg. Aen. 4, 232: *paribus nitens Cyllenius alis.* — vitreo] «*εὐαλίω*, pellucido, splendido (*krystallen*).» Cf. Od. 3, 43, 4. — Nomina ponto] ut ex vulgari opinione Icarus mari Icario. Ovid. Trist. 3, 4, 22: (ut) *Icarus immensas nomine signet aquas.* (De plurali nomina cf. Od. 3, 27, 76.) Dempta imagine: «Summum periculum adit, ne, dum audacior esse volt atque sublimis, adeo vitiosus turgidusque fiat, ut omnes ei experimentum male cessisse iudicent.»

5. amnis] Comparatio poetae cum amni ex eo quoque explicanda, quod solito *πόταμος* dicebant *flumen* ingenii, orationis. Cic. Acad. 2, 38: *Flumen orationis aureum fundens Aristoteles*; sicque etiam *fontes*. Iuv. 10, 448: *utrumque Largus et exundans leto dedit ingenii fons.*

6-8. notas] «consuetas.» — Fervet] «*ζέει*, aestuat.» Dionys. Long. 48, 5: *ὁ Πινδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὅτε μὲν οἶον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φρονίᾳ κτλ.* — immensus] «ines illos audaciae lyricae, intra quos se continuerunt ceteri, migrans.» — profundo-ore] «mit tiefem Wortstrom.» Garve. Os rotundum, magnum

(Ovid. A. A. 4, 206: *Et magno nobis ore sonandus eris.*), *magna sonaturum* (Sat. 4, 4, 44.), poetis tribuitur ad significandam elocutionis vim atque ubertatem. Hic assumpta amnis imagine copia illa infusa mixta metaphora refertur ad amnis ostium, per quod in mare immensa aquarum vis exit. *Profundum* pertinet imprimis ad imaginum sublimitatem et magnificentiam miramque sententiarum gravitatem, qua singula argumenta, per se interdum sterilia, Pindarus exornavit. Quintilianus 10, 4, 61. Pindaro *beatissimam rerum verborumque copiam* tribuit.

9. Laureae-Apollinari] Poetae Horatio posteriores praeferunt formam *Apollineus*; illa usitatio est de ludis sacrisque *Apollinaribus*. Cfr. Od. 3, 30, 43: *Delphica Lauro*. Od. 4, 3, 6: *Delis - foliis*. «In singulis generibus, in quibus elaboravit, quaeque postea significantur, ille primas fert.»

10. per audaces nova dithyrambos Verba] «Dithyrambus genus est carminis in honorem Liberi patris rhythmis vehementioribus liberioribusque compositum.» Schol. Archiloch. Bergk p. 483: «*Ὡς Ἀιω-*

Verba devolvit numerisque fertur

Lege solutis;

Seu deos regesve canit, deorum

Sanguinem, per quos cecidere iusta

Morte Centauri, cecidit tremendae

Flamma Chimaerae;

Sive quos Elea domum reducit

43. *regesque* BbS,LCJ.

νόσον ἄνακτος καλὸν ἐξάρεται μέ-
λος Οἶδα διθύραμβον, οἷνφ συγ-
κεραννυθεὶς φρένας. Nova verba
vocat dithyrambicum dicendi ge-
nus maxime propter audaciorem
verborum compositionem. Dionys.
Halic. de Comp. vv. T. V. pag.
454. Reisk., post allatum locum ex
Pindari Dithyrambis (Ed. Dissen l.
p. 223.): ταῦτ' ἔστιν ἰσχυρὰ καὶ
σιβαρά καὶ ἀξιοματικά καὶ πολὺν
τὸ αὐστηρὸν ἔχει κτλ. Philodemus
de Musica Vol. Hercul. I. pag. 95:
Πινδαρος ἔφη, θύσων ποιήσεσθαι
διθύραμβον.

44. 42. devolvit -- fertur] Per-
manet in proxime praecedente flu-
minis similitudine. — numerisque]
Quintil. 9, 4, 45: Omnis structura
ac dimensio et copulatio vocum con-
stat aut numeris (numeros ὁνυμοὺς
accipi volo) aut μέτροις. — Lege
solutis] ut certe iudicabant Horatii
aequales inter Graecos et Romanos
de dithyramborum Pindaricorum
metris; quod genus propter vehe-
mentiore animi motum repetitio-
nem numerorum aspernabatur.

43-46. Seu deos] Paeanes dicit
et hymnos, ut in Iovem, Ἄμμων
Ολύμπιον δεσποτὰ ἐν Λαδωναίῃ
μεγίσθου, ἀριούτεχνα πάτερ.

(Ed. Diss. p. 223. et 224.) Iam
transit ad ἐγκώμια. — regesve] the-
roas, ἡμιθέους, deorum filios,
quorum ex numero potissimum Pi-
rithoum, Theseum, Peleum Κενταυ-
ροκτόνους (Od. 4, 48, 8. Ovid. Met.
42, 240 sq.) et Bellerophontem, Chi-
maerae πύρ πνεύσεως (Od. 2, 47,
43.) interfectorem, memorat. —
iusta Morte] propter raptatam Hip-
podamiam, Pirithoi novam nuptiam.
Ovid. Met. 42, 223. Referuntur huc
Fragm. 44. et 45. Diss. pag. 244:
Ἀνδρόδαμαντα δ' ἐπεὶ Φῆρες δάεν
ὑπὸν μελιαδέος οἶνον, Ἐοσυνέ-
ως ἀπὸ μὲν λευκὸν γάλα χερσὶ
τραπέζαν Ὀδισον, αὐτόματοι δ' ἐξ
ἀργυρέων κτεράτων Πίνοντες ἐπλά-
ζοντο.

47. Elea -- Palma] Victoriam Olympi-
cam ut inter omnes gloriosissi-
mam praecipue memorat. — domum
reducit] Vitruv. Lib. 9. Praefat.: Grae-
corum maiores (hieronicis) ita magnos
honores constituerunt, ut non modo
in conventu stantes cum palma et co-
rona ferant laudes, sed etiam, cum
revertantur in suas civitates cum vi-
ctoria, triumphantes quadrigis in
moenia et in patrias invectantur, e-
reque publica perpetua vita consti-
tutis coetigilibus fruuntur.

Palma caelestes pugilemve equumve

Dicit et centum potiore signis

Munere donat,

Flebili sponsae iuvenemve raptum

Plorat et vires animumque moresque

Aureos educit in astra nigroque

Invidet Orco.

48. caelestes] «quos eius ἐπινίκια terrarum dominos evehunt ad deos (Od. 4, 4, 6.), diis aequant.» — pugilemve equumve] Ars P. 84: *Et pugilem victorem et equum certamine primum.* Cfr. Od. 4, 3, 3 sqq. Sic *Φερνίκιον*, Hieronis equi, mentionem facit Olymp. 4, 48. et Pyth. 3, 74. Nihilominus *equum* cum dicit, eius dominum victoria positum intelligit.

49. 20. signis] «statuis, quae hieronicis ponebantur.» Pausan. 6, 4, 1: «Ἐπεὶ δὲ μοι τῷ λόγῳ τῷ ἐς τὰ ἀναθήματα τὸ μετὰ τὸν τοιοῦτον ποιεῖσθαι καὶ ἔπινον ἀγωνιστῶν μνήμην καὶ ἀνδρῶν ἀθλητῶν τε καὶ ιδιωτῶν ὁμοίως τῶν δὲ νικησάντων Ὀλυμπίαςιν οὐχ ἀπάντων εἰσὶν ἱσθηκοίτες ἀνδριάντες κτλ. — Munere] «ἐπινίκιον, cuius, utpote aeterni, maius pretium est, quam vel centum statuarum.» Pind. Nem. 3, 4: «Ὀὐκ ἀνδριαντοποιὸς εἰμ', ὥστ' ἐλινύσονται μ' ἐργάζεσθαι ἀγάλματ' ἐπ' αὐτὰς βαθυμῆδος ἑσταότα.

24. Flebili sponsae iuvenemve] Ad particulam *ve* e superioribus suppleta coniunctio si. «Sive iuvenem maestae sponsae acerba morte ereptum deplorat.» Significat *θρήνων*, quorum pulcherrimae aliquot supersunt reliquiae. — *flebili*] h. l. «lacrimas fundenti», ut A. P. 423: *flebilis* Ino, non «deplan-

dae», ut Od. 4, 24, 9. 40. Conf. Od. 2, 9, 9: *flebilibus* modis.

22. 23. moresque — nigroque] Versus hypermetri. Utrumque quae colliquescit cum vv. seqq. Cf. Carni. Sec. 47. — *Aureos*] «purissimos omnique laude dignos.» Antiphanes in Mein. Fr. Com. 10, p. 124. de *ἐταίρῳ*: «Ἡδὸς τι χρυσοῦν πρὸς ἀρετὴν κεκτημένης. — educit in astra] solita ὑπερβολή, etiam in prosa orat. Cic. ad Att. 2, 25: nostras laudes in astra sustulit. Sententia est: «sponsum illum immortalem reddit»; quod sane ducit *Θρήνων* Fr. 4. in Boeckh. Ed. min.: βασιλῆες ἀγανοί — ἔς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἀγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῖνται.

24. Invidet Orco] «a morte vindicat; eripit oblivioni.» Hoc ipsum egit Pind. Olymp. 8, 77: «Ἐστὶ δὲ καὶ τι θανόντεσσιν μέρος Κῆρ νόμον ἐρδόμενον. Κατακρύπτει δ' οὐ νέων Συγγόνων κεδνὰν χάριν.

25. Multa — aura] «magna aurae vis (Masse), qua nituntur cycni latuae alae.» — *Dicaeum*] a Dicae, fonte Thebano. — *levat*] Oloris volatum altum simul atque ita quietum, ut ab aere ipso sine alarum verberibus sursum ferri videatur, significat. — *cycnum*] Sic Leon. Tar. Anth. Pal. I. p. 344. Alcmanem vocat: τὸν ὑμνητὴρ ὀμεναίων Κόκκον.

26 — 28. Antoni] In hoc uno car-

Multa Dircaeum levat aura cyncum,

25

Tendit, Antoni, quotiens in altos

Nubium tractus. Ego apis Matinae

More modoque

Grata carpentis thyma per laborem

Plurimum circa nemus uvidique

30

Tiburis ripas operosa parvus

mine eundem hominem his diverso nomine alloquitur, primum praenomine, id quod familiaritatis est, hoc loco nomine gentilicio, partim ut illum testem suae sententiae advocet («ut tumet ipse, Antoni, probe nosti»), partim, quo transitum sibi paret ad seq. allocutionem *Concines* cet., quae omisso in prioribus nomine amici languidissima evasisset. — *tractus*] «regiones.» Similiter Tac. Ann. 2, 23: *Auster immenso nubium tractu validus.* — *apis*] Frequens haec comparatio. Plato in *Ione* pag. 534. A.: *λέγονται — γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιζήντων, ἐκ Μουσῶν κηπῶν τινῶν καὶ τεινῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῶν φέρονται ὥσπερ αἱ μέλιται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετιόμενοι.* Leon. Tar. Anth. Pal. I. p. 309. *Erinnam vocat μέλισσαν — Μουσῶν ἄνθεα δρεπόμεναι,* et Sophocles dictus est *Ἀρδὶς μέλισσα.* — *Matinae*] *Matinus* mons prope Garganum in Apulia, ubi mel optimum. Od. 4, 28, 3. 3, 46, 33. Epod. 16, 28. Lucan. 9, 484. — *More modoque*] Formula est Latina. Cic. Tim. 4: *nulla sunt a nobis — Carneadeo more et modo disputata.* *Mos* naturam et ingenium, *modus* usum et consuetudinem significat.

29, 30. *carpentis*] «δρεπτομένης, succum sugentis ex thymo.» —

thyma] Columella 9, 4, 6: *Saporis praecipui mella reddit thymus.* Metaphorice item Epp. 4, 3, 20: *Ipse quid audes? Quae circum volitas Agilis thyma?* — Utiq; iungendum per laborem plurimum, «μετὰ πόνον πολλοῦ», admodum laboriose singulos flores supervolitans, ut mel inde delibet; neutiquam vero cum *Bentleio* circa nemus plurimum, id est, spissum, ut Ovid. Met. 14, 364: *Plurima qua silva est;* nam labor hic ἐπιτέτω definendus erat, non *nemus*, quod h. l. utrum densum sit necne, nihil refert. — *Iahnus* distinguit: *Ego, apis Matinae — Tiburis ripas, operosa* cet. At huic interpretationi repugnat *apis Matina*, *Apulica*, quae circa *Tibur* mel colligere non potest. Manifesto loquitur de *nemore* circa *Tibur* (Martial. 4, 13: *Tiburis arces — Rura nemusque sacrum dilectaque iugera Musis.*), adeo ut haec ad Horatium referenda sint, qui in secossu Sabino prope *Tibur* carmina componere solebat. — *uvidique*] Od. 4, 7, 14. 3, 29, 6: *uvidum Tibur.*

31. 32. *ripas*] absolute, ut Od. 3, 25, 43., ubi non minus facile *Hebri* cuique in mentem venit quam hic *Anienis*. — *operosa*] opponuntur iis, quae poetis, inspirantibus Musis, veluti sponte proveniunt. — *parvus*] «ut *apis* com-

Carmina fingo.

Concines maiore poëta plectro

Caesarem, quandoque trahet feroces

Per sacrum clivum merita decorus

35

Fronde Sygambros,

Quo nihil maius meliusve terris

Fata donavere bonique divi

Nec dabunt, quamvis redeant in aurum

Tempora priscum.

40

Concines lactosque dies et Urbis

parata cum cyeno, ita ego cum
Piadaro commissus, tenuis sum
atque humilis poeta.» — *fingo*] *πλαττω*, verbo Graecis de melli-
ficio proprio.

33. *Concines* cet.] «Dignius tu
canes ad lyram, maius argumen-
tum tractaturus, Augusti laudes,
quas operosa mea carmina non as-
sequuntur.» — *maiore plectro*] «ple-
nlore sono, grandioris spiritus car-
mine.» Sic Ovid. Met. 40, 450: *cecini
plectro graviore Gigantas* — *Nunc
opus est leviorē lyra.* — *poëta*] quip-
pe qui Diomedeam composuerit.

34. *quandoque*] «quandocunque.»
Nam tunc ipsum non cogitabat de
triumpho ducendo. Immo a. u. c.
744. Augustus rebus Gallicis, Ger-
manicis, Hispanicisque omnibus
compositis honores a senatu de-
cretos non accepit et praeterea,
occursum populi vitaturus, noctu
urbem intravit. (Dio Cass. 54, 25.)
Est igitur: «cum ipsi aliquando
placebit triumphare,» — *trahet*]
Epp. 2, 4, 191: *Mox trahitur ma-
nibus regum Fortuna reortis.*

35. *sacrum clivum*] Sacer clivus
a nullo scriptore memoratur prae-
terquam ab Horatio et a Martiale
4, 70, 5. Partem fuisse Sacrae
viae leniter ascendentem, diver-
sum a clivo Capitolino, contendit
Fea ad Epod. 7, 8. Vide iam Ex-
cursum.

36. *Sygambros*] Apud Tac. Ann. 2,
26. scribitur *Sugambros*, ut *Surio*
cet. Straboni 4. p. 494. sunt *Σογ-
γαμβροί*, Dioni 54, 20. *Σύγαμβροι*,
populus Germaniae tractum inter
Rhenum, Sigiam et Luppian fl.
primum inhabitans, qui cum Usi-
petis et Tencteris M. Lollium ma-
gna clade affecerunt a. u. c. 737.
Sed, cum Lollium rursus arma
parare vel Augustum cum exer-
citu appropinquare cognoscent, in
fines suos recesserunt et obsidibus
datis pacem pacti sunt a. 738. Postea
autem in sinistram Rheni ripam
transductos esse constat. Suet. Oct.
21. *Caede gaudentes* vocantur fidem
Od. 4, 44, 54., h. l. *feroces*, «agiles»,
ut aiunt Aeron et Comm. Cruq.,
«antequam caperentur, centurio-

Publicum ludum super impetrato
Fortis Augusti reditu forumque
Litibus orbum.

Tum meae, si quid loquar audiendum, 45
Vocis accedet bona pars, et, O Sol
Pulcher! o laudande! canam, recepto
Caesare felix.

Teque, dum procedit, io Triumphe,

45. *loquar* BScd, LCtF: *loquor* b, Pott. 4, 9, 43., Benth., M. —
49. *Teque* BbScd, tres Bland., scripti omnes velustiores Bentelei,
omnes Pottierii praeter unum, LCJ: *Tuque* Pott. 22., tFM, *Isque* Bente-
leius coni. — *procedit* B, firmans D. Heinsii coni. a Rutgersio et
Benteleio receptam: *procedis* bScd cum ceteris libris notis et LCtFMJ.

nes Romanos, qui ad stipendia
ab his exigenda missi erant, cir-
cumventos crucibus affixerant.»

37-40. Quo nihil maius] Cfr. Epp.
2, 4, 47: Nil oriturum alias, nil
ortum tale fatentes (qualis est Augu-
stus). Ovid. ex Ponto 4, 2, 98:
Alma nihil maius Caesare terra fe-
rat. — *bonique* dicij «benigni, pro-
pitii», ut Od. 4, 5, 4: *Divis orte*
bonis. Virg. Ecl. 5, 65: *Sis bonus*
o felixque tuus! — *in aurum*] «quam-
vis aureum seculum redeat.»

41. 42. *laetos*] «festos», cuius-
modi erant Augustalia primum a.
u. c. 735, celebrata (Dio 54, 40.),
postea a. u. c. 743. *πρῶτον ἐκ*
δόγματος ἐτέλεσθη. (Id. Ibid. 34.)
Talia igitur mox celebratum iri
putabat poeta. — *Publicum ludum*
editis etiam muneribus gladiatoris
cet. — *impetrato*] votis nostris.

43. 44. *reditu*] Supersunt nummi
a. u. c. 738, apud Eckhel D. N. VI.
Pag. 463, cum inscriptione: S. P.
Q. R. V. S. (*vota suscepta*) Pno. S.
(*salute*) et RED. AVG. Dio 44, 49:
εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἐπαρόδου τοῦ

ἀγυόστου ἐπαύσαντο. Ludi au-
tem isti votivi, quos poeta editum
iri dicit, editi sunt demum a. 744.
(Dio 54, 27.) et nummi cusi cum
inscriptione *FORTYNAE REDVCI*. —
orbum] «vacuum, propter iustitiam
indictum.»

45. 46. *si quid loquar*] Supple:
«tunc», quo nomine praestat fu-
turum; nam praesens tempus ni-
mis demissi animi esset: «Si omni-
no is sum, cuius carmina legi
mereantur.» Verum hoc dicit: «Si
meae laetitiae vox digna erit, quae
illo die festo audiatur.» — *Vocis*
accedet bona pars] «Omni-
bus viri-
bus enitar, ut carmine laetissimos
meos sensus de Caesaris reditu
digne exprimam, dum tu, Iule,
illius res gestas atque virtutes ce-
lebras»; quae carminum argumen-
ta prorsus sunt diversa. — «*Solem*
pro die posuit, quo victor Caesar
urbem ingressus est.» ACROB.

48. *Caesare felix*] «Ego felicis-
simum me reputans propter Au-
gustum reduecem.»

49. *Teque, dum procedit*] Trium-

Non semel dicemus, io Triumphæ,
Civitas omnis dabimusque divis
Thura benignis.

Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis
In mea vota,

55. iuvenescit B.

phus h. l. velut numinis divini formam induit, quod invocent Romani (prorsus ut Epod. 9, 24: *Io Triumphæ, tu moraris aureos Currus cet.*), et quidem ex eadem illa antiquissima formula, quae ter continuo repetita reperitur in Carmine Fratrum Arvalium: *IO TRIUMPE* (sic). Ita in nummis gentis Papiae caput iuvenile laureatum conspicitur, prominente pone tropaeo cum inscriptione: *TRIUMPHVS* (sic). Eckhel D. N. V. p. 267. Interpretare igitur: «Dum procedit Augustus triumphans a porta triumphali usque ad Capitolium, nos te, Triumphæ, non semel, sed continuo dicemus sacra (ut ait Schol.) et laeta acclamatione nomen tuum ita identidem repetentes: *Io Triumphæ, Io Triumphæ.*» Inde autem a v. 49, manifesto non iam loquitur de carminibus vel a semet ipso vel ab Antonio vel ab utroque in Augusti honorem pangendis, sed de ipso principis gloriosissimo triumpho ab utroque eius admiratore summa cum laetitia et altis acclamationibus spectando. — In constituendo autem hoc loco secuti sumus omnium antiquissimum nostrum Cod. B firmantem, quod D. Hein- sius et Bentleius sagaciter viderunt,

pro v. *procedis*, nato ex prava accommodatione ad lect. *tuque*, legendum esse *procedit* sc. Augustus in triumpho. In hoc autem poetæ ἐνθρονασµὲν minime in eo offendere debemus, quod hic Triumphum et strophæ sequente, interposito tamen communi verbo *dabimus* («ego et tu aequae atque omnes cives»), secundae personae pronomine rursus alloquitur Iuliam. — Ceterum recte iam Scholiastae cuncti: «Ad ipsum Triumphum conversus sacra acclamatione hoc dicit.»

52. *Thura*] Adoleri solebant thura in aris temporariis per platens et areas, quas pompa triumphalis attingeret, extractis. Sic Virg. Aen. 8, 405: *omnes -- Thura dabant*, ubi Servius: «Verbo sacrorum usus est. Nam dici solebat in sacris: *Da, quod dederis, de manu dextra aris.*»

54-56. *solvat*] «voto a me concepto.» — *vitulus*] Modeste paupertatem suam Antonii opibus opponit, prorsus ut Od. 2, 17, 32: *Nos humilem feriemus agnam.* — *relicta matre*] «delactatus». Gloss. — *largis*] «abundantibus, laetis», quod ipsum v. nonnemo substituere voluit ei, quo Horatius usus est. — *iuvenescit*] «paullatim fit iuvenescens», ut

Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus.

60

58. orbem c, sed superscr. *ortum*, praeterea habent orbem decem Bentleii, octo Pottieri; *ortum* superscr. orbem d. (*ortum* BbS.) —
59. *traxit* Cod. Regiae Soc.

a me immolatus mea vota sol-
vat.» Cfr. Od. 3, 23, 44: *Aul cre-*
scit Albanis in herbis.

57. *Fronte*] «qui cornibus imi-
tatur Lunae tertiae, id est, tertio
post interlunium die, figuram.»
Significat eius cornua admodum
esse parva ipsumque tenellum.
Claudian. de Raptu Pros. 4, 428.
de vitula: *pedibus quae nondum*
proleat arva Nec nova lunatae cur-
vavit germina frontis. — *Tertium* --
ortum] Virgil. Ge. 4, 432: *ortu*
quarto, item de luna. Alii orbem,
ad quod v. compararunt Ovid. Met.
7, 479. de luna: *Tres aberant noctes,*
ut cornua tota coirent Efficerentque
orbem; sed frustra; nam clare hic
significat plenilunium, ut Heroid.
2, 3: *Cornua cum Lunae pleno semel*
orbe coissent.

59. 60. *Qua notam duxit*] «qua

parte notam contraxit in fronte.»
Propert. 4, 5, 46: *Et timor infor-*
mem ducet in ore notam; sicque
colorem ducere pro sumere tralati-
tium est. Alii ex gloss. *traxit.* —
niveus videri] Theocr. 14, 20: *λευ-*
κοτέρα παχῆς ποτιδεῖν. Conf. Od.
4, 49, 8. — *Cetera*] ut Epp. 4, 40,
3 et 50. — *fulvus*] eiusdem originis
voc. ac nostrum *salb*, Ital. *salbo*,
Gall. *fauve*, Mosch. Id. 2, 84: *Τὸν*
δ' ἦτοι τὸ μὲν ἄλλο δέμας ξαν-
θὸν ὄχρουν ἔακεν, Κένχλος δ' ἀργύ-
ρειος μέσσα μάχαιρα μετώπῳ.
Conf. Hom. Illad. φ, 454. — Victi-
mae formam similiter refert Od.
3, 43, 4. Fuerunt qui reprehenderent
huius carminis exitum,
poetae artificio parum intellecto.
Videlicet summus *ἐνθουσιασμός* in
placidissima ac religiosa futuri sacrifi-
cii cogitatione tandem adquiescit.

EXCURSUS

Ad v. 35.

«Certissimum est, sacrum illum clivum, errorum gravissimorum
causam, ipsam esse Sacram viam, quod egregie demonstravit Ambro-
schius Studien p. 78 seqq. Nempe clivum Sacrae viae, qui est a Foro
ad arcum Titi poetae sacrum clivum vocarunt. Horat. Carm. 4, 2, 35.
Martial. 4, 70, 5: *Inde sacro veneranda petes Palatia clivo.* Cfr. Horat.
Epod. 7, 7.» BECKER de Romae vet. muris p. 28. «Le clivus sacer selon
Martial montait au Palatin longeant à l'extrémité du Forum le flanc droit
du sanctuaire de Vesta.» BUNSEN le Forum Romanum in *Annali dell' Inst.*
VIII. p. 238.

CARMEN III.

Quem tu, Melpomene, semel
 Nascentem placido lumine videris,
 Illum non labor Isthmius
 Clarabit pugilem, non equus impiger
 Curru ducet Achaico
 Victorem, neque res bellica Deliis
 Ornatum foliis ducem,

5

III. Post multas illas ac diuturnas obtrectationum et iniquorum suorum cavillationes se tandem verum atque unicum *Romanae fidei* *cinem lyrae* a suis popularibus agnitionem esse laetatur.

4-5. *Melpomene*] Cfr. Od. 4, 24, 3. 3, 30, 46. — *semel* -- *videris*] «primum atque propterea ita, ut nulla alia vis malefica ei obstare et nocere postea possit.» — *placido lumine*] «Quem tu oculis benevolis primo temporis puncto, quo natus est, (ipso in horoscopo) aspexeris, is profecto nunquam in eo elaborabit, ut in Graecorum ludis publicis victor evadat (quem honorem illi Romanorum triumpho equiparare solebant), neque ut rebus bellicis clarus fiat ac de hostibus devictis triumphet.» — De aspectu deorum opinio est antiquissima. Hesiod. Theog. 81: Ὅντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μέγαλοιο, Τῷ μὲν ἐπὶ γλώσση γλυκερὴν χεῖρ' ἔσονται δῶν. Pind. Olymp. 7, 44: Ἄλλοτε δ' ἄλλον ἐποπτεύει Χάρης ζωδάλμιος. Theocr. 9, 33: οὐς γὰρ ὁρῶ-

τε (Μῶσαι) Γαθεῖσαι, τῶς δ' οὔτε ποτ' ἀλήσατο Κίρνα. — *labor Isthmius*] Sic saepe apud Pindarum de his ludis *ζάματος, πόρος*. Stat. Silv. 4, 4, 34: *Elei labores*. — *Clarabit*] «clarum reddet, illustrabit»; «nobilitabit». Schol. Verbum est antiquius ac poetikum. — *ducet*] «reducet in patriam.» Od. 4, 2, 17: neutiquam vero cum aliis: «in ipso curriculo victorem reddet.» — *Achaico*] Tunc tota Graecia a Romanis Achaia solebat appellari. Non est cur ad victoriam dumtaxat Olympicam hoc referamus, sed generatim loquitur de ludis Graeciae publicis.

6-8. *Deliis* — *foliis*] «lauro Apollinis in Delo insula nati.» — *contuderit*] «profligarit atque ultus sit.» Sic Od. 3, 6, 40: *contudit impetus*. — *regum* -- *minas*] Od. 2, 42, 44: *ductaque per vias Regum colla minacium*.

40. 44. *Sed quae cet.*] «Sed cum, sprete caducae gloriae specie, id unice spectet, quod per se pulchrum est cuiusque perfectam ima-

Quod regum tumidas contuderit minas,

Ostendet Capitolio:

Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt 10

Et spissae nemorum comae

Fingent Aeolio carmine nobilem.

Romae principis urbium

Dignatur suboles inter amabiles

Vatum ponere me choros, 15

Et iam dente minus mordeor invido.

O, testudinis aureae

ginem praebet ipsa rerum natura atque ante omnia amoenissimus quisque tractus, ut Tibur cum aquis suis, Aniene et Albunea, ut nemora solitaria, poeta ille evadit. — Tibur] «Hoc proprie Horatius ad secessum suum refert. Tiburi enim fere suum otium conferebat ibique carmina sua conscribebat.» SCHOL. Certe in eius vicinia, in Sabino suo; nam Tiburtinam, ut nonnulli volunt, non habebat. — aquae] Ovid. Am. 3, 6, 43: *Nec te praetereo, qui per cavasaza volutans Tiburis Argei pomifer arvarigas.* — praefluunt] pro vulgari praeterfluunt, «prope oppidum Tibur fluunt», ut Od. 4, 44, 26. et apud Liv. 4, 43: *infima valle praefluit Tiberis.* — nemorum] Cf. Epp. 2, 2, 77. Tacit. Dial. 9: *poëtis* —, ut ipsi dicunt, in nemora et lucos, id est, in solitudinem recedendum est. — comae] Conf. Od. 4, 24, 5, 4, 7, 2, 12. Fingent] «reddent, efficiunt.» Virg. Aen. 2, 79: *nec si miserum Fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.*

— Aeolio carmine] Alcaei et Sapphus, pro toto genere lyrico. Cf. Od. 2, 43, 24. 3, 30, 43.

43. 44. principis urbium] Od. 4, 44, 44: *dominae Romae.* Epp. 4, 7, 44: *regia Roma.* Martialis 42, 8: *Terrarum dea gentiumque Roma, Cui par est nihil et nihil secundum.* — soboles] ut Virg. Aen. 4, 236: *prolem Ausoniam*, imprimis de iuventute significatione Romana usque ad quadragesimum circiter annum.

45. 46. Vatum] «hoc nomine vere dignorum, cuiusmodi sunt novem illi Graecorum Lyrici»; amabiles autem, quatenus poetae omnibus cari acceptique sunt. — mordeor] «rodo», ut est apud Ovid. Trist. 4, 40, 423: *Nec, qui detractat praesentia, Livor iniquo Ultum de nostris dente momordit opus.* Martialis. 5, 28: (Invidus) *Rubiginosis cuncta dentibus rodit.* «Gloria», inquit, «invidiam vici.» Od. 2, 20, 4: *invidiaeque maior Urbes relinquam.*

47. 48. testudinis aureae] Pind. Pyth. 4, 1: *Χρυσά τεύχεα.* —

Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,

O mutis quoque piscibus

Donatura cynci, si libeat, sonum,

20

Totum muneris hoc tui est,

Quod monstror digito praetereuntium

Romanæ fidicen lyrae:

Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

strepitum] Sic vocat lyrae sonum etiam Epp. 1, 2, 34. Epp. 4, 14, 26., ut Pind. Isthm. 4, 27. B.: κλέονται δ' ἔν τε φορμύγεσσι ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς. — *Pieri*] Rarior hic usus num. sing. Ovid. Fast. 4, 222: *Pieris orsa loqui.* — *temperas*] «stim-mest.» Propert. 2, 34, 79: *Tale facis carmen, docta testudine quale Cynthius impositis temperat articulis.*

19, 20. *mutis-piscibus*] Sic etiam Graeci. Sophocl. in Phrygibus Frgm. 700. D.: Χορός δὲ μύνδων (ex gloss. alii δ' ἀναύδων) ἰχθύων ἐπερξόδει. Oppian. Hal. 4, 134: Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μούνος ἐν ἰχθύσιν πᾶσιν ἀναύδοις Φθέργεται ἱκαλέαν λαλαγήν. — *cynci*] prima syllaba h. l. correpta.

21. *muneris*] «Nullum meum proprium meritum, totum tuum donum ac beneficium est.» Ad usum confer Tib. 4, 9, 43: *Saepe insperanti venit tibi munere nostro.* Amabili autem modestia temperat laudes, quas suo iure sibi tribuit.

22-24. *monstror digito*] in bonam partem contra nostrae linguae rationem. Lucian. Herod. 2: εἰ ποῦ γε φανεῖν μόνον, ἐδείκνυτο τῷ δακτύλῳ οὗτος ἐκεῖνος Ἡρόδοτός ἐστιν ὁ τὰς μάχας τὰς Περσικὰς ἀνγγεγραπώς. Pers. 4, 28: *At pulchrum est digito monstrari et dicier Hic est.* Sed et in deteriorem partem apud Ovidium Amor. 3, 6, 77: *en digitis designor adullera volgi.* — *Romanæ fidicen lyrae*] Cf. Od. 3, 30, 43. Epp. 1, 49, 24 et 32., ubi Latinum se fidicinem nominat. Ovid. Trist. 4, 10, 49: *Et tenuit nostras numerosus Horatius aures, Dum ferit Ausonia carmina culla lyra.* — *spiro*] Non significat, «quod vivo», ut quidam volunt; sed: «quod inspiratus sum a Musa, quod verus me movet ἐνθουσιασμός.» («Quod lyrici poëtae me agit spiritus.» Doering.) Dioscorides in Anth. Pal. I. p. 426. Sappho dicit ἴσα πνεύουσαι ἐκείναις (Πιερίαις). Cfr. Od. 4, 6, 29.

CARMEN IV.

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aves vagas
Permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

IV. Drusi res gestas egregiis laudibus celebrat, ita ut eius virtutes educationi, qua eum formarat vetricus Augustus, imprimis deberi significet. Claudius Drusus Nero, minor frater Tiberii, natus a. u. c. 746., XXIII. annorum adolescens a. u. c. 739. una cum illo Raetos Vindelicosque debellavit, postea consul a. u. c. 745. in expeditione Germanica mortem obiit. Ex Antonia, triumviri filia, genuit Germanicum Caesarem, Claudium imperatorem, Livillam. Tacit. Ann. 4, 33: Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret (Augustus enim una cum populo eum Tiberio longe anteferebat), libertatem redditurus. Consolat. ad Liviam de morte Drusi 43: Occidit exemplum iuvenis venerabile morum; Maximus ille armis, maximus ille toga. Suetonius in Horatii vita: (Augustus) scripta quidem eius usque adeo probavit mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo seculare carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum, eumque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere. Haec est Ecloga, propter quam totus hic liber editus est. Pomerium. Carmen hoc aliquot men-

sibus ante mensem Sextilem a. 739. compositum videtur Frankio. Sed vide Excursum ad vv. 47-24.

1. Qualem] Protasis procedit usque ad v. 46: «Qualem novellam aquilam -- qualemve leonem, talem videre Vindelici Drusum adolescentem.» — *ministrum fulminis*] Aquila Iovis fulmina custodit atque ei laicienda porrigit. Hinc Ciceroni in Marlii Fragm. p. 567: *Iovis altisoni -- pinnata satelles*. Virg. Aen. 3, 255: *Iovis armiger*. Plin. H. N. 10, 3, 4: *Negant unquam solam hanc alitem exanimatam fulmine; ideo armigeram Iovis consuetudo indicavit*.

2. regnum] Sic Pindaro aquila est ἀρχὸς οἰωνῶν (Pyth. 4, 7.), οἰωνῶν βασιλεύς. (Ol. 43, 24. B.) — *aves vagas*] ἡγεροφόνους. Sic Od. 3, 27, 46: *vaga cornix*. Virg. Cir. 497: *vagae - volucres*.

4. in Ganymede] Ex Horatii igitur mente aquila, Iovis ministra sive famula, Ganymedem, Trois filium, rapuerat, sicque Apollodorus 3, 42, 2, 3: τοῦτον διὰ κάλλος ἀναρπάσας Ζεὺς δὲ ἀετοῦ θεῶν οἰνοχόον ἐν οὐρανῷ κατέστησεν. Posteriores, ut videtur, Iovem ipsum eo consilio sese in aquilam mutasse narrant. Lucian. Dial. D. 4. Fundus autem fabulae est Illad. v, 232: ἀντίθεος Γανυμήδης, ὅς δ' ἄλλιστος γένετο θυγ-

Olim iuventas et patrius vigor
 Nido laborum propulit inscium
 Vernique iam nimbis remotis
 Insolitos docuere nisus

Venti paventem, mox in ovilia
 Demisit hostem vividus impetus,
 Nunc in reluctantes dracones
 Egit amor dapis atque pugnae;
 Qualemve laetis caprea pascuis

6. *protulit* BbTd (non Sc). — 7. *Vernisque* b, non improbante Bentleio. (Ut nos, BSTcd, Pott. quinque.)

τῶν ἀνθρώπων· τὸν καὶ ἀνηστ-
 φαντο θεοὶ αὐτὸν οἰνοχοεύειν Κάλ-
 λεος εἶνεκα οἴο, ἢ ἀθανάτοισι
 μετεῖη. — *flavo*] Hom. Hymn. in
 Ven. 203: Ἥτοι μὲν ξανθὸν Πα-
 ννυμῆδεα μητίετα Ζεὺς ἥρπασεν.

3. *Olim*] Frequenter hoc adver-
 bium usurpatur in fabellis et exem-
 plis de tempore infinito, quo ali-
 quid factum est aut fieri solet,
 ut Epod. 3, 4. Sat. 4, 4, 25. Epp.
 4, 40, 42. Virg. Aen. 8, 394. —
patrius] *ingenitus*.»

6. *laborum - inscium*] «et volatus
 et certaminum, quae eum manent,
 etiamtunc insuetum.» — *propulit*]
 «impulsu quodam naturali nido for-
 as expulit.» (Altera lectio *protulit*
 vi, quae hic requiritur, caret.)
 Frequens autem perfectum aoristi
 significatione in similitudinibus et
 comparationibus. Cf. Virgil. Aen.
 44, 809 sqq.

7. 8. *Vernique*] «iam nimbis hi-
 bernis desinentibus, cum sudum
 est caelum.» Primo enim vere, ine-
 unte mense Aprili, interdum iam
 exeunte m. Martio, aquila per dies

XXI. ovis incubat. V. Schinz *Nes-
 ter und Eler*, Zürich 1849. p. 109.
 (Lectio Codd. aliq. *vernisque* non
 est nisi accommodatio ad v. *nim-*
bis; nec placent *venti* sine ἐπιθέτω,
 et ingrate sibilat versus *Vernisque*
iam nimbis remotis.) — *nisus*] «ala-
 rum verbera, remigium.» Lucet.
 6, 833: *pinnarum nisus inanis*.

9. 40. *paventem*] «primo conatu
 pavidum; sed mox audacter cum
 acri impetu defertur in praedam.»
 — *vividus*] Poëticum esse vocabu-
 lum tradit Festus; est tamen etiam
 apud Liv. 6, 22: in *vidido pectoris*,
 et alibi.

44. 42. *reluctantes*] Plin. H. N. 40,
 4: Ille (draco) *multiplici nexu alas*
(aquilae) ligat, ita se implicans, ut si-
mul decidant. Luctam inter aq-
 uilam et serpentem pingit Homerus
 Iliad. μ, 200. — *amor dapis*] «cibi
 cupiditas.» Admirabili arte tres de-
 scribit veluti gradus aquilae vires
 suas paulatim explicantis.

43-46. *Caprea* (nostris zoologis
cervus capreolus, Reh) ne cum *capra*
 confundatur cavendum est. — la

Intenta fulvae matris ab ubere

Iam lacte depulsum leonem

15

Dente novo peritura vidit:

Videre Raetis bella sub Alpibus

Drusum gerentem Vindelici; — quibus

Mos unde deductus per omne

Tempus Amazonia securi

20

Dextras obarmet, quaerere distuli,

47. *Raeti* BbTc et corr. S, *Rethi* d, *Rhaeti* Pott. omnes, LCl. (*Raetis* primum Benth. coni., postea repperit idem coniecisse N. Heinsium, et habuisse «exemplar Rottendorphii»; ac sane ita pr. S, Feae pr. Vr. H.) — 48. *et Vindelici* Torr.

cle depulsum] ἀπογαλακτισθέντα. Unam notionem exprimit, quam posteriore aetate, ut e Glossariis constat, uno verbo *ablactatus* signarunt. Hinc recte adiungi poterat *ab ubere*, «a mamma». *Depellere a lacte* dixit Virg. Ecl. 7, 45., *ab ubere matris* Ge. 3, 487., *depellere absolute* Ecl. 3, 82. — *Dente novo*] «novelli leonis, tunc primum praedam rapturi.» — *peritura*] «certo exitio destinata.»

securi] Ipsius *Drusi* gladium honorarium, saltem vaginam eius argenteam, *Vindeliciae* hasta et bipenni armatae effigie aliisque caelaturis conspicuam, Magontiaci nuper esse repertam docuit J. Becker in *Zeitschr. f. Alterthw.* VII. p. 134 seqq. — *quibus cet.*] «quorum mos in proeliis semper securibus utendi (quemadmodum solebant, ut tradunt poetae, Amazonas, *securigerae puellae* Ovid. Her. 4, 417. Curtius 6, 49.), unde sit deductus, quam ob causam apud eos inde ab antiquissimis temporibus invaluerit, equidem investigare adhuc intermisi, neque vero id curo, inane enim hoc foret studium, cum multa eiusmodi semper nos lateant necesse sit.» — *per omne Tempus*] «ex quo eos novimus.» — *Amazonia securi*] Non inest in his vv. illud, quod reperisse sibi visi sunt Scholiastae et Servius ad Aen. 4, 244: *Vindelici ab Amazonibus originem ducunt, ut etiam Horatius dicit* Quibus cet.

21. 22. *quaerere distuli*] «quaerere supersedeo, non vacat.» —

48 - 20. *Drusum - Vindelici* - - -

Nec scire fas est omnia; — sed diu

Lateque victrices catervae

Consiliis iuvenis revictae

Sensere, quid mens rite, quid indoles

25

Nutrita faustis sub penetralibus

Posset, quid Augusti paternus

In pueros animus Neronēs.

24. *repressae* e Cod. Graev. Bentleius, *reiectae* Wadius. — 26. *faustis* sanctis Bentl. coni.

Nec scire fas est omnia] Hoc quidem refert antiquissimorum temporum sensum, cum mortales deorum voluntate negalam sibi esse rerum imprimis ad religiones pertinentium cognitionem timide agnoscerent. Nec sine causa Scaliger comparari iussit Pindari Nemeica 5, 16: *στάσσομαι· οὐ τοι ἅπανα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει ἀτρεκέλης· Καὶ τὸ σιγῆν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων ὁρῶσαι.* — Iam manifestum est id Horatium egisse, ut loco de Vindeliceis aliquantum immoraretur; id quod optime fieri poterat more aliquo illorum insigni describendo; elegit igitur eorum secures, quarum aciem Romani satis erant experti; atque ad eum finem usus est digressionem, quae gravitate minime caret. Haec cum non satis perspicerent interpretes quidam omnemque hunc locum prorsus otiosum esse ducerent, inde a Guyeto pro futilitatis hos versus habuerunt, iis deletis sic scribendum proponentes: *Videre Raetis bella sub Alpibus Drusum gerentem Vindelici; et diu* (vel et omisso, *diu dumtaxat*) *cet.*; quo quidem et

nihil languidius excogitari poterat, cum *sed* optime, ut apud Cicero nem frequenter, subsequatur *παρενθέσεις* hoc sensu: «sed, ut eo, unde digressus sum, revertar.» Omnino de hoc loco idem fere valet, quod de similibus digressionibus Od. 3, 44, 47–20, Od. 3, 47, 2–5., quae, quemadmodum haec, miro casu sine metri damno resecari possunt. Quamquam in hoc artificio poetico Horatium minus felicem Pindaro fuisse haud nego.

23. 24. *catervae*] utpote de barbaris. — *Consiliis*] «Consilium scilicet imperatorum, quod Graeci *στρατήγημα* appellant, ut ait Cicero de N. D. 3, 6, 45. Sic Liv. 9, 47, 44. Tac. Ann. 2, 8.» HALM. — *revictae*] Graviter et cum vi *victrices* — *revictae*, «prorsus victae, perditis omnibus quae victoriis suis ante partis sibi conciliaverant.» Cic. pro Sulla 4. non minus singulariter: *perditi cives, redomiti atque victi.* Lucret. 3, 409: *Indo cadunt vires aliqua ratione revictae.*

23–28. *Sensere*] «cum magno malo suo intellexere.» — *mens* ad virtutes intelligentiae, sagacitatem,

Fortes creantur fortibus et bonis;

Est in iuvenis, est in equis patrum

30

Virtus, neque imbellem feroces

Progenerant aquilae columbam;

Doctrina sed vim promovet insitam,

Rectique cultus pectora roborant;

Utcunque defecere mores,

35

Indecorant bene nata culpa.

36. *Indecorant e* multis Codd. Fea, J: *Indedecorant e*, *Dedecorant* BbST, LCT, Benth., M.

prudentiam, *indoles* ad animi virtutes, fortitudinem, clementiam, fidem pertinet. — *rite*] «bene ac recte.» Verba tria sunt religiosa, *rite*, *faustus*, «cui dii favent», *penetralla*, «veluti dei domicilium», significantque castam omnino et sanctam fuisse hanc educationem. — *penetrallibus*] Velleius 2, 94: Tiberius *innutritus caelestium praceptorum disciplinis*. — *In pueros Neronis*] «in privignos Tiberium et Drusum.»

29. *Fortes* cet.] Pind. Pyth. 8, 44: Φυῖν τὸ γυναιῶν ἐπιτρέπει Ἐκ πατέρων παισὶν λῆμα. Eurip. Fr. Alcm. 7. Dind.: ὥς ἀλγυθὲς ἦν ἄρα Ἑσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐοθλὰ γίνεσθαι τέκνα, Κακῶν δ' ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πατρὸς. — *fortibus et bonis*] ablativi sunt, non dativi. Est formulae instar; Epp. 4, 9, 43; et *fortem crede bonumque*. Cic. ad Fam. 3, 44: *in summa bonorum ac fortium civium copia*. Ibid. 5, 19: *id quod omnes fortes ac boni viri facere debent*. Verr. 3, 69: *quem ego — quamvis bonum fortemque facile paterer evadere*. — Sententia haec est: «Tiberius et Drusus utique genus ducunt ab antiquis illis

Claudiis, viris fortibus et bonis; sed educatio eorum, cuius curam sapientissime gessit Augustus, bonam iuvenum indolem excoluit.» Hinc illa *Doctrina sed vim promovet insitam* cet. — *neque imbellem feroces*] Theognis 537: Οὐτε γὰρ ἐκ σκιλλῆς ῥόδα φέρεται οὐδ' ὑάκινθος, Οὐτε ποτ' ἐκ δοῦλης τέκνον ἐλευθέριον.

34. 35. *Rectique cultus*] «Recta educatio animum fortem reddit et exemplo et exercitationibus.» — *Utcunque*] ex Horatii consuetudine (Od. 2, 47, 41. 3, 4, 29.) pro «quandocunque». «Verum simulac recta morum disciplina patribus deest, prava educatione etiam bona liberorum indoles corrumpi solet.» — *defecere*] Sic absolute apud Rutil. Lupum 4, 2: *quarum quacvis una res per se satis est gravis ad deficiendum*, id est, ut explicat Iacob, «ut vires deficiant.»

36. *Indecorant*] Volgari *dedecorant* a poeta praelatum esse verbum rarius (usurpavit Accius apud Non. pag. 425. Merc.) satis demonstrat etiam Cod. e., in quo ex utraque lectione coniuncta ortum est monstrum *indedecorant*. V. item Accia-

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
 Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
 Devictus et pulcher fugatis
 Ille dies Latio tenebris,

40

Qui primus alma risit adorea,
 Dirus per urbes Afer ut Italas
 Ceu flamma per taedas vel Euris
 Per Siculas equitavit undas.

num indecoris quinquies usurpavit
 Virgilius. — bene natū] «τὰ εὐφυῆ»,
 generosas naturas.»

38. Testis] Catull. 64, 357: *Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri*. — *Metaurum flumen*] ut Od. 2, 9, 24: *Medum-flumen*. A. P. 48: *flumen Rhenum*. Metaurus ex Piceni finibus oritur. — *Hasdrubal*] A. u. c. 547. C. Claudius Nero cos. cum Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, cum nova belli mole Italiae faucibus imminere intellexisset, relictis clam cum delecto milite, quae in Lucania adversus Hannibalem tenebat, castris, in Umbriam profectus, Hasdrubalis exercitum praevalidum collatis cum M. Livio Salinatore signis ad Metaurum flumen adgressus, maxima clade penitus contrivit. Liv. 27, 43 seqq.

39. 40. pulcher] ut Od. 4, 2, 46: *o Sol Pulcher*. «Similiter Aeschyl. Pers. 300: Ἐμοῖς μὲν εἶπας δῶμασιν χάος μέγα καὶ λευκὸν ἥμαρ πυκτὸς ἐκ μελαγχίμου.» HALM. — *fugatis--tenebris*] «perpetuarum calamitatum trisli metu.» Imago etiam rhetorica. Cic. pro Sex. Roscio Am. 32: *tamquam si offusa rei publicae sempiterna nox esset, ita*

ruebant in tenebris. — *Ille dies*] ἰσοστάσιον (τῇ ἐπὶ Κάννας ἀντυχίᾳ) cum vocat Appianus Annib. 53.

41. risit] «laetus atque hilaritatis plenus fuit remote tandem terrore hostili.» Heliodor. 1., init.: Ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης. — *alma*] aptissimum est ἐπίθετον propter primam voc. *adorea* significationem. — *adorea*] donatio, a v. *ador* (*Dinkel*, *Spelt*). Iam cum de re publica bene meriti antiquis temporibus farre donarentur, hinc factum est, ut v. *adorea* pro praemio atque adeo pro laude, gloriæ, honore usurpari coeptum sit. Glossar.: *adora*, δέξα ἢ ἀπὸ τοῦ πολεμίου. Plin. H. N. 18, 3: *Gloriam--a farris honore adream appellabant*. Plaut. Amph. 4, 1, 43: *praeda atque agro adoreaue affecit populares suos*.

42-44. Dirus] Vid. ad Od. 2, 42, 2. — *ut*] «ex quo». — *taedas*] «silvam piniferam, Kiengehölz.» — *equitavit*] Eurip. Phoeniss. 209: περιόρουν Τάτρο ἀκαρχισίων πεδίων Σικελίας Ζεφύρον προαῖς Ἰαπεθούριος ἐν οὐρανῷ Κάλυστον κελάδημα. Cum per zeugma v. *equitavit* referatur simul ad Poenum et ad flammam, pro «furit,

Post hoc secundis usque laboribus

45

Romana pubes crevit, et impio

Vastata Poenorum tumultu

Fana deos habuere rectos,

Dixitque tandem perfidus Hannibal:

Cervi, luporum praeda rapacium,

50

Sectamur ultro, quos opimus

Fallere et effugere est triumphus.

pervagatur», cogitare non debemus de Euri equis (Virg. Aen. 2, 447: *laetus Eois Eurus equis.*), sed de summa celeritate, qua Hannibal Italiam pervagatus omnia devastavit.

45. 46. *secundis*] «Exinde exercitus Romanus feliciores in dies superioresque hostibus fieri coeperunt, auctaque est res Romana.» — *laboribus*] Polyb. 41, 3. de victoria illa ad Metaurum fl.: καὶ δόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐέλπιστιαν παρεγένοντο καὶ θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀννίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον ἐροβήθησαν, τότε μὴδ' ἐν Ἑλλάδι νομίζειν παρῆναι. — *Romana pubes*] ut pro Dardanis dixit Virg. Aen. 7, 219: *Iove Dardana pubes Gaudet avo.* — *crevit*] «laetiores in dies spes concepit.» Liv. 5, 46: *Vetis interim non animi tantum in dies sed etiam vires crescebant.* — *impio*] propter deorum delubra violata. Vide de Feroniae templo spoliato Liv. 26, 41.

47. 48. *Vastata*] Sic inter alia multa Liv. 22, 9: Hannibal Praetutianum Hadrianumque agrum, Marsos inde Marrucinosque et Pelignos devastat circaque Arpos et Luceriam proximam Apuliae regionem. — *tumultu*] h. l. de bello in-

ternechino, ut dicebant *tumultum Italicum, Gallicum.* Cic. Phil. 8, 4. *gravius tumultum esse quam bellum demonstrat.* — *rectos*] «Simulacra, quae deiecerat Hannibal, reposita in bases suas in perpetuumque restituta sunt.»

49. *Dixitque tandem*] Liv. 27, 51: *C. Claudius consul cum in castra redisset, caput Hasdrubalis, quod servatum cum cura attulerat, prociaci ante hostium stationes captivosque Afros, vineti ut erant, ostendi, duos etiam ex iis solutos ire ad Hannibalem et capromere, quae acta essent, iussit. Hannibal tanto simul publico familiarique ictu luctu, agnoscere se fortunam Karthaginis fertur dixisse.* — *perfidus*] Livius 21, 4. *perfidiam plus quam Punicam ei tribuit. Et omnino perfidus, periturus, Hannibalis ἐπίδοτα sunt prope stabilia.* Statius Silv. 4, 6, 77: *periuroque ense superbus Hannibal.*

50-52. *Cervi*] Theognis 56: Ἐξω δ' ὥστ' ἔλαφοι τῆσδ' ἐνέμνοντο πόλεος. — *Sectamur ultro*] «Caeco impetu abrepti eos aggredimur.» — *opimus*] Memor, ut videtur, formulae illius, *optima spolia*, opimum triumphum nove dixit pro magnifico et amplissimo.

Gens, quae cremato fortis ab Illo

Iactata Tuscis aequoribus sacra

Natosque maturosque patres

Pertulit Ausonias ad urbes,

Duris ut ilex tona bipennibus

Nigrae feraci frondis in Algido,

Per damna, per caedes, ab ipso

Ducit opes animumque ferro.

55

60

65. *Mersus* Scd et Bcntl. plerique, *Mersae* T. — *evenit* BbSTcd et Codd. Bcntl. ac Pottierii, LCTf et Bcntl. (*exist* e corr. Vat. L et

53-56. *Gens*] Virg. Aen. 4, 67: *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor, Ilium in Italiam portans victosque Penates.* — *fortis*] «haudquaquam perterrita patriae excidio.» Iunge cum v. *pertulit*, pro «summa fortitudine advexit.» — *sacra*] Vestam et Penates. Virg. Aen. 4, 68. Cfr. ibid. 2, 293: *Sacra suosque tibi commendat Troia Penates* cet. — *maturosque*] A. P. 445: *Maturusque senex.* Virg. Aen. 5, 73: *aevi maturus Acestes.*

57. 58. *tonsa*] «Ilex ramis amputatis laetius pullulat.» Virg. Ge. 2, 368: (vitibus) *tum stringe comas, tum brachia tonde.* — *Nigrae*] Cfr. Od. 4, 21, 7, Od. 4, 42, 41. h. 1. de silvis densis et opacis. Pind. Pyth. 4, 28: *Οἶον Ἀἴνας ἐν μελαμφύλλοις δίδεται κορυφαῖς.* Etenim e longinquo virides montes nigri videntur. — *Algido*] monte Latii, Dianae sacro.

59. 60. *Per damna*] Cfr. Karthaginiensium lamenta apud Liv. 29, 3: *illis* (Romanis) *Romanam plebem, illis Latium iuventutem praebuisse*

maiores semper frequentioresque pro tot caesis exercitibus subolescentem. — *Ducit*] «acquirit, sumit; laetior revirescit.»

64-64. *hydra*] Eurip. Herc. fur. 1274: *Τὴν τ' ἀμφιζαυον καὶ παλιμβλαστῇ κύνᾳ Ἰδραν φρονεύσας.* Ovid. Met. 9, 69. Idem dictum Pyrrho tribuitur a Cassio Dione Exc. Vat. p. 30. Lips.: *ὡς τὸ σιγῶν τεύμα τοῦ Λαβινίου* (Laevini) *πολλῶ πλείον τοῦ πρόσθεν εἶδεν, Ἰδρᾶς ἔφη δίκην τὰ στρατιπέδα τῶν Ῥωμαίων ἀναρνεσθαι.* Item a Floro 4, 48, 49: «*Video me plane Herculis sidere procreatum, cui quasi ab angue Lernaeo tot caesa hostium capita de sanguine suo renascantur.*» — *Vinci dolentem*] «prae dolore atque indignatione frementem, quod se a tali monstro prope vinci videret.» — *crevit*] «Pluribus capitibus aucta captisque inde semper virium incrementis adversus Herculem sese extulit.» — *submittere*] «unum post alterum protulere»; ut *ἀναπτέμειν*. Lucret. 4, 8: *tollus Submittit flores.* — *Colchi*] satis ab Iasone

Non hydra secto corpore firmior
 Vinci dolentem crevit in Herculem,
 Monstrumve submittere Colchi
 Mains Echioniaeve Thebae.

Merses profundo: pulchrior exiet;
 Luctere: multa proruet integrum
 Cum laude victorem geretque
 Proelia coniugibus loquenda.

alijs (?) apud Valart Meineke, post nos etiam Iahn.) — *proruit* T, pr. d (retinentes *geretque*), Benth. — 67. *geritque* c Codd. Benthleius.

dentibus draconis a Cadmo interempti, quos Minerva Aeetae donaverat. Apollod. 4, 9, 23. — *Echioniae*] Echion, unus terrigenarum (τῶν σπαργῶν) ex draconis illius dentibus ortorum cum quattuor alijs post pugnam inter fratres superstes, gener Cadmi, quem in Thebis condendis adiuvit, Agaves maritus, Penthei pater. Apollod. 3, 4, 4. Ovid. Met. 3, 126.

65-68. *Merses*] «Si mersaris, licet merses in alto mari, pulchrior ac fortior exibat.» Lectio *mersus* «nullo modo ferri potest. Oportuit enim *mersa*, non *mersus*, cum referatur ad *Gens* cet.» BENTL. Contra in vv. *Merses* et *Luctere* aptus est parallelismus. — *pulchrior*] Adj. *pulcher* saepe de heroibus usurpatur, quorum forma in pugnis enitet atque conspicua est. Virg. Aen. 7, 656: *satus Hercule pulchro* (al. ex gloss. forti.) *Pulcher Aventinus*. Ibid. v. 764: *Hippolyti proles pulcherrima bello, Virbius*. — *exiet*] Propter parallelismum statuendum est archaismo h. l. usum esse poetam;

nam seqq. futura salis munientur ab optimis Codd. Mature autem Grammatici hoc, ut opinabantur, naevo Horatium liberaturi interpolant *evenit*, quod tamen hac significatione («e profundo emergit, exsilit») omni exemplo caret ac prope cogit, ut contra librorum auctoritatem in seqq. quoque praesentia recipiamus. *Exiet* est apud Tertull. adv. Iud. 13., *redies* apud Apul. Met. pag. 449. — *proruet integrum*] «prosternat hostem illaesum, qui paullo ante iamiam victoriae certus erat.» — *coniugibus loquenda*] «de quibus coniuges Romanorum et cum filiis et inter se cum voluptate iustaque glorificatione verba faciant.» Salust. Fr. 204. p. 257. Gerl.: *Hispanis mos fuit, ut in bella euntibus iuvenibus parentum facta memorarentur a matribus*. — Iam similes Hannibalis orationes habes apud Liv. 27, 14: «Cum eo nimirum,» inquit, «hoste res est, qui nec bonam nec malam ferre fortunam potest. Seu vicit, se-rocius instat victis; seu victus est,

Karthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis et fortuna nostri
Nominis Hasdrubale interempto.

70

Nil Claudiae non perficient manus,
Quas et benigno numine Iuppiter
Defendit et curae sagaces
Expediunt per acuta belli.

75

73. *perficiunt* T, «Blandin. vetustiss., alter Pulm. optimus et quidam Lambini», Bentleius, *perficiant* Pottierii 5, 44, *efficient* cum Codd. aliq. (Pottierii 2 et 6.) Glareanus. (Ut nos, BbSed.)

instaurat cum victoribus certamen.» et Iustinum 34, 5: «Cum Romano, seu occupaveris prior aliqua seu viceris, tamen etiam cum victo et iacente luctandum esse.»

69. 70. *nuntios - superbos*] Liv. 23, 42. post cladem Cannensem Mago Karthaginem missus, illa enarrata: ad fidem - tam luctarum rerum effundi in vestibulo curiae iussit anulos aureos (equitum Romanorum in illa acie caesorum), qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium super tres modios explesse sint quidam auctores.

72. *Hasdrubale interempto*] Liv. 28, 42: Post Hasdrubalis - exercitum cum duce, in quibus spes omnis reposita victoriae fuerat, deletum, cedendoque in angulum Bruttium cetera Italia concessum cet.

73. 74. *Nil Claudiae*] Non, ut alii volunt, haec ex poetae persona dicta sunt, sed Hannibali tribuenda; quae ratio et honorificentior est Neronibus, «quibus prosperam fortunam vaticinatus sit etiam

hostis, iustus virtutis eorum aestimator», et profecto magis poetica, quippe cum sic carmen exeat in Hannibalis vaticinium. — *perficient*] Futurum eo nomine praestat, quod praedictionis etiam in posterum tempus speciem clarius praebet. — *benigno numine*] Tacit. Ann. 4, 64: sanctos acceptosque numinibus Claudios.

75. 76. *curae sagaces*] «ἀγχινοια, ipsorum diligentia cum ingenio ac prudenti consilio coniuncta»; neuliquam, ut volt Schol., «optima Augusti consilia.» — *Expediunt*] «felicem susceptorum periculorum exitum praebent.» Virg. Aen. 2, 632: ducento deo flammam inter et hostes Expedior. — *per acuta belli*] «per graves belli molestias atque omnis generis discrimina.» Liv. 6, 32: subita belli. 33, 44: aspera belli. Tacit. Hist. 2, 77: procliorum incerta. 4, 23: fortuita belli. H. I. fere dictum, ut morbi acuti, vehementes celeremque mortem minantes. Cf. Hom. Iliad. 4, 352: ὄφρα Ἀργα.

EXCURSUS

AD VV. 47—24.

«Vindelicii incolebant inter Danubium, Aenum et lacum Brigantinum; Raeti inde a Vindeliciis meridiem versus usque ad Italiam supra Comum et Veronam pertinebant, hinc Rheno et Ticino, illinc Plavi, fluvii terminati. Attingebant utrique ab occasu Helvetios, ab ortu Noricos, Raeti etiam Carnos. Constat de eo situ e Strab. 4, pag. 206. 7, pag. 292. Plin. 3, 20. Erant autem populi cum numerosissimi, tum locis munitissimi, ob Alpes scilicet in iisque castella posita (Od. 4, 14, 12.), denique fortissimi, bellicosissimi, saevissimi. Vellei. 2, 93. Flor. 4, 12, 4. Illi igitur, inde ab aliquo tempore vicinam Galliam Cisalpinam populati, etiam in Italiam crebras incursiones fecerant neque solum multam inde praedam egerant, sed etiam magna in captivos saevitia erant usi. Quare Augustus a. u. c. 739. primum Drusum Neronem (tunc quaestorem) contra eos cum exercitu misit, qui ad Alpes Tridentinas obviam sibi factos ingenti proelio vicit, eiusque victoriae causa praetorios honores adeptus est. Verum ab Italia reiecti barbari mox Galliam denuo premunt, itaque Augustus Tiberium quoque Neronem, Druso adiutorem datum, adversus illos mittit. Ergo Drusus ac Tiberius multis simul locis [et Tiberius quidem ex Helvetia per lacum Brigantinum] in eorum fines irruptione facta, divisos dissipatosque multis aggressi proeliis expugnatique eorum castellis, exiguo cum damno Romani exercitus antea aestate perdomuerunt. Dio 54, 22. Strab. et Vellei. II. II. Quo facto Raetia provincia Romano imperio adiuncta, quae et Raetiam propriam et Vindeliciam complexa uni pareret praesidi; unde saepe uterque populus uno Raetorum nomine appellati, licet semper finibus suis et separati manserint. Seriore aetate, cum nova provinciarum divisio institueretur, Raetia propria vocata fuit Raetia prima, Vindelicia Raetia secunda; hinc et frequenter Raetiae plurali numero dictae, imprimis apud Ammianum. — Illam igitur Drusi Tiberiique victoriam celebrare ab Augusto iussus Horatius huius libri carmen hoc et quartum decimum, neque tamen prius quam a. u. c. 744. post Augusti reditum composuit. [Eidem anno assignant Dillenburger et Grotefend *Schriftst. Lausb. des Horatius* p. 34.] Nostrum hoc proprie ad Drusum, quemadmodum alterum illud maxime ad Tiberium pertinet. — In universo autem bello Raetico primas partes Druso ceteri scriptores praeter Tiberii adulatorem, Velleiam, tribuunt. Vide etiam Sueton. Claud. 4. Unde facile intelligitur, quomodo factum sit, ut hoc carmine Drusus imprimis Raetorum Vindelicorumque victor caneretur, Raetorum inquam et Vindelicorum; quod enim Bentleius affirmat, Drusum cum Vindeli-

cis tantum, cum Raetis Tiberium pugnasse, id cum in Velleii verbis *uterque divisus partibus Raetos Vindelicosque aggressi* neutiquam insit, tum et eiusdem Velleii loco alio (2, 422.), ubi Tiberium *Vindelicorum Raetorumque victorem* appellat, et vero re ipsa refellitur, si quidem Raetos et Vindelicos foedere artissimo inter se iunctos fuisse, neque separatos, sed sociatos commixtosque exercitus habuisse plane apparet. Et quid in prima expeditione, cui solus Drusus praefuit, ad Alpes Tridentinas, in Raetorum finibus, Vindelici tantum illi obviam facti sunt? Raeti (quorum in finibus res gerebatur) expectarunt, dum veniret Tiberius. Sed ea ipsa de causa, quod socii erant eo in bello Raeti et Vindelici, poetæ erat pro utroque populo alterutrum nominare hic v. 48. et Od. 4, 44, 9 et 45., ubi post generale *Vindelici* memorantur Genauni et Breuni, quos sane proprie ad Raetos potius quam ad Vindelicos referendos esse manifestum fit vel ex Plin. 3, 20. IAXI. — Cfr. v. Hormayr *Geschichte der Grafschaft Tirol* I. pag. 94. Drakenborch ad Liv. Epit. 436.: «Adsentiri nequeo Bentleio statuenti, Drusum non cum Raetis et Vindelicis bellum gessisse, sed Drusum Vindelicos tantum, Raetos Tiberium adgressum esse. Ad quod probandum imprimis arguet v. Velleii I. 1.: *Quippe uterque* (Tiberius et Drusus) *divisis partibus Raetos Vindelicosque aggressi*. Verum eius hunc sensum puto, Tiberium et Drusum utramque gentem non iunctis sed divisis copiis, neque iisdem, sed diversis locis adgressos esse. Similis locutio est apud Livium 44, 44: *Divisis partibus* (Cassandream) *oppugnare adorsi* praetor et Eumenes.» — Addit FEA: Drusus Alpibus superatis per eas etiam viam militarem aperuit, quam postea munivit eius filius Tiberius Claudius, ut discimus ex lapide reperto anno 1786. prope Feltriam apud Marin. Fro Arv. p. 77:

TI. CLAUDIVS. DRVSI. F
CAESAR. AVG. GERMA
NICVS. PONTIFEX. MAXV
MVS. TRIBVNICIA. POTESTA
TE. VI. COS. IV. IMP. XI. P. P.
CENSOR. VIAM. CLAVDIAM
AVGVSTAM. QVAM. DRVSVS
PATER. ALPIBV. BELLO. PATE
FACTIS. DERIVAVIT. MUNIT. AB
ALTINO. VSQVE. AD. FLVMEN
DANVVIVM. M. P. CCCI.

CARMEN V.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu;
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio redi.

Lucem redde tuae, dux bone, patriae:
Instar veris enim voltus ubi tuus

5

V. 4. *consilio* F e Codd: (Ut nos, BbSted.)

V. Augustus rebus Gallicis, Germanicis Hispanicisque omnibus confectis, Druso in Germania relicto, Romam reversus est tribus primis mensibus a. u. c. 744. (Dio Cass. 54, 23.) Paulo ante eius reditum (probabiliter a. 740.) Horatius hoc carmen composuit, Drusi laudes hic Augusti laudibus excipiens, eadem ratione, qua Tiberii praeconium Od. 4, 44. subsequitur laus Augusti, quem hic venustissimis blanditiis ambiens ad maturandum reditum exhortatur. Totum autem carmen miram quandam tranquillitatem et felicitatis sensum certum ac fiduciae plenum spirat. Cum eo qui conferatur dignus est locus Velleii 2, 89.

1-4. *Divis orte bonis* Od. 4, 2, 38: *bonique divi*. Sententia est, non: «qui ex deorum stirpe ortus es», neque enim hoc loco Augustus «ortus D. Iulio vel omnino gente Iulia a Venere et Anchisa stirpem ducente» dici poterat; sed: «diis pro-

pitius nate; quem deorum benevolentia nobis principem dedit.» — *Romulae*] *Romuleae*. Sic C. S. 47. Virg. Aen. 6, 877: *Romula* — *tellus*. — *Custos*] Od. 4, 45, 47: *Custode rerum Caesare*. — *nimium diu*] a mense Sept. a. u. c. 738. usque ad mensem Februarium 744. — *Sancto concilio*] Ut frequenter dicitur *concilium deorum, caelestium*, sic etiam Senatus Romani. Virgil. Aen. 4, 426: *Iura magistratusque legunt sanctumque senatum*. — Ex Codd. nostrorum antiquissimorum auctoritate retinendum *concilio*; *consilio* aptum esset prosae or. Sic Cic. Catil. 1, 4. senatum Romanum vocat *orbis terrae sanctissimum gravis-simumque consilium*.

5-8. *Lucem*] «Felicem redde patriam reditu tuo.» Aeschyl. Pers. 300. de Xerxis reditu: *Ἐμοῖς μὲν εἴτας δόμασιν φῶς μέγα καὶ λευκὸν ἡμᾶρ νυκτὸς ἐκ μεταγχι-μον*. Eurip. Orest. 243: *ἦτοι φῶς ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς*. Virg. Aen.

24

HORAT. VOL. I. ED. MINOR III.

Quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen, 25

Quis Germania quos horrida parturit

Fetus, incolumi Caesare? quis ferae

Bellum curet Hiberiae?

Condit quisque diem collibus in suis,

Et vitem viduas ducit ad arbores; 30

Hinc ad vina redit laetus et alteris

Te mensis adhibet deum;

34. venit T, item S, superser. redit, e Codd. Bentleyus. Ut nos, Bbcd. — 34. Defusa bTcd, Bland. antiquiss.: Diffuso B, item S, superser. e, FMJ.

insequitur poena, ut pede pedem premat.»

25-28. *Scythen*] Od. 3, 8, 23: *Iam Scythae laevo meditantur arcu Cedere campis.* Carm. sec. 55: *Iam Scythae responsa petunt.* — *horrida*] et propter caelum, Romanis sane insolitum ac molestum, ut Tacitus Germ. 2. *informem terris, asperam caelo, tristem cultu adspicueque*, atque Cap. 5. *silvis horridam, paludibus foedam* eam vocat; et propter proceros formidolososque eius incolas, ut Epod. 16, 7: *fera caerulea Germania pube.* — *parturit*] rariore usu pro: «parere, edere solet.» Cfr. Od. 4, 7, 16. — *Fetus*] grandes, traces atque deformes, contemptim, veluti monstra. Manil. 4, 740: *Flava per ingentes surgit Germania partus.* Flor. 3, 10, 12: *Germanorum immania corpora.* — *ferae*] Feros vocat Cantabros, quod tamdiu tam saepe rebellarant adversus Romanos ac vix tandem domari potuerant a. u. c. 734. *Duram* vocat Hiberiam Od. 4, 44, 50.

29-32. *Condit*] non tam «condi cernit», quam: «diem totum usque

ad vesperam tranquillo animo trahit in vineis suis neque incursionum hostilium metu ab opere rustico deterretur.» Virg. Ecl. 9, 51: *saepe ego longos Cantando porum memini me condere soles.* — *collibus in suis*] Consulto addit *suis*, ut significet laetitiam, qua agricola sua possessione fruitur, ut Vellei. 2, 89. de Augusti aetate: *certa cuique rerum suarum possessio.* — *viduas*] Viduae dicuntur ulmi, populi similesque arbores, antequam iungantur vitibus, iunctae autem maritae vocantur. Epod. 2, 9: *adulta vitium propagine Atlas marital populos.* Inversa imagine Catullus 62, 49: *vitem viduam* appellat. — *redit*] «domum suam ab opere rustico, ut solet quotidie, et secundis mensis tibi ut deo libationem offert.» — Verba *Te mensis adhibet deum* explicantur sequentibus. Virg. Aen. 5, 62: *adhibeto Penates Et patres epulis et quos colit hospes Acastos.*

33-36. *prosequitur mero*] Ut dicimus «laudibus, veneratione, votis aliquem prosequi», sic h. l. mero et libationis honore. Est ergo: «una

Te multa prece, te prosequitur mero
 Defuso pateris et Laribus tuum
 Miscet numen, uti Graecia Castoris
 Et magni memor Herculis.

35

Longas o utinam, dux bone, ferias
 Praestes Hesperiae! dicimus integro
 Sicci mane die, dicimus uvidi,
 Cum Sol Oceano subest.

40

37. *dux*] *rex* Td, alii, non improbante Bentleio, (Ut nos, BbSc.)

cum Laribus suis te veneratur ac pacem tuam invocat.» Dio 51, 19. Post pugnam Actiacam: ἐν τοῖς συσσιτίοις, οὐχ ὅτι τοῖς κοινοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδίοις, πάντα αὐτῷ ἀπένδειν ἐκέλευσαν, ἐξ ἧς τοῦς ὕμνους αὐτὸν ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐγγράφουσαι. Non est igitur vana adulatio. — *Defuso*] v. proprium de libationibus. Valer. Max. 2, 6, 8: Tum defusis Mercurio libamentis. In multis Codd. substitutum est notius verbum *diffuso*, quod est «ex dolio s. cupa vinum in amphoras vel lagenas transfundere.» — *uti Graecia*] «ut Graecia memor Castoris et Herculis eos inter deos honorat»; non, ut alii volunt: «ut Graecia memor miscet dis numen Castoris et Herculis.»

37-40. *dux bone*] Gratissimam hanc repetitionem allocutionis v. 5.

pessumdederunt, qui substituerunt: *rex bone*, vocabulum invidiosum, a quo Augustus publice prorsus abstinebat. Atque omnino saepius *ducem* dixerunt Augustum pro *principi*. Ovid. Trist. 1, 2, 103: Hoc (Augusto) *duce* si dici felicia secunda cet. — *ferias*] «dies festos, securitatis ac laetitiae plenos;» *longas* autem, id est, «diu, precamur, vivas;» ut Od. 4, 2, 45: *diuque Lactus intersis populo Quirini*. («Omnes igitur dies, quos sub te vivemus, feriarum instar nobis erunt.») — *Integrum diem* vocat cum maxime incipientem adeoque intactum, cui nullodum pars dempta est. Diversus est *solidus dies* Od. 4, 4, 20. — *Sicci*] «sobrii, nondum potii», ut Od. 4, 18, 3. Epp. 4, 49, 9. — *uvidi*] *βεβρεγμένοι*, «vino madidi, potii.»

CARMEN VI.

Dive, quem proles Niobeae magnae
Vindicem linguae Tityosque raptor
Sensit et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

Ceteris maior, tibi miles impar,
Filius quamvis Thetidis marinae

5

VI. Est veluti *προοίμιον* carminis secularis (a. u. c. 737.), quo Apollinis pacem ac favorem, ex vetere hymnorum consuetudine admirandis eius factis celebratis, implorat, ut et ipse poeta et puorum virginumque chori mox munere suo rite fungi possint. Praecipue autem immoratur in Achille a deo interfecto, propterea quod Troia ob illius interitum non funditus deleta Aeneaeque servato conditi potuit Urbs aeterna. Deinde ad choros se convertens etiam atque etiam eos exhortatur, ut, quantum in ipsis sit, officio imposito satis faciant, cuius recte persoluti memoria aliquando gratissima iis sit futura.

1. 2. *Dive*] Post longam parenthesin repetitur allocutio v. 25. *Doctor*. — *proles Niobeae*] Cum Niobe, Amphionis, regis Thebarum, uxor, cui septem filios totidemque filias pepererat, se prolemque suam Latonae eiusque liberis antetulisset et matronas Thebanas ab illius deae cultu absteruisset, Apollo et Diana matris ira-

tae iussu Niobidas omnes sagittis confixerunt. Iliad. ω, 602. Ovid. Met. 6, 435. — *magnae - linguae*] «immodicae iactantiae»; unde Callimacho H. Del. 96, est *κακόγλωστος*, Theodoridae Anthol. Pal. II. p. 665. *ἀθρογλώσσος*. Sic etiam Graeci. Sophocl. Antig. 427: *Ζεὺς γὰρ μεγάλης γλώσσης κέρπουε Περσεχθαίρει*. — *Tityos*] Cfr. Od. 3, 4, 77. Pindar. Pyth. 4, 90: *καὶ μὲν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσεν κρατῖνόν*. Ab Apolline et Diana sagittis confixum eum tradit Pausanias 3, 48, 9. — *raptor*] Latonae; auctore vero Euphorione apud Schol. Apoll. Rh. 4, 484., Dianae. *Raptor* autem, qui ei vim facere conatus erat, ut *ἔλκειν, ὀνατάζειν*.

3. 4. *Sensit*] grave verbum de eo, qui alienius vim iramque experitur. — *prope victor*] interemptio Hectore. — *altae*] Hom. Iliad. ν, 773: *Πῖος αἰπινή*. Odyss. γ, 430: *Πριάμοιο πόλιν διαπέρσασιν αἰπὴν*. — *Phthius*] Myrmidones, quorum dux erat Achilles, Phthiotidis regionis in Thessalia erant incolae.

5. 6. *Ceteris maior*] Iliad. α, 442.

Dardanas turres quateret tremenda

Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro

Pinus aut impulsa cupressus Euro,

10

Procidit late posuitque collum in

Pulvere Teucro.

Ille non inclusus equo Minervae

Sacra mentito male feriatos

Troas et laetam Priami choreis

15

Falleret aulam;

ἄριστος Ἀχαιῶν appellatur. — *tibi miles impar*] Iliad. χ, 358, Hector Achilli: Φράζεο νῦν, μή τοί τι θεῶν μήνυμα γένοιμαι Ἥματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων Ἐσθλὸν ἔεντ' ὀλέσωσιν ἐν Σκαίῃσι πύλῃσιν.

7. 8. *turres*] πύργους. — *quateret*] labefactaret, vel sine imagine, ruinam iis minitaretur, *pugnax cuspide*], de qua Iliad. τ, 387: Ἐκ δ' ἄρα σὺριγγος πατρώϊον ἐσπάσαι ἔγχος, Βριθῦ, μέγα, στιβαρόν· τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν Πάλλειν, ἀλλὰ μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι Ἀχιλλεύς. Florus 2, 9, 4: Fulvius Ambraciam — *machinis quatit*. «Haec autem eo omnia pertinent, ut a fortitudine Achillis clarior fieret Apollo, qui et vicit et occidit Achillem.» Cuvq.

9-12. *mordaci*] «vi fortiter impacto.» (Eurip. Cycl. 404. Herm.: πέλεκυν γνάθοις.) — *velut* — *Pinus*] Est comparatio Homerica. Iliad. ε, 560: Καταπέσθη ἐλάτῃσιν εὐκότες ὑψηλῇσιν. π, 482: (Ἥατρο-χλος) Ἦριπε δ', ὥς ὅτε τις δρόγῃ ἤριπεν ἢ ἀχέρωϊς κτλ. — *impulsa*]

«deiecta in terram.» — *Procidit late*] Odyss. ω, 39: σὺ δ' ἐν στομα-
λιγγῇ κονίης Κεῖσο μέγας μέγα-
λωστί, λελασμένος ἱπποσυνδών.
Schol. ad Eurip. Troad. v, 44: Ἀχιλλέα ἐλθόντα ἐπὶ τὸν γάμον τῆς Πολυξένης οἱ περὶ Ἀλεξαν-
δρον ἐν τῷ τοῦ Θυμβραίου Ἀπέλ-
λωνος ἱερῷ λόγχῃς ἀνέϊλον. Oc-
cisum Livius Andronicus Fr. inc. 2. cum eodem puero eleganter comparat: Haud ut quem Chiro in Pelio docuit ocri.

13-16. *equo*] Odyss. δ, 272: Ἴππῳ ἐν ξυστῶ, ἢ ἐν ἡμέθεα πάν-
τες ἄριστοι Ἀργείων Τρώεσσι φό-
νον καὶ κῆρα φέροντες. Eurip.
Troad. 44: Δούριος ἵππος, κρυ-
πτὸν ἀμπισχὼν δόρυ. Hygin. F. 408. — *Minervae*] Quem simulbrant Graeci a se constructum esse, ut Minervam propter Palladii raptum ictam placarent. Virg. Aen. 2, 47: *Volum pro reditu simulant cet.* — *male feriatos*] «intempestive et magno suo malo diem festum celebrantes.» Cfr. Eurip. Troad. 517 sqq. — *Falleret aulam*] «clam irrupisset in regiam.»

Sed palam *captis* gravis, heu nefas heu,

Nescios fari pueros Achivis

Ureret flammis, etiam latentem

Matris in alvo,

20

Ni tuis victus Venerisque gratae

47. *captis* BbSc: *victor* d., om. T. Hinc potissimum, et ex eo, quod alii praebent *captos*, *raptor*, merito colligas cum Bentleio, antiquitus iam excidisse vocabulum, quo usus sit ipse Horatius, varietateque esse suppletum; id quod litteris inclinatis significavi. — 49. *latentes* Lct cum Aldo et Pottierii 2, 47. (Ut nos, nostri et Bentleii, Pott. ceteri.) — 24. *victus* *flexus* e Cod. Bland. antiquiss. Bentleius.

47-20. *palam captis*] «aperto Marte, non insidiis, devictis perniciosus»; ut nunc quidem se habet lectio. Sed vide Var. Lectt. Quod Buttmannus proposuit, *captor*, vocabulum est Horatio prorsus indignum; immo fortasse ne Latinum quidem fuit unquam, nam ubi sine alio exemplo legebatur in Burm. Anthol. 5, 462, 8. Meyerus e Codice Salmas. dedit *raptor*. Agathias in Anthol. Pal. II. pag. 34: ἡ κλεινὰ Πριάμῳ πόλιν, ἃν ἀλαπάξα Ἑλλάνων δεκέτης οὐκ ἐτάλασεν ἄρης Ἀμφιάδῳ, ἀλλ' ἵπποιο κακὸν ξύλον. — *gravis*] Sic Alexander βαρὺς Περσῶν Theocr. 47, 49. — *Nescios fari*] Iliad. 2, 63: καὶ νήπια τέκνα βαλλόμενα προτὶ γαίῃ ἐν αἰνῇ θηϊοῦντι. Iliad. 5, 37: μήτις ἐπικερύγοι αἰπὴν ὄλεθρον Χειράς δ' ἤμετέρας; μηδ' ὄντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἔοντα φέροι, μηδ' ὅς φέροι. — *latentem*] Num. singul. h. l. poeta dignior, quam aliorum pluralis. Est enim: «latentem quemque.»

24-24. *victus* *flexus*, quod Bent-

leius e Codd. praetulit, merum videtur glossema, cum Comm. Cruq. *victus* eodem verbo interpretetur. — *Rebus Aeneae*] «toti eius fortunae ac statui.» — *annuisset*] Virg. Aen. 4, 237. Iuppiter Veneri pro Aenea deprecanti: *Parce metu, Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi; cernes urbem et promissa Lavinae Moenia ceter.* — *poliore-alite*] «melioribus auspiciis.» Contra Od. 4, 45, 5: *Mala - qvi.* — *ductos*] «exstructos.» Mitscherlich eo propendit, ut *ducere* explicetur: «fossa ducta locum exstruendo muro describere, quod ipsum auspicio fiebat;» sed verior est interpretatio longe simplicior, ut idem sit atque Graecorum *ελαύνειν*. Odyss. 7, 86: *Χόλκεοι μὲν γὰρ τοῖχοι ἐκλήδατ' ἐνθα καὶ ἐνθα.* Virg. Aen. 4, 423: *pars ducere muros.*

25. «Ab hoc igitur divino principio ortum est imperium Romanum, cuius ferias seculares, omnium maxime sollempnes, brevi sumus celebraturi.» — *Doctor*] Apollo est veluti *χοροδιδάσκαλος* Musarum. Idem apud Euripidem Med. 426.

Vocibus divom pater annuisset

Rebus Aeneae potiore ductos

Alite muros.

Doctor argutae fidicen Thaliae,

25

Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,

Dauniae defende decus Camenae,

Levis Agyieū.

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem

Carminis nomenque dedit poëtae.

30

25. *Ductor* Codd. aliquot. — *Argivae* S.

vocatur ἀργήτωρ μελέων. — *argutae*] «canorae, sonorae, λυγείας», quod ἐπίθετον Musis tribuit iam Aleman Fragm. 1. ductum ex Homericis illo Odys. ω, 62: τοιοῦτον γὰρ ὑπάρχοι μοῦσα (ἀοιδῇ) λυγεία. Altera lectio *Argivae* inventa videtur ab iis, qui cum *argutae* ad vocem referri ignorantes hoc voc. significatione sibi nota «subtilis» vel «vastrae» minus quadrare viderent, aptam oppositionem fore rebantur ad v. *Dauniae Camenae*. Sed haec ipsa ἀντιθεσις in Horatio h. l. minus placet, etsi Od. 2, 46, 38. *Spiritum Graiae tenuem Camenae* sibi tribuit

26. *Xantho - amne*] Non de Scamandro, Troadis fluvio, sed de eiusdem nominis fluvio Lyciae accipiendum propter Pataram, huius regionis urbem. Memoratur ille Lyciae fl. II. β, 877. — *lavis - crines*] Od. 3, 4, 61: Qui rore puro Castaliae lavit Crines solutos.

27. 28. *Dauniae*] «Latinae», ab antiquo Apuliae nomine. «Fac, ut Carmen meum seculare honorī at-

que ornamento sit poësi Latinae.»

— *Levis*] «imberbis, perpetuo iuvenis.» Callim. Hymn. Apoll. 36: Καὶ ζεν ἀεὶ καλὸς καὶ ἀεὶ νέος οὐ ποτε Φοῖβον ὀφείλεις οὐδ' ὄσσον ἐπὶ χυτὸς ἦλθε παρειαῖς. — *Agyieū*] Macrobi. Sat. 1, 9: Apud Graecos Apollo colitur, qui Ἰνναῖος vocatur, eiusque aras ante fores suas celebrant, ipsum exitus et introitus demonstrantes potentem; idem Apollo apud illos et ἀγνιεὺς nuncupatur, quasi viis praepositus urbanis.

29. 30. Nexus inter hanc strophē et praecedentes a plerisque interpretibus minus perspectus hic est: «Preces meas Apollo iamiam exaudivit; ipse me poëtico furore percudit;» unde missas faciens preces, quibus doni illius compoti iam non opus est, fiduciae plenus se ipsum poëtam profitetur. — *Spiritum*] ἐνθουσιασμόν, qui arti opponitur. Cfr. Od. 2, 46, 38. Od. 4, 3, 24. Triā autem haec perficiunt poëtam tali nomine dignum, ingenium, studium, fama utrique respondens.

Virginum primae puerique claris
 Patribus orti,
 Deliae tutela deae fugaces
 Lyncas et cervos cohibentis arcu,
 Lesbium servate pedem meique
 Pollicis ictum,
 Rite Latonae puerum canentes,
 Rite crescentem face Noctilucam,
 Prosperam frugum celeremque pronos
 Volvere menses.

31. *Virginum primae*] «nobiles.» Erant autem virgines et pueri patrimi et matrimi, ex gentibus patriciis, parentibus confarreatis geniti.

33 - 36. *tutela*] «qui estis in tutela Dianae.» Catull. 34, 4: *Dianae sumus in fide Puellae et pueri integri.* — *cohibentis*] «sistentis in fuga, dum eos sagittis transfigit.» — *Lesbium - pedem*] metrum Sapphicum. — *Pollicis ictum*] χειρονομούντά με. Non de ipsa citharae pulsatione, sed de carminis ῥυθμῶς, qui pollicis motu indicabatur, loquitur. Terentian. Maur. 2253: *adsuetam moram, Quam pollicis sonore vel plausu pedis Discriminare, qui docent artem, solent.* Hoc dicit: «Docebo choros (dociles meorum modorum) ῥυθμὸν Sapphicum carminis secularis.»

37. 38. *Rite*] «ex ritu in his caerimonis antiquitus nobis tradito.» — *face*] «lumine.» Diana Lucifera in antiquis monumentis aut lunam crescentem s. falcata in capite habet aut faciem dextra tenet aut utroque symbolo ornata conspicitur. Hinc Soph. Trachin. 214. vocat

Ἄρτεμιν Ὀρνυταν, ἐλασφάβλον ἀμφίπυρον. Diotimus in Anthol. Pal. I. pag. 274: Φωσφόρος, σῶτερ' — Ἄρτεμι. — Noctiluca νυκτιφάης, νυκτιλαμπής. Item σελασφόρος Pausan. 4, 34, 2. Φωσφόρος Id. 4, 31, 8. Varro L. 5, 68: Luna — dicta Noctiluca in Palatio; nam ibi noctu lucet totum plium.

39. *Prosperam frugum*] Graecis constructione, «prosperantem fruges celeriterque cursu suo singulis menses ad finem perducentem.» — *pronos*] «celeriter praetereuntes.» Catull. 34, 17: *Tu cursu, deo menstruo Metiens iter annuum, Restica agricolae bonis Tecta frugibus exples.*

41 - 44. *Nupta cet.*] «Aliquando gratissima tibi erit festorum horum dierum recordatio.» Quae quidem cogitatio iam nunc alacre carmine recte discendi studium excitatum erat. Tenerior autem eo fit sensus quod de virginibus tantummodo verba facit. — *lucet*] Per triduum et trinodium celebrabantur ludii seculares. — *Reddidi*] «Cantu, gestu, saltatione expressi ego, quae

Nupta iam dices: Ego dis amicum,
 Seculo festas referente luces,
 Reddidi carmen, docilis modorum
 Vatis Horati.

CARMEN VII.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
 Arboribusque comae;
 Mutat terra vices et decrescentia ripas

studiose et facili opera didiceram, Horatii versus. In ipsum Carmen seculare cum nomen suum inserere non posset, Graecorum Lyricorum exempla secutus iusta cum gloria in hoc prooemio se ad illud componendum delectum esse ab Augusto commemorat. — Horati] Nomen hoc poetae pater, ut probabile est, assumpsit a tribu Horatia, cui adscripti erant Venusini. VII. Hunc Torquatum, ad quem est etiam Epist. 4, 5., plerique nunc habent pro nepote L. Manlii Torquati, quo consul a. u. c. 689. natus est Horatius: nonnulli olim pro consulis filio, qui tamen ante a. u. c. 709. (Cic. Brut. 76.) in Africa interiit. (Bell. Afric. 96.) Verum cum de L. Manlii Torquati nepote nihil omnino constet, alii amplexi sunt Marcilli et Weichertii coniecturam, intelligendum esse C. (in Fastis Capitolinis: Q.) Nonium Asprenatem, consulem postea suffectum a. u. c. 748., de quo Sueton. Octav. 43: In Troiae ludicro C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum aureo torque donatum passusque est ipsum posterosque

Torquati ferrè cognomen. Ceterum in re tam incerta haud omnino displicet coniectura, quam nuper proposuit Estré Hor. Pr. p. 497., esse hunc Aufum illum Torquatium, de quo Corn. Nep. Att. 41: Qui etiam post proelium Philippense — A. Torquatium ceterosque pari fortuna percussos instituerit tueri, atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari iusserit. Nisi forte obstat aetas; nam, si vel maxime in vivis fuit A. hic Torquatus post a. 730., si non admodum grandis natus, tamen iam aetate ita provectus esse debebat, ut inter sodales Horatii vix locum haberet. 4 — 4. Diffugere nives] Od. 4, 42, 3: nec fluvii strepunt Iliberna nive turgidi. — comae] Cfr. Od. 4, 24, 5. 4, 3, 44. — Mutat terra vices] dictum est fere ut ὁπὶν ἰδῶν et similia; in prosa orat.: apatitur, subit vices annuas; mutantur terrae vices, cum ex hiemali vernam speciem assumit. Panegy. in Pison. 433: Ipsa vices natura subit variataque cursus Ordinat, inversis et frondibus explicat annum. — decrescentia] Alpium et Apennini

Flumina praetereunt;

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Immortalia ne speres, monet annus et alnum
Quae rapit hora diem.

Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
Interitura, simul

Pomifer Auctumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners.

nivibus cito liquefactis primo vera intumescunt Italiae flumina; mox adulto vere decrescunt et se continent intra ripas suas; itaque eas praetereunt, id est, iuxta ripas labuntur neque eas evagantur (*vorbeirollen*). Liv. 38, 48: *praeter ripam ewitibus Romanis*.

5. 6. *Gratia cum - geminis - sororibus*] id est «Gratiae tergeminae», ex opinione vulgari ab Hesiodo profecta, Euphrosyne, Aglaia, Thalia; ex antiqua Atheniensium duae, *Ἀἰξω καὶ Ἥγεμόνη*. Pausan. 9, 35, 2. — *cum Nymphis*] ut Od. 1, 4, 6. Hom. Hymn. in Ven. 262: (*Νέμφαι*) *καὶ τε μετ' ἀθανάτοισι καλὸν χορὸν ἐρρῶσαστο*. — *nuda*] Od. 3, 49, 46 sq. Pausan. 9, 35, 6. narrat antiquiores et pictores et sculptores, Bupalum, Apellem, Pythagoram Parium, Socratem, Sophronisci filium, Gratias vestibus indutas expressisse: *οἱ δὲ ἵστερον, οὐκ οἶδα ἐφ' ὧ, μεταβεβήκασι τὸ σχῆμα αὐταῖς. Χάριτας γοῦν οἱ κατ' ἐμὲ ἑπλάσσον τε καὶ ἔγραφον γυμνάς*.

7 - 12. *Immortalia ne speres*] «U

nobis vix conscii interdum facimus, dum viget aetas morsque immane quantum procul abesse felicibus videtur.» — *alnum* diem vocat, quod sol, qui diei praecedit, omnia alit. Est *ἐπίθετον* perpetuum, ut *ἑσπέρη μαρ*. Virg. Aen. 6, 64: *si nona diem mortalibus alnum Aurora extulerit*. — *hora*] Hic non dea vicissitudinis, nec temporum universe, sed proprie horae singularae, ut patet ex vv. *annus et diem*. — *proterit*] «pellit, fugat» (*dräng zurück*). Aptissimum sane est verbum de rapido veris in aestatem transitu in Italia. Martialis 2, 46, 2: *Cum breve Sicaniae ver populantur apes*. — *Pomifer Auctumnus*] Cf. Epod. 2, 47 sq. — *fruges*, de arborum fructibus etiam *Carpurnius* Ecl. 8, 67: *omnibus ex arbore fruges*. — *effuderit*] e sinu suo vel ex Amalthaeae cornu. — *iners*] «nihil producens.» Od. 2, 9, 5: *ἡλικίης iners*. Virg. Ge. 4, 299: *hinc ignava colono*. (*Ein ewiger unfruchtbarer Winter*. GOETHE. B. XLII. S. 29.)

43. 44. *Damna*] «Luna quoque decrescendo quasi *damna* accipit

Damna tamen celeres reparant caelestia lunae:

Nos, ubi decidimus,

Quo pater Aeneas, quo dives Tullus et Ancus, 45

Pulvis et umbra sumus.

Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae

Tempora di superi?

Cuncta manus avidas fugient heredis, amico

45. *pater*] *pater* Bbcd, LcTf. — *Tullus dives* Bb, Pott. septem, LCl, *Tullus, dives et Ancus* Benti.; *pauper et Ancus* idem malebat. — 47. *summae*] *vitalae* Td, Bland. antiq. et quattuor Pottierii. — 49. *avid* dubitanter susp. Benti.

quae tamen semper reparantur.» — Lunae cum *damna* tribuit, proprie locutus est de illa, ut ait Plin. H. N. 2, 9, 6., *senescunt semper aut crescent*. Manil. 2, 94: *Ad Lunae motum variant animalia corpus*, *Et tua damna, tuas imitantur, Delia, vices*. Sed Iacob cum libris: *Et cum damna tuas imitantur, Delia, vires*. Rutillus 4, 422, ad urbem Romam: *Exemplo caeli ditia damna subis*. Opponentur *lunaria incrementa* apud Lucan. 10, 245. Dum autem Horatius, ut postea decebat, de luna dumtaxat loqui videtur, totam mundi vitam ac formam identidem renovari significat: «nos vero mortales vitae non restituiuntur.» — *decidimus*] Similiter Epp. 2, 4, 36: *Scriptor abhinc annos centum qui decidit*.

45. 46. *Quo pater Aeneas*] Soli tum *ἐπιθετον* Virgilianum *pater* multis librariis magis placuit, quamquam etiam Aen. 4, 699. ac saepius est *pater Aeneas*. Praeterea vv. *pater* et *dives* nescio quam oppositionem efficerent, quasi vero Aeneas non *dives*, Tullus et Ancus

non *pater* fuissent. — *Dives* autem ex vulgi opinione de opibus ac potentia veterum regum, quorum statuas in Capitolio collocatas quotidie videbant. Sic Livius 4, 31. in magna gloria magnisque opibus regnum Tulli ac totam rem Romanam fuisse dicit. Anci autem memoria imprimis cara Romanis. Luccretius Eunuem imitatus 3, 4037: *Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit*. Epp. 4, 6, 27: *Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus*. — *Pulvis*] Soph. Electr. 1158: *ἀντὶ φιλάτης Μορφής σποδὸν τε καὶ σκὺν ἀνωφελεῖ*.

47-20. *Quis scit, an*] Omisso, ut saepe, altero dubitationis membro: «Quis scit, utrum hodie iam nobis moriendum sit, an cet.», ut vult Hand Turs. I. p. 301. Simplicius Beiers ad Cic. Offic. T. I. p. 338: «Nemo scit, ambiguum est, an cet.» ut Eurip. Alc. 783: *ὄν ἐστι θνήσκων ὅστις ἐξελίσσεται τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται*. Similes Horatii loci sunt 4, 9, 43. 2, 46, 25. Epp. 4, 4, 42, 4, 41, 22. — *hodiernae - summae*]

Quae dederis animo.

20

Cum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas;

Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum,

25

temporum, dierum nostrorum, οἱ θνατοὶ πελούμεθα, τὸ δ' αἰῶριον οὐκ ἐσορώμεθ. Pro summae multi Codd. vitae e gloss. — avidas] Sat. 2, 3, 451: avidus iam haec auferet heres. Sed h. l. elegantius atque efficacius est manus avidas quam, quod volebat Bentleius, avidi — heredis. Epod. 3, 4: Parentis — Senile guttur, id est, «senis». Bosius. — amico — animo] In Latina lingua aliquanto significantius quam φίλη ψυχῇ χαρίζομενος, maxime cum v. animus h. l. significet non mentem, sed facultatem appetendi ea, quae delectabilia videntur, unde, ut Genio indulgere, Genio bona facere (Plaut. Pers. 2, 3, 14.), ita etiam dicunt animo morem gerere, animo obsequi.

21 — 24. splendida — arbitria] «iudicium sollempne atque augustum», pro tribunalis, cui praest Minos, severa dignitate. Recordare illud de Cornelia iudicium in Oreo factum apud Propertium 4, 11, 49. Odyss. λ, 368: Μίνωα ἴδον — Χρίστον σὺν πύρρον ἔχοντα, Δεμωσιπύονα νέκυσσιν. Lucian. Nemo. 41. Alii interpretantur: «cum Minos sententiam de te tulerit splendidam, id est, tibi honorificam, quae exactae laudabiliter a te vi-

tae testimonium tibi praebeat» sed imago maiestatis ipsius tribunalis apud Inferos constituti magis poetica videtur. — Fecerit] Frequentius est arbitria agere, Liv. 24, 45. Tac. Hist. 4, 21. Curtius 6, 1. — genus] Cum C. Nonius Asprenas Troiae ludicro adhibitis fuerit ab Augusto, iam hoc indicio est clavae stirpis eum fuisse. Cf. Suet. Oct. 43. Quodsi Mantiae gentis fuit, patricia haec et nobilissima erat. — facundia] quam praedicat etiam Epp. 4, 5.

25. 26. Diana] quae apud Eurip. Hippol. 1437. ita Hippolyto valedicit: Καὶ χαῖρ' ἐμοὶ γὰρ οὐ θέμις φθιτοῦς ὄρεν. Hygin. Fab. 47. Graecam igitur secutus est fabulam; nam apud Ovid. Met. 15, 343 sq. ab Aesculapio in vitam revocatum Diana collocat in nemore Aricino: quique fidi Hippolytus dixit, nunc idem Virbius esto: — de disque minoribus unus: similiter quoque Virgil. Aen. 7, 765. — pudicum] «Phaedrae novercae amoris casto resistantem.»

27. 28. Pirithoo] Pirithous, Iovis filius, ex gente Lapitharum, artissimo amicitiae vinculo cum Theseo iunctus, Hippodamia uxore praematura morte extincta nullo

Nec Lethaea valet Theseus abrumperē caro
Vincula Pirithoo.

CARMEN VIII.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus,
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum

lus in posterum nisi Iovis filiae
petere coniugium sibi proposuerat.
Itaque *Taenaria porta* (ut Ovidius
ait Pont. 2, 3, 43.) *Pirithoom Theseus*
Stygias comitarit ad undas, ut
Proserpinam Pirithoo conciliaret,
quemadmodum antea una rapue-
rant Antiopam Amazona, ut The-
sei fieret uxor. Pausan. 1, 2, 4.
Quam quidem audaciam Pluto tam
graviter tulit, ut ambos Furiis la-
cerandos traderet atque saxo allig-
andos curaret. Cum deinde Her-
cules ad inferos descendisset, ut
Cerberum educeret, Theseum qui-
dem, quippe qui non sua sponte,
sed amicitiae obsecutus descendis-
set, auxilium implorantem libera-
vit, sed amatorem insanum *trecentae*
cohibent catenae (Od. 3, 4, 79.),
neque Theseus amicum secum ab-
ducere potuit. Sophocl. Oedip. Col.
1593: οὐ τὰ Θησέως Περσίδου
τε κείται πλοῦ ἀεὶ ξυνδύματα.
Plut. Thes. 20. Virg. Aen. 6, 617:
sedet aeternumque sedebit infelix The-
seus.

VII. Pro rebus cuiusvis generis
preliosis, quas poeta non habet,
quibus amicus non eget, carmen
ei mittit, cuius pretium in eo ma-
xime constare dicit, quod ut alia
aliis, velut Ennii Scipioni, Graeco-

rum poetarum heroibus, sic Cen-
sorino immortalitatem dare valent.
— C. autem Marcius Censorinus
fuit consul a. u. c. 746. cum G.
Asinio Gallo. *Demerendis hominibus*
genitum appellat Vellei. 2, 402.

1. 2. *Donarem*] Kalendis Martiis
et Saturnalibus homines locupletes
suis sodalibus dona (stromas) mit-
tebant, qualia significat Pseudoti-
bull. 3, 1, 4: *Martii Romani festae*
venero Kalendae — *Et vaga nunc*
certa discorunt undique pompa Per-
que vias urbis munera perque domos.
— *grataque*] «quae plerisque ac-
cepta atque magnopere expetenda
videntur.» — *commodus*] Construe:
commodus (largus et liberalis, pro
adverbio, mit. Lust Voss.) *donarem*
pateras meis sodalibus; non vero:
commodus meis sodalibus. Epp. 2,
4, 226: *sperans eo rem venturam*,
ut — *commodus ultro Arcessas*.
Opponitur Epp. 4, 48, 74: *Ne* (mu-
nere negato amicus te) *incommodus*
angat (ungefällig). — *aera*] vasa
in primis Corinthia.

3-5. *tripodas*] Odyss. 9, 43:
Ἄλλ' ἄγε, οἱ δώμεν τρίποδα μέ-
γαν ἥδε λίβητα. Hesiod. O. et D.
656: *ἔνθα μέ γρημι Τυρῶ νειή-*
σanta φέρειν τρίποδ' ὠτίωεντα.

Ferres, divite me scilicet artium,
 Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
 Hic saxo, liquidis ille coloribus
 Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
 Sed non haec mihi vis, non tibi talium
 Res est aut animus deliciarum egens.
 Gaudes carminibus; carmina possumus
 Donare et pretium dicere muneri.

12. *muneri* BbTc, tres Bland., Ct, Benth.: *muneris* Sd, tres dumtaxat Pott., item LFM.

— *Ferres*] «*aufferes, acciperes.*» — *artium*] «*operum affabre factorum.*» Virg. Aen. 5, 359: *clypeum* —, *Didymaonis artes*. Epp. 1, 6, 17: *marmor vetus aeraque et artes Suscipe*. Cic. de Legg. 2, 2: *exquisitis antiquorum artibus*.

6-8. *Parrhasius*] Ephesius, Olymp. 95. (ante Chr. 400.) Certamine cum Zeuxi nobilitatus est, cum hic pinxisset uvas, quo aves deceptae sunt, ille linteum, quo Zeuxin ipsum decepit. — *protulit*] «*ut inventor fluxit*», non cum aliis: «*spectandas exposuit.*» Tibull. 1, 40, 4: *Quis fuit horrendos qui primus protulit enses?* — *Scopas*] Parius, Olymp. 87. Plin. 36, 5: *fecit Venerem et Pothon et Phaëthontem, qui Samothrace sanctissimis caerimoniis coluntur, item Apollinem Palatinum, citharoedum, propter quem artifex notus Romanis omnibus esse debebat.* — *liquidis coloribus*] in *Farbenfluss*. Gehlen. Opponuntur marmori liquidi colores, ita ut splendoris quoque insit notio. — *Sollers* — *ponere*] «*peritus artifex in fingendo.*» Ars. P. 34: *ponere totum Nesiet*. Ovid. A. A. 3, 401: *Si Vene-*

rem Cous nunquam posuisset Apelles. Similiter nos *darstellen*.

9, 10, *vis*] «*facultas et copia.*» — *Res*] familiaris. «*Cum tute satis locuples sis, opus non habes, ut quis talia tibi donet, neque vero nimis cupidus es eiusmodi deliciarum*», quemadmodum Romani superiores artificum Graecorum praecleara opera nominabant. Cic. Ver. Accus. 4, 23: *Sic Haluntini excusant deliciis (vasorum ornamentis) cum argento puro domum reverterentur.* (s. *cherlei Köstlichkeit* Voss.)

11, 12. *Gaudes carminibus*] «*Tu quod generosum animum longe magis decet, sensu vero poetico praeditus es.*» — *pretium dicere*] «*de isto pretio carminum, quae omni alio honore certius immortalis vire bene meritis gloriam conciliant, recte statuere.*» — *muneri*] omnino exquisitior lectio, in qua v. *dicere* statuendi habet significationem, neque intelligi potest, cur librarius faciliorem lectionem *muneris* in difficiliorem mutavit. Cfr. etiam Sat. 2, 3, 23: *Callidus huic signis ponebam milia centum.*

13, 14. *notis publicis*] «*Non fuit*

Non incisa notis marmora publicis,
 Per quae spiritus et vita redit bonis
 Post mortem ducibus, non celeres fugae 15
 Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
 Non incendia Karthaginis impiae
 Eius, qui domita nomen ab Africa
 Lucratus rediit, clarius indicant
 Laudes quam Calabrae Pierides: neque, 20

V. 47. delendum censuerunt Bentleius, Buttmann *Mythol.* 2. p. 367., seclussit Meineke. — *impendia* Cuningh., *stipendia* Doering, *dispendia* Hermannus.

Insignibus ducibus in statuarum (triumphalium) basi publice incisi eo utique fine, ut talium laudes etiam a posteris celebrentur, aequiparari possunt carminibus bonorum, fortium ac strenuorum, imperatorum laudes praedicantibus. Liv. 6, 29: *tabula litteris incisa*. Ceterum probabiliter hic de virorum clarorum statuis locus refertur ad eas, de quibus Suetonius Oct. 34: *Augustus proximum a dis immortalibus honorem memoriae ducum praestitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidissent. Itaque et opera eiusque manentibus titulis restituit et statuas omnium triumphali effigie in utraque fori sui porticu dedicavit*. Gell. N. A. 9, 44. Lamprid. Alex. 28: *Augustus summorum statuas virorum in foro suo e marmore collocavit additis gestis. — spiritus (Alhem) et vita* Ut hic nomina, sic verba respondentia iunguntur Od. 4, 9, 40: *spirat adhuc amor Vivuntque commissi calores* cet. Virg. Aen. 6, 848: *Excudent alii spirantia mollius aera, Credo equidem, vivos ducent de marmore vol-* cet.

43 seqq. Multis difficultatibus laborat hic locus, ut exstat in omnibus Codd. Vide Excursus in fine huius carminis. — *minae*] «quas iactarat, a se Romanum imperium tandem eversum iri.» — *relectae retrorsum*] «repulsae». Plin. H. N. 9, 34. *retrorsum redire*, et satis frequenter *retro redire*, *retro regredi*, *retro referre corpus* (Seneca Thyest. 449.), *retro respicere*. Plin. Paneg. 38: *retro recurrere*. Virg. Aen. 2, 378: *Obstupuit retroque pedem cum voce repressit*.

47 - 49. *impiae*] Cic. de Off. 4, 12: *Poeni foedifragi, crudelis Hannibal*. — *nomen ab Africa*] Sat. 2, 4, 65: *Laelius aut qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen*. Liv. 30, 45: *Primus hic imperator nomine victae ab se gentis est nobilitatus. — Lucratus*] «Scipio apud Valer. Max. 3, 7, 4: *Cum Africam totam potestate vestrae subiecerim, nihil ex ea, quod meum diceretur, praeter cognomen rettuli*. Hoc unicum erat Scipionis lucrum; alii alia luera spectabant.» NORMAN PERLAMP.

20. *Calabrae Pierides*] «Ennii Musae s. carmina.» Ovid. A. A. 3, 409:

Si chartae sileant quod bene feceris,
 Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
 Mavortisque puer, si taciturnitas
 Obstaret meritis invida Romuli?
 Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
 Virtus et favor et lingua potentium
 Vatum divitibus consecrat insulis.

25

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus, Contiguus poni, Scipio magne, tibi. Rudlis, Calabriae oppido, natus erat (a. u. c. 545-584.), unde ipse de se: Nos sumus Romani, qui fuimus ante Rudini. (Cic. de Or. 3, 42.) — In Scipione autem suo haec scripsit Ennius: Quantam statuam faciet populus Romanus, Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

21. chartae] poemata, ut Od. 4, 9, 34. Ovid. ex Ponto 4, 12, 27: Maconiis -- chartis. — sileant] «Si nullus poeta memorarit tua bene facta, tua merita, debita mercede in perpetuum carebis.»

22-24. Mercedem] Pind. Nem. 7, 14: Ἔργοις δὲ καλοῖς ἱσοπύρον ἴσμεν ἐνὶ σὺν τρόπῳ, Εἰ Μναμοσύνας ἔχει λιπαράμνηκος Εὐρηται ἄποινα μύχλων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδᾶς. — Quid foret] «Obscurus maneret etiam Romulus, nisi celebratus esset a poetis,» praesertim ab Ennio apud Cic. de Rep. 1, 44: O Romule, Romule die, Qualem te patriae custodem di genuerunt! O pater, o genitor! o sanguen dis oriundum! — Tu produxisti nos intra luminis oras. — si taciturnitas Obstaret — invida] «Si posterii invidi de eo tacuissent.» Cfr. Od. 4, 9, 33: Invidas Obliviones.

25 - 27. Aeacum] qui immortalitati consecratus saepe laudibus celebratur a Pindaro, loco imprimis notabili Isthm. 7 (al. 8), 23., ubi de eo dicit: ὁ καὶ Αἰακὸς νεῖσαι δίκας ἐπέειπε. — Virtus] «vis ingenii, facultas poetica.» — potentium] ut Od. 3, 30, 42: ἐξ humili potens. Potentes sunt poetae, quatenus immortalitatem donare possunt. — divitibus — insulis] «fortunatis». Sic iam Epod. 16, 42: τὰς μακάριων νήσους vocarat. — consecrat] Sanctae enim sunt omnes Elysii umbrae. Cic. Phil. 44, 42: fortissimi, dum vixisti, nunc vero etiam sanctissimi milites.

28 - 34. velat mori] «Eius nomen interire nunquam sinit.» — Caelo — beat] «in caelo collocatum reddit beatum.» Epp. 1, 48, 75: Munera te parvo beet. — Sic] per postarum carmina. — Optatis] «ab omnibus viris generosis, qui rebus suis gestis ad immortalitatem aspirant.» — Tyndaridae] Castor et Pollux, fratres Helenae, lucida sidera, Od. 4, 3, 2. — ab infimis] Eadem constructio etiam in prosa oratione. Rutilius Lup. 2, 4: ut se a calumniatoribus eripiat. Idem 2, 16: socios nostros de servitute eripimus. — eripiunt] Theocr. 22, 47: Ἄλλ.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
 Caelo Musa beat. Sic Iovis interest
 Optatis epulis impiger Hercules,
 Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
 Quassas eripiunt aequoribus rates,
 Ornatus viridi tempora pampino
 Liber vota bonos ducit ad exitus.

30

Ἰμῆρας ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ | ipse quoque ex mortali deus factus,
 ἔλκετε νόας Ἀνθρώπων ναύηταιν | ut poetae cecinerunt (Od. 3, 3, 43.),
 δῖοι μὲνοις θανεσθαι. — pampino] | votis homines damnat (Virg. Ecl.
 Similiter Od. 3, 25, 20: Cingentem | 5, 80.), votorum eos compotes
 viridi tempora pampino. — Liber] | reddit.»

EXCURSUS

Ad v. 47.

Non incendia] Duplici excusatione eget hic versiculus, primum a caesura, quam pessumdatam dicunt necessitate nominis proprii, quod aliter versus non recepisset; deinde ut *incendia* «generaliter», ut aiunt, «et poetice» accipiantur pro cladibus (ut Aen. 4, 566: *tanti incendia belli*, atque opinatus est Bölliger, Ennium fortasse alicubi Karthaginis clades calamitatesque vocasse eius *incendia*.) vel etiam de hinc castris Syphacis et Hasdrubalis a Scipione incensis (Liv. 30, 5.) crematisque Karthaginiensium D. navibus (Liv. 30, 43.), minime vero (qui ridiculus foret error, poetae nunquam imputandus) de Karthagine a Scipione Africano minore incensa atque excisa. Neque vero clanculum, ut ita dicam, intrudi potest Scipio minor, ut post Glareanum et Gesnerum factum video etiam a nupero interprete: «Poterat», inquit, «poeta in his nomen Scipionis urgere et silentio praeterire, quod iunior demum Scipio Karthaginem incendio deleverit» Haud magis, quae est Gerheri sententia ab eo ter prolata*), *Eius, qui — rediit* pro alicuius domitoris Africae ficta nescio qua persona haberi potest, cum hoc velit et indicativus *rediit* et ipsa Ennii mentio, neque, ut voluit Io. Deodatus Fröhlich**), *Calabrae Pierides* universe significare possunt ne-

*) Zeitschr. f. Alterthw. 1839. p. 47. Progr. Sondersh. 1843. et 1846.

**) Progr. Gymn. antiq. Monac. 1837. p. 9 sqq.

scio quae carmina panegyrica a nescio quo in Scipionis minoris laudem composita. Nam nihil magis *ἄνυγον* inconcinnumque fuisset atque ambiguum, quam si Calabris Pieridibus, quae unice Ennium significare possunt, totum genus panegyricum denotare voluisset. Ita non peccavit Horatius. Nec tandem tolerabiles sunt coniecturae Cunninghamii *impendia* (quam firmare conatus est Stat. Silv. 3, 3, 87: *partaeque per omnes Divitiae populos magnique impendia mundi*), Doeringii *stipendia*, «tributa ei imposita», Fröhlichii *Namque incisa* — non celeres *fugas Reiectasque retrorsum* cet. — Verum ecce nova exoritur difficultas ex sententiis ipsis. Quid, quaeso, dicit? «Non fugatus Hannibal; non Karthago devicta ac paene deleta» (ut faciles simus in interpretando) «clarius indicant laudes Scipionis maioris quam Ennii carmina.» Sed haec ipsa quid aliud tandem praedicabant quam easdem illas Scipionis res gestas? Nulla est ergo *ἀντιθεσις*, quam tamen manifesto quaesivit poeta. Quam ut qualicumque saltem modo eliciant (nonnulli etiam parenthesi inclusis vv. *Per quae spiritus* — — *ducibus*, quo scilicet artius, sed tamen mira compositione, cohaereant *celeris fugae cum incisis marmoribus*), ita fere interpretantur: «non incisae notis, id est, in inscriptione statuæ Scipionis memoratae, Hannibalis fugae, minae repulsae, clades Karthaginis clarius indicant imperatoris illius laudes quam Ennii *Annales* et *Scipio*.» Verum haec precario sumi apparet. Aequo enim iure ac fortasse minus contorte suppleas: «Scipionis facta aut marmoribus anaglyphis picturisve expressa, aut ab annalium scriptoribus litteris tradita, aut fama dumtaxat ad posteritatem propagata, minus clara sunt eius virtutum monumenta quam Ennii poemata.» (Dignissima etiam est quae perpendatur Fr. Ritteri de hoc loco sententia in Philologi Schneidewiniani Vol. I. p. 384 sq. contra Peerlkampii et Lachmanni*) opinioniones proposita. «*Drei Mittel*, inquit, «die thaten des Scipio im andenten der menschen zu erhalten, werden von dem dichter so neben einander gestellt, dass an der letzten stelle dasjenige namhaft gemacht wird, was er für das wirksamste hielt und darum den beiden andern entgegengesetzte. Diese mittel waren erstens anerkennung der thaten des Scipio durch standbilder und inschriften (incisae notis marmora publicis), welche ihm nach seinem Tode gesetzt wurden (per quae spiritus et vita reddit bonis post mortem ducibus). Solche sah man zur zeit des Horaz bei Rom vor dem Capenischen thore und zu Litternum. Liv. 38, 56; alii Romae, alii Litterni et mortuum et sepultum. Utrobique monumenta ostenduntur et statuæ: nam et Litterni monumentum monumentoque statuæ superimposita fuit, quam tempestate delectam nuper vidimus ipsi, et Romae extra portam Capenam in Scipio

* J. Zeitschr. f. Alterthw. 1843. p. 484 sqq. Philolog. Schneidew. I. p. 464 sqq.

pionum monumento tres statuæ sunt, quarum duæ Publii et Lucii Scipionum dicuntur esse, tertis poetæ Quinti Ennii. Ein zweites mittel, den Scipio zu verherrlichen, waren die wirkungen und folgen seiner thaten. Die erste dieser wirkungen bestand darin, dass Hannibal durch Scipio's siege in Spanien und Africa genöthigt wurde Italien eiligst zu verlassen, um seiner bedrängten vaterstadt zu hülfe zu kommen. Indem Rom auf diese weise von einem dränger befreit wurde, der es lange genug auf das entsetzlichste heimgesucht hatte, musste seinen bürgern recht fühlbar werden, was Scipio, obgleich entfernt, für sie gethan habe, und dieser eindruck war geeignet, das andenken an einen solchen wohlthäter auf lange zeit zu erhalten. Da Hannibal mit brechendem hertzen Italien verliess und mit wehmuth die frucht langjähriger anstrengung auf einmal vernichtet sehen musste, so stand es dem dichter zu, diese räumung als eilige flucht zu bezeichnen: denn ohne dringende noth hätte Hannibal Italien nie aufgegeben. Wiederum erglänzte Scipio's ruhm in den flammen Carthago's, als dieses durch den jüngern Scipio zerstört wurde: denn die möglichkeit dazu war durch den älteren angebahnt worden. Als drittes mittel, die grossen thaten des Scipio im andenken der Menschen zu bewahren, wird die verherrlichung derselben durch Ennius bezeichnet, und diesem mittel wird vor den beiden andern der vorzug eingeräumt. »Atque similiter Dillenburger (ed. alt.) ad v. 43: «Quid hoc et insequentibus versibus poeta dicere voluerit, satis manifestum est, nimirum *prethion dicere muneris*. «Non monumenta, inquit, titulis publice inscripta, ne ipsæ quidem magnæ res gestæ hominum manent; temporis perpetuo motu quidquid bene factum est oblivionis caligine paulatim obducitur. Quare nihil ad posteros pervenit nisi quod fixum firmatumque est poetarum æternis carminibus.» Sed ut poetæ solent, exemplis usus est. *Celeres fugæ* (ex Italia) et *reiectæ minæ Hannibalis* Scipionem Africanum maiorem, deinde *incendia Karthaginis* minorem Africanum indicant, tum *Calabrae Pierides* iterum ad maiorem referendæ sunt, quoniam Ennius Rudis Calabriae oppido natus maiorem Scipionem carmine celebravit. Quæ ab altero ad alterum Scipionem transitio quibus displicet, his incendia non sunt intelligenda de urbe a Scipione minore combusta, sed de navibus et portu a maiore Scipione incendio deletis, quam calamitatem Karthaginienses non minus ægre tulerant, quam si ipsa urbs esset deleta.» Paullo minus placent atque ingeniosius quam probabilis disputata videntur, quæ nuper Steinerus*) de nostro loco scripsit: «Horatio Romanisque hæc legentibus quaedam artificum monumenta ante oculos fuisse mihi quidem persuasum est. Sententiarum enim nexus (v. 43 sqq.) ostendit, verbis illis *celeris*

*) Comment. Horat. Specim. soc. p. 9 sq.

fugae cet. non fugam ipsam sed fugam marmore expressam declarari. Itaque illa aetate Scipionis maioris monumentum Romae fuisse statuo, in quo cives et ipsum spectabant ducem egregium marmore effictum (vs. 14.) et res illius praeclaras sive marmore sive aereis columnis (cf. Lamprid. Alex. Sev. c. 28.) repraesentatas: celeres Poenorum ex Italia fugas Hannibalisque nequidquam minitabundi atque Scipionis ultoris in Africam traiectionem (v. 16): incendia castrorum Hasdrubalis et Syphacis (Liv. 30, 5 et 6; Flor. 2, 6.), incendia navium Carthaginiensium (Liv. 30, 43): Scipionem domita apud Zamam Africa in Italiam redeuntem. — Tali vero honore quis dignior Scipione? quem Ennius sic affatur: *Quantam statuam faciet populus Romanus, quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?* Horatii igitur aequales qui illa castrorum naviumque incendia marmore expressa vidissent, profecto cum hos versus legebant non poterant, ut nonnulli interpretes nostri, de incensa a Scipione minore Carthagine cogitare. Denique commemoranda est etiam Iahnii*) speciosa explicatio, qua genitivum *eius* non ab obiecto *laudes* sed a subiecto *incendia* pendere volt, ut sententia sit: «non ipsa Karthago incendio deleta ab eo qui nomen accepit a domita Africa.» Quam interpretationem quo minus probemus, facit et constructio durissima et quod *laudes* genitivo, ad quem referantur, carere vix possunt.)

*) Jahrb. f. Philol. u. Paedagog. Vol. 42. p. 286.

CARMEN IX.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum

Non ante volgas per artes

Verba loquor socianda chordis:

Non, si priores Maconius tenet

Sedes Homerus, Pindaricae latent

Ceaeque et Alcaei minaces

Stesichorique graves Camenae;

5

IX. De argumento cfr. Excursum,

4-4. *Ne forte credas*] Apodosis, quam plerique puncto post v. *chordis* posito a prioribus divellerunt, inest in v. 5 seqq.: «Scito non obliterata esse Pindari cet. carmina nec multo minorem lyricae poësis dignitatem quam epicae.» — *ad Aufidum*] Cfr. Od. 3, 30, 40. Od. 4, 3, 23. et 44, 25. Cum studio patrium tractum semper commemorat gloriaturque, inde potissimum, unde fortasse minime expectaretur, Romanis exstitisse, qui Graecorum lyricam poësin tandem ad eos transduceret; id quod inest in seqq. *Non ante cet.* — *socianda chordis*] «lyrae aptanda, ad lyram decantanda.» SCHOL. Ovid. Met. 11, 5: *Orphea percussis sociantem carmina nervis.* Non sine generosa confidentia, ut supra dixi, semet ipsum immiscet Graecis.

5-7. *Maconius*] proprie Lydus; h. l. idem quod *Maeonides*, filius

Maconis, mythici patris *Homeri*. Lucret. 3, 1049: *Adde Heliconiadum comites, quorum unus Homerus Sceptra politus.* — *Ceaeque*] *Non est Bacchylides Ceus*, sed *Simonides*. Od. 2, 4, 38. Theocr. 16, 44: *δαινός (κείνος Ameis) ἀοιδός ὁ Κήϊος αἰόλα φωνέων Βάρβιτον ἐς πολύχορδον.* — *Alcaei minaces*] *στασιωτικά*, quibus *Pit-tacum Myrsilumque, Lesbi tyrannos*, insectatur. Od. 2, 43, 34. Cfr. etiam ex *συμποτικοῖς* Fr. 30. Schneidew. Del. p. 274. Bergk p. 579: *τὸν κακοπάτριδα Πίττακον πόλιος τᾶς ξαχόλω καὶ βαρυδαίμονος ἑστίασαντο τύραννον μέγ' ἐπαυέντες ἀόλλεες.*

8. *Stesichorique*] Stat. Silv. 5, 3, 454: *Stesichorusque ferox.* Quintil. 10, 4, 62: *maxima bella et clarissimos cecinit duces et epici carminis onera lyra sustinuit. Reddit enim personis in agendo simul loquendoque debitam dignitatem: quo refer-tur v. graves.*

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit aetas; spirat adhuc amor

40

Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

Non sola comptos arsit adulteri
Crines et aurum vestibis illitum

Mirata regalesque cultus

45

Et comites Helene Lacacena,
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens

9-12. *si quid - lusit* «si quid levioris, imprimis amatorii argumenti tractavit.» — *spirat*] Sic Simonides de Anacreonte Anth. Pal. I. p. 313: «Ὁς Χαρίτων πλείοντα μέλη, πλείοντα δ' Ἐρώτων τὸν γλυκὺν ἐς παίδων ἡμερον ἡρμόσατο. Cic. Brut. 24: Videtur Laetii mens spirare etiam in scriptis, Galbae autem vis occidisse. — Vivuntque] Sappho de se ipsa Bergk p. 616: Οὐδ' ἴαν δοξίμωμι προσίδοισαν χάος ἄλιω Ἔσσεσθαι σοφίαν πάρθενον εἰς οὐδένα πο χρόνον τοιαύταν. Pind. Nem. 4, 6: Πῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει. Hoc igitur dicit: «Gratissimo sensu etiam nunc nos afficiunt amores, quos Sappho suis carminibus tamquam arcanas pectoris curas concedidit (Sat. 2, 4, 30 sq.) iisdemque admirabiliter expressit.» — Iunge: *commissi fidibus Aeoliae* (Lesbiae) *puellae* (genit.).

43-45. *arsit*] «amore capta est eleganter compli ornatique adulteri.» Construe: *arsit crines*, eos *mirata*, non cum aliis; *arsit, mirata crines*. — *aurum vestibis illi-*

tum] veluti inspersum, de vestibis pictis vel aureis filis intextis. Significat Orientalium *χρυσαιοπήνητα φόρεα*. (Eurip. Orest. 840.) Virg. Aen. 3, 483: *picturatas auri sublimine vestes*. De Paride Eurip. Iphig. Aul. 73: *ἀνδρὸς μὲν εἰμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρις χλιδήματι*. Ovid. Her. 43, 57: *Venerat (ut fama est) multo spectabilis auro, Quique suo Phrygias corpore ferret opes*.

46. *Helene Lacacena*] Sic saepe additur patria ornatus, ut aiunt, causa, vel potius, ut accuratius definiatur persona, in quam poeta mentis nostrae oculos convertere volt. Od. 2, 4, 2: *Xanthia Phocaea*. Od. 3, 9, 9: *Thressa Chloë*. Ibid. 14: *Thurin Calais filius Ornyth*. Od. 3, 42, 6: *Liparae nitor Hebr*. Epod. 42, 48: *Cous - Amyntas*. Propert. 4, 4, 6: *Spartanae - Hermionae cel*.

47-20. *Teucer*] Cf. Od. 4, 7, 24. Iliad. v, 313: *ὃς ἀριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνη*. — *Cydon*, Cretae urbs; Cretes autem sagittandi arte ex-

Idomeneus Sthenelusve solus

20

Dicenda Musis proelia; non ferox
Hector vel acer Deiphobus graves

Excepit ictus pro pudicis

Coniugibus puerisque primus.

Vixere fortes ante Agamemnona

25

Multi; sed omnes illacrimabiles

Urgentur ignotique longa

Nocte, carent quia vate sacro.

Paullum sepultae distat inertiae

29. *inertia* malebat Bentleius.

cellebant. Od. 4, 43, 47. *catami*
spicula Chosii. Virg. Ecl. 10, 59:
torquere Cydonia cornu *Spicula*. —
Ilios *Vexata*] «Non semel urbs ali-
qua aequae magna et opulenta ac
Troia excisa est, neque tamen
poeta ullus eius interitum narravit.»
Alii referunt ad Troiam prius ab
Hercule expugnatam; minus recte,
ut videtur. — *Idomeneus*] Creten-
sium dux. Iliad. γ, 230: *Ἰδομενέδης*
δ' ἐτέρωθεν ἐνὶ Κρήτῃσσι θεὸς
ὥς ἔσθλητος. — *Sthenelus*] Capanei
et Euadnes F., Diomedis auriga.

21 - 24. *Dicenda*] Od. 4, 4, 68:
Proelia coniugibus loquenda. *Pugna-*
vit autem *proelia*, pro eo, quod
tralatitium est, «pugnavi pugnans.»
Verba neutra admittunt accusati-
vos non solum suae originis, sed
etiam cognatae significationis. Sic
Od. 3, 49, 4; *pugnata* - bella. —
Deiphobus] Helenae post Paridis
interitum coniux, unus post Hecto-
rem Troianorum fortissimus. Iliad.
v, 238: *Ἀηρόβοιο - ὑπερνορέον-*
τος, optimo sensu. — *Coniugibus*] Iliad. ω, 730. de Hectore: *(πόλλιν)*

Πρόσθεν, ἔχης δ' ἀλόχους κεδνάς
καὶ νῆπια τέκνα.

26 - 28. *illacrimabiles*] *ἀκλαυ-*
στοι, indeffeti. Ovid. Met. 7, 611.
Aliter Od. 2, 44, 6. *illacrimabilem*
Plutonem dicit. — *Urgentur*] «ob-
rauntur, premuntur»; ut saepe de
spissis tenebris et de morte. Od.
4, 24, 5: *Ergo Quinctilium per-*
petuus sopor Urget. — *sacro*] Sacros
vocat poetas, quatenus sunt in
Apollinis Mercurii, Bacchi tutela,
interpretes deorum, Musarum sa-
cerdotes. (Od. 3, 4, 3.)

29-34. *Paullum cet.*] «Virtus inco-
gnita ac silentio transmissa parum
differt ab inertia (merito) latente.»
Commentator Francuegeranus: «Ni-
hil interest», inquit, «inter ce-
latam virtutem et inertiam; nam
virtus carens litterarum monimen-
tis procedente tempore perdit fa-
mam et similis sit ignaviae, de qua
nemo loquitur.» Pind. Nem. 7, 42:
αἱ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ Σκόρον
πολὺν βίαιον ἔχοντι δούμεναι. —
inertiae] dativus, ut Sat. 4, 4, 48:
Differt sermoni (comoedia). Bentl.

Celata virtus. Non ego te meis

Chartis inornatum silebo,

Totve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas

Obliviones. Est animus tibi

Rerumque prudens et secundis

Temporibus dubiisque rectus,

Vindex avarae fraudis et abstinens

Ducentis ad se cuncta pecuniae,

Consulque non unius anni,

Sed quoties bonus atque fidus

34. *sileri* bTc, Cl.

volebat: *Virtus inertia* poetarum *celata paulum distat virtuti sepultae*. — *silebo*] Alii *sileri* ex accommodatione ad v. *patiar*. — «Non concedam, ut malevolorum livor et oblivione obscurer et *carpat*, obtrectando extenuet, praeclara tua facta.»

35. 36. *Rerumque prudens*] «*rerum civilium bellicarumque peritus*.» — *dubiis*] saepe idem fere ac «*rebus adversis*.» Tac. Ann. 4, 64: *Caecina secundarum ambiguarumque rerum sciens eoque interritus*. Referrī hoc sane potest ad cladem, quam Lollius in Germania passus erat. — *Rectus* opponitur ei, qui ad omnem casum fleclitur atque deprimitur. Est igitur: «*firmus, constans sibi*que semper *aequalis*.»

37. 38. *Vindex*] «*qui vel provinciae praeses severe punit fraudes et avaritiam, ipse quoque a rapinis abhorrebit*.» — *Ducentis ad se*] «*cuius illecebris plerique ducuntur transversique aguntur, cum paucissimi iis resistent*.»

39. *Consulque*] «*Optimi quique scriptores non aliter interdum de animo quam de persona quapiam loquuntur*.» BENTL. Atque exempla larga manu ab eo collecta demonstrant Latinos dixisse: *Animus aestimator, carnifex, censor, contemptor, corruptor, dominus, liberator, proscripitor, rector, rex, speculator*, quibus adde ex Seneca *Phoenix*, 45: *desertor animi*; ex Plinii Paneg. 33: *contemptor ambitionis et infinitae potestatis dominitor ac frenator animus ipsa veste state florescit*; ex Iuvenale 43, 495: *animus torlor*. Mitigatur autem durior haec metaphora *animus consul* vel eo, quod quattuor versiculi interponuntur, ita ut lector illius nominis prope oblitus facillime suppleat: «*tu, Lolli, consul es et iudex et victor cet.* Nam haec quoque vocc. pendent a v. *animus*, cui itidem *altus voltus* tribuitur. Similis est sententia Od. 3, 2, 47: *Virtus — Nec sumit aut ponit securus*

Iudex honestum praetulit utili,
Reiecit alto dona nocentium

Volu, per obstantes catervas

Explicuit sua victor arma.

Non possidentem multa vocaveris

45

Recte beatum: rectius occupat

Nomen beati, qui deorum

Muneribus sapienter uti

Duramque callet pauperiem pati

Peiusque leto flagitium timet,

50

44. *utili et* Cod. Pottierii duodecimus, Aldus, LCt et Bentleius.
(Ut nos, BbScd, Bentleii omnes, Pott, ceteri.) — 43. *per* bScd,
Bentleii et Pottierii omnes: *et per* Aldus, LCtM.

Arbitrio popularis aurae. «Vero nomine consul, et perpetuus quidem, tu es, funderis dignitate vere consulari, quotiescunque iudicem te praebes probum atque incorruptum.»

44. *Iudex*] h. l. proprie: «unus de iudicibus selectis» (Sat. 1, 4, 423.); non vero: «qui honestum ac probabile fert iudicium de quolibet bono vel malo externo, de divitiis, de paupertate cet.» — *alto* — *Volu*] «non ad pecuniam oblatam deflexo, sed cuius liberrima indignatio aperte monstret te ex animi sententia sontium dona aspernari.» — Codd. noti, etiam mei, miro consensu praebent *ἀοὺνδστα utili*, *Reiecit pro utili et Reiecit, Volu*, *per*, *pro Volu et per*. Et a Codd. standum arbitror; *quoties* ad secundum tertiumque membrum repetendum est, ut si Od. 3, 24, 30 seqq., sic Od. 4, 8, 31. Consulto duriore hoc modo auxit severitatem sententiae Stoicae.

43. 44. *catervas*] Eos, qui virtuti atque integritati iudicis donis insidiantur eiusque cupiditates excitare conantur, adeoque pravas cupiditates ipsas, nulla addita comparationis particula, confert cum hostium catervis, per quas destrecto gladio aperienda sit via; sine imagine: «quoties removet a se corruptores summa in eos austeritate usus fortiterque suas quoque domans cupiditates.» Virtutes autem victoriam de vitiis atque corruptione ferentes *armis* comparat. — *Explicuit*] in prosa or. «expedit.»

46-50. *occupat*] «sibi vindicat.» — *deorum Muneribus*] «sorte divinitus data, etiam minus commoda.»

— *Peiusque* — *timet*] Epp. 1, 17, 30:

Mileti textam cane peius et angui

Vitabil chlamydem. Est e consuetudine populari. Cic. ad Fam. 7,

2: *oderam multo peius hunc quam illum*, respondetque populari nostro: *ärger fürchten*.

Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

51. 52. «Stoicorum ille sapiens perfectus (cuius speciem inde a v. 34. Lollio exhibet) turpitudinem quidem timebit, nequaquam timebit mortem pro amicis et pro patria oppetere.»

EXCURSUS.

M. Lollius consul a. u. c. 733. Vellei. 2, 97: (a. u. c. 738.) *Accepta est in Germania clades sub legato M. Lollio, homine in omni pecuniae quam recte faciendi cupidior et inter summam vitiorum dissimulatione viliosissimo.* Postea tamen moderator iuventutis C. Caesari Agrippae filio, Augusti nepoti ac filio adoptivo in Orientem misso a. u. c. 754. ab Augusto additus fidem datam cum minus praestitisset (Tacit. Ann. 3, 48.), *perfida et plena subdoli ac versuti animi consilio per Parthum indicata Caesari fama volgavit; cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro, ut ait Vellei. 2, 102. Plin. H. N. 9, 35, 58: Lolliam Paulinam, quae fuit Caii principis matronae serio quidem aut sollemni caerimontiarum aliquo apparatu, sed medicorum etiam sponsalium coena, vidi smaragdis margaritisque operam, alternis textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spira, auribus, collo, monilibus digitisque, quae summa quadringentes H.S. (3619852 Flor. Rhen. 3265239 Franc. Helv.) colligebat, ipsa confestim parata mancipationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed avitae opes, provinciarum scilicet spoliis partae. Hic est rapinarum exitus, hoc fuit, quare M. Lollius infamatus regum numeribus in toto oriente, interdicta amicitia a Caio Caesare, Augusti filio, venenum biberet (a. u. c. 753.), ut neptis eius quadringentes H. S. operata spectaretur ad lucernas. (De Lollii Paulina cf. Suet. Calig. 25. Tac. Ann. 12, 1. 22. Dio 59, 12. 60, 32.)* Lollius hic ex iis est, quibus unum duntaxat carmen inscripsit Horatius: sicut Agrippae, Asinio Pollioni, Crispo Salustio, Iulo Antonio, Censorino, utpote principibus civitatis viris, qui ipsi quoque Augusto haud negligendi erant, quibusque gratum acceptumque esse debebat, ubi Romanae fidei lyrae honorificam eorum mentionem fecisset. Atque si, ut ait Velleius, summa arte ille vitia sua dissimulabat, eadem latuisse Horatium minime mirum est. Quocirca hic quoque adulationis crimen a poeta longe remotum maneat necesse est: quam enim ob causam minus honestam Lollium esset adulatus? — Incertum

est M. Lollii cognomen; nam in Inscriptione (apud Sigon. et Pigh. ad a. 732.) vocatur simpliciter *M. Lollius M. F.* et Fasti Capitolini eius anni desunt. *Palikanum* nominat Torrentius sine certa auctoritate, sed eius aequalis *L. Lollii Palikani* exstant nummi; cfr. Eckhel D. N. V. pag. 235. Ryckius ad Tac. Ann. 42, 4. et Obbarius ad Epp. 4, 2. pag. 44. *Paullinum* vocant, quia neptis eius *Lollia Paullina* et *M. Lollius Paullinus* consul suffectus a. u. c. 846. fuit. Sed hoc quoque incertum, cum per duas tresve aetates tum cognomina permultum variare soleant. Piranesius in Fastis Capit. ad a. 732. eum appellat *M. Lollium Paedium Verum* ex Inscriptione Ursiniana apud Grut. 1034, 4. manifesto conficta ex Horat. Epp. 4, 20, 28. et alio turpi errore *Q. Iunio Lepido pro Aemilio* inquinata. *Lollius*, ad quem est Epp. 4, 2., huius *M. Lollii* filius videtur fuisse. — «Poëtarum Graecorum Lyricorum (quibuscum fidenter ego, *Romanae fidicen lyrae*, me consocio) carmina, tametsi primas ultro deferimus Homero, tamen etiam nunc exstant ac summa cum admiratione ab omnibus leguntur; sic mea quoque aetatem durabunt. Sed permulti priscorum illorum heroum, qui antevivione premuntur; quae iniqua fortuna ne te quoque maneat, Lolli, hoc carmine eximias tuas virtutes praedicante satis, ut spero, cautum erit.» Scriptum videtur carmen post Lollii consulatum, fortasse post cladem, quam in Germania passus est, circa a. u. c. 738. vel 739. maxime propter v. 35: *secundis Temporibus dubiisque cet.* Quodsi post hanc compositum est, consolationis vice fungitur existimationemque Lollii illa imminutam, quatenus civilibus eius virtutibus extollendis fieri poterat, redintegrare studet.

CARMEN X.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
 Insperata tuae cum veniet pluma superbiae,
 Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
 Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
 Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,

X. 2. *bruma* malebat Bentleius, *ruga* Markland, Hofman Peerikamp, Mönch. — 3. *Ligurinum* BbSc, LClf: *Ligarine* Cod. meus d. duo Torrentii, Bentleius et M.

X. Idem argumentum ita tractavit Theognis v. 4299. Bekk.: ὦ παῖ, μέχρι τίνος με προσεύξῃαι; ὥς σε διώκων Αἰζημὶ· ἀλλὰ τί μοι τέρμα γένοιτο κηεῖν Σῆς ὀργῆς. Σὺ δὲ μάργον ἔχων καὶ ἀγήνορα θυμὸν Φεύγεις, ἱκτίνου σχέτλιον ἦθος ἔχων. Ἄλλ' ἐπίμεινον, ἔμοι δὲ δίδων χάριν· οὐδέ τι δηρὸν ἔξεις Κυπριγενεὺς δῶρον ἰουσιτράνον.

1. *crudelis*] *Durum* eundem vocat Od. 4, 1, 40. — *Veneris muneribus*] Iam Hom. Iliad. γ, 54: τὰ τε δῶρ' Ἀφροδίτης ἢ τε κόμη τό τε εἶδος. — *potens*] «forma, venustate, lepore praevalens.» Propert. 3, 20, 7: Est tibi forma potens, sunt castae Palladis artes.

2. *Insperata*] «Cum necopinato tibi supervenerit adultior aetas, a qua nunc quantum potes refugis.» Construe: *veniet* iamiam tuae superbiae. *Insperata* autem est pro antiquo adverbio *insperato*, «antequam exspectes»; *veniet* pro: «superveniet.» — *pluma*] «lanugo, quae

tibi cum genas vestierit, ex ephebis excedes.» Nonnulli confuderunt *pennas* et *plumam*; cuius metaphora tametsi vix aliud exstat exemplum, cum frequentior sit *flos genae*, non tamen propterea alius *bruma*, alius *poena*, *ruga* alius denique *propinere* debebant, cum v. *pluma* egrégie lanuginis molliem exprimat neque consonet cum nostro *Flamma*. Gallorum *duvet*, Itatorum *pluma*, de prima barba usurpato.

3. 4. *humeris involitant*] *Eiasmodi* enim pueri puellarem in morum comam alebant. Od. 2, 5, 24 sq. Od. 3, 20, 44. Epod. 14, 28. — *deciderint*] Adulta autem aetate tondebantur, et, qui servilis conditionis erant, in ceterorum comarum gregem iamiam transiebant; libertini alium quaesticulum circumspiciebant. — *puniceae*] *purpureae*. Idem rotarum *Aurora* *ἐπιθερον* est apud Virgil. Aen. 12, 77. Usurpatur autem de vivido colore rubro.

5. *Ligurinum*] Dictum, quasi ter-

Dices, heu, quotiens te speculo videris alterum:
 Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
 Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?

CARMEN XI.

Est mihi nonum superantis annum
 Plenus Albani cadus; est in horto,
 Phylli, nectendis apium coronis;

6. *te in speculo* B, duo Blandin., duo Pottierii, L et Benteius.
 (Ut nos, bScd, Pott. ceteri.)

tia esset persona. Qui mutarunt in
 vocativum, non satis perceperant
 acerbam poëtae sententiam: «te,
 puerum tam formosum tamque su-
 perbum cet.» Praeterea qui legunt
Ligurine, construunt: *cum color*
rosae mutatus verterit (se) *in faci-*
ciem hispidam, cum multo simpli-
 cior sit altera ratio atque huius
 carminis indoli convenientior: *cum*
color mutatus atque evanidus Ligu-
rinum verterit in faciem hispidam,
 id est, ei induxerit faciem hispi-
 dam. — *hispidam*] «hirsutam atque
 asperam»; non cum aliis: «rugis
 contractam et horridam.»

6. *heu*] Poëtae est exclamatio,
 non pueri, ut alii voluerunt distin-
 ctione mutata. — *te speculo*] An-
 tiquissimum glossema *te in speculo*
 compareret iam in Codice B. Sed
 praestat, ne elidatur *te*, ablativus
 instrumenti sine praepositione. Cal-
 purn. Ecl. 9, 74: *Quin etiam fontis*
speculo me mane notavi; — *Quod*
vidi, nulla tegimur lanugine malas:
ascimus et crinem. — *alterum*]

«aliud factum, prorsus diversum
 ab hoc, qui nunc es.»

7. 8. *mens*] «iam ad amorem
 prompta et facilis, sed frustra,
 quia omnes nunc me aspernan-
 tur.» — *incolumes*] «barba non de-
 formatae, leves ac nitidae.» Com-
 parant iam Scholiastae Terent.
 Hecyr. 4, 4, 47: *Eheu me miseram*,
cur non aut istaec mihi Aetas et
formast, aut tibi haec sententia?

XI. Ad Maecenatis diem nata-
 lem Id. April. secum celebrandum
 invitat Phyllida, amabilem psal-
 triam, cui consilium dat, ut nimis
 dispari Telephi amori tandem re-
 nuntiet, atque perpetuum, qui
 priorum iam finis sit, amorem pol-
 lectur. Similis argumenti sunt Ne-
 ptunalia cum Lyde celebrata Od. 3,
 28. (Grotef. refert ad a. u. c. 739.)

2-4. *Albani*] Vinum Albanum soli
 Falerno cedens, Dionys. Halic. 4,
 42.; tertia saltem palma inter Italica
 dignum, auctore Plinio H. N. 14, 6.
 Cfr. Sat. 2, 8, 46. — *apium*] Fre-
 quens eius usus in corollis convi-

Est hederæ vis

Multa, qua crines religata fulges;

Ridet argento domus; ara castis

Vincta verbenis aet immolato

Spargier agno;

Cuncta festinat manus, huc et illuc

Cursitant mixtae pueris puellae;

Sordidum flammae trepidant rotantes

Vertice fumum.

Ut tamen noris quibus advoceris

Gaudiis, Idus tibi sunt agenda,

valibus. Cf. Od. 1, 36, 46. Od. 2, 7, 24. «Alcaeus frequenter se dicit apio coronari.» ACKON. — *hederæ vis*] «copia.» Atque in omnibus his imaginibus inimitabili cum lepore beatam quandam copiam ac munditiem, dignam illam festo hoc die, sibi praesto esse demonstrat.

5. 6. *qua crines religata*] Optima videtur interpretatio huius βραχυλογίας, ut significet: «comâ in nodum religatâ (ut Od. 1, 5, 4: cui flavam religas comam?) coronâque hederaceâ capiti impositâ.» — *fulges*] «in quo simplici ornatu fulgere soles.» «Non enim eam ad se coronatam venire cupit, sed invitat, ut apud se coronetur.» ΠΟΡΡΑΥΑ. — *Ridet*] «renidet, splendet.» Epp. 1, 5, 7: *Iamdudum splendet focus et tibi munda supellex*, — *ara*] ex caespitibus in terrae solo exstructa. SCHOL. Ovid. Trist. 5, 5, 9: *Araque gramineo viridis de caespite fiat*.

7. 8. *verbenis*] Plin. H. N. 22, 2: *Auctores imperii Romani conditores*—

que — quiddam (et ex surdis, hoc est ignobilibus herbis) sumpsere, quoniam non aliunde sagmina in rationibus publicis fuere et in sacris legislationibusque verbenae. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua torra evolsum. Conf. ad Od. 1, 49, 44. — *Spargier*] Hoc uno loco in lyricis utitur infinitivi forma antiquiore. — Iam, quod nonnemo coronatus est ex Varronis testimonio apud Censorinum C. 2: *Id moris instituique maiores nostri tenuerunt, ut cum die natali munus annale Genio solverent, manum a caede sanguine abstinerent, ne die, quo ipsi lucem accepissent, allis denarent: assensum fortasse moveret, si de Horatii ipsius die natali h. l. ageretur; nihil autem velabal, quominus Maecenatis natali una pro amici salute et pro semet ipsorum rem divinam domi suae faceret.* Confer etiam Od. 3, 47, 45., ubi contra idem Varronis testimonium Genius curatur porco biestri.

Qui dies mensem Veneris marinae
Findit Aprilem,

15

Iure sollemnis mihi sanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus adfluentes
Ordinat annos.

20

Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuae sortis iuvenem puella
Dives et lasciva tenetque grata
Compede vinctum.

Terret ambustus Phaëthon avaras

25

9-42. manus] «familia mea tota diligenter ministrat convivium a me paratum.» — *pueris puellae*] ministri et ancillae. V. *puellae* de ancillis rarissimum; cogita de vernulis. — *Sordidum*] *den qualmig wirbelnden Rauch*. Voss. — *trepidant rotantes*] «sumum celerrime torquentes ac glomerantes, ita ut eius verticem (*Wirbel*) efficiant.»

13-16. quibus advoceris] Eadem constructione Quintil. 4, 1, 39: *causae, quibus advocamur.* — *marinae*] Od. 3, 26, 5. *Ἀναδρυμένης*, quae mense Aprili, ipsi sacro, e mari emersisse ferebatur. — *Findit*] «dividit»; ut ipsum v. *Idus* deducebant ab antiquo verbo *idurare*, id est, *dividere*. Macrob. Sat. 4, 15.

17-20. sanctiorque] Tibull. 4, 3, 4: *Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus Atque inter festos semper habendus erit.* — *Paene*] «Pro adulatione vitanda posuit.» ACRON. — *Ordinat*] «A primo die suo natali exorsus Maecenas annos suos adfluentes, sensim sibi succedentes

et quorum numero quam plurimi opto accedant, ordine numerat.»

24-24. *Telephum*] Idem nomen poeticae personae Od. 4, 13, et 3, 49. Ceterum acerbioribus sententiis pungere Phyllidem conatur, quo Telephi tandem oblitam ad se solam amandum inducat. — *occupavit*] «te praeventiens sibi conciliavit.» — *Non tuae sortis iuvenem*] «condicionis longe nobilioris, ac te difforem; cuius igitur amorem tibi polliceri nunquam debebas.» Sic enim iungo, non cum Lambino: *non tuae sortis puella, tibi valde dissimilis loco, re, genere, quippe dives.*

25-27. *Terret cel.*] «Atque copia adest exemplorum, quae graviter nos moneant, ut ea tantummodo sectemur, quibus vires fortunaeque nostrae pares sint; veluti Phaëthon ille, qui ambustus incendio, quod per caelum excitavit, et Iovis fulmine ictus nos deterret, ne spes nimis avaras, id est, avidas atque immodicas rerum nobis negatarum

Spes, et exemplum grave praebet ales
 Pegasus terrenum equitem gravatus
 Bellerophontem,

Semper ut te digna sequare et ultra
 Quam licet sperare nefas putando 30

Disparem vites. Age iam, meorum

Finis amorum —

Non enim posthac alia calebo
 Femina — condisce modos, amanda

Voce quos reddas; minuentur atrae 35

Carmine curae.

35. *minuuntur* Codex unus Bersmanni.

concupiamus.» — *ales*] ut Od. 3, 42, 4: *puer ales*. Epod. 3, 14: *Serpente* — *alite*. — *Pegasus*] divinae originis equus, ut qui a Neptuno et Medusa procreatus sit. — *gravatus*] «indignatus ferre equitem mortalem.» Cfr. Schol. ad Aristoph. Ran. 75: ὁ Βελλεροφόντης διὰ τοῦ Πηγάσου τοῦ πτερωτοῦ ἐπε-θίμει καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν. — Ceterum grata et, ut ita dicam, comica inest hyperbole in exemplis hisce mythicis eiusmodi puellae, qualis Phyllis vel fuit vel fuisse fingitur, tam graviter propositis.

29 - 32. *Disparem vites*] «ideoque semper amicum condicione tibi parem deligas.» — *Finis*] Propert.

4, 42, 20: *Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.* «Meiner Liebe Be-schluss du.» Voss.

33-36. *calebo*] Cf. Od. 4, 4, 49. — *amanda*] in prosa or. «amabili, grata.» — *condisce*] «accurate ac diligenter disce domi tuae.» — *reddas*] «mihi». Cantu quasi redduntur numeri (ῥυθμοί) et modi (μέλη). quos quis a modulatore didicit. Sic Od. 4, 6, 43: *Reddidi carmen, cantavi.* — *minuentur*] «Statim ubi tu cantu me delectabis, tristes curae mitigabuntur.» Consulto futurum posuit; nam praesens *minuuntur*, quod nonnullis placuit, locum communem eumque admodum tenuem praebuisset. — *atrae*] Vid. ad Od. 3, 4, 40.

CARMEN XII.

Iam veris comites, quae mare temperant,
Impellunt animae linthea Thraciae;

XII. Ad se Virgilium iocose invitat ea condicione, ut unguenti onychem quasi cadi mercedem afferat; quae condicio si placeat, statim missis omnibus, quae convivium moratura sint, advolet, adlectis, quae ad hoc impellant, argumentis, a sicciore anni tempestate vitaeque brevitate desumptis. Iam cum probabilis sit eorum opinio, qui omnia huius libri carmina inde ab a. u. c. 736. composita esse censent (hoc a Kirchnero refertur ad a. 740., a Grotefendio ad annum 739.), vel propterea non ad Virgilium Maronem poetam scriptum esse potest, quippe qui mortem obierit a. u. c. 735. Praeterea poeta quomodo sub vitae finem dici potuerit *iuvenum nobilium cliens*, difficile est profecto intellectu, cum Augusti ipsius et Liviae amicitia uleretur, non Augusti privignorum vel nepotum nescio cui tutelae sese applicasset. Deinde quomodo vel ludibundus *studium lucri* poetae tribuere poterat? qui quidem iocus, ut iocum esse largiamur, in lalem virum inctus sensu prorsus caruisset neque cuiquam risum movisset. «Nihil denique hic est» (recte inquit Gesnerus), «quod talem spiret amicitiam, quali coniunctus cum Marone Flaccus fuit, quodve magis ad poetam quam ad quemvis alium Horatii sodalem pertineat.» — Ridiculae quidem sunt

Codd. et Schol. inscriptiones: ad *Virgilium unguentarium* vel *mercatores* vel *negotiatorem*, *pelitae* partim ex *nardi illo onyche*, partim ex *studio lucri*. Speciosior alia et fortasse ex antiquis Interpretibus desumpta: ad *Virgilium medicum Neronum*. Poterat autem esse Virgilii Maronis cognatus aliquis vel cliens, poterat esse nepos fortasse C. Virgilii s. Vergilii praetoris, Ciceronis amici. Quod quidem nos lalet; hoc unum certum est, poetam sic ad computationem invitari nunquam potuisse ab Horatio suo. (Qui vero de Virgilio poeta exponunt, hoc carmen fortasse iam a. 744. vel 745. compositum nescio quo aut consilio aut casu demum post a. 736. editum esse contendunt, quod quidem parum est veri simile.)

1 — 4. *veris comites*] Non zephyri, ut quidam voluerunt, sed aquilones. Colum. 11, 2, 21: *venti septentrionales*, — *Ornithiae per dies XXX. esse solent; tum et hirundo advenit.* — *temperant*] «tranquillant.» COMM. CRUG.; «faciunt, ut placidius sit mare quam per tempus hibernum.» — *Impellunt*] «dum vela intendunt, eo propellunt naves.» — *animae Thraciae*] Graeciae ab Aquilone, qui venti ver antecedunt. Soph. Antig. 586: *ἵστέ πορταῖς Οἰδῶα δυανπῶσις ὕταν θρησσιαν ἔρεβος ὑφαλὸν ἐπι-*

Iam nec prata rigent nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis et Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula

δράμη πνοαῖς. (Animae, omnis
aër motus, ut Virg. Aen. 8, 403:
ignēs animaeque.)

5-8. Nidum ponit] «Hirundo, ve-
ris nuntia, iam nidificat.» Pandionis
filia Procne, Philomelae soror, Te-
reo marito, Thraciae rege, gladio
eam persequente, in hirundinem
est mutata, postquam sororem,
cui ille vim intulerat linguamque
exsecuerat, ultura Ityn filium ei
epulandum apposuerat. Ovid. Met.
6, 424 sq. et Pausan. 4, 5, 4. Contra
Schol. Vatic. ad Rhesium 517: *Λέ-
γεται ἡ Πρόκνη μετὰ τὸ κρεανομη-
θῆναι Ἴτυν τὸν υἱὸν διὰ τὴν λυ-
πὴν μεταβληθῆναι εἰς ὄρνιν· καὶ
ἡ μὲν Πρόκνη εἰς ἀηδόνα μετε-
βλήθη, ὥς καὶ ἡ Φιλομήλα εἰς
χελιδόνα. Iam quia alii Procnem
in lusciniā, Philomelam in hīrun-
dinem mutatam narrant, fuerunt,
qui h. l. de lusciniā interpretarentur
cum Sappho Fr. 49. Schnei-
dew.: *Πρὸς ἄγγελος, ἐμφερῶ-
ρος ἀηδῶν.* Minus recte ad popu-
larem certe opinionem, quae inde
ab *Εἰρεσιώνη* HomERICA longe sae-
pius hirundinem habet pro veris
nuntia, v. 41: *Νεῦμαι τοι, νεῦμαι
ἐνιαυτίος ὥστε χελιδῶν.* *Ἐστὶν*
ἐν προθύροις, ψιλὴ πόδας. He-*

siod. *Ἐ, καὶ Ἡ.* 568: *Τὸν δὲ μετ'*
ὀρθρογόῃ Πανδίωνις ὄρνις χελι-
δῶν Ἐς φάος ἀνθρώποις ἔαρος
νέον ἱσταμένοιο. Horat. Epp. 1,
7, 43: *Cum Zephyris -- et hirundine*
prima. — Tertia denique est fabulae
forma Odyss. τ, 548: *Ὡς δ' ὅτε*
Πανδαρέου κόρη, χλωρῆς Ἀη-
δῶν, Καλὸν ἀειδῆσαι, ἔαρος νέον
ἱσταμένοιο, -- Ἦτε θαμὰ τρωπῶ-
σα χεῖρ πολυηχία φωνήν, Παῖδ'
ὀλοφρομένη Τυλὸν φίλον. —
Cecropiae domus] regum Athenien-
sium, quorum primus fuit Cecrops.
Apoll. 3, 14, 4. — quod] «propterea,
quod» cet. — male] «nimis atrociter.»
Schoi. — Regum] quales solent
esse barbarorum regum libidines,
tales fuerunt etiam Teret, quas
ultae sunt Procne et Philomela.

9-12. Dicunt] «modulantur.»
Schoi. Od. 3, 4, 4: *dic ago libia.*
Epp. 1, 49, 7: *ad arma -- dicenda, id*
est, canenda, ut saepe, etiam apud
Graecos. Theocr. 20, 29: *Κῆρ ἀνέλε-*
λαλέω κῆρ δῶνάκι. — fistula] «quam
Pan invenerat, hunc deum delecta-
nt.» — Delectantque] Altera lectio
delectante deum prosae orationis
indolem refert. — nigri Colles Ar-
cadiac] «piniferi, opaci», *dun-*
kelnde Hugel. Voss. Cfr. Od. 1.

Delectantque deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili;
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.

45

Nardi parvus onyx eliciet cadum.

44. Delectante T et plures Pott. (non BbSd). — 45. Vergili recte B.

21, 7: *Nigris aut Erymanthi Silvis*, item de Arcadia. Od. 4, 4, 58: *Nigrae feraci frondis in Algido*. Pind. Pyth. 4, 28: *Αἴνας ἐν μελαμφύλοις - χορυφαῖς*. Colles autem Maenalis, Lycacus, Cyllene. — Arcadiae] Simonides Fragn. 189. Schn.: *τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν Ἀρκάδα πτλ.* Ovid. Fast. 2, 271. 43-46. *Adducere sitim*] Cogita de veris Italici calore nostram aestatem prope aequante. — *pressum Calibus*] Calenum vinum e Campania. Cf. Od. 4, 20, 9. — *iuvenum*] Utrum haec ad Tiberium et Drusum, Augusti privignos, an ad Agrippae filios, Augusti nepotes, qui postea C. et L. Iulii Caesares, an, ut mavolt Bentleyus, ad quoscunque tandem nobiles iuvenes pertineant, nos ignoramus. Qui de Virgilio poeta exponunt, cogitant de Marcello, Maecenate, Pollione, Agrippa. — *merebere*] «redimes;» hoc atque iocose.

47-20. *Nardi*] Cuius pretium aequasse fere videtur eadi illius pretium, unde augetur loci festivitas. Locos Plinii de nardi pretiis (XL. LX. LXXV. denariorum pro singulis libris) Lib. 12, 12. L. 13, 3. collegit Dillenburger, addens me-

morabilem locum Ioannis Ev. 12, 3: *Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίθραν* (uncias XII.) *μύρον γάρδον πιστικῆς πολυτίμου - - τριακοσίων δραβρίων - ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ*. — *onyx*] Non de huiusce nominis gemma (Plin. H. N. 37, 24.) loquitur, sed de concha ex alabastrite, de quo Plin. H. N. 36, 42: *Hunc aliqui lapidem alabastritem vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicuntur*. Poetae enim v. *onyx* pro quolibet vase unguentario usurparunt, materiam non respicientes, unde Propertius 3, 10, 22. dicere potuit: *Et crocino nares murrheus unguat onyx*. — *eliciet*] «efficiet, ut ex horreis Sulpicii (ubi vina generosiora vendebantur) cadum etiam tibi que opponam.» Etenim domi Od. 4, 20, 4. *vile duntaxat Sabinum se habere* dicit. — «Sulpicii Galbae horrea dicit; hodieque etiam Galbae horrea vino et oleo similibusque aliis referta sunt.» *Ponere*. *Sulpicia* autem *horrea* (non *Sulpicianae*) ex consuetudine Latina, ut *arcia Licinia* (auctionaria) apud Cic. pro Quinctio 3, 12. atque in legum indicibus *leges Corneliae, Iuliae*. In

Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
 Spes donare novas largus amaraque
 Curarum eluere efficax.

20

Ad quae si properas gaudia, cum tua
 Velox merce veni: non ego te meis
 Immunem meditor tingere poculis,
 Plena dives ut in domo.

Verum pone moras et studium lucri,
 Nigrorumque memor, dum licet, ignium
 Misce stultitiam consiliis brevem:
 Dulce est desipere in loco.

25

Inscriptt. meis Lat. N. 4092. habes *horrea Galbana* (eadem cum Sulpiciis), N. 5004. *horrea Agrippiniana*, sic nominata vel a primis conditoribus vel a posterioribus possessoribus, qui ibi per servos vinum et oleum cet. in fundis suis nata vel aliunde coempta cum lucro vendebant. — *accubat*] «acclinatus, repositus est»; ex usu enim iam Homericō (Odys. β, 342: *πῖθοι* — *Ἐξέλης ποτὶ τοῖχον ἀρηρότες*.) apothecarum parietibus acclinabant cados. Hinc Od. 3, 28, 7: *deripere horreo* — *amphoram*. — *amara Curarum*] *τὰ πικρὰ τῶν μεριμνῶν*. Sic Sophoc. Antig. 4263: *ἀνολβα βουλευμάτων*. Sat. 2, 2, 25: *vanis rerum*. A. P. 49: *abdita rerum*. — *eluere*] Od. 3, 42, 2: *Mala vino lavere*. Iam in Cypricis Fragni. 8. Muell. Nestor ad Menelaum: *Οἶνόν τοι, Μενέλαε, ἰεοὶ ποιήσαν ἄριστον Ἑητιοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσκηδάσαι μελεδῶνας*. Conf. Od. 3, 24, 43 sqq.

22 — 24. *merce*] «unguento illo nardino, e Syria Romam misso.» —

Immunem] *ἀσύμβολον*, nihil afferentem.» Terent. Phorm. 2, 2, 23: *Ten asymbolum venire!* cet. — *non ego — meditor*] «probe scito non hunc mihi animum esse.» [*Ich bin gar nicht Willens.*] — *tingere*] ut *τέγειν*, *βρέχειν*, «madefacere, irrigare.» — *Plena — domo*] «locuplete», ut Od. 2, 42, 24: *Plenus Arabum domos*.

25 — 28. *Verum*] «Sed quidquid te nunc occupat, venies; ego enim te pro certo exspecto.» — *pone moras*] Od. 3, 29, 5: *eripe te morae*. — *et studium lucri*] Hoc quoque, ut facile est intellectu, per iocum dicit pro: «negotiis omissis per horas aliquot subsecivas genio indulge.» *Mitte leves spes et certamina divitiarum* item scripsit Torquato Epp. 1, 5, 8. — Qui ad Maronem hoc carmen referunt, caute et callide interpretantur de prudenti atque honesta parsimonia sive *οἰκονομίᾳ*. — *Nigrorum — ignium*] «lugubris rogi»; ut omnia, quae ad mortem pertinent, nigra, atra. Sic Virgil. Aen. 41, 486. et Ovid.

CARMEN XIII.

Audivere, Lyce, di mea vota, di
Audivere, Lyce: sis anus, et tamen

Vis formosa videri

Ludisque et bibis impudens

Et cantu tremulo pota Cupidinem

5

Lentum sollicitas. Ille virentis et

Doctae psallere Chiaie

Pulchris excubat in genis.

Fast. 2, 559. busti ignes atros
dixerunt. — *dum licet*] Quod ad
sententiam attinet, referendum ad
v. misce, non ad v. memor. —
consiliis] «severiori sapientiae.» —
desipere] «effusa cum laetitia genio
indulgere.» — *in loco*] «suo loco,
opportuno tempore, *ἐν καιρῷ.*»
Epp. 1, 7, 57: *properare loco et
cessare*, Seneca de Tranq. an. 15:
Sive Graeco poetarum credimus, ali-
quando et insanire iucundum est.
Theognis 343: *Ἐν μὲν μαινομένοις
μᾶλα μαινομαι.*

XIII. Referri videtur ad Od. 3,
40., ubi de Lyces ferocia ac su-
perbia conqueritur, sive fictus est
is amor seu verus. Hic vetulae
interea factae et tamen lascive iu-
veniles amores captanti magno cum
contemptu insultat, grato simul
animo bonae Cinarae, nimis ma-
ture extinctae, memor. Similis
plane argumenti sunt Od. 1, 25,
et 3, 15.

1-4. *mea vota*] «ut puniretur
aliquando fastus tuus importunus.»
— *Ludisque*] «ut adolescentula lu-

dos iocosque amatorios tentas in
comissationibus.»

5-8. *tremulo*] ut solet esse anus
bene potae. Sic de vetula amica
Agathias Anth. Pal. I. pag. 168:
*Χέλεια βαμβαίνει φθέρματι γη-
ραλέῳ.* — *Lentum*] «tranquillum,
non commotum ac propterea tuas
preces non exaudientem, *ἀδιάφο-
ρον.*» — *sollicitas*] «canticis amatoriiis
iuvenes pellicere frustra conaris.» —
virentis — *Chiaie*] «in genis Chiaie
aetate florentis et psallendi peritae
vigil cubat, cum in te sopitus sit,
nullamque tu iam excites cupidita-
tem te fruendi.» — *Chia* autem no-
men proprium apud Græc. 15, 9,
642, 9., ut *Lesbia, Delia.* — *psallere*]
pr. digito, non plectro, chordam im-
pellere, ut Herod. 4, 155. *κιδναρίζειν
τε καὶ ψάλλειν*; sed apud Latinos
hoc discrimen non semper servatur,
— *in genis*] Athen. 13. pag. 564. et
604: *Φρόνιμος - ἐπὶ τοῦ Τρωίλου
ἐφ' ἣν Ἀλέπτει ἐπὶ πορφυρεῖς
παρῆσι φῶς ἔρωτος.* Soph. Antig.
782. D.: *Ἐρως*, — *Ὅς ἐν μαλα-
καῖς παρειαῖς Νεάνιδος ἐννεχέει.*

Importunus enim transvolat aridas

Quercus et refugit te, quia luridi

10

Dentes, te quia rugae

Turpant et capitis nives.

Nec Coae referunt iam tibi purpurae

Nec clari lapides tempora, quae semel

Notis condita fastis

15

Incluserit volucris dies.

Quo fugit venus, heu, quove color? decens

Quo motus? quid habes illius, illius,

44. cari bST, Blandin. antiquiss., βx, C et Bentleius, rari superscr. in b. (Ut nos, Bd.) — 47. color decens? Quo T, LCT.

9 - 42. *Importunus*] «superbus et saevus», ut saepe apud Cic. de tyrannis atque hominibus iracundis et crudelibus. Pro Rab. perd. r. 5: *ex illa crudeli, importuna, non tribunicia actione, sed regia.* — *aridas Quercus*] Sic Od. 4, 25, 49. *Lydiam cum aridis frondibus comparat.* Et Pers. 5, 59: *veteris ramalia fagi.* — *luridi*] «illuvie squalidi et crocei coloris.» — *capitis nives*] Antipater Thess. Anth. Pal. I. pag. 248. senem vocat *πολιὸν γῆραι νιφόμενον.* Quintil. 8, 6, 47: *sunt et durae, id est, a longinqua similitudine ductae translationes, ut capitis nives.*

43 - 46. *Coae - purpurae*] sericae ex subtili bombycino filo contextae in Coa insula, in quam bombyces ex Oriente apportabantur, ac paene pellucidae, quibus tunc huius generis libertinae utebantur. Sat. 1, 2, 404: *Cois tibi paene videre est Ut nudam.* Tibull. 2, 3, 56: *Illa (Nemesis) gerat vestes tenues, quas femina Coa Texuit, auratas disposuitque vias.* — *clari lapides*] «unio-

nes pellucidī ac resplendentes.» Sic *raram vestem et pelluciduli delicias lapidis* iungit Catull. 69, 3. Tibull. 4, 8, 39: *Non lapis (unio) hanc gemmaeque iuvent eet.* Lectio autem *clari* vel propter *ἐνάργειαν* oculos moventem praeferenda aliis *cari, rari.* Cic. Acc. in V. 4, 27: *pocula gemmis distincta clarissimis.* — «Prastra iam», inquit, «te ornas Cois vestibus atque unionibus, quo iunior videaris. Neque enim propositum tuum attingis, cum dies, id est, tempus fugax condiderit semel (*ein fur allemal*) et incluserit, id est, consignarit, in fastis, qui omnibus nimis noti sunt, annos tuos: siquidem omnes, quorum hoc scire interest, probe norunt, quibus consulibus nata sis quotque annos numeres.»

47 - 20. *venus*] «pristina tua venustas et gratia.» — *decens*] Male olim cum v. *color* coniungebant. Quintil. 4, 10, 26: *Corporis decens et aptus motus, qui dicitur εὐφραδία, est necessarius.* — *illius, illius*] Ex sermone poetico quasi confun-

Quae spirabat amores,

Quae me surpuerat mihi,

20

Felix post Cinaram, notaque et artium

Gratarum facies? Sed Cinarae breves

Annos fata dederunt,

Servatura diu parem

Cornicis vetulae temporibus Lycen,

25

Possent ut iuvenes visere fervidi

Multo non sine risu

Dilapsam in cineres facem.

28. *Delapsam* BbSd (non T, Bland. vet.). — *cinerem* T (non BbSd).

duntur illius *Lycen* et illius *facies*. — *surpuerat*] *surripuerat*, ut Sat. 2, 3, 283: *surpille*, Lucret. 2, 343: *surpere*, ex usu sermonis quotidiani: «quae optimam mei partem furtim mihi ademerat.»

21-24. *Felix post Cinaram*] «Felix, maxime propter laudes sinceras, quas post Cinaram (Od. 4, 4, 3 sq.) vita defunctam tibi impertiebam, et propterea omnibus nota atque accepta.» — *facies*] Donatus ad Terent. Eun. 2, 3, 5: *O faciem pulchram*] «faciem modo non partem corporis dicit, sed totam speciem, quae apparet et cernitur.» — *artium Gratarum*] «Quae oculis, natu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius denique corporis motu placet.» Comm. Craq. Videtur tamen amplecti non solum *εὐρυμάταν* corporis, verum etiam artem psallendi canendique. Cfr. v. 7. — *Servatura - parem*] «donec effecta sit par.»

25-28. *temporibus*] «aetati» *cornicis vetulae*. Hic indignabundus plebeio vocabulo consulto usus est

poëta, nobili Od. 3, 47, 43: *Αννόσα cornίξ*. Hesiod. Fragm. 406. Goettl.: *Ἐννέα τοι ζῶσι γενεαὶ λαιέρευσα χορῶν Ἀνδρῶν ἡβιώντων*. — *iuvenes*] «qui te formosam nunquam viderunt, nunc ita consumptam, aridam, exsanguem vident, ut solet in cineres tandem dissolvi fax primum lucida.» — *Dilapsam in cineres*] «Cineres facies, dum paulatim ea consumitur, dilabuntur dispergunturque.» GESNER. «Nonnulli h. l. minus recte defendunt alteram lectionem *delapsam*. Vid. Bentleium. *Labi, coltibi* et *dilabi* in cineres de aliis rebus dicitur, facies tantum *dilabuntur*. — Pro *in cineres* quidam Codd. hic habent *in cinerem* et Burmannus ad Anthol. T. I. p. 89. putat singularem esse magis poeticum. Equidem hic nihil poetici cerno, sive dicas *cinerem* sive *cineres*, nam utrumque Latinum est neque alterum utrum poetis proprium. Hic quidem sonus omnino postulat *cineres*. Quare et Bentleius servavit.» HOFMAN PEERLKAMP.

CARMEN XIV.

Quae cura patrum quaeve Quiritium
 Plenis honorum muneribus tuas,
 Auguste, virtutes in aevum

XIV. Cum huius libri carmine IV. Drusi res in Alpibus gestas praedicasset, ab Augusto fortasse invitatus vel ipse fautoris voluntatem divinans, similiter alterum Augusti privignum, Ti. Claudium Neronem, propter victorias de Raetis a. u. c. 739, partas extollit; ita tamen et in carminis exordio et sub exitum in Augusti laudibus immoratur, ut, nisi omnia nos fallunt, ab indole ac moribus Drusum magis quam Tiberium huiusmodi praeconia mereri ipse sensisse videatur, ideoque bellica dumtaxat huius virtute celebrata libentius ad Augustum se convertat. (De compositionis tempore vide supra p. 367.)

2-6. *Plenis*] «quae tuis meritis prorsus respondeant.» Etenim construe; *plenis muneribus honorum*, non vero cum aliis: *muneribus plenis honorum*, honorificentissimis, ut illi voluerunt. Dio 54, 25. (a. u. c. 744.): ἡ τε γὰρ βουλὴ ἡθροίσθη καὶ ἔδοξε σφίσιιν ἄλλα τε καὶ βωμὸν ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ Αὐγούστου ἐπινύσαντος ποιήσασθαι, τοῖς δὲ ἱκετεύσανσιν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ πωμηνίου ὄντα ἄδειαν εἶναι· οὐ μὲντοι καὶ ἐδίδξατο οὐδέτερον. Sententia autem interrogationis haec

est: «Nulla profecto cura senatus populi que Romana iustos tibi honores conferre poterit.» — *Per illos*] «inscriptiones arcuum aliorum que monumentorum publicorum — memoresque fastos» [qui rerum gestarum memoriam continent et propagant:] ut est in Fastis Praenest. ad Nonas Febr. Inscripti. in Lalt. II. pag. 384. *CONCORDIAE IN ARCE FERIAE EX S. C. QVOB. EO DIE IMPERATOR CAESAR PONTIFEX MAXIMVS TRIB. POT. XVI. COS. XIII. A S. P. Q. ROMANO PATER PATRIAE APPELLATUS* (a. 732.) De duplici forma accusativi *fastus* et *fastos* vid. ad Od. 4, 17, 4. — *in aevum* — *aeternum* pro simplici *aeternum* vel pro: *in aevum* — *Extendat*, V. *aeternum* autem usurpavit iam Varro ap. Non. p. 75, 20. Similia vv. antiquorum in vitam revocavit Horatius; sic Od. 4, 3, 4: *clarare*, Od. 4, 4, 36: *indecorare*, Od. 4, 43, 20: *inimicare*, Od. 3, 2, 48: *intaminatus*, qua sol] Similiter Cic. pro Mil. 35 qua *finis imperii populi Romani sunt* Virg. Aen. 7, 99: *nepotes* (Aeneas id est, Augustus) *Omnia sub pedibus* qua *Sol utrumque recurrens Asper Oceanum vertique regique videtur* — *habitabiles* — *oras*] ut ἡ οὐρανὸς μὲν pro orbe terrarum. — *marinum*

Per titulos memoresque fastos

Aeternet, o, qua sol habitabiles

5

Illustrat oras, maxime principum?

Quem legis expertes Latinae

Vindelici didicere nuper,

Quid Marte posses. Milite nam tuo

Drusus Genaunos, implacidum genus,

10

4. *fastos* Scd, LCIF: *fastus* BbT, Benth. et M. Cfr. Carm. 3, 47, 4.

«qui summus, immo unus es princeps per totum orbem terrarum, potentissimus inter homines.» Utilur nomine honoris, quem per consuetudinem quotidianam sibi impertiri a Romanis voluerat Augustus. Tac. Ann. 4, 9: *non regno - neque dictatura, sed principis nomine constitutam rem publicam.*

7, 8. *legis expertes Latinae* «antea imperio Romano non subiecti.» Od. 4, 45, 22: *Edicta - Iulia.* - Vindelici] Cfr. Excurs. ad huius libri Od. 4, 47 sqq. - *didicere*] «novere, sensere (Od. 4, 4, 25.) cum damno et clade sua». Sic Soph. Antig. 960. de Lycurgo puniō: *καὶ νῦν ἐπέγνω μαρτυρὰς ψαύων τὸν θεόν.* Ad constructionem *Quem - didicere*, Quid cet. cfr. Terent. Eun. 3, 5, 18: *me - noris, quam elegans formarum spectator siem.* Ibid. 4, 3, 15: *ego illum nescio, qui fuerit.*

9 - 12. *Milite nam tuo*] Idem repetit v. 33: *Te copias cet.*, ut summa victoriae gloria ad Augustum redundet. - *Drusus*] Dio 54, 22: *ὁ Αὔγουστος πρῶτον τὸν Αἰδοῦσαν ἐπὶ τοὺς Πατοὺς ἔπεισεν.* - *Genaunos*] incolae vallis Alpinae, quae hodie Valle di Non appellatur (non, ut volunt alii, Val d'Anagna). - *Bruneosque*] Brunecken prope

Sterzingen; alii eos collocant in *Val di Bregna*. Servavit Plinius H. N. 3, 20, 24. Inscriptionem e tropaeo Alpium, quae talis est: *IMP CAESARI DIVI F. AVG. PONTIFICI MAX. IMP. XIII. TRIBVNITIAE POTESTATIS S. P. Q. R. QVOD EIVS DVCTV AVSPICHSQVE GENTES ALPINAЕ OMNES. QVAE A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT. SVB IMPERIVM POP. ROM. SVNT REDACTAE.* Omnes sunt XLIII., inter quas *BREUNI, GENAVNES, VINDELICORVM GENTES QVATTVOR.* (Augusti autem tropaeum statulum erat in oppido *Torbis* nunc appellato, X. M. P. a Nicaea (*Nizza*) distante.) Strabo 4, 6, 8. ed. Kramer: *Οἱ δὲ Οὐναδοῖκοι (sic) καὶ Νορικοὶ τὴν ἐκείνης παρώρειαν κατέχουσιν τὸ πλεον μετὰ Βρεῦνων καὶ Γενάωνων, ἣδη τούτων Πληρωῶν.* - *implacidum genus*] Strabo ibid.: *τῶν δὲ πρὸς τοὺς Ἰταλιώτας τῶν ἑλληνῶν τούτων χαλεπότητος λέγεται ἡ τοιοῦτον, ὥς, ἐπειδὴν ὀλοῖσι κόμην ἢ πόλιν, οὐ μόνον ἡβηδὸν ἀνδροφρονούντας, ἀλλὰ καὶ μέγχι τῶν τετηνῶν προΐοντας τῶν ἀφ' ἑνῶν, καὶ μηδ' ἐνταῦθα παυαμένους, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐγκύβους γυναικὰς κτείνοντας, ὅσας φαίεν οἱ μάντις ἀφ' ἑνὸς κεῖν.* Vell. Patere.

Breunosque veloces et arces
 Alpibus impositas tremendis
 Deiecit acer plus vice simplici;
 Maior Neronum mox grave proelium
 Commisit immanesque Raelos
 Auspiciis pepulit secundis,
 Spectandus in certamine Martio,
 Devota morti pectora liberae

49. *fatigarat* b, pr. S, *fatigarit* d et corr. S, uti volebat N. Heinsius.

2, 93. Dio 54, 2. — *veloces*] «per-
 nices, ut montani, et pugnam sta-
 tariam detrectantes.» Sic apud Liv.
 22, 48: *Hispanorum cohors* — *assue-*
tior montibus — *velocitate corporum*
— campestrum hostem (Romanos) —
facile elusit. — *arces*] «castella ab iis
 in Alpibus exstructa,» ut Epp. 2, 4,
 232: *arces Montibus impositas.* Virg.
 Ge. 3, 474: *aërias Alpes et Norica*
— Castella in tumulis. — *tremen-*
dis] propter altitudinem glaciem-
 que perpetuam. Liv. 21, 32.

43. *Deiecit*] «velut e montium
 verticibus deturbavit»; refertur et
 ad populos debellatos et ad eorum
 castella: «Genaunos fudit fugavit-
 que; castella capta excidit.» Stat.
 Theb. 1, 20: *conjurato delectos ver-*
tice Dacos. Tacit. Ann. 2, 47: *Che-*
rusei collibus detrudebantur. — *plus*
vice simplici] Male olim explicabant:
 «plus quam semel, semel atque
 iterum;» quae significatio ultimae
 est Latinitatis. Opponitur *pari vice*,
mutua vice, pariter; et recte in-
 terpretantur iam Scholiastae: «Vult
 intelligi in vastandis his non tan-
 tam solum illis cladem intulisse,
 quantam ipsi dederant, sed du-

plam, hoc est, eam non simpliciter
 reddentem.» Porphyrus.

44. *grave proelium*] Dio 54, 22.
 haec tradit de Neronibus: *Ἐσβα-*
λόντες οὖν ἐς τὴν χώραν (τῶν Ραι-
τῶν) πολλαχόθεν ἅμα ἀμφοτέρω,
αὐτοὶ τε καὶ διὰ τῶν ὑποστρατι-
γῶν, καὶ ὃ γὰρ Τιβέριος καὶ διὰ
τῆς λίμνης πλοίοις κομισθεὶς,
ἀπὸ τε τοῦτον κατέπληξαν ἀν-
τοῖς, ὥς ἐκάστοις σφίσι συνιμ-
γύντες, τοὺς τε ἀλὲ ἐς χεῖρας
ἀφικνοῦμένους οὐ χαλεπῶς, ἀλλ'
δυσπασμέναις ταῖς δυνάμεσι χρο-
νόμενος, κατεργάσαντο κτλ.

47-20. *Spectandus*] «dignus, qui
 spectaretur tunc, cum *fatigaret* eos,
 magnis cladibus frangeret atque
 ad desperationem redigeret.» —
mōrti — liberae] «exilio sese devo-
 ventes, ut saltem liberi atque an-
 timis invicti morerentur.» Quo Ti-
 berii victoria maior difficiliorque
 appareat, egregias hostibus tribuit
 laudes. — *Indomitas*] «Furentes.»
 Schol. «Quae, dum eas *exercebat*,
 violenter agitat, cum his luctator
 Auster (Od. 1, 4, 43.), saevius
Indomitus etsi potest dici etiam ven-
 tus, ut quaecunque furorē feruntur,
 nihilominus h. l. potius ».

Quantis fatigaret ruinis;

Indomitas prope qualis undas

20

Exercet Auster, Pleiadum choro

Scindente nubes, impiger hostium

Vexare turmas et frementem

Mittere equum medios per ignes.

Sic tauriformis volvitur Aufidus,

25

20. *Indomitus T et Benthleius coniectura. (Ceteri mei indomitas.)*

— 24. *per enses malebat Benthleius.*

das requirit *ἐπιθετον* quam *Auster* per se violentus. — *prope qualis* «Non memini me apud bonum poetam legere *prope* vel *fore* in comparatione. Hoc minuit gravitatem, adeo ut imagine minus afficiamur, moniti rem comparatam non plane tamen esse similem, sed *prope* accedere. Itaque prosae scriptores, non amantes hyperbolas, sic loquuntur. Liv. 2, 23: *Turba prope in contionis modum circumfusa.* HORMAN PEERLAMP. Inest veri aliquid in hac reprehensione. Cfr. tamen Sat. 2, 3, 268: *tempestatis prope ritu.* Videlicet *prope* ut Graecorum *σχεδόν* in talibus significat crebro id fieri, quo de agitur; in prosa oratione: «qualis undas solet excitare Auster.»

21-24. *Pleiadum*] *Ἀρκαγενέων* Hesiod. *E. x. H.* 384. αἱ (Pleiades) δὲ τοὶ θεοεὶς καὶ χεῖμας αἰγυλῶν εἶσι, Moero apud Athen. 41. pag. 494.; Latine *Vergiliae* (Gell. 13, 9.); *Quae septem dies, sex tamen esse solent*, Ovid. *Fast.* 4, 170. «Quando Vergiliae vel ecoriuntur vi. Id. Octobr., ubi Favonius et interdum *Africus* cum pluvia (Colum. 11, 2, 74.), vel celantur vii. Id.

April., in sequens triduum *Austri* et *Africi* tempestatem significantes. (Id. ibid. §. 34.)» Est igitur: «*Pleiadum choro* imbres effundente o nubibus a vento scissis, ruptis,» sive ut Schol. «vento tempestuoso faciente pluviam.» Virg. *Aen.* 11, 548: *tantus se nubibus imber Ruperrat*, his discissis. — *impiger - Vexare*] «acer et strenuus in hostibus urgendis ac persequendis.» Od. 3, 2, 3: *Parthos feroces Vexet eques metuendus hasta.* — *medios per ignes*] «per medium fervorem, ardorem, tumultum proelii;» «qua pugna est ferventissima, audacter equum per hostium catervas immisit.» Recte explicavit Silius 14, 175: *per medios ignes mediosque per enses*, et 15, 41: *Per medias volitare acies mediosque per ignes.* Ovid. *Met.* 8, 76: *ivo per ignes, Per gladios ausim.*

25-28. *tauriformis*] «taurino, cornuto capite,» ut solebant singl. fluvii, imagine petita ab undarum mugitu atque impetu. Iliad. 9, 237, de Xantho: *μεμνῆσός, ἦντε ταῦρος*. Virg. *Ge.* 4, 371: *Et gemina auratus taurino cornua vultu Eridanus.* *Aen.* 8, 77: *Cornigor Hesperidum fluvius regnator aquarum.*

Qui regna Dauni praefluit Apuli,
 Cum saevit horrendamque cultis
 Diluviem meditatur agris,
 Ut barbarorum Claudius agmina
 Ferrata vasto diruit impetu
 Primosque et extremos metendo
 Stravit humum sine clade victor,
 Te copias, te consilium et tuos
 Praebente divos. Nam tibi, quo die

30

26. *Qua* Bentleius conl. — *perfluit* L. (Ut nos, bSTed.) — 28. *minilatur* ST, «omnes praeter tres ex recentissimis» Bentleii, qui post Locherum et Aldum recepit. (Ut nos, bed et S in marg. eadem manu. Pött. septem.) — 32. *humi* Aldus, Glareanus.

— Ceterum hac comparatione usus est iam Hom. II. ε, 87: (Τυδείδης) Θύει γὰρ ἄμ πεδίων ποταμῷ πληθύνει τοικῶς Χειμάρεσσι, ὅστ' ὥκα ῥέων ἐκέδασσε γερύρας. Od. 4, 9, 2. longe sonantem vocat patrium fluvium. — Dauni] regis Apuliae mythici. Od. 3, 30, 44. — *prae-fluit*] ut Od. 4, 3, 40. et Plin. H. N. 3, 44: *Aufidus ex Hirpinis montibus Canusium praefluens*. — *meditatur*] «iam iam paratus est ad inundandos agros.» Inest in h. v. mirabilis et longe audacior tralatio a re animata ad inaniam quam in altera lectione *minilatur*, e glossemate orta. Virg. Ge. 4, 462: *quid cogitet humidus Auster*.

30-32. *Ferrata*] «loricis ferreis tecta.» — *diruit*] nove dictum de *agminibus*, ordinibus hostium, ut alibi de aedificiis, pro «disiecit, dispersit.» In prosa oratione: *obstantes cuneos gladiis diducere*. (Sen. Contr. 4, 3.) — *metendo*] ut ἄμην apud Graecos. Virg. Aen. 10, 543:

Proxima quaeque molit gladio. — *Stravit humum*] «eorum corporibus humum constravit.» — *sine clade*] suorum militum. Vell. 2, 93: (Neron) *Ractos Vindelicosque* — *gentes* — *numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum eorum sanguine perdomuere*.

33-40. *Te copias cet.*] Augustus eiusque successores, ut auspicia, sic omnem rerum a ducibus suis legatisve gestarum honorem sibi servabant. Hinc *ductus* et *auspicia* distinguuntur a Tac. Ann. 2, 44. Suet. Octav. 24: *Domuit* — *partim ductu, partim auspiciis suis* — *Raetiam et Vindelicos ac Salassos*. — *quo die*] «Quia post quindecim annos quam Augustus Alexandriam cepit (a. u. c. 724.), Tiberius devicit Vindelicos» (a. u. c. 739.) ACRON ΝΑΝΝΗ. — *Portus*] Cfr. Strabo 47, 6. VI. p. 493. Tzsch. Alexandriam autem h. l. per προσωποποιῶν finge tibi figura muliebri, quemadmodum

Portus Alexandria supplex

35

Et vacuum patefecit aulam,

Fortuna lustris prospera tertio

Belli secundos reddidit exitus,

Laudemque et optatum peractis

Imperiis decus arrogavit.

40

Te Cantaber non ante domabilis

Medusque et Indus, te profugus Scythes

Miratur, o tutela praesens

Italiae dominaeque Romae.

Te, fontium qui celat origines,

45

nummis urbes solent exprimi; sic apud Rasche Lex. num. I. pag. 349. est Alexandria ipsa, mulier stans, veste succincta, exserta dextra mamma, capite elephantinam galeam gerens, in alio nummo eiusdem urbis ibid. pag. 323. est mulier humi desidens. — Vv. quo die Portus cet. non nimis accurate de uno eodemque die accipienda videntur; sed est: «eodem prope tempore recurrente.» Quodsi Kalendario Antiatino, Claudii tempore, ut videtur, confecto (Inscr. m. Lat. II. p. 397.) et Orosio 6, 49. Kal. Sextil. — *vacuum - aulam*] Antonius enim et Cleopatra, cum se in Mausoleum recepissent, mox mortem sibi conseruerunt. — *reddidit*] «rursus praeuit.» — *peractis Imperiis*] «bellicis expeditionibus tuis propriis et ducum tuorum tuo consilio ad felicissimum exitum perductis.» — *arrogavit*] «Rebus iam olim tuis auspiciis et tuo ductu gestis Fortuna devictis Ractis Vindelicisque novam iam laudem ac gloriam addidit.» 44-44. Cantaber] Od. 2, 6, 2. Od. 3, 8, 22. — *Medusque et Indus*] Suet. Oct. 24: Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam suam populique Romani ultro per legatos petendam. (Cfr. ad Carm. sec. 58.) Parthi quoque et Armeniam vindicanti facile cesserunt, et signa militaria, quae M. Crasso et M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt. — *profugus*] Od. 1, 35, 9. Od. 3, 24, 9. — *Miratur*] «potentiam ac gloriam tuam stupefactus reveretur.» — *tutela*] voc. propr. de genis bonis. — *praesens* hac significatione Graecis est ἐπιφανής. Menander Fr. inc. 232: Οὐκ ἔστι τόλμης ἐπιφανέστερα θεά. — *dominae*] orbis terrarum. Od. 6, 3, 43: Romae principis urbium. 45-48. f. qui celat origines] «cuius fontes adhuc ignoti sunt.» Luca-

Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
 Te beluosus qui remotis
 Obstrepi Oceanus Britannis,
 Te non paventis funera Galliae
 Duraeque tellus audit Hiberiae,
 Te caede gaudentes Sygambri
 Compositis venerantur armis.

49. *paventes* -- *Galliae* (nomin. plur.) «e Codd. Bentleyus.

nus 40, 493 sq., ubi veterum de Nilo opiniones exponit, v. 294: *Nili Arcanum Natura caput non prodidit ulli*. — *Tigris* ob rapiditatem a Medis dictus, quia *tigris* eorum lingua *sagitta*. Varro LL. 5, 20. Est igitur: «Aegyptus, Dacia, Armenia le venerantur.» — *beluosus*] Od. 3, 27, 26: *scatentem Belus pontum*. Est Homeri *μεγαλήτης*. Theogn. 475: *ἐξ βαθυκήτηα πόντον*. *Beluosum* autem dicit ex vulgari fama, quam memorat Pausan. 4, 3, 5: *Oceanus ille παρέχεται θηρία οὐδὲν ἑοικότα τοῖς ἐν θαλάσῃ τῇ λοιπῇ*. — *Obstrepi*] ut Od. 2, 48, 20: *Marisque Baiis obstreptentis*. — *Britannis*] Od. 4, 24, 45. Od. 4, 35, 30. Od. 3, 5, 3. Virgil. Ecl. 4, 67: *Et penitus toto divisos orbe Britannos*.

49-52. *non paventis funera*] Lucan. 4, 454. de Gallis: quos ille timorum Maximus haud urget, leti metus: inde ruendi In ferrum mens prona viris animaeque capaces Mortis et ignavum rediturae parcere vi-

tae. Ael. V. H. 12, 23: *Ἀνδρώπων ἐγὼ ἀκούω φιλοκινδυνωτάτους ἵναι τοὺς Κελτοὺς. Τῶν ἁμαρτωλῶν οὖν ὑποθέσεις ποιοῦνται τὸν ἀνδρώπων τοὺς ἀποθανόντας ἐν τῷ πολέμῳ καλῶς*. — *Duraeque*] «laborum bellicorum patientissimae.» — *audil*] «tibi parelo». — *caede gaudentes*] Tac. Ann. 4, 44: *gaudebat caedibus miles*. — *Sygambri*] Vid. ad Od. 4, 2, 36. Suet. Oct. 21: *Germanos - ultra Albim fluvium non movit; ex quibus Ubios et Sugambros dedentes se traduxit in Galliam alios in proximis Rheno agris collocavit*. — *Compositis*] *Depositis* prosae laus et orationis; *positis* vel *compositis* id praeterea significat, reconditis esse ab iis arma et ab usu remotis. Refertur huc locus Dionis 54, ad a. u. 738: *Οἱ βάρβαροι (Σκυθῆες) γαμβροὶ τε καὶ Οὐσιπεταὶ τε καὶ Τέγκητροι τὸν τε Δόλλιον παρὰ σκευαζόμενον καὶ τὸν Ἀγγοῦσαν στρατεύοντα πνθόμενοι, ἐξ αὐτῶν τὴν ἐαυτῶν ἀνεχώρησαν καὶ σπονδὰς ἐποιήσαντο, δυνάμεις*.

CARMEN XV.

Phoebus volentem proelia me loqui
 Victas et urbes increpuit lyra,
 Ne parva Tyrrenum per aequor
 Vela darem. Tua, Caesar, aetas

Fruges et agris rettulit uberes

5

XV. Quantum carminum librum cum editurus esset, prope necessarium erat, ut post Drusi et Tiberii laudes epilogus contineret laudes Augusti tamquam pacis atque otii publici auctoris, utpote quo rei publicae principe, coercita tandem morum corruptione, denuo efflorescerent bonae artes omnesque Romani vitae tranquillae commodis plena cum securitate gauderent. Massono auctore plerisque hoc carmen a. u. c. 744. compositum videbatur, sed Franke ad a. polius 744. post reditum Augusti referendum esse demonstravit.

nifestus Apollo Movit inauratae pollicae fila lyrae: -- Is mihi, Lascivi, dicit, praeceptor amoris, Duc age discipulos ad mea templa tuos. -- parva -- Vela] Frequens navigationis cum libero poeticae facultatis quasi cursu comparatio. Virg. *Ge.* 2, 44: *pelagoque volans da vela patenti.* Ovid. *Trist.* 2, 328: *Non ideo debet pelago se credere, si qua Audet in exiguo ludere cymba lacu.* Sine imagine: «monuit, ne auderem res graves, meum ingenium excedentes, canere itaque *Magna modis tenuare parvis.* (*Od.* 3, 3, 72.) — *Tua, Caesar, aetas]* Aperta adulatione vitata Augusti aetati velut aureae tribuit, quae proprie ipsius erant. Sententiae sic se excipiunt: «Cum Apollo me proelia dicere voverit, canam otium ac felicitatem publicam, qua sub Augusto nunc fruimur.»

5-8. *rettulit uberes]* vel propterea, quod agri per bella civilia vastati pace restituta denuo colebantur. *Od.* 4, 5, 48: *Nutrit rura Ceres almaque Faustitas.* Cfr. imprimis Vellei. 2, 89: *Rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio*

4-4. *proelia]* Augusti expeditiones militares; quas cum celebrare nunquam animum induxisset (cfr. iam *Od.* 4, 6.), ingeniose h. l. fingit hoc sibi ab Apolline ipso interdictum esse. — *increpuit lyra]* «lyra plectro laeta hoc ne facerem vult.» Similiter Apollo deterret ab incepto nimis difficili Virgilium *Ecl.* 6, 3: *Cum canerem reges et proelia, Cynthia aurem Vellit et admonuit;* exhortatur ad perficiendum opus Ovidium *A. A.* 2, 493: *Haec ego cum canerem, subito ma-*

Et signa nostro restituit Iovi
 Derepta Parthorum superbis
 Postibus et vacuum duellis

Ianum Quirini clausit et ordinem
 Rectum evaganti frena licentiae

Iniecit emovitque culpas
 Et veteres revocavit artes,

Per quas Latinum nomen et Italiae

7. *Derepta* omnes mei et Pottierii, item Iahn. (Ut nos, Cruquii duo.) — 9. *Ianum Quirinum* ex Passeratii et I. Fr. Gronovii conl. F. — *clausit* Cod. γ Vanderburgii (nostrorum nullus).

cet. — *nostro - Iovi*] Propert. 3, 44, 44: (Cleopatra) *Ausa Iovi nostro latrantem opponere Anubim.* — *Derepta*] «magno cum studio ac laetitia detracta.» Silius 10, 599: *ite, ocius arma Deripite, o pubes, templis.* Necessarium esse *derepta* vidit iam Cortius ad Lucan. 4, 239: *iuventus Deripuit sacris adfixa penatibus arma.* — *Parthorum*] a. u. c. 734. Od. 3, 5, 5. Dio 54, 8. Ovid. Fast. 5, 583. Cfr. ad 4, 44, 42. — *Postibus*] Apud Parthos signa ista Crassi et Antonii in regiae atrio nonnulli arbitrantur affixa fuisse, etsi Epp. 4, 48, 56: *Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit.* Proprie Marti Ultori signa a Phraate recuperata consecravit Augustus; sed consulto poeta summo imperii Romani custodi ea restituta dicit.

9. *Ianum Quirini*] Sic Codd. omnes, pro qua lectione recipi non debebat Passeratii conl. *Ianum Quirinum* ducta ex Macrob. Sat. 4, 9: *Invocamus -- Ianum Quirinum -- quasi bellorum potentem, ab hasta, quam Sabini curim vocant;* et Suet. Oct. 22: *Ianum Quirinum semel atque iterum*

a condita Urbe memoriam ante suam clausum in multo breviori tempore spatio terra marique pace parta ter clusit. Verum consulto a formularum sermone recessisse putandus est poeta, ut sit Ianus Quiritium. Ipse Augustus in Monum. Ancyranum Ed. Franzii p. 31: *Cumque ab Urbe condita ante me Ianum Quirinum bis omnino* (regnante Numa et post bellum Panicum primum a. u. c. 549.) *clausum fuisse prodatur memoriae, ter me principe senatus claudendum esse censuit.* (a. u. c. 725. 729. Quando tertium id factum sit, non liquet. Massonum, qui a. 744. id tribuit, satis refutavit Franke, ac Norisii. Cenot. Pis. 2, 40, sententiam de a. 748. praefereendam esse monstravit, Rem in medio relinquit Franzius.) Pro certo sane Horatius ad *Ianum tertium* clausum respicere non potuit, sed infinite significat duas priores huiusmodi caerimonias. In nummis: *LX. CLVS.* Ovid. Fast. 4, 429. *Ianus de se: modo namque Patulcius idem Et modo sacris Clusus ore vocor.* — *Clusit* Codicis Vanderb. multis placuit, sed

Crevere vires famaue et imperi

Porrecta maiestas ad ortus

15

Solis ab Hesperio cubili.

Custode rerum Caesare non furor

Civilis aut vis exiget otium,

Non ira, quae procudit enses

Et miseras inimicat urbes.

20

Non, qui profundum Danubium bibunt,

45. *ortum* ST, LCt, Bentl., F. (*ortus* hcd, «et omnes fere nostri.» BENTL.) — 48. *eximet* hSed, Bentleyi plerique, Pottierii plerique, C1FJ, *existimet* corrupte T.

altera scriptura Augustus ipse usus est in Monumento Ancyrano.

40 - 42. *licentiae*] «Licentiam, quae per bella intestina mores legesque impune violarat, Augustus in ordinem coëgit exstirpavitque culpas, noxios severis suppliciis coercens; honestam disciplinam restituit.» — *emovitque*] Sic Sat. 2, 3, 28: *Emovit veterem* (morbum) *nire novus.* — *veteres - artes*] «prudentiam, fortitudinem, iustitiam, temperantiam.» SCHOL.

43 - 46. *imperi - maiestas*] Etiam divise: *imperium populi Romani maiestasque*, Cic. pro Rab. perd. r. 7. de Orat. 2, 39: *Si maiestas est amplitudo ac dignitas civilis, is eam minuit, qui exercitum hostibus populi Romani tradidit cet.* — *Porrecta*] pros. or. «dilata, propagata.» — *ad ortus*] Librarii facilius h. l. mutarunt num. plur. in singularem frequentiore quam contra. Cfr. Od. 3, 27, 42. — *ab Hesperio cubili*] «ab occasu, quo Sol ab aethere velut in cubile descendit.» Minnermus Bergk pag. 318: *Τὸν μὲν γὰρ (ἥλιον) διό*

αἶμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ Κῶλη, Ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη Χρυσοῦ τιμήεντος κτλ.

47 - 20. *Custode*] Od. 3, 14, 15. Od. 4, 5, 4: *optime Romulae Custos gentis.* — *exiget*] prima significatione: «expellet, exturbabit.» Quod cum non intelligerent, scripserunt *eximet*, quod tamen v. usurpatur potius de rebus ingralis, veluti *eximere curam*, *metum*, *aliquem e vinculis*, *servitute*, *crimine cet.*, et praeterea prosae potius orationis foret. — *Non ira*] bellica. Tib. 4, 3, 47: *Non acies, non ira fuit, non bella, nec enses Inimici saevus duxerat arte faber.* — *inimicat*] Ut Laberius iniquare pro iniquum reddere dixerat, sic Horatius, quod sciam, primus (v. Forcell. Ed. Germ.) hoc v. usurpavit pro: «inimicas inter se reddit, ad bella domestica excitat.»

21-24. *qui - Danubium bibunt*] Vindelici, Pannonii. Cfr. Od. 2, 20, 20. «Non dubium est, quin victoriae respiciantur, quas Romani per annos 738. 39. 40. de Germaniae populis reportaverunt.» FRANKL. —

Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non Seres infidive Persae,
Non Tanaï'n prope flumen orti.

Nosque et profestis lucibus et sacris

25

Inter iocosi munera Liberi

Cum prole matronisque nostris,

Rite deos prius apprecati,

Virtute functos more patrum duces

Edicta - Iulia] «leges atque iussa Augusti, condiciones foederum pactorumque cum barbaris initorum.» Dio 54, 40: τοὺς τε νόμους τοῦς γραφισσομένους ὑπ' αὐτοῦ ἀγούσιον ἐκείθεν ἥδη προσηγόρευον. (a. u. c. 735.) — *Getae*] Plin. H. N. 4, 42: alias Getae, Daci Romanis dicti. Contra Strabo 7, 3, 42. Kramer: Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος τῆς χώρας μερισμός — τοὺς μὲν γὰρ Σακούς προσαγορεύουσι, τοὺς δὲ Γέτας. Γέτας μὲν τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους καὶ πρὸς τὴν ἑω' Σακούς δὲ τοὺς εἰς τὰναντία πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς τοῦ Ἰστροῦ πηγὰς. Vide ad Od. 3, 24, 44. — *Seres*] ultimi Orientis populus. Vid. ad Od. 3, 29, 27. — *Tanaï'n p. fl. orti*] «Scythiae.»

25-28. *lucibus*] «Luces et soles pro diebus poni solent.» Scaur. Est igitur: «singulis diebus.» — *apprecati*] Primus sic, quod sciam, Horatius, deinde Apul. Met. 4. init.

29-32. *Virtute functos*] Dictum est, ut *vita functus* et Ovid. Met. 4, 558. *fato functus suo*, Ibid. 583. *functo morte*, atque apud Horatium ipsum Od. 2, 9, 43: *ter aeva functus*. «Qui in vita virtutes omnes

pro virili parte et tamquam munus suum exercuerunt.» — *more patrum*] Varro apud Nonium in *Assa* voce p. 76. Merc.: In conviviis pueri modesti ut cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, et assa voce et cum libicinis. Cic. Tusc. 4, 2: Est in Originibus (Catonis) solitus esse in epulis canere convivas ad libicinem de clarorum hominum virtutibus. Cfr. Tuscul. 4, 2, 3. De laudationibus funebribus haec minime interpretanda cum Fea, sed de iis carminibus popularibus, ex quibus paullatim orta est magna pars historiae Romanae antiquioris. — *Lydis*] Epod. 9, 5. Plato Polit. 3, p. 398. E.: Τίνας οὖν μαλακά τε καὶ ξυμποτικά τῶν ὁρμονίων; Ἰαστί, ἢ δ' ὅς, καὶ λυδιαστί, αἰνεῖς χαλαρά καλοῦνται. Ταῦτα οὖν, ὦ φίλε, ἐπὶ πολεμικῶν ἀνδρῶν ἰσθ' ὃ τι χρήσει; Οὐδαμῶς, εἴρη, ἀλλὰ κινδυνεύει σοὶ δωριαστί λείπεσθαι καὶ φρυγιστί. Carmina tamen illa in laudem veterum ducum Romanorum Lydia harmonia canenda vix serio dixit, ut multis videtur; sed *Lydis* morum est *ἐπιδοτεον* poeticum. Poëta enim minime curabat, quo tandem quattuor harmoniarum Graecarum

Lydis remixto carmine tibiis

30

Troiamque et Anchisen et almae

Progeniem Veneris canemus.

genere cantica ista citarentur. — 71. usurpat pro *rursus miscere*. —
remixto] A. P. 454: sic *veris falsa* *almae*] perpetuum Veneris *ἐπιθε-*
remiscet. Hoc quoque v. tali signi- *τον*. Lucret. 1, 2. — *Progeniem Vene-*
 ficatione pro *permiscere* solus Ho- *ris*] Aeneam ac totam gentem Iuliam
 ratius usus videtur. Seneca Ep. a Iulo, Veneris nepote, ortam.

Q. HORATII FLACCI
CARMEN SECLARE.

ZOSIMUS LIB. II. C. V.

Τοιοῦτος δὲ τις ὁ τρόπος ἀναγέγραπται τῆς ἐορτῆς. Περιϋόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἐορτὴν συνιέναι πάντας ἐκέλευον ἐπὶ θεῶν, ἣν οὔτε πρότερον εἶδον, οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται. Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τοῦ θέρους, πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τοῦ τὴν θεωρίαν ἀρχῆσθαι, ἐν τῷ Καπετώλει καὶ ἐν τῷ νεῷ τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανεμοῦσι τὰ καθάρσια· ταῦτα δὲ ἐστὶ δῶδες καὶ θεῖον καὶ ἀσφαλτος· δοῦλοι δὲ τούτων οὐ μετέχουσιν, ἀλλὰ ἐλεύθεροι μόνοι. Συνελθόντος δὲ τοῦ δήμου παντὸς ἐν τε τοῖς ῥηθεῖσι τόποις καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ λόφῳ καθίδρυνται, σίτον καὶ κριθὴν ἕκαστος φέρει καὶ κῆραμον. (Cfr. Sibyll. v. 27.) Καὶ ταῖς Μοῖραις ἄγουσι παννυχίδας μετὰ σεμνότητος ἐν (ἐννέα Heyne.) νυξίν. Ἐνατάντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἐορτῆς, ἣν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐν τῷ τοῦ Ἀρεως ἐπιτελοῦσι πεδίῳ, καὶ ταῖς ἡσας νυξί, καθιεροῦντο τὰ τελούμενα παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Θύμβριδος ἐν τῷ Τάραντι. Θύουσιν δὲ θεοῖς, Αἰτὶ καὶ Ἑρᾷ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἀθηαῖ καὶ Ἀρτέμιδι, καὶ προσέτι γὰρ Μοῖραις καὶ Εἰλειθυΐαις καὶ Ἀθήνῃ καὶ Ἀΐδῃ καὶ Περσεφόνῃ. Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν θεωρίων νυχτὶ δευτέρας ὥρας ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τριῶν παρασκευασθέντων βωμῶν τρεῖς ἄρνας θύει μετὰ τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν καὶ τοὺς βωμοὺς καθαιμάξας ὀλοκαυτοῖ τὰ θύματα. Κατασκευασθείσης δὲ σκηνῆς δίκην θεάτρον φῶτα ἀνάπτεται καὶ πυρά, καὶ ὕμνος ᾄδεται νεωστὶ πεποιημένος, θεωρίαι τε ἱεροπρεπεῖς ἄγονται. Κομίζονται δὲ οἱ ταῦτα ποιοῦντες μισθὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, σίτον καὶ κριθῆς καὶ κῆραμον· αὗται γάρ, ὥς εἰρηταῖ μοι, καὶ τῷ δήμῳ παντὶ διανεμοῦνται. Τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ εἰς τὸ Καπετώλιον ἀναβάντες κἀνταῦθα τὰς νενομισμένας θυσίας προσαγαγόντες, ἐντεῦθεν τε ἐπὶ τὸ κατεσκευασμένον θεῖον ἐλθόντες τὰς θεωρίας ἐπιτελοῦσιν Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι. Τῇ δὲ

μετὰ ταύτην ἡμέρα γυναῖκες ἐπίσημοι κατὰ τὴν ὥραν, ἣν ὁ χρησμός
ὑπηγόρευσεν, εἰς τὸ Καπετώλιον συνελθοῦσαι λιτανεύουσι τὸν θεὸν
καὶ ὕμνοισιν ὥς θέμις. Ἡμέρα δὲ τρίτη ἐν τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον
Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρεῖς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσοῦ-
των, οἳ πάντες ἀμφιβαλεῖς, ὅπερ ἐστίν, ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς
ἔχοντες περιόντας, ὕμνους ᾄδουσι τῇ τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων
φωνῇ καὶ παιᾶνας, δι' ὧν αἱ ὑπὸ Ῥωμαίοις σῶζονται πόλεις· ἄλλα
τε κατὰ τὸν ὑφηγημένον παρὰ τοῦ θείου τρόπον ἐπράττετο, ὧν ἐπι-
τελουμένων διέμεινεν ἡ ἀρχὴ Ῥωμαίων ἀλώβητος.

Ὡς ἂν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀληθῆ ταῦτα εἶναι πιστεύ-
σωμεν, αὐτὸν παραθήσομαι τὸν Σιβύλλης χρησμόν, ἥδη πρὸ ἡμῶν
παρ' ἐτέρων ἀνεπηγμένον·

Ἄλλ' ὅποταν μήκιστος ἔκη χρόνος ἀνθρώποισι
Ζωῆς, εἰς ἑτῶν ἑκατὸν δέκα κύκλον ὀδεύων,
Μέμνησ', ὦ Ῥωμαῖε, καὶ σὺ μᾶλα λήσεται αὐτῶν
Μεμνησθαι τάδε πάντα. Θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισι
Ῥέξειν ἐν Πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ἔδωρ, 5
Ὅππῃ στεινότατον, Νῦξ ἦνίκα γαίαν ἐπέλθῃ,
Ἥελιον κρύψαντος ἔδον τῆος· ἔνθα σὺ φέξειν
Ἰερὰ πορτογόνοισι Μοῖραις ἄρνας τε καὶ αἶγας.
Κρανέας δ' ἐπὶ ταῖσδ' Εἰλειθυίας ἀρέσασθαι
Παιδοτόκους θνέεσσι, ὅππῃ θέμις. Αὐθι δὲ Γαίῃ 10
Πληθομένη χοῖράς τε καὶ ὕς ἱεροῖτο μέλαινα.
Ζάλευκοι ταῦροι δὲ Λιὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων
Ἥματι, μηδ' ἐπὶ τυττί· Θεοῖσι γὰρ οὐρανόισι
Ἥμιριος πέλεται θνέων τρόπος· ὥς δὲ καὶ αὐτῶς
Ἰρεῦεν· δαμάλλης δὲ βοῆς δέμας ἀγλαδὸν Ἥρης 15
Αἰεεσσθῶ νηὸς παρὰ σεῦ. Καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων,
Ὅστε καὶ Ἥλιος κυκλίσσεται, ἴσα δεδέχθω
Θύματα Αἰητοῖδης· καὶ ἀειδόμενοί τε Λατῖνοι
Παιᾶνες κούροις κούρησέ τε νηὸν ἔχουεν 20
Ἀθανάτων· χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐτὰ ἔχουεν
Καὶ χωρὶς παίδων ἄρσιν στάχης, ἀλλὰ γονήων
Πάντων ζώντων, οἷς ἀμφιβαλὴς ἔτι φύτλῃ.
Αἱ δὲ γάμον ζεύγλαισι δεδιμημένοι ἥματι κείνῳ
Γυνῆς Ἥρης παρὰ βωμὸν αἰοδιμον ἐδρεύουσαι 25
Αἰμίονα λισσέσθωσαν. Ἀσσι δὲ λίμνατα δοῦναι
Ἀνδράσιν ἥδὲ γυναῖξί, μάλιστα δὲ θηλυτέρῃσι.
Πάντες δ' εἰς οἴκοι φερέσθων, ὅσσα κομίζεν
Ἔσθ' ἑμέις θνητοῖσιν ἀπαρχομένοις βιότοιο,
Αἰμίοσι μελίχιοισιν ἰλίσματα καὶ μακάρεσσιν

Ὀυρανίδαυς· τὰ δὲ πάντα τεθησανρισμένα κείσθω, 30
 Ὅφρα τε θηλυτέρησι καὶ ἀνδράσιν ἐδιδόωσιν
 Ἐνθεν πορσύνῃς μεμνημένος. Ἥμασι δ' ἔστω
 Νυξί τ' ἐπασσντέρῃσι θεοπρέπτοισι κατὰ θόκους
 Παμπληθὲς ἄγνους· σπουδὴ δὲ γέλωτι μεμίχθω.

Ταῦτά τοι ἐν φρεσὶ σῇσιν αἰεὶ μεμνημένος εἶναι, 35
 Καὶ σοὶ πᾶσα χθὼν Ἰταλὴ καὶ πᾶσα Λατίνη
 Αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ὑπανχέμιον ζυγὸν ἔξει.

CARMEN SECULARE.

Phoebe silvarumque potens Diana,
 Lucidum caeli decus, o colendi
 Semper et culti, date, quae precamur

1 - 4. Phoebe] Ex Zosimi narratione constat hymnum hunc in aede Apollinis Palatini cantatum esse. Vid. in Exe cursu, quae Iahnus docte et accurate disseruit ad Virgilii Ecl. 4, 40: *Casta fave Lucina: tuus iam regnat Apollo*; hoc tantummodo addemus, Solem et Lunam cum aëris salubris atque agrorum fertilitatis datores, tum ad pestem aliaque mala averruncanda praesentissima esse ducta numina (cfr. Od. 4, 21.); praeterea Augustum non sine simulatione semper id affectasse, ut in praecipua Apollinis tutela esse videretur. — *silvarumque potens* (Od. 4, 3, 1: *potens Cypri*.) *ναπῶν μεδέονσα*. Virg. Aen. 9, 405: *Astrorum decus et nemorum Latonia custos*. — *Lucidum caeli decus*] num. sing. de duobus numinibus geminis, ut Od. 4, 8, 31: *Clarum Tyndaridae sidus*. — *o colendi Semper et culti*] Verba sunt velut ex formularum sermone. Conf. Ovid. Met. 8, 349: *Phoebe, ait Amphyctides, si te coluimus coloque*. — Od. 4, 2, 37: *Quo nihil*

maius meliusve terris Fata donavere bonique divi, Nec dabunt cet.

5, 6. Sibyllini versus consulto memorantur, quia horum auctoritate utebatur Augustus in renovandis ludis secularibus. Virgines autem et pueri nunc, ut ita dicam, primum in scena comparentes de se ipsi eo magis verba facere debebant, ut, cum ex primariis familiis lecti essent, inter hos ipsos versus ab iis cantatos *tacitum pertentaret gaudium parentum pectora*. — *Virgines cet.*] *τρεῖς ἐννέα* Zosimi sunt ter novenae virgines, terque noveni pueri, sex totius chori veluti partes; ex more Romano. Liv. 27, 37: *Decrevit pontifices, ut virgines ter novenae per urbem euntes carmen canerent*. Cf. 34, 42. — *lectas - castos*] Haec duo *ἐπίθετα* aequè ad utrumque sexum pertinent. Esse enim debebant ex confarreatis parentibus geniti, patriciae, certe senatoriae stirpis, ac simul *ἀμφιθαλεῖς*, patrimi et matrimi. Cfr. Acta Fratr.

Tempore sacro,

Quo Sibyllini monuere versus

5

Virgines lectas puerosque castos

Dis, quibus septem placuere colles,

Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui

Promis et celas aliusque et idem

10

Nasceris, possis nihil urbe Roma

Visere mains.

Rite maturos aperire partus

Lenis, Ilithyia, tuere matres,

Arv. T. 32. v. 17: *PVERIS. PATRIMIS. ET. MATRIMIS. SENATORVM. FILIIS.* item vv. Sibyll. 24.

9-12. *Alme Sol*] Cfr. formulam iuris iurandi Philippi cos. apud Diod. Fragment. Dind. pag. 128: *Ὁμνυμι τὸν Δία τὸν Καπιτώλιον καὶ τὴν Ἑστίαν τῆς Ῥώμης καὶ τὸν πατῆρα αὐτῆς Ἀθην καὶ τὸν γενάρχον Ἥλιον καὶ τὴν εὐεργέτιν ἑωὼν τε καὶ φρυγῶν Γῆν* (C. S. v. 29.), *ἔτι δὲ τοὺς κτίστας γεγεννημένους τῆς Ῥώμης ἡμῶν καὶ τοὺς συνανξήσαντας τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς ἡρώας κτλ.* Notandum Martis neque in verss. Sibyllinis neque apud Horatium ullam mentionem fieri, ideo quod pacificatoris munere fungi volebat Augustus. — *Promis*] Dionysius Hymn. in Apoll. ed. Bellermann p. 26: *Ποταμοὶ δὲ σίθεν πρὸς ἀμβρόσιον Τέκτονσιν ἐπὶ φάτον ἀμείραν.* — *celas*] «condis occidens.» — *aliusque et idem*] «quotidie renovato splendore eodemque vigore exorians, adeo ut mortalibus no-

vus videare, cum tamen idem sis ac die proxime superiore.» Lucret. 5, 639: *semina -- ardoris -- Quae faciunt solis nova semper lumina gigni.* — *Visere mains*] Virg. Aen. 7, 602: *maxima rerum Roma.*

13-16. *Rite*] «bene ac recte, uti fas est nos sperare de te, dea propitia, cuius proprium est munus, ut benigne ac molliter partus in lucem proferas.» — *aperire partus Lenis*] Graeca constructione: «Quae lenem te praebes in partibus maturis in lucem proferendis.» Cf. Od. 4, 24, 47: *Non lenis* (Mercurius) *precibus fata recludere.* — *Πολυωνυμία* numinibus divinis exoptatissima est gloria, quam a Iove postulat Diana apud Callim. Hymn. 3, 6: *Δὸς μοι παρθεμένην αἰώνιον, ἅπαντα φυλάσσειν καὶ πολυωνυμίην.* Eodem igitur antiquorum more usus, quo Sat. 2, 6, 20: *Matuline pater seu Iane libentius audis*, h. l. deae optionem dat, utrum nomen ei acceptius sit, Graecumne illud

Sive tu Lucina probas vocari
Seu Genitalis.

Diva, producas subolem patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis prolisque novae feraci
Lege marita,

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos
Ter die claro totiesque grata

15

20

Εἰλευθρίας (quae ad parturientes venit opem latura) an Latinum vel *Lucinae* (quae aliis eadem est cum Iunone, ut Ter. Andr. 3, 4, 45: *Iuno Lucina, fer opem.*) vel *Genitalis*, *Γενεθλίας*, gignendi praesidis. De *Ilithyia* autem Plutarch. Symp. 3, 40, 3: οἶμαι καὶ τὴν Ἀρτεμιν Δοχεῖαν καὶ Εἰλειθυίαν οὐκ οὔσαν ἑτέραν ἢ τὴν Σελήην ὠνομάσθαι. Τιμόθεος δ' ἀντιγράφει, διὰ καὶ νεον πόλον ἀστρων, διὰ τ' ὠκυτόκοιο Σελάνας.

17-20. *producas subolem*] «Serves atque ad adultam aetatem feliciter pervenire iubeas, utpote quae sis *χορηγότρος*.» Etenim hic *Lucina* eadem est cum *Diana*, ut apud Catull. 32 (aliis 34.), 43: *Tu (Diana) Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis.* — *super iugandis*] *Lex Iulia* de maritalibus ordinibus, quam manifesto Horatius respicit, ab Augusto, ut minueretur caelibum numerus ac mores corrigerentur, proximo ante ludos seculares celebratos anno lata est. Dio Cass. 54, 46: Ὁ δ' οὖν Αὐγουστός -- τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάν-

δροῖς βαρύτερα τὰ ἐπιτήμια ἐπέταξε (a. u. 736.) καὶ ἔμπαλιν τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἀθλαῖς ἐθηκεν. Anno autem u. 762. [ex *Iulia* paulum immutata nomen *Poppaeae* a consulibus suffectis illius anni accepit. (Dio 56, 40.) — *Lege marita*] breviter ac nove dictum, *Ehegesetz*. Similiter Prop. 4, 44, 33. *faces maritalae* pro nuptialibus.

21-24. *Certus -- Orbis ut cantus cet.*] «ut, votis fortunantibus prolem Romanam, post orbem, καὶ χρόνον, περίοδον, CX. annorum decursum iidem ludi vestri seculares rursus celebrari possint, quo ritu imperium Romanum, nova semper stirpe fultum, aeternitatem suam pie agnoscat atque testetur.» — *Ter cet.*] «eternis diebus totidemque noctibus.» — *grata Nocte*] propter lumina ac rogos ubique accensos (Zosim. 2, 3.) propterque hymnos, caerimonias augustas et laetitia universalem. — *frequentes*] «ab innumerabili civium multitudine celebratos.»

25-28. *veraces cecinisse*] Graeca constructione: *Wahrheit sin-*

Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse, Parcae, 25
 Quod semel dictum est stabilisque rerum
 Terminus servat, bona iam peractis
 Iungite fata.

Fertilis frugum pecorisque Tellus
 Spicea donet Cererem corona; 30

26. dictum stabilis per aevum Terminus servet Bentleius coni., dictum stabilisque e Codd. F. — 27. servat Aldus, F: servet Bbc, Cruquii quinque, ceteri Bentleii, omnes Pottierii, LCl, Bentl., MJ.

gēde Mächte. Voss. Veridicos cantus Parcis tribuit etiam Catullus 64, 306. Hic quidem significantur carmina Sibyllina, quae quasi Parcarum ipsarum vaticinia continebant. — [Parcae] Plato Polit. 10. p. 617. C.: *ὑγιατέρας τῆς Ἀνάγκης, Μοίρας*. Invocandae autem erant ut Ilithyia ex carminis Sibyllini praecepto v. 8. — *semel ein für allemal*. Cic. ad Att. 44, 43: Antonius semel induxit animum sibi licere quod vellet. — «Veraces in canendo id, quod ita a vobis dictum (decretum) est, ut in perpetuum valeat, quodque propter hoc ipsum rerum (fatorum) stabilis terminus (certus eventus) servat, stabilit.» Cf. Virgil. Ecl. 4, 47: *Concordes stabili fatorum numine Parcae*. — Terminus autem non est huius nominis deus, sed prorsus similis est sententia Accianae illi in Hecuba apud Priscian. 6. p. 746. P.: *Veter fatorum terminus sic iusserat*. Virg. Aen. 4, 614: *Et sic fata Iovis poeunt, hic terminus haeret*. — *ἔοι - Ἀπάντων τέρε' ἔχοντες*. — *servat*] Tametsi fatendum est servet

commendari auctoritate trium Scholiastarum, Servii ad Ecl. 4, 47., meorum ac Pottierii Codd. omnium, item Oberlini B. Sec. X., tamen poeta longe rectius pro certo affirmare videtur, in sempiternum servari a Parcis fatorum imperii terminum. — *tam peractis*] «quibus adhuc feliciter uti sumus.»

29-32. Fertilis cet.] «Veteres in precationum formulis haec tria felicitatis momenta, frugum ubertatem, feturam gregum, malonarum fecunditatem, plerumque coniungunt. Sophocl. Oedip. Tyr. 474. Herod. 3, 68.» HUSCHKE ad Tib. 2, 6, 94. — Fertilis - pecoris per zeugma pro *fecunda*; contra *fecundus* pro *fortilis* de arboribus Od. 3, 23, 6. — Tellus] Conf. versus Sibyll. 40 sq., ius iurandum Philippi ad v. 9. — «Sit frugum ubertas et prospera pecundum fetura.» SCHOT. Hanc sententiam venusta imagine sic exornat, ut Tellus dea, ipsa laeta sua fertilitate, eo munere fungatur, quo grati coloni, cum Cererem spiceis coronis ornant, ut comparet etiam in antiquitatis monumentis.

Nutrient fetus et aquae salubres
Et Iovis auras.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi, 35
Luna, puellas:

Roma si vestrum est opus, Iliaequē
Litus Etruscum tenere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu, 40

Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes

39. *urbes* Be (non b).

Tibull. 1, 4, 45: *Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spica. — fetus*] H. l. agrorum fruges. Cic. de Or. 2, 30: *quo meliores ager fetus possit et grandiores edere. — Iovis auras*] Ex antiquo sermonis usu, quo tempora et varia caeli tempestates et pluvia Iovi tribuebantur. Epod. 2, 29: *tonantis annus hibernus Iovis*. Iliad. ε, 91: *Αἰὼς ὄμβρος*. Eumen. Paneg. Const. 13: *Iuppiter moderator aurarum*. Itaque et adiectivum *salubres* et genitivus *Iovis* et ad *aquas* et ad *auras* referenda sunt.

33 - 36. *Condito — — telo*] «Omni pestem a populo Romano avertens.» Magna cum arte revertitur ad Apollinem, Augusti custodem et quasi genium tutelarem, et ad Dianam, quorum numina initio invocarat. — *mitis placidusque*] Duplex ἐπιθετον, a nonnullis reprehensum, videtur referre sermonem formularum.

Certe etiam Ovid. Met. 4, 34: *Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis. — puellas*] Cum quid supplicare debeant chori seqq. versibus exponatur, hic colon ponendum erat, non cum aliis maior distinctio, qua dissecarentur sententiae.

37 - 40. *si — est*] «si est, ut est reapse.» In precibus modestior particula quam *quoniam*. Etenim sic procedunt sententiae: «Quoniam Roma vestrum est opus, etiam in posterum ei quocunque modo ut faveatis, precamur.» — *vestrum — opus*] quatenus Apollo (cui, ut solet, iungitur soror) Aeneam Italiam petere iusserat. Cfr. Od. 4, 6, 24 sqq. — *pars*] quotquot Aeneam comitati sunt. — *Sospite cursu*] «ita iussi, ut salvi in Italiam pervenirent.»

44-44. *sine fraude*] «sine damno

Liberum munivit iter, daturus

Plura relictis:

Di, probos mores docili iuventae,

45

Di, senectuti placidae quietem,

Romulae genti date remque prolemque

Et decus omne!

Quaeque vos bobus veneratur albis

Clarus Anchisae Venerisque sanguis,

50

Impetret, bellante prior, iacentem

Lenis in hostem!

46. *senectutis* e Codicibus Benteius. — *placidam* Battel., Hofman Peerlk. (Ut nos, Bbc.) — 49. *Quique* Pott. tres, LiF. — *bubus* b. — 54. *Imperet* Pott. plures, LiF (non Bbc).

aut perniciē Aeneae omniumque eius comitum; ut Od. 2, 49, 49: *Nodo coērcēs viperino Bistonidum sine fraude crines.* — *Castus* «pius, cui propterea favebatis.» Sic *incestus*, impius, Od. 3, 2, 30. — *Plura* «conditurus per posteros suos imperium Troiano potentius.» — Antiquissima, quae nunc exstet, mentio τῆς ἀποικίας Φρυγῶν duce Aenea reperitur in Sophoclis Laocoontis Fr. 312. Dind.

45-48. *Di* proxime refertur ad Apollinem et Dianam. — *senectuti placidae quietem* «tranquillitatem, quam unice optant, senibus date, ut placide, sine ulla molestia ac miseria, ad vitae finem perveniant.» *Placida* egregie dicitur *senectus*, quae sibi placet, prorsus contenta est vita et ante acta et ea, quae etiam nunc ipsi concessa est. — V. 4. igitur huius strophae ad iuventutem refertur, v. 2. ad senes,

quibus hae ipsae preces egregie placere debebant; v. 3 et 4. universum populum Romanum complectuntur; qua distributione magna cum arte usus est poeta. — *Romulae* pro *Romuleae*, ut Od. 4, 5, 4. — *remque* «opum affluentiam.» — *prolemque* «que colliquescit cum v. seq. Cf. Od. 4, 2, 22. 23.

49-52. *Quaeque* «Et quae, boves albas (Verss. Sibyll. 12.) vobis immolans, vos precatur Augustus, ea consequatur.» Constructio *venerari* aliquem aliquid (ut *precari*, *poscere*, *postulare*, *rogare* cet.) ex antiquiore Latinitate retenta est etiam ab A. Caecina apud Cic. ad Fam. 6, 7: *qui multa deos venerati sunt contra eius salutem*; sicque Sat. 2, 2, 424: *Ac venerata Ceres, ita culmo surgetet alto.* Sat. 2, 6, 8: *Si veneror (precor) stultus nihil horum.* — *bellante prior, - Lenis* «itaque dis faventibus semper victor hostium

Iam mari terraque manus potentes
 Medus Albanasque timet secures,
 Iam Scythae responsa petunt, superbi
 Nuper, et Indi.

55

Iam Fides et Pax et Honos Pudorque
 Priscus et neglecta redire Virtus
 Audet, apparetque beata pleno
 Copia cornu.

60

53. *manum potentem* Benth. conl. — 57. *Honor* Bb, Lcl (non c).

evadat, clementer autem, ut decet virum fortem pariter ac generosum, domitis parcat.» Virg. Aen. 6, 834: *Parcere subiectis et debellare superbos*.

54-56. *Medus*] Parthus. Nota quam caute totum per carmen omnem bellorum civilium, quae imperium laceraverant, vel occultissimam mentionem devilet ac de exteris dumtaxat nationibus ab Augusto domitis loquatur, tum v. 57. de fide ac pace ab eodem restituta. — *Albanas*] «Romanorum ex Alba Longa ortorum.» — *responsa*] «edicta illa Iulia (Od. 4, 43, 22.), quomodo seditiones intestinas componere, quid Romanis praestare debeant.» — *superbi*] iunge cum v. *Scythae*. Suet. Oct. 21. Dio 54, 9. — *Indi*] Augustus ipse in Monum. Ancy. ed. Franz pag. 408: *Πρὸς ἐμὲ ἐξ Ἰνδίας βασιλέων προσβέται πολλὰς ἀποστάλῃων, οὐδέποτε πρὸ τοῦτου τοῦ χρόνου ὀφθεῖσαι παρὰ Ῥωμαίων ἡγεμόνι*.

57-60. *Fides*] Theognis 1137: *Πίστις, μεγάλη θεός*. — *Pax*] Eurip. Orest. 1682: *τὴν καλλίστην Θεῶν Εἰρήνην*. Eius ara erat Athe-

nis. Vid. Corn. Nep. in Timoth. 2. et quae adnotavit Nipperdey. — *Honos*, qui a Romanis colebatur, proprie est *Honos Virtutis*, qui virtutem consequitur; sed iam a M. Marcello bello Gallico ad Clastidium aedes *πονοῦντι ἐν virtuti vota* est. Liv. 27, 23. — *Pudor*] Apud Eurip. Hipp. 77: *ἀνῆρατον - λειμῶνα - Αἰδῶς - ποταμίαισι κηπέει δρόσοις*. — *Priscus*] Virg. Aen. 6, 879: *heu prisca fides!* — *redire*] in terras, quas cum a mortalibus coli desita esset, maesta reliquerat; id quod Graeci de Astraea, *Σίχη*, narrabant; item Hesiodus *Erg.* 498. Goettl.: *Λευκοῖσιν φανέεσσι καλυψαμένῳ χρόα καλὸν Ἀθανάτων μετὰ φῦλον Ἴτον προλιπόντ' ἀνθρώπους Αἰδῶς καὶ Νέμεσις*. — *Copia*] abundantiae den; culus imagine praecipue delectatus esse Augustus videtur. Od. 4, 47, 44 sqq. Epp. 4, 42, 28 sq. — *cornu*] Graeci simile habent *Ἀγαλθείας κέρας*. Apud Senecam Med. 65. Paci ipsi tribuitur cornu copiae: *Et cornu retinet divite copiam*. — «Pacatum autem et quietum fuit esse terrarum orbem cum verbis

Augur et fulgente decorus arcu
 Phoebus acceptusque novem Camenis,
 Qui salutari levat arte fessos
 Corporis artus,

Si Palatinas videt aequus arces, 63
 Remque Romanam Latiumque felix
 Alterum in lustrum meliusque semper

63. *arces* Bbc, Bentley ac Pottierii plerique, Lt et Bentleyus: *aras* in c superscr., CFM. (Nos secutus est J.) — Ceterum Bentl. et Fea distinguunt: (Si Palatinas -- Latiumque) felix Alterum cet.

tum numeris lenioribus egregie declaravit poeta, ut qui in strophis 14 et 15. quinquies molli caesura trochaica usus sit.» STEINER.

61-64. Vide, quo studio iam tertium in Apolline, Augusti, ut ita dicam, exemplari, praedicando immoretur poeta. «In proodo chorus cecinit: Date quae precamur, Phoebe et Diana. In mesodo eandem sententiam iteravit: Audite nostras preces, Apollo et Luna. Denique in epodo Str. 46-49. universus chorus hanc sententiam ita repetit, ut non iam nomina ipsa alloquatur, sed ad populum, ut fallor, conversus, tertia persona dicat: Phoebus et Diana cum XVvirorum pias preces, quas illi in sacrificando pro imperii incolumitate susceperunt (Zosimus 2, 45.), tum nostra quae modo nuncupavimus vota benigne curent. Postremo certam chori spem id fore exprimit.» STEINER. — *Augur*] Vid. ad Od. 1, 2, 32. — *fulgente*] Apollo poetis modo *Ζηυσότοξος*, modo *Ἀργυρότοξος*, ut II, α, 37. — *acceptus - Camenis*] Eurip. Med. 426: *Φοῖβος, ἀγῆτωρ μέλων*. Orph. Hymn. 34, 6. est

Μουσάγερτος, ut alibi Hercules. — *levat - fessos - artus*] «medetur aegris», ut Celsus 4. Praef.: *levatum magis eorum morbum esse*. Tibull. 4, 4, 10. ad Apollinem: *Sancte veni tecumque feras quicumque sapes, Quicumque et cantus corpora fessa levant*. Utrobique v. *fessus* significat languidum ex morbo.

65-67. *Si Palatinas -- arces*] «Has ipsas, ubi cantu cum veneramur.» (Vide Zosimi locum.) «Si propitius respicit, ut re vera respicit, aedem suam in monte Palatino ab Augusto ante hoc decennium magnificentissime exstructam.» Ovid. Trist. 4, 1, 69: *Forsitan exspectes, an in alta Palatia missum Scandere te iubeam Caesareamque domum, (Ignoscant augusta mihi loca dique locorum.) Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.* — *Remque Romanam Latiumque - Proroget*] Memor fuisse videtur versiculi Enniani Ann. 4: *Audire est operae pretium, procedere recte Qui rem Romanam Latiumque augescere vultis.* — V. *felix* iunge cum v. *lustrum*, ne careat *ἐπιθέτω*. *Lustrum* autem, Romanis *περίοδος* religioso, proprie, non infinite (ut

Proroget aevum.

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,

Quindecim Diana preces virorum

70

Curet et votis puerorum amicas

Applicet aures.

Haec Iovem sentire deosque cunctos

68. *Proroget* b et duobus exceptis omnes Pottierii, item LCT: *Prorogat* B, Bentl., FM. — 71. *Curet* b et duo Pottierii, LT: *Curat* B, C, Bentl., FM. — 72. *Applicet* b et tres Pottierii: *Applicat* B, C, Bentl., FM. (Nos secutus est Jahn.)

aliis placuit) accipiendum, ideo potissimum, quod anno praecedente 736. Augustus πέντε τῆς προστασίας ἔτη, ἐπειδήπερ ὁ δεκάτης χρόνος ἐξήκων ἦν, προσέθετο. Dio 51, 42. Hoc lustrum principe Augusto felix fore sibi spondet poeta; alterum autem «proximum»; iam sequitur tempus infinitum meliusque semper — aevum; semper ex formula, ut Tib. 4, 7, 63: *At tu, Natalis, multos celebrande per annos, Candidior semper candidiorque veni.*

68. *Proroget* — *Curet* — *Applicet*] Per se manifestum est, carminis fini rursus unice convenire preces precationes vere religiosas, non nimiam illam indicativorum confidentiam, quae et scriptoribus librariis et criticis quibusdam, adeoque ipsi Bentleio, placuit.

69—72. *Quaeque*] Ut Apollinem per aedem Palatinam, sic Dianam obtestatur chorus per religiones et Romae et in Latio, in monte Algido (Od. 4, 24, 6.) illi institutas, ut, si propitia sit imperio Romano, hoc fortunare velit. Zosim. 2, 5: ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ λόφῳ καθίσταται κτλ.

— *Quindecim* — *virorum*] Cum hi ludi seculares ex librorum Sibyllinorum responso celebrarentur, quos solis Quindecimviris Sac. Fac. adire licebat, consentaneum erat, ut hoc sacerdotum collegium diserte memoraretur. Tacit. Ann. 14, 44: *collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura (ludorum secularium), et magistratus potissimum cesequebantur officia caerimoniarum.* — *puerorum*] utriusque sexus. Paulus de Verb. Signif. ed. Cramer. p. 78. 463, 4: *Pueri appellatione etiam puella significatur.* — *amicas Applicet*] «proptius praebeat.» SCHOL.

73—76. *Haec*] «quae precanti sumus quaeque ut exaudiantur a diis immortalibus, ex animi nostri sententia optamus.» — *sentire*] «hanc eandem voluntatem esse deorum adeoque fore, ut nostras preces benigne exaudiant.» — *deosque cunctos*] Religiosa hac formula eos etiam complectitur, qui per carmen ipsum non erant implorati, ut Iuno, Minerva, Neptunus, Mars. — *Doctus*] «doctus a poeta.» Od. 4, 6, 43: (chorus) *docilis modorum Vatis Ilorati.* — *Phoebi* — *et Dianae*

Spem bonam certamque domum reporto,

Doctus et Phoebi chorus et Dianae

75

Dicere laudes.

Dicere laudes] Recte se habent genitivi. Virg. Ecl. 6, 6: *qui dicere laudes, Vare, tuas cupiant*. Dativus est apud Tibull. 4, 3, 34: *Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes*. Insignis turba debeat in Pharia.

EXCURSUS

Ad v. 4.

«Fuit apud Graecos volgata (?) atque a philosophis Platonice Stoicisque maxime exculta opinio de magno anno mundano, tum demum impleto, cum omnia sidera in ortus suos redirent et omnium rerum ἀνακύλῳσις et ἀποκατάστασις futura esset. (Macrob. in Somn. Scip. 2, 47.) Eadem fama etiam inter Etruscos et Romanos fuit, ubi in libris ritualibus Etruscorum et Romanorum libris Sibyllinis ille annus in decem menses magnos sive secula divisus, neque tamen eorum mensium longitudo et exitus certis finibus circumscriptus erat, sed portentis divinitus missis indici credebatur. (Servius et Voss ad Virg. Ecl. 4, 4. Censorin. de die nat. 47. et 48.) Unde etiam ludi seculares apud Romanos diversis intervallis instituti sunt. (Censor. l. l.) In libris Sibyllinis praeterea scriptum erat, quis quoque mense imperaret deus. Primo mensi Saturnus praeerat, ultimus Soli sive Apollini tribuebatur. (Nigidius apud Serv. ad Ecl. 4, 40.) Apollinem praecessisse videtur Diana, cui etiam in civili anno mensis November sacer erat. Quamobrem in Horatii carmine seculari Apollo et Diana prae ceteris dis celebrati sunt. Romani vero hoc ipso tempore seculo decimo se vivere putaverunt. Etenim cum post mortem C. Iulii Caesaris stella crinita apparuisset, Volcatius haruspex hunc cometam significare exitum seculi noni et ingressum decimi in contione dixit. (Serv. ad Ecl. 9, 47.)» IAHN ad Virg. Ecl. 4, 40.

Q. HORATHI FLACCI
E P O D O N

LIBER.

PROLEGOMENA.

«Quantum ex iis, quae ad nos pervenerunt, reliquiis iudicari potest, antiquissima Graecorum carmina ex versibus unius generis, iisque non nexis constituerunt. Sed cum poësis ex epici carminis magnitudine et gravitate ad breviora et tenuiora argumenta transferretur, numeros quoque apta aliqua complexione concludi oportebat. Ita inventi sunt epodi, quorum antiquissimum genus versui heroico subiectum habuit pentametrum ex duabus heroici partibus factum; eaque consociatio nomen naeta est carminis elegiaci. Excoluit hanc epodorum rationem maxime Archilochus, nunc duos simplices versus consocians, ut: *Πάτερ Ανκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; Τίς σὰς παρήειρε φρένας;* nunc priorem ponens asynartetum, ut: *Τοῖος γὰρ φιλότιτος ἔρως ὑπὸ καρδίην ἐλυσθεῖς Πολλὴν κατ' ἀγλὴν θυμάτων ἔχευεν,* nunc posteriorem, ut est in hoc Horatii (Epod. 43.): *Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres Nivesque deducunt Iovem; nunc mare nunc siluae,* nunc utrumque, si quidem id iam Archilochus, et non alii post eum instituerunt. Ita in hoc Simonidis: *Πολλάκι δὴ φυλῆς Ἀγαμαντίδος ἐν χοροῖσιν Ὄραι Ἀνωλόλυξαν κισσοφόροις ἐπὶ διθυράμβοις.* Et ut minor versus praecederet, qui proodi potius vocantur, Epod. 41: *Petti, nihil me sicut antea iuvat Scribere versiculos, amore percussum gravi.*» HERMANNUS Elem. doct. metr. p. 670.

CARMEN I.

Ibis Liburnis inter alta navium,
 Amice, propugnacula,
 Paratus omne Caesaris periculum
 Subire, Maecenas, tuo.

Quid nos, quibus te vita si superstitute 5

5. *vita* (om. si) hSc, *vita sit* Aldus, LCl. (*vita si* BT et novem Pottierii.)

I. Sane cum hoc carmen composuit, constitutum erat, ut Maecenas Octavianum in bellum adversus M. Antonium comitaretur, quod tamen consilium postea mutatum esse Maecenatemque Romae mansisse, ut urbanis negotiis praeesset ac seditiones fortasse orituras mature opprimeret, sat idoneis argumentis demonstravit Massonus in Vita Hor. p. 143. (Tempore belli Actiaci Romae et Italiae praepositus *absentis partibus Caesaris* functus est, ut ait Seneca Ep. 114, 6. et Dio Cass. 51, 3: *Μακρήνουν, ἢ καὶ τότε ἢ τὴν Ῥώμην καὶ ἡ λοιπὴ Ἰταλία προσέτετακτο*. «Cum Caesar et milites omnes et vero etiam senatores et equestris dignitatis viros Brundisium evocasset, τοὺς μὲν, ὥπως τι συμβῆναι αὐτῷ, τοὺς δ', ὥπως μὴ δύνανται γενέσθαι νεοχρῶσασιν, τὸ τε μέγιστον, ὥπως ἐνδελεξῆται τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι καὶ τὸ πλείστον καὶ τὸ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν ἔχουσι (Dio 50, 41.), etiam Maecenas (per aliquod tempus) eo se contulisse videtur.» FRANKL. a. u. c. 723., quo anno pugna Actiaca pugnata est IV. Non. Sept.)

4-4. *Ibis*] Tota propositio, ut et v. 41. *Feremus* — *pectore*, non est interrogatio (ut in Edd. nonnullis), sed affirmatio. «Caesaris navibus Liburnis (Od. 4, 37, 30.), quae celerrimae quidem, sed *triremibus* multo humiliores sunt, *ibis* interingentes illas *triremes* Antonii, cum hoc depugnaturus.» — *Actiaco proelio* Liburnarum auxilio praecipue victus est Antonius. Veget. de Re mil. 5, 3. Ed. Bip. — *propugnacula*] Plin. H. N. 32, 4: *Armatae classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut e muris*. *Ἐπλίνους πύργους* Antonii naves habebant teste Plut. in Ant. 66. et Dione 50, 23. De iisdem Virg. Aen. 8, 691: *pelago credas innare revolsas Cycladas aut montes concurrere montibus altos; Tanta mole viri turritis puppibus instant*. Sed ipsa illa navium moles exilio deinde fuit Antonio, Octaviani contra naves «μακρότεραι καὶ ταχύτεραι.» Dio 50, 32. — *Subire*] «excipere cum tuo periculo.»

5. 6. *Quid nos*] capiemus consilium? — *te vita si superstitute*] Propter sequens si duplicem constru-

Lucunda, si contra, gravis?
 Utrumne iussi persequemur otium,
 Non dulce, ni tecum simul,
 An hunc laborem mente laturi, decet
 Qua ferre non molles viros? 40
 Feremus et te vel per Alpium iuga
 Inhospitalem et Caucasum
 Vel Occidentis usque ad ultimum sinum
 Forti sequemur pectore.
 Roges, tuum labore quid iuvem meo, 45
 Imbellis ac firmus parum?
 Comes minore sum futurus in metu,

40. *Quem* hoc et plerique Pottierii, item Aldus. — 43. *laborem* T et Pottierii omnes. — 47. *sin* auctore N. Heinsio Bentleius.

ctionem miscuit: «si superstes mihi eris» et: «te superstiti.» Sic enim malim expedire quam cum aliis: «si te superstiti (vita) sit s. vivatur.» — *si contra*] Particula *sin* nusquam usus est Horatius. Ad sententiam confer Od. 2, 47, 5-9.

7-13. *Utrumne* cet.] «Utrum ego, quem tu remanere in Italia iubes, cessabo in otio (quod aliqui poetæ gratissimum est), an hunc militiae laborem feram ea mente, qua virum fortem decet?» — *persequemur*] Sic Cic. Off. 3, 4: *otium persequimur*. — *laturi*] Eadem elipsi v. substantivi, qua Ennius in *Andromacha* apud Cic. Tusc. 4, 44: *Vidi, videre quod me passa aggerume*. — *Inhospitalem - Caucasum*] ut Od. 4, 22, 6. Seneca Thyest. 1049: *inhospitalis Caucasus rupem asperam*. — *sinum*] Oceani, ad Hispaniae oram ultimam. Schol. Cfr. Od. 2, 6, 4: *Septimi Gades adi-*

ture mecum. Virgil. Ge. 2, 423: *Extremi sinus orbis*.

45-48. *Roges*] «Ex me quaeres fortasse.» — *Imbellis*] Od. 2, 6, 7: *lasso maris et viarum Militiaeque, — firmus parum*] ad valetudinem pertinet, qua non optima utebatur. — *minore sum*] Certo atque obfirmato animo respondet superiori, quam exspectat, interrogationi, quocirca indicativo utitur. — *habet*] «tenet, occupat.»

49-22. *Ut assidens*] Aeschyl. Sept. adv. Theb. 294. D.: *Ἀράχοντα ὥς τις τέκνων Ἐπερδέδοικεν λελαιῶν θνητῶν ἀτόρα Πάντροπος πελειᾶς*. Atque de palumbo hic cogitare licet, ut gratior fiat imago. Alii de hirundine exposuerunt, haud memores has in tectis, turribus, rupibus praeruptis nidificare solere, quos in locos serpentes allabi vis possunt. «Ut avis eo tempore, quo

Qui maior absentes habet;
 Ut assidens implumibus pullis avis
 Serpentium allapsus timet 20
 Magis relictis, non, ut adsit, auxili
 Latura plus praesentibus.
 Libenter hoc et omne militabitur
 Bellum in tuae spem gratiae,
 Non ut iuvenis illigata pluribus 25
 Aratra nitantur mea,
 Pecusve Calabris ante sidus fervidum

24. *ut adsit, auxili* BSd, Bland. tres, quinque Pottierii, Aldus, LCTf: *ut sit* (superscr. as) b, *ut sit c*, Pott. plerique, *uti sit auxili* Blandin. vetustiss., unus Pulmanni, aliquot Lamb., Bentleius, *uti sit, auxili* M. (Ut nos, J.) — 26. *meis* Bbcd, Bentleii plerique, LCTJ.

fovet implumes pullos, his relictis, id est, cum eos escae pelendae causa reliquit, magis timet serpentium impetus in nidum suum. Statim autem sequitur comparatio v. *magis* significata; nimirum volgaris ratio cum fuisset: «timet magis pullis relictis quam cum praesens est in nido»; hanc praetulit: «etsi, licet adsit, non plus auxilii illis est latura», pro quo pronomine non sine vi posuit *praesentibus*, «qui circa eam versantur»; qua ratione mutua caritas matris et pullorum optime exprimitur. Ac similia, quos pleonasmos olim vocabant, habebat consuetudo Latina, Plaut. Pseud. 4, 7, 43: *te ipse coram praesens praesentem videt*, Terent. Adelph. 3, 3, 39: *Non quia ades praesens, dico hoc*. — *allapsus*] *lapsus* serpentum est Virg. Aen. 2, 225. Optime παραρρέζει Silius 12, 56: *lacho si ad culmina*

nisu Evasil serpens. — *ut adsit*] «licet praesens sit.»

23–26. *Libenter*] «Totius huius belli laborem adibo, nullo abs te praemio expectato, sed tuae erga me benevolentiae spe ac studio ductus.» — *militabitur Bellum*] «a me»; nove dictum. Schol. — *Non ut cet.*] «Non ut plus quam ante agri possideam.» — *nitantur*] «incumbant in terram prosciendandam in arvo gravi et pingui, adeoque fertili.» Aratris nisus poetice tribuitur, qui proprie hominum est. — *pluribus*] Varro R. R. 4, 49: *Si Saserna dicat verum, ad centum iugera iugum opus est, si Cato, ad octogena*. — *mea*] Mellius sic legitur eum Cod. Sangall. sec. X., ut v. *aratra* habeat hoc attributum. Alteram lectionem *iuvenis* — *pluribus* — *meis* Bentleius «pravam et luxatam collocationem verborum» merito vocat.

27. 28. *Pecusve Calabris cet.*] «ut

Lucana mutet pascuis,
 Neque ut superni villa candens Tusculi
 Circaea tangat moenia.
 Satis superque me benignitas tua
 Ditavit: haud paravero,
 Quod aut avarus ut Chremes terra premam,
 Discinctus aut perdam nepos.

30

28. *pascua* Bd, Pottierii duo, LCl. — 29. *Nec* hđ, LClF. — *supini* Bentl. coni. ab ipso recepta, *superbi* Markland. — 34. *perdam* ut *nepos* bSed, LCl, Bentleyus, F.

numerosi mihi sint greges varisque in regionibus ampla pascua, ita ut, quemadmodum fierunt divites, aestate oves e Calabria in Lucaniam minus aestuosam agantur.» Varro R. R. 2, 4, 16: *greges ovium longe abiguntur ex Apulia in Samnium aestivatum*. Ibid. 2, 2, 9: *mihi greges in Apulia hibernabant; qui in Reatinis montibus aestivabant*. (Cfr. etiam Epist. 2, 2, 477: *Calabris Satibus adiecti Lucani*.) — *ante sidus ferevidum* «ante Caniculae ortum.» — De constructione v. *mutare* cfr. Od. 4, 47, 2. et Sat. 2, 7, 440. — *pascuis* «Nos ideo pascuis praeferrimus, ne in tribus continuis epodis eadem exeat terminatio.» BESTL.

29, 30. *superni* Vetus Tusculum (anno Chr. 4194. a Romanis dirutum) in monte supremo conditum erat, hodiernum sive *Frascati* in elivo leniter assurgente. Ulque Od. 3, 4, 23. est *Tibur supinum*; verum propterea non idem *ἐπιθετον* hic quoque poetae erat obtrudendum. — *Tusculi Circaea - moenia* Tusculum a Telegono, Ulixis ex Circa filio, conditum ferebant; unde Od. 3, 29, 8: *Telegoni iuga parriedae*, ubi vide adnot. Construe: *Non, ut villa candens tangat moenia*

Circaea Tusculi superni, id est: «non opto, ut villa mihi obtingat marmorea et magnifice exstructa prope ipsum Tusculum.» Videlicet longe pretiosiores magisque appetitae erant villae amoenum illud oppidum proxime attingentes quam remotiores. Tres igitur res primarias inter locupletium possessiones enumerat, latifundia agri, pascua, villam amoeno situ magnifice exstructam.

34. 32. *Satis superque* Epod. 47, 49: *Dedi satis superque poenarum tibi*. Ad sententiam cf. Od. 2, 48, 12: *nec potentem amicis Largiora flagito*, *Satis beatus unicus Sabinis*. Od. 3, 46, 38: *Nec si plura velim, tu dare deneges*. (Sat. 2, 6, 4.) — *Verba animi*, ut Iuvenalis ait, *profert simplicissima* et ad pedestrem orationem prope accedentia. Sic gratum animum verissime demonstrat nec tamen ad vilem adulationem descendit.

33, 34. *avarus ut Chremes* Meineke ad Menandri Fr. p. 80. Ed. pr. probabiliter docet, h. l. non cogitare Horatium de Menandri Thesaurο, in quo senex thesaurum quidem in monumento occultarat, sed non avaritiae causa, verum ut filio prodigo patrimonii partem servaret.

CARMEN II.

Beatus ille, qui procul negotiis,
 Ut prisca gens mortalium,
 Paterna rura bobus exercet suis,
 Solutus omni fenore,

Contra in alia aliqua Menandri fabula *δανειστῆς Χρέμης, πρεσβύτερος φιλοκερδῆς* (Alciph. Epp. 3, 3.), avaritia impulsus thesaurum videtur defodisse. — *Disinctus*] «soluta, laxa veste indutus», ut solebant prodire homines molles ac luxu dissoluti. (Sat. 1, 2, 25.) Sic Sulla optimates saepius admonuit, ut Iulium Caesarem male praecinctum puerum caverent. Sueton. Iul. 45. — *perdam nepos*] Amplector lectionem Codicis antiquissimi B. Nam ut ab iis intrusum videtur, qui hic quoque, quemadmodum in praeced. ut *Chremes*, comparisonis particulam requirerent. Est autem potius: «perdam, ἄσωτος ὢν.» — *nepos*] *Muttersohn*. Voss. «Nepos luxuriosus a Tuscis dicitur; vel *NEPOTES* sunt luxuriosae vitae homines appellati, quod non magis his res sua familiaris curae est, quam iis, quibus pater avusque vivunt.» Festus Mülleri pag. 465. Adde quod avi nimia indulgentia nepotes saepe corrumpunt.

II. Inducit Alfiū, feneratorem ditissimum (cuius mentionem facit etiam Columella 1, 7, 2: *Vel optima nomina non appellando fieri mala fenerator Alfius dixisse veris-*

sime fertur.), optima fide praedicantem innumerabilia vitae rusticae gaudia ac delicias. *Εἰρωνεία* quattuor demum ultimis versiculis festivo admodum et *παρὰ προσδοκίαν* prorumpit nosque docet in eo uno elaborasse Horatium, ut hominem vel etiam tunc viventem vel ex recentis memoriae recordatione omnibus satis notum ridiculum redderet. Etenim, cum iam iam in eo esset, ut tot tantasque voluptates facili opera sibi pararet, velut invitus, sed necessitudine quadam indolis suae coactus, illico ad pristinam lucri cupiditatem redit fenerator. «*Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*»

1-4. *negotiis*] «cunctis vitae urbanae molestiis», quibuscum comparatum gratissimum existit omne opus rusticum. — *prisca gens*] aurea illa aetas. — *Paterna rura*] «quae non emptionibus aucta sunt, sed a patre et maioribus hereditate beato illi tradita.» — *exercet*] «subigit, arat, propriis tamen bobus, non aliunde conductis.» Virg. Ge. 1, 99: *Exercetque frequens tellurem atque imperat arvis*. Ib. 2, 356: *presso exercere solum sub vomere.* — *Solutus*] «qui neque dat neque accipit fenori.»

Neque excitatur classico miles truci,

5

Neque horret iratum mare,

Forumque vitat et superba civium

Potentiorum limina.

Ergo aut adulta vitium propagine

Altas maritat populos,

10

Aut in reducta valle mugientium

Prospectat errantes greges,

Vv. 40, 43, 44, 44, 42, 45 cet. G. Fabricius 1574., H. Stephanus 1577., Cod. Altorf. (?), Mitscherlich, Doering. Sed librorum ordinem restituit Regell.

5-8. *Neque*] «Neque militat nec mercaturam exercet nec tamquam petitor, reus, advocatus, accusator forensia habet negotia, nec cum nullius sit cliens, mane patronum superbum salutare necesse habet.» — *excitatur*] «e somno ad pugnam, tubae *terribili sonitu*.» (Ennius.) Tibull. 4, 1, 4: *Martia cui somnos classica pulsa fugent.* — Ad totum locum cfr. Virg. Georg. 2, 493 sqq. Columella Praef. §. 7.

9. 40. *Ergo*] «Igitur, cum ab eiusmodi tricis liber sit, *maritat* arbores vitibus,» quod verbum rusticorum proprium est. Cf. Colum. 11, 2, 79. — *Vitam rusticorum* Italorum egregie describit Ovid. Fast. 4, 694 sqq. — *propagine*] vitis ramusculis in terram curvatis ac defixis; unde cum radicibus actis convaluissent, tertio anno *adultis* arbores maritabantur. — *Altas - populos*] Varro RR. 1, 8: *Ubi - natura humida, ibi altius vitis tollenda, quod in partu et alimento vinum non ut in calice quaerit aquam, sed solem*; unde iam Cato praeceptum dedit: *Quam altissimam vineam*

facito. «Populus *alta* pariter dicitur a Tibullo 4, 4, 30., *celsa* a Phaedro 3, 47, 4., *procerissima* Cic. de Legg. 4, 5.» FEA. Columella 5, 6, 4: *Vitem maxime populus videtur alere, deinde ulmus.*

44-44. Post Fabricium et Stephanum multi Edd. versuum ordinem contra Codd. ita inverterunt, ut est in Varr. Lect., quo vitium maritationem continuo exciperet insitionis simile opus. Sed non sine arte primum memorat vitium culturam, deinde otium domini suos greges per sinuosam convallem sparsos cum laetitia contemplantis, tum rursus gratum putationis et insitionis opus, quod quidem in mensem Martium incidebat, cum maritatio fieret mense Octobri; sic naturam ipsam secutus perpetuam ac propter hoc ipsum iucundam vitae rusticae varietatem pingit. «In verbis autem *Aut in reducta* nihil diutini operis est, sed brevis tantum intermissio et voluptas, prospectus armentorum pascentium, qui non modo inter maritationem et insitionem, sed etiam

Inutilesque falce ramos amputans

Feliciores inserit,

Aut pressa puris mella condit amphoris, 15

Aut tondet infirmas oves;

Vel cum decorum mitibus pomis caput

Auctumnus agris extulit,

Ut gaudet insitiva decerpens pira,

Certantem et uvam purpurae, 20

Qua muneretur te, Priape, et te, pater

48. arvis b, Pott. quattuor, LCl. — 20. purpura Bland. quattuor.
— 24. Quis auctore Cuninghame F.

in ipsis intervenire potest et solet.²¹
BENTLEY. — *reducta valle*] Idem
ἐπιθετο Od. 4, 47, 47; fere ut
nos die amuthige Windung des Tha-
les. — *falce* (Hippe) frondatorum,
putatorum, non minus quam mes-
sorum (secula, Sichel). — *Felicio-*
res] Fronto ad amic. 2, 6. p. 304.
Rom.: *Leges pleraeque poena san-*
ciunt, ne quis felicem arborem suc-
cidat. Quatenus est arboris felicitas?
flam secundi et frugiferi, bacis et
pomis onusti.
15 — 20. *pressa*] mellatio; mel ex
favis in saligneum qualum congestis
expressum, eliquatum. Virg. Ge.
4, 440: *spumantia cogere pressis*
Mella favis. Colum. 9, 45, 43: *Ubi*
liquatum mel (e favis) in subiectum
alveum deflavit, transfertur in vasa
fistula. — *infirmas*] «imbecillas.»
Voss: *Bald übt er zarter Schäfchen*
Schur. Ovid. Ib. 43. *Pax erit haec*
nobis, donec mihi vita manebit, Cum
pecore infirmo quae solet esse lupis.
— *Vel cum*] Sic Epod. 42, 43: *Vel*
mea cum saevis agitat fastidia verbis.
Sat. 2, 7, 95: *Vel cum Pausiaca*
torpes, insano, tabella. Virg. Aen.

44, 406., ubi Turnus Drancae alia
cum obicisset, ita pergit: *Vel cum*
se pavidum contra mea iurgia fingit
Artificis scelus, ad quem locum
Wagner recte: «Vel sic usurpatum
eam habet potestatem, ut transi-
tum paret ad alia, cum respicit ad
praegressa.» — *agris*] Aptius hoc
quam aliorum arvis, cum aruum
proprie sit, quod cuiusvis generis
frumentum fert, ager contra locum
in rure, qui qualicunque modo
colitur, etiam arboribus et vitibus
consitus, ut hic et Virg. Ge. 2, 4:
pater o Lenae, — tibi pampineo
gravidus auctumno Floret ager. —
gaudet — decerpens] ut Graeci, ἡδε-
ται ὀρέων. — *insitiva*] «ab ipso in-
serta.» — *Certantem — purpurae*]
«quae colore aemulatur purpuram.»
Περικλῆς uvae cuiuslibet colorem
comparat purpurae. Cfr. Od. 2, 5,
40 sqq. et Ovid. Met. 8, 676: *Et*
de purpureis collectae vitibus uvae.
Nostro loco Codd. aliq. *purpura*;
sed cfr. Od. 2, 6, 45. Ep. 44, 48.
Sat. 2, 5, 49.

21-24. *Qua*] Magis poetica ratio
videtur, ut pron. relativum forma

Silvane, tutor finium!

Libet iacere modo sub antiqua ilice,

Modo in tenaci gramine.

Labuntur altis interim ripis aquae,

25

Queruntur in silvis aves,

Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,

Somnos quod invitet leves.

At cum tonantis annus hibernus Iovis

25. *ripis* Blandin. antiquiss., «Codd. nonnulli etiam antiquissimi» Bentleyi, Pottierii undecim, Fea. — 27. *Frondesque* Markland. — 28. *invitat* C.

sua exteriore ad proximum tantum nomen referatur, quam ut amplectamur supervacaneam conjecturam quis. — *Priape*] Priap. 82, 4: *Assiduus custos ruri* ut esse velis. — *pater*] commune deorum *ἐπιθετον*. — *Silvane*] Virg. Aen. 8, 601: (Silvano) *Arvorum pecorisque deo*; h. l., ut alibi *Terminus*, est *tutor finium*. Inscript. m. Lat. 4643: *Silvane sacra semicluse frazino Et huius alti summe custos hortuli*. — *antiqua*] et propterea palula atque umbrosa. — *tenaci*] «im Boden festhaltend»; «gramen adeo densum ac spissum, ut vix e solo evelli possit, ac propter hoc ipsum homini in eo iacenti mollius gratiusque cubile praebeat quam gramen rarum.» Aliter Dillenburger: «quod euntibus impedimentum est procedendi, quod pedes quasi tenet.»

25. 26. *interim*] «dum stratus est in herba.» — *altis-ripis*] *Altae*, excelsae, ripae propter flores et virgulta, quibus vestitae sunt, etiam propter rupes prominentes nescio quid habent grati ad sensum amoenitatis; nihil contra tristius

aspectu ripis fluminum marginibus, que rivorum depressis, ulvosis ac paludosis. — *Queruntur*] Sic *μυροσθαί, μυροσθαί*, de avibus: «Ita canunt, ut queri videantur, imprimis luscinae.» Cfr. Ovid. Am. 3, 4, 4: *Et latere ex omni dulce queruntur aves*. Virg. Ecl. 4, 59: *Nec genere aëria cessabit turtur ab ulmo*.

27. 28. *Fontes lymphis manantibus* (ablat. instrum.) obstrepunt ibi iacenti. Ovid. ex Ponto 3, 4, 24: *Non acis obloquitur* (auditorio). Quintil. 10, 3, 24: *silvarum amoenitas et praeterlabentia flumina et inspirantes ramis arborum aurae volucrumque cantus*; constructio eadem Od. 4, 44, 48: *Obstrepiit Oceanus Britannis*. — *quod*] «id quod», «qui gratus susurrus (Virg. Culex 404: *susurrantis* — *vada lymphae*), quod murmur cel.» — *leves*] «securus ac suaves», ut Od. 2, 16, 43.

29-36. *tonantis*] Videtur *ἐπιθετον* ornans, ut *Tonans* et *Altitonans* apud Ovidium aliquoties absolute pro Iove; non ut tonitrus in transitu auctum ad huiusmodi significet. — *annus hibernus Iovis*] «tempus anni

Imbres nivesque comparat, 30
 Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
 Apros in obstantes plagas,
 Aut amite levi rara tendit retia,
 Turdis edacibus dolos,
 Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem 35
 Lucunda captat praemia.
 Quis non malarum, quas amor curas habet,
 Haec inter obliviscitur?
 Quodsi pudica mulier in partem iuvet

hibernum ab Iove adductum.» Sic Virg. Ecl. 3, 57: *formosissimus annus*, ver. Aen. 6, 311: *frigidus annus*, hiems. — *trudit*] vehementius aliquanto v. quam: «agita». — *multa cane*] In canibus venaticis poetae amant genus femininum. Lucret. 4, 405: *canes ut montivagae*. Virg. Aen. 7, 493: *rabidae venantis luli* — *canes*. — Ad usum v. *multus* cfr. Virg. Aen. 4, 334: *Multa tibi* — *cadet hostia*. — *obstantes*] «ei loco, ubi transcursum sunt apri, oppositas.» — *amite*] «furecula seu pertica aucupali.» Festus. — *levi*] «levigato». Scaol. — *rara*] Sic Virg. Aen. 4, 131: *Retia rara, plagae*. *Rara* propter maculas (*maglie*, *Maschen*) largiores quam sunt in retibus piscatoriis. Plagis autem et cassibus utebantur in aprorum, caprearum, cervorum venatione, retibus in avibus et piscibus capiendis. — *dolos*] manifesto est appositio ad *tensa retia*, nec significat *escas*. Turdi (*tordi*, *e-baccafichi*) etiam nunc sine ulla esca ab Italis huius aucupii perquam studiosis capiuntur illicibus (*civette*), formidine (*logoro*), re-

tibus, laqueis. *Edaces* autem vocantur, quia semina atque imprimis iuniperi bacas continuo rostris appetunt. — *advenam*] «e genere adventicio.» Varro R. R. 3, 3, 7. Plin. H. N. 10, 23, 30: *Cornelius Nepos* — *cum scriberet turdos paullo ante coeptos saginari, addidit ciconias magis placere quam grues, cum haec nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attingisse (nunc Itali neutram attingunt)*. Ibid. 34: *E longinquo venire* (ciconias) *non dubium, eodem quo grues modo, illas hiemis, has aestatis advenas*. — Anapaesti duo *pavidum* et *laqueo* et tribrachys *que lepo* ad celerem leporeis cursum et volatum gravis imitandum consulo delecti videntur.

37. 38. *Quis non cet.*] «Quis non malarum, molestarum, curarum ac sollicitudinum, quae feminarum amores comitantur, rus colens obliviscitur?» Inter amoris remedia vitam rusticam et venationem laudat etiam Ovidius R. A. vv. 169 sqq. — *Haec inter*] «inter haec venationis operisque rustici studia.»

39-42. *in partem*] «eam curaram

Domum atque dulces liberos,
 Sabina qualis aut perusta solibus
 Pernicis uxor Apuli,
 Sacrum vetustis exstruat lignis focum
 Lassi sub adventum viri,
 Claudensque textis cratibus laetum pecus
 Distenta siccet ubera,
 Et horna dulci vina promens dolio
 Dapes inemptas apparet:

40

45

43. *Sacrum et vetustis* Cod. «Silvius» apud Cruq., sex Codd. ficti Valartii, Muretus, ex cuius Ed. Veneta apud Paulum Manutium 1559. recepere Zeune, Mitsch., Doering. (et eiecit huius nepos); *Sacrumque vetustis* Lambinus coni.

domesticarum, quae ad strenuam mulierem proprie pertinent: ἐν μέρει,» Eur. El. 74. Electra ad αὐτονογόν, cui in matrimonium data erat: Αἰὲ δὴ με κατέλευστον εἰς ὅσον σθένει Μόχθον ἱκονορίζουσιν, ὡς ῥᾶον φέρης, Συνεκκοιμίζεις σοὶ πόρους· ἄλλος δ' ἔχεις Τάξωθεν ἔργα τῶν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεῶν· Εὐεντραπίζειν· εἰσιόντι δ' ἐργάτη θυράδην ἥδὲ τᾶνδον εὐρίσκειν καλῶς. — Sabina] «quales esse solent Sabinæ severae (Od. 3, 6, 39.) et laborum quam maxime tolerantes aut similes his Apulae ἡλίκανστοι,» — Pernicis] pr. «qui facile per montes enititur, agilis, impiger.»

43, 44. *Sacrum vetustis*] Nonnulli de Mureti coni.: *Sacrum et vetustis*; sed cum veris Codd. relinendum ἀσένδετον idcirco, quod hic et in seqq. singillatim iam dicit, quomodo strenua coniux maritum iuvare soleat. — Super foco Laribus sacro arida ligna large re-

ponit et cibis apparandis et siccando sudori, quemadmodum aestate faciunt Itali, et balneo faciendo (Tibull. 1, 10, 42: Et calidam fesso comparat uxor aquam.) paullo ante viri adventum. — Lassi] Lysias apud Rutil. Lup. 1, 21: Rurē rediens, iudices, homo maior natu, magno calore, vix sufferens viae molestiam, tamen his verbis egomet me consolor: Fer fortiter domum laborem; iam brevi domum venies exspectatus; excoipiet te defatigatum diligens atque amans uxor; ea sedulo ac blande praeministrando detrahēt languorem, et simul seniles nutriendo reparabit vires. Haec me in itinere recogitatio prope confectum confirmabat. Postea vero cum domum veni, nihil earum rerum inveni; sed potius bellum intestinum ab uxore contra me comparatum.

43-48. cratibus] σιγχοῖς, e vinibus nexis; caulas quoque et saepta vocabant. — Distenta] Unde melkt die straffen Euler

Non me Lucrina iuverint conchylia

Magisve rhombus aut scari,

50

Si quos Eois intonata fluctibus

Hiems ad hoc vertat mare;

Non Afra avis descendat in ventrem meum,

Non attagen Ionicus

Lucundior, quam lecta de pinguissimis

55

Oliva ramis arborum

Aut herba lapathi prata amantis et gravi

Malvae salubres corpori,

Vel agna festis caesa Terminalibus

Vel haedus ereptus lupo.

60

leer. Voss et Garve. — *horna*] «Ad vitae rusticae simplicitatem pertinet hornotinum vinum bibere.» SCHOL. — *dolio*] vinum doliare nondum in cados diffusum. — *inemptas*] ut senex ille Virgilianus Ge. 4, 432: *seraque reverrens Nocte domum dapibus mensas onerabat inemptis.*

49-52. *Lucrina*] optimi saporis (Plin. H. N. 9, 54.) ostrea e lacu Lucrino prope Baias Romam apportata. — *rhombus*] turbot, Butte. Sat. 4, 2, 446. 2, 8, 30. — *scarus*] «sarget, Brasse.» Sat. 2, 2, 22. — *intonata*] Sciebat post procellas plures capi solere scaros; iam hoc poetice ita expressit: «si tempestas procellosa cum tonitru in mare Ionicum et Orientale (*Eois fluctibus*, Syriae praesertim) immissa scaros ad hoc mare Tyrrenum compellat.» Formam *intonata* ut singularem memorat Priscianus 9, 7. T. I. p. 455. Kr.

53-56. *Afra avis*] gallina Numi-

dica, Perlhuhn. — *attagen*] *francolino*, *Birkhuhn* vel *Auerhahn* (Voss.), ut alii accuratius, *das rothe gehaubte Haselhuhn*, Graecis nostrae aetatis *ταγεράκι*. Martial. 43, 61: *Inter saporis fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum.* — *pinguissimis*] Rami, quatenus bacas pingues ferunt, ipsi pingues dicuntur.

57-63. *lapathi*] *λάπαθον*, *Sauerampfer*, *rumex* Latiniis dicitur. Sat. 2, 4, 29. — *gravi*] «negro ex alvo adstrieta.» — *Malvae salubres*] quia alvum molliunt. (Od. 4, 31, 46: *levēs malvae*.) Celsus 2, 29: *alvum movent--malvae, lapathum*. Martial. 40, 48, 7: *Exoneraturas ventrem mihi villica malvas Attulit.* — *Terminalibus*] vii. Kal. Mart. (23. Febr.) Ovid. Fast. 2, 635: *Spargitur et caesa communis Terminis agna*, Nec queritur lactens cum sibi porca datur. — *haedus ereptus*] Martial. 40, 48, 44. in frugalis coenae apparatu: *Haedus inhumani raptus ab*

Has inter epulas ut iuvat pastas oves
 Videre properantes domum,
 Videre fessos vomerem inversum boves
 Collo trahentes languido,
 Positosque vernas, ditis examen domus,
 Circum renidentes Lares!
 Haec ubi locutus fenerator Alfius,
 Iam iam futurus rusticus,
 Omnem redegit Idibus pecuniam,
 Quaerit Kalendis ponere.

65

70

67. *Alfius* bc, LcIF. (*Alfius* ceteri mei.) — 69. *redegit* bcd, Pott. quinque, Lt. — 70. *Kalendis* scripsi cum bSc.

ore lupi. Sic de lucro quodammodo coenat, cum homines minus attenti ad rem haedos a lupis iam admorsos abicere soleant. — *vomerem inversum*] Virg. Ecl. 2, 66: *Aspice, aratra iugo referunt suspensa iuveni*. Proverbium erat: *βοι λυθέντι ἔργον ἐπιτίθεται ὁ κνυγὲς καὶ τὰ σκεῖη τῷ δυνατωτάτῳ*.

65. 66. *Positos*] «discumbentes ad coenam.» — *ditis*] Tibull. 2, 1, 23: *Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni*. — *examen*] Orator de Harusp. resp. 12: *servorum examen*, imagine ab apibus repetita. — *Circum* cet.] quia focus in medio situs erat, non ad parietem. Colum. R. R. 4, 4, 49: *Consuescat (villicus) rusticos circa Larem domini focumque familiarem semper epulari*. — *renidentes*] «qui tersi sunt ac politi,» *reingeböhnte* Voss. — Imitatus est nostrum locum Martialis 3, 58, 22: *Cingunt scremum lactei focum vernae Et larga festos luctet ad Lares silva*.

67 — 70. «Haec ubi secum locutus erat Alfius, debitoribus ap-

pellatis, ad Idus solvendam sibi curat omnem pecuniam fenori datam, qua iamiani emat praedia, sed rursus stimulatus avaritia, quaerit Kalendis proximis eandem fenori dare; adeo inconstans, ut post paucos dies consilium agriculturae in posterum exercendae prorsus abiiciat.» — *Alfius*] Apud Ciceronem est *C. Alfius*, et apud Senecam Controv. 4, 7. omnes scribunt *Alfius Flavus*, qui rhetor fuit; non, ut in Horatio plerique, *Alfius*, hybrida forma. — *redegit*] *redigere pecuniam* est recipere ad se pecuniam quaecunque modo licito vel ex rebus venditis (Cic. Divinat. 17: *deinde bona vendit, pecuniam redigit.*), vel, ut hic et apud Ciceronem pro Rabir. Post. 13: *pecunia non redigeretur*, a debitoribus. *Redegit autem Idibus* cum dicit, intelligamus necesse est prius appellatos esse debitores, ut eam ad diem solverent pecuniam mutuo sumptam. Pecuniae autem et Kalendis et Nonis et Idibus a feneratoribus redigebantur. Cic. Verr. 4, 57: *Nemo Rabo-*

CARMEN III.

Parentis olim si quis impia manu

Senile guttur fregerit,

Edit cicutis allium nocentius.

O dura messorum ilia!

Quid hoc veneni saevit in praecordiis?

5

Num viperinus his cruor

III. 3. *Edit* superscr. a b, *Edat* d et complures alii, etiam Potlierii, Aldus. (Ut nos, BSc, Bland. quattuor, Pott. septem.)

nio molestus est, neque *Kal. Decem-*
bribus neque *Nonis* neque *Idibus*. ad
All. 10, 5: *Scriptis diem pecuniae*
Idus *Novembres* esse. ad All. 14, 20:
iam vel sibi habeat nummos, modo
numeret *Idibus*. Sat. 1, 3, 87: *Qui*
nisi, cum *tristes* misero venere *Kal-*
endae, *Mercedem* aut nummos unde
unde extricat cet. *Plutarch.* de vi-
tando aere al. 2: (*ἡ αὐτάρκεια*)
οὐδ' ἀναμνήσει τῶν καλανδῶν
καὶ τῆς νόνην, ἣν ἱερωτάτην
ἡμερῶν οὖσαν ἀποφράδα ποιοῦ-
σιν οἱ δανεισταὶ καὶ στύγιον.
— *Quaerit*] «circumspicit, apud
quem denuo possit collocare num-
mos.» — *Kalendis*] «sequentibus».
Schol. — *ponere*] Sic *τιθέναι* et
καταβάλλειν τὸ κεφάλαιον, ut
A. P. 424: *dives* positis in senore
nummis. *Cic.* *Verr.* 3, 70: *cum po-*
sita esset pecunia apud eas societates,
unde erat attributa, binis centesimis
generatus est.

III. *Iocosa* execratio allii, quod
inscienti *Maecenas* in oleris in-
ocum apposuerat. *Miros* enim
hic cibos (*Italorum* *erbolati*) ex

talibus conficiebant. *Cic.* ad *Fam.*
7, 26: *fungos, helvellas, herbas*
omnes ita condunt, ut nihil possit
esse suavius. (Compositum videtur
carmen, antequam *Terentia* *Maec-*
cenati nupserat, a. u. c. 749, aut
720.)

4-5. *olim*] *Cfr.* *Od.* 4, 4, 5. —
guttur] *Od.* 2, 13, 6. *usurpavit* vol-
galius *frangere cervicem* pro *stran-*
gulare. — «*Edit* potius dicendum
quam *edat*. Antiqui enim dicebant
edim, edis, edit cet.» *ACRON* *NANNI*.
Sicque est etiam *Sat.* 2, 8, 90.
Cic. ad *Fam.* 9, 20: *ne — comedim;*
et constanter apud *Plautum*. «*Hoc*
summum supplicium patiat, ut
allium esse debeat.» — *messorum*
ilia] «quae ferre possint tam durum
venenum.» *Cfr.* *Virgillii* *Moretum*
et *Ecl.* 2, 10: *Thestylis et rapido*
fessis messoribus aestu *Allia* *serpyll-*
lumque herbas contundit olentes. —
praecordiis] pro «*intestinis*». *Cfr.*
Sat. 2, 4, 26. *Seneca* *Ep.* 93, 25:
garum — non credis urere salsa tabe
praecordia?

6-8. *viperinus — cruor*] praesens

Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?

Ut Argonautas praeter omnes candidum

Medea mirata est ducem,

40

Ignota tauris illigaturum iuga

Perunxit hoc Iasonem;

Hoc delibutis ulta donis pellicem

Serpente fugit alite.

Nec tantus unquam siderum insedit vapor

45

Siticulosae Apuliae,

venenum, ut Od. 4, 8, 9. — *incoctus*] Sic Medea apud Ovid. Met. 7, 265: *Seminaque floresque et sucos incoquit acres.* — *malas*] Virg. Aen. 2, 471: *coluber mala (venenosa) gramina pastus.* — *Canidia*] saga, Horatii inimica. Cfr. Epod. 5. et 47. — *tractavit*] «apparavit et miscuit.» Sic Od. 2, 43, 8: *venena Colcha* — *Tractavit*.

9-42. Insignem vim comicam in huiusmodi carmine habent exempla ab heroibus repelita. — *Ut cet.*] «Posteaquam Medea Iasonis ceteris omnibus Argonautis pulchrioris forma capta est»; etenim sic construe, non verò: Iasonem *candidum mirata est praeter omnes Argonautas.* — *Ignota*] «iuga antea insueta tauris illis impositurum tali veneno perunxit, ne flammis, quas spirabant, laederetur, utque taeter alii odor monstra averteret.» Hoc cum dicit, iocabundus generatim significat, tantam vim magicam in alio inesse, ut nihil ei resistat, ne flammæ quidem illae portentosae. — *Perunxit*] Quapropter postea ab Iasone prodita apud Eunyium haec ei probra obiectat, servata a Cha-

risio lib. 4. p. 168. Lindem.: *Non commemoro, quod draconis taetri oppressi impetum; Non, quod dormui vim taurorum et segetis armatae manus.*

43. 44. *Hoc delibutis - donis*] «palla et corona huiusmodi medicamine perunctis.» — *pellicem*] «Glaucon, (alii Creusam appellant), Creontis, regis Corinthii, filiam, quam Iason in matrimonium ducturus erat, aequae acri veneno perdidit, atque est hoc, quod in intestinis meis saevire sentio.» Erat autem naphthas. Plin. H. N. 2, 405. — *Serpente*] «curra draconibus alatis iuncto, quem habuit ab avo Sole, per aërem aucta Athenas aufugit.» Cfr. Ep. 5, 63. — *alite*] ut Od. 4, 44, 26: *ales Pegasus.*

45-48. *siderum cet.*] «calor oppressit aridam Apuliam.» — *insedit*] «incubuit,» ut Seneca Oedip. 47: *Sed gravis et ater incubat terris vapor.* — *Siticulosae*] ut *πολυψιόν Ἀργος.* — *munus*] vestis Nessi Centauri cruore tineta, a Deianira Herculi coniugi Ioles amore capto funesto dono missa. Ovid. Met. 9, 430. — *humeris - Inarsit*] «humeris

Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.

At si quid unquam tale concupiveris,

Iocose Maecenas, precor,

20

Manum puella savio opponat tuo,

Extrema et in sponda cubet.

CARMEN IV.

Lupis et agnis quanta sortito obfigit,

20. *Iocosa* Markland in Eur. Suppl. p. 258. — 24. *savio* superscr. u d, *suavio* LCT. (Ut nos, bSc.)

ardens inhaesit.» — *efficacis*] «difficillimis laboribus defuncti, *δραστηρίων, thatkräftig.*» Sic Maximus Tyr. Diss. 24. 6. Herculem vocat *καρποδωτήν ἔργων*. Ad consuetudinem Latinam cfr. Caelium ad Cic. Fam. 8, 40, 3: *Nosti Marcellum, quam tardus et parum efficax sit.* 49-22. si — *concupiveris*] «Si tam detestabilis cibus unquam tibi rursus placuerit.» — *iocose*] quatenus alio clam oblato amicum ludibundus deceperat. Hoc autem longe aptius toti carmini quam ptiosum illud puellae *ἐπίθετον iocosa*. — *savio*] «amoris osculo». Schrat. Rectior autem haec est scriptura quam altera *suavio*. Non enim deducitur a v. *suavis*, sed *savium* proprie est *labellum*, ut bis terve apud Plautum. — *sponda cubet*] De venere a puella negata accipio, ut est apud Tibull. 4, 9, 56. in simili imprecatione: *Tecum interposita languida veste cubet*. Alii: «sese quam longissime a te removeat in lecti convivalis sponda.» Sane *cubare* etiam de convivis usurpatur. Cic. de Or. 2, 86: *quo eorum loco quisque cubuisset.*

IV. In Codicibus duobus Bern. B

et c, in Bambergensi uno atque Oberlini B unoque item Feae, vel confusae sunt duae diversae inscriptiones vel ante syllabam *Ve* excidit vel: 1) ad *Sexthum Menam, Pompeii libertum*; 2) *Vedum Rufum ex servitute miratur usurpasse equestrem dignitatem usque ad tribunatum militare*. Mature sane interpretes cogitasse videntur alii de *Sex. Mena* (id est, Menodoro, ut *Apollos, Apollodorus, Lucas, Lucanus*), *Sex. Pompeii liberto* (Od. 3, 46, 45.), alii de *Vedio* quodam *Ruso*, aliunde quidem haud noto, verum quae persona fingi omnino non potuit, atque vel idcirco verior videtur, quam *Sex. Menas*. Et hoc rectum puto, quo simul illa amovetur difficultas, quomodo *Menas*, dux classium Pompeianarum, v. 20. vocari potuerit *tribunus militum*. Atque *Vedii Rufi* nomen (*C. Vedius Rufus* est in inscriptione apud Murator. 2076, 40.) nemo temere excogitare potuit, sed est antiquissima *παράδοσις* primorum Horatii interpretum. (Compositum esse videtur a. u. 716.)

4-4. *Lupis et agnis*] Est hoc fere

Tecum mihi discordia est,
 Hibericis peruste funibus latus
 Et crura dura compede.
 Licet superbus ambules pecunia,
 5
 Fortuna non mutat genus.
 Videsne, Sacram metiente te viam

8. *bis trium* de coni. Barthii (Advv. 54, 26.) Bentleius, Meineke, Iahn: *bis ter* bSd cum Codd. antea notis, LCTF; verum in Codd. B et c est sic: *bis l. ulnarum*.

proverbii loco iam apud Homerum. Iliad. χ, 263: Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κατὰ φρονέουσι διαμπερές ἄλλ' ἄλλοισιν. — *sortilo*] «sorte sive lege atque instinctu naturae.» — *Hibericis*] e sparto (*Pfriemgras*) tortilis, cuius magna est in Hispania copia. Ex hoc autem sparto, herba tenacissima, conficiebantur rudentes ac funes, quibus uti poterant ad castigandos classiarios, ut vitibus centuriones caedebant milites. — *peruste*] de doloribus acerbis flagellationis et compedum notisque lividis inde remanentibus. Epp. 4, 16, 47: *loris non ureris, aio*. Catull. 25, 11: *inusta* — *flagella*. Nos alia metaphora *gerben*, Graeci *δέρειν*. — *dura*] Eodem *ἐπι-δέρω* utitur Tibullus 4, 7, 42: *Crura licet dura compede pulsa sonent*. — «Qui habuisti crura excruciatâ compede» adnotans Comm. Cruq. recte dissolvit zeugma.

5-8. *ambules*] de incesso superbo, ut Ep. 8, 44. Epod. 43, 48: *meo* — *Superbus incedis malo*. — *genus*] h. l. sordes serviles. — *Sacram* — *viam*] quae ad Capitolium ducit, otiosorum turba celeberrima. — *bis trium*] Cum inauditum sit et

consuetudini Latinae prorsus contrarium *bis ter* pro *bis tres*, post Bentleium et Meinekium recepi Barthii coniecturam *bis trium*. Vitium inde ortum esse videtur, quod scribebant *bis III.*; per notam certe scriptum est in Codd. meis B et c: *bis. l.* cum lineola. Quod autem Porph. ad h. l., Schol. Persii 5, 44., Isidorus Orig. 19, 24, 4. uno ore tradunt mensuram togae iustae sex ulnarum fuisse, vide ne ex hoc ipso Horatii loco parum intellecto repetitum sit, cum manifesto hic designetur toga insolitae mensurae, quae propter longitudinem ad imos talos demissa metiatur viam, id est, eam semper tangat et radat. Ovid. Met. 9, 448. Lucan. 5, 536: *Instabili gressu metitur litora cornix*. Tales homines in Catilinaria 2, 40. *velis amicti, non togis vocantur*.

9-12. *huc et huc*] «Poëtarum est, non prosae orationis.» HANU Turs. III. p. 406. — «Oculos avertunt (detorquent) huc et illuc praetereuntes, ne te immerito superbientem videant.» — *Sectus* — *millitum*] Verba sunt haec, in quae prorumpit populi liberrima indignatio. — *Sectus flagellis*] «caesus.» Tibull. 4, 9,

Cum bis trium ulnarum toga,
 Ut ora vertat huc et huc euntium
 Liberrima indignatio? 40
 Sectus flagellis hic triumviralibus
 Praeconis ad fastidium
 Arat Falerni mille fundi iugera
 Et Appiam mannis terit,
 Sedilibusque magnus in primis eques 45
 Othone contempto sedet!

22: intorto verbera terga soca. Iuven. 40, 346: *secat ille cruentis Verberibus*. — *triumviralibus*] Triumviri capitales (Salustio in Cat. 55: *indices rerum capitalium*; quorum praecipuum munus sic definit Cicero de Legg. 3, 3: *VINCLA SONTIUM SERVANTO: CAPITALIA VINDICANTO.*) de delictis meretricum, maleficiis servorum aliorumque hominum humiliorum, imprimis peregrinorum, cognoscebant, noxiosque aut capite plectebant aut flagellari iubebant ad columnam Maeniam, ut certe narrat Pseudasconius p. 124. Ed. Balt. Sic sine dubio triumviri capitales exsecuti sunt ea omnia, quae Cicero tradit de P. Dolabella Philipp. 4, 2. et ad Att. 14, 45. item Tacit. Ann. 2, 32. de mathematicis saxo defectis. — *Praeconis ad fastidium*] *«usque ad salietatem praekonis, qui, dum a lictore flagellatur homo damnatus, altissima voce delictum eius rationemque poenae solebat proclamare.»* Sic *Turinum*, *fumi venditorem* (hominem fallacem), Alexander Severus fumo apposto, *quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat, necavit, pracone dicente: «Fumo punitur, qui vendidit fumum.»* Lam-

pid. Alex. Sev. 36. Manifesto autem loquitur de tempore, quo homo iste, in quem invehitur, servitutem serviebat.

43-46. *Arat*] *«possidet.»* *«Haec referenda sunt ad Italiae situm, ubi ligatis ad arbores vitibus omnes arantur vineae.»* SCHOL. — *Falerni*] adeoque propter vina generosa optimi. — *Appiam*] *«Crebro iter facit per viam Appiam ad inspectanda sua praedia.»* — *De mannis* vide Od. 3, 27, 7. Lucr. 3, 1076: *Currit agens mannos ad villam hic praecipitanter*; velocissimus enim est eorum cursus. — *terit*] *«frequenter.»* Virg. Ge. 4, 380: *Angustum formica terens iter*. Sic *τριβειν*. Arat. 250: *Μεσοόθεν δὲ τριβει μέγαν οὐρανόν*, quod Cicero Arat. 2. vertit: *caeli mediam partem terit*. — *eques*] Nam inde a Caesaris temporibus tribuni militum angusticlavii in ordinem equestrem adscribebantur. Itaque hoc aequale valere poterat et de Vedio Rufo et de Mena. — *Othone contempto*] L. Roscius Otho trib. pl. a. u. c. 687. legem tulit, ne quis in quattuordecim gradibus orchestrae, in qua senatores sedebant, proximis sederet, nisi qui eques et equestri censu

Quid attinet tot ora navium gravi

Rostrata duci pondere

Contra latrones atque servilem manum

Hoc, hoc tribuno militum?

20

CARMEN V.

At, o deorum quidquid in caelo regit

V. 4. *quidquid* -- *regis* Id et plures Pottierii, *quisquis* -- *regis* Diomedes p. 527. P., Aldus. (Ut nos, BSc, Blandinii omnes, Pottierii septem.)

esset. Hoc ergo dicit: «Vedius per facinora sua adeo iam dives factus est, ut facile possit Othonem eiusque legem *contemnere*, id est, minime curare nec metuere, ne cognitione de suis fortune instituta minus quam CCCC. milia H. S. possidere reperitur.» Aliam etiam eamque simpliciter interpretationem verba *Othone contempto* admittunt, «*trotz dem-Gesetz des Otho*», ubi (Iuvenale contempto 3, 452-459.) statueris, lege Roscia id quoque cautum fuisse, «ne in XIV. sederet, qui neque ingenuus neque civis esset Romanus, qui iudicio publico damnatus esset, cui apud exercitum ignominiae causa ordo ademptus esset, qui corpore quaestum lenociniumve quive lanistarum arte tempe ludicram faceret;» quae verba sunt Marquardtii *Hist. Equit. Rom.* p. 38.

17-20. *ora* -- *Rostrata* «rostra in navium proris.» Cfr. Diod. Sic. 43, 40: *τοῖς στόμασι τῶν ἐμβόλων*. — *gravi* -- *pondere* ob ipsam navium magnitudinem. — *latrones* «Quid prodest armari classem ab Octaviano contra fugitivos, quos armavit Sex. Pompeius, si Vedius, olim servus

ac latro, tribunus nunc factus est militum et classis praefectus?» Scaol. Florus 4, 8, 2: (Sex. Pompeius) *O quam diversus a patre! Ille Cilicus exstinxerat; hic secum piratas navales agitabat.*

V. Scena haec est: Immane saeculus patratuae sagae puerum ingenuum, quem vel blanditiis a domo paterna seduxerant vel vi rapuerant, vivum in scrobe defodiunt, ut eius medulla et iecinore utantur ad philtra praeparanda. Rideliculus autem, quod senem tam perditie amat Canidia, ut horribile facinus ad eum sibi conciliandum facere non recuset. Singulari autem arte Horatius praestigias hasce magicas expressit et hic et Epod. 47. et Sat. 4, 8, 44 sqq. — Tametsi fuit re vera Canidia gens plebeia (cfr. nummum aevi Aug. apud Eckhel D. N. 5. p. 464. et Vell. Pat. 2, 85. ad Actium in terra locatum exercitum Antonii regebat Canidius.), Scholiastae tamen uno ore affirmant Canidiam hanc vero nomine fuisse Gratiidiam Neapolitanam unguentariam (? cfr. vv. 59, 60.) et veneficam, a *canitie* sic loci gratia appellatam. — «Hic epodus eorum ducit eorum car-

Terras et humanum genus,
 Quid iste fert tumultus? aut quid omnium
 Voltus in unum me truces?
 Per liberos te, si vocata partubus
 Lucina veris affuit,
 Per hoc inane purpurae decus precor,
 Per improbatum haec Iovem,

5

3. *aut quid* BSd, Oberlini B, Pottlerii A, 3, 11, 22., Aldinae:
et quid bc, Bland. quattuor, LCl, Bentleius, FMJ.

minum, in quibus Canidia sive Gratidia diffamata est.» FRANK. Eidem scriptus videtur a. 717. vel 718., Grotefendio a. 714.

4. *At* Hoc loco *at* abundare dicit Priscian. 17, 23., ad ornatum solum pertinere Servius ad Aen. 7, 363. Verum, ubi *at* sic orditur orationem, exprimit animi commoti impetum ac trepidationem, cum qui loquitur se subito in alio quam antea statu collocatum videt, atque dolorem et iram significat. Sic etiam Graeci, Tyrtaeus 8. Schneidewin: Ἀλλ' Ἠρωκλῆος γὰρ ἀνέχρον γένος ἐστί. — *quidquid* Hor. Sat. 1, 6, 1: *Lydorum quidquid Etruscos incoluit fines.* Etiam in pedestri or. Liv. 23, 9: *iurantes per quidquid deorum est.* Bentleius: «*Regit* ab Horatio profectum est. Non enim puer ille deos hic precatur, sed Canidiam et socias alloquitur, neque vero invocatio deorum est, sed exclamatio dumtaxat, qualia ista di boni, pro Iuppiter, di vestram fidem cet.» Est simpliciter: «o di caelestes, rectores terrarum cet.»

3-5. *fert* «novi affert, sibi volt; quorsum sic tumultuamini?» — *aut quid* Haec lectio antiquissimorum

Codd. BS auctoritate firmata melius exprimit turbatum pueri animum quam altera *et quid*. Sic prorsus Epod. 7, 1. — *truces* «quattuor sagarum voltus minitantur in me conversi.» — *te* iam ad Canidiam, sagarum principem, sese confert.

6-10. *Lucina* Cfr. Carm. soc. 15. Egrege locatur in re atrocissima verbis ambiguis usus, quae in anxii pueri ore innocentissima videntur: «si reapse Lucina tuos partus iovit, ut procul dubio iuvit;» ex poetae sensu mordacissima sunt: «si unquam vere peperisti;» quo ipso significat Canidiam falsos sibi supposuisse partus. (Cfr. Epod. 17, 50.) — *purpurae decus* togam praetextam, quae tueri atque inviolabilem reddere debebat puerum Romanum. Quintil. Decl. 340: *Ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum praetextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus; quo infirmitatem pueritiae sacrum facimus ac venerabilem.* — *Inane* autem, «quatenus me non tutatur.» — *improbatum* Mollissimo verbo consulto utitur experturus, an sagae istae

Quid ut noverca me intueris aut uti
Petita ferro belua?

10

Ut haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,

Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora,

Canidia, brevibus implicata viperis
Crines et incompertum caput,

15

Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebres

Et uncta turpis ova ranae sanguine

15. *illigata* BS (non *hed*). — 18. *cupressos* BbSc, l (non *d*).

miseriordia tangi queant, pro: «vindicturum, puniturum.» — *ut noverca*] Seneca Excerpt. Controv. 4, 6: *Hic tuus est: quid alterum novercalibus odiis intueris?* Tac. Ann. 12, 2: *coniunx novercalibus odiis visura Britannicum et Octaviam.* — *Petita*] «iam telo confixa, saucia.»

11-14. *Insignibus raptis*] praetexta et bulla, de qua Cic. Verr. Accus. 4, 58: *Quod ornamentum pueritiae pater dederat, indicium atque insigne fortunae.* — *Impube corpus*] Est appositio v. *puer*: «cum nudus destitueretur a sagis, eumque nondum ad pubertatem pervenisse appareret (qui aspectus mollire posset immanes quoque barbaros), Canidia cet.»

15-18. *brevibus*] Eodem *ἐπιθέτω* utitur Ovid. A. A. 2, 376: *Nec brevis ignaro vipera laesa pede*, id est, *brevis* quidem, parva, sed eadem *venenata et pestifera*, quemadmodum eam vocat Orator de Harusp. resp. 24. — *implicata viperis*] *Crines*] instar Furiarum, ut

has magas vocat Sat. 4, 8, 45. Memorabilis sane est lectio BS *illigata*. Est tamen e gloss. — *caprificos*] Caprificus nasci solet inter saxa et muros. Iuven. 10, 143: *laudis tituliq[ue] cupido Haesuri saxis cinerum custodibus, ad quae Discutienda valent sterilis mala robora flos.* H. l. caprifici natae in sepulcrorum parietibus imprimis efficaces sunt ad incantationes, quas praeparat saga. — *erutas*] «multo cum labore effossas ex lapidibus, quibus firmiter retinebantur earum radices.» — *cupressus*] quas *invisas* dicit Od. 2, 44, 23., *atras* Virg. Aen. 3, 64., *ferales* Aen. 6, 216.

19. 20. *Et uncta*] Construe: *et ova nocturnae strigis uncta* (inlinita, sparsa) *sanguine turpis ranae, eiusdemque avis plumam.* — *turpis*] «foedae, omnibus exosae.» — *ranae*] De rubeta sive hufone loquitur. Iuven. 1, 69: *matrona potens, quae molle Calenum Porrectura viro miscet sillante rubetam.* — *Strigem* describit Ovid. Fast. 6, 433: *Grande capul,*

Plumamque nocturnae strigis
 Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
 Mittit venenorum ferax,
 Et ossa ab ore rapta ieiunae canis
 Flammis aduri Colchicis.
 At expedita Sagana per totam domum
 Spargens Avernales aquas
 Horret capillis ut marinus asperis
 Echinus aut currens aper.
 Abacta nulla Veia conscientia

20

25

24. atque] aut BS (non bed). — 25. expedita S (non Bbed).

stantes oculi, rostra apta rapinae;
 Canilies pennis, unguibus hamus inest.
 Avis est nocturna mali ominis. Plin.
 H. N. 41, 39: *Esse in maledictis iam
 antiquis strigem convenit, sed quae
 sit avium, constare non arbitror.*
 (Uhu Voss.)

24-24. Iolcos] Ἰωλκός, oppidum
 Thessaliae. Mulieres autem Thessa-
 lae pro veneficis et magis habeban-
 tur. Aristoph. Nub. 779: *Γυναικα
 φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν
 Καθέλωμι νύκτωρ τὴν αἰλήνην*
 — Hiberia] regio Ponti inter Ar-
 meniam et Colchidem, venenalis
 herbis abundans. Virg. Ecl. 8, 95:
*Has herbas atque haec Ponto mihi lecta
 venena.* — ossa] erepta cani famelicæ
 et propterea avidæ atque iratæ,
 eius sanie madida. Sic et Apul. Met.
 4. inter alia ad philtro apta memorat
*extorta ferarum dentibus trunca cal-
 varia.* — Colchicis] «qualibus philtro
 et venena parabat Medea Colchis.»
 Haec omnia iubet aduri, flammis
 imponi, coqui, quibus ultimo loco
 medulla et iecur infelicis pueri ad-

denda erant ad summam rem per-
 faciendam, ut Varus ad Canidiam
 revocaretur.

25, 26. expedita] «succincta, ne
 defluentes vestes impedimento es-
 sent.» Scaen. Sat. 4, 8, 23: *Vidi ego-
 met nigra succinctam vadere palla Ca-
 nidiam.* — Sagana] Hanc veneficam,
 Canidiae sociam, memorat etiam
 Sat. 4, 8, 25. — per totam domum]
 ubi philtro coquebantur. — Averna-
 les] «aquam lustralem ex malefico
 Averni lacu haustam.» Virg. Aen.
 4, 312: *Sparserrat et latices simula-
 tos fontis Averni;* id quod ad com-
 plendum ritum magicum pertinebat.

27-32. Horret capillis asperis, ut
 echinus marinus (Meerigel, oursin)
 spinis, aper setis. — currens] *ἐκιδε-
 ρορ* imprimis aptum propter compa-
 rationem cum Sagana itidem domum
 percurrente. Virg. Aen. 4, 324: *spu-
 mantis apri cursum clamore premen-
 tem.* Ovid. Halieut. 60. H.: *Actus
 aper setis iram denuntiat hirsiti Et
 ruit oppositi nitens in volnera ferri.*
 — Abacta cet.] «Nulla conscientia

Ligonibus duris humum 30
 Exhaustiebat ingemens laboribus,
 Quo posset infossus puer
 Longo die bis terque mutatae dapis
 Inemori spectaculo,
 Cum promineret ore, quantum exstant aqua 35
 Suspensa mento corpora;
 Exsucta uti medulla et aridum iecur
 Amoris esset poculum,

33. *terve* LCt (non BbScd). — 37. *Exsucta* cd (hic superscr. *execta*), Bersm. unus, Lambini aliq., Pottierii octavus, Lt: *Exuta* Bersm. unus, *Exsucca* Cod. Reg. 7977. Sec. XII. et Fea, *Execta* vel *Execta* bS.C., *Exectali medulla* B, *Exerta* Ed. Locheri, Aldinae; «*Exesa* vel *Exesta* N. Heinsius in ora sui exemplaris» BENTLEY, qui recepit *Exesa*, contra Meineke *Exesta*, quemadmodum est in N. Heinsii Adverss. p. 560. (Ut nos, J.)

eius, quod ius fasque est, nulla cogitatio, quantum scelus esset commissura, tertiam istam sagam a proposito deterrere poterat.» — *humum Exhaustiebat*] «in domus impluvio scrobem faciebat, in quem puerum defoderet.» — *ingemens*] «anhelans propter laborem.» Sic Tac. Germ. 46: *ingemere agris*.

33-36. *Longo*] *Iunge longo die*, «qui propter ipsa haec saeva tormenta longus puero videri debebat»; non, ut alii: *longo spectaculo*. — *bis terque*] «cibi novi saepius per diem appositi identidemque sublato, quo acueretur pueri fame enecti aviditas.» «*Bis terque* significat saepius, *bis terve* (Ald.) raro.» BENTL. — *Inemori*] Nobis nunc ἀπαλὸς λειόμενον pro *inmori*. — *Suspensa mento*] «quemadmodum nantes inde a mento exstant aquae superficie.»

37. 38. *Exsucta*] Ex omnibus huius v. lectionibus maxime placet

exsucta, verbum iam a Varrone usurpatum et propagatum corte usque ad Ammian. Marc. 30, 4: *adusque ipsas medullas exsuctus*; «suo exhausta, exstecata propter longa mortis tormenta.» (Adde Iuven. 8, 90: *Ossa vides regum vacuis exsucta medullis*.) — *Amoris* — *poculum*] ut Epod. 47, 80: *Desiderique temperare pocula, φίλτρον*. Huiuscemodi autem potiones sagae conficiebant plerumque ex mandragora, qui vino vel aceto diluebatur. Schol. Plat. Ed. nostrae p. 934. B.

39-44. *Interminato*] a v. *minari*, «interdicto, vetito.» Terent. Andr. 3, 2, 46: *Interminatus sum, ne faceres*. In consuetudine autem communi Augusti temporibus hoc v. fuisse demonstrat Rutilius Lupus 4, 7: *ego quaestoribus interminatus sum, ne cet.* — *cum semel cet.*] «Statim cum *pupulae*, κόρραι, id est, oculi defixi in cibo, aviditate contabefacti

Interminato cum semel fixae cibo

Intabuissent pupulae.

40

Non defuisse masculae libidinis

Ariminensem Foliam

Et otiosa credidit Neapolis

Et omne vicinum oppidum,

Quae sidera excantata voce Thessala

45

Lunamque caelo deripit.

Hic irresectum saeva dente livido

Canidia rodens pollicem

Quid dixit aut quid tacuit? O rebus meis

Non infideles arbitrae,

50

Nox et Diana, quae silentium regis,

in morte defecissent.» Equidem iungo cum semel intabuissent, non cum aliis semel defixae. — masculae libidinis] *τριβάδα*, feminarum amore ardentem. — Ariminum, Umbriae oppidum. — otiosa] ut erant Graeculi; eoque cupidi talium sermonum, *περιούργες αὐτῶν πυνθά- νεσθαι* (ειωθότες) *λέγεται τι ζαι- ρόν;*» (Demosth. Philipp. 4, 40. p. 43. R., ubi vide Sauppil mei adnotationem.) «Eliam fabulosa dicta est Neapolis, quod a rebus gravibus vacaret et fabulis indulgeret.» SCHOL. Livius 8, 22. Palae- politanos vocat gentem lingua magis strenuam quam factis. Ovid. Met. 45, 744: in otia natam Parthenopen. — omne vicinum] Neapoli, ut Puteoli, Capua, Cumae, Surrentum. 45-49. *excantata*] «cantu magico e sedibus suis mota.» XII. Tab. p. 734. Dirks.: QVI. FRIGES. EXCAN- TASSIT. Epod. 47, 4 sq. Virg. Ecl.

8, 69: *Carmina vel caelo possunt de- ducere lunam*; et ex antiquissima quidem opinione significata iam a Platone Gorg. p. 543. A.: *τὰς τὴν σε- λήην καθαιρούσας, τὰς θεοτελι- δας*. Cf. ad v. 24. — *deripit*] Cf. Epod. 47, 77: *polo Deripere lunam*. — *irre- sectum*] «non resectum pollicis un- guem rodit,» rabiei signum. «Petronius, ut monstraret furem, pollice, ait, usque ad periculum rosa.» SCHOL. — *Quid dixit cet.*] Epp. 4, 7, 72: *dicenda tacenda locutus*. Si- milititer h. l. «incredibilia dixit.»

50-54. *Non inf. arbitrae*] «fide- lissimae testes, consciae et prae- sentes.» SCHOL. Apul. de mag. 34. p. 467: *solebat ad magorum caerimo- nias advocari Mercurius carminum vector et iller animi Venus et Luna noctium conscia et manium potens Trivia*. — *quae silentium regis*] «quae silentio praees idque praestas ma- gicis sacris.» Virg. Aen. 3, 235: *ta-*

Arcana cum fiunt sacra,
 Nunc, nunc adeste, nunc in hostiles domos
 Iram atque numen vertite!
 Formidolosis dum latent silvis ferae
 Dulci sopore languidae,
 Senem, quod omnes rideant, adulterum
 Latrent Suburanae canes
 Nardo perunctum, quale non perfectius

55

55. *Formidolosae* bScd, Bentleyi plerique, LcTfJ. (Ut nos B, Blandinii veteres, Pottierii quinque, Aldus, Bentleyus.) — *dum* cum BbSc.

citae per amica silentia Lunae. 3, 442: *fida silentia sacris*. — *adeste* cet.] «Mihī propitiae sitis, ira vestra in hostes meos ablegata.» — *hostiles*] eas, quae Canidia exosae erant, veluti Vari amicarum.

55. 56. *Formidolosis*] «quae formidinem incutiunt horrore suo ac tenebris.» Virg. Ge. 4, 468: *Et caligantem nigra formidine lucum*. Altera lectio *formidolosae* idcirco recipienda, quod statim sequitur alterum ferarum *ἐπίθετον* *languidae*; praeterea ambiguum fuisset etiam Romanis ipsis, utrum *formidolosae* *ferae* essent «timidae», an «feroces.» — *dum*] «per totam igitur noctem.» Efficacius hoc videtur quam *cum*, quod sane perfonas habet auctoritates.

57. 58. Totus locus cum Bothio sic explicandus: «Principio venefica optat, ut senem noctu properantem ad amicam aliquam Suburanam al-latrent absterreantque a foribus canes eius vici, quo facto ad se ipsam rediturum cum sperat cupidine abreptum. Sed tacent ca-

nes. Ibi mulier v. 64: «Quid accidit? cur non venit Varus; quomodo mei non meminit, quae cubile eius eo medicamento magico unxerim, quod meretricum omnium, quotquot sunt, oblivionem inducere videretur? Dormit tamen, non surgit, neque Suburam nec me petit.» Haec dum dicit, propinqua aliqua domo, ut conicere licet, exeuntem conspexit senem et ad scortā se conferentem cane latrante nullo. Quod sentiens exclamat v. 71. *Ah, ah* cet. «Video», inquit mihi, «vi mea solutus abit, quam irritam suo curmine reddidit illa quaedam scientior me venefica. Festinat ad amores. Sed ad me recurre, Vare; insolitas neque vincendas potiones parabo, quibus totus amore incenderis menteq̃ alienabere.» — *Senem* — *Latrent*] ut Epp. 1, 2, 65: *venalicus* — *pellem latravit* — *calulus*. Plaut. Poenul. 3, 4, 64: *Etiā me meae latrant canes*. — *Suburanae*] Subura vicus urbis Romae, ubi habitabant prostibula. Erat autem

Meae laborarint manus. —

60

Quid accidit? Cur dira barbarae minus
Venena Medae valent?

Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,

Cum palla, tabo munus imbutum, novam 65
Incendio nuptam abstulit.

Atqui nec herba nec latens in asperis

60. *laborarint* bSc, Bland. antiquissimus, Benth., FJ: *laborarunt* B, LCM. — 63. *superba* Bc. (Ut nos, bS, Codd. Blandinii.) — 65. *infectum* B meus, B Oberlini et unus Bersm.

sita in Urbis regionum tertiae et quartae confinio. Martial. 6, 66: *Famae non nimium bonae puellam, Quales in media sedent Subura cet.* — Veram scripturam Subura firmant Inscripti.: volgo Suburra.

59. 60. *Nardo*] «unguento nardino.» — *quale non perfectius*] Eadem constructione Sat. 4, 5, 41: *animae, quales neque candidiores Terra tulit cet.* — *laborarint*] «quo, si vel maxime vellem, odoratus et efficacius aliud praeparare non possem.» Haec lectio praeferenda videbatur alteri *laborarunt*: «perfectius omnibus, quae unquam praeparavi.» — *Candidia* deridet senem vanum atque inanem, qui illo unguento usus, quod ipsa ad canes in eum incitandas temperaverat, meretricibus Suburanis placitum se speret.

61-64. *Cur dira*] «Cur ipsa mea venena, non minus profecto potentia quam ea, quibus usa Medea Creusam s. Glaucen et totam Creontis regiam incendio consumpsit, nihil nunc mihi prosunt neque ullam vim in Varum exer-

cent?» Theocrit. 2, 14: *Χαῖρ' Ἐκάτα δασπλήτι, καὶ ἐς τέλος ἄμειν ὁπάδει, Φάρμακα ταῦτ' ἔρδοισα χρεῖονα μήτε τι Κίρκας Μήτε τι Μηδείας μήτε ξανθῶς Περιμήδας.* Tib. 4, 2, 54: *Sola tenere malas Medae dicitur herbas cet.* — *superbam*] ut omnis aemula, praelatam ac felicior se reputans, ei, cuius amores laedit, iniqua et arrogans videtur. Longe hoc significantius quam altera lectio *superba*. — *fugit*] «Athenas, curru draconibus iuncto per aërem avecta.»

65-68. *palla*] Misit Glaucæ λεπτὸν τε πέπλον καὶ πλόχον χρυσῆλατον. Eurip. Med. 786. — *tabum*, pr. sanguis corruptus, h. l. pro veneno, huc, ut Virg. Ge. 3, 481: *infectis pabula tabo*; ex quo loco fluxisse videtur antiquissima et notabilis lectio *infectum*, quod manifestum est glossema. — *Naphtham* et *sulfur* fuisse tradunt venenum, quod aemulam perdidit Medea. Cfr. Epod. 3, 43. — *in asperis* — *locis*] Sic *aconita nascuntur dura vivacia caute*, Ovid. Met. 7, 448.

Radix fefellit me locis.

Indormit unctis omnium cubilibus

Oblivione pellicum. —

70

Ah ah! solutus ambulat veneficae

Scientioris carmine.

Non usitatis, Vare, potionibus,

O multa fleturum caput,

Ad me recurreres, nec vocata mens tua

75

Marsis redibit vocibus:

Maius parabo, maius infundam tibi

Fastidienti poculum,

69-72. *Indormit cet.*] Pergit in enarrandis suis artibus, nec vero, ut volunt alii, se ab alia saga aemula victam fatetur. Immo hoc quoque inter ritus magicos, quibus ante usa sit, memorat, inunxisse se Vari ipsius lectulum magico suco, cuius ea vis fuerit, ut ille oblivisceretur omnium aliarum amicarum praeter ipsam. Sed neque hoc aemularum *μίσσηθρον*, ut contraria *φίλτροις* vocabant, tunc eam iuverat. — *solutus*] ut Od. 4, 27, 24.

73-76. *potionibus*] V. *potio* frequens de philtris ac venenis, ut apud Suet. Calig. 50. *potionatus*, et Gallorum *poison*. — *fleturum*] «doliturum propter insaniam et furorem, quibus te afficiam.» Cfr. Sat. 2, 4, 45: *Qui me commorit, — Fletbit cet.* — *nec vocata mens cet.*] «nec solitis atque quotidianis incantationibus Marsicis, sed longe efficacioribus tua mens tacta ad me redibit; nam maius cet.» — *Marsis*] Epod. 17, 29: *Marsa — naenia*. Gell. 16, 44: *Marsis hominibus*

— *et quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint et intentionibus herbarumque sucis faciant medelarum miracula.*

77-82. *infundam*] Cfr. Philipp. 44, 6. de Domitio: *At hic nuper sororis filio infudit venenum, non dedit.* — *Fastidient]* «me aspernanti», non, ut alii volunt: «qui propter nauseam priora philtrea non potavit.» — *caelum sider]* «priusque cuncta rerum natura invertetur, ita ut caelum mari subsidat terrâ mari superiectâ.» — *Bitumen]* ad augendam vim flammæ magicæ, ut Virg. Ecl. 8, 82: *fragiles incende bitumine laurus.* — *atris]* Bitumen ipsum nigrum (Virg. Ge. 3, 451.) ardens spissum fumum exhalat.

83-86. *Sub haec]* «Statim postquam Canidia haec verba fecit.» — *lenire]* «non iam lenite tentabal sagas, quippe cui desperato adderet dicendi libertatem.» — *dubius]* «ob horrorem ac furorem dubius, unde loquendi exordium sumeret.» Ita Drusus ex spes vitae meditata compositasque diras im-

Priusque caelum sidet inferius mari,
 Tellure porrecta super, 80
 Quam non amore sic meo flagres uti
 Bitumen atris ignibus. —
 Sub haec puer iam non ut ante mollibus
 Lenire verbis impias,
 Sed dubius unde rumperet silentium 85
 Misit Thyesteas preces:
 Venena magnum fas nefasque non valent
 Convertere humanam vicem;

81. *mei* (cum Glareano) Bentleyus.

precatur Tiberio apud Tacit. Ann. 6, 24. — *Misit Thyesteas preces* «prorupit in diras, quales Thyestae fuerant in execrando Atreo, qui fratri filios trucidatos in frusta dissectos et coctos apposuerat.» *Preces* autem in pedestri quoque oratione pro execrationibus. Caesar B. G. 6, 34.

87-90. *Venena* Vera constructio haec est: *Magnum fas nefasque humanam vicem non valent convertere venena*; id est, «leges divinae, quibus distinguitur fas et nefas, more modoque hominum (humanis sensibus) non valent convertere (in contrariam, id est h. l. meliorem, partem flectere ac lenire) veneficia, qualia vos immani modo exercetis: ergo meris sensibus humanis mollibusque precibus relictis, quibus vos mitigare iam despero, ad religiones recurram dirisque vos exagitabo.»

Iam videamus singula. *Fas nefasque* ex consuetudine Latina in illis *sacra et profana, divina et humana, fanda nefanda, honesta in-*

honesta, dicenda tacenda (ῥητὰ καὶ ἀρρήτῃ), significat «omnino omnia, quae lex divina statuit aut licita esse aut nefaria;» ut Sophoclis verbis ular in Oed. Tyr. 864: (λόγοι ἔργα τε πάντα) ὧν νόμοι πρόκεινται ὑψιποδες, οὐρανίαν δὲ αἰθέρα τεχνωθέντες, ὧν Ὀλύμπος Πατὴρ μόνος: collatis Antig. vv. 434 seqq. *Magnum* autem *fas*, quia divinum atque aeternum est discrimen inter fas atque nefas. — *humanam vicem* «quomodo hominibus δυνατόν, concessum est;» «hominum more», *auf menschliche Weise*; nam «tuam vicem doleo, anxius sum, irascor», hoc significat: «eodem modo doleo ac mihi certum est te dolere debere.» Hoc ergo dicit: «alias solent homines miseratione et precibus mollire inimicorum hostiumque saevitiam eorumque iram placare, sed hoc mihi nunc adversus vos, quae humanos sensus iamdudum exuistis, negatum est.» — *Venena* Adde: «et quae haec miscent, sagae conscleratae.»

Diris agam vos; dira detestatio

Nulla expiatur victima.

90

Quin, ubi perire iussus exspiravero,

Nocturnus occurram Furor

Petamque voltus umbra curvis unguibus,

Quae vis deorum est manium,

Et inquietis assidens praecordiis

95

Pavore somnos auferam.

Vos turba vicitim hinc et hinc saxis petens

Contundet obscenas anus;

Post insepulta membra different lupi

89. *dira detestatio* cet.] «Vim religiosae imprecationis nemo effugere potest»; et hoc quidem ex communi veterum persuasione. Recordare modo diris devotum ab Ateio tribuno pl. Crassum, quem nulla caerimonia potuit ab exitio servare. Similiter cum diras nautae minata esset naufragi umbra Od. 4, 28, 34., addit: *Teque piacula nulla resolvent*.

92. 93. *Nocturnus - Furor*] lemur, larva. (*Furor* pro *Furia*, sed *Furorem* dixit, cum de puero agatur. Gloss.) Aeschyl. Choëph. 288: *Καὶ λήσσα καὶ μάταιος ἐκ νυκτῶν φόβος*. — *curvis unguibus*] Cogita Furias, quae praelongos habent ungues incurvos.

94-98. *manium*] «ut lege divina concessum est umbris ius in sicarios ac veneficos saeviendi eosque ulciscendi.» Val. Flacc. 3, 386. de necatis: *patet ollis ianua leti Atque iterum remeare licet; comes una sororum Additur et pariter terras atque aequora lustrant. Quisque suos*

sonites inimicaque pectora poenis Implicat et varia meritos formidine pulsant. — *inquietis assidens*] «terrore palpitantibus inhaerens eaque assidue vexans, ut Incubus.» — *vicitim*] «per omnes urbis vicos insecuta lapidibus vos obruet.» Lapidationum in foro haud raro mentio fit apud Ciceronem. — *hinc et hinc*] Hand Turs. III. p. 87. demonstrat usitatius apud poetas fuisse *hinc atque hinc*; *hinc et hinc* affert ex Martiale 40, 83. — *obscenas*] «abominandas propter illicitas artes magicas, quas exercetis»; simulque cogitandum de foedo harum vetularum ore atque habitu. Sic Furiæ tribuitur *frons obscœna* apud Virg. Aen. 7, 417.

99-102. *different*] «dilacerabunt, discerpent ac dissipabunt.» Cfr. Epod. 40, 6: *Fractosque remos differat*. Iam Ennius in Andromeda pag. 37. Bothe P. Scen.: *Alia fluctus differt, dissipat Visceratim membra*. — *Esquilinae*] In Fastis Verrii Flacci pag. 24. scribitur *IN EXQUILIS*.

Et Esquilinae alites;
Neque hoc parentes heu mihi superstites
Effugerit spectaculum.

400

CARMEN VI.

Quid immerentes hospites vexas canis
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?

400. *Esquilinae* F. — 402. *Effugerint* Bb (non Sc). — VI. 3. *verte* corr. b, Bland. antiquiss., complures Pottierii, C. — 4. *petes* b, *pete* plerique Pottierii, C.

Contra nostra scriptura est in Fastis Capitol. ed. Baier p. ccxli. Ceterum nota hiatus *ae a*, collato Bentleio ad Od. 3, 44, 44. In nomine proprio minus licenter neglexit elisionem quam Od. 4, 28, 24. in vv. *capiti inhumato*. — *alites*] «accipitres, voltuces, milvi, qui ibi servorum et maleficorum supplicio affectorum cadavera semisepulta devorant.» Cfr. Sat. 4, 8, 8 sqq. — *heu*] Iunge *heu superstites mihi*, non, ut volt Hand Tars. III. p. 69., *heu mihi*. — *Effugerit spectaculum*] «hoc saltem solatio luctum suum lenient atque allevabunt.» — Summa cum arte incertos nos dimittere videtur poeta, utrum diffugerint sagae post pueri diras, an crudeliter necatus sit; verumtamen hoc ipsum satis clare significat. Descriptio autem necis ipsius nimis ingrata ac foeda fuisset, ut si *pueros coram populo Medea trucidaret*; atque comicum totius carminis colorem obscurasset.

VI. In quem invehatur, incer-

tum est. Plerique cum Acrone, Comm. Cruq. et Codd. aliq. referunt ad Cassium Severum, oratorem sane maledicum, qui tamen cum a. u. c. 786. senex mortuus sit in exsilio, circiter a. u. c. 720., quo hoc carmen compositum videtur, puer etiam tunc fuit vel adolescentulus summum XX. annorum. Alii cogitarunt de Maevio, malo poeta, in quem est Epod. 40. Grotefend, de Bavio, aequae malo poeta, interpretatus, refert ad a. 746.

4. 2. *hospites*] «peregrinos, qui, etsi innoxii sunt neque ulla te iniuria lacessiverunt, te civem Romanum timentes non audent acriter resistere minis tuis.» — *cantis*] «homo impudens, simul timidus, ubi in quempiam incurris, qui tibi viribus superior est, ut lupo cani ignavo.»

3. 4. *si potes*] «si audes». Imperativi *verte* et *pete*, a Fabricio (prudenter tamen metri causa sic transponente: *verte, si potes, minas*) et Cruquio recepti, nuper a Peerl-

Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon, 5
 Amica vis pastoribus,
 Agam per altas aure sublata nives,
 Quaecunque praecedet fera:
 Tu, cum timenda voce complesti nemus,
 Proiectum odoraris cibum. 40
 Cave, cave: namque in malos asperrimus
 Parata tollo cornua,
 Qualis Lycambae spretus infido gener

5. *Laco* B. — 8. *praecedat* Codd. apud Feam, *procedet* e Codd. eiusdem Bothe. (Ut nos, BbSc.)

kampio probati, utique librariis tribuendi sunt, qui hunc usum part. *quin* cum indicativo parum nossent. Certe in Augustae aetatis scriptoribus tolerari non potest *quin verte*, quamquam antiquiores utrumque loquendi modum, imperativum et *quin* cum indic., sic contrahebant, ut Terentius Andr. 1, 4, 48: *quin tu uno verbo dic*. Andr. 2, 2, 9: *quin tu hoc audi*. Sed solitae constructionis exempla sunt apud Livium 4, 57: *Quin* — *conscendimus equos*! Ovid. Am. 2, 49, 59: *Quin alium* — *quaeris*!

5, 6. *Molossos*, magnos canes Epitropicos, et *Laconicos* coniungit etiam Virg. Ge. 3, 405: *Veloces Spartae catulos acremque Molossam Pasce sero pingui*. Nunquam custodibus illis Nocturnum stabulis furem incursusque luporum Aut impacatos a tergo horrebis Iberos. — *Amica vis*] Qui, quia praesidio et custodiae sunt gregibus, cari sunt pastoribus. Lucret. 6, 4220: *fida canum vis*. Virgil. Aen. 4, 432: *odora canum vis*.

7. 8. *aure sublata*] «arrectis au-

ribus alacer agitato.» — *praecedet*] «a me e lustro excitata et in famam coniecta.» Qui autem fugit, *praecedit* insequentem. De constructione *Agam* — *quaecunque p. fera* conf. Epod. 2, 37.

9. 10. *Tu*] «Tu contra, canis ignave, cum diu multumque inaniter latrasti formidabilem in modum, tamen cibo tibi obiecto statim cupidas nares admoves atque obmutescis;» dempta imagine «lingua perquam promptus es ad alios contumeliis lacerandos, sed munere oblato illico taces.» Bellum est illud Catonis Censorii de M. Caelio apud Gell. 4, 43: *Frusto panis conducit potest, vel uti taceat, vel uti loquatur*. — *Proiectum*] hic prima significatione, «ita iactum, ut ante pedes tibi cadat.» Magis solitum esset *obiectum*, ut Virg. Aen. 6, 422: *offam Corripit obiectam*.

12. 13. *tollo cornua*] Alia imago tauri ad pugnam cum rivali se parantis. — *gener*] «Qualis Archilochus, qui Lycamben socerum propterea, quod ille Neobulen filiam

Aut acer hostis Bupalò.

An, si quis atro dente me petiverit,

15

Inultus ut flebo puer?

CARMEN VII.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris

Aptantur enses conditi?

Parumne campis atque Neptuno super

Fusum est Latini sanguinis,

Non, ut superbas invidae Karthaginis

5

VII. 5. Karthaginis scripsi cum antiquiss. B.

poëtae iam desponsam mutata voluntate se daturum negarat, tam maledicis versibus insectatus est, ut illum aegritudini animi remedium suspendio quaerere coëgerit atque ad idem mortis genus sponsam quoque suam induxerit.»

44-46. Bupalò] Plin. H. N. 36, 5: Bupalus et Athenis (olim Anthermus) clarissimi in ea (sculpendi) scientia fuere, Hipponactis poëtae aetate, quem certum est LX. Olympiade fuisse. — Hipponacti notabilis foeditas voltus erat, quamobrem imaginem eius lascivia iocorum ii proposuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum destrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad taqueum eos compulsis, quod falsum est. — atro dente] «contumellis ac minis.» Martial. 5, 28, 7: Rubiginosis cuncta dentibus rodit. — puer] «Ego, non me ulciscens, flebo, ut puer?» (qui adversus adultum ac robustiorem defendere se nequit.)

VII. Referri videtur hoc carmen ad initium belli Perusini a. u. c.

743. Vide ad Epod. 16. Dillenburger scriptum esse censet a. 746. Alii referunt ad initium secundi belli, quod Octavianus cum M. Antonio gessit a. u. c. 722. Sic autem contineret haud nimis occultam reprehensionem ipsius etiam Octaviani, quam illo tempore vix convenientem vel prudentem iudicasset poëta. Praeterea totius carminis color et sermo nescio quid habet juvenile. — Graviter suos cives increpat propter arma civilia denuo sumpta.

4-3. scelesti] ἐναιεῖς. Od. 4, 2, 29: Cui dabit partes scelus expiandi Iuppiter? Od. 4, 35, 35. Od. 2, 4, 5. — cur — Aptantur] «cur gladii denuo destringuntur?» Proprie: «ita in manus sumuntur, ut ad ictus inferendos habiles sint.» Seneca Hippol. 534: Non arma saeva miles aptabat manu. — conditi] «vaginis inclusi.» Acaon. (post proclium Philippense a. u. c. 742.) — Neptunus frequenter a poëtis pro mari et pro quavis aqua ponitur.

5. 6. Non cet.] «Et quidem non fasus est sanguis ille, ut cet.» —

Romanus arces ureret,
 Intactus aut Britannus ut descenderet
 Sacra catenatus via,
 Sed ut secundum vota Parthorum sua
 Urbs haec periret dextera?
 Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
 Unquam nisi in dispar feris.
 Furorne caecus, an rapit vis acrior?

40

42. *Unquam* BbSc et omnes Pottierii, Aldas, LCIF: *Nunquam* ex Ed. Ven. 4490. Bentleius et M. (Ut nos, J.) — *feris* genus «cum compluribus», ut ait, «libris manu scriptis» Lamb. (Videtur glossa ad v. *dispar*.) — 43. *caecus* BbSc, LCIF: *caecos* duo Torrentii, (Oberlini B,) Bentl., M.

invidae] Sal. Cat. 40: *Karthago aemula imperi Romani*. — *arces ureret*] «ut factum est ante hos CV. annos.»

7. 8. *Intactus*] «armis Romanis, id est, nondum perdomitus.» Od. 3, 24, 4: *Intactis* — *Thesauris Arabum*. — *descenderet*] Cic. ad Att. 4, 3: *cum Sacra via descenderem, insecutus est me*. Cic. Verr. Lib. 5, 30: *qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces reservant, — tamen cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos ducti in carcerem iubent; idemque dies et victoribus imperii et victis vitae finem facit*. — *Sacravia*, cuius incolae *Sacravienses*, dicebatur, quia ibi foedus ietum erat inter Romulum et Tatium.

9. 40. *secundum*] eodem usu, quo Cic. ad Att. 46, 46 E: *quae consules decreverunt secundum Caesaris decreta et responsa*. pr. in Folge des Wunsches. — *sua* — *dextera*] Differt aliquantum, quod solent asferre, Epod. 46, 2: *Suis et ipsa Roma viribus ruit*, quod significat «nimia imperii mole;» h. l. «armis intestinis.»

44. 42. *Unquam*] Sic Codd. noti et Ed. Ven. 4481. *Nunquam* Ed. Ven. 4490. merus est operarum error, a Criticis nimis cupide arreptus. Construe: *Neque hic mos unquam fuit feris lupis nec leonibus nisi in dispar* (genus). Bentleius sic construxit: *neque hic mos fuit lupis neque leonibus, nunquam feris nisi in dispar*. — *in dispar*] Conf. Od. 3, 42, 40: *per apertum*. — Locus autem hic communis haud raro ab antiquis tractatus est. Plin. H. N. 7. Praef. extr.: *Leonum feritas inter se non dimicat, serpentium morsus non petit serpentes, ne maris quidem beluae ac pisces nisi in diversa genera saeviunt. At hercule homini plurima ex homine sunt mala*. Sententia autem ita continuanda: «Quanto magis vero cives a civibus, quibus unum idemque est bonum publicum, abstinere debent armaque potius in hostes externos convertere!»

43. *Furorne caecus*] dicitur ut Od. 4, 48, 44: *caecus amor sui*. Pro

An culpa? Responsum date! —
 Tacent et albus ora pallor inficit
 Mentisque percussae stupent.
 Sic est: acerba fata Romanos agunt
 Scelusque fraternae necis,
 Ut immerentis fluxit in terram Remi
 Sacer nepotibus cruor.

15

20

CARMEN VIII.

Rogare longo putidam te seculo,

15. *et ora pallor albus* bSc, LCt (non B).

altera lectione a Codd. minus munita *caecos* afferre possis Sat. 2, 3, 43: *quemcunque inscitia veri Caecum agit.* — *vis acrior*] «fati ipsius, fatalis necessitas.»

15-20. *Tacent*] Silet aliquantisper poeta quasi Romanorum responsum expectans; quod cum propter pudorem stuporemque non dent, in liberam indignationem prorumpit; quae tota orationis conformatio arte poetica minime caret. — V. *albus* melius praemittitur ex auctoritate Cod. antiquiss. B; sic minus manet otiosum meliusque vim suam exserit, quam positum post *v. pallor*. Significat enim «summum pallorem», quem nos dicimus *Todesblässe*. — *percussae*] quia conscientiae sunt et culpaee et tristis necessitatis. *Percussae* hic in summo stupore significando suum locum tuetur, atque ex paucissimis duntaxat Codd., velut E. Pulmanni et Batteliano, affertur *percussae*. Cfr. Epod. 11, 2. — *agunt*] «persequuntur, ut perniciem suam luant

scelus» cet. — *Ut*] «ex quo», ut Od. 4, 4, 42. — *Sacer*] «ut placulum luendus, quia a fratre profusus est, ἐράτης.» *ein Fluch den Enkeln.* *Sacer* Livio 3, 55. est scelestus, cuius caput Iovi (alibi dis inferis) devotum est per populi iudicium, ut is impune a quovis occideretur.

VIII. Hoc quoque carmen ut Epod. 12. in Inscriptionibus Codicum aliquot in Gratidiam compositum esse dicitur, parum utique probabiliter. In neutro enim ullam mentionem facit artium magicarum, quibus illa ipsum persecuta erat atque in se irritaverat. Hic autem Archilochio modo invenitur in mulierem divitem ac nobilem, sed vetulam, libidinosam et, quod peius erat, simul philosopham. Quidam totam vetulae personam fictam opinantur, id quod mihi in poeta iuvene secus videtur. (Ad a. u. c. 714. refert Franke, Grotefend ad a. 715.)

4-6. *Rogare*] infinitivus indigna-

Vires quid enervet meas?
 Cum sit tibi dens ater et rugis vetus
 Frontem senectus exaret,
 Hietque turpis inter aridas nates 5
 Podex velut crudae bovis.
 Sed incitat me pectus et mammae putres,
 Equina quales ubera,
 Venterque mollis et femur tumentibus
 Exile suris additum! 40
 Esto beata, funus atque imagines
 Ducant triumphales tuum,
 Nec sit marita, quae rotundioribus
 Onusta bacis ambulet.

tionis. Cic. Philipp. 14, 5: *Quom-
 quamne fuisse tam sceleratum, qui
 hoc fingeret?* Ter. Eun. 2, 1, 3: *salve
 hoc mandatumst tibi? P. ah Rogitare
 cet.* Sat. 2, 4, 83: *Ten lapides varios
 lutulenta radere palma?* — *longo
 pulidam - seculo*] «effetam senio.»
 Similiter anum describit Od. 4, 43,
 9 sqq. — *dens ater*] pro plurali
 (*dentes atri* Epp. 1, 8, 7.), neque
 interpretandum cum aliis, unum
 dentem nigrum ei remansisse,
 ceteros eam expuisse. Cf. Epod.
 6, 45. — *vetus - senectus*] Terent.
 Eun. 4, 4, 21: *Hic est vetus, victus,
 veterosus senex.* Tibull. 4, 8, 50:
*veteres -- senes, flaccidos atque im-
 bellicos. — exaret*] «ita ut in fronte
 habeas veluti sulcos rugarum.» Virg.
 Aen. 7, 447: *frontem obscoenam ru-
 gis arat.* — *crudae*] «quae cibum non
 concoquit ideoque nec continet.»

7-10. *Sed incitat*] «Sed fortasse
 putabis incitari me ad amorem»
cet. — *putres*] «pendulae et laxae.»

— *tumentibus*] aqua intercute propter
 exactam aetatem. — *additum*] «quasi
 additamenti loco superimpositum.»

11-14. *Esto beata*] Concessio:
 «Esto quamvis dives ac nobilis,
 atque funus tuum praecedant ima-
 gines maiorum tuorum, qui trium-
 phos egerunt.» Imagines enim illae
 etiam in matronarum nobilium fu-
 neribus ducebantur. Cic. de Or.
 2, 53, 223. — *Ducant*] Cfr. Se-
 necae Controv. 4, 6: *Pompeium
 si hereditariae extulissent imagines,
 nemo Magnum dixisset.* — *marita*]
 «matrona.» Cfr. Catull. 67, 6:
*Postquam est porrecto facta ma-
 rita sene.* Ovid. Fast. 2, 439: *hic
 (Caesar) castas duce se iubet esse
 maritas.* Praeterea reperitur subst.
 in aliquot Inscriptt. tertii vel quarti
 post Chr. seculi. — *bacis*] Rotun-
 ditas uniones commendat, ut et
 candor et magnitudo et levor et
 pondus, ut scribit Plinius H. N. 9,
 33. — *ambulet*] «superba incedat

Quid, quod libelli Stoici inter sericos 45

Iacere pulvillos amant?

Illiterati num minus nervi rigent,

Minusve languet fascinum?

Quod ut superbo provoces ab inguine,

Ore allaborandum est tibi. 20

CARMEN IX.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes

Victore laetus Caesare

Tecum sub alta — sic Iovi gratum — domo,

Beate Maecenas, bibam

per plateas ac vicos.» Epod. 4, 5: *Licet superbus ambules pecunia.*

45-20. *libelli Stoici* cel.] «Solita erat haec libros philosophorum etiam in lectis repositos habere, ut adveniente amatore simularet se philosophiae studere, non libidini.» COMM. CRUQ. «In lectis scribere librosque legere solebant litterati. Leticulam lucubratoriam Augusti memorat Suet. Octav. 78.» GESNER. Sententia igitur est: «Etiam si, quemadmodum Caerellia illa, Ciceronis amica, philosophiae studium affectas atque severa Stoicorum scripta reponere soles in pulvillis tuis sericis, credisne propter hanc litterarum simulationem me tui amore exarsurum esse? De temet ipsa quaero, num putes propterea minus *rigere* (frigere, torpere) nervos meos, qui philosophiam, quam tu ostentas, nequaquam curant?» — *superbo*] «fastidiente, minus obsequioso.» SCHOL. — *Ore*] «lingendo.»

IX. Ultimum hoc Epodon carmen statim post acceptum primum victoriae Actiacae (IV. Non. Septembr. a. u. c. 723.) nuntium domi suae potantem se componere fingens optat, ut mox sibi concedatur apud Maecenatem Caesaris reditum ac triumphum celebrare laeto convivio. Posterius hoc carmen Epodo 4. proxime praecedat Od. 4, 37.

4-4. *repostum*] «vinum interioris notae reservatumque ad dies festos.» — *Caecubum*] Plin. H. N. 14, 6: *Caecuba erat generositas celeberrima in palustribus populeis sinu Amyclano.* Cf. Strab. 5. p. 231 d. 234 a. — *sub alta*] in turri (*Thurmpalast* Voss.), quam dicebant, Maecenatiana, sita in hortis Esquilinis. Od. 3, 29, 40. — *sic Iovi gratum*] «Eidem Iovi, qui Caesari victoriam concessit, acceptum est, ut eam debito modo celebremus.» — *Beate*] «opulente, cuique omnia ex voto cedunt», ut Od. 4, 4, 14,

Sonante mixtum tibiis carmen lyra,

5

Hac Dōrium, illis barbarum?

Ut nuper, actus cum freto Neptunius

Dux fugit ustis nāvibus,

Minatus Urbi vincla, quae detraxerat

Servis amicus perfidis.

10

Romanus, eheu, — posteri negabitis —

Emancipatus feminae

5. *mixtis* e duobus Lambini Codd. Benti.

Cic. de Or. 2. §. 144: *istam -- sapientiam Scaevolarum et ceterorum beatorum otio concedamus.* — «Quando M. Antonio et Cleopatra, quibus iam pugna Actiaca tam improspere cessit, prorsus oppressis reversoque Caesare Romam in eius triumpho honorem potare inter nos poterimus?»

5. 6. *Sonante*] Symphoniam (*carmen*) dicit ex artis musicae praeceptis alternatim sese excipiente atque rite composita harmonia Phrygia (*tibiis* duabus) et Dorica (*lyra*). Cfr. Od. 4, 45, 30. 4, 4, 23 sq. — *Hac Dōrium*] Plind. Ol. 1, 47: *ἀλλὰ Δωρίαν ἀπὸ φόρυγγα πασσάλου λάμβαν'.* Dōrium harmoniam πολεμικοῖς ἀνδράσι — ἀρμόζουσιν vocat Plutarch. de Mus. c. 47. p. 1436. c. — *barbarum*] Athen. 1, 28: *[Ὁμηρος] τοῖς βαρβάροις ἀποδίδωσι τοὺς αὐλοὺς.* Est ἡ Φρυγιστί, quae computationi est accommodatissima. Od. 3, 19, 48 sq. Cfr. Catull. 64, 264: *Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.*

7-10. *Ut nuper*] «Quemadmodum abhinc sexennio (a. u. c. 718.) fecimus, ut sollemne convivium ageremus propter Sex. Pompeium de-

victum ab Octaviano et Agrippa prope Messanam et actum (*διωχθέντα*, fugatum) ex freto Siculo (posteaque in Asia interfectum ab Antonianis). Oppressum autem Sex. Pompeium tamquam praeludium atque omen victoriae de Antonio reportandae memorat. — *Neptunius Dux*] In Sex. Pompeii nummo est Neptunus aplustre manu gestans et addita prora. (Müller *Denkm.* I. N. 342.) «Sex. Pompeius se filium dicebat esse Neptuni, ut ait Livius, elatus rerum mari gestarum felicitate, quare in habitu Neptuni, veste nimirum cyanea, contra hostes pugnabat.» COMM. CRUQ. — *ustis nāvibus*] Dio 49, 40: *πάντα τὰ σκάφη (Σιζήτον) τὰ τε ἐς τὸ τεναγώδες ἐκέλλοντα (ὁ Καίσαρ) κατεπύμπρη.* — *Minatus Urbī vincla*] semper tamen, etiam per nummos, patris vindicem sese ferens. — *Servis*] Dio 48, 49: *τὸ τε ἐκείνου (Sexti) ναυτικὸν καὶ τὸ τῶν δούλων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀφικνουμένων πλῆθος προσλαβὼν πάμπολε ἠξέζηθη. Τοσοῦτοι γάρ δ' ἦ ἠντομόλουν, ὥστε καὶ τὰς ἀκίραθ' ἰερῶν ἐβξασθαι ἐπιχεθῆναι σφῶν τὰς*

Fert vallum et arma miles et spadonibus

Servire rugosis potest,

Interque signa turpe militaria

15

Sol adspicit conopium.

At hoc frementes verterunt bis mille equos

47. At hoc Fea coni.: At huc «Cruquiani aliquot cum duobus Pulm.», duo Pottierii, Cruquius, Ad hunc bc, Pottierii aliquot, LJ, Adhuc S, Codd. Bamberg., item Pottierii 3, 44, Ed. Ven. 1481., Meineke, Ad hoc meus d., et Bentleius coni., Ad haec altera eius suspicio, Ab hoc N. Heinsius, Hofman Peerlkamp, At hinc Cuningh., At hunc ex uno Vanderburgii Cod. Regel. (Ut nos, Dillenburger.)

ἀντομολίας. Confer Epod. 4, 49. Vellei. 2, 73.

44-44. Romanus -- Emancipatus] *Emancipare se alicui est esse veluti in eius mancipium transferre, totum se alteri tradere.* («einer Frau Leibelgener.» Voss.) Plaut. Bacchid. 4, 4, 59: Nunc, mulier, tibi me emancipo; Tuus sum, tibi operam do. Iam proprie quidem unus Antonius se emanciparat Cleopatrae; sed quatenus ipsius milites in eius verba iurant, hi quoque Cleopatrae mancipia recte appellari poterant; indignitasque totius rei in eo vel maxime cernebatur, quod, cum in ceteris Romanam disciplinam servarent, vallum etiam, palum muniendis castris destinatum, ferrent (Cic. Tusc. 2, 46.), tamen reginae eiusque eunuchis ignominiosam servitutem servirent. Caesar in oratione ante pugnam Actiacam habita apud Dion. 30, 23: Τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ὀδύροιτο δρῶν στρατιώτας Ῥωμαίους δορυφοροῦντας τὴν βασιλίδι αὐτῶν; — spadonibus] Cleopatrae familiaribus ac necessariis. Od. 4, 37, 9. Plutarch. Ant. 60: προσιέει Καίσαρ, ὥς Ἀντώνιος μὲν ἐπὶ φαρμάκων οὐδ'

ἑαυτοῦ κρατοῖν, πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρδίων ὁ εὐνοῦχος καὶ Ποσειδῆος καὶ Εἰράς ἡ Κλεοπάτρας κορυφαῖα καὶ Χάρμιον, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. — rugosis] Ter. Eun. 4, 4, 21. de euncho: Hic est velus, vietus, veterusos senax, Colore mustellino. — potest] H. l. posse, ut ἔλθῃναι, sustinere: «ab se impetrat, ut serviat.»

45, 46. turpe] adiect. v. conopium, non magis est exclamatio, quam Od. 3, 7, 42. — Sol adspicit] «ὃς πάντα ἐφορᾷ καὶ πάντα ἐπαιχνοῦναι, tunc tam indigno spectaculo offensus.» — Conopium est velum lineum tenuissimis maculis distinctum, Latine *culicare* (Schol. Iuven. 6, 80., ubi tamen est *testudineo* — *conopeo*), ad culices, *κόνωπας* (*zanzare*), a lectis arcendos, de quo mollitie instrumento indignatur etiam Propert. 3, 44, 45., *Faedaque Tarpeio conopia tendere saxo* Cleopatram minatam esse memorans. (Eliam nunc conopia in usu sunt apud Italos molliores et vocantur *zanzarieri*.)

47, 48. At hoc] Recepti nunc ex Feae emendatione, non tamen ut ille casu sexto: «hac de re» (quod

Galli, canentes Caesarem,
Hostiliumque navium portu latent

Puppes sinistrorsum citae.

20

Io Triumphhe, tu moraris aureos

Currus et intactas boves?

Io Triumphhe, nec Iugurthino parem

20. *sitae* Codd. duo Cruquii, «quae tamen scriptura», inquit, «non carebat litura.» (*citae* bSed.)

prosam orationem redoleret), sed quarto, ut est in Taciti Ann. 43, 43: *Agrippina libertam aemulam -- aliaque eundem in modum muliebriter fremere.* «At hoc imprimis spectaculum indignissimum, conopium inter signa militaria (quae *ὡς περ ἰδρύματα θεῶν* *ἐπὶ ἐνομιζοντο*, Dion. Hal. 6, 45.), «detestantes cet.» De var. lectt. vid. Ed. maiorem. — V. *frementes* Comm. Cruq. et Lamb. referunt ad *equos*, de quibus sane crebro usurpantur vv. *fremere* et *fremitus* (*Schnauben*, *φρυσίζοντες* Iliad. 8, 227.); sed h. l. *ἐπίθετον* esset otiosum, rectiusque refertur ad summam Gallorum iram atque indignationem. — *verterunt*] penult. brevi. Cf. Sat. 4, 40, 43. — *Galli*] sunt Gallograeci s. Galatae Deiotari minoris. Plut. Ant. 63. ante pugnam: *ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις Ἀμύντων καὶ Ἀησιόταρον πρὸς Καίσαρα.* Vell. 2, 84: *Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliqui transfugiebant.* — *canentes*] «lacta cum acclamatione identidem Caesarem salutantes, *Salvo Caesar!* clamantes, ut qui in eius verba iuraturi essent.» Virg. Aen. 7, 698: *stant aequati numero regemque canebant.*

49. 20. *Hostiliumque*] Cum haec particulā que artissime fungantur cum Gallorum defectione nec ver-

bo quidem panicus ille reginae terror significetur, illud ante omnia tenendum est, non de praecipiti eius fuga verba facere potam. Sed si verba per se spectaverimus, hoc videbimus dici: «partem quoque sociorum Antonii navalium simili pudore vel etiam infelicitis exitus metu perculsam ignave latuisse in portu aliquo ab Actio Orientem versus sito;» sive verus eius rei nuntius Romam pervenerat sive suo iure id finxit, ut equitatu Gallico in eo pudoris vel etiam timoris affectu classis quoque hostilis pars consociaretur. — *citae*] partic. «*citatae*», ut Lucan. 8, 435: *Cyproque citatas immisere rates;* «celeriter actae;» *puppes ciere*, in prosa or. (retro) inhibere remis, *πρῶμναν ἀνακρούεσθαι*. *Sinistrorsum* autem, quoniam ei, qui a Septentrione contuebatur Actium, sinistram versus omnes regiones orientales sitae erant, primum Peloponnesus, tum Asia minor, ipsa Aegyptus; haec saltem intra Orientem et Meridiem, *Sud-Ost*. Simplicius etiam Gronovius Obs. 4. p. 545. Frotsch. haec adnotat: «Tabulae situs pingentium docent ab Actio petentibus Aegyptum ad laevam esse navigandum.»

24. 22. *Io Triumphhe -- boves?*] Cfr. Od. 4, 2, 49. Est autem in-

Bello reportasti ducem,
 Neque Africanum, cui super Karthaginem 25
 Virtus sepulcrum condidit.
 Terra marique victus hostis punico
 Lugubre mutavit sagum.
 Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
 Ventis iturus non suis, 30

25. *Africano* Sd, pr. b, item LCH.

terrogatio, non exclamatio, ut plerique distinguunt: Io *Triumphe* -- boves! vel peius etiam: Io *Triumphe* -- boves: Io *Triumphe*. «Curru ipsi triumphales parati sunt: cur tu, *Triumphe*, eis in mora es?» Sine imagine: «Quando tandem Caesar triumphabit?» — aureos] «fulgentes ebore et laminis aureis.» Flor. 4, 3, 6: *Inde, quod aureo curru quattuor equis triumphatur.* — *intactas*] «nendum sub iugum missas.» Virg. Ge. 4, 540: *intacta totidem cervice iuvencae.* *In iuges hostias* vocat Macrobi. Sat. 3, 5. «A triumphantis bos alba et indomita in Capitolio immolari solebat.» Comm. Cuv.

23-26. *Iugurthino*] «Non tanta gloria triumphavit Marius; non par fuit Caesari nostro Marius nec Scipio Africanus minor.» — *reportasti ducem*] «victorem Marium et antea Africanum minorem; quibus Caesar nunc antecellit.» — Lect. *Africano* (bello) nimis refert pedestrem orationem et praeterea ἀνευ-
 πον est pro *Punico*. Quid multa? Prava est accommodatio ad v. *Iugurthino*. — *super Karthaginem*] «super solum, ubi steterat illa.» — *Virtus*] «Virtus dea voluit, ut Karthaginis parietinae sempiternum essent Scipionis minoris monumentum.» Vell.

Pat. 4, 42: *eam - urbem magis invidia imperii, quam ullius eius temporis noxiae invisam Romano nomini funditus sustulit fecitque suae virtutis monumentum, quod fuerat avi eius clementiae.*

27. 28. *Terra*] Copiae Antonii terrestres, cum per septem dies eum expectassent, ὥς αὐτίκα πο-
 θέν ἐκφανησόμενον, -- τέλος τοῦ στρατηγοῦ Κανδίου νύκτωρ ἀποδράντος -- γενόμενοι πάντων ἔρημοι -- τῷ κρατοῦντι προσεχώρησαν. Plut. Ant. 68. — *punico*] «purpureo s. coccineo paludamento imperatoris deposito gregale (pul-lum) sagum sumpsit, quod squa-loris et luctus signum esset.» Florus 4, 44, 3. de Antonio: *Aureum in manu baculum; ad latus acina-ces; purpurea vestis ingentibus ob-stricta gemmis; diadema aderat.* — De constructione verbi *mutare* vid. Od. 4, 47, 4 sq.

29-32. *centum* -- *urbibus*] ἐκατό-
 πολιν. Od. 3, 27, 33. — Naturalis constructio est: *Aut ille petit Cretam aut Syrtis*; neullquam vero; *mutavit iturus Cretam.* — *non suis*] «non propitiis, adversis;» mit nicht ge-woguem Wind. Voss. Ovid. Trist. 3, 5, 4: *Nave mea vento forsantemle suo; quin etiam in prosa or.* Seneca Ep. 74, 3: *Ignoranti, quem*

Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
 Aut fertur incerto mari.
 Capaciores affer huc, puer, scyphos
 Et Chia vina aut Lesbia.
 Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
 Metire nobis Caecubum:
 Curam metumque Caesaris rerum iuvat
 Dulci Lyaeo solvere.

35

CARMEN X.

Mala soluta navis exit alite,
 Ferens olentem Maevium:

33. 34. *scyphos*; Aut *Chia* Codices Torrentii, Bentl. (Aut ut *Chia* (sic) d. Voc. Aut superscr. et.) — X. 4. *Malo* Victorinus p. 1252. P.

portum petat, nullus suus ventus est. — *Exercitatas*] «*συρομένης*, hinc illinc iactatas a Noto;» *aufgewühlt*. Voss. — *Syrtes*] Cf. Od. 4, 22, 3, 2, 6, 3. — *incerto mari*] «Animo clade, quam perpressus est, penitus perturbato dubius, quam regionem versus naviget atque ubinam terrarum appellat.»

33-38. *Capaciores*] «In laetitiam effusi largius iam potemus.» Seneca de ira 3, 14, 3: *Bibit deinde liberalius quam alias capacioribus scyphis.* — *Chia* -- *Lesbia*] vina Graeca dulcia, quae opponuntur Caecubo austero. Saepe illa consociantur, ut a Callimacho Anth. Pal. II. p. 535: *Ἐρχεται πολὺς μὲν Αἰγαίου διατμήξας ἀπ' οἴνηρ Ἰλίου Ἀμφιρέως, πολὺς δὲ Ἀσβίτης ἄωτον νέκταρ οἰνάνθης ἄγων.* — *fluentem*] «potu nimio profluentem.» Schol. De vomitu loquitur, non, ut satis

mire volunt recentiores Interpretes, de alvo per nauseam soluta. Imago nobis quidem minus grata, ac propterea ita mitigata a Vossio: *der schlaffen Ekel bändiget*. Quid quaeris? Rem in Romanorum conviviis admodum solitam neque apud illos pudendam quantum potest urbane significat. — *coërceat*] ideo quod Caecubum erat austerum atque *εὐστόμαχον*, Athenaeo 4, 48. *πληκτικὸν καὶ εὐτόνον.* — *Metire*] quia in miscendo certa quadam, etsi ad libitum convivarum varia, cyathorum meri et aquae mensura utebantur. Cfr. Od. 3, 49, 44. — *metumque*] «qui sollicitos nos habuerat ante hunc laetissimum victoriae nuntium, vino pellamus.»

X. Diris naufragium imprecatur Maevio. «Maevius poeta fuit inimicus Horatii, obrectator omnium

Ut horridis utrumque verberes latus,
 Auster, memento fluctibus!
 Niger rudentes Euris inverso mari 5
 Fractosque remos differat;
 Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 Frangit trementes ilices;
 Nec sidus atra nocte amicum appareat,
 Qua tristis Orion cadit; 10
 Quietiore nec feratur aequore,
 Quam Graia victorum manus,
 Cum Pallas usto vertit iram ab Illo
 In impiam Aiakis ratem!
 O quantus instat navilis sudor tuis 15

4. *fluctibus* Cod. unus (?) Valartii, item Burmannus ad Valer. Flacc. 4, 639,

Virorum doctorum, ipse sectator
 Vocum antiquarum.» COMM. CAVO.
 Marcum Maevium vocat Glossa Codicis A Vanderb. «Triumphos Caesaris male descripsit.» Glossa Cod. H Vanderb. Virg. Ecl. 3, 90: *Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi.*

4-6. *Mala* -- *alite*] Od. 4, 45, 5: *Mala ducis avi domum.* — *Utrumque latus* ut *verberet* Auster, oportet navem a procella circumagi. Val. Flacc. 4, 639: *Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Euris.* — *Niger*] «nubes cogens.» Od. 4, 5, 6: *aspera Nigra aequora ventis.* Opponuntur *Notus albus* Od. 4, 7, 45, et *candidi Favonii* Od. 3, 7, 4. Ceterum ventos omnes adversos in Graeciam naviganti enumerat, non secundos, Notum atque imprimis Iapyga. (Od. 4, 3, 4.) — *inverso*] «commoto ac perturbato.»

Virgil. Aen. 4, 43: *evertitque aequora ventis.* — *differat*] «disticiat.» Epod. 5, 99: *membra different lupi.*

8-10. *Frangit*] Cum vi repellit v. *frangere*, quod longe significantius est improbabili Wakefieldi coniectura *Plangit.* — *trementes*] «commotas ab Aquilone et conquassatas.» — *Nec sidus* -- *amicum*] «salutare, ut Castor et Pollux, ex ea caeli regione ei appareat, ubi occidit tristis, perniciem afferens, navis infestus (Ep. 45, 7.) Orion.» Virg. Aen. 4, 535: *nimbosus Orion.*

13. 14. *Cum P.* -- *iram ab Illo*] Minerva, prius Troianis irata propter Paridis iudicium, eadem ira persecuta est Graecos in patriam revertentes, propterea quod Ajax minor Cassandream deae supplicem in eius templo violarat. Odyss. δ, 302 sq. Virg. Aen. 4, 39: *Pallas exurere classem Argivum atque ipsas potuit*

Tibique pallor luteus
 Et illa non virilis eiulatio,
 Preces et aversum ad Iovem,
 Ionius udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit!
 Opima quodsi praeda curvo litore
 Porrecta mergos iuveris,
 Libidinosus immolabitur caper
 Et agna Tempestatibus.

20

22. *Proiecta* meus d, Bentleyus coni. — *iuverit* BbSTed, Bentleyi omnes, Franek., omnes (praeter 9 et 13.) Pottierii, qui recepit.

submergere ponto *Unius ob noxam et furias Aiacis Oilei?*

46-48. *luteus*] a v. *lutum*, herba, cuius succo pannorum infectores utuntur. (*Wau, Gilbkraut.*) Est igitur color croceus, gilvus, qualis solet esse arquatorum. Cels. 3, 24. De faciei colore etiam Tibull. 4, 8, 52: *nimius luto corpora tingit amor.* — *illa*] «in quam tu, homo meticulose, prorumpere soles; illa tam pudenda.» — *non virilis*] Cic. Tusc. 2. §. 54: *Eiulatus ne mulieribus quidem concessus est.* Forma *eiulatio* utitur iam Plaut. Capt. 2, 4, 7. — *aversum*] «qui a precibus aures avertit.» Aliquanto lenius est quam *adversus*.

49-24. *Ionius* — *sinus*] ut Od. 4, 33, 46: *Calabros sinus.* Od. 3, 27, 48: *ater Hadriae sinus.* — *udo*] «pluvias afferente.» Virg. Ge. 4, 462: *quid cogitet humidus Auster.* — *remugiens*] de raucō fluctuum sono, ut Od. 3, 40, 5: *Audis, quo stre-*

pitu — *nemus* — *remugiat?* — *Porrecta*] de cadavere extento, ut Calull. 67, 6: *Postquam est porrecto facta marila sene.* Cfr. Od. 3, 40, 3. — *mergos*] αἰθρία, fulica mergus. Mergi quidem cadavera non attingunt, sed ponuntur h. l. pro aliis avibus marinis, ut haliaetis. Pers. 6, 30: *iamque obvia mergis Costa ratis lacerae.* — *iuveris*] «paveris.» SCHOL. *Nostrum laben.* Stat. Silv. 4, 9, 54. *Aut cum me dape iuveris opima.* — *Tempestatibus*] L. Scipio consul a. u. c. 494. Inscript. Lat. N. 522: *DEDET (sic) TEMPESTATIBVS AIDE MEMTO.* Virg. Aen. 5, 772: *Tempestatibus agnam Caedere deinde iubet;* et quidem nigram. Virg. Aen. 3, 420: *Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.* Aristoph. Ran. 847: *Ἄρν' ἄρνα μελαιναν παῖδες ἐξο- νέγκασιν. Τυφῶς γὰρ ἐκβαλνσιν παρασπενάσεται.* «locose sane pro inimici interitu se rem divinam facturum dicit, quae alioqui sit pro salute navigantium.» Gloss.

CARMEN XI.

Petti, nihil me sicut antea iuvat

Scribere versiculos amore perculsum gravi,

Amore, qui me praeter omnes expetit

Mollibus in pueris aut in puellis urere.

Hic tertius December, ex quo destiti

5

Inachia furere, silvis honorem decutit.

Heu me, per Urbem — nam pudet tanti mali —

XI. 4. *Pecti* BSTd,F (non bc). — 2. *perculsum* Aldus, Lctf. — 4. *aut* pueris malebat Bentleyus.

XI. Lycisei, pueri amati, arrogantia ac superbia summopere commotus, dolenter Pettio, sodali suo, fatetur miseram suam sortem, quae ipsum discussis sanioribus consiliis atque obiurgationibus amicorum continuo amoris, et eius quidem parum prosperi, laqueis irretiat. Ex MRSCH. Scriptus videtur epodus anno 720. vel 724.

4. 2. *Petti*] Sic nomen scribitur etiam in Inscriptt. ac firmatur a Mario Victorino p. 235. Gaisf. et Atilio Fortunatiano p. 362. ibid. Alii *Pecti*, ut *Vectius*, *Vectienus* pro: *Vettius* cel. Ceterum ignotus est hic Horatii sodalis. — *Scribere versiculos*] Non sine taedio de priore suo studio loquitur. — *perculsum*] πληγέντα, tamquam flagro vel stimulo. Archiloch. in Epod. Fr. 77. Bergk p. 484: Ἀσπληγέτης ἐγκλείμαι πόδι, Ἀσπληγέτης, χαλεπῆσι θεῶν ὀδύνῃσιν ἐκζητῇ. Παλαμῆτος δὲ ὀδυνῶν. Virgil. Ge. 2, 476: ingenti perculsus amore. Nimum h. l. foret perculsum, quod dicitur de

vehementi ictu, velut est electricus, qui intimos vel corporis vel animi nervos penetrat tamque acriter commovet, ut prope attonitos nos reddat. Cfr. Epod. 7, 46.

3. 4. *praeter omnes*] «ultra alios omnes.» SCHOL. Cicero frequenter: *praeter ceteros*. — *me — expetit — urere*] «me ante omnes petit, eligit, quem urat.» Quemadmodum forma passiva Ovid. Met. 7, 22: *Quid in hospite regia virgo Ureris?* sic h. l. *urere in pueris*; sicque *ardere, suspirare in aliqua*, et Propert. 4, 43, 7: *Perditus in quadam tardis pallescere curis cel.*

5 — 8. *tertius December*] mensis pro anno. Similiter Virg. Aen. 5, 626: *Septima — aestas*. — *Inachia*] pr. puella Argiva ab Inacho, prisco Argorum rege. Eandem memorat Epod. 42, 44. 45. — *honorem*] «frondes.» Virg. Ge. 2, 404: *Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem*; sic *ruis honores*, «flores, fruges.» Od. 4, 47, 46. — *nam pudet*] «invitus nec sine indignatione dico me derisui

Fabula quanta fui! Conviviorum et poenitet,
In quis amantem languor et silentium

Arguit et latere petitus imo spiritus.

40

Contrane lucrum nil valere candidum

Pauperis ingenium? querebar applorans tibi,
Simul calentis inverecundus deus

Fervidiore mero arcana promorat loco.

Quodsi meis inaestu et praecordiis

45

Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat

8. *ut poenitet* Bentl. conl. (Habent et mei et Pottierii omnes.)
— 9. *amantem languor* BbSTed, omnes Pottierii, Ven. 1484, et L:
amantem et languor Aldinae, Ct, Bentleius, FM. (Ut nos, J.)

hominibus fuisse; *nam pudet* tantae ignominiae.» — *Fabula* haud raro de sinistro rumore. Tib. 4, 4, 83: *Parce puer, quaeso, ne turpis fabula flam.* Ovid. Am. 3, 1, 21: *Fabula, nec sentis, tota iactaris in Urbe.*

9 — 44. *languor*] «torpor et cruciatus animi.» ACRON. — *Arguit*] «Est perfecti temporis.» IERM. — *spiritus*] «suspiria ex imo pectore petita.» Plaut. Cist. 4, 1, 58: *Hoc sis vide, ut petivit Suspirium alte!* Virg. Aen. 4, 371: *Suspirans imoque trahens a pectore vocem.* — *Contrane*] Triplex h. l. constructio contracta 1) ex interrogatione: *Contrane lucrum nil valet ingenium?* 2) ex indignationis exclamatione: *Contra lucrum nil valere ingenium!* 3) *Querebar nil valere ingenium.* Nil valere autem apud Inachiam contra rivalium munera largiora simplex ac sincerum ingenium suum lamentatur. — *applorans tibi*] «cum lacrimis meos amores tibi confessus.» V. *applorare*, *προσολογῆσθαι τι*, vix alibi reperitur quam hic et apud Senecam Quaesit. nat. 4, 2, 6. — *inverecundus*] «quo liberalius sumpto

omnis verecundia elabitur.» Contrarium suo loco est Od. 4, 27, 3: *verecundumque Bacchum.* — *loco*] «ex intimo animo, ubi mei amoris arcana condita erant.»

45 — 48. *inaestu et*] «incandescat, commota fuerit.» SCHOL. — *Libera bilis*] Epod. 4, 10: *Liberrima indignatio.* — «Hoc tibi tunc dicere solebam: Quodsi aliquando tam libera indignatione atque iracundia exarsero, ut execrari ipse possim vanas spes et querelas, quibus veluti fomentis gravi amoris infelicitis vulnere mederi frustra adhuc conatus sum, itaque eas, utpote nihil me iuvantes, in ventos dispergam, qui eas secum auferant, sic Inachiae superbiam detestatus eam amare tandem desinam.» — *ingrata*] «quorum, quia frustra admota sunt, me iam taedet pigetque.» Non tam: «nihil gratiae apud Inachiam habentiae», ut volt Schol., quam: «nihil me iuvantia, inania, supervacanea, ἀχαρίστη.» Callim. Ger. 90: *τὰ δ' ἐς βυθὸν οἷα θαλάσσης Ἀλμαίως ἀχάριστα κατεβύβεν.* Plaut.

Fomenta vulnus nil malum levantia,

Desinet imparibus certare summotus pudor.

Ubi haec severus te palam laudaveram,

Iussus abire domum ferebar incerto pede 20

Ad non amicos heu mihi postes et heu

Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.

Nunc gloriantis quamlibet mulierculam

Vincere mollitie amor Lycisci me tenet,

Unde expedire non amicorum queant 25

17. *allevantia* cum Codd. aliq. Glareanus. — 24. *mollitia* bStc, LcHfJ. (Ut nos, e Codd. Bentleyus et M.)

Asin. 4, 2, 40: *Ingrata atque irrita esse omnia intelligo. — ventis dividat* «in auras dispergat, nihili pendat.» Comm. Ca. Od. 4, 26, 4: *tristitiam — Tradam — Portare ventis.* Ovid. Met. 8, 434: *an inania venti Verba ferunt cet.* — *Fomenta* Proprie hoc medicorum vocabulo (*Verband, Umschläge*) usus est Epp. 4, 2, 52: *fomenta podagram, figurate* rursus Epp. 4, 3, 26: *curationum fomenta, a remedia et solatia.* H. I. sunt lamentationes de Inachiae crudelitate, quibus iam renuntiatum se profitetur poeta. — *Desinet cet.* «Iam», inquit, «desinam certare cum rivalibus, qui mihi ingenio certe (v. 12.) *impares*, inferiores quam ego sunt (ut dicitur genere impar, nicht ebenbürtig, quibus ingenio et χάρις longe superior sum), iisque Inachiam, quae me aspernata est, ultro concedam.» *Certare alicui* haud raro apud poetas invenitur. Sat. 2, 3, 19: *certans — melioribus.* Vid. ad Epod. 2, 20. — *summotus pudor* Achilles Tatius pag. 28. Iacobs: Ἐγὼς καὶ Ἀνδρῶος, δύο βίαιοι θεοί, ψυχὴν

κατασχόντες, ἐκμαίνουσιν εἰς ἀναισχυντίαν.

19-22. *severus* «Ubi talia, quemadmodum mihi certe videbar, memet ipso contentus, satis constanti et praefracto animo iactaveram, a te admonitus, ut ex convivio recta domum meam redirem nec desisterem ad amicae ianuam, rursus tamen vix mihi conscius ac propere invitatus ad hanc trahebar.» — *te palam* Ovid. Trist. 3, 40, 39: *Meque palam de me tuto mala saepe loquuntur.* Liv. 6, 44: *inde rem creditori palam populo solvit.* — *incerto pede* «primum resistente, deinde semper maiore cum vi clanculum ad Inachiam me perducente.» Etiam in prosa or. Cic. ad Att. 15, 16: *Itaque me referunt pedes in Tusculanum.* — *non amicos cet.* «iniquam ianuam, cuius limen transgredi mihi non concedebatur.» Od. 3, 40, 2: *asperas Porrectum ante fores.* — *infregi latus* «ibi porrectus latus defatigavi.»

23-28. *gloriantis* «qui eo superbit, quod formā delicatā omnem mulierculam antecedit.» — *mollitie*

Libera consilia nec contumeliae graves,
Sed alius ardor aut puellae candidae
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

CARMEN XII.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera quid mihi quidve tabellas
Mittis nec firmo iuveni neque naris obesae?

XII. 2. cur mihi bSTc, LC(FJ (non B). — 3. iuveni firmo bSc, J (non BT).

«Recipimus, ut evitetur vastus ille et inconditus sonus A A; sic et alibi S. 2, 2, 87. *mollitiem* dixit, non *mollitiam*.» BENTL. — *contumeliae*] sodalium graves oburgationes et amara irrisio. «*Nicht strenger Vorwurf oder Hohn*.» Voss. — *teretis*] Sic Itali *tornito garzone* (Gargallo.), *schlank gerundet*. — *renodantis*] «elegantem in nodum colligentis, religantis, puellae instar.» «Alebant enim comam formosi pueri et delicati, ut compositi amatoribus magis placerent.» SCHOL. Cfr. Senecam in Epp. 119, 15: *si pertinere ad te iudicas, quam crinitus puer et quam perlucidum tibi poculum porrigat, non sitis*. Contraria significatione Valerius Flaccus 5, 380. *Dianam renodatam pharetris ac pace fruente* vocat, quae solvit et deposuit humero pharetram. Nec tamen propterea cum aliis hic explicem: «solventis comam;» utpote qui naturalis comae situs sit, quem commemorare nihil attinebat, cum qualemcunque ornatum significare longe praestaret. Praeterea repugnat analogia v. *religare*

crines. (Od. 4, 5, 4. 2, 44, 24. 4, 44, 5.)

XII. Anum quandam (Candidam) haud nimis probabiliter praeferunt C1d, Blandin. et c. Cfr. Epod. 8.), pudendae ab ea mollitiei accusatus, poeta hoc carmine proscindit, in summamque cum foedisstima turpitudinis, tum flagitiosae libidinis infamiam Archilochio modo adducere laborat. Tempus compositionis incertum est. Fluctuant inter annos 745-749. Biennio saltem praecedentem hic epodus antecessit. Vid. v. 44 sq. coll. Epod. 44, 5 sq.

4-6. *Quid tibi vis*] Pr. «quodnam tuum est consilium?» tum idem fere ac: «quid insanis? satne sanus es? Nihil profecto proficies, fatua!» — *barris*] «Apud Indos — elephantus a voce *barro* vocatur; — vox eius *barritus*.» Isidor. Orig. 12, 2, 44. Dignam igitur dicit, quae rem habeat potius cum elephantis, forma *tracibus*, odore *gravibus*, mole *terribilibus* (Oros. 4, 4.), quam cum adolescente formoso. — *tabellas*] «pugillaria, epistolas am-

Namque sagacius unus odoror,

Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis, 5

Quam canis acer, ubi lateat sus.

Qui sudor vietis et quam malus undique membris

Crescit odor, cum pene soluto

Indomitam properat rabiem sedare; neque illi

Iam manet humida creta colorque 10

Stercore fucatus crocodili, iamque subando

Tenta cubilia tectaue rumpit!

Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:

7. Quis nostri Codd., LCIJ. (Ut nos, e Codd. Bentl., FM.)

torius.» Vide ad v. 47. — *firmiter*] «non satis valido ad libidinem tuam explendam.» — *neque naris obesae*] atque ideo obtusae. Hoc igitur dicit: «At ego eius naris sum, quae malos odores facillime persentiscat atque summopere horreat.» — *unus*] ante omnes. «Unus saepe superlativis, raro comparativis adiungitur.» WAGNER ad Aen. 4, 45. — *Polypus*] Eadem quantitate Sat. 4, 3, 40. propter litteram liquidam *l*, ut *melos* in Persii Prol. v. ult. atque in eiusdem Sat. 4, 4: *Ne mihi Polydamas cet.* Alii scribunt *Pulypus*, sine auctoritate. Ceterum cfr. Cels. 6, 8, 2. Ibid. 8, 4: *ulcera naris odorem foedum habent, quod genus Gracci ὄζαιραν appellant.* — *hircus*] molestus odor hircinus sub alis. Epp. 4, 3, 29: *olidae caprae.* — *cubet*] «velut ibi lateat.»

7-12. *vietis*] «senio iam flaccidis, marcidis.» H. l. bisyllabum. — *pene soluto*] «delassato.» SCHOL. «Cum coitu peracto vir iam languet, illa nondum satiata magis etiam restingui cupit libidinem suam effrenatam ac rabiosam.» —

neque - - manet] «omnes iam fuci, quibus ulitur, propter sudorem dissuunt.» — *creta*] Creta ut cerussa pro fucō utebantur. Martialis. 6, 93, 9. de tali muliere fucata: *acida latet oblita creta.* — *fucatus*] «fucō faciei inductus.» — *crocodili*] (Clemens Paedagog. 3, 2, 7: *Τοις γὰρ, οὐχ ἀπαξ ἀπολωλέναι δίκαιαι τροκοδελίων ἀποπάτοις χρῆσθαι καὶ σπηδόνων ἀφροῖς ἐγκρίβειναι.* Plin. H. N. 28, 8, 28: *Crocodili intestina diligenter exquiruntur tucundo nidore referta.* — *Crocodileā illita ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit cet.* — *subando*] «supra virum se agitando.» SCHOL. — *rumpit*] «lectus intortis fimbriis s. loris ac fasciis subtentus eiusque tecta, id est, subleum, *Baldachin*, ut corruant, facit vehementer se agitando.»

13-16. *Vel mea cet.*] Nova sententia cum abruptius inferatur, indignationem poetae egregie exprimit. «Rursus quam importuna et abominanda est, cum fastidium, quo eam repello, saevis opprobriis exagitat!» Ex vv. 7 sqq. *Qui sudor cet.*

Inachia langues minus ac me;
 Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum 15
 Mollis opus. Pereat male, quae te
 Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
 Cum mihi Cous adesset Amyntas,
 Cuius in indomito constantior inguine nervus
 Quam nova collibus arbor inhaeret. 20
 Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
 Cui properabantur? Tibi nempe,
 Ne foret aequales inter conviva, magis quem
 Diligeret mulier sua quam te.

elice: «quam item foeda est, cum me obiurgat!» — *Vel-cum*] Vide ad Epod. 2, 47. — *Inachia*] Cf. Epod. 44, 6. — *langues minus*] «longe fortiorum te praebes in Inachia ter interdum una nocte subagitanda.» — *potes*] Eadem hac reticentia utitur Virgil. Ecl. 3, 8. Martial. 3, 33, 4. Strato in Anth. Pal. II. pag. 452: Ἐχθρὸς ἔχων ἀνὰ νύκτα Φιλόστρατον οὐκ ἔδυνήθη ν. — *Mollis*] «nimis flaccidus vel ad unum coitum.» — *quae te Lesbia cet.*] De constructione cf. Epod. 6, 7 sq.

17-20. *Lesbia*] ancilla, vel potius lena. — *taurum*] «cum virum quaererem fortem ac validum, nimis frigidum illa ad me perduxit.» — *Cous*] Damoxenus apud Athen. 4, 26: Νεανίας — Ἐτῶν ἰσως ἑπτακαίδεκα, Κῶος· θεοὺς γὰρ φαίνεται ἡ νῆσος φέρειν. De his ἐπιθέτοις a patria petitis cfr. ad Od. 4, 9, 46. — *indomito*] «nunquam lasso, sed semper ad venerem prompto.» — *nervus*] «Cuius ab inguine erigitur penis firmior, quam arbor novella et vegeta radicibus terrae inhaeret.»

24-26. *Muricibus Tyriis*] «Vestis illa purpurea dibapha cui magno cum studio parabatur mittebaturque dono nisi tibi, ingrate? Ne scilicet inter sodales tuos quisquam esset, qui pretiosus amoris pignus ab amica sua acceptum ostentare eoque se iactare posset.» — *iteratae*] Sic Stat. Silv. 3, 2, 140. *iteratam purpuram* dixit. Od. 2, 16, 33: *bis Afro Murice linctae-lanae*. Ovid. A. A. 3, 170: *quae bis Tyrio murice lana rubes*. — *nempe*] cum leni irrisione. — *mulier*] pro amica, ut Catull. 70, 4: *Nulli se dicit mulier mea nubere malle Quam mihi*. — *quam te*] «quam tua te.» — *ut pavet-Agna lupos*] Theocr. 44, 24: *Φεύγεις δ' ὡς ἀπὸ δῖς πολιὸν λύκον ἀδρόσασα*. — *capreaeque leones*] Il. λ, 383: *Οἷτε σε περριέκασι,λέονθ' ὥς μηκάδες αἶγες*.

XIII. Die hiberno et procelloso sodales exhortatur, ut genio indulgeant, et, ut saepe, laetiores vitae usum propter mortem brevi tempore instantem iis commendat,

O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres 25
 Agna lupos capreaeque leones!

CARMEN XIII.

Horrida tempestas caelum contraxit et imbres
 Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc silvae
 Threicio Aquilone sonant: rapiamus, amici,
 Occasionem de die, dumque virent genua
 Et decet, obducta solvatur fronte senectus. 5

XIII. 3. amici BbSTc ceterique noti: amice Bentl. coni. et M.

exemplo desumpto a praeceptis, quae Chiron, sapientissimus Centaurus, olim alumno Achilli dederit.
 1-4. *Horrida tempestas*] *Ἠρόρα* *σοῦτας ὄμβρους* dixit Pind. Pyth. 4, 84. Anacreon Frgm. 7. Bergk.: *Μεῖς μὲν δὴ Ποσειδῶν ἔσσηξεν, νεφέλαι δ' ὕδατι βαρύνονται, ἰδ' ἄγριοι χειμῶνες καταγοῦσαν.* — *contraxit*] «spatium caeli, quantum alias oculis videtur, coartavit nubilus obductis.» — *deducunt Iovem*] Ex antiquissima Latinorum sententia Iuppiter ipse in Terram per imbres descendit, id est, principium generans in illud, quod concipit. Lucret. 1, 254: *Postremo pereunt imbres, ubi eos pater Aether in gremium matris Terrae praecepitavit: At nitidae surgunt fruges cel.* H. l. omissa secundandi notione imaginem ita invertit, ut imbres Iovem in terram deducant. Cfr. Virg. Ecl. 7, 60. Ge. 2, 325 sq. — *silvae*] Vid. ad Od. 1, 23, 4. — *Threicio Aquilone*] De hiatu vide ad Od. 2, 20, 43. — *rapiamus*] Similis sententia Od. 3, 8, 27: *Dona praesentis cape laetus ho-*

rae. «Arripiamus occasionem nos exhilarandi eadem celeritate, qua dies hodiernus illam offert, crastino minime consili, de quo quidem, ubi venerit, idem valebit.» — *amici*] Sic Od. 1, 27, 7. et Od. 1, 37, 4. *sodates* (et Sat. 2, 2, 4: *Quae virtus et quanta, noni, sit vivere parvo, cet.*) alloquitur; v. autem 6., propter quem Bentleius coniecit *amice* (vocat., non adverb.) se convertit ad *συμποσιαρχον*, qui vinum praebebat. — *virent*] Solita apud Latinos imagine, ut Od. 1, 9, 47: *Donec virenti canities abest Morosa.* Ovid. Fast. 5, 274: *cum iuvenilibus annis Luxuriant animi corporaque ipsa virent.* Genua frequenter pro roboris propria sede. Plin. II. N. 14, 43, 103: *inest (genibus) vitalitas.* Theocr. 14, 70: *ποιήν τι δέλ, ἄς γόνυ χλωρόν.*

5. 6. *obducta*] «curis et tristitia quasi nubila.» Sic etiam Iuven. Sat. 9, 2: *fronte obducta*, et *συννεφεῖς* Creon apud Eur. Phoen. 1307. D. — *senectus*] «moresitas, taedium», qua significatione *senium* saepius

Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea

Levare diris pectora sollicitudinibus;
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:

Invicte, mortalis dea nate puer Thetide,

8. *Achaemenia* Aldus, LCl. — 42. *Invicte mortalis, dea* distinguunt FJ.

usurpatur. — Tu] «convivator», non «pincerna», ut voluit Schol. — *move*] Od. 3, 24, 6: (testa) moveri digna bono die. Od. 3, 28, 7. Est igitur: «proferri lube ex apotheca.» — *Torquato - consule - meo*] L. Manlio Torquato cos. a. u. c. 689., Horatii natali. Od. 3, 24, 4.

7-40. *Cetera*] «quae sollicitos nos habent, omitte nunc.» Quae autem haec fuerint poetae ingrata, utrum re vera aeger animi fuerit, fortasse de rei publicae temporibus, an ἀντιθέσεως ad convivii laetitiam gratia finxerit has curas, nos ignoramus. (Similiter Od. 4, 9, 9: *Permitte divi cetera oet.*) — *Reducet in sedem*] «deus grata vicissitudine reddet statum certum ac firmum iis, quae nunc labant.» Sic Augustus apud Suet. Oct. 28: *Ita mihi salvam ac sospitem rem publicam sistere in sua sede liceat.* — *Achaemenio*] Cfr. Od. 2, 44, 16, 2, 42, 21, 3, 4, 44. Genus neutrum firmant etiam mei Codd., ut Epod. 3, 59. — *fide Cyllenea*] «lyra inventa a Mercurio, nato in Cyllene, Arcadiae monte.» Epicus poeta apud Schol. Pind. ad Nem. 2, 46: (Maia) Κυλλήνης ἐν ὄρεσσι θεῶν κήρυκα τέκ' Ἐρμῆν. Virg. Aen. 8, 438. Silius 3, 203: *Mercurius gelidis al-*

mae Cyllenes editus antris. — *diris*] «crudeliter nos excruciantibus ac propterea detestabilibus.»

41. 42. *grandi*] ut erant heroum formae maiores vulgo. De Achille Odyss. ω, 40: *Κείσο μέγας μεγαλώσσι.* — *Centaurus*] Chiron, qui in Pelii montis antro Aesculapium, Iasonem huiusque filium Medum, item Achillem educavit. Pind. Nem. 3, 53. Ap. Eurip. Iphig. in Aul. 709. educavit eum Χείρων, ἢ ἤδη μὴ μάθοι κακῶν βροτῶν. Iliad. λ, 832: *δικαιοτάτος Κενταύρων.* Scriptor Titanomach. apud Clem. Alex. Str. 4, 13, 73: (πρώτος οὗτος) *Εἰς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἤγαγε δειξάς ὄρκους καὶ θυσίας Παράς καὶ σχήματ' Ὀλύμπου.* — *Invicte*] Construe v. *Invicte* per se posito (ut est Virg. Aen. 6, 365. et 8, 293.): *Invicte, puer nate mortalis dea*, potius quam: *Invicte puer, nate mortalis dea*; «qui, quamvis filius deae marinae, morti obnoxius es.»

43. 44. *Te manet*] «Fatale tibi est ad Troiam proficisci.» — *Assaracus*, Trois filius, Anchisae avus. Iliad. v, 234 sqq. — *frigida*] Homer. Iliad. ζ, 454. de altero Scamandri fonte: Ἡ δ' ἐτέρῃ θέρει προρέει ἐκὺτα χα-

Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi

Findunt Scamandri flumina lubricus et Simois,

Unde tibi reditum certo subtemine Parcae

45

Rupere, nec mater domum caerulea te revehet.

Illic omne malum vino cantuque levato,

Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

43. parvi] prout malebat Bentleyus, puri Hofman Peerlkamp. tardi Meineke Philol. II. pag. 462. (pau T.) — 45. curto malebat Bentleyus. (Nostri certo.)

λάξη Ἡ χιόνι ψυχρῇ. MEIN. — parvi — Scamandri] Contra Iliad. v, 73: μέγας ποταμὸς βαθυδίνης, ὃν Ξάνδον καλεῖσθαι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον. Verum progrediente tempore vel ex parte erat exsiccatus vel hominibus longe minor famā Homericā videbatur, unde Lucan. 9, 972. rhetorice: Inscius in sicco serpentem pulvere rivum Transierat, qui Xanthus erat. — Findunt] «perfluunt». — flumina] de uno flumine, ut saepe apud Homer. καλὰ ῥέεθρα. — lubricus] Accipe potius de celeri quam de tortuoso Simoëntis cursu, ut apparet etiam e seqq. exemplis. Ceterum lubricus tralaticium est fluviorum ἐπίθετον. Ovid. Amor. 3, 6, 84: Supposuisse manus ad pectora lubricis ammis Dicitur. Fast. 4, 337: lubricus Almo. 6, 238: lubrice Tibri. lubricus — Almo. 6, 238: lubrice Tibri.

45. 46. certo] «immutabili, inevitabili». — Subtemen etiam apud Catull. 64, 327. de Parcarum filis. Iam usus frequentissima imagine filii Parcarum seculi nihil aliud dicit quam hoc: «certo fato abscindunt tibi reditum (Ep. 46, 35.), redire te vetant Parcae.» — caerulea] pr. «maris colorem habens, marina», ut Od. 4, 47, 20. Circe vitream

dicat. Propert. 2, 9, 45. de Achille occiso: Cum tibi nec Peleus aderat nec caerulea mater. «Nec ipsa tua mater, dea maris, veluti praesens comes iter tuum in patriam fortunabit.»

47. 48. vino] Cfr. Simon, Schneidew. p. 45: Πνε, πν' ἐν συμφοραῖς Οἶνον, ἀνύκτορα δναρροσινάων. Meleager in Anth. Pal. II. p. 463: Ζωροπότει, καὶ πλήρες ἀφυσσάμενος ἀνδρὸς οἶνας ἔκχρονσον στυγερὰν ἐκ κραδίας ὀδύναν. — cantuque] Iliad. ε, 486: Τὸν δ' εὔρον φρένα παρόμενον φόρμυγι λυγρῇ, — ἄντι δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν. — Deformis] «quae deformes reddit, deturpat sollicitos.» Sic Ovid. A. A. 3, 373: Ira deforme malum. Construe autem: vino cantuque, dulcibus alloquiis, id est, quae dulcia sunt παραμένια, solatia, deformis aegritudinis. Alloqui autem saepe de consolatione. Varro L. L. 6, 8, 87: adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi causa. Catull. 38, 5: quem — Qua solatus es allocutione? Ovid. Trist. 4, 8, 47: Quid fuit ingenti prostratum mole sodalem Visere et alloqui parte levare tuū?

CARMEN XIV.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
 Oblivionem sensibus,
 Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
 Arente fauce traxerim,
 Candide Maecenas, occidis saepe rogando: 5
 Deus, deus nam me vetat

XIV. 3. *uti ducentia* bc, Pottierii quinque, *veluti ducentia* Codd. aliquot Pottierii.

XIV. Maecenati, qui instantius, quemadmodum videtur, Epodon συλλογὴν ut ederet ab eo petierat, se excusat, propterea quod Phrynes amore captus inertiae se dediderit; quam satis validam causam esse minime latere ne ipsum quidem amicum pariter amoris obnoxium dicit. Compositionem referunt ad annos u. c. 720. 721. 722.

4-4. *imis - sensibus*] ut alibi *imo corde, imo pectore*, sicque Virg. Ecl. 3, 54: *Sensibus haec imis (res est non parva) reponas*. — *Oblivionem*] carminis tibi promissi. — *ducentia somnos*] Sic *soporem ducere* pro *obducere* etiam Tib. 4, 2, 79. — *traxerim*] Cfr. 4, 17, 24. et 4, 42, 14. *ducere pocula, Liberum*.

5-8. *Candide*] «vere mihi amice semperque sincere.» — *occidis*] «toties me rogas, ut crucies me et eneces; nam quid aliud tandem respondere possum quam deum, id est, Amorem, me impedire?» Poeta apud Athen. 10, 64: Ἀπολεῖς μ' ἐρωτῶν. — *olim*] «iamdudum, ut scis, tibi promissum librum iam-

borum,» ut a maiore parte eum vocat. — «De hoc toto libro accipe, qui nunc Epodon inscribitur; — et significat magnam fuisse hominum de his Epodis expectationem.» BENTL. — *promissum*] A. P. 43: *promissi carminis auctor*. Aliquot saltem huius libri carmina hoc posteriora sunt. — *Ad umbilicum adducere*] id est, «absolvere.» «Extremitas chartae papyraceae vel membranae, ex quibus conficiebantur volumina, agglutinabatur bacillo, cui circumvolvebatur totum volumen. Illius capita ex osse aut ligno facta umbilici vocabantur, quia in media parte libri erant.

9-12. *Bathyllo*] Maxim. Tyr. Diss. 24. p. 481. R.: (Anacreon) πάντων ἐργῶν τῶν καλῶν καὶ ἐπαινεῖ πάντας· μετὰ δὲ αὐτοῦ τὰ ἄσματα τῆς Σμέρδιος κόμης καὶ τῶν Κλεοβούλου ὀφθαλμῶν καὶ τῆς Βαθύλλου ὥρας. — *Anacreonta Teum*] Critias Bergk pag. 441: Τὸν δὲ γυναικείων μελέων πλέξαντα πότ' ᾠδὰς Ἥδὸν Ἀνακρείοντα Τέως εἰς Ἑλλάδ' ἀνή-

Inceptos, olim promissum carmen, Iambos

Ad umbilicum adducere.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo

Anacreonta Teïum,

40

Qui persaepe cava testudine flevit amorem

Non elaboratum ad pedem.

Ureris ipse miser: quodsi non pulchrior ignis

Accendit obsessam Ilion,

Gaude sorte tua; me libertina neque uno

45

Contenta Phryne macerat.

43. miser do q' non B.

γεν, Συμποσίων ἐρεθισμα, γυναι-
κῶν ὑπερόπνευμα, Αὐλῶν ἀντίπα-
λον, φιλοβάριτον, ἡδὺν, ἄλκρον.
Eius statuam Athenis vidit Pau-
sanias 1, 23, 1: καὶ οἱ τὸ σχῆμά
ἐστίν, οἷον ἡδοντος ἀν ἐν μέθῃ
γένοιτο ἀνθρώπων. — Non el-
aboratum] Anacreontis ἀφέλειαν,
naturale et simplex scribendi ge-
nus, longe diversum a poetarum
Alexandrinorum indole potius si-
gnificat, quam ut negligentius, quod
ad numeros attineat, eum versus
composuisse reprehendat. «Bathylli
amorem scripsit non ita perfecto
et elaborato pede quam dulcibus
modulis.» SCHOL.

43-46. Ure[is] «Quam vim exer-
ceat amor, ipse probe nosti: ete-
nim tu quoque amas feminam pul-
cherrimam.» De Terentia, Mae-
cenatis uxore, explicant plerique
praeceuntibus tribus Scholiastis, eo
quod mox libertina opponatur in-
genuae. «Ac re vera vv. Gaude
sorte tua de legitima tantum uxore
sponsave intelligi possunt.» FRANK.

— miser] «Miserum esse, misere de-
perire puellam, de amore etiam fe-
licissimo adeo pervolgatum est, ut
exempla asferre necesse non sit.»
BOSSCHA. — quodsi] «Certe ipsa illa
Helena, quae Paridem amore incen-
dit, quaeque Troiae excidii causa
existit, non fuit tua puella formio-
rior; tuo igitur te bono oblecta ac
fruere.» — Ceterum admodum pla-
cet lectio Cod. antiquiss. B quando
(nilul enim aliud latere in eius cor-
ruptela potest) pro quoniam, ut
Sat. 2, 5, 9: Quando pauperiem mis-
sis ambagibus horres. Sic amovetur
languidius illud quodsi, simulque ex
ipsa illa menda salis perspicitur,
quomodo factum sit, ut recentio-
res Codd. notos omnes occuparit
correctio, quae quamvis tolerabili-
lis sit, non tamen ipsius poetæ
manum videtur praestare. — pul-
chrior ignis] «amor pulchrioris fe-
minae.» — macerat] Cfr. ad Od. 1,
43, 8: quam lentis penitus macerer
ignibus. Calpurn. Ecl. 6, 9: Petale,
qua nunc ego maceror una.

CARMEN XV.

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno

Inter minora sidera,

Cum tu magnorum numen laesura deorum

In verba iurabas mea,

Artius atque hederā procera adstringitur ilex, 5

Lentis adhaerens brachiis:

Dum pecori lupus et nautis infestus Orion

Turbaret hibernum mare,

Intonsosque agitare Apollinis aura capillos,

8. *Turbaret* BbSTc, Lct: *Turbarit* e Codd. Benth., FM. (Ut nos, J.)

XV. Neerae, quae amatorem divitem Horatio praeferebat, perfidiam graviter incusat, inieclaque iuris iurandi, quo suam quondam amoris fidem sanctissime alligarit, religione ac neglecti eiusdem divina vindicta minatusque se discidium, ubi semel perdoluerit, bene ac fortiter laturum, ad saniora eam consilia revocare annititur. Tum ad rivalem suum conversus, suo ipsum exemplo edocet monetque, quam fallax aura ista sit, quam iam experietur iam secundam. MIRSCH.

2-4. *minora sidera*] Cfr. Od. 4, 42, 47 sq. — *laesura*] Tibull. 4, 9, 4: *Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores, Foedera per divos, clam violanda, dabas?* — *In verba*] Formulam, qua milites duci se dicto audientes fore iurabant, hic ad amores transfert, ut ad philosophiam Epp. 4, 1, 44: *Nullus ad dictus iurare in verba magistri.*

5-10. *Artius atque*] De hoc particulae usu Hand Turs. I. p. 472: «Oratores hac dictione nunquam

aut rarissime utuntur, frequentius poetae. Et veteribus (Plauto ac Terentio) ea iam cognita erat; recentioribus elegantiae causa magnopere placuit.» — *hederā*] Od. 4, 36, 20. Catull. 64, 33: *Mentem amore revinciens, Ut tenax hederā huc et huc Arborem implicat errans.* «Adhaerens lentis tuis brachiis artius quam procera (*hochragend*) ilex circumplicatur ab hederā.» — *Lentis*] «flexibilibus ac tenacibus.» (*mit zähen Armen angeschmiegt*. Voss et Garvé.) — *pecori lupus*] «infestus foret.» Similibus asseverationibus utitur Virg. Ecl. 3, 76 sqq. Aen. 4, 607 sqq. — *Turbaret et agitare*] requiritur a vv. *Nox erat et iurabas*, atque cogitatio utrobique vertitur in tempore imperfecto. Qui *turbarit-agitarit*, coniectivos perfecti pro coniunctivis futuri exacti, praefereunt, unico respiciunt v. *fore*. — *Orion*] Od. 4, 28, 24. 3, 27, 48. Epod. 40, 40. — *Intonsos*] Od. 4, 24, 2. — *agitare*] Cogita de Apollinis capillis longis et passis, sua-

Fore hunc amorem mutuum.

10

O dolitura mea multum virtute Neaera!

Nam si quid in Flacco viri est,

Non feret assiduas potiori te dare noctes,

Et quaeret iratus parem,

Nec semel offensae cedit constantia formae,

15

Si certus intrarit dolor.

Et tu, quicumque es felicior atque meo nunc

Superbus incedis malo,

Sis pecore et multa dives tellure licebit

9. *agitarat* BbSc, Lcl: *agitarit* T, e Codd. Bentleyus, FM. — 45. *offensi* Benti. et ante eum Gogavius, *iratae* e gloss. Cod. Poll. quart. — 47. *Et tu* BbSTc, C et Benti.: *At tu* Aldus, LitFM. (Ut nos, J.)

viter ab aura motis (*durchwallt, durchschüttelt*), ut est in nonnullis pictaris antiquis. — Non sine arte imaginibus ex rerum natura petitis tertiam adiungit mythologicam. Cunctae autem manifesto significant: «iurabas te in perpetuum mihi fore fidelem.»

41-44. *O dolitura*] «Ubi videbis me prorsus renuntiasse tuo amori.» — *mea virtute*] est simpliciter, «quantum in me est.» Sic Plaut. Bacch. 4, 4, 23: *occasio* -- *Mea virtute parata*. «Omnes, inquit, vires meas in id intendam, ut perfidiae tuae te vehementer poeniteat.» — *Neaera*] Eodem Neaerae nomine usus est cum Horatius Od. 3, 44, 21., tum Pseudotibullus (libro III.). — *Nam si*] «Nam si re vera in me aliquid virtutis et constantiae est, non feram te semper gratificari rivali meo, qui apud te *potior* est (Od. 3, 9, 2.), sed quaeram aliam puellam mihi *parem*, unanimam, fidam meliusque amori meo responsuram.» — *virij* Ter. Eun. 1, 2, 74: *Eu*

nosler, laudo, tandem perdolet; vir es. — *parem*] eadem significatione, qua Propert. 4, 4, 32: *Sitis et in tuto semper amore pares*, «bene consociatis», ac rursus 4, 5, 2.

45. 46. *Nec*] «Nec si aliquando certo ac vero dolore affectus ero, constantia mea, id est, firmum meum propositum te relinquendi, cedit tuae pulchritudini *semel offensae*, id est, quae semel mihi *invisa* facta erit.» — *offensae*] «in qua propter perfidiam tuam *semel* (*ein für allemal, una volta per sempre*, in perpetuum) offenderim.» Cic. pro Cluent. 58: *etiamsi is invidiosus aut nullis offensus videatur.* — *Si certus intrarit dolor*] «si indignatio certa me penetrarit penitusque in omni sensu implicata insederit; nam nunc quidem res in eo est, ut rursus *ignoscere* tibi meque tecum reconciliare possim.»

47-24. *Et tu*] «Tu quoque rivalis.» Sic Codd. Epod. 47, 45. *At relucendum propter v. 24. Ast.* — *Sis* -- *licebit*] Sic Sat. 2, 2, 59: *licebit illo repo-*

Tibique Pactolus fluat,
 Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
 Formaue vincas Nireia,
 Eheu translatus alio maerebis amores:
 Ast ego vicissim risero.

CARMEN XVI.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
 Suis et ipsa Roma viribus ruit:

lia -- *celebret*. Prosae or. scriptores tempore praesenti utuntur, *licet*. — *Pactolus*] Lydiae fluvius aurifer, ut Tagus, Hebrus, Padus, Ganges. Plin. H. N. 33, 4. — «*Sis licet alter Croesus.*» — *arcana*] «*fidis ac probatis tantum discipulis, τοῖς ἔσω, tradita.*» — *renati*] Significat *μετεμψόχων*. Cf. Od. 4, 28, 40. — *Nireia*] Iliad. β, 673: *Νιρέης, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Πίον ἦλθεν Τῶν ἄλλων Ἀσπιδῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα*. Vid. Od. 3, 20, 43. — *vicissim*] «*ut tu, felicius rivalis, me nunc derides.*»

XVI. Videtur hoc carmen compositum sub initium belli Perusini a. u. c. 713., cum contentione civili inter L. Antonium eos. et Caesarem Octavianum paucis mensibus post funestam illam aciem Philippensem sub ipsis Urbis moenibus erumpente rerum Romanarum condicio cum in Urbe tum in tota fere Italia deploranda ac desperatissima esset. Liberrima autem indignatione accensus vehementer, ne dicam juveniliter, in bellorum intestinorum scelera invehitur eorumque calamitates deplorat. Quod vero in hoc carmine civibus libertatis amanti- bus consilium impertit, eius exem-

plar fortasse habuit M. Sertorii propositum. Plutarch. Sert. 9: (ὁ Σερτώριος) ἔρωτα θανάσιον ἔσχεν οἰκῆσαι τὰς (Μακάρων) νήσους καὶ ἦν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγὴς καὶ πολέμων ἀπάντων. Acron ad v. 42: *Ad insulas fortunatas Sallustius in Historia dicit victum voluisse ire Sertorium.* (a. u. c. 673.)

1. 2. *Altera*] «*Altera iam aetas inde a Sulla (a. u. c. 666.) agitur inter bella domestica.*» Noli explicare cum Vossio; *Schon das zweite Geschlecht wird verheert durch Bürgerbefehdung*; cum v. *terere* addita temporis significatione molestae aut frustra consumptae diuturnitatis dumtaxat notionem habeat, non vastationis atque excidii. — *Suis*] Propert. 3, 43, 60: *Frangitur ipsa suis Roma superba bonis*. Manil. 4, 940: *Imperiumque suis conficit viribus ipsum*.

3 - 6. *Marsi*] Bellum dicit Marcicum s. sociale, gestum a. u. c. 663-666. — *Porsenae*] regis Clusini, qui a. u. c. 246. Romam obsidione pressit, ad deditionem adegit atque agrorum parte tertia adempta infirmam neque tamen regibus subiectam civitatem reliquit. — *Ca-*

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi

Minacis aut Etrusca Porsenae manus,

Aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer 5

Novisque rebus infidelis Allobrox,

Nec fera caerulea domuit Germania pube

Parentibusque abominatus Hannibal,

Impia perdemus devoti sanguinis aetas,

Ferisque rursus occupabitur solum. 10

Barbarus heu cineres insistet victor et Urbem

8. Parentibusve Benteleius conl.

pua, altera illa Roma (Cic. Phil. 12, 3.), cum post stragem Cannensem (a. u. c. 538.) luxurians longa felicitate atque indulgentia fortunae (Liv. 23, 2.) imperium totius Italiae affectasset (Liv. 23, 6.), ad praefecturae Romanae formam redacta est a. u. c. 543. Cic. de lege agr. 2, 32: Maiores tres solum urbes in terris omnibus, Karthaginem, Corinthum, Capuam statuerunt posse imperii gravitatem ac nomen sustinere. — Spartacus] gladiator Thrax, fugitivorum dux, acerrimum cum Romanis bellum gessit anno u. c. 684-683. — Quae de Allobrogibus, Galliae populo Rhodani a lacu Lemano ad Isaram usque accola, dicit, nequitiam referri debent ad illud tempus, quo hostes Romanorum tandem a. u. c. 633. a Q. Fabio Maximo Allobrogico et Cn. Domitio Aenobarbo domiti sunt; id quod non patiuntur vv. (in) novis rebus (ablat., non dativ.); sed ad coniurationem Catilinariam a. u. c. 694., in qua tentati a P. Lentulo Sura eorum legati diu in incerto habuere, quidnam consili caperent, antequam totam rem Q. Fabio Sura aperirent. (Sal. Catil. 44.) Deinde

C. Pomplinius -- ortum repente bellum Allobrogum atque hac scelerata coniuratione (Catilinaria) excitatum proeliis fregit eosque domuit, qui lacerant. Cic. de prov. cons. 43. — Ceterum nota vv. 5-8. bis nec -- que pro nec -- neque vel neque -- aut vel neque -- ve.

7-10. Germania] Cimbro et Teutonos dicit devictos tandem a C. Mario et Q. Catulo a. u. c. 653. Cfr. Plot. Mar. 44. de Teutonis et Cimbris: *μάλιστα μὲν σκιάζοντο Γερμανικά γένη -- εἶναι τοῖς μεγέθει τῶν σωμάτων καὶ τῇ χαρσύνῃ τῶν ὀμμάτων*. Tacit. Germ. 4: *habitus -- corporum -- idem: omnibus truces et caerulei oculi, rutilae comae, magna corpora.* — Parentibus] «maioribus nostris per Urbis seculum sextum.» — abominatus] h. l. passive, ut Liv. 34, 42: *abominati semimares*. Od. 4, 4, 24: *bellaque matribus Detestata.* — devoti sanguinis] «ea fatali condicione nati, ut et ipsi devoti simus exitio et destinati ad patriam perdendam.» — rursus] ut ante Romulum. Tibull. 2, 3, 23: *Sed tunc pascebant herbosa Palatia vaccae.*

11-14. Barbarus] Qualis, non de-

Eques sonante verberabit ungula,
Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
Nefas videre! dissipabit insolens.

Forte quid expediat communiter aut melior pars 45
Malis carere quaeritis laboribus:
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas

44. *videri* bT, Pottierii plerique, C (non BSc). — 45. *quod* superscr. i S; *quid expediat?* *Communiter* — *laboribus?* Fea; *Forte* (*quod expediat!*) *communiter* Rutgersius prob. Bentleio.

finitur. Cum enim ex nostra sententia carmen referatur ad a. u. c. 743. vel 744., per se intelligitur verbis *Barbarus* — *victor* non Dacos et Aegyptios (Od. 3, 6, 44.), Antonii copias auxiliares, significari. — *cineres insistet*]. Eadem constr. Ter. Eun. 2, 3, 3: *quam insistam viam?* Virg. Aen. 6, 363: *scelustum insistere limen*. — *Urbem*] «solum, quo Urbs steterat.» — *Eques cet.*] «equitatus hostilis ferociter urbem pervagabitur.» Ezechiel 26, 44: *Ungulis equorum suorum concutiet omnes plateas tuas, populum tuum gladio caedet, et statuae tuae nobiles in terram corruent.* (Ungula pro equo etiam Sat. 4, 4, 444. «Quia in pedibus et ungula velocitas equi est, ponitur pro toto equo.» BURMANN, ad Virg. Ge. 3, 446. — *Quaeque carent*] «Quae nunc sacro in sepulchro alte defossa, subducta ac defensa sunt a sole ventisque, qui ea dissipare possent cet.» — *ossa Quirini*] «Sic dicit, quasi Romulus sepultus sit, non ad caelum raptus aut discerpit a senatoribus; nam Varro post Rostra fuisse sepulchrum Romuli dicit.» ΠΟΡΡΥΝ, (COMM. CRUQ.: «*pro Rostris* —, ubi etiam in huius rei

memoriam duos leones fuisse erectos constat.» Appropinquante iam periculo Urbi aeternae Claudianus de Bello Getico 400: *Procul arceat allus Iuppiter, ut delubra Numae sedemque Quirini Barbaries oculis saltem temerare profanis Possit et arcum tanti deprendere regni.* Eadem imago aequae terribilis fuit Orientalibus. Ieremiae 8, 4: *In illo tempore, ait dominus, efficient ossa regum Iuda et ossa principum eius et ossa sacerdotum — de sepulchris suis et expandent ea ad solem et lunam et omnem militiam caeli, quae dilexerunt et quibus servierunt.* — *Nefas videre*] Pseudophocyl. 94: *Μὴ τῷ βου φθιμένον ἀνορύξῃς, μήτ' ἀθέατα δειξῇς ἥελιγι καὶ δαιμόνιον χόλον ὄρησις.*

45. 46. *Forte*] Ut saepissime propositiones condicionales a poetis efferruntur sine particula *si*, sic h. l. *forte* positum est pro prosae *or. si forte*. Hoc igitur dicit: «Si forte vos universi vel saltem melior (honestior ac dignitatis amantior) vestra pars capitis liberare vos a funestis illis malis, quibus nunc laborat res publica, ac si quaeritis, quodnam tandem consilium

Agros atque Lares patrios habitandaque fana

Apris reliquit et rapacibus lupis,

20

Ire pedes quocunque ferent, quocunque per undas

Notus vocabit aut protervus Africus.

Sic placet? an melius quis habet suadere? — Secunda

Ratem occupare quid moramur alite?

Sed iuremus in haec: Simul imis saxa renarint

25

49. *proprios* Aldus contra Codd. meos et Ed. Ven. 1481. (Oberlinus et Pottierius, qui servarunt *proprios*, de suis Codd. tacent; nec quidquam de hac var. Bentleius.) — 21. *ferunt* hSTc, Lt (non B, C, Bentl., FMJ).

quodque inceptum eo ducat, hoc potissimum propositum tenetote. » Quid expediat carere est: « quid conferat sive adiumento sit ad carendum laboribus, ad mala nostra amovenda. » — Ceterum post v. laboribus colon ponendum, ut vv. 45. 46. sint *ἐν προτάσει, ἀπὸ δούρις* Nulla sit hac potior sententia (quam) Ire, *ἐν παρρησίᾳ* Phocaeorum — *lupis*.

47-22. *Phocaeorum* Cum a. ante Chr. 534. ab Harpago, Cyri duce, gravissima obsidione premerentur, concessio unius diei ad deliberandum de rebus suis spatio, eos commune mutandi soli patrii consilium cepisse, ante autem quam patria cederent, publicis execrationibus iuramentoque, ne quis remaneret neu quis prius revertetur, quam massa ferri, quam mari immersissent, in eius superficie apparuisset, sanxisse seque obstrinxisse Herodotus 1, 165. tradit. Hinc Call. Fragm. 209: *Φωκαίων μέγας καὶ μὲν μέγας ἐν ἅλι μύδρος*. — *exsecrata* signific. formae mediae, « cum se diris devovisset. » Herod. 1. 1. *ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας*. Noli iungere cum Porphy-

rione: « *exsecrata* agros atque Lares patrios, profugit; » sed *profugit* agros, ut Colum. 4, 3: *ut -- propter iniurias vicinorum sedes suas profugerint. — patrios*] *πονηρώτερον* est quam *proprios*, cuius lectionis omnino exigua videtur auctoritas. — *pedes q. f.*] Cf. Od. 3, 44, 49. — *protervus*] Cf. Od. 4, 26, 2: *protervis -- ventis*, Virg. Aen. 1, 536: *procacibus Austris*.

23. 24. *Sic placet?* « Ex formula sollemni; cum enim consulebant, sic loquebantur: « Placetne? » « Quid fieri placet? » et in decernendo placere senatui vel non placere. » BENTL. — *Secunda -- alite*] « *αἰετὸς ὄρνις*, bono omine propter ipsum hoc tam generosum consilium oblato. »

25-28. « Sed priusquam classem conscendamus, in haec verba iuremus: Tum demum redire Romam nobis liceat, cum saxa ab imo maris fundo rursus emeruerint. » — *saxa*] proprium fuisset *massa ferri*, *μέδρος αἰδήριος*, Herodot. 1. 1. — Fundus harum comparationum *ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου* est Achillis iuramentum Iliad. α, 234., item Archilochi Fr. 69. Bergk p. 482: *μηδέ τις ἔσθ' ὑμῶν εἰσορῶν θανάτου*

Vadis levata, ne redire sit nefas;
 Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
 Padus Matina laverit cacumina,
 In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
 Novaque monstra iunxerit libidine
 Mirus amor, iuвет ut tigres subsidere cervis,
 Adulteretur et columba miluo,
 Credula nec rivos timeant armenta leones,

30

29. *proruperit* F ex Codd. (Nostri, Bentleii, Pottierii *procurrerit*.)
 — 33. *ravos* B, quatt. Bland., Cruqu. et Bentl.: *flavos* bStc, «maior
 pars Codd.» Bentleii, IFMJ, *saevos* Pottierii tertius, *fulvos* Lamb.

ξέτω, Μηδ' ἴν' ἂν δελφίσι θῆρες
 ἀνταμείψωνται νομὸν Ἑνάλιον
 καὶ σφιν θαλάσσης ἤχέοντα κύ-
 ματα Φίλτερος ἡπείρου γένηται,
 τοῖσι δ' ἡλόγιον ὄρος. Ceterum
 iuvenili ardore abreptus nimis for-
 tasse in his imaginibus cumulandis
 luxuriatus est poeta. — *Matina* =
cacumina] *Matinus* mons sive pro-
 montorium in Apulia, prope radi-
 ces Gargani montis, hodie *Mati-*
nata. Cfr. Od. 4, 28, 3. Od. 4, 2,
 27. Lucan. 9, 484: *et calidi lucent*
buxeta Matini, ubi verss. praeced.
 memoratur *Apulus*, — *simul et Gar-*
ganus.

29–34. *In mare*] «Si Apenninus
 mons mediam Italiam dividens
 subito maris promontorium factus
 erit.» — *Proruperit* rectius dixeris
 de flumine, *procurrerit* de monte.
 Ovid. Fast. 4, 449: *Terra tribus sco-*
pulis vastum procurrit in aequor Tri-
naecriis. Tacit. Agric. 44: *procurren-*
tibus in diversa terris. Longus 2, 25:
ἄκρας ἐπεμβαίνουσης τῷ πελάγει.
 «Se praecipitaverit» cum aliis nos
 explicare non possumus. Tu cfr.
 Lucan. 4, 405: *Et tepidum in molles*
Zephyros excurrit Iader. 8, 538: *Per-*

fida qua tellus Casis excurrit arenis.
 — *Nova* — *libidine*] «si inauditae
 ac portentosae libidines iunxerint
 animalia disparia, id quod veluti
 monstrum esset procurandum.» —
subsidere] «iniri se cupiant a cervis.»
 Sic *succedere* apud Gratium v. 164, de
 coitu canis Hyrcanae cum tigride:
Tunc et mansuetis tuto ferus errat
adulter In stabulis ultroque gravem
succedere tigrim *Ausa* canis maiore
tulit de sanguine fetum. — *Credula*]
 «summa iam fiducia praedita pro-
 pter leonum mansuetudinem.» —
ravos] «oculis ravis et atrociter ful-
 gentibus.» Varro R. R. 2, 2. docet
 arietes esse debere *ravis oculis*.
 Cap. 9. canem *nigrantibus aut ravis*.
 Alii interpretati sunt de pellis co-
 lore, ut est apud Eurip. Herc. fur.
 360: *λέοντος, Περσέως* — *θηρός*.
 Cfr. Od. 3, 27, 3: *Rava* — *lupa*. Ho-
 ratius videtur expressisse Homericum
 (Od. 2, 644.) *χαρποί τε λέον-*
τες. Gloss. Philox. *ravus*, *χαρ-*
πός. — *levis*] «levis (*λεῖος*) factus
instar piscis, cum natura villosus
 sit.» Dictum est per πρόληψιν.

35–40. *Haec* — *exsecrata*] «His
 votis cum execratione conceptis.»

Ametque salsa levis hircus aequora.

Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces, 35

Eamus omnis exsecrata civitas,

Aut pars indocili melior grege; mollis et expes

Inominata perprimit cubilia!

Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum

Etrusca praeter et volate litora. 40

Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata

Petamus arva divites et insulas,

41. *circumvagus arva beata; Petamus arva Benthleius.*

Vv. *exsecrata civitas* cum vi repetita sunt ex v. 18. — *indocili-grege*] «volgo imperito, cui persuaderi nequit melius esse relinquere patriam quam servitutem servire; hic grex (contemptim) effeminatus et propter animum abiectum omni spe meliore destitutus desidem atque infaustam vitam agat.» — *Summae pigritiae notio* inest in vv. *perprimit cubilia*, «somnia culosi homines perpetuo ea premant domique desideant.» — *tollite*] ut Epp. 4, 42, 3: *Tolle querelas; »pellite*], ut ex Gloss. habent Codd. aliquot. Archiloch. Fr. 8, 9. Schn.: *ἀλλὰ τάχιστα Τλήτῃ γυναικεῖον πένθος ἀπώσμενοι.* — *praeter-volate*] «celerime praeternavigate Etrusci maris litora, ut perveniatis in Oceanum Atlanticum.» De solito earum navium cursu, quae Gallias et Hispanias petentes praetervehebant ruinas *Et desolatae moenia foeda Cosae*, — signatum ab Hercule portum (sive Cosanum) et portum Lunensem (*Carrara*), vide Rutilli Itinerarium 4, 285.

44 — 42. *circumvagus*] ut Ovid. Met. 15, 739: *circumfluit annis.*

Haerent interpretes in vv. distinctione, cum alii habeant 4) nostram, quae hoc significat: «*Nos manet Oceanus circumvagus, ἀφρόρητος, πάντα περιλῶν*, qui ex prisca hominum opinione totum terrarum orbem circumfluit; (aeque absolute Rutil. 4, 56: *Qua circumfusus fluctuat Oceanus.*) illa, quae nostis, *beata arva, τὰς μακάρων νήσους, petamus.*» 2) alii: *circumvagus arva: beata Petamus arva.* 3) alii denique: *circumvagus arva beata: Petamus arva.* — *beata-arva*] Virg. Aen. 6, 638: *Devenere locos laetos et amoena virota Fortunatorum nemonum sedesque beatas.* — *divites et insulas*] additur per *ἐπεξηγήσαν.* De Orcadibus insulis interpretatur Comm. Cruq., rectius plerique de Canariis. Fundus *μύθον* est Hesiodi locus ad v. 63. excerptus. Locus imprimis memorandus est in Socratico illo Axiocho 371. E. Schol. Plat. pag. 934. Ed. nostrae: *Πτολεμαῖος — ἐν δ' Γεωγραφικῶν φησὶ τὰς μακάρων νήσους ἐξ τὸν ἀριθμὸν εἶναι ἐν τῇ ἐντὸς Αἰβύης κατὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος.* Pomponius Mela 3, 40: *For-*

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis

Et imputata floret usque vinea,

Germinat et nunquam fallentis termes olivae,

45

Suamque pulla ficus ornat arborem,

Mella cava manant ex ilice, montibus altis

Levis crepante lympha desilit pede.

Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,

tunatae insulae abundant sua sponte genitis et subinde aliis super aliis innascentibus nihil sollicitos alunt, beatius quam aliae urbes excultae.

43-48. *Reddit ubi cet.*] «ubi sine agricultura terra ex se quotannis effert fruges.» *Reddit* tamen ita quoque suam significationem retinet: «profert frumentum quasi debitum humano generi.» — Pro *Cererem* Meineke scripsit *cererem*, quo per *μετῶρρυτον* frumentum intelligendum esse clarius significaret. Cfr. Quintil. 8, 6, 24. Rarius in hoc genere Pallas ponitur et pro olea et pro oleo. Ovid. Trist. 4, 5, 4: *Ut vigil infusa Pallade flamma solet.* — *inarata*] De *Γαβίοις* Aeschylus Fragm. 484. Dind.: *ἴν' οὐτ' ἀροτρον οὐτὲ γατόμος Τέμνει δίκελλ' ἀροῦσαν, ἀλλ' αὐτόσποροι Γῆαι γέρονται βίον ἀφθονον βροτοῖς.* — *imputata*] «nunquam vinitoris falce tacta floret uvasque fert.» Cfr. Virg. Ecl. 4, 29. — *termes*] «ramus oleae cum hacis dominum nunquam fallit vel frigore vel siccitate ustus.» — *Suam* — *arborem*] *den Mutterstamm.* Voss. «Ficus, quae sponte et sine insitione aut cultura nascuntur, durae esse solent et fatuae ac cito decidere; ibi, inquit, tales (non insitivae) na-

scuntur, ut etiam pullae ornent suam arborem nec decidunt, antequam sint maturae.» COMM. CAVO. — *pulla*] simpliciter significat «maturam.» — *Mella*] Orta est fabula a melle apum nemorensium. Colum. 9, 2. — *Levis* cet.] «maxima cum celeritate defluit de montibus.» — *pede*] Propterea quod *currunt* aquae, *pedes* iis tribuunt poetae. Lucret. 5, 272. rursusque 6, 637: (aqua) *super terras redit agmine dulci, Quia via secta semel liquido pede delulit undas.* «Eleganter ipso versu susurrum aquae desilientis imitatus est.» COMM. CAVO.

50, 54. *tenta*] «lacte turgida.» Cf. Virg. Ecl. 4, 24. — *grex amicus*] «libenter pastorum commodis inserviens iisque propterea carus.» — *vespertinus*] adiectivum temporis pro adverbio. Cic. pro Mil. 43: *nocturnis canibus.* Virg. Ge. 3, 637: *Non lupus insidias explorat ovilia circum Nec gregibus nocturnus obambulat.* — *circumgemit*] «raucum suum sonum edit circumvagans ovilia.» Sic et leo *gemere* dicitur a Valer. Flacc. 3, 737. Cfr. etiam Virg. Aen. 7, 45: *gemitus iraeque leonum.* De ursorum voce Virg. Aen. 7, 48. usurpavit v. *sacvire*, Claudian. de Malli Cons. 298. *rudere*, volgatus inter-

Refertque tenta grex amicus ubera; 50
 Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
 Neque intumescit alta viperis humus.
 Pluraque felices mirabimur: ut neque largis
 Aquosus Eurus arva radat imbribus,
 Pinguia nec siccis urantur semina glebis, 55
 Utrumque rege temperante caelitem.

51. *ovili* T.F. (Ceteri mei, etiam B, *ovile*.) — Sine sufficiente auctoritate Fea vv. sic collocavit: 56, 61, 62, 57-60, 63.

pres Isalae 59, 44. *rugire*; verbum proprium *uncare* vel *ungare* fuisse dicunt Glossographi de vocibus animalium. — *ovile*] Haec lectio firmatur a nostris Codd. praeter T. Verba cum praep. *circum* composita plerumque regunt accusativum. (*Ovili* dictum esset, ut Ovid. Met. 4, 360: *juveni circumfunditur*. Liv. 9, 28: *aedificia — circumiecta muris*. Id. 37, 54: *quae — circumiacent Europae*.)

52. *alta*] Cum *alta* (profunda) sit humus, absunt etiam viperae, quae amant loca saxosa, arida, cavernosa. *Alta* simul significat solum esse fertilissimum. Hom. Il. σ, 550: *ῥίμντος βαθυλήϊον*. Alii *alta* male explicant «excelsa, montuosa.» Nostram qui interpretationem relinquit, forsitan acquiescat in Iahniana, ut v. *alta* artissime iungatur cum v. *intumescit* sitque adeo pro adverbio *alte intumescit*. — *intumescit*] ut Lucan. 8, 370: *ubi terra tumebit*, id est, excelsior erit et montuosa; sic hoc quoque loco: «se extollit, *sich erhebt*, s' *innalza*.» Nolim certe explicare «non alit viperas veneno tumidas;» sed refero ad serpentium reptationem, qua alternatim sese attollunt atque incurvant raptimque extendunt, adeo ut prae-

sertim ex longinquo spectanti, ubi est horum reptilium celeriter se molantium multitudo, solum ipsum se in altum levare atque intumescere videatur; id quod saepe ipse vidi, amoenissima, viperas si exceperis, Italiae prata ripasque rivorum semper solitarius perambulans. — Ad rem ipsam cfr. Virg. Ge. 2, 453: *Nec rapit immensos orbis per humum neque tanto Squameus in spiram tractu se colligit anguis*.

53-56. *mirabimur*: ut] Cfr. Od. 3, 4, 43-46. — *Aquosus*] Euris etiam magis quam Auster imbres affert. Caton. Dir. 38: *Eurus agit mixtam fulva caligine nubem*. — *arva radat*] «diluat atque provolvat in torrentes ac flumina.» Lucret. 5, 257: *ripas radentia flumina rodunt*. — *Pinguia*] «secundo succo turgida.» — *urantur*] Anth. Pal. II, p. 845. de Prota in beatas insulas transvecta: *Ὁδὴ χαίμων λυπεῖ σ', οὐ καὶ μ', οὐ νοῦσος ἐνοχλεῖ*. — *ῥίπας γὰρ ἀμύμπτως Ἀῖγαις ἐν καθαράσιν Ὀλύμπου πηλοῖον ὄντος* (quae quidem nova videtur imago). — *temperante*] «benigne ita moderante, ut nec nimis ac noxii cadant imbres neque solis aestus segetes torreat.» Fundus *φαντασίας* est Odyss. δ, 566. in Elysio: *Ὁδὴ*

Non huc Argoo contendit remige pinus,
 Neque impudica Colchis intulit pedem;
 Non huc Sidonii torserunt cornua nautae
 Laboriosa nec cohors Ulixei.
 Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
 Gregem aestuosa torret impotentia.
 Iuppiter illa piaae secrevit litora genti,
 Ut inquinavit aere tempus aureum;

60

νικητός, οὐτ' ἄρ' χειμῶν πολὺς,
 οὔτε ποτ' ὄμβρος, Ἄλλ' αἰεὶ Ζεφύ-
 ροιο λυγρὴ πνείοντις ἀήτας Ἀκκα-
 νός ἀνέτησιν ἀναψύχειν ἀνθρώ-
 πους.

57-59. *Non huc*] «Intactae adhuc sunt insulae illae beatae a nautarum omnis generis commercio, adeoque innocentiae plenae; itaque nos quoque ibi tuti erimus a vitis, quae illi ubicunque ponunt vestigia secum afferre solent.» Cuius quidem rei exempla poetica affert, navem Argo, qua vecta est Medea, abiecto pudore externum virum secuta, mercatores Phoenicios, Ulixem. — *Sidonii*] Iam Homerus Od. o, 449: Φοίνικες πολυπαῖπλοι. — *cornua*] «Non cornua antennarum (*die Rahen*) illis insulis obverterunt, non ibi appulerunt litori.» Ovid. Met. 4, 476: *Cornuaque in summa locat arbore.*

61, 62. *astri-aestuosa-impotentia*] Pestilentiae subicit eius causam, *impotentem*, vehementem (Od. 3, 30, 3.), Sirii aestum, quo grex torretur. In omnibus Codd. hi vv. ordine, quo nos eos exhibemus, leguntur, ita cohaerentibus sententiis: «puri a vitiorum contagio illic vivunt homines, se-

curi a pestilentiae contagio greges;» in quo quid reprehensione dignum sit, equidem non video. Nihilominus varie eos transposuerunt, quod ipsum erroris evidens signum est. Etenim Criticus in Misc. Obs. II. pag. 384. post v. 52. Vossius post v. 50., Fea et Hofman Peerlkamp post v. 56. eos statuerunt collocandos.

63-66. *Iuppiter*] «Itaque», inquit, «cum nulla ibi sint scelera, nullae pestes, piis illam tamquam separatam a sceleratis sedem destinavit Iuppiter, ex quo auream aetatem in aeream, mox hanc in ferream, in deterius semper mutavit.» Tres aetates hic memorat, argentea praetermissa, duas tantum Virg. Ge. 4, 423. Cfr. Hesiod. O. et D. 467. de heroibus: Τοῖς δὲ διχ' ἀνθρώπων βίοντι καὶ ἦθε' ὀπάσας Ζεὺς Κρονίδης κατέναυσε πατὴρ ἐς πέριπα γαίης. Καὶ τοὶ μὲν ναίονσιν ἀκήδεα θυμὸν ἔχοντες Ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ἀκρανὸν βαρυδίνην, Ὀλβιοὶ ἥρωες, τοῖσιν μελιθήδεα καρπὸν ἔρως ἔπειρος θάλλοντα φέρει ξυστώρος ἄρουρα. — *inquinavit*] «ἐμίανεν», adulteravit, in deterius metallum mutavit.» — *Aere*, *dehinc*]

Aere, dehinc ferro duravit secula, quorum
 Pii secunda vate me datur fuga.

65

CARMEN XVII.

Iam iam efficaci do manus scientiae,

65. *Aere, dehinc* BbTc, Lct, Benth., F: *Aerea dehinc* S, Pott. 2, 3, 23, item MJ.

In hac repetitione (firmata etiam a Comm. Cruq.), ut in illa v. 44., inest color Lucretianus, quem poetam singulariter adamarat Horatius. Cfr. Lib. 3, 12: *Omnia nos itidem depascimur aurea dicta, Aurea, perpetua semper dignissima vita.* 3, 948: *proluvie larga lavere humida saxa, Humida saxa super viridi stilantia musco.* Sed eandem *ἀναφοράν*, ut consentaneum erat, usurpavit iam Homérica poësis in significandis rebus, quibus propter qualemcunque causam mens poetæ immoratur, ut Iliad. β, 674: *Νιρῆς*, ter. Odyss. α, 22: *Ἄλλ' ὃ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαδε τηλόθ' ἔδοντας, Αἰθίοπας, τοὶ δὲ χθὰ δειδαίεται, ἔσχατοι ἀνδρῶν.* (Dehinc bisyllabum, ut A. P. 144. Virg. Ge. 3, 167. et alibi.) Haec autem lectio refert animum commotum, quo poeta intueatur generis humani depravationem, et est veluti tristis querimonia per *ἀσύνδετον* interiecta. Altera *aerea dehinc* (monosyll.), ad quam repetunt ex praeced. ut, meram exhibet narrationem, eamque admodum frigidam. — *ferro duravit* «ex ferro procudit, ferrea reddidit.» — *quorum* «Cuius ferreae aetatis fuga, modus,

quo longe ab his sordibus remoti vitam innoxiam ac vere beatam adispiscantur, qui in tanta morum corruptione pii manserunt, iis offertur me auctore et suasore, tamquam vate divino (*μάντις*, non: «poëta»), per hoc carmen ipsum.» — Post copiosam autem illam insularum beatarum *τοποθεσίαν* consentaneum erat, ut, quemadmodum fit in elegiis, primariam totius carminis sententiam brevi repeteret poëta; quod cum parum intellexisset Editor Leidensis, suo more duos ultimos vv. delendos censuit.

XVII. Rursus salsissime irridet Canidiam (Gratidiam) sagam atque semet ipsum artibus eius magicis petitum et saevis cruciatibus ab ea affectum fingens, ut sibi iam satis perdomito tandem parcat, supplex inimicam orat et obsecrat. Reliqua carminis scena per se clara est. Recte autem Doeringius refutavit Mitscherlichium, qui Varum (Epod. 5.) hic loqui opinatus est usque ad v. 52. «Näm», inquit, «ut nihil de v. 39: *sive mendaci lyra Voles sonari* dicam, quomodo ridiculus ille senex Varus vv. 42-44. se cum Stesichoro comparare potuit?» cet. «Omnium epodorum no-

Supplex et oro regna per Proserpinae,
 Per et Dianae non movenda numina,
 Per atque libros carminum valentium
 Refixa caelo devocare sidera,
 Canidia, parce vocibus tandem sacris
 Citumque retro solve, solve turbinem.
 Movit nepotem Telephus Nereium,
 In quem superbus ordinarat agmina
 Mysorum et in quem tela acuta torserat.

5

10

XVII. 5. *Defixa* h, quinque Codd. Bentleyi et sex Pottierii.

vissimus mihi videtur esse, scriptus a. circiter 724.» FRANKE. Item Walckenaer I. p. 168: *dernière*. Sane prius compositus est Epod. 5. et Sat. 1, 8.

4-5. *do manus*] Dant manus proprie, qui manus suas victori prae-bent vincendas; hinc est «cedere et fateri se inferiorem esse.» Cfr. Lucret. 2, 1044: *Dede manus; aut si falsum est, accingere contra*. Etiam in pedestri oratione. Cic. ad Att. 2, 22: *aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse. — non movenda*] «non laedenda neque irritanda», *ἀκινῆτα*, translatione ab iis desumpta, qui profano modo simulacra deorum loco suo movent vel etiam deiciunt. — Proserpina et Diana (Hecate) potissimum memorantur, quia sunt numina Inferorum ac magarum, unde praeerant sacris magicis. Cfr. etiam A. P. 454. — *carminum*] Ovid. Am. 2, 1, 23: *Carmina sanguineas deducunt cornua Lunae Et revocant niveos Solis euntis equos. — Refixa*] Sunt quasi fixae in caelo stellae (Plin. H. N. 2, 8: *Sidera, quae affixa diximus mundo.*); devocando

igitur *refiguntur*, efficiant sagae, ut decident de caelo. Virg. Aen. 5, 527: *caelo ceu saepe refta Transcurrunt crinemque volantia sidera ducunt*. Deteriorem lectionem *defixa* qui praeferunt, interpretantur vel «affixa caelo,» vel «*δεδεμένα*, incantamentis ligata.»

6. 7. *vocibus — sacris*] «carminibus magicis.» — *Citumque retro solve*] «ita solve celeris turbinis rotationem, ut contraria fiat priori, adeoque eo cruciatus, quem mihi attulit prior eius conversio, me iam liberet.» «Scilicet ut citissime agitata (*citius*) rhombus per licia attracta et advoluta incantatos vi magica ligabat et vincebat, ita idem retro actus per licia remissa et revoluta eos vi magica solvebat. — Hinc *retro carmen agere* dixit Val. Flacc. 1, 782: *iam iam exorabile retro Carmen agens, neque enim ante leves niger avehit umbras Portitor; et cunctae (vinctae Iacobs) primis stant faucibus Orci.*» DOERING. — *turbinem*] «rhombum magicum.» Vid. Interpr. ad Theocrit. 2, 30: *Χ' ὡς δινεῖθ' ὁδε ῥόμβος ὁ χάλκεος, ἐξ' Ἀφροδίτας Ὡς κείνος δινοῖτο ποθ' ἀμ-*

Unxere matres Iliæ addictum feris
 Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
 Postquam relictis moenibus rex procidit
 Heu pervicacis ad pedes Achillei.
 Setosa duris exuere pellibus
 Laboriosi remiges Ulixē
 Volente Circa membra; tunc mens et sonus
 Relapsus atque notus in voltus honor.

45

44. *Luzere* Bc et ex aliis Benteius. — 47. *Circe* bTc, Benteii omnes, Lct. — 48. *Relatus* Bbc, Lc.

τέρηται δ' ἄρρησιν. Prop. 3, 6, 26: *Staminea rhombi ducitur ille rota.*

8-10. *Movit* cet.] «Ecce tibi», inquit, «Indulgentiae, qua heroēs in hostes usi sunt veniamque iis concesserunt, illustria quaedam exempla.» — *Telephus*] Mysorum rex ab Achille, quem armis et manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam veniret, volneratus, cum consulto oraculo responsum tulisset, vulnus ab Achille illatum alio medicamento sanari non posse quam ferrugine cuspidis hastae Peliacae (responderat enim Apollo: ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται), illum oravit, ut eius rei sibi copia fieret, et impetravit. Hygin. F. 404. — *nepotem Nereium*] natum ex Thetide, Nerei filia.

44-48. *Unxere*] Iliad. σ, 350: Πατρόκλον mortuum καὶ τότε δὴ λοῦσαν τε καὶ ἡλείωναν λίπ' ἐλαίῳ. Ennius: Tarcūni corpus bona semina lavit et unxit. Magis poetam decebat unam luctus partem commemorare quam generali verbo uti; neque propterea, quod Homerus Iliad. ω, 777. non narrat Hectoris corpus a matronis Trojanis unctum

esse, praefendum erat v. *luzere* cum Benteio qui, cum hanc lectionem eximio acumine defenderet, hoc tamen non cogitavit, quod recte contra monuit Bothius: «Ad *lugendum* non opus erat precibus.» Idem valet de Ed. Leid. *Planxere*. — *addictum*] «destinatum ab Achille Priami precibus tandem exorato.» Illud minatur Il. ψ, 182: Ἐκτορα δ' οὔτι σώσω Πριάμειδην περὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κτενάσσω. — *homicidam*] hic cum laude de viro forli, qui multos in proeliis occiderit. Il. α, 242: εἴτ' ἂν πολλοὶ ἔφ' Ἐκτορος ἀνδροφόνουιο θνήσκοντες πίπτωσι. — *procidit*] Iliad. ω, 540: Κλαί' ἀδινά, προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλλῆος ἐλυσσέεις. — *Heu*] «Ad animum respiciens procidentis Priami ad pedes Achillis ob indignitatem facti hoc dicit.» SCHOL. — *Laboriosi*] Cfr. Ep. 46, 60. — *Volente Circa*] Vid. Odyss. κ, 388 sqq. — *sonus*] «vox humana.» — *Relapsus*] «paullatim iis ultro rediit.» *Relatus* esset «externa vi reductus.» — *notus* — *honor*] «pristina formae humanae pulchritudo et dignitas.» Etenim I. l. v. 393: Ἄνδρες δ' ἄφ

Dedi satis superque poenarum tibi,
 Amata nautis multum et institoribus. 20
 Fugit iuventas et verecundus color
 Reliquit ossa pelle amicta lurida;
 Tuis capillus albus est odoribus;
 Nullum ab labore me reclinat otium;
 Urget diem nox et dies noctem, neque est 25
 Levare tenta spiritu praecordia.
 Ergo negatum vincor ut credam miser,
 Sabella pectus increpare carmina

22. *ossa* BbTc cum ceteris Codd. notis, LClF: *ora* Bentl. coni. et M. — *amictus* B et duo Bentleii; quod amplexus est Cuningham. sic: *Reliquit* (me), *ossa pelle amictus* (sum) *lurida*. — 24. a Bbc, LCl, Bentleius.

ἐγένοντο νεώτεροι ἢ πάρος ἦσαν
 Καὶ πολλὴ καλλίονες καὶ μεζόνες
 εἰσοράσθαι. Hac significatione
 usurpatur etiam in num. plur. Virg.
 Aen. 4, 594: *laetos oculis afflarat*
honores, ubi statim additur *decus*.

19-26. *satis superque*] Conf. Epod. 4, 34. — *multum*] «vehementer ac diu.» Cfr. Hand Turs. III, p. 669. — *institoribus*] Od. 3, 6, 30. Sunt ii praesertim, qui puellis mundum muliebrem vendunt. — *verecundus*] «rubicundus, qualis inest in adolescentibus, color discessit a me, ita ut nihil mihi remaneat praeter ossa amicta cute pallida.» Moschus 4, 2: τὸ πρὶν δέ τοι οὐκ ἔτ' ἔρενθος Σώζεις ἐπὶ ρεθέεσσι. — *lurida*] «*fahlgelb*.» Voss. Plaut. Capt. 4, 2, 25: *Macesco, consenesco et tabesco miser*; *Ossa atque pellis sum miser macritudine*. — *capillus*] «tua veneficia mihi canitiem attulerunt.» Theocr. 2, 89: Ἐρῶεν δ' ἐκ κεφαλᾶς πᾶσαι τρίχες, αὐτὰ δὲ λοιπὰ Ὅστε' ἔτ' ἦς καὶ δέρμα. Odores vo-

cat sacra magica, quod in eis multa aromata urantur ac suffimenta fiant. — *reclinat*] «velut in toro iacentem relaxat, recreat.» — *Urget*] «Nec die neque noctu quietem reperire iam queo.» — *neque est*] οὐδ' ἔστιν, οὐδ' ἔξεστιν. «Distenta mihi sunt anhelitu praecordia neque ea respirando levare possum.»

27-29. *vincor*] «Experimento doctus cogor nunc id credere, quod antea praefracte negaram.» — *Sabella*] Sat. 4, 9, 29. Sabellae anus pro sagis habebantur. — *pectus increpare*] «formularum magicarum vehementi murmure ac terribulis intimos sensus percellere.» — *nenia*] carmen maleficum; Marsi autem erant harioli et incantatores maxime serpentium. A. A. 2, 102: *Mixtaque cum magicis nenia Marsa sonis*. Conf. Epod. 3, 76. — *dissilire*] «veluti dirumpi; acerrimis doloribus vexari atque amentia affici.» Angues magicis carminibus proprie *rumpun-*

Caputque Marsa dissilire nenia.

Quid amplius vis? O mare, o terra, ardeo, 30

Quantum neque atro delibutus Hercules

Nessi cruore, nec Sicana fervida

Virens in Aetna flamma; tu, donec cinis

Iniuriosis aridus ventis ferar,

Cales venenis officina Colchicis. 35

Quae finis aut quod me manet stipendium?

Effare; iussas cum fide poenas luam,

30. *mare et terra* BbT, LcU. (Correxit ex Acrone «et edito et manuscripto» Bentl.) — 33. *Virens* BTe, duo Codd. Bentleii, sex Pottierii, LcU: *Urens* b, Codd. Bentleii praeter duo, Pott. ceteri, *Furens* cum Pulmani uno, Bersmanni altero, aliquot Torr., Bentl. et FM. — *tua* -- *Calet* Bentl.

tur, dissiliunt, diffunduntur. Virg. Ecl. 8, 71. Ovid. Met. Fac. 39: *Nec mediae Marsis finduntur cantibus angues.* Am. 2, 4, 25. Met. 7, 203: (Medea) *Vipereas rumpo verbis et carmine fauces.* Illic tamen ita vix accipi potest, sed est «vehementissimos capitis dolores pati.»

30-33. *O mare* Plaut. Trinum. 4, 3, 63: *Mare, terra, caelum, di vestram fidem!* Ter. Adelph. 5, 3, 4: *O caelum, o terra, o maria Neptuni!* Est quotidiani sermonis exclamatio in re horrenda. — *o terra* Misere languet lectio rursus a Iahnio recepta et terra. — *delib. Hercules Nesi cruore* Cf. Epod. 3, 47 sq. — *Virens* Lambinus interpretatur «perpetuam, aerem, non languescentem.» Contra dicit Bentleius, *furens* praeferebat: «Non autem, si aetas, translatione a vernis floribus sumpta, *virere* belle dicitur, idcirco etiam *flamma*, quae toto genere dispar est.» Hofman Peerlkamp *virens*, quod verum pu-

tal, explicat «fulgens», comparans Plaut. Menaechm. 5, 2, 76: *Vident tu illi oculos virere? Ut viridis exoritur colos Ex temporibus atque fronte!* Verum rectior interpretatio est de flammæ sulfureae, qualem exhalat Aetna, colore inter gilvum viridem et caeruleum medio. Ceterum construe: *Sicana flamma virens ardet in Aetna fervida*, etsi Schol. iungunt: *in Sicana Aetna.*

33-36. *donec cinis cet.* «Continuo exercens artes tuas magicas, tamquam si ipsa esses officina venenorum semper calens igni, quo ea praeparentur, me conficere non desines, donec cinis meus in ventos dispergatur.» — *Iniuriosis* quia haec summa iniuria et contumelia est, cineres in ventos spargi. — *Quae finis* Hoc sensu saepe usurpant gen. femin. Atticus apud Cic. ad Att. 9, 10, 4: *quae enim finis peregrinationis?* — *Colchicis* «Medeae venenorum simillimis.» Od. 2, 13, 8. — *stipendium* vocabulum

Paratus expiare, seu poposceris
 Centum iuencos, sive mendaci lyra
 Voles sonari: Tu pudica, tu proba
 Perambulabis astra sidus aureum.
 Infamis Helenae Castor offensus vicem
 Fraterque magni Castoris, victi prece,
 Adempta vati reddidere lumina.

40

38. *Paratus, expiare si poposceris Centum iuencis, sive mendaci lyra Voles sonare, Tu pudica, tu pia malebat* Bentleyus in Add. — 39. *iuencis* e var. lect. Cod. Battel. Bentl. — 42. *vicem* ex uno Mechlin. Torrentii Bentleyus; *vice* BbTe, Bentleyi omnes, LCUFMJ.

est medium, ut *praemium, merces*; h. l. igitur «multa, poena.»

38 - 40. *expiare*] «poena a te constituta patienter subeunda lue-re peccata mea, siue poposceris, ut *ἐκατόμβην* pro piaculo offeram cet.» — *mendaci lyra*] Dedita opera hic ab *εἰρωεῖα* leviter ac prope occulte discessit, ut in illis v. 20: *Amata cet.* Nimirum *mendaci lyra* ambigue significat et quae ante (Epod. 5.) mentita erat in infamanda Canidia et quae mentietur eam laudando. — *sonari*] V. *sonare* apud poetas etiam transitive usurpatur (Tib. 4, 3, 60. Ovid. Met. 40, 205: *te carmina nostra sonabunt*), et passive, ut hic. — *Tu pudica*] «haec laudes tibi tribuam atque ad caelum te efferam.» Similiter Catull. 42, 19: «*Moecha putida, redde codicillos.*» — Sed nil proficimus, nihil movetur. Mutanda est ratio modusque vobis, Si quid proficere amplius potestis: «*Pudica et proba, redde codicillos.*» Nec tamen imitatus est Horatius Catullum.

42 - 44. *Infamis*] Quam ut minus castam infamarat Stesichorus (a. Chr. 630 - 555.) *Ἰλιον πέρσαι*, carmine lyricoepico. Postea, ut nar-

rant, ob id delictum occaecatus *ἐγκώμιον* Helenae composuit pluribus hymnis constans, in quo *παλινοῦδιον* cecinit his inter alios versiculis: *Οὐκ ἔστ' ἵππομος λόγος οὗτος· Οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὖσσελμοις, Οὐδ' ἔκτο πέργαμα Τροίης.* Schneidew. Del. p. 330. Finxit autem a Paride Helenae tantum imaginem (*εἰδωλον*) Lacedaemone Troiam abductam esse. Ex Horatii loco liquet poetam apostrophe ad Dioscuros facta precatum esse, ut sibi ignoscerent, quae in eorum sororem commisisset. Ad clementiam flexi cum essent, visum ille recuperavit. — *vicem*] Cfr. Zumpt Gramm. Lat. §. 433. Plaut. Trucul. v. 155: *Quae in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche, Et nostram et illorum vicem.* Cic. ad Fam. 4, 9, 2: *nostram vicem ultus est ipse sese.* Sulpicius ad Cic. Fam. 4, 5: *An illius vicem, credo, doles?* Est: «sororis nomine, pro sorore sua.» Plerique ex usu posterioris Latinitatis (Minuc. Fel. 40: *omnium nostrum vice gaudeo.*) ablativum accusativo substituerunt.

45. 46. *potes nam*] Agathias Anthol. Palat. I. p. 214: *Ἀλλά, θεαί,*

Et tu, potes nam, solve me dementia,

43

O nec paternis obsoleta sordibus,

Neque in sepulcris pauperum prudens anus

Novendiales dissipare pulveres.

Tibi hospitale pectus et purae manus,

Tuusque venter Pactumeius, et tuo

50

Cruore rubros obstetrix pannos lavit,

50. *pactumq;* eius T, *partumeius* Pottierii quinque, LAFJ. (Ut nos, Be, Item b, sed hic in rasura, Blandin., «ex nostris omnes praeter Cod. et notae et aetatis sequoloris Petrensem» BENTL., Pottierii plerique, Aldus, C, Bentleius, M.)

δύνασαι γὰρ, ἢ ἡβητῆρά με τεύ-
ξον κτλ. — O nec paternis] Can-
diae sordidos parentes obicit. —
obsoleta] «inquinata, deformata»,
ut sunt res vetustate absumptae.
Cic. pro Sestio 28: Virtus — ne-
que alienis unquam sordibus obso-
lescit.

47. 48. *sepulcris pauperum*] «Nam
divitum sepulcra suis erant custo-
diis curae.» SCHOL. — *prudens*]
etiam de malis artibus. Iuven. 3,
86: Graeculi adulandi gens pruden-
tissima. — *Novendiales dissipare*]
«eruere e sepulcris ad usum sa-
cerorum tuorum cineres recens con-
ditos ac tantum non tepidos, quip-
pe qui ad praestigias magicas effi-
caciores sint quam diu repositi.»
Ovid. Her. 6, 90: *Certaque de tepi-
dis colligit ossa rogis.* Cum autem
usui illi nefando vivos incantandi
adhiberentur, necessario dissipa-
bantur, in pulverem comminuebantur.
Ceterum triplex exstat inter-
pretatio v. *Novendiales*: 1) «Noven-
diale dicitur sacrificium, quod mor-
tuo sit nona die, qua sepultus est.»
POKRYA. 2) «Apud antiquos moris
fuit, ut triduo corpus defuncti iaceret domi, et post triduum rogo

imponeretur; item post triduum
cinis in urnam condebatur et tu-
mula mandabatur; ideo dixit no-
vendiales pulveres, id est, cineres
recentes.» COMM. CACQ. 3) «Apud
maiores, ubi (al. ubique) quis
fuisse extinctus, ad domum suam
referebatur; — et illic septem erat
diebus, octavo incendebatur, nono
sepeliebatur: unde Horatius *Noven-
diales cet.*» SKAVIUS ad Aen. 5, 64.

49-52. *hospitale*] «clemens ac
milde.» — *purae manus*] a sanguine.
— *Tuusque venter*] «tuus partus et
filius.» «Nam hoc nomen Pactu-
meius est nomen suppositici, quem
sibi filium esse dicebat; supra
enim (Epod. 6, 5.) suppositici par-
tus ipsam ream fecit. *Venter* autem
hic pro partu ponitur.» COMM.
CACQ. Atque *Pactumeius* re vera
nomen est Romanum. Sic P. *Pactu-
meius* est in Inscriptione apud Fur-
lanettum Iscriz, d' Este p. 46. Q.
Pactumeius Fronto consul suffectus
a. post Chr. 80. *Pactumeius Cle-
mens* a. 438. T. *Pactumeius Magnus*
a. 483. Cogitandum autem h. l.
de homine ridiculo vel sordido. —
Nimis contra insulsa, certe apud
Horatium, altera est lectio *partu-*

Utcunque fortis exsilis puerpera.

Quid obseratis auribus fundis preces?

Non saxa nudis surdiora navitis

Neptunus alto tundit hibernus salo.

55

Inultus ut tu riseris Cotyttia

Volgata, sacrum liberi Cupidinis,

Et Esquilini pontifex venefici

Impune ut Urbem nomine impleris meo?

Quid proderat ditasse Pelignas anus,

60

Velociusve miscuisse toxicum?

Sed tardiora fata te votis manent:

60. *proderit* bT, Pott. omnes praeter tertium, LcIF. — 62. *Si tardiora fata te votis* (*devolis* corr. T) *manent*? bT, Pottierii omnes praeter sextum, LcIF. — 64. *doloribus* T, LcI.

meius, «uterus, qui partum quasi meit, id est, qui facillime parit.» — *Utcunque* cet.] «Quotiescunque e lecto surgis robusta scilicet puerpera, reapse peperisti nec obstetrix iuvit te ad decipiendos homines lavans pannos alio quam tuo cruore infectos.» Hoc rursus significat simulatos eius esse partus ad dona atque hereditates a moechis captandas, quibus persuasisset subditivos hos liberos ab ipsis genitos esse.

54-57. *Non saxa*] «Naufragorum et opibus spoliatorum lamenta non curant surda saxa.» — *Neptunus*] «Mare procellosum verberat fluctibus cautes.» Tibull. 2, 4, 9. — *Inultus ut tu*] Supplicis prece superbe reiecta, saga illico in acerbissimam indignationem erumpit, cuius formula utitur haud rara ut cum interrog., ut Sat. 2, 5, 48: *Utno tegam spurco Damae latus?* Liv. 4, 2, 42: *Illinc ut impune* —

concent finitima bella? ubi Gronov. et Drak. alia exempla collegerunt. Refertur autem ad rem, quam propter indignitatem fieri non posse vel potuisse, fieri non debere vel debuisse, ut h. l., stomachabundi pronuntiamus. — *Cotyttia*] Virg. Catal. 5, 49: *Non me vocabis pulchra per Cotyttia Ad feriatos fascinos.* «Impune tu ut evolaris atque irrises orgia illa, quae celebrantur a feminis solis, uno tantum praesente sacerdote, in honorem deae, quam Thraciae gentes Cotyn vel Cotytto appellant?» — *liberi*] «omni pudicitiae lege soluti ac petulantissimi.»

58. 59. *pontifex*] Ut pontifices praesides atque arbitri omnium erant religionum, ita invidiose Canidia inimicum, qui arbiliter fuerat veneficii ab ea in Esquilis perpetrati (Cfr. Epod. 5. Sat. 4, 8.), eiusdem quasi *pontificem* appellat, ut Cic. pro Sestio 47. P. Clodium

Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
 Novis ut usque suppetas laboribus.
 Optat quietem Pelopis infidi pater, 65
 Egens benignae Tantalus semper dapis,
 Optat Prometheus obligatus aliti,
 Optat supremo collocare Sisypheus
 In monte saxum; sed vetant leges Iovis.
 Voles modo altis desilire turribus, 70
 Modo ense pectus Norico recludere,
 Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
 Fastidiosa tristis aegrimonia.

65. *infidus* Codd. aliquot Bentleii, Lf. — 72. *innectes* BT, Bentleii plerique, Oberlini B, quattuor Pottierii.

stuprorum sacerdotem ob Bonae Deae sacra polluta vocat. In Esquilis autem antea sepeliebantur pauperes ac servi. — *nomine impleris meo*] «carminibus tuis famosis.»

60-64. *Quid proderat*] «Si te ulcisci non possum, quid prodest mihi larga mercede obtinuisse a sagis Pelignis, ut reconditas suas artes me docerent; quid iuvat me peritam esse venena miscendi efficacissima et praesentia, quae statim vel dementia vel mortem afferant?» Peligni Marsis vicini ideoque venefici et ipsi habiti. — *Velocius*] solito. — *toxicum*] Italis *tasco*, pr. venenum τὸ ξοῖς illitum. — *Sed cet.*] «Verumtamen diutius vives quam tute nunc optas; atque vita tibi misera producenda est ad hunc finem, ut semper sis expositus novis cruciatibus iisque perpetendis sufficias.» — *In hoc, in id, in quid* significant rem, propter quam aliquid fiat.» HAND Turs. III.

p. 320. Est «ad hunc potissimum, immo unum finem,» efficacius aliquanto quam «propter hoc», ut explicant etiam Scholiastae. — *laboribus*] «aerumnis, quibus meis artibus magicis affligere.»

65-67. *infidi*] Catull. 64, 346: *periuri Pelopis*, quia in mare praecipitavit Myrtilum aurigam, cuius ope aemulos vicerat et Hippodamiam, Oenomai filiam, in matrimonium acceperat. Alteram lect. *infidus* explicant «qui deorum arcana consilia evolgavit,» ut Ovid. Am. 3, 42, 30: *Proditor in medio Tantalus amne sili*; sed nata est ex accommodatione ad sequens voc. — *benignae - dapis*] «copiosae, affluentis, quae eum semper circumdat, sed frustra.» — *obligatus aliti*] «obnoxius aquilae ultrici, cuius morsus a se arcere non potest.»

74-75. *ense - Norico*] Od. 4, 46, 9. — *recludere*] «aperire», ut Virg.

Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedit insolentiae.

75

An quae movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possim meis,

78. *possum* unus (46.) Pottierii et Torrentius bis. (Mei ac Bentleii *possum* utrobique.)

Aen. 10, 604: *Tum latebras animae pectus mucrone recludit. — nectes*] Melius sic quam *innectes* scribi demonstrare conatus est Bentleius, propterea quod recte dicatur *nectere vincula gutturi* (Epp. 1, 19, 34.), non item *innectere vincula gutturi*. Etsi illud retinui, quia altera lectio facillime ex scriptura continua *GETTURINECTES* oriri poterat, gravis tamen auctoritas Codd. meorum BT et Pottierii 3, 4, 8, 22. stat pro altera lectione, sicque Lucanus 2, 670: *Tunc placuit caecis innectere vincula silvis*, et translate Virg. Aen. 6, 609: *frans innecta clienti. — Vectabor*] «Insidebo humeris tuis, tibi insultans.» Sic translate gr. *καταπαύσασθαι τινας*. Cfr. Plaut. Asin. 3, 3, 409: *Vehes pot hodie me; — Sic isti superbi solent subdomari. — terra cedit*] «mihī tamquam deae; repellam humum.» Dis vestigium facientibus terra cedit, impur divinitatis pondere. Ovid. A. 1, 559: (Bacchus) *e curru — Desilit; imposito cessit arena pedis*. Sententia est: «teque sic (quod nemo profecto expectarat) perdomito omnia, quae in orbe terrarum sunt, flectent se invictae meae potentiae eamque cum stupore ultro agnoscent, cum, quasi triumphans, tibi inequitans incessero.» — *insolentiae*] «novis ausis, insolitis

ac novis artibus, quibus ulciscar et deprimam inimicos omnes.» FORCELLINUS.

76-80. *cereas imagines*] Ut in Pharmaceutriis Theocriti 2, 28. et Virg. Ecl. 8, 80., pupae istae magicae adolescentes vel infideles vel nimis duros referunt, quos se defixuras et cupidis puellis conciliaturas simulabant sagae. Ovid. Her. 6, 91: *Devovet absentes simulacraque vereā figit Et miserum lenues in iecur urget acus. — curiosus*] «cum incredulus ex insidiis meas artes inspectabas.» — *polo Deripere lunam*] Vid. ad Epod. 3, 43 sq. — *excitare*] ab Inferis. Tibull. 1, 2, 47: *Haec cantu finditque solum Manesque sepulcris Elicit et tepido devocal ossa rogo. — «An ego fortasse artes meas in te irritas manere queri debebo, ego, inquam, quae tamen maxima quaeque et prorsus inaudita efficere queam?» — Desiderique temperare pocula*] «miscere pocula amatoria, *πλῆρα*.» Singularis numerus multorum (omnium, ut videtur, Pottierii) Codd. fluxit fortasse ex recordatione Epod. 3, 38: *Amoris poculum*.

81. «*Plorem* (vanos, semper frustratos) *exitus artis* meae magicae, quae in te (accusat. «adversus te») *nū agit*, nullam vim habet?» Ina-

Possim crematos excitare mortuos

Desiderique temperare pocula,

80

Plorem artis in te nil agentis exitus?

80. *poculum* bTc, LCtFJ. (Ut nos, B, Bentleius, M.) — 81. *nullum habentis exitum* L, *nil habentis exitus* unus Pottierii et Torr., *nil valentis exitum* Muretus. (Habent *nil* (*nihil* T.) *agentis* BbTc.) — *exitus* Bbc,t: *exitum* T,LC, Bntl. FM. (Ut nos, J.)

nem s. nullum fuisse <i>exitum</i> inest in ipso v. <i>plorem</i>. <i>Agentis</i> (perfi- cientis) per se clarum est nec commutandum cum gloss. <i>valen-</i>	<i>tis, habentis</i>. Contrarium est Od. 4, 44, 38: <i>secundos reddidit exitus</i>, quibus opponitur <i>asper Exitus</i> apud Silium 5, 478 sq.
--	---

Typis ORELLII, FUESSLINI et SOCIORUM.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

800

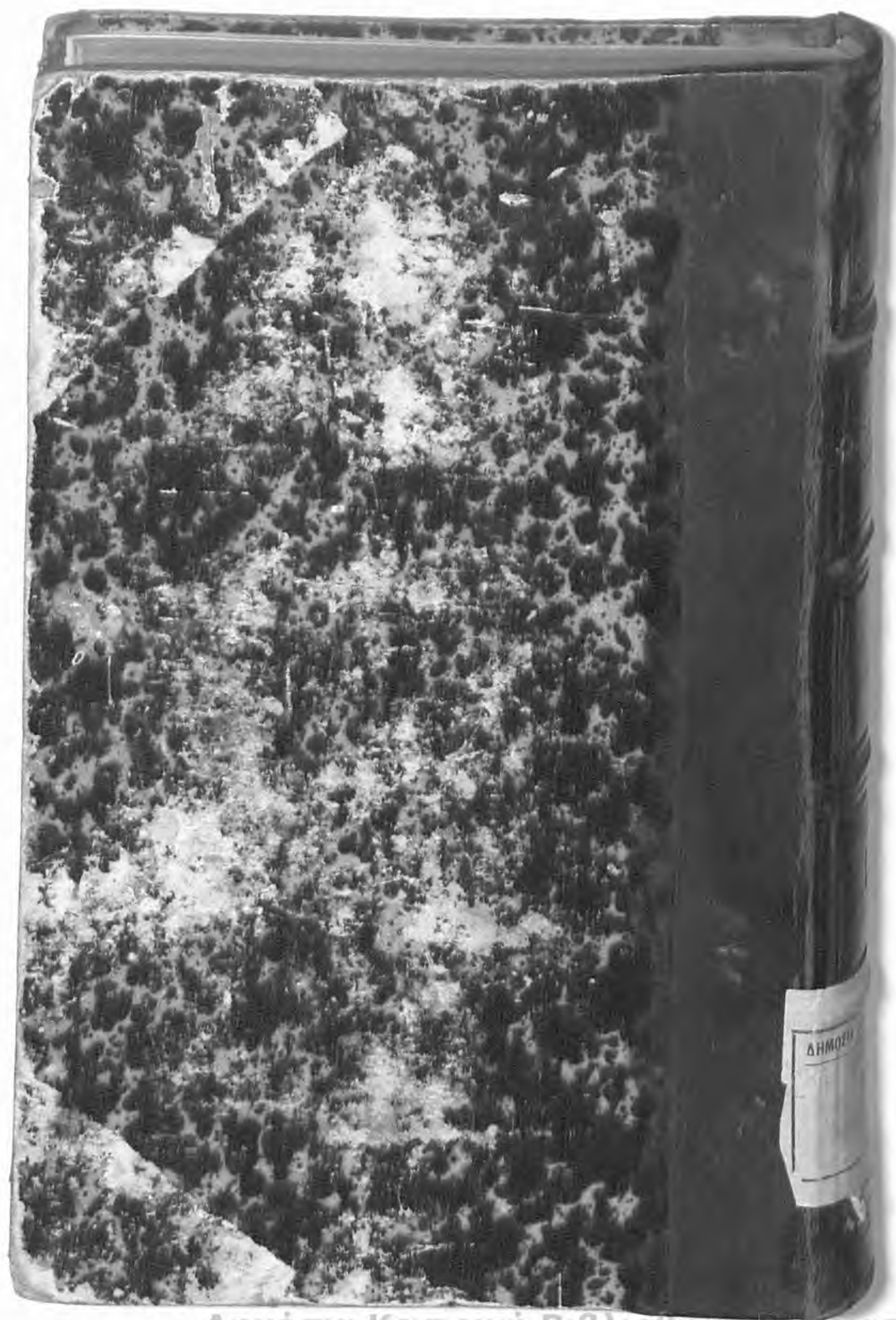
HORATIUS FLACCUS

ἀριθ. χρ. 272

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΕΝ ΒΟΥΛΕΥΣΙ
1873ΕΝ) ΛΟΓ
ΟΚΡΑ (ΑΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας